İhvân-ı Safâ Risâleleri

Cilt 4

AYRINTI

İDEA AYRINTI

İHVÂN-I SAFÂ RİSÂLELERİ

Cilt 4

İdeaAyrıntı Dizisi

Ayrıntı Yayınları

Ayrıntı: 816
İdeaAyrıntı Dizisi: 23

İhvân-ı Safâ Risâleleri
Cilt 4

Kitabın Orjinal Adı
El-Ulûmu'n-Nâmûsiyye Ve'ş-Şer'iyye

İdeaAyrıntı Dizi Editörü
Burhan Sönmez

Editör
Prof. Dr. Abdullah Kahraman

Yardımcı Editör
Prof. Dr. İsmail Çalışkan

Çevirenler
Prof. Dr. Abdullah Kahraman
Prof. Dr. Metin Özdemir
Doç. Dr. Murat Demirkol
Doç. Dr. Mehmet Vural
Doç. Dr. M. Kazım Arıcan
Yrd. Doç. Dr. Salih Aydın
İbrahim Türkoğlu

Yayıma Hazırlayan
Ahmet Çelik

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları na aittir.

Kapak Görseli
NYPL/Science Source/Photo Researchers
Getty Images Turkey

Kapak Tasarımı
Gökçe Alper

Dizgi
Hediye Gümen

Baskı
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2
Topkapı/İst. Tel.: (0212) 612 31 85 - 576 00 66
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım: *2014*
Baskı Adedi: *2000*

ISBN 978-975-539-792-4
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Cağaloğlu - İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Fax: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

İHVÂN-I SAFÂ RİSÂLELERİ

Cilt 4

AYRINTI

İDEAAYRINTI DİZİSİ

KURTULUŞ TEOLOJİSİ
Ed.: Christopher Rowland

KİRLİLİK KAVRAMI VE ALEVİLİĞİN ASİMİLASYONU
Mevlüt Özben

İSLAM'IN GELECEĞİ
Wilfred S. Blunt

İSLAM'IN İKİNCİ MESAJI
Mahmut Muhammed Taha

~~TANRISIZ~~ AHLAK?
Walter Sinnott-Armstrong

DÜŞMANIN TARİHİ
Gil Anidjar

İSLAM'DA 50 ÖNEMLİ İSİM
Roy Jackson

ESRÂRNÂME
Feridüddin Attâr

İHVÂN-I SAFÂ RİSÂLELERİ
1. Cilt

SÜRYANİLER
Mutay Öztemiz

KIZILBAŞLAR/ALEVİLER
Krisztina Kehl-Bodrogi

İBNİ HALDUN
Tarih Biliminin Doğuşu
Yves Lacoste

İBNİ ARABÎ VE DERRİDA
Tasavvuf ve Yapısöküm
Ian Almond

CENNETİN ELEŞTİRİSİ
Roland Boer

MÜSLÜMAN KÜLTÜRÜ
V. V. Barthold

İHVÂN-I SAFÂ RİSÂLELERİ
2. Cilt

HIRİSTİYANLIKTAKİ ATEİZM
Exodus'un ve Krallığın Dini
Ernst Bloch

KOMÜNİSTLERDEN İSLAMCILARA
Bir 20. Yüzyıl Tarihi: Endonezya
Adrian Vickers

İHVÂN-I SAFÂ RİSÂLELERİ
3. Cilt

OXFORD İSLÂM SÖZLÜĞÜ
Baş Editör: John L. Esposito

İLÂHÎNÂME
Feridüddin Attâr

MÜSLÜMAN SİTE
Louis Gardet

İçindekiler

İlahi ve Dînî Yasalara Dair İlimlerin (*el-Ulûmu'n-nâmûsiyye ve'ş-şer'iyye*)
İkinci -İhvân-ı Safâ Risâlelerinin Kırk Üçüncü- Risâlesi
Allah Azze ve Celle'ye Giden Yolun Mahiyetine Dair 9

İlahi ve Dînî Yasalara Dair İlimlerin (*el-Ulûmu'n-nâmûsiyye ve'ş-şer'iyye*)
Üçüncü -İhvân-ı Safâ Risâlelerinin Kırk Dördüncü- Risâlesi
İhvân-ı Safâ'nın İnancının ve Rabbânîlerin Mezhebinin Açıklanmasına Dair 17

İlahi ve Dînî Yasalara Dair İlimlerin (*el-Ulûmu'n-nâmûsiyye ve'ş-şer'iyye*)
Dördüncü -İhvân-ı Safâ Risâlelerinin Kırk Beşinci- Risâlesi
İhvân-ı Safâ'nın Birbirleriyle İlişki Şekli, Din ve Dünya Konusunda Birbirleriyle Yardımlaşmaları ve Samimi Şefkat ve Sevgilerine Dair 37

İlahi ve Dînî Yaslara Dair İlimlerin (*el-Ulûmu'n-nâmûsiyye ve'ş-şer'iyye*)
Beşinci -İhvân-ı Safâ Risâlelerinin Kırk Altıncı- Risâlesi
İmanın Mahiyeti ve Araştırmacı Müminlerin Özelliklerine Dair 55

İlahi ve Dînî Yasalara Dair İlimlerin (*el-Ulûmu'n-nâmûsiyye ve'ş-şer'iyye*)
Altıncı -İhvân-ı Safâ Risâlelerinin Kırk Yedinci- Risâlesi İlahî Yasanın Mahiyeti, Nübüvvetin Şartları ve Özelliklerinin Niceliği, Rabbanî ve İlahî Ekollere Dair 97

İlahi ve Dînî Yasalara Dair İlimlerin (*el-Ulûmu'n-nâmûsiyye ve'ş-şer'iyye*)
Yedinci -İhvân-ı Safâ Risâlelerinin Kırk Sekizinci- Risâlesi Allah'a Davet Şekli Hakkındadır 115

İlahi ve Dînî Yasalara Dair İlimlerin (*el-Ulûmu'n-nâmûsiyye ve'ş-şer'iyye*)
Sekizinci -İhvân-ı Safâ Risâlelerinin Kırk Dokuzuncu- Risâlesi
Rûhânîlerin Hallerinin Niteliği Hakkında 151

İlahi ve Dînî Yasalara Dair İlimlerin (*el-Ulûmu'n-nâmûsiyye ve'ş-şer'iyye*)
Dokuzuncu -İhvân-ı Safâ Risâlelerinin Ellinci- Risâlesi
Siyaset Çeşitlerinin Nitelikleri ve Niceliklerine Dair.....187

İlahi ve Dînî Yasalara Dair İlimlerin (*el-Ulûmu'n-nâmûsiyye ve'ş-şer'iyye*)
Onuncu -İhvân-ı Safâ Risâlelerinin Elli Birinci- Risâlesi
Bütün Âlemin Düzeninin Niteliğine Dair.....205

İlahi ve Dînî Yasalara Dair İlimlerin (*el-Ulûmu'n-nâmûsiyye ve'ş-şer'iyye*)
On Birinci -İhvân-ı Safâ Risâlelerinin Elli İkinci- Risâlesi
Sihir, Büyü ve Göz Değmesinin Mahiyeti Hakkında.....213

İlahi ve Dînî Yasalara Dair İlimlerin (*el-Ulûmu'n-nâmûsiyye ve'ş-şer'iyye*) İkinci -İhvân-ı Safâ Risâlelerinin Kırk Üçüncü- Risâlesi Allah Azze ve Celle'ye Giden Yolun Mahiyetine Dair[1]

1. Çeviri: Doç. Dr. M. Kazım Arıcan, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Öğretim Üyesi.

Rahmân ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla!

Allah'a hamd, seçtiği kullarına selam olsun, "*Allah mı daha hayırlıdır, yoksa O'na ortak koşulan varlıklar mı?*"[2]

Ey kardeşler! Allah sizi ve bizi kendinden bir ruh ile desteklesin! Biliniz ki, Yüce Allah mahlûkatı yarattı, şekillendirdi, işleri düzene soktu ve yoluna koydu, sonra arşa *istiva* etti ve yükseldi. Kullarından bir topluluğu seçmesi, seçkin kılması, Kendisine yaklaştırması, kurtarması, ilminin gizli yönlerini ve gaybının sırlarını onlara açması ve onları; kullarına, kendisine ve komşuluğuna davet etmeleri ve onlara sırlarını haber vermeleri için göndermesi, rahmetinin lütfundan, cömertliğinin mükemmelliğinden ve ihsanının tamlığındandır. Bunun amacı, onların cehalet uykusundan uyanmaları, gaflet yatağından kalkmaları, bilginler (ulemâ) gibi hayat sürdürmeleri, mutlu insanlar gibi yaşamaları ve ebedilik yurdunda varlığın yetkinliğine ulaşmalarıdır. Nitekim O, bundan kitaplarında bahsetmiş ve peygamberlerinin (sav) diliyle anlatmıştır. Allah buyurdu ki; "*Gökleri ve yeri altı günde yarattı ve sonra arşa istiva etti.*"[3] Yine buyurdu ki; "*Allah Âdem'i, Nuh'u, İbrahim ailesini ve İmran ailesini birbirinden gelmiş nesiller olarak seçip, âlemlere üstün kıldı.*"[4] Sonra yine buyurdu ki; "*Allah peygamberleri müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdi ve yanlarında insanların anlaşmazlığa düştükleri şeyler konusunda aralarında hüküm vermek üzere kitabı hak olarak indirdi.*"[5] Sonra yine buyurdu ki; "*Allah selam yurduna çağırır ve dileyeni doğru yola iletir.*"[6]

Ey kardeşler! Allah sizi ve bizi kendinden bir ruh ile desteklesin! Biliniz ki, oraya ulaşmak ancak şu elbiseyi giymek (bu iki özelliliğe sahip olmak) ile mümkündür: Bunlardan birisi nefsin arınması, diğeri yolun doğruluğudur. Nefsin arınması, insan cevherinin özüdür. İnsan ismi, nefis ve bedene birlikte verilir. Beden, et, kan, kemik, damar, sinir ve deri gibi şeylerden meydana gelen şu görünen vücuttur. Bütün bunlar, yere ait karanlık, ağır, değişken ve bozulan cisimlerdir. Nefis ise göğe ait ruhânî, diri, nurânî, hafif, hareketli, bozulmayan, bilen ve şeylerin suretlerini idrak eden bir cevherdir. Onun (nefsin) duyulur ve düşünülür varlıkların suretlerini idrak etmesi aynaya benzer. Aynanın şekli düzgün ve yüzü parlak olursa, orada cisimsel şeylerin

2. Neml, 27/59.
3. Hadîd, 57/4.
4. Âli İmrân, 3/33.
5. Bakara, 2/213.
6. Yûnus, 10/25.

suretleri olduğu gibi görünür. Aynanın şekli eğri olursa, cisimsel şeylerin suretlerini gerçekte olduğundan farklı gösterir. Aynı şekilde aynanın yüzü paslı olursa, elbette orada hiçbir şey görünmez.

Nefsin durumu da böyledir. O, bilir ve üzerinde bilgisizlikler birikmezse, kötü amellerle kirlenmemiş temiz bir cevher ve çirkin huylarla paslanmamış saf bir öz olur. O, sahih niyetli olur ve yanlış düşüncelerle bozulmaz. Kendi âlemindeki ruhsal şeylerin suretleri onun özünde görünür. Nefis onları hakikatleriyle idrak eder ve duyuların sağlıklı ve sağlam olması halinde cisimsel şeyleri duyularıyla idrak ettiği gibi, duyulara uzak kalan konuları aklıyla ve cevherinin saflığıyla gözlemler. Nefis, bilgisiz, cevheri arı olmayan, kötü amellerle kirlenmiş veya çirkin huylarla paslanmış ya da yanlış düşüncelerle bozulmuş olur ve bu hal üzere devam ederse, Yüce Allah'ın dediği gibi, ruhânî şeylerin hakikatlerini idrak etmekten mahrum, Yüce Allah'a ulaşmaktan âciz ve ahiret nimetlerinden uzak kalır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "*Şüphesiz onlar o gün Rablerini görmekten mahrum kalacaklardır.*"[7]

Ey kardeşler! Allah sizi ve bizi kendinden bir ruh ile desteklesin! Biliniz ki, onun (nefsin) Rabbinden mahrum kalması, cevherini, âlemini, başlangıcını ve sonunu bilmemesidir. Onun bilgisizliği, Yüce Allah'ın dediği gibi, amellerinin kötü ve fiillerinin çirkin olmasından dolayı özüne çöreklenen pastan ileri gelir. Allah şöyle buyurur: "*Hayır, onların yaptıkları kalplerini paslandırmıştır.*"[8] Onun eğriliği, Yüce Allah'ın dediği gibi, bozuk düşüncelerinden ve kötü huylarından kaynaklanır. Allah şöyle buyurdu: "*Onlar yoldan sapınca Allah da kalplerini doğru yoldan saptırdı.*"[9]

Ey kardeşler! Allah sizi ve bizi kendinden bir ruh ile desteklesin! Biliniz ki, nefis, bu nitelikler üzere devam ettiği sürece kendi özünü görmez. Allah'ın belirttiği gibi kendi âleminde bulunan bu güzel, üstün, lezzetli ve hoş şeyler onun özünde görünmez. Allah şöyle buyurdu: "*Canlarının istediği ve gözlerinin hoşlandığı her şey oradadır. Siz orada ebedi olarak kalacaksınız.*"[10] Ve yine buyurdu ki, "*Hiç kimse yapmakta olduklarına karşılık olarak onlar için saklanan göz aydınlıklarını bilemez.*"[11]

Ey kardeşler! Allah sizi ve bizi kendinden bir ruh ile desteklesin! Biliniz ki, nefisler bu şeyleri müşahede etmedikçe, onlara rağbet etmezler, onları istemezler ve onlara özlem duymazlar; Yüce Allah'ın dediği üzere, sanki körmüş gibi kalırlar: "*Çünkü gerçekte gözler değil, göğüslerdeki kalpler kör olur.*"[12]

Ey kardeşler! Allah sizi ve bizi kendinden bir ruh ile desteklesin! Biliniz ki, nefisler kendi âlemlerinin durumunu görmezler ve şu an dünya hayatında sahip oldukları halin dışında bir varlıklarının olmadığını zannederlerse, o zaman Yüce Allah'ın dediği gibi, hep dünyada kalmayı arzularlar, orada ebedi yaşamayı temenni ederler, ondan hoşlanırlar, onunla huzur bulurlar, ahiretten ümitlerini keserler ve yeniden dirilişi unuturlar. Allah şöyle buyurdu: "*Dünya hayatından hoşnut oldular ve onunla*

7. Mutaffifin, 83/15.
8. Mutaffifin, 83/14.
9. Saff, 61/5.
10. Zuhruf, 43/71.
11. Secde, 32/17.
12. Hac, 22/46.

tatmin oldular."[13] Yine buyurdu ki, "*Kabirlerdeki kâfirlerin ümit kestikleri gibi tamamen ahiretten ümitlerini kestiler.*"[14]

Sonra, Yüce Allah'ın dediği gibi, kendilerine peygamberlerin (sav) diliyle gelen Allah'ın tavsiyesi hatırlatıldığında hiçbir öğüt almazlar. Allah şöyle buyurdu: "*Kendilerine öğüt verildiği zaman öğüt almazlar.*"[15] Sonra onlar ölünceye kadar sanki hiçbir şey duymamış gibi direnerek ve kibirlenerek körlük, bilgisizlik ve azgınlık içinde kalırlar. Nefsin bedenden ayrılması ve bedeni kullanmayı terk etmesi demek olan ölüm sarhoşluğu geldiğinde, hoşlanmadığı halde onu terk ettiğinde, bedeni kullanmayı ve duyulur şeyleri idrak etmeyi bıraktığında, uyanmak için kendi özüne döner. Fakat Yüce Allah'ın dediği gibi, günahlarının ağırlığından, kötü amellerinden ve çirkin âdetlerinden uyanamaz. Allah şöyle buyurdu: "*Günahlarını sırtlarına yüklenirler.*"[16] O zaman beden aracılığıyla elde ettikleri duyulur lezzetler ellerinden kaçtığını ve kendi âlemlerinde bulunan düşünülür lezzetleri elde edemediklerini anlarlar. Yine o zaman dünya ve ahireti kaybettiklerini fark ederler. Bu apaçık bir hüsrandır. Bu da tamamlanmıştır, olup bitmiştir.

Birinci Bölüm

Nefsin Terbiyesi ve Huyların Düzeltilmesine Teşvik Hakkında

Yolun doğruluğu dediğimiz diğer haslete (özelliğe) gelince: Dünya işlerine ait herhangi bir isteğe yönelen kimse, bu yönelişinde yolların en yakın ve yürümesi en kolay olanını arar. Çünkü o, yakın bir yolunun bulunmaması halinde aradığı şeye ulaşmada gecikeceğini bilir. Aynı şekilde yolun yürümeye elverişli olmaması halinde oraya ulaşmasını engeller veya yürümesini zorlaştırır. Yolların en yakını doğru çizgi üzerinde olandır. Yürümeye en elverişli olan yol ise üzerinde engel bulunmayan yoldur. Nefislerini arındırdıktan sonra Yüce Allah'a yönelen, esenlik yurdunda ahiret nimetlerine istek duyan (rağbet eden) ve göğün melekûtuna yükselip melekler topluluğuna katılmak isteyen kimselerin maksatlarında yolların en yakınına yönelmeleri gerekir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurdu: "*İşte onlar doğruyu arayıp bulmuşlardır.*"[17] Yine eksiklikten münezzeh olan şöyle buyurdu: "*İşte bu, benim dosdoğru yolum. Artık ona uyun. Başka yollara uymayın. Yoksa o yollar sizi parça parça edip O'nun yolundan ayırır. İşte size bunları emretti.*"[18] Yine Yüce Allah buyurdu: "*Ben size, babalarınızı üzerinde bulduğunuz dinden daha doğrusunu getirmiş olsam da mı? de.*"[19] Yüce Allah'ın dediği gibi, O'nun bize tavsiye ettiği ve peygamberlerinin (sav) diliyle tâbi olmamızı emrettiği doğru yolun ne olduğunu açıklamak ve Rabbimizin vaat ettiği şeye ulaşmak için o yola nasıl koyulmamız gerektiğini anlatmak istiyoruz. Yüce Allah onların ne diyeceğini şöyle anlatır: "*Rabbimizin bize vadettiğini biz gerçek bulduk. Siz de Rabbinizin vadettiğini gerçek buldunuz mu?' diye seslenirler.*

13. Yûnus, 10/7.
14. Mümtehine, 60/13.
15. Saffât, 37/13.
16. Enam, 6/31.
17. Cin, 72/14.
18. Enâm 6/153.
19. Zuhruf, 43/24.

Onlar, 'Evet' derler."[20] Fakat gerçekte biz onu, ancak, ölçülü bir söz, doğru bir kıyas ve Yüce Allah'ın beyanında ve peygamberlerinin (sav) sünnetinde olduğu gibi açık delillerle, onun hak olduğunun açıklığa kavuşması için Allah'ın ufuklarda ve nefislerimizde bulunan diğer ayetlerinin etkili bir tasviriyle açıklayabiliriz. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurdu: "*Kesin olarak inananlar için yeryüzünde ve kendi nefislerinizde birçok alametler vardır. Hâlâ görmüyor musunuz?*"[21] Biz bunu yaparsak temizlerden başkasının dokunamadığı birikmiş ilimlerin ve gizlenmiş sırların kapıları açılır.

Ey kardeşler! Allah sizi ve bizi kendinden bir ruh ile desteklesin! Biliniz ki, hiç kimsenin Yüce yaratıcının zatı ve sıfatları hakkında tahmin ve varsayımla konuşmaması gerekir. Aksine O'nun hakkında ancak nefsini arındırdıktan sonra tartışması gerekir. Yüce Allah'ın buyurduğu gibi bu, şüphe, şaşkınlık ve sapıklığa götürür. Allah şöyle buyurdu: "*İnsanlar arasında hiçbir bilgisi, yol göstericisi ve aydınlatıcı bir kitabı olmadan Allah hakkında tartışıp duranlar vardır.*"[22] Biz her şeyden önce başlıyoruz ve nefsi çocukluktan itibaren alıştığımız kötü huylardan nasıl arındırmamız gerektiğini açıklıyoruz; beyana en açık, anlamaya en yakın ve öğütte en etkili olması için bunu matematik (*riyâzî*) risâlelerimizde çeşitli bölümler halinde anlatıyoruz ve her bölümde atasözü haline gelmiş örnekler (*darbımeseller*) veriyoruz. Bundan sonra, yönelenler için bir yöntem ve isteyenler için bir yol gösterici olması için bu risâlelerde Aziz ve Celil olan Allah'a giden doğru yolun ne olduğunu ve ölçülü bir söze ve açık delillere nasıl uyulması gerektiğini açıklayan daha başka bölümler de sunuyoruz. Bu iki hususta sonra Yüce Allah'ın ilhamıyla bildiğimiz ve dostlarının kitaplarının ve peygamberlerine (sav) indirilenlerin tefsirlerinden çıkardığımız, irşat ve sembollerinde filozofların dilinde ifadesini bulan canlı ilahi işleri ve saklı ilahi sırları; âlemin yokluktan sonra meydana gelmeye başlama sebebini, nefsin düşmesini, aldanmasını, ilk insanın yaratılışını, isyan etme sebebini, meleklerin konuşmasını, Âdem'e secde etmelerini, iblis ve cinler kıssasını, onun secdeden yüz çevirmesini, ebedilik ağacı ve yok olmayan mülkü, Âdem'in soyundan söz alınma sebebini, kıyamet haberlerini, sura üfürülmeyi, yeniden dirilmeyi, yayılma ve hesabı, hükmün verilmesini, sırattan geçmeyi, ateşten kurtulmayı, cennete girmeyi, Yüce Rabbin ziyaretini, peygamberlerin (sav) kitaplarında anlatılan buna benzer haberleri ve onların manalarının hakikatlerini açığa çıkarmaya başlıyoruz. İnsanlar arasında öyle akıllı, ayırt etme yetisi kazanmış (*mümeyyiz*) ve filozofmuş gibi görünen topluluklar vardır ki, bu konular hakkında düşündükleri ve onları akıllarıyla kıyas ettikleri zaman, onların gerçek manalarını tasavvur edemezler. Onları, vahiy lafızlarının görünen (zâhir) kısmının işaret ettiği şeye göre yorumladıkları zaman, akılları bunu kabul etmez ve o zaman şüphe ve şaşkınlığa düşerler. Bu şaşkınlık uzun sürdüğünde, kılıç korkusundan bunu dilleriyle ikrar etmeseler bile, kalpleriyle inkâr ederler.

Yine insanlar arasında ilim ve temyizde onlardan daha aşağıda olan öyle topluluklar vardır ki, onun hak olduğuna inanırlar ve bunu bilirler. Başka topluluklar ise onları taklit ederek alırlar ve üzerinde düşünmezler. Yine insanlar arasında öyle bir grup vardır ki bu tür meseleleri işittiklerinde nefisleri onlardan nefret eder ve

20. A'raf, 7/44.
21. Zâriyât, 51/20-21.
22. Lokmân, 31/20.

bunların dile getirilmesinden tiksinirler. Onun hakkında konuşan veya soru soran kimseyi küfür, zındıklık ve üstüne düşmeyen şeyi yapmakla suçlarlar.

Onlar, nefisleri cehalet uykusuna dalan topluluklardır. Onlara öğüt veren kimsenin tedavilerini ilahi kitapların ayetleri, ellerinde bulunan peygamber haberleri ve şeriat hükümlerindeki had, rusûm* ve misaller ile öğüt vererek yapabildiğinin en zarifiyle iyi bir şekilde tedavi eden dost bir tabip olması gerekir. Bütün bunların hepsi, dünya ve ahiret (mebde ve me'âd) konularına ait olup onların ihmal ettikleri hususları nefse hatırlatmaya yönelik işaretlerdir. Bunlar, farzların özel sayılar şeklindeki miktarları, peygamberlerin belirli şartlardaki hükümleri, belli vakitlerde onların eda edilmesi, çeşitli yönlere yönelme ve ister Tevrat, ister İncil, isterse Kur'an ehlinden olsunlar, farklı şekillerde ibadet etme gibi hususlardır. Onların şeriat hükümlerinin zahirine bağlı kalmaları, peygamberlerinin kitaplarını okumaya aşırı istek duymaları ve önem vermeleri ve onlardaki din ve dünya hükümlerinin doğruluğunu kabul etmeleri, âlemler konusundaki bilgisizliklerinden ve mebde me'âdı unutmalarından sonra onlara hatırlatmada bulunan kimselere bir delil ve bizim daha önce anlatmış olduğumuz bu meselelerin manalarına ilişkin inkârları hususunda onlara bir şâhittir. Bu meselelerin manalarını inkâr eden bu topluluk putlara, heykellere, ateşe, güneşe, yıldızlara ve benzeri şeylere tapan kimseler olsalar da bu böyledir. Zira, onların şeriat kitaplarında, mabet resimlerinde ve gelenek hükümlerinde de bununla ilgili nebevî şeriat ve dinlerdekine benzer bir takım örnekler ve işaretler vardır. Fakat onlara hatırlatmada bulunan kimselerin bunları bilmeleri gerekir.

İnsanlar arasında bu tür meseleleri işittiklerinde nefisleri onların cevaplarına yönelen ve manalarını bilmeyi arzulayan bir topluluk vardır. Onların cevabını işittiklerinde hiçbir delil ve burhan olmadan kabul ederler. Onlar, nefisleri sağlam ve henüz yanlış fikirlerle bozulmamış ve cehalet uykusuna dalmamış olan kimselerdir. Hatırlatmada bulunan kimse onları aşamalı olarak öğretme yoluna başvurmaya ihtiyaç duyar. Nitekim biz bunları öğretmenler ve öğrenciler için yazdığımız ilk iki risâlede anlattık. Nefisleri güzelleştiği, zihinleri arındığı ve akılları güçlendiği zaman insan suretinde tasvir ettiğimiz beş risâlede açıkladığımız ve delillerini, insan suretindeki örneklerle izah ettiğimiz üzere, onlara bu meselelerin cevaplarını burhanlarıyla sunarsın.

İnsanlar arasında ilim erbabı olan, bazı ilimler üzerinde düşünen ve filozofların bazı kitaplarını onaylayan veya onların münazaralarını kelamcılardan, felsefecilerden ve din âlimlerinden dinleyen bir topluluk, bu tür meseleler hakkında konuştular ve onlarla ilgili çeşitli cevaplar verdiler, bir şey üzerinde görüş birliğine varmadılar ve onlar hakkında aynı görüşü açıklamadılar; bilakis bu konuda onlar arasında çekişmeler ve tartışmalar meydan geldi. Bunun sebebi, onların ellerinde bütün bu meseleleri cevaplamalarını sağlayacak bir tek doğru esasın ve düzgün kıyasın bulunmamasıdır. Fakat onların esasları değişik, kıyasları farklı ve yanlıştır.

Ey kardeşler! Allah sizi ve bizi kendinden bir ruh ile desteklesin! Biliniz ki farklı esaslara dayanarak cevap vermek ve değişik kıyaslarla hükmetmek çelişkili ve yanlış olur. Biz bütün bu soruları cevapladık. Onların çoğu, bir tek asıl ve bir tek kıyasa

* Mantık terimi olarak "Had", öze, "resim" ise ilintiye ait tanımdır. (y.h.n)

dayalı meselelerdir. O asıl insan suretidir. Çünkü insan sureti, Allah'ın mahlûkatı üzerindeki en büyük delildir. Çünkü o, onlara en yakın olanıdır. Onun delilleri daha açık, burhanları daha doğrudur. O (insan sureti), Allah'ın kendi eliyle yazdığı kitap, hikmetiyle inşa ettiği bina, yarattıkları arasına koyduğu ölçü, hesap günü hak ettikleri sevap ve cezayı tarttığı terazi, bütün âlemlerin suretlerin kendisinde toplandığı bütün, Levh-i mahfuzdaki ilimlerin özeti, her inkârcıya karşı şahit, her hayra götüren yol ve cennet ile cehennem arasına çekilmiş sırattır.

Hakiki ilimlerde öncülük iddiasında bulunan ve daha önce geçen bu sorulara güzel cevap verdiğini söyleyen kimsenin onun cevabını bir tek asıl ve kıyasa dayalı olarak araması gerekir. Onun felekler, gezegenler, unsurlar, hayvanlar, bitkiler ve diğerlerinden oluşan bütün varlıkların suretleri arasında insan suretinden başkasını asıl kabul etmesi mümkün değildir. İnsan suretinden başka bir şeyi asıl kabul ederse diğer varlıkları onunla kıyaslayamaz ve bu sorulara bizim kıyasladığımız ve cevapladığımız dışında bir şeyle cevap veremez. Böyle yaparsa herkes bir tek görüş, bir tek din ve bir tek mezhep üzerinde ittifak eder; çelişki ortadan kalkar ve doğru herkese açıkça görünür. Bu, herkesin kurtuluşuna vesile olur.

Biz hiç kimseye, Yüce ve Mukaddes Allah'ın geleneğine uymak için nefsini bu iki kitapta söylediğimiz ve anlattığımız şeylerle eğitmeden bu gibi konular üzerinde düşünmesine ve onlar hakkında soru sormasına müsaade etmeyiz. Nitekim O, şöyle bildirmiş ve söylemiştir: "*Biz Musa ile otuz gece için sözleştik ve buna on gece daha ekledik.*"[23] Çünkü Musa (as) nefsinin arınması için geceleri namaz kıldı, gündüzleri oruç tuttu. İşte o zaman Yüce Allah onu kurtardı ve onunla konuştu.

Peygamber'in (sav) şöyle dediği rivayet edilmektedir: "*Kim kırk gün sadece Allah'a kulluk ederse, kalbi kapalı bir dilsiz de olsa, Allah onun kalbini açar ve göğsünü genişletir ve dilini hikmetle konuşturur.*"

Bundan dolayı filozofların öğrencilere hikmet kapısını açmak ve özel isteklilerin (mürit) sırları keşfetmesini sağlamak istedikleri zaman nefislerinin arınması ve huylarının güzelleşmesi için önce onları razı etmeleri ve nefislerini edeple süslemeleri gerekir. Zira hikmet, kendisine özel bir mekan açmak istediğin gelin gibidir, çünkü o ahiret hazinelerindendir. Filozof, hikmet konusunda öğrencilere onun sırları kendilerine açılmadan önce gerekli alıştırmayı yapmazsa, onun durumu, kralın kapı muhafızının ahmak bir topluluğa edep ve terbiye almadan huzura girmelerine izin vermesine benzer. O böyle yaparsa cezayı hak eder. O zaman o, onların terbiyesi için gerekeni yaptı. Sonra onlar hem yapmadılar hem de kabul etmediler. Filozof kınamadan uzak oldu ve onlara suçluluk gerekti. Çünkü sen aç kişiye yiyecek ve içecek ikram ettiğin zaman onu doyurursun. O aç olarak ölünceye kadar yemezse kanıyla alınır: "*Kim bir mümini kasten öldürürse onun cezası ebediyen kalmak ve Allah'ın gazabına uğramak üzere cehennemdir.*"[24]

Ey saygılı ve merhametli kardeş! Allah seni, bizi ve bulundukları ülkelerde tüm kardeşlerimizi doğruya muvaffak etsin! O, kullarına karşı şefkatlidir.

Allah Azze ve Celle'ye Giden Yolun Mahiyeti ve Ona Ulaşma Şekli hakkındaki risâle sona erdi. Bunu *İhvân-ı Safâ'nın İnancı* hakkındaki risâle takip edecektir.

23. A'raf, 7/142.
24. Nisâ, 4/93.

İlahi ve Dînî Yasalara Dair İlimlerin (*el-Ulûmu'n-nâmûsiyye ve'ş-şer'iyye*) Üçüncü -İhvân-ı Safâ Risâlelerinin Kırk Dördüncü- Risâlesi İhvân-ı Safâ'nın İnancının ve Rabbânîlerin Mezhebinin Açıklanmasına Dair[1]

1. Çeviri: Doç. Dr. Murat Demirkol, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Öğretim Üyesi.

Rahmân ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla!

Allah'a hamd, seçtiği kullarına selam olsun, "*Allah mı daha hayırlıdır, yoksa O'na ortak koşulan varlıklar mı?*"[2]

Ey kardeş! Allah seni ve bizi kendinden bir ruh ile desteklesin! Bil ki, biz, en yüksek gaye olan Yüce Allah'a ulaşma yolunun mahiyetini ve onun bilgisine ulaşmanın şeklini açıklamayı bitirdik. Şimdi bu risâlede İhvân-ı Safâ'nın inanç sistemini (*itikad*), Rabbânîlerin mezhebini ve nefsin bedenden ayrıldıktan sonra baki kalacağını anlatmak istiyoruz. Bu ayrılış burhan değil, ikna yöntemiyle tabiî ölüm olarak ifade edilmiştir. Diyoruz ki;

Bil ki, anlatıldığına göre geçmiş zamanda bilgeler arasında tıp dostu bir adam vardı. Şehirlerden birine girdi; halkta sebebini bilmedikleri ve hastalık olduğunu anlamadıkları gizli bir hastalığın olduğunu gördü. Bu bilge, onları bu hastalıktan uzaklaştırarak nasıl tedavi edeceğini ve müptela oldukları bu hastalıktan onları nasıl şifaya kavuşturacağını düşündü. Onlara maruz kaldıkları durumu haber verdiği takdirde sözünü dinlemeyeceklerini, öğüdünü kabul etmeyeceklerini, bilakis belki de kendisini düşmanlıkla suçlayacaklarını, görüşünü çürütmeye çalışacaklarını, edeplerini hafife alacaklarını ve ilmini ayağa düşüreceklerini anladı. Türünün fertlerine duyduğu aşırı şefkat, merhamet, sevgi ve Aziz ve Celil olan Allah'ın rızasını gözeterek iyileşmelerini istemesi sebebiyle onlarla ilgili bir çözüm yolu üretti: Bu şehir halkından hastalığa yakalanmış faziletli bir adam talep etti. Ona tedavi için hazırladığı ve iyileştirmek için dumanını içine çektirdiği şuruplardan birini verdi. Adam hastalığı nedeniyle hapşırdı ve vücudunda hafiflik, duyularında rahatlık, bedeninde sağlık ve ruhunda güç hissetti. Ona teşekkür ve hayır dua etti, dedi ki: "Beni tedavi etmek için yaptıklarına karşılık olarak giderebileceğim bir ihtiyacın var mı?" Dedi ki: "Evet, kardeşlerinden birini tedavi edebilmem için bana yardım et!" "Başüstüne!" dedi. Bu konuda anlaştılar ve tedavi için iyileşmeye en yakın olduğunu gördükleri başka bir adamın yanına girdiler. Onu arkadaşlarından ayrı bir yere aldılar ve bu ilaçla iyileştirdiler. O da hastalığından kurtuldu. Aldığı ilacın etkisinden kurtulunca onlar için hayır dua etti, onları tebrik etti ve şöyle dedi: "Bana yaptığınız iyiliğe karşılık

2. Neml, 27/59.

giderebileceğim bir ihtiyacınız var mı?" Onlar şöyle dediler: "Kardeşlerinden birini iyileştirme konusunda bize yardım et!" "Başüstüne!" dedi. Bu konuda anlaştılar ve başka bir adamla görüştüler; onu ilk adam gibi tedavi ettiler ve iyileştirdiler. Sağlığına kavuştu ve onlara ilk iki kişinin dediklerini dedi. Onlar da ona, ilk kişiye dedikleri gibi dediler.

Sonra şehirde herkesi tek tek tedavi etmek için gizlice dağıldılar. Sonunda birçok insanı iyileştirdiler. Yardımcıları, dostları ve tanıdıkları arttı. Sonra insanların huzuruna çıktılar, onları tedavi ile keşfettiler ve onlar üzerinde iyileştirme yoluyla üstünlük kurdular. İnsanlarla tek tek görüşüyorlardı. Bunlardan bir kısmı ellerinden, bir kısmı ayaklarından tutuyor, diğerleri de ona zorla ilaç çektiriyor ve içiriyorlardı. Sonunda bütün şehir halkını iyileştirdiler.

Bölüm

Ey saygılı ve merhametli kardeş! Allah seni ve bizi kendinden bir ruh ile desteklesin! Bil ki, bu, peygamberlerin (sav) davete başlarken, insanlara, unuttukları ahiret ve yeniden diriliş konusunu hatırlatmalarına ve nefislerin hastalığı olan cehalet ve gaflet uykusundan uyandırmalarına benzer. Çünkü Peygamber -kendisine ve ailesine salat ve selam olsun- görev ve davetinin başlangıcında işe önce eşi Hatice (as), sonra amcasının oğlu Ali (as), sonra arkadaşı Ebu Bekir, sonra Malik, Ebu Zer, Suheyb, Bilal, Selman, Cübeyr, Beşşar ve otuz dokuz erkek ve kadına varıncaya kadar diğerleri ile başladı. Resulullah (sav), İslam'ı iki adamdan yani Ebu Cehil veya Ömer b. Hattab'tan biriyle güçlendirmesi için Aziz ve Celil olan Allah'a dua etti. Duası Ömer hakkında kabul edildi ve o Müslüman oldu. Böylece kırk kişiye ulaştılar ve açıktan davet ettiler. Bunun nasıl olduğuna ilişkin hikâye uzun ve meşhurdur.

Musa (as) da peygamberliğinin başında Mısır'a girdiğinde böyle yaptı. Önce kardeşi Harun'u ve İsrailoğullarından, Yakub'un çocuklarından olan âlimleri davet etti. Nihayet gizlice sayıları kırka ulaştı. Sonra ortaya çıktılar ve Firavun'u davete yöneldiler. Onun hikâyesi uzundur. Bir kısmını risâlelerimizde anlattık. Risaletinin başlangıcında Beyt-i Makdis'te Mesih (as) da böyle yaptı.

Ey kardeş! Bil ki, ilim iki çeşittir: *Bedenler ilmi* ve *dinler ilmi*. Peygamberler (as) nefislerin doktorları, dostları ve halifeleridir. İşte bu, erdemli kardeşlerimizin mezhebidir. Biz, diğer kardeşlerimizi de ona davet ediyoruz. Ey saygılı ve merhametli kardeş! Kardeşlerine yardımcı ve destekçi ol. İnşallah muvaffak olursun.

Bil ki, ahireti dilleriyle ikrar edenlerin çoğu, onun hakkında şüpheye düşerler ve hayret ederler, onun hakikatini ve yolunu bilmezler; fakat sadece sonuncunun baştakinden rivayet ettiği, uyanın uyulandan anlattığı taklit yoluyla bilirler. Bunlar, birinin elini diğerinin omzuna koyduğu bir körler topluluğuna benzerler. Deve sürüsü gibi dizilir ve yürürler. Eğer onların gören bir başkanı olmazsa hepsi yok olurlar. Ey kardeş! Seni onlardan olmaman için uyarırım. Sapıklara yol gösteren gören başkan, kör ve abraşı iyileştiren dost bir tabip ol. Sakın hasta, dertli ve tedavi edecek birine muhtaç olma. Bil ki, tabipler bir hastanın tedavisi ve iyileşmesi konusunda görüş birliğine vardıklarında, o derdi teşhis ettiklerinde ve onun tedavisi konusunda ayrılığa

düşmeden şefkat ve nasihatle yardımlaştıklarında, Allah bu hastayı onların ellerinde en kısa sürede iyileştirir ve en az gayretle şifaya kavuşturur. Fakat eğer ihtilaf eder, ayrılığa düşer ve birbirlerini tekzip ederlerse, hasta aralarında mahvolur, ölür, Allah ona onlar sebebiyle şifa vermez ve ilimlerinden faydalanamazlar.

Ey kardeş! Kardeşlerine yardım et, onlarla uyumlu ol ve onlara nasihat et ki, Allah vaat ettiği gibi, senin sayende kullara yarar sağlasın ve işlerini iyileştirsin. O şöyle dedi: "*Bir onun ailesinden, bir de kadının ailesinden hakem gönderin. Eğer iyilik isterlerse Allah aralarını uzlaştırır.*"[3] Haberde işittiğin gibi, Sıffin gününde iki hakem iyilik istemediler; bilakis her biri diğerini aldattı, diğerine tuzak kurdu, hile ve desiseye saptı. Bundan dolayı barışta doğruya muvaffak olamadılar. Müminlerin Emiri bu durumdan razı olmaksızın döndü.

Bölüm

Ey saygılı ve merhametli kardeş! Allah seni ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, biz İhvân-ı Safâ'yız, arı kimseler ve iyi arkadaşlarız. Biz atamız Âdem'in mağarasında bir süre uyuduk. Kaderin cilveleri ve zamanın felaketleri üzerimizde değişip durmaktadır. Hatta büyük şeriat sahibinin krallığı altındaki ülkelerde ayrılıktan sonra buluşma vakti geldi. İkinci risâlede anlattığımız, havada yükselen ruhânî şehrimizi seyrettik. Orası, lanetli düşmanları İblis kendilerini aldattığında atamız Âdem, karısı ve soylarının çıkarıldığı yer idi. O dedi ki; "*Ey Âdem, sana ebedilik ağacını ve yok olmayan saltanatı göstereyim mi?*"[4] Onun sözüne kandılar ve onları açgözlülük ve acelecilik kapladı. Hemen işe koyuldular ve yeme hakları olmayan şeyi vaktinde hak etmeden önce istediler. Mertebe ve dereceleri düştü, avret yerleri göründü ve zürriyetleriyle birlikte birbirlerine düşman olarak oradan çıkarıldılar. Onlara denildi ki; "*Birbirinizin düşmanı olarak (orada) ininiz. Size yeryüzünde bir zamana kadar yerleşme ve yararlanma vardır. Orada yaşayacaksınız, orada öleceksiniz ve (kıyamet günü) oradan çıkarılacaksınız.*"[5] Cehalet ve gaflet uykusundan uyandığınız zaman, size sur ile üflendiği zaman kabirleriniz yarılacak ve sanki direklere doğru koşan kimseler gibi mezarlarınızdan hızla çıkarılacaksınız.

Kardeşim! Allah seni ve bizi kendinden bir ruh ile desteklesin! Acele etmek ve bizimle birlikte atamız Nuh (as)'ın yaptığı kurtuluş gemisine binmek ister misin? Böylece gök apaçık bir duman getirmeden önce tabiatın tufanından kurtulursun, madde denizinin dalgalarından güvende olursun ve boğulmazsın.

Yoksa kardeşim! Atamız İbrahim'in kesin inananlardan olması için gece bastığında gördüğü göklerin melekûtunu görünceye kadar bizimle birlikte bakmak mı istersin?

Yoksa kardeşim! Miadı tamamlamak ve "Ey Musa!" denilen Eymen'in yanında mikata (buluşma yerine) gelmek mi istersin? Böylece işin biter ve şahitlerden olursun.

3. Nisâ, 4/35.
4. Tâhâ, 20/120.
5. A'raf, 7/24-25.

Yoksa kardeşim! Rabbin arşının sağ tarafında İsa'yı (el-Eysu'), babanın oğlunun yaklaştırıldığı gibi, onun makamına yaklaştırılmış halde görmek veya etrafındaki bakanları görmek için sana ruhun üflenmesi ve azarın senden uzaklaşmasını amaçlayarak topluluğun orada yaptığı şeyi yapmak mı istersin?

Yoksa Yezdan'ı Ferihun alanında kendisinden ışık parlar halde görmek için Ehrimen karanlığından çıkmak mı istersin?

Yoksa Eflatun'un planladığı felekleri görmek için Adimun mabedine girmek mi istersin? Onlar, müneccimlerin işaret ettikleri şeyler değil, ancak ruhânî feleklerdir. Çünkü Yüce Allah'ın bilgisi, aklın ihtiva ettiği makulleri ihtiva etmektedir. Akıl, nefsin ihtiva ettiği suretleri ihtiva eder. Nefis, tabiatın ihtiva ettiği olanları ihtiva eder. Tabiat, maddenin ihtiva ettiği ürünleri ihtiva eder. O zaman onlar biri diğerini ihtiva eden ruhânî feleklerdir.

Yoksa gönderilen Ahmed'in Makam-ı mahmudda olduğu fecrin doğuş anında miracı görmek için Kadir gecesinin başından itibaren yatmamak, dolayısıyla karar verilmiş ihtiyacını engellenmeden ve kaybolmadan istemek ve yakınlardan olmak mı istersin? Ey saygılı ve merhametli kardeş! Allah seni ve tüm kardeşlerimizi bu işaret ve sembolleri anlamaya muvaffak kılsın, bu sırların hakikatlerini basiret gözüyle görmen için kalbini açsın, göğsünü genişletsin, ruhunu arındırsın ve aklını aydınlatsın! İçinde nefsin hayatı olduğu halde ayrıldığında bedenin ölmesinden korkma. O zaman kendisinin onlardan olduğunu vehmetmeksizin Allah'ın ölümü temenni eden dostlarından olursun. Dedi ki; "*Ey Yahudiler, bütün insanların değil de yalnız kendinizin Allah'ın dostları olduğunuzu iddia ediyorsanız, bunda da samimi iseniz haydi ölümü temenni edin, bakalım.*"[6]

Ey kardeş! Bil ki, bedenin ayrılmasından sonra senin sevginden dolayı ödüllendirildiğini görmeyen kimse sana sevgi konusunda doğru konuşmaz, nasihatte ihlâslı davranmaz. Sana yardım etme konusunda kendi bedenine bir yarar sağlamak veya bir zararı ondan uzaklaştırmak dışında bir amaç gütmeyen kimseye aldanma!

Bil ki, birinin bedeninin ölmesine dair korkusu, diğerinin kurtulması söz konusu olan menfaati arama konusunda yardımlaşan her iki kişiden biri bedeninin kurtulmasını ister. Eğer arkadaşının bedeni telef olursa o bu yarar sayesinde kurtulur. Böylece kendisi imrenilen kimse, arkadaşı mağdur ve ölmüş kimse olur.

Kardeşim! Bil ki, din ve dünyanın iyiliğini ararken birbirlerine yardım etme konusunda kardeşlerimizin görüşü ve inancı böyle değil, bilakis şöyledir: Onların ahlâk güzellikleri ve inanç sağlamlıklarından bazıları, tarih kitaplarında rivayet edildiği üzere, Heyatıla Kralı Hişan'ın veziri bilge adamdan rivayet edilen şeylerdir. Fars Kralı Firuz, ordusuyla birlikte savaşmak için ona doğru yönelince, ona haber ulaşınca ve ona karşı koymaya gücünün yetmeyeceğini anlayınca vezirlerini topladı ve bu konuda onlarla istişare etti. Bazıları savaşmasını, bazıları kaçmasını, bazıları da hile yapmasını önerdi. Hile yapmasını önerenler arasında bilge bir adam şöyle dedi: Ey kral! Benim ince bir hilem var; eğer onu kabul eder ve uygularsan hem sen, hem ordun hem de tebaan kurtulur, ülken güven içinde olur ve düşmanın helak olur. Kral

6. Cuma, 62/6.

dedi ki: Haydi, bana görüşünü ve hikmetini göster. Bilge şöyle dedi: Bana meclisi boşalt. O da öyle yaptı. Dedi ki: Bana göre, hazinelerini toplayıp şöyle korunaklı bir yere yönelmen, ordunla birlikte kalkman, filan yere geçmen, elimi ve ayağımı kestikten, gözlerimi oyduktan sonra beni bu mekânımda bırakman, bana kızman ve çevrendekilere ve kapındakilere şöyle demen gerekir: Sana karşı hainliğim ve nasihatsizliğim sadır oldu. Bu onun cezasıdır! Sonra Fars kralının sana yaklaştığını anladığında yolculuğa çıkman, beni yerimde bırakman ve çözüm önerim tamamlanıncaya kadar beklemen gerekir. Kral dedi ki: Allah'a yemin olsun ki, senin müsaade ettiğine müsaade eden herhangi bir insanı ne gördüm ne de olabileceğini sanıyorum. Bilge şöyle dedi: Böyle bir şeye benden önce kurnaz ve akıllı adam izin verdi. Kral dedi ki: Bana onun nasıl meydana geldiğini anlat. Bilge şöyle dedi: Anlatıldığına göre, bir inci avcısı topluluğu inci çıkaracakları bir adaya gittiler ve onlara tuzak kurup çıkardıklarının bir kısmını almak için hilekâr bir adam takıldı. İstedikleri şeylere ulaşıp geri döndüklerinde adam, hizmetine karşılık olarak verdikleri küçük incilerden başka hiçbir şey elde edemedi. Sonra önlerine yol kesiciler çıktı. İnci avcıları onları görünce her biri yanında bulunan kıymetli cevherleri alınmasından korkarak yuttu. Kurnaz adamın alınmasından korkacağı hiçbir şeyi yoktu. Dolayısıyla hiçbir şey yutmadı. Yankesiciler onları yakalayınca üstlerini aradılar, yanlarında küçük incilerden başka bir şey bulamadılar. Onlara dediler ki: Büyüklerini nereye sakladınız? "Bundan başka bir şey bulamadık." dediler. Dediler ki: Hayır, onları yuttunuz, karınlarını yaracağız. O gece onları hapsettiler ve karınlarını yarmaya niyetlendiler. Dalgıçlar gece boyu düşünmeye başladılar. Kurnaz adam kendi kendine düşündü. Akıllı bir adamdı. Onlardan ayrılıp eşkıyalara şöyle dedi: Ben size ancak şu şu sebeple arkadaşlık ediyorum. İstediğim hiçbir şeye sahip olmadım. İçinizde benden başka bir şey yutan kimse olmadığını anladım. Eğer bir kimsenin karnı yarılırsa onda hep birlikte helak edeceğimiz bir şey bulunur. Kendimi size feda etmeyi düşündüm. Böylece belki kurtulursunuz. Onlara şöyle demek istiyorum: Eğer mutlaka gerekli ise birinin karnını yarın. Bir şey bulursanız diğerlerine de aynısını yapın. Eğer bir şey bulamazsanız bizim doğru sözlü olduğumuzu biliniz. Fakat aramızda kur'a çekmek için bize mühlet veriniz. Kimin kurasına çıkarsa istediğiniz elinizin altındadır. Eğer bunu kabul ederlerse kuranın bana çıkması için hile yaparım. İnşallah eğer siz kurtulur da ben ölürsem sizden soyuma iyi davranmanızı ve elinizdekilerden onlara vermenizi istiyorum. Ona böyle yapıldı, fakat karnında hiçbir şey bulunamadı, böylece topluluk kurtuldu. Ey kral, ben biliyorum ki eğer düşmanlarımız bize galip gelselerdi ben kesinlikle helak olmuştum. Hilem gerçekleşirse kral, adamları, tebaası ve beraberindekilerin kurtulmalarını ve bedenim telef olsa da düşmanımızın helak olmasını istiyorum. Buna rağmen bu adamın yaşamak isteyen genç bir adam olması sebebiyle benden daha müsamahakâr olduğunu görüyorum. Ben ise hayattan bıkmış yaşlı bir adamım. Bununla birlikte kralın kurtulduğunda benim soyuma bu adamın onlardan beklediğinden daha iyi davranacağını ve ardımdan yapılacak güzel bir anmadan dolayı bu adamda olduğu gibi olacağını biliyorum. Ayrıca benim canımı kendileri için feda ettiklerimin sayısı onun canını kendileri için feda etiklerinden daha çoktur.

Sonra kral emretti, bunun üzerine ona, Fars Kralı Firuz'un kendisine yaklaşması ve yolculuk etmesi sebebiyle işaret ettiği şey yapıldı ve yerinde bırakıldı. Firuz'un adamları onu bu halde görünce, kendisine onun durumunu ve bunu ona kimin yaptığını sordular. O, kendisinin Heyatıla Kralı Hişan'ın vezirlerinden biri olduğunu ve Firuz'la savaşma konusunda kendisiyle istişare ettiğinde ona barışı ve haraç ödemeyi tavsiye ettiğini iddia etti. Fakat o bundan hoşlanmadı ve gördüğünüz şeyleri yaptı. Haberi Firuz'a ulaştı, getirildi, soruldu ve böyle cevap verdi: Firuz onu doğruladı ve şöyle dedi: Değindiğin hususta isabet ettin. O şöyle dedi: Ey kral, Bana şefkat gösterir, beni yanında götürürsen beni yırtıcı hayvanlar parçalamaz. Ben sana şu gittiğin korkunç yoldan daha yakın olan bir yol gösteririm. Nasihatini kabul etti. Dedi ki: İki günlük azık hazırlayın. Onları uzak bir çöle götürdü. İki gün yürüyünce azıkları bitti. Şöyle dediler: Ne kadar kaldı? Dedi ki: Az [kaldı], hızlı yürüyün. O gün yürüdüler. Ertesi gün olunca ona şöyle dediler: Ne kadar kaldı? Dedi ki: Bilmiyorum. Ben bu yola göre göre koyuldum. Şimdi halimi görüyorsunuz. Kendiniz için kurtuluş arayın. O bölgede dağıldılar; onların çoğu öldü, Firuz az sayıdaki özel korumasıyla birlikte kurtuldu ve ülkesine döndü. Hişan onunla anlaşma yaptı, maiyetiyle birlikte sağlıklı olarak ülkesine döndü. O ihtiyarın soyu, ülkedeki insanların en değerlileri oldu. İhtiyardan geriye kardeşleri, arkadaşları ve türünün bireyleri arasında güzel bir hatırakaldı.

Erdemli ve değerli kardeşlerimizin dine yardım etmek ve hayatı aramak için birbirlerine yardım etmedeki görüşü budur. Bedenlerinin ölmesini din ve dünya konusunda kardeşleri için iyilik olarak görünce ruhları bedenlerinin ölmesine razı oldu. Çünkü onlar o bilge ihtiyarın ve o erdemli ve akıllı gencin ümit ettiği gibi, hatta onlardan daha fazla ümit ediyorlar. Onların inanç ve düşüncesine göre, kim bunu Allah rızası, dine yardım ve kardeşlerin iyiliği için yaparsa onun ruhu bedenden ayrıldıktan sonra göğün melekûtuna yükselir, melekler zümresine girer, Ruhulkudüs'le yaşar, felekler fezasında, gökler uzayında mutlu, neşeli, zevk içinde, ikram görmüş ve gıpta edilir bir şekilde yüzer. Aziz ve Celil olan Allah'ın sözü şöyledir: "*Güzel söz ve salih amel ona yükselir.*"[7] Bunla müminin ruhunu kast eder. Yine dedi ki: "*Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanma. Bilakis onlar Rableri katında diridirler; Allah'ın kendilerine verdiği nimetlerle mutlu bir şekilde rızıklandırılırlar.*"[8] Ayetin sonuna kadar devam eder.

Her âlim, bu bedenlerin toprakta çürüyeceğini ve parçalanacağını, bu üstünlüğün bedenlerini dine yardım ve kardeşlere iyilikte bulunma yolunda telef etmeye razı olan o nefislere ait olduğunu bilir. Nitekim Resulullah (sav) Mekke'den Medine'ye hicret edince müminlere oraya hicret etmeleri emrini içeren bir mektup yazmıştır. Bazısı hemen hicrete kalkıştı, bazısı küçük yaştaki çocuklarını, yaşlı babasını, kardeşini, arkadaşını, uygun karısını, sıcak yuvasını, elinden çıkmasından korktuğu birikmiş mal veya ticaretini kaybetme korkusu gibi çeşitli engelleyici sebeplerle geri durdu. Yüce Allah Peygamber'e (sav) şu ayeti indirdi ve Resulullah (sav) onunla gö-

7. Fâtır, 35/10.
8. Âl-i İmrân, 3/170.

revlendirildi: "*De ki: Babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, akrabanız, elde ettiğiniz mallar, durgun gitmesinden korktuğunuz ticaret, hoşunuza giden evler sizce Allah'tan, Peygamberinden ve Allah yolunda savaşmaktan daha sevgili ise Allah'ın buyruğu gelene kadar bekleyin. Allah fasık kimseleri doğru yola eriştirmez.*"[9]

Onu okuyunca Resulullah'a (sav) hicret etmeye kalkıştılar. Geride yiyecek azlığı ve yol uzunluğu sebebiyle çıkmaya güç yetiremeyen zayıf bir topluluk kaldı. Onlar zarar edenler olarak kaldılar. Mekkeli müşrikler onlara eziyet ederek, hapsederek, döverek ve öldürerek saldırmaya başladılar. Bunun üzerine onlar, Aziz ve Celil olan Allah'a yakardılar, içinde bulundukları sıkıntıdan kurtarması için ona dua ettiler ve Resulullah'a (sav) müşrikler tarafından maruz bırakıldıkları eziyeti haber verdikleri bir mektup yazdılar. Yüce Allah bu ayeti indirerek Resulullah'a (sav) müminleri ellerinden kurtarmak için müşriklerle savaşma konusunda izin verdi. Dedi ki; "*Size ne oluyor da: 'Rabbimiz! Bizi halkı zalim olan bu şehirden çıkar, katından bize bir sahip çıkan gönder, katından bize bir yardımcı lütfet' diyen zavallı çocuklar, erkekler ve kadınlar uğrunda ve Allah yolunda savaşmıyorsunuz?*" Resulullah (sav), Mekkeli müşriklerle savaşmak için Bedir savaşma çıktı. İki topluluk karşılaşıp düelloya kalkışınca Ensar da harekete geçti. Müşrikler şöyle bağırdılar: "Ey Muhammed, bize dengimiz olan kişileri gönder." Resulullah (sav) şöyle dedi: "*Ey Haşimoğulları, peygamberinize yardım etmek size vaciptir.*" Amcası Hamza, Ali ve Ebu Ubeyde ayağa kalktılar ve düello ettiler; böylece savaş kızıştı. Savaş müşrikler üzerinde cereyan ediyordu. Resulullah'ın (sav) yanında yetmiş civarında muhacir asker vardı. Müşrik ordusu içinde babası, kardeşi, arkadaşı, akrabası veya aşireti olmayan hiçbir muhacir yoktu. Onlara yüz vermediler, kılıçla savaştılar, onların ve kendilerinin telef olmasından korkmadılar. Çünkü onlar bunun, dine yardım, kardeşlerine iyilik, Resulullah'a (sav) itaat ve Aziz ve Celil olan Allah'ın rızasını kazanma olduğunu biliyorlardı.

Uhud günü de savaş şiddetlenince de böyle oldu. İnsanlar bozguna uğradılar. Resulullah (sav) beraberindeki az sayıda asker içinde kaldı. Peygamber (sav) dedi ki; "*Bugün kim bana yardım eder ve nefsini feda ederse onun için cennet vardır.*" Ensar'dan üç kişi ayağa kalktı ve müşrik okçulara karşı durdular, Resulullah'a (sav) vücutlarıyla siper oldular ve tamamen şehit oluncaya kadar onun canını korudular. Çünkü onlar onun sağ kalmasında dine yardım ve kardeşlerine iyilik olduğunu ve Resulullah'ın (sav) kendilerine ölüm korkusunu ve dünya hayatına düşkünlüğü öğretmediğini biliyorlardı. Fakat din henüz tamamlanmamış, şeriat kemale ermemişti. "*Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim ve size nimetimi tamamladım.*"[10] ayeti inince Resulullah (sav) ölümü temenni etti ve bunun üzerine şu ayet indi: "*Allah'ın yardımı ve fetih geldiğinde ve insanların bölük bölük Allah'ın dinine girdiğini gördüğünde Rabbini hamd ile tespih et ve ondan bağışlanma dile. Çünkü o, tövbeleri çok kabul edendir.*"[11] Resulullah (sav) şöyle dedi: "*Nefsim bana ölümümü haber verdi.*" Dedi ki: Ey Allah'ın elçisi, eğer Allah'tan seni ümmetin arasında kıyamet gününe kadar baki kılmasını istersen onlar senden yararlanırlar. Dedi ki; "*Biz Allah'a aidiz ve ona döneceğiz. Allah, dost-*

9. Tevbe, 9/24.
10. Maide, 5/3.
11. Nasr suresi.

larını dünyada ebedi kılmaktan kaçındı." Sonra şöyle dedi: "*Peygamber kardeşlerimi özlüyorum.*" Sonra vefat edinceye ve Aziz ve Celil olan Allah'a gidinceye kadar çok az bir süre kaldı. Allah onun makamını yüceltsin. *Allah ona, ailesine ve bütün peygamberlere salat ve selam etsin!*

Bölüm

Bil ki, peygamberler, onların takipçileri, halifeleri ve onlar gibi düşünen filozoflar, nefislerin onlara yerleştirilmesi sebebiyle bedenleri küçük görürler. Çünkü onlar, bu bedenlerin nefisler için hapishane, perde, sırat, berzah veya a'raf olduğunu düşünmektedirler. Biz bu manaları risâlelerimizde yorumladık. Nefis yeniden diriltilmedikçe bedene acır. Yeniden diriltildiğinde bedenden ayrılmak ona önemsiz görünür. Söylediklerimizin doğruluğuna delalet eden şeylerden biri, Hint bilgeleri olan Brahmanların bedenlerini yakmalarıdır. Cehalet ve düzenbazlıktan dolayı böyle yapan kimselere söyleyecek sözümüz yoktur. Biz yalnızca onların bilge olan basiret sahiplerinden bahsetmek istiyoruz. Çünkü onlar, nefisler için bedenlerin civciv için yumurta veya cenin için rahim konumunda olduğuna inanmaktadırlar. Yine onlara göre tabiat onu kucağında yetiştirir ve yaratılış ve suret tamamlanıncaya kadar onun üzerine titrer. Yaratılış ve suret tamamlanınca onu önemsemez. Yavru veya çocuğun sağlıklı dünyaya gelince yumurta çatlar veya rahim yarılırsa onunla ilgilenmez.

Nefsin bedenle ilişkisi de böyledir. Kendisinin bedensiz bir varlığının olduğunu, bu varlığın bedenle birlikte olan varlık ve bekadan daha hayırlı, daha kalıcı, daha zevkli ve daha iyi olduğunu bilmedikçe bedene acır, onu korur ve ona şefkat gösterir. Cüz'î nefisler tamamlanınca, onların suret ve bilgileri yetkinleşince, nefis bu uyku ve gafletten uyanınca, bu cismânî âlemdeki yalnızlığını fark edince, tabiat esaretinde, madde denizinde ve cisimler çukurunda kaybolmuş, bedenin hizmetine girmiş, hissedilirlerin süsüyle aldanmış ve zatının bir hakikati olduğunu anlayınca, cevherinin faziletini bilince, onun âlemine bakınca, maddeden ayrılmış olan o ruhânî sureti seyredince, o aklî renkler, boyalar ve lezzetleri görünce ve o nurlar, sevinç, neşe, mutluluk ve rahatlığı müşahede edince bedenden ayrılmak önemsizleşir ve onu Aziz ve Celil olan Allah'ın rızası, dine yardım ve kardeşlere iyilik uğrunda feda etmek ister. Bunun delillerinden biri de peygamberlerin (as), bedenler öldükten sonra nefislerin baki kalacağına ve hallerinin iyi olacağına inanmalarıdır. Musa, İsa ve diğer peygamberlerin (as) yaptıkları buna örnektir. Nitekim Musa (as) arkadaşlarına ve kardeşlerine şöyle demiştir: "*Yaratanınıza tevbe edin ve nefislerinizi öldürün. Bu, yaratanınız katında sizin için daha iyidir.*"[12] Bununla bedenleri kılıçla öldürmeyi kast ediyor. Çünkü nefis cevherine demir erişmez. Çünkü kavim, Musa'nın dağa gitmesi üzerine buzağıya tapmakla imtihan edildiler. Musa döndüğünde ve onlar saptıklarını anladıklarında pişman olup tevbe ettiler. Musa, buzağıya tapmaktan uzak duranların gönderildikten sonra kendi sünnetinde sebat edenler; buzağıya tapanların ise gönderilmeden önceki cahiliye sünneti üzere yaşayanlar olduğunu anlayınca ve kendi ölümünden sonra kalmaları halinde dini, sünneti ve şeriatında başka bir şey

12. Bakara, 2/54.

ihdas etmeyeceklerinden emin olmadığını görünce doğru davranışın onları İsrailoğulları bölgesinden sürgün etmek olduğunu düşündü. Yüce Allah, halkın iyiliği ve yararına olması nedeniyle bu konuda ona izin verdi. Daha sonra Musa onlara şöyle dedi: "Eğer Yüce Allah'ın tevbenizi kabul etmesini istiyorsanız zulümleri terk edin, vasiyetleri yazın, kefenler giyin, musallaya çıkın ve Allah'a dua edin. Umulur ki size acır, tevbenizi kabul eder veya hakkınızda verdiği hükümden vazgeçer." İster istemez böyle yaptılar. İtaatkâr, bedenini öldürmede nefsi için hayır ve iyilik olduğunu bilen kimse; hoşlanmayan ise bunu bilmeyen ve gözü haberlere kapalı olan kimsedir.

Sonra Musa, buzağıya ibadetten uzak duranlara kılıçlarını alıp buzağıya tapanların boyunlarını vurmalarını, onlardan hiçbir kimseye acımamalarını ve Allah'ın dini konusunda onlara merhamet göstermemelerini emretti. Kavim kendilerine emredileni yaptı ve sabretti. Çünkü onlar bunda nefisleri için hayat olduğunu biliyorlardı. O öldürülenler içinde her birinin kardeşi, oğlu, akrabası veya kardeşi vardı. Bu durum onları öldürmelerini engellemedi. Zira onlar bedenlerini öldürmede nefisleri için hayır, din için yardım, geriye kalan kardeşleri için iyilik, Musa'ya itaat ve Rabbin rızası olduğunu biliyorlardı.

Aynı şekilde o sihirbazların nefisleri de bedenlerinin öldürülmesi veya çarmıha gerilmesine razı oldu. Nitekim Firavun onlara demişti ki: "*Ben size izin vermeden ona inandınız öyle mi? Dediler ki: "Seni, bize gelen açık açık mucizelere ve bizi yaratana tercih edemeyiz. Öyle ise yapacağını yap! Sen, ancak bu dünya hayatında hükmünü geçirebilirsin. Bize, hatalarımızı ve senin bize zorla yaptırdığın büyüyü bağışlaması için Rabbimize iman ettik. Allah, (mükâfatı) en hayırlı ve (cezası) en sürekli olandır.*"[13] Onların hepsini çarmıha gerdi. Ondan korkmadılar. Nefisleri bunda kendileri için hayat ve kurtuluş, dine yardım, kardeşlere iyilik, Musa'ya itaat ve Rabbin rızası olduğunu bildikleri için bedenlerinin ölmesini hoş karşıladılar.

Musa, buzağıya tapanların öldürülmesinden sonra Rabbine münacat için dağa gitmek istedi. Harun ona dedi ki: "Yanında beni de götür. Ben İsrailoğullarının senden sonra başka bir bidat çıkarmayacağından ve senin de bana tekrar kızmayacağından emin değilim." Musa onu götürdü. Yolun bir noktasında iken kabir kazan iki adamla karşılaştılar. Onların yanında durup şöyle dediler: "Bu kabri kimin için kazıyorsunuz?" Harun'a işaret ederek dediler ki: "Şu adama benzeyen bir insan için." Sonra ona şöyle dediler: "İlahın hakkı için, indin ve gördün mü, orası geniş mi?" Harun elbisesini çıkardı, Musa'ya verdi, indi ve orada uyudu. Ölüm meleği o anda onun ruhunu aldı, kabir kapandı ve Musa oradan, ondan ayrı düşmesine üzülüp ağlayarak ayrıldı. Yanında Harun'un elbiseleriyle İsrailoğullarına döndü. Onu suçlayıp şöyle dediler: "*Onun kıskandığın için öldürdün!*" "*Allah onu onların dediklerinden temize çıkardı. O, Allah nezdinde itibarlı idi.*"[14] Musa, Harun'un vefatından sonra az bir süre kaldı. Nihayet onlara Tevrat'ı yazdı, onlara ihtiyaç duydukları şeyleri tavsiye etti, Yuşa'ya teslim ve tevdi etti. İnsanlar onun gözden kaybolmasına ağlamaktayken dağa çıktı ve Rabbine ruhunu teslim etti, sonra vefat etti. İkisi de Rablerine gittiler. O onların (s.a)

13. Tâhâ, 20/71-73.
14. Ahzâb 33/69.

makamlarını yüceltti. İsrailoğulları Musa'nın vefatından sonra kırk yıl doğru yoldan sapmış halde kaldılar. Sonunda onlara Yusuf oğlu Nun'un oğlu Yuşa (as) peygamber olarak gönderildi. O, Musa'nın İsrailoğullarına "Allah'ın sizin için yazdığı kutsal beldeye girin."[15] dediği sırada Allah'ın nimet verdiği iki adamdan biriydi:

Bölüm

Peygamberlerin (as) nefsin bekasına ve bedenden ayrıldıktan sonraki iyiliğine delalet eden delillerinden biri de Mesih'in (as) insan tabiatıyla eylemde bulunması ve Havarilere şöyle bir tavsiyede bulunmasıdır: Mesih, İsrailoğullarına peygamber olarak gönderildiğinde onları Musa'nın dinine intisap etmiş, şeriatının görünen kısmına tutunmuş, Tevrat'ı ve peygamberlerin kitaplarını okudukları halde gereklerini yerine getirmez, hakikatlerini ve sırlarını bilmez, aksine onları âdet olarak kullanır, taklit yoluyla uygular, ahireti bilmez, ona rağbet etmez, yeniden dirilişi anlamaz, onunla ilgili olarak dünya, ona aldanış ve temenniden başka bir şey anlamaz, uyguladıkları şeriat ve din geleneği konusunda dünyayı talep etme dışında bir şeyi kavramaz halde gördü. Peygamberlerin ümmetleri davet etmekteki amacı sadece şeriat ve sünnet koymak ve dünyayı ıslah etmek değildir. Onların amacı aynı zamanda madde denizine dalmış nefisleri kurtarmak, onları tabiatın esaretinden alıp özgürleştirmek, cisimlerin karanlıklarından ruhlar âleminin aydınlıklarına çıkarmak, onları cehalet ve gaflet uykusundan uyandırmak, yürekleri yakan cismânî arzular ateşinin acısından kurtarmak, korkunç bedensel hazlara kanmaması için bilinçlendirmek, onu nefsanî hastalıklardan, sıcak ve soğuk, açlık ve susuzluk azabından, hastalık ve sakatlıkların acısından, fakirlik ve ölüm korkusundan, üzüntü ve kederden, zamanın afetlerinden, düşmanların öfkesinden, arkadaşlara üzülmekten, dost ve akrabalara acıma ıstırabından, hasımların düşmanlığından, akranların tuzağından, komşuların kıskançlığından, şeytanın vesvesesinden ve anbean zuhur eden felaketlerden kurtarıp şifaya kavuşturmaktır.

Mesih, onlarla ahireti inkâr eden, din, peygamberlik, kitap, sünnet, yol, şeriat, dünyadan yüz çevirip ahirete yönelmeyi bilmeyen kimseler arasında fark olmadığını görünce, onlar için üzüldü, onlara acıdı, türünün fertlerine şefkat besledi, onların kendilerine yerleşen bu hastalıktan nasıl kurtulup iyileşeceklerini düşündü ve onları kınama, ayıplama ve tehdit ile azarlaması halinde bunun kendilerine fayda vermeyeceğini anladı. Çünkü bütün bunlar Tevrat'ta ve peygamberlerin (as) ellerinde bulunan kitaplarında zaten vardı. Onlara tedavi eden tabip kılığında görünmeyi düşündü. İsrailoğullarının mahallelerinde dolaşmaya başladı. Onlarla tek tek görüşüyor, vaaz ediyor, öğüt veriyor, örnek veriyor, cehaletten uyandırıyor, dünyada zahit olmaya özendiriyor, ahirete ve oranın nimetlerine teşvik ediyordu. Nihayet çamaşır yıkayan bir topluluğa uğradı ve onların önünde durup şöyle dedi: Şu elbiseleri bir düşünün, yıkadığınız, temizlediğiniz ve ağarttığınız zaman onları sahiplerinin vücutları kan, sidik ve dışkı ile pislenmiş halde giymelerine gönlünüz razı olur mu? Şöyle dediler: Hayır, kim böyle yaparsa o beyinsizdir. O dedi ki: Ama siz öyle yapıyorsunuz. "Na-

15. Mâ'ide, 5/21.

sıl?" dediler. Dedi ki: Çünkü siz bedenlerinizi temizlediğiniz ve elbiselerinizi yıkadığınız halde, onları nefisleriniz pisliklerle kirlenmiş, cehalet, körlük, dilsizlik, kötü huylar, haset, nefret, hile, aldatma, hırs, cimrilik, kötülük, suizan ve adi şehvetlerin peşine düşme gibi rezilliklerle dolmuş bir halde giydiniz. Siz kölelik zilletine düşmüş bedbaht kimselersiniz. Size ölüm ve kabirden başka rahatlık yoktur. Dediler ki: Nasıl davranalım? Bizim için başka bir yaşam tarzı var mı? Ölümün, ihtiyarlığın, acının, hastalığın, açlığın, susuzluğun, korkunun, üzüntünün, fakirliğin, muhtaçlığın, yorgunluğun, sıkıntının, kederin, halk arasında kıskançlığın, nefretin, böbürlenmenin, kibrin olmadığı, bilakis sakinlerinin rahatlık, huzur, nimet, hoşnutluk ve sevinç içinde gezerek, karşılıklı tahtlara kurulmuş halde mutlu ve neşeli kardeşler oldukları gökler melekûtuna rağbet etmek ister misiniz? Öyle ki onlar felekler uzayında ve gökler sahasında seyahat ederler, âlemlerin Rabbinin melekûtunu seyrederler, arşının etrafında melekleri dizilmiş ve Rablerini hamd ile ve benzerini daha önce hiçbir insan ve cinin işitmediği ilahi ve ezgilerle tespih eder halde görürler. Siz ebediyen onlarla birlikte olursunuz. Ne yaşlanır, ne ölür, ne acıkır, ne susar, ne hastalanır, ne korkar ne de üzülürsünüz! Onlara çokça nasihatte bulundu, sözü ruhlarına işledi. Aziz ve Celil olan Allah onlar için hayır diledi, onlara işittirdi, onları doğru yola sevk etti, göğüslerini genişletti, kalplerini açtı, gözlerini ışıttı. Böylece Mesih'in basiret gözüyle, kesinlik ışığıyla ve iman doğruluğuyla müşahede ederek anlattıklarını müşahede ettiler, onu arzuladılar, dünyadan, onun aldanış ve isteklerinden yüz çevirdiler, dünya şehvetlerini talep etme kulluğundan kurtuldular, yırtık elbiseler giydiler ve Mesih'le birlikte onun gittiği her beldeye seyahat ettiler.

Her gün bir Filistin köyünden diğerine, İsrailoğullarının yaşadığı bir şehirden ötekine geçmek Mesih'in âdeti olmuştu. Bu esnada insanları tedavi ediyor, onlara vaaz veriyor, öğütte bulunuyor, onları göğün melekûtuna çağırıyor, oraya özendiriyor, dünyadan el etek çektiriyor, onlara buranın aldanış ve emelini açıklıyordu. Bunun üzerine o, İsrailoğulları kralı ve onların ayak takımı tarafından arandı, bir gurup insan ile beraberken yakalanması için üzerine hücum edildi. İnsanların arasından uzaklaştırıldı. Ona güç yetirilemez ve hakkında bir haber alınamaz. Nihayet onun hakkında başka bir köyden haber duyulur, orada aranır. Bu, Mesih ile onlar arasında otuz ay boyunca cereyan eden bir hadisedir. Yüce Allah onu vefat ettirmek ve kendisine yükseltmek isteyince Havarileri Beyt-i Makdis'te bir odada onunla bir araya geldi ve şöyle dedi: "Ben babamıza gidiyorum. Ben insanlık tabiatımdan ayrılmadan önce size bir tavsiyede bulunacağım ve sizden bir söz ve ahit alacağım. Kim tavsiyemi kabul eder ve ahdimi yerine getirirse yarın benimle birlikte olacaktır. Kim de tavsiyemi kabul etmezse asla ben ondan, o da benden değildir. Ona: "O nedir?" dediler. Dedi ki; "Etraftaki krallara gidin, onlara size öğrettiklerimi tebliğ edin, onları sizi davet ettiğim şeye davet edin ve onlardan asla korkmayın. Ben insanlık tabiatımdan ayrıldığım zaman babamızın arşının sağında semada duracağım. Gittiğiniz her yerde sizinle birlikte olacağım ve babamın izniyle sizi yardım ile destekleyeceğim. Onlara gidin, öldürülmediğiniz, çarmıha gerilmediğiniz ve ülkeden sürgün edilmediğiniz sürece onları yumuşak üslupla davet edin, onları tedavi edin, iyiliği emredin, kötü-

lükten alıkoyun." Şöyle dediler: "Bize emrettiklerini doğrulayan delil nedir?" Dedi ki; "Ben bunu yapan ilk kimseyim." Ertesi gün çıktı ve insanlara göründü. Onları davet etmeye ve öğüt vermeye başladı. Sonunda yakalandı ve İsrailoğulları kralına götürüldü. Onun çarmıha gerilmesini emretti, bunun üzerine onun insan tabiatı çarmıha gerildi. Elleri çarmıh tahtalarına çivilendi ve kuşluktan ikindiye kadar gerilmiş olarak kaldı. Su istedi, sirke içirildi. Mızrakla yaralandı, sonra tahtanın olduğu yere gömüldü, kabrin başında kırk kişi bekçi olarak görevlendirildi. Bütün bunlar arkadaşlarının ve Havarilerinin gözü önünde yapıldı. Onu bu durumda görünce kesin olarak inandılar ve onun kendilerine aykırı bir şey emretmediğini anladılar. Bundan sonra kendilerine görüneceğini vaat ettiği yerde üç gün toplandılar. Aralarında bulunan o işareti gördüler. İsrailoğulları arasında Mesih'in öldürülmediği haberi yayıldı. Kabir kazıldı, fakat insanî tabiatı bulunamadı. Gruplar arasında görüş ayrılığı çıktı, dedikodu arttı. Onun hikâyesi uzayıp gider. Daha sonra tavsiyesini kabul eden Havariler ülkelere dağıldılar. Onların her biri yönlendirildiği yere gitti. Birisi Mağrip ülkesine, diğeri Habeş ülkesine, ikisi Roma ülkesine, ikisi Antakya kralına, birisi Fars ülkesine, birisi Hint ülkesine gitti. İkisi Mesih'in düşüncesine davet etmek üzere İsrailoğulları bölgesinde kaldı. Nihayet onların çoğu öldürüldü. Mesih'in daveti Havarilerin fiilleri sayesinde onlardan sonra ülkenin doğusunda ve batısında yayıldı. Onların kendi bedenlerini önemsememeleri, nefsin bekasına ve bedenlerin ölümünden sonra hallerinin iyi olacağına inandıklarına delalet eder. Rahiplerin, arkadaşlarının ve onun en hayırlı takipçilerinin fiilleri buna dayanır. Onlardan biri kendi rahip hücresinde bedenini yıllarca hapseder, yiyecek, içecek, lezzetler, elbise, yumuşak yatak, zevk ve şehvetleri terk eder. Bunun sebebi, nefsin bekasına ve bedenin ölümünden sonraki iyi haline olan kesin inançtır.

Bölüm

Rahman'ın dostu İbrahim'in bu görüşte olduğuna delalet eden delillerden biri onun şu sözüdür: "Beni yaratan ve bana doğru yolu gösteren O'dur. Beni yediren ve içiren O'dur. Hastalandığım zaman bana şifa veren O'dur. Benim canımı alacak, sonra beni diriltecek olan O'dur. Hesap günü hatalarımı bağışlayacağını umduğum O'dur. Rabbim bana hikmet ver ve beni iyiler arasına kat."[16]

Doğru sözlü Yusuf'un sözü ise şöyledir: "Rabbim! Bana hükümranlık verdin, rüyaların yorumunu öğrettin. Ey göklerin ve yerin yaratanı! Dünya ve ahirette işlerimi yoluna koyan sensin; benim canımı Müslüman olarak al ve beni iyilerin arasına kat."[17]

Bir düşün, onlar iyilerin arasına bedenleriyle mi yoksa nefisleriyle mi katılmak istediler? Bedenleri, yaratıldıkları yeryüzü toprağından başka bir şeye mi katıldı? Onlar, et, kemik, kan, damar, sinir ve dört karışımın meydana getirdiği diğer unsurlardan meydana gelen bedenlerini değil, temiz, üstün, ruhânî, semavî ve nuranî olan nefislerini kast etmişlerdir.

16. Şuarâ, 26/78-83.
17. Yûsuf, 12/101.

Bölüm

Peygamberimizin Ehl-i beytinin (as) bu görüşte olduğunun delillerinden biri, Kerbela günü kendi bedenlerini öldürülmeye teslim etmeleridir. Onlar Yezid ve Ziyad'ın hükmüne dönmeye razı olmadılar; nefisleri bedenlerinden ayrılıncaya kadar susuzluk, yaralama ve dövmeye sabrettiler. Göğün melekûtuna yükseltildiler; kendilerinin Allah'tan, Allah'ın da kendilerinden razı olduğu temiz ataları Muhammed ve Ali, Muhacirler ve onlara zorluk anında tâbi olan Ensar ile buluştular. Eğer o topluluk nefislerin bedenlerinden ayrıldıktan sonra baki olacağına kesin olarak inanmasalardı bedenlerinin helak edilmesi, ölüm, dövme ve yaralamaya teslim edilmesi ve dünya hayatının lezzetinden ayrılmak için acele etmezlerdi. O topluluk davet edildikleri ahiret hayatını, oradaki rahatlık ve ebediliği, dünyanın aldanış ve musibetinden kurtuluş olarak bildiler ve ona kesin olarak inandılar. O topluluk tasavvur ve tahkik ettikleri gerçeklere doğru aceleyle atıldılar ve hayırlara koştular. Onlar Rablerine arzu ve korku ile dua ediyorlar ve onun ihtişamından ürperiyorlardı.

Kardeşim! Allah seni ve bizi kendinden bir ruh ile desteklesin! Onlara ve sünnetlerine uymak, yollarından yürümek, hedeflerine doğru ilerlemek, nefsini tabiatın esaretinden kurtarma vaktini geçirmeden acele etmek, onu madde denizinden kurtarmak, cisimler çukurundan, bedenler karanlığından, yakıcı şehvet ateşinden ve şeytanın yanında duyusal zevklere aldanıştan çıkarmak, soylu insanların yaptıkları gibi seni seven, hem seni hem kendilerini kurtarmak için çabalayan samimi kardeşler ve iyi arkadaşlarla dost olmak, onların sohbetine ilgi göstermek, sözlerini dinlemek, meclislerinde huzurunda yapılan konuşmaları anlamak, inançlarını öğrenmek için kitaplarını incelemek, ahlaklarıyla süslenmek, ilimlerini öğrenmek, adil hayat tarzlarına göre yaşamak, temiz sünnetlerini uygulamak, onların melekî hayat tarzlarına uygun, ebedî ve mutlu yaşamak için aklî şeriatlarını kavramak, şeytanının dünya işlerini ve bedenlerinin yaşamasını iyileştirme ve ondan zararı giderme amacı dışında seni istemeyen, farkında olmadan nefislerini helak eden kardeşleriyle arkadaşlık etmekten kaçınmak ister misin?

Bölüm

Metafizikçi bilge filozofların bu görüşü savunduklarını gösteren delillerden biri, Sokrat'ın bedenini ölüme teslim etmesi ve iradî olarak zehir içeceğini içmesidir. Şöyle ki, bu adam, Yunan ülkesinin bilge ve filozoflarından biri idi. Dünya, onun nimet ve lezzetleri konusunda zahitlik gösterdi, ruhlar âleminin sevinç ve huzuruna rağbet etti, insanları onlara çağırdı ve teşvik etti ve onları oluş ve bozuluş âlemindeki makamdan uzak durmaya özendirdi. Ona kral ve eşraf çocuklarından oluşan bir topluluk icabet etti. Gençler ve ileri gelenlerin çocukları onun hikmetini ve konuşmasındaki az bulunur ilginçlikleri dinlemek için etrafında toplandılar. Onun dünyayı ve süsünü isteyen muhalif bir topluluk ona haset etti. Onu oğlancılıkla suçladılar. Onun putlara tapmayı küçük gördüğünü ve onlara bunu emrettiğini söylediler. Bunu krala yetiştirdiler. On bir adam, katlinin vacip olduğu yönünde onun aleyhine şahitlik

yaptılar. Öldürülmesi hakkında düşünmek üzere aylarca hapiste tutuldu. Hapiste iken yanında muhalif veya taraftar yetmiş kadar filozof, nefsin bedenden ayrıldıktan sonra bekası ve iyiliği konusundaki görüşü ve inancı hakkında münazara yapmak üzere toplandı. Onlarla tartıştı ve nefsin bedenden ayrıldıktan sonra bekası ve iyiliği konusundaki görüşünü düzeltti. Onun bir kitapta açıklaması uzun sürecek bir hikâyesi vardır. Ona söylenen şeylerden birisi şudur: Eğer mazlumsan para fidyesi ödeyerek veya kaçarak kurtulmak ister misin?

Dedi ki; "Yarın Namus'un/şeriatın bana; ey Sokrat, hükmümden niçin kaçtın demesinden korkuyorum."

Ona dediler ki: "Çünkü mazlumdum, dersin."

O şöyle dedi: "Bir düşünsenize! Eğer Namus (kanun/şeriat) bana; hükümle sana zulmeden ve aleyhinde yalancı şahitlik yapan on bir adil kişiden dolayı bana zulmetmen ve hükmümden kaçman gerektiğini mi düşünüyorsun, derse ben ne derim?" Bu konuda onlarla tartıştı. Çünkü halk şeriatlarının hükmüne bağlıdır. Adil kişiler insanlardan biri aleyhinde herhangi bir şekilde hüküm verirlerse, mazlum dahi olsa o kişiye bu hükme boyun eğmesi gerekir. Boyun eğmeyen kimse Namus'un yani Şeriatın hükmüne karşı zulmetmiş olur.

Sokrat işte bundan dolayı öldürülme hükmüne boyun eğdi. Sonra dedi ki: Şeriatı hafife alanı Şeriat öldürür. O zehirli şerbeti içince etrafındaki filozoflar ona üzüldükleri için ağladılar. Onlara şöyle dedi: "Ağlamayın. Ben siz bilge ve erdemli kardeşlerden ayrılsam da bilge, erdemli ve iyi kardeşlere gidiyorum. Filan filan kişi bizden önce gitti. Kendisinden önce ölmüş bulunan bilge filozoflardan bir topluluğu saydı. Dediler ki; biz senin gibi bilge bir babayı kaybettiğimiz için kendi nefislerimize ağlıyoruz."

Bölüm

Yunan filozofu Eflatun'un bu görüşü yani nefsin bedenden ayrıldıktan sonra bâki kalacağını ve iyiliğini savunduğunu ve ona inandığını gösteren delillerden biri, felsefesinin (hikmet) bir kısmında söylediği şu sözdür: "Bizim için hayrı arayacağımız ahiret olmasaydı, dünya kötülerin fırsat yeri olurdu." Yine dedi ki; "Biz burada şeytanların yanında tabiata esir düşmüş yabancılarız. Atamız Âdem'in işlediği bir suç sebebiyle âlemimizden çıkarıldık." Buna benzer bir söz daha vardır.

Mantıkçı Aristoteles'in bu görüşte ve inançta olduğunun delillerinden biri, onun *el-Tüffaha* diye bilinen risâledeki konuşması, vefatı sırasında söyledikleri ve felsefenin üstünlüğü konusunda yaptığı kanıtlamadır. Çünkü filozof nefsin bedenden ayrıldıktan sonraki durumuna felsefesiyle karşılık vermektedir.

Sayının sahibi, fazıl ve bilge Pisagor'un bu görüşte ve inançta olduğunu gösteren delillerden biri, onun *Altın Risâle*'deki konuşması, Diogen'e tavsiyesi ve sonundaki şu sözüdür: "Sen havada boşlukta olacak şekilde bu bedenden ayrıldığında ne insanlığa ait ne de ölümü kabul edici olarak sağlam ve sakin bir şekilde seyahat edersin."

Bölüm

Biz bu görüşü filozofların söz ve vasiyetleri, peygamberlerin fiilleri ve şeriat sünnetleriyle delillendirdik. Çünkü Namus'ta/şeriatta felsefe namına adından başka bir şey bilmeyen felsefe meraklısı bir topluluk ve şeriatın sırları namına onun törenlerinden başka bir şey bilmeyen şeriatçı bir topluluk vardır. Orada iyi yapmadıkları şeyleri konuşurlar, bilmedikleri şeyler hakkında münazara yaparlar, bazen felsefeyi şeriatla, bazen de şeriatı felsefeyle çürütürler, hayret ve şüpheye düşerler, saparlar ve sapıtırlar.

Nefsin bedenden ayrıldıktan sonra bekasına delalet eden şeylerden biri, her akıl sahibinin, insanların ölülerine nefsin bedenden ayrıldığı sırada ağlamaları ve üzülmeleri hakkında düşünmesidir. Eğer bedenlerine ağlıyorlarsa bedenler bütünüyle gözlerinin önünde olduğu ve onlardan hiçbir şeyin eksilmediğini gördükleri halde bu ağlama niye? Eğer onları üzerlerine sürülen ilaçlarla uzun süre değişmeyecek şekilde muhafaza etmek istiyorlarsa bu onlar için mümkündür. Aksine nefislerinden ayrıldıklarında onlardan çekinirler, manzaralarından hoşlanmadıkları ve rezilliklerinden utandıkları için defnederler. Eğer onların ağlamaları o bedenlerden çıkan hareket, fiil, hikmet ve erdemlerin kaybolmasına duyulan üzüntüden dolayı ise niçin bunların uykudayken kaybolmalarına ağlamıyorlar? Nabız atışı ve solunum dışında onların hepsi yok olur. Kardeşim! Bu sevgi, ülfet, ünsiyet ve yakınlığın yüksek nefisler ve değerli cevherler sebebiyle olduğunu görmüyor musun? Bu ağlama, üzüntü, hayıflanma ve çekinmenin bedenlerinden bu hareket, konuşma, fiil, fazilet, sanat ve hikmetler çıkan nefislerin kaybolması sebebiyledir.

Nefsin öldükten sonra bekasına ve iyiliğine delalet eden şeylerden biri de insanların bağışlanma dilemek, dualarına karşılık görmek ve sayelerinde Aziz ve Celil olan Allah'a yol bulabilmek için salihler, veliler ve hayırlı kişilerin kabirlerine gitmeleridir. Rableri katında kendileri için şefaat etmelerini dilerler ve kabirleri başında dua ederek dünyevî ihtiyaçlarının giderilmesini isterler. Bütün dindarların hakikati olmayan bir konuda ittifak edeceklerini düşünebiliyor musun? Aksine bu, Aziz ve Celil olan Allah'ın belirttiği gibi, âlimlerden başkasının idrak edemediği kapalı bir ilim ve gizli bir sırdır. Allah onları şu sözünde olduğu gibi başkalarına gizli kalan bilgileri dolayısıyla övmüştür: "Kıyamet günü gerçekleştiği zaman suçlular bir saatten fazla kalmadıklarına dair yemin ederler. İşte böyle döndürülürler. Kendilerine bilgi ve iman verilenler ise şöyle dediler: Allah'ın kitabına göre yeniden diriliş gününe kadar kaldınız. İşte bu diriliş günüdür; fakat siz bilmiyordunuz."[18]

Bölüm

İhvân-ı Safâ'nın birbirleriyle nasıl buluştuğunu, dünya geçimliğini arama hususunda birbirleriyle nasıl yardımlaştıklarını, arkadaşından önce ölenin halinin ne olacağını, arkadaşından sonra geriye kalan kimsenin nasıl yaşayacağını açıklamamız gerekir. Anlatıldığına göre, bir deniz adasındaki dağ başında bulunan bir şehir vardı.

18. Rûm, 30/55-56.

Orası, bol nimetli, huzur dolu, havası güzel, suyu tatlı, toprağı hoş, çok ağaçlı, meyveleri lezzetli ve toprak, su ve havasının gerektirdiği şekilde birçok hayvan türü bulunan verimli bir yerdi. Oranın halkı kardeş ve amca çocukları idiler ve bir tek adamın soyundan gelmişlerdi. Onların hayatı, aralarındaki muhabbet, merhamet, şefkat ve yumuşaklık sevgisiyle yürüyen ve tabiatları zıt, kuvvetleri aykırı, görüşleri farklı, çirkin davranışlı ve kötü ahlâklı zalim şehir halkı arasında olduğu gibi kıskançlık, azgınlık, düşmanlık ve kötülük ile bozulmayan en güzel hayattı. Sonra o erdemli şehir halkından bir grup gemiye bindiler. Gemileri parçalandı ve dalga onları içinde yüksek ağaçlı engebeli bir dağ, küçük meyveler, yerden kaynayan pınarlar, bulanık sular, karanlık mağaralar ve açgözlü yırtıcılar bulunan başka bir adaya attı. O adada genellikle maymunlar yaşardı. Deniz adalarının bazısında iri yapılı, çok kuvvetli, her gün ve gece orada hâkim olup onlara saldıran ve maymunların bir kısmını yakalayıp kapan kuşlar vardı. Boğulmaktan kurtulan o kişiler adada acıktıkları için karınlarını doyuracakları meyveler ve su içecekleri pınarlar aramak üzere dağıldılar. O ağaçların yapraklarıyla örtünüyorlar, gece o mağaralara sığınıyorlar, oralar sayesinde sıcak ve soğuktan korunuyorlardı. Maymunlarla onlar arasında ünsiyet oluştu. Çünkü onlar yırtıcı türlerinin insanlara en çok benzeyeniydiler. Dişi maymunlar onlara, şehveti olanlar da bu maymunlara aşık oldu. Onlardan hamile kaldılar, doğurdular, ürediler, çoğaldılar. Uzun zaman yaşadılar, o adayı vatan edindiler, o dağa sığındılar, o duruma alıştılar, ülkelerini, refahlarını ve başlangıçta birlikte oldukları halklarını unuttular. Sonra o dağın taşlarından binalar yapmaya, evler inşa etmeye ve o meyveleri tamahkârca toplamaya başladılar. Onları açgözlü kimseler biriktiriyordu. O maymunların dişileri hususunda rekabet etmeye, bu hallerde en şanslı kimselere gıpta etmeye başladılar ve orada ebedî kalmayı temenni ettiler. Aralarında düşmanlık ve nefret doğdu ve savaş ateşi tutuştu. Sonra onlardan bir adam uyuyan kişinin gördükleri üzerinde düşündü: Sanki o çıktığı şehre dönmüştü. O şehrin halkı onun geldiğini duyunca sevindiler. Onu şehrin dışında akrabaları karşıladılar. Yolculuk ve gurbetin onu değiştirdiğini gördüler. Onun şehre bu halde girmesini istemediler. Şehrin girişinde bir su gözü vardı. Onu yıkadılar, saçını tıraş ettiler, tırnaklarını kestiler, ona yeni elbiseler giydirdiler, güzel koku ile buğuladılar, süslediler, bir bineğe bindirdiler ve şehre soktular. Şehir halkı onu görünce sevindiler. Ona arkadaşlarını, yolculuklarını, zamanın onlara yaptıklarını sormaya başladılar, onu meclisin başköşesine oturttular, ona ve ümidi kestikten sonra dönüşüne şaşırarak etrafında toplandılar. O, onlardan dolayı ve Aziz ve Celil Allah'ın kendisini o gurbet, bataklık, o maymunlarla arkadaşlık ve meşakkatli hayattan kurtarması sebebiyle sevindi. O bütün bunları uyanıkken gördüğünü sanıyordu. Kendisini o mekânda maymunlar arasında görerek uyanınca kalbi kırık bir halde üzüldü, o yerde inzivaya çekildi, kederlendi, ülkesini düşündü ve oraya gitmeyi arzuladı. Rüyasını bir kardeşine anlattı. O kardeş, zamanın unutturduğu ülkesi, akrabaları, halkı ve içinde bulundukları refahı hatırladı. Önlerindeki konu üzerinde istişare ettiler ve görüş alışverişinde bulundular. Dediler ki; nasıl dönülebilir ve buradan kurtuluş nasıl sağlanabilir? Akıllarına şöyle bir çare geldi: İkisi yardımlaşacaklar, o adanın tahtalarını toplayacaklar, bir

deniz gemisi yapacaklar ve şehirlerine dönecekler. Aralarında birbirlerini yüzüstü bırakmayacaklarına, tembellik etmeyeceklerine, bilakis azmettikleri konuda bir tek adam gibi çalışacaklarına dair söz verdiler. Sonra şöyle düşündüler: Eğer yanlarında başka bir adam olursa o bu hususta kendilerine en çok yardım eden kişi olacaktır. Sayıları arttıkça amaç ve maksatlarına daha çok ulaşacaklardır. Kardeşlerine şehirlerinin durumunu anlatmaya, onları dönüş için teşvik etmeye, orada kalma konusunda soğutmaya başladılar. Hatta bir topluluk içinden bir grup binecekleri ve kendisiyle şehirlerine dönecekleri bir gemi yapma konusunda anlaştılar. Bu sırada onlar ağaçları kesme ve o gemiyi yapmak için tahtaları yayma konusunda kararlılık gösterdiler. Çünkü maymunları kapıp götüren o kuş gelmişti. Onlardan bir adamı kaptı ve yemek üzere onunla havada uçtu. Uzaklara uçunca onu düşündü. Onun yemeyi alışkanlık haline getirdiği maymunlardan olmadığını anladı. Onunla bir kuş olarak geçti. Hatta onunla çıktığı şehrin üzerinden geçti ve onu evinin üzerine atıp serbest bıraktı. Adam ülkesinde, evinde, ailesi ve akrabaları arasında olduğunu düşününce şunu temenni etmeye başladı: Keşke bu kuş her gün uğrasa ve onlardan birini alıp şimdi yaptığı gibi şehrine atsa! Ama kuş bu topluluk içinden onu kaptıktan sonra ayrılığına üzülerek onun için ağlamaya başladılar. Çünkü onlar kuşun ona ne yaptığını bilmiyorlar. Onlar onun halini ve ona ne olduğunu bilseler kardeşlerinin kendileri için temenni ettiğini temenni ederler.

İhvân-ı Safâ'nın, arkadaşından önce ölen kimse hakkındaki inancının böyle olması gerekir. Çünkü dünya o adaya, ahalisi de maymunlara benzer. Burada kuş ölümü temsil eder. Allah dostlarının durumu da gemileri parçalanan toplumun durumuna benzer. Ahiret ise terk ettikleri şehir konumundadır. Bu, değerli kardeşlerimizin dünyada yardımlaşmaları hakkındaki inançları ve ölümün kendisini kardeşlerinden önce aldığı kimse hakkındaki kanaatleridir.

Ey kardeş! Gaflet ve cehalet uykusundan uyan! Dünya aldanış ve sıkıntılar yurdudur. Akıllı kimse hüzün ve musibet yurdunda ebedi kalmak istemez. Allah seni, bizi ve tüm kardeşlerimizi doğruya muvaffak kılsın ve rüşd yoluna iletsin.

İhvân-ı Safâ'nın İnancı ve Rabbânîlerin Mezhebi hakkındaki risâle bitti. Bunu *İhvân-ı Safâ'nın Birbirleriyle İlişki Şekli, Din ve Dünya Konusunda Birbirleriyle Yardımlaşmaları ve Samimi Şefkat ve Sevgileri Risâlesi* takip edecektir.

İlahi ve Dînî Yasalara Dair İlimlerin (*el-Ulûmu'n-nâmûsiyye ve'ş-şer'iyye*) Dördüncü -İhvân-ı Safâ Risâlelerinin Kırk Beşinci- Risâlesi İhvân-ı Safâ'nın Birbirleriyle İlişki Şekli, Din ve Dünya Konusunda Birbirleriyle Yardımlaşmaları ve Samimi Şefkat ve Sevgilerine Dair[1]

1. Çeviri: Prof. Dr. Metin Özdemir, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Öğretim Üyesi.

Rahmân ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla!

Allah'a hamd, seçtiği kullarına selam olsun, "*Allah mı daha hayırlıdır yoksa O'na ortak koşulan varlıklar mı?*"[2]

Ey kardeş! Allah seni ve bizi kendi katından bir ruh ile desteklesin! Bil ki, nerede bulunurlarsa bulunsunlar bizim kardeşlerimizin -Allah onların yardımcısı olsun- belli vakitlerde toplanacakları, ilimlerini müzakere ettikleri ve sırları hakkında konuştukları, başkalarının girmediği, sadece kendilerine ait bir meclislerinin bulunması gerekir. Onların müzakerelerinin çoğunun psikolojiye, duyu ve duyulura, akla ve akledilir olana (*ma'kûl*), ilahî kitapların sırlarına ilişkin düşünce ve araştırmaya, nebevî vahiylere ve dinin kapsadığı konuların anlamlarına dair olmalıdır. Yine onlar, matematiğin dört dalını, yani sayıları, geometriyi, astronomiyi ve telifi/musikiyi müzakere etmelidirler. Onların en çok özen göstermeleri ve arzulamaları gereken şeye gelince, bu, gayelerin en yükseği olan ilâhi ilimleri araştırmalarıdır.

Özetle, kardeşlerimize -Allah Teâlâ onların yardımcısı olsun- gerekli olan, ilimlerin hiçbirini atlamamaları, hiçbir kitabı terk etmemeleri ve hiçbir mezhep üzerinde taassup göstermemeleridir. Çünkü bizim görüşümüz ve mezhebimiz tüm mezhepleri kapsamakta ve tüm ilimleri içine almaktadır: Bu da, duyulur ve aklî, başlangıcından sonuna, gizlisinden açığına, kapalısından apaçık ortada olanına kadar tüm varlıklara, tamamının tek bir ilkeden, tek bir nedenden, tek bir âlimden ve çeşitli cevherlerini, farklı cinslerini ve türlerini kuşatan tek bir nefisten gelmeleri açısından hakikat nazarıyla bakmaktan ibarettir.

İkinci Risâle'de zikrettiğimiz üzere bizim bilgilerimiz dört kitaptan alınmıştır: Birincisi, bilgelerin ve filozofların matematiğe ve doğa bilimlerine dair kitapları; diğeri Tevrat, İncil, Kur'an ve sayfalar (*suhuf*) gibi peygamberlerin (hepsine salât ve selam olsun), manaları ve içlerindeki gizli sırları, meleklerin getirdikleri vahiyle alınan kitapları; üçüncüsü, feleklerin şu andaki terkibini, burçların kısımlarını, gezegenlerin hareketlerini ve cisimlerinin miktarlarını, zamanın tasarruflarını, ilkelerin dönüşümlerini, madenlere, hayvanlara ve bitkilere dair ilimleri ve insan eliyle yapılan kısımları, mahiyetlerine uygun şekilleri ve suretleriyle birlikte konu

2. Neml, 27/59.

edinen fizik kitaplarıdır. Bunların hepsi Allah'ın latîf sıfatının bir yansıması olan ince manalara işaret eden suretlerden, kinâyelerden ve insanların dış yüzünü görüp içindeki anlamları bilmedikleri hassas sırlardan ibarettir.

Dördüncüsü, yalnızca saygı değer ve iyi elçiler[3] olan temiz meleklerin elleriyle dokunabileceği ilahî kitaplardır. Bu kitaplarda yer alan bilgiler, nefislerin cevherleri, cinsleri, türleri ve tikelleri, onların cisimler üzerindeki tasarrufları, onları hareket ettirmeleri, onlar üzerinde tedbir ve tahakkümde bulunmaları, onların fiillerini ortaya çıkarmaları ve onları zamanın, vakitlerin, asırların ve devirlerin geçmesiyle bir durumdan diğerine intikal ettirmeleri; bazılarının bir zaman cisimlerin karanlığına gömülmeleri, bazılarının ise bir müddet sonra bedenlerin karanlıklarından çıkıp yükselmeleri, gaflet ve unutkanlık uykusundan uyanmaları, hesaba ve mizana gitmek üzere mahşerde toplanmaları, sırattı geçmeleri, cennetlere ulaşmaları, cehennemde ve onun en derin yerlerinde hapsolmaları ya da berzahta kalmaları veya a'raf üzerinde durmaları gibi konulara ilişkindir. Nitekim Allah bu konularda şöyle demiştir: "*Onların arkasında diriliş gününe kadar (geri dönmelerini engelleyen) bir perde (berzah) vardır.*"[4] Yine mübarek ve yüce olan Allah şöyle buyurmuştur: "*A'raf'ta herkesi simalarından tanıyan birtakım adamlar vardır.*"[5], "*Bunlar, Allah'ın, evlerinde adının anılmasına ve yüceltilmesine izin verdiği ve kendilerini hiçbir ticaretin ve alışverişin Onu anmaktan alıkoymadığı adamlardır.*"[6] Bizim erdemli ve değerli kardeşlerimizin hali işte budur. Ey kardeşler! Onların yolunu izleyiniz, onlar gibi olunuz! Nitekim biz, bu ilimlerin erbabı olan kardeşlerimizin muhtaç olduğu her şeyi risâlelerimizde açıkça ifade ettik.

Bölüm

Nerede bulunurlarsa bulunsunlar, bizim kardeşlerimizin -Allah onların yardımcısı olsun- gerekli olan, yeni bir dost ve yakın bir arkadaş edinmek istediklerinde, onun durumunu dikkate almaları, onu tanımaya çalışmaları, ahlakını test etmeleri, dostluğa, temiz sevgiye ve gerçek kardeşliğe uygun olup olmadığını öğrenmek için mezhebini ve inancını soruşturmaları gerekir. Çünkü insanlar arasında tabiatları dengesiz ve ölçüsüz, adetleri bozuk ve kötü, mezhepleri farklı ve batıl olan topluluklar vardır. Nitekim onların bir kısmı hayırlı bir kısmı şerli, bir kısmı nankör bir kısmı müteşekkir, bir kısmı güvenilir ve bir kısmı son derece güvensiz, bir kısmı yumuşak huylu bir kısmı bön, bir kısmı cömert bir kısmı cimri, bir kısmı cesur bir kısmı korkak, bir kısmı çok kıskanç bir kısmı sevecen, bir kısmı günahkâr ve kötü bir kısmı çok iffetli ve iyi, bir kısmı sürekli feryat eden bir kısmı çok sabırlı, bir kısmı çok aç gözlü bir kısmı çok kanaatkâr, bir kısmı iyi huylu bir kısmı kötü huylu, bir kısmı çok kaba ve katı kalpli bir kısmı nazik ve zarif, bir kısmı akıllı bir kısmı ahmak, bir kısmı bilgili bir kısmı cahil, bir kısmı muhabbetli bir kısmı buğz edici, bir kısmı uyumlu

3. Abese, 80/15-16. Sefere: Amelleri kaydeden melekler demektir.
4. Mü'minûn, 23/100.
5. A'râf, 7/46.
6. Nûr, 24/36-37.

bir kısmı uyumsuz, bir kısmı münafık bir kısmı ihlâslı, bir kısmı samimi bir kısmı hilekâr, bir kısmı kibirli bir kısmı alçak gönüllü, bir kısmı düşman bir kısmı dost, bir kısmı mümin bir kısmı zındık, bir kısmı arifbir kısmı nankör, bir kısmının bahtı açık bir kısmı bahtsızdır. Kısacası onlar, bunlara benzer övülen ve yerilen, dolayısıyla birbirine zıt huylara sahiptirler.

Bil ki, hiç kuşkusuz bütün bu grupların en şerlileri hesap gününe inanmayanlardır.

Bu huyların en şerlileri ise İblis'in kibri, Âdem'in hırsı ve Kabil'in kıskançlığıdır. İşte bunlar, günahların anasıdır.

Bil ki, insanlar, bedenlerinin mizacının terkibindeki ve doğumları sırasında feleğin şekillerindeki farklılığa göre bir ahlakî tabiata sahiptirler. Bu durumu *Ahlak Risâlesi*'nde şerhiyle birlikte ifade ettik.

Bil ki, insanlar içinde tek bir ahlakî tabiatta bulunanlar olduğu gibi övülen ve yerilen huylara birlikte sahip olanlar da vardır. Kötü adetler kötü ahlakı, güzel adetler ise övülen ahlakı güçlendirir. Görüşler ve inançlarla ilgili durum da aynıdır. Nitekim insanlardan bir kısmı kendi dini ve mezhebinde, kendisine muhalefet eden herkesin kanını dökmenin helal olduğunu düşünür ve buna inanır. Örneğin, Yahudiler, Hariciler ve Allah'ı inkâr edenlerin durumu böyledir. Onlardan bir kısmı da kendi dini ve mezhebinde, insanların hepsine merhamet etmenin ve şefkat göstermenin, günahkârların durumuna üzülmenin ve onların bağışlanmasını dilemenin, ruh sahibi tüm canlılara acımanın onların hepsinin iyiliğini istemenin gerekli olduğunu düşünür ve buna inanır. Bu da müminlerden iyilerin, zahitlerin ve salihlerin mezhebidir. Bizim değerli kardeşlerimizin mezhepleri de bu şekildedir.

Bölüm

Bir dost ve kardeş edinmek istediğinde sana gerekli olan, dirhem ve dinarları, ekime ve dikime elverişli olan arazileri, kızını vereceğin damatları, satın alacağın mülkleri ve malları seçip ayırt ettiğin gibi onu da seçip ayırt etmendir.

Bil ki, kardeş edinmedeki tehlike bunların hepsindeki tehlikelerden daha büyük ve önemlidir. Çünkü doğruluk kardeşleri, hem din hem de dünya işlerinde yardımcılardır. Onlar *kibrît-i ahmer (kırmızı kükürt)*'den bile daha değerlidirler. Onlardan birini bulursan hemen onun eteğine tutun. Onlar göz aydınlığı, dünyanın nimeti ve ahiret saadetidirler. Çünkü doğruluk kardeşleri, düşmanları uzaklaştırmada yardımcı, dostlar meclisinin süsü, sıkıntılar ve belalar anında dayanılan direkler, bollukta ve darlıkta karşılaşılan kötü durumlarda destekçiler, ihtiyaç zamanı için saklı hazine, önemli işlerde gerilen kanat, yükseklere çıkılan merdiven, şefaat talebi söz konusu olduğunda kalplere giden bir vesile ve korku ve dehşet gününde sığınılan bir kale konumundadırlar. Kaybolduğunda onlar seni korurlar, zayıfladığında seni güçlendirirler, senin bir düşmanını gördüklerinde üzerine çullanırlar. Onların her biri, meyveli dallarını sana uzatan, hoş kokulu yapraklarıyla seni gölgelendiren ve güzel gölgesiyle sana örtü olan mübarek ağaç gibidir. Zikrettiğinde sana yardım eder. Unuttuğunda sana hatırlatır. Sana iyiliği emreder ve onda seninle yarışır. Seni hayra teşvik eder,

onun için koşuşturmanı sağlar ve seni ona götürür. Malını ve nefsini senin uğruna feda eder.

Ey kardeş! Allah seni bu nitelikte birisiyle mesut kıldığında, sen de onun uğruna nefsini ve malını feda et. Onun namusunu kendi namusun bil. Kanatlarını ona ger. Sırrını ona ver. İşinde ona danış. Onunla görüşerek gözünü aydın kıl. Senin yanında bulunmadığı zaman, onu anarak ve durumunu düşünerek ünsiyetini sürdür. Bir ayak sürçmesi söz konusu olursa onu affet. Bir kusuru olursa, onun yanında bunu azımsa ve bu yüzden ona ürkütme ki senin kininden korkuya kapılmasın. Bir kötülük ettiğinde, iyiliğini gördüğün geçmişi hatırla. Böylece o, sana yakınlık duyar ve senin sıkıntı vermenden emin olur. İşte bunlar ona muhabbet duyman konusunda en güvenilir ve onun kardeşliğinin sürekliliği için en uygun olan hususlardır.

Bölüm

Ey kardeş! Bil ki, insanlar arasında dostluğa, kardeşliğe ve yakınlığa hiçbir surette uygun olmayan kimseler vardır. Arkadaşlık kurduğun ve birlikte bulunduğun kimseye bak. İçini bilmeden dış görünüşe aldanma. İşin acı sonucunu hesap etmeden, hemen gelen lezzete aldanma. Eğer bir kardeş ve dost edinmek istersen, öncelikle onun durumunu bir dikkate al. Ahlakını dene. Mezhebini ve inancını soruştur. Adetlerine, karakterine, kılık kıyafetine ve hareketlerine bir göz at. Çünkü içtekini sezmeye çalışan kimseye dış görünüşe baktığında saklı bir şey kalmaz.

Bil ki, insanlar arasında dost görünen kimseler vardır. Bunlar sana katılıyormuş gibi gözükerek iç yüzünü saklarlar. Sana muhabbet gösterir, kalbinde ve vicdanında ise aksini beslerler. Sakın aldanma ve uyanık ol.

Bil ki, insanların işleri dış görünüşü itibariyle tabiatlarında bulunan huylarına, yetiştikleri çevrede edindikleri adetlerine ve inandıkları şeylere göre gerçekleşir. Eğer birini, kibirli ve kendini beğenmiş veya huysuz ve inatçı veya katı ve kaba veya çekişmeci ve tartışmacı veya kıskanç ve kindar veya münafık ve gösterişçi veya cimri ve pinti veya korkak ve aşağılık veya hilekâr ve aldatıcı veya hırslı ve açgözlü veya hak ettiğinden fazla övgüye ve taltife düşkün veya kendine denk olanları hor gören veya akranlarını ve insanları küçümseyen, onları kınayan veya gücüne ve kuvvetine güvenen bir vaziyette görürsen, bil ki, o, dostluğa ve temiz kardeşliğe uygun birisi değildir. Çünkü bu huylar, görüşler ve adetler onun kardeşlerine olan sadakatini bozar. Nitekim kendisine gerekli olmayan bir şeyde hak iddia eden kimse, kendisine gerekli olan bir konuda fedakârlıkta bulunmaz. Kıskancın, inatçının ve aşırı öfkelenin durumu da böyledir. Bu tür huylar onun hakkı kabullenmesine engel olur. Huysuzun ve kibirlinin durumu da aynıdır. Bu huylar da onun tartışmayı ve muhalefeti terk etmesine engel olur. Yine kabalık ve katılık, kişiyi tatlılık ve yumuşaklıktan alıkoyar. Geçimsizlik ve öfke de sahibini kendini büyük görmeye ve kibre sevk eder. Özet olarak söylemek gerekirse, bu huyların tamamı sevgiyi yok eden, temiz kardeşliği ortadan kaldıran, nefislere ağır gelen, ünsiyeti ve rahatlığı gideren, tabiata aykırı olan ve hayatı zehir eden ve ondan soğutan şeylerdir.

Bil ki, dostluk çift kutuplu bir tabiatta gerçekleşmez. Çünkü iki zıt bir arada bulunamaz. Bunun örneği, cömert ve cimridir. Bunlar tabiatları itibariyle birbirlerine zıttırlar. Dolayısıyla onlar arasında bir sadakat olmaz. İkisi için de katıksız bir sevgiden söz edilemez. Hayat ikisine birden huzur göstermez. Zira cömert olan, cömertliğinin gereği olarak malını sarf etmek ya da bir iyilikte bulunmak istediğinde; cimri ise bunu bir ziyan olarak görür ve gerekli ve uygun olmayan şeyi yapar. Cimri, tabiatı itibariyle cimriliğinin gerektirdiği şekilde malını elinde tutar; cömert ise bunu yapılması hoş olmayan çirkin bir davranış olarak görür. İşte bunların hepsi, onlardan her birinin arkadaşına karşı yaptığı ayıbın bir sebebidir. Nitekim cimri, cömerdin aklı kıt, malını zayi eden ve işlerinin sonucunu hesap etmeyen birisi olduğunu düşünür. Cömert de cimrinin aşağılık, bayağı, hakir ve himmeti eksik birisi olduğunu düşünür. İkisi arasında bir dostluk oluşup devam etmeye başladığında, bu soğukluğa ve gerginliğe dönüşür ve sonuçta birbirine düşman olurlar. Düşmanlığın ardından da katı ve tavizsiz bir tutum gelir. İşte birbirine zıt ve aykırı olan iki huyun durumu budur. Kuşkusuz bu ikisi çatışmayı gerektirir, çatışma da birbirine galip gelme arzusunu doğurur, galip gelme arzusu öfkeye, öfke kin ve nefrete yol açar. Kin ve nefret ise dostluğun zıddıdır.

Bölüm

Bil ki, dostlar ve kardeşler edinmek, mal, yiyecek ve hububat gibi şeyleri toplamaya benzer. Nitekim insanlardan bir kısmı uygun bir dost bulmak için ömrünü tüketir de yine de bulamaz. Bu durumda olan kimse ömrünü mal toplamak için tüketip de buna imkân bulamayan kimseye benzer. İnsanlardan bir kısmı bol servet ile rızıklandırılır, bir kısmı serveti kazanmada güzel hareket ederken onu muhafaza etmeyi aynı güzellikte yapamaz. İşte kardeşler ve dostlar edinmek isteyen kimsenin durumu buna benzer. Onların bir kısmı dostlarını korumayı ve onların işlerini gözetmeyi iyi yapamazlar. Bu yüzden dostluğun ardından düşmanlık ve muhabbetin ardından kin ve nefret ortaya çıkar.

Öyleyse senin, dost edindikten sonra, onu korumada, işlerini gözetmende ve haklarını vermende çok fazla gayretli ve özenli olman gerekir. Böylece dostluk, uzun bir arkadaşlığın ardından, sevgiye ilişen usanç, sıkıntı, şek, şüphe ve zan ya da sizin bozgunculuğunuz için çalışan muhalif birisinin lâf taşıma veya gammazlığı gibi şeyler yüzünden düşmanlığa dönüşür. Bu itibarla ey kardeş! Sen bu konuyu iyice araştır ve ondan gafil olma.

Ey kardeş! Bil ki, insanların durumu çeşit çeşittir. Tek bir hal üzere kalan çok azdır. Nitekim zenginlikten fakirliğe veya fakirlikten zenginliğe veya hazardan sefere veya bekârlıktan evliliğe veya zilletten izzete veya işsizlikten meşguliyete veya darlıktan nimete veya yüksek mertebeden aşağıya veya düşük mertebeden yükseğe veya sanayiden ticarete veya bir toplulukla sohbetten başka bir toplulukla sohbete veya bir mezhebin görüşünden diğerine veya gençlikten ihtiyarlığa veya sağlıktan hastalığa, dünya hallerinden ya da işlerinden hiçbir hal ve iş yoktur ki onların birinden diğerine intikal edildiğinde, insanlarda, çok azı hariç yeni bir huy ve başka bir karakter

meydana gelmiş, kardeşlerine karşı tutumu değişmiş, dostlarına farklı davranmaya başlamış olmasın. Bunun tek istisnası, *İhvân-ı Safa*'dır. Onların sadakati zatlarından ayrı düşünülemez. Bunun nedeni, her sadakatin bir sebebinin bulunmasıdır. Bu sebep ortadan kalktığında, ona bağlı olan sadakat de ortadan kalkar. Ancak *İhvân-ı Safa*'nın sadakati böyle değildir. Kuşkusuz onların sadakati yakın akrabalık sadakati gibidir. Onların yakınlığı ise birbirleri için yaşamaları ve birbirlerine mirasçı olmalarıdır. Onlar kendilerini farklı bedenlerde bulunan tek bir ruh gibi görmekte ve buna inanmaktadırlar. Gerçekte bedenlerin durumu ne kadar değişirse değişsin, ruh asla değişmez ve farklılaşmaz. Nitekim şair bu durumu şöyle anlatmıştır:

Bedenimdeki ruhumu ihtiyarlatmaz bedenimin ihtiyarlığı
Olsa da her ne kadar yüzümde ihtiyarlığın harap izleri
Sökülse de bedenimdeki her tırnak, durur ruhumun tırnakları
Kalmasa da ağzımda tek bir diş, kalır ruhumun dişleri
Zaman değiştirir bende ruhumun dışındaki her şeyi
Çıksam da ihtiyarlığın zirvesine, andırır ruhum genç bir delikanlıyı

Diğer bir haslet de onlardan birisinin kardeşine bir iyilik yaptığında, bunu onun başına kakmamasıdır. Çünkü o bilir ve inanır ki bu yaptığı iyilik aslında kendi nefsinedir. Eğer tutar da kardeşi ona bir kötülük yaparsa, ondan asla uzaklaşmaz. Zira bilir ki bu kendisinden kendisine yapılan bir kötülüktür. Her kim kardeşi hakkında böyle düşünür ve kardeşi de onun hakkında aynı şekilde inanırsa, hiç biri günün birinde herhangi bir sebep ya da durumdan dolayı kardeşinin değişerek kendisine sıkıntı vereceği konusunda bir endişeye kapılmaz.

Bölüm

Onlardan birini [dost edinmeyi] başardığında, onu tüm dostlarına, akrabalarına, aşiretine, yanlarında yetiştiğin komşularına tercih etmelisin. Çünkü o, sana kendi sulbünden gelen çocuğundan, babanın sulbünden gelen kardeşinden, uğruna tüm kazancını harcadığın ve tüm çabalarını sarf ettiğin eşinden daha hayırlıdır. Öyleyse onun hakkını onların hakları gibi bil. Hatta onu onların hepsine tercih etmen gerekir. Zira onlar seni senden kendilerine gelecek bir menfaat dolayısıyla severler, seni kendilerinden uzaklaştıracağın bir zarar yüzünden isterler. Sana muhtaç olmadıklarını hissettiklerinde ise senden uzaklaşıp başkalarını arzularlar, seni kendilerine ihtiyaç duyduğun bir anda yüzüstü bırakırlar. Hâlbuki bu kardeşin seni bunların hiçbirisinden dolayı değil, aksine sadece senin ve kendisinin farklı bedenlerde bulunan tek bir ruhtan ibaret olduğunu düşünmesinden ve buna inanmasından dolayı arzular. Seni sevindiren onu da sevindirir, seni üzen onu da üzer. Senin onun için istediğini o da senin için ister. Bil ki, iyilerin kalpleri temizdir. Çünkü onların nefisleri arınmıştır. İşlerin içyüzleri onlara saklı kalmaz. Zira işlerin iç yüzü onlara her şeyin dış yüzünü gören gözlere göründüğü gibi görünür. Temiz kardeşlerine karşı onlara gösterdiğin yüzünden başkasını içinde gizleme. Çünkü bunların hiçbiri onlara saklı kalmaz ve sen bunları onlardan gizleyemezsin.

Bölüm

Bil ki, insana rızık olarak verilen şeylerin en hayırlısı mutluluktur. Mutluluk ise dâhilî ve haricî olmak üzere iki kısımdır. Dâhilî olan da iki kısımdır: Biri bedende diğeri ise nefiste olandır. Bedende olan sıhhat ve güzellik gibi şeylerdir. Nefiste olan ise zekâ ve güzel ahlak gibi şeylerdir. Haricî olan da iki kısımdır: Birisi, mal ve dünya metaı gibi elin sahip olduğu şeylerdir. Diğeri ise eş, dost, çocuk, kardeş, üstat, öğretmen, arkadaş ve sultan gibi hemcinslerimizden olan akranlardır. Bunların içinde, en mutluluk vereni ise ey kardeş! Doğru yolu gösteren öğretmen, eşyanın ve işlerin hakikatini bilen ve hesap gününe inanan arif ve âlimdir. Yine o, dinin hükümlerini bilen, ahiret ile ilgili konularda basiret sahibi olan, yeniden dirilişe dair meselelerden haberdar olan ve bu tür konularda irşatta bulunan kimsedir. Uğursuzluğun en kötüsü ise sana bunların zıddının rastlamasıdır.

Bil ki, öğretmen ve üstat, babanın, tıpkı bedenine babalık etmesi ve onun varlığının sebebi olması gibi, ruhunun babası, onun yetişmesinin sebebi ve hayat bulmasının nedenidir. Nitekim baban sana bedensel bir suret vermiş, öğretmenin ise sana ruhânî bir suret vermiştir. Çünkü nasıl ki, baban bedeninin dünyadaki varlığının sebebi, seni yetiştiren ve sana, sürekli yokluk, değişme ve akıp gitme yurdu olan dünyada geçim yollarını gösteren bir kimse ise öğretmen de ilimlerle senin ruhunu besleyen, onu marifetle terbiye eden, ona ebedi ve sonsuz nimetin, lezzetin ve sevincin yolunu gösteren birisidir. O halde ey kardeş! Rabbinden seni, doğru yolu öğreten, gösteren ve ona sevk eden birisine rast getirmesini niyaz et. Bolca ihsan ettiği nimetlerinden dolayı Allah'a şükret.

Bölüm

Bil ki, dünyada (*nâmûs*) ilim ehline benzeyen, din ehli ile karıştırılan topluluklar vardır. Bunlar ne felsefe bilirler, ne de dinin hakikatinden haberdardırlar. Bununla birlikte eşyanın hakikatlerini bildiklerini iddia ederler, kapalı ve anlaşılması zor konuların iç yüzlerini araştırmaya yeltenirler. Hâlbuki bunlar kendilerine en yakın şeyler olan nefislerini tanımazlar, apaçık konuları bile ayırt edemezler. Yine bunlar akıllarda açıkça maruf olan duyularla idrak edilen varlıklar hakkında da düşünmezler. Bununla birlikte *tafra* (bir cismin bir noktadan diğerine aradaki mesafeleri kat etmeden, sıçrayarak intikal etmesi), *galika* (cismin bir mekânda sabit olmayıp sürekli hareket etmesi), cüz'ün lâ yetecezzâ (parçalanmayan en küçük parça, atom) vb. maddî bir gerçekliği bulunmayan vehme dayalı konulara dalarlar. Onlar apaçık şeylerden bile şüphe ederler. Ayrıca onlar, konuşmada inatçılığa saparak ve tartışmada zanna dayalı deliller ileri sürerek imkânsız olan şeylerin varlığını iddia ederler. Örneğin, ateşin yanmadığı, karenin çapının, kenarlarından birine eşit, gözün ışığının, bir göz kırpma esnasında yıldızlar feleğine ulaşan bir cisim ve astrolojinin batıl olduğu gibi yalan ve uydurma iddialarda bulunurlar. Ey kardeş! Onlardan sakın. Çünkü onlar, dilleri keskin ve kalpleri körelmiş deccallardır. Onlar, hakikatlerden şüphe edenler ve doğru yoldan sapanlardır.

Bil ki, onlar bilginler için bir sıkıntıdır. Onlar peygamberleri (üzerlerine selam olsun) yalanlayanlardır. Bilgileri başkalarından aparırlar ancak onları tetkik etmezler. Bu yüzden de bilmedikleri şeyleri iddia ederler. Beceremedikleri konular hakkında konuşurlar. Onlar başka türlü değil, tıpkı şanı yüce olan âlemlerin Rabbinin kendilerini nitelendirdiği gibidirler: "Siz kavgacı bir topluluksunuz."[7] Vadilerde şaşkın şaşkın dolaşırlar, yapmadıkları ve bilmedikleri şeyleri söylerler. Ey kardeş! Allah bizi ve seni bu tür yerilen sıfatlara sahip olanlardan korusun, onların şerlerinden emin kılsın. Onlar düşmanlardır, onlardan sakın.

Bölüm

Bil ki, ey kardeş! Sana zeki, sağlam tabiatlı, iyi huylu, zihni berrak, ilmi seven, hakkı araştıran ve mezheplerin herhangi birisinde taassup göstermeyen bir öğretmenin rastlaması da senin mutluluk vesilelerindendir.

Bil ki, zihinlerin herhangi bir bilgiye, inanca ve görüşe sahip olmadan önceki durumu, üzerine hiçbir şey yazılmamış olan temiz bir beyaz sayfa gibidir. Ona gerçek ya da yanlış bir şey yazıldığında, orası dolmuş olur. Dolayısıyla bu oraya başka bir şeyin yazılmasını engeller. Onu silmek ve ortadan kaldırmak da zordur. İşte zihinlerdeki düşüncelerin durumu da bunun gibidir. Onda öncelikli olarak ister doğru ister yanlış olsun herhangi bir bilgi, inanç ya da adet yer tuttuğunda, artık onu söküp atmak ve yok etmek zordur. Nitekim şair bu durumu şöyle ifade etmiştir:

Ben arzuyu tanımadan önce onun arzusu bende uyandı
Kalbime bomboş iken rastladı ve onu kapladı

Durum anlattığım gibi olduğu takdirde sana düşen, ey kardeş, çocukluktan itibaren bozuk görüşlere, düşük adetlere ve kaba saba huylara inanan ve sahip olan çok yaşlı kimseleri ıslah etmek için uğraşmamandır. Çünkü onlar seni yorarlar, sonra da ıslah olmazlar. Yavaş yavaş ıslah olsalar bile iflah olmazlar. O halde sana düşen, kalpleri temiz, edepli olmayı isteyen, ilimlere dair düşüncelere henüz başlayan, hak yolu ve ahiret yurdunu arzulayan, hesap gününe inanan, peygamberlerin (üzerlerine selam olsun) şeriatlarıyla amel eden, onların kitaplarını araştıran, boş arzuları ve tartışmayı terk eden ve mezheplerinde taassup göstermeyen gençlerle meşgul olmandır.

Bil ki, Allah Teâlâ genç olmayan hiçbir peygamber göndermemiştir. Genç olmayan hiçbir kuluna hikmeti vermemiştir. Nitekim şanı yüce olan O, bu gibi kimseleri anıp överken şöyle demiştir: "*Onlar birtakım gençlerdir ki, Rablerine iman ettiler, Biz de onların hidayetlerini artırdık.*"[8] Yine Allah Yüce şöyle buyurmuştur: "*Biz, İbrahim denen bir gencin, putlarımızı diline doladığını işittik.*"[9] Aziz ve Celil olan Allah'ın bir başka buyruğu: "*Hani, Musa, genç arkadaşına şöyle demişti...*"[10]

Bil ki, Allah'ın gönderdiği her peygamberi ilk önce yalanlayanlar, halkının felsefeye ve düşünceye dalan tartışmaya/cedele girişen yaşlılarıdır. Nitekim Allah Yüce on-

7. Zuhruf, 43/58. Ayetin asıl manası şöyledir: "Onlar kavgacı bir topluluktur."
8. Kehf, 18/13.
9. Enbiyâ, 21/60.
10. Kehf, 18/60.

ları şöyle nitelendirmektedir: "*Meryem oğlu misal verilince, senin halkın buna gülüp geçiverdi. 'Bizim tanrımız mı yoksa o mu daha iyidir?' dediler. Sana böyle söylemeleri, sadece, tartışmaya girişmek içindir. Onlar şüphesiz kavgacı bir topluluktur.*"[11]

Bölüm

Bil ki, şanı yüce olan Allah'ın lütufları sayılamayacak kadar çoktur. Fakat bunların hepsi şu iki cinsin kapsamındadır. Her cinsin de pek çok türü vardır. Bu cinslerden biri bedensel, diğeri ise ruhsal kazançlardır. Bedensel kazançlardan biri mal, ruhsal kazançlardan biri ise ilimdir. İnsanlar, bu iki büyük nimet bakımından şu dört mertebede bulunurlar: Onlardan bir kısmı, mal ve ilmin ikisiyle birden rızıklandırılmıştır. Bir kısmı ise her ikisinden de mahrum kalmıştır. Bir kısmı, mal ile rızıklandırılıp illimden mahrum kalırken, diğer bir kısmı ilim ile rızıklandırılıp maldan mahrum kalmıştır. Bizim kardeşlerimize gerekli olan, mal ve ilim ile birlikte rızıklananlardan biri olmalarıdır. Çünkü bu, Aziz ve Celil olan Allah'ın nimetlerine şükretmeye sevk eder. Dolayısıyla ona, her ikisinden de mahrum olan kardeşlerinden birisini yanına alması ve ona Allah'ın kendisine verdiği mal ile destekte bulunması gerekli olur. Böylece o, bu destek ile dünyada bedensel hayatını sürdürür. Ardından, ruhunun da ahiret yurdunda ebedi bir hayat bulması için ona yardım eder ve kendi ilminden öğretir. İşte bu, Allah'a en büyük yakınlık ve O'nun rızasını kazanmanın en iyi yoludur.

Yine onun, kardeşine infak ettiği malı başına kakmaması ve onu hakir görmemesi gerekir. Nitekim o, bilir ki, kardeşinin mahrum olduğu şey, ona verdiği şeydir. Nasıl ki, o, kendi sulbünden gelen oğlunu yetiştirmek üzere harcadığı malını onun başına kakmaz ve vefatından sonra biriktirdiği malına onu varis kılarsa, ruhânî oğlunun başına da kakmaması gerekir. Çünkü kendi sulbünden gelen oğlu ne ise ruhânî oğlu da odur. Bu bağlamda Peygamber'den (üzerine salât ve selam olsun), Ali (üzerine selam olsun) ile ilgili şöyle rivayet edilmiştir: "*Ben ve sen, bu ümmetin babasıyız.*" Yine o (üzerine salât-ü selam olsun) şöyle demiştir: "*Mümin müminin aynı anne-babadan gelen kardeşi [gibi]dir.*" İbrahim de (üzerine selam olsun), şöyle demiştir: "*Bana tâbi olan bendendir.*" Aziz ve Celil olan Allah, Nuh (üzerine selam olsun), "*Kuşkusuz oğlum benim ailemdendir*" dediğinde, ona şöyle demiştir: "*O senin ailenden değildir. Çünkü onun yaptığı iyi bir iş değildir.*"[12] Yine Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "*Sura üfürüldüğünde, o gün onların arasında nesep bağı kalmaz. Birbirlerine hiçbir şey de soramazlar.*"[13] Görüldüğü üzere Allah, ahirette bedensel nesep bağının hiçbir fayda sağlamayacağını açık bir şekilde ifade etmiştir.

Bu anlamda Hz İsa da (üzerine selam olsun) Havarilerine şöyle demiştir: "*Benim ve sizin Babanızın katından geldim.*" Yine Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "*Babanız İbrahim'in dini...*"[14] Bu babalık, ruhânî olandır; onun nesep bağı hiç kesilmez. Nitekim Peygamber (üzerine salât ve selam olsun) şöyle demiştir: "Kıyamet gü-

11. Zuhruf, 43/58.
12. Hûd, 11/46.
13. Mü'minûn, 23/101
14. Hacc, 22/78.

nünde benim nesebim hariç, her nesep bağı kopar." Yine o, bu bağlamda şöyle demiştir: "Ey Haşim oğulları! Kıyamet gününde insanlar bana amelleriyle gelmezler. Siz de bana nesebinizle gelirsiniz. Ne var ki ben size Allah'tan gelecek hiçbir şeye engel olamam." Kuşkusuz o, burada, bedensel nesebi kastetti. Zira o, bedenler yok olup sadece ruhânî nesepler kalınca, ortadan kalkar. Nitekim cesetler parçalarına ayrıldıktan sonra ruhların cevherleri kalır. Her ne kadar kişi ölümünden sonra adını, sulbünden gelen oğlunun yaşatacağını sanırsa da ruhânî oğlu da yaşadığı sürece onun adını ondan aldığı ilmi yaymak suretiyle bilginlerin meclislerinde ve hayır ehlinin toplantılarında yaşatır. Nitekim o, ondan her bahsettiğinde, ona yönelmiş ve onu rahmetle anmış olur. Zaten biz, öğretmenlerimizi ve üstatlarımızı sulplerinden geldiğimiz babalarımızı andığımızdan ve onlara rahmet okuduğumuzdan daha fazla anarız. Yine kişi, her ne kadar bu kendi sulbünden gelen oğlunun büyüdüğünde kendisine fayda sağlayacağını ve dünya işlerinde yardım edeceğini ümit ederse de öbür ruhânî oğlu belki ilim, hikmet, hayır ve Allah katındaki mertebe bakımından ondan önde olur, ilmiyle öğretmenine şefaat eder, böylece o farkında olmadan onu şefaatiyle kurtarır. Nitekim Yüce Allah bu durumu şöyle anlatır: "... *Babalarınızın ve oğullarınızın hangilerinin size fayda bakımından daha yakın olduğunu bilemezsiniz. [Mirasla ilgili anlatılan bu taksimat] Allah tarafından tespit edilmiştir.*"*

Kardeşlerimizden mal ile rızıklanıp da ilim ile rızıklandırılmayan kimseye gelince, ona düşen, mal ile rızıklanan bir kardeşini araması, onu kendi yanına alması ve onu malından faydalandırmasıdır. Böylece o da onu ilminden faydalandırır, sonuçta her ikisi de din ve dünya işlerini yoluna koymada birbirine yardım etmiş olur. Mal sahibi kardeşin üzerine düşen, malından faydalandırdığı ilim sahibi kardeşini minnet altında bırakmaması, fakirliğinden dolayı onu hor görmemesidir. Çünkü mal, dünya hayatında bedenin hayatını sürdürmesini sağlayan bedensel bir kazançtır, ilim ise Ahiret hayatında ruhun bekasını sağlayan ruhânî bir kazançtır. Ancak ruhun cevheri bedenin cevherinden daha hayırlıdır. Yine ruhun hayatı bedenin hayatından daha iyidir. Çünkü bedensel hayat bir müddet devam eder, sonra kesilir ve yok olur. Ahiret yurdundaki ruhânî hayat ise ebedi olarak baki kalır. Nitekim Yüce Allah bu durumu şöyle anlatır: "*Orada ilk ölümlerinin dışında başka hiçbir ölüm tatmazlar.*"[15] İlim ve hikmet sahibi kardeşe gerekli olan ise mal sahibi kardeşine haset etmemesi, cehaletinden dolayı onu hor görmemesi, ilmiyle ona caka satmaması ve ona öğrettiği şeylere karşılık olarak ondan bir bedel talep etmemesidir. Zira biri malı, diğeri de ilmiyle kardeşine yardım eden bu iki arkadaşın örneği, bir bedene bitişik olan ve onun tamamının ıslahı peşinde koşan ve bu uğurda yardımlaşan el ve ayak gibidir. Çünkü el, ayağa nalınlarını giydirdiğinde ya da ondan bir dikeni çıkardığında ne bir karşılık ne de bir teşekkür bekler. Aynı şekilde ayak da eli istediği yere götürdüğünde ya da kesilme korkusu olduğunda onu gizleyip kaçırdığında, ondan ne bir karşılık, ne de bir bedel ister. Çünkü her ikisi de tek bir vücudun aletleridir. Dolayısıyla birisinin varlığını sürdürmesi, diğerinin varlığının devam etmesine bağlıdır. Keza ne kulak

* Nisâ, 4/11. Ayetin üst tA'rafında vârislerin alacakları paylar ayrıntılı bir şekilde verilmektedir. (ç.n.)
15. Duhân, 44/56-57.

bir nidayı işittiğinde gözü, ne de göz nida edeni gördüğünde kulağı minnet altında bırakır. Zira her ikisi de tek bir nefsin iki kuvvetidir. Her ikisinin de iyiliği, duyuları duyumsamada nefse hizmet ve itaat ederken birbirlerine yardımcı olmalarına bağlıdır.

Din ve dünyanın ıslahına çalışırken İhvân-ı Safâ'nın yardımlaşmalarının bu şekilde olması gerekir. Çünkü dinin ıslahı yolunda, mal sahibi kardeşin, malıyla ilim sahibi kardeşe yardım etmesi, ilim sahibi kardeşin de ilmiyle mal sahibi kardeşe yardım etmesi, bir çöl yolunda birbirlerine arkadaşlık eden şu iki adamın durumuna benzer. Bunlardan birisi, gözü gören, bedeni cılız, fakat yanında taşıyamayacağı kadar ağır yükü bulunan bir adam, diğeri ise görme engelli, gürbüz, fakat yanında hiçbir yükü bulunmayan bir adamdır. Gören adam, görme engellinin elinden tuttu ve onu peşi sıra götürdü. Görme engelli adam da gören adamın ağır yükünü omuzlayarak taşıdı. Böylece imkânlarını paylaşmış oldular ve yolu kat ederek her ikisi birden kurtuldular. Bu itibarla onlardan hiçbiri diğerini yardımıyla helak olmaktan kurtarmasından dolayı minnet altında bırakamaz. Zira onların her ikisi de ancak birbirlerine olan yardımlarından dolayı kurtuldular. Yardımlaşma, yalnızca iki ya da daha fazla kişi arasında olur. Cahil kardeş, görme engelli gibidir. Fakirin durumu, zayıf olana benzer. Zengin olan kardeş güçlü olan gibidir. Bilgili kardeşin durumu, görene benzer. Yol, ruhun bedenle sohbetinin misalidir. Çöl, dünya hayatıdır. Kurtuluş ise Ahiret hayatıdır. İşte bizim kardeşlerimizin, din ve dünyanın ıslahı uğruna yardımlaşmalarının misali budur.

İlimle rızıklanıp mal ile rızıklanmayan, ayrıca kardeşlerimizden malı ile kendisine yardım edecek birini bulamayan kimsenin durumuna gelince, ona düşen sabretmesi ve bir ferahlık anını beklemesidir. Kuşkusuz Aziz ve Celil olan Allah, onu bir iş ya da ondan fakirliğin yükünü hafifletecek bir kardeş ile destekleyecektir. Nitekim aziz olan Allah, veli kullarına vaatte bulunurken şöyle demiştir: "*Allah Kendisinin emirlerini yerine getirip yasaklarından kaçınan kimseye bir çıkış yolu verir ve onu hiç ummadığı yerden rızıklandırır.*"[16] Yine Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "*Allah Kendisinin emirlerini yerine getirip yasaklarından kaçınan kimsenin işini kolaylaştırır.*"[17]

Maldan mahrum olan kardeşimizin şunu da bilmesi gerekir: İlim ile rızıklanan mal ile rızıklanandan daha hayırlıdır. Çünkü ilim hem dünya hem de ahret hayatında ruhun bekası için bir sebeptir. Mal ise sadece dünyada bedenin hayatta kalabilmesi için bir vesiledir. Ruhun bedene üstünlüğü ve onun cevherinden daha değerli oluşundan, yine ruhun hayatının ve zatının fazileti konusundan daha önce bahsetmiştik. Şu halde onun hem mal hem de ilimden yoksun olan kardeşinin durumunu düşünmesi lazımdır. Böylece Allah'ın kendisine olan nimetini bilir ve her hâlükârda şükreder. Zira şükür malın ziyadesini gerektirir. Nitekim Yüce Allah bu hususta da şöyle buyurmuştur: "*Eğer şükrederseniz, kuşkusuz size artırırım.*"[18]

Kardeşlerimizden ne malı ne de ilmi bulunan, fakat temiz bir ruha, güzel bir ahlaka, bozuk görüşlerden arınmış bir kalbe sahip, hayrı ve hayır ehlini seven ve

16. Talak, 65/2.
17. Talak, 65/4.
18. İbrahim, 14/7.

bunlardan Allah'ın kendisi için takdir ettiğine sabredip razı olan kimsenin durumuna gelince, onun bilmesi gerekir ki, güzel ahlaka, temiz kalbe, hayır sevgisine ve bunlardan kendisine takdir edilene sabreden kimse, ilim ve maldan mahrum olan kimseden daha hayırlıdır. Çünkü biz, insanlar arasında, ilim ve mal ya da ikisinden biri verilen kimselerin, zikrettiğimiz bu hasletlerden hiçbirine sahip olmadığını görüyoruz. Hatta ahlakı güzelleştirme üzerine kitaplar yazan ve insanlara güzel davranmayı emreden, fakat kendileri insanların ahlak bakımından en kötüsü olan âlimler ve felsefeciler topluluğunun var olduğuna tanık oluyoruz. Buna karşın, fazla bilgi sahibi olmayan, bununla birlikte yukarıda anlattığımız temiz ahlaka sahip olan kimselerin bulunduğunu da görüyoruz. O halde açıkça ortaya çıkmıştır ki, güzel ahlak Yüce Allah'ın lütuflarından biridir. Nitekim bir haberde şöyle denilmiştir: "Allah, halkın ahlakını, rızkını ve ecelini belirleme işini tamamlamıştır." Yine Yüce Allah Peygamberi Muhammed'i (üzerine salât-ü selam olsun) güzel ahlakından dolayı överken şöyle demiştir: "*Şüphesiz ki Sen, büyük bir ahlak üzeresin.*"[19] Yüce Allah'ın bir başka sözü: "*Eğer kaba ve katı kalpli olsaydın etrafından dağılıp giderlerdi.*"[20] Yine bir başka haberde şöyle denilmiştir: "*İnsan güzel ahlakı sayesinde cennet'te oruçlunun makamına ulaşır.*" *Çünkü güzel huy, meleklerin ahlakı ve cennet ehlinin nişanıdır. Bu durum Kur'an'da da şöyle anlatılır: "Kadınlar dediler ki; hâşâ, bu bir insan değil, o ancak çok güzel bir melek..."*[21]

Kötü huy ise şeytanların ve birbirlerini kıskanan, birbirlerinden nefret eden ve birbirlerine lanet okuyan cehennem ehlinin ahlakıdır. Yüce Allah, Kur'an'da onların durumunu şöyle anlatır: "Her ümmet oraya girdiğinde, kardeşine lanet okur." Yine onlar [oraya gelen kardeşlerine] şöyle derler: Hiç de hoş gelmediler, cehenneme yaslanacaklar. Onlar da bunlara şöyle derler: Asıl siz hoş gelmediniz. Böylece onlar azapta ortak olurlar.

Bölüm

Bil ki, kuşkusuz işaret ettiğimiz ve teşvikte bulunduğumuz bu konuda, kardeşlerimizin ruhsal kuvvetlerinin dört mertebesi vardır: Birincisi, ruhlarının cevherinin saflığı, kabuldeki kusursuzluğu ve tasavvurdaki süratidir. Bu, İkinci Risâle'de anlattığımız üzere sanat erbabının bulundukları şehirlerdeki mertebesidir. Bu, duyulur nesnelerin manalarını ayırt eden akıl gücüdür. Bu güç, doğumdan on beş yıl sonra düşünce gücüne bağlı olarak ortaya çıkar. Yüce Allah bu hususa şöyle işaret etmiştir: "*Çocuklarınız ergenlik çağına ulaştığında...*"[22] Onlar bizim, konuşmalarımızda ve risâlelerimizde iyi ve merhametli kardeşlerimiz olarak andığımız kimselerdir.

Bu mertebenin üzerinde, siyaset erbabı olan başkanların mertebesi bulunmaktadır. Onlar, kardeşlerimizi gözeten, onlara karşı cömertlik, ihsan, şefkat, merhamet ve muhabbet sahibidirler. Bu da doğumdan otuz yıl sonra akıl gücüne bağlı olarak

19. Kalem, 68/4.
20. Âl-i İmrân, 3/159.
21. Yûsuf, 12/31.
22. Nûr, 24/59.

ortaya çıkan hikmet gücüdür. Allah Yüce bu hususa ise şöyle işaret etmiştir: "*Musa olgunluk çağına gelince, ona hikmet ve ilim verdik.*"[23] Onlar da bizim, risâlelerimizde hayırlılar ve erdemliler olarak nitelendirdiğimiz kardeşlerimizdir.

Üçüncü mertebe bunun üzerinde olan, iktidar, buyruk, yasaklama ve yardım erbabı olan, bu buyruğa inatçı bir muhalif başkaldırdığında, onu yumuşaklık ve lütufla ortadan kaldıran ve ona ıslahında şefkatle muamele eden kralların mertebesidir. Buna gelince, o doğumdan kırk yıl sonra ortaya çıkan nâmûsiyye/kanun gücüdür. Yüce Allah bu güce işaret ederken şöyle demiştir: "*Sonunda erginlik çağına erince ve kırk yaşına varınca: "Rabbim! Bana (ve anne babama verdiğin) nimete şükretmemi (ve benim hoşnut olacağın yararlı bir işi yapmamı) sağla..."*[24] Onlar, bizim kendilerini değerli erdemliler olarak nitelendirdiğimiz kardeşlerimizdir.

Dördüncüsü, bunun üzerindeki ve hangi mertebede bulunurlarsa bulunsunlar bizim kardeşlerimizi ona davet ettiğimiz mertebedir. Bu ise teslimiyet, sağlam kabul ve hakkı apaçık bir şekilde müşahede etme mertebesidir. Bu da doğumdan elli yıl sonra ortaya çıkan meleklik gücüdür. Bu, ahirete (*me'âd*) dönüşe ve maddi ayrılışa hazırlayan bir güçtür. Bunun üzerine yükseliş gücü gelir. Sen onun sayesinde göklerin melekûtuna erişir ve dirilişten haşir ve neşre, hesap ve mizana, sırat köprüsünün üzerinden geçmeye, cehennem ateşinden kurtuluşa ve celal ve ikram sahibi Rahman'a komşuluğa varıncaya kadar kıyametin [tüm] hallerini müşahede edersin. Yüce Allah bu mertebeye de şöyle işaret etmiştir: "*Ey huzura ermiş olan can! O Senden, Sen de Ondan hoşnut olarak Rabbine dön! İyi kullarımın arasına gir. Cennetime gir.*"[25] Yine Yüce Allah, Hz. İbrahim'in dilinden aktardığı sözünde bu duruma şöyle işaret etti: "*Beni nimet cennetine varis olanlardan kıl.*"[26] Benzer şekilde Allah, Hz. Yusuf'un dilinden buna şöyle işaret etti: "*Rabbim! Bana hükümranlık verdin, rüyaların yorumunu öğrettin. Ey göklerin ve yerin yaratanı! Dünya ve ahirette koruyucum ve yardımcım Sensin; benim canımı Müslüman olarak al ve beni iyilere kat.*"[27] İsa (üzerine selam olsun) Havarilerine söylediği şu sözünde de aynı şeyi kastetmiştir: "Ben bu [bedensel] heykeli terk ettiğimde, havada Arş'ın sağında, sizin ve benim Baba'mın önünde duruyor olacağım. Size şefaat edeceğim. Civardaki krallara gidiniz. Onları Allah Teâlâ'ya davet ediniz. Onlardan korkmayınız. Nereye giderseniz gidin, kuşkusuz Ben sizin yardımcınız ve destekçinizim." Peygamberimiz Muhammed de (üzerine salât-ü selam olsun) bu duruma şöyle işaret etmiştir: "*Şüphesiz siz yarın Havuz'un başına geleceksiniz.*" Bu tür rivayetlerin hepsi Ashap arasında meşhurdur. Kendisine zehir verildiği gün Sokrat da bu konuya şöyle değinmiştir: "Erdemli kardeşlerim! Her ne kadar ben kesinlikle aranızdan ayrılıyor olsam da şimdi bizden önce göçüp gitmiş olan değerli kardeşlerime gidiyorum." Bu konuda söz uzayıp gitmektedir: Nitekim Pisagoras da *Altın Risâlesi*'nin sonunda şöyle demiştir: "Eğer ruhun bedeninden ayrılırken sana tavsiye ettiğim şeyleri yaparsan, havada insani özellikler taşımadan ve

23. Kasas, 28/14.
24. Ahkâf, 46/15.
25. Fecr, 89/27-30.
26. Şuarâ, 26/85.
27. Yûsuf, 12/101.

ölüme maruz kalmadan varlığını sürdürebilirsin." Biluher Liyuzasif/Bluher Yuzasif de uzun bir söz içinde kralın vezirine, "Söyle bana, sen kimsin?" diye sorduğunda vezirin cevabını aktarırken bu konuya şöyle temas etmiştir: "Göklerin melekûtunu bilenlerdenim." İşte biz kardeşlerimizi bunlara davet ediyoruz. Allah dilediğini doğru yola ulaştırır. Yüce olan O, şu sözünde bu durumu anlatır: "*Allah barış ve esenlik yurduna çağırır. O dilediğini doğru yola ulaştırır.*"[28] Kur'an'da bu anlama gelen pek çok ayet vardır. Cennet ehlinin ve nimetlerinin vasıflarını anlatan tüm ayetler bu minvaldedir.

Bölüm

Bil ki, bu işe davet edilenlerden istenen şeyler dört kısımdır: Birincisi, bu işin hakikatini kabul etmektir. İkincisi, bu işi izah edip açıklığa kavuşturmak için çeşitli örneklerle onun üzerinde düşünmektir. Üçüncüsü, kalpten ve içten onu tasdik etmektir. Dördüncüsü de bu işi, kendisine uygun amellerle ilgili içtihatlarda bulunarak iyice tahkik etmektir. Bil ki, dil ile ikrar edip de onun hakkında düşünmeyen kimse mukallittir. Onun hakkında düşünüp de tasdik etmeyen kimse şüpheci ve şaşkındır. Bu işi tasdik ettiği halde ona uygun amellerle ilgili içtihatta bulunarak onu iyice tahkik etmeyen kimse, ifrat ve tefrite düşmüştür. Onu diliyle yalanlayıp kalbiyle de inkâr eden kimse ise zındık ve kâfirdir. Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur: "*Ahirete inanmayanların kalpleri bunu inkâr eder; onlar büyüklük taslarlar.*"[29] "*Hiç kuşkusuz onlar için cehennem ateşi vardır. Elbette onlar, oraya ilk önce gidecek olanlardır.*"[30] Bil ki, bu işi diliyle ikrar edip kalbiyle onun hakikati üzerinde düşünen kimse, kendisinde daha önce hiç tanık olmadığı şu dört hasleti bulur: Birincisi, nefis kuvveti ve bedensel bağlardan kurtuluş, ikincisi, nefislerin cehennemi olan maddî bağlardan kurtuluş talebiyle harekete geçme, üçüncüsü, nefsin bedeni terk ettiğinde kurtuluş ümidi, dördüncüsü ise Allah'a güven ve bu işin tamama ve kemale ereceğine kesin inançtır.

Bölüm

Bil ki, Kur'an'ı ve bütün peygamberlerin (üzerlerine selam olsun) kitaplarını ve onların gaipten verdikleri haberleri kabul eden herkes, bu konuda şu dört mertebeden birinde bulunurlar: Onlar ya dilleriyle ikrar edip kalpleriyle tasdik etmezler ya da hem dilleriyle ikrar edip hem de kalpleriyle tasdik ederler, fakat onun anlamlarını ve açıklamalarını bilmezler veya dilleriyle ikrar edip kalpleriyle tasdik ederler ve onun apaçık anlamlarına da vakıf olurlar, ancak onun gerektirdiği görevleri yerine getirmezler. Diliyle ikrar edip kalbiyle tasdik etmeyen kimse, anlayış ve kavrayış bakımından nasibi az olandır. Bu kimse, peygamberlerin kitaplarındaki lafızların zahirlerinin işaret ettikleri anlamlar üzerine aklıyla düşünüp basiretiyle onları kavrasa da aklı bunları kabul etmez. Çünkü o bunların ince anlamları ve gizli işaretleri üze-

28. Yûnus, 10/25.
29. Nahl, 16/22.
30. Nahl, 16/62.

rinde düşünmez, dolayısıyla da kalbiyle onu inkâr eder ve onun hakkında kuşkuya düşer. Diliyle ikrar edip kalbiyle tasdik eden kimseye gelince, o, peygamberlerin, imamların, hidayet önderlerinin, râşit halifelerin ve sâlih müminlerin hakikati üzerine ittifak ettikleri ve insanlardan kavrayış ve basiret sahibi olan erdemli kimselerin kabul ettiği bu türden açık konular üzerine düşünür ve onları bilir. Ancak onun anlayışı, kavrayışı ve aklı bu işlerin hakikatlerini tam olarak idrak edip onlar üzerinde düşünmeye yeterli değildir. Onun açık anlamını bilen, fakat onun gerektirdiği görevi tam olarak yerine getirmeyen kimsenin durumuna gelince, Allah onu, peygamberlerin (üzerlerine selam olsun) kitaplarında zikredilen bu tür konuların sırlarına ermede başarıya ulaştırmış, ona doğruyu göstermiş ve onu buna ulaştırmıştır. Ancak o, kendisini bunların hayrını görmesine ve gereklerini yerine getirmesine yardımcı olacak birini bulamamıştır. Zira o, yalnızdır ve hiçbir iş de yalnız olarak gerçekleştirilemez. Aksine o, özellikle de şeriatla/ilahî yasayla ilgili bir meselede büyük bir topluluğa muhtaçtır. Sonuç itibariyle o, en azından kırk hasleti kendisinde toplayan birine ya da bu kırk hasletin kendilerinde bulunduğu kalpleri uzlaşı halinde olan kırk kişiye muhtaçtır.

İhvan-ı Safâ'da adabı muaşeretin keyfiyetine dair risâle burada sona ermiştir. Bundan sonra, imanın mahiyetine ve tahkiki imana ulaşmış müminlerin vasıflarına dair risâlemiz gelecektir.

İlahi ve Dînî Yaslara Dair İlimlerin (*el-Ulûmu'n-nâmûsiyye ve'ş-şer'iyye*) Beşinci -İhvân-ı Safâ Risâlelerinin Kırk Altıncı- Risâlesi İmanın Mahiyeti ve Araştırmacı Müminlerin Özelliklerine Dair[1]

1. Çeviri: Doç. Dr. Murat Demirkol, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Öğretim Üyesi.

Rahmân ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla!

Allah'a hamd, seçtiği kullarına selam olsun, "*Allah mı daha hayırlıdır, yoksa O'na ortak koşulan varlıklar mı?*"[1]

Ey saygılı ve merhametli kardeş! Allah seni ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, şanı yüce olan Allah Kur'an'da müminleri çokça andı, onları güzel bir şekilde methetti ve övdü. Onlara hem dünyada hem de ahirette bol sevap vereceğini vaat etti. Aynı şekilde kâfirleri de çokça andı, onları yerdi, hem dünyada hem de ahirette tehdit etti ve korkuttu. Biz gerçekte kimin mümin, kimin kâfir olduğunu açıklamak istiyoruz. Bu konu birçok ilim sahibine karışık gelmiştir. Öyle ki hiçbir bilgi ve açıklamaya dayanmadan birbirlerini tekfir etmişler ve lanetlemişlerdir. Fakat birçok ilim sahibi bilgi ile iman arasındaki farkı bilmediği için biz öncelikle aralarındaki farkı açıklama gereği duyduk. Zira kelamcıların çoğu, imanı bilgi diye adlandırmaktadır. Onun işitme yoluyla sağlanmış bir bilgi olduğunu söylemektedirler. Kıyasla bilinen şey, akıl yoluyla elde edilmiş bir bilgidir. Biz gerçekte neyin ilim/bilgi olduğunu açıklamak istiyor ve şöyle diyoruz:

Filozoflar, bilginin, nefsin bilinenlerin resimlerini zatında tasavvur etmesi olduğunu söylerler. Bilgi böyle olunca nefis, işitme yoluyla gelen haberi hakikatiyle tasavvur etmez. O zaman bu, bilgi değil, iman, ikrar ve tasdik olur. Bundan dolayı peygamberler ümmetlerini önce imana davet etmişler, sonra açıklamayı müteakip tasdik etmelerini istemişler, daha sonra da gerçek bilgileri aramaya teşvik etmişlerdir. Dediklerimizin doğruluğunun delili, Aziz ve Celil olan Allah'ın şu sözüdür: "*Gayba iman edenler.*"[2] "Gaybı bilenler" demedi. Sonra onları şu sözüyle bilgi aramaya teşvik etti. "*Ey akıl sahipleri, ibret alın.*"[3] Sonra şöyle diyerek methetti: "*Allah içinizden iman edenlerin ve ilim verilenlerin derecelerini yükseltir.*"[4] Yine dedi ki: "*Bilgi ve iman verilenler.*"[5] Bunlar, bilgi ile iman arasındaki farkı göstermek açısından yeterlidir. Her müminin gerçekten mümin mi yoksa şüpheli ve kuşkulu mu olduğunu bilmesi

1. Neml, 27/59.
2. Bakara, 2/3.
3. Haşr, 59/2.
4. Mücadele, 58/11.
5. Rûm, 30/56.

için imanın şartlarını ve müminin sıfatlarını açıklamak istiyoruz. Çünkü müminler peygamberlerin varisleri ve öğrencileridir. Peygamberler dirhem ve dinar değil, ilim ve ibadet miras bırakırlar. Şanı yüce Allah'ın belirttiği gibi, bu ikisini alan kimsenin nasibi çok olur: "*Sonra biz seçtiğimiz kulları Kitaba mirasçı kıldık. Onlardan kendilerine zulmedenler vardır. Onlardan ortada olanlar vardır. Yine onlardan Allah'ın izniyle hayırlı işlerde öne geçenler vardır. İşte bu büyük lütuftur.*"[6] Yine Yüce Allah dedi ki: "*Bu, Allah'ın dilediği kimseye verdiği lütfudur. Allah büyük lütuf sahibidir.*"[7]

Bölüm

Ey kardeş! Allah yardımcın olsun! Bil ki, Allah'ın kullarına verdiği nimetler sayılamayacak kadar çoktur. Fakat biz insanla ilgili olanların bir kısmından söz edeceğiz. Bunlar iki türdür: Biri, mal, eş, çocuk ve dünya metaı gibi dışarıdandır; diğeri içeriye ait olup o da kendi içinde iki kısımdır: Biri, sağlık, suret güzelliği, bünye, güç ve deri yetkinliği gibi bedene ait olanlar; diğeri nefse ait olanlardır. Nefse ait olanlar da iki kısımdır. Biri huy güzelliği, diğeri nefsin zeki ve cevherinin saf olmasıdır. Bunlar bütün bilgilerde esastır. Ey kardeş! Bil ki, bütün insanlar bilgi açısından dört mertebededirler: Bazısına bilgi verilmiş, fakat iman verilmemiştir; bazısına iman verilmiş, fakat bilgi verilmemiştir; Bazısına her ikisinden de bolca verilmiştir; bazısı ise her ikisinden de mahrumdur. Yüce Allah buna şu sözüyle işaret etmiştir: "*Kendilerine bilgi ve iman verilenler dediler ki; Allah'ın kitabına göre siz, diriliş gününe kadar kaldınız. İşte bu diriliş günüdür; fakat siz bilmiyordunuz.*"[8] Bununla onların en üstün makamda olanlarını haber vermiştir. Çünkü diriliş ve kıyamet konuları en üstün bilgiler konumundadır.

Kendilerine iman verildiği halde bilgi verilmeyenler; insanlar içinde peygamberlerin (as) kitaplarında bulunan yeniden diriliş, mebde ve me'âd, meleklerin halleri ve makamları, kıyamet, haşr ve neşir, hesap, mizan, sırat, son yaratılışta meallerin karşılığı ve cennet nimetleri gibi duyulara kapalı ve vehmin tasavvurundan uzak olan haberleri ikrar eden gruptur. Onların bilgileri az olsa da peygamberlerin haber verdikleri ve filozofların işaret ettikleri ahiret sevabı ve cennet nimetleri ile ruhları yatışmıştır. Sır ve aşikâr olanda onları doğrularlar, bu nimetlere rağbet ederler, onları isterler, onlar uğrunda çalışırlar; fakat nasıl, nerede, ne zaman ve niçin sorularını sorarak onları araştırmayı, ortaya çıkarmayı ve hakikatleri üzerinde düşünmeyi terk ederler. Allah onlara şu sözüyle işaret etmiştir: "*Sağ ehlinden selam sana!*"" Onlar için emniyet, uğurluluk, güven (eman) ve iman vardır.

Bilgiden nasipleri olduğu halde imandan nasipsiz olanlar, insanlar içinde filozof ve bilgelerin kitapları üzerinde düşünen, onları araştıran ve geometri, astroloji, tıp, mantık, diyalektik ve fizik gibi edeplerden hoşlanan, fakat şeriat kitapları ve nebevî vahiyler üzerinde düşünmeyi, dinî konuların sırlarını araştırmayı ve şer'î sembolle-

6. Fâtır, 35/32.
7. Cuma, 62/4.
8. Rûm, 30/56.
8. Vakıa, 56/91. "Ey sağdaki, sana selam olsun!" şeklinde anlamlandıranlar da vardır. Diyanet İşleri Başkanlığı ve Diyanet Vakfı mealleri böyledir. (ç.n.)

rin gizliliklerini açığa çıkarmayı terk eden bir topluluktur. Onlar haberlere gözlerini kapamış olup onların hakikatlerinden şüphe etmektedirler. Onların manalarını bilmede şaşkın, sırlarının inceliklerini bilmede cahil ve büyük değerinden gafildirler. Allah onlara şu sözüyle işaret etmiştir: "*Sahip oldukları bilgiyle şımardılar.*"[9]

Hem bilgi hem de imandan mahrum olanlar, bu dünya hayatında refah içinde yaşayan bir topluluktur. Onlar gece gündüz arzularını yerine getirmekle meşguldürler, nimetlerinin gelip geçici tat ve lezzetlerine kanmaktadırlar. Onlar edepleri aramayı terk ederler, ilim ve âlimlerden yüz çevirirler ve nefsin kurtuluşunu ve ahiret talebini hedefleyen dinî konular, şeriat hükümleri ve sünnetin gereklerinden gafildirler. Allah onlara şu sözüyle işaret etmiştir: "*Onlar faydalanırlar ve hayvanların yediği gibi yerler. Cehennem onların kalacakları yerdir.*"[10]

Kendilerine hem bilgi hem de iman bolca verilenler, Allah'ın şu ayetle işarette bulunduğu erdemli, iyi ve kerim kardeşlerimizdir: "*Allah içinizden iman edenlerin ve bilgi verilenlerin derecelerini yükseltir.*"[11] Edep çeşitleri, ilginç ilimler ve hikmetler konusunda işlediğimiz elli bir risâlede size onların mezhebinden bahsettik, ahlâklarını öğrettik, görüşlerini açıkladık. Ey iyi ve merhametli kardeşler! Oralara bakınız. Böylece belki Allah'ın size olan desteği ve ondan gelen bir ruh sayesinde onların manalarını anlamaya muvaffak olursunuz, âlimler ve bahtiyarlar gibi yaşarsınız, göğün melekûtuna yükselecek bir yol bulursunuz, mele-i alaya bakarsınız ve topluluklar halinde cennete sevk edilirsiniz.

Kardeşim! Bil ki, âlimlerin ilim derecelerinin farklı olması gibi, müminlerin de iman dereceleri farklıdır. Çünkü insan bir ilim derecesine, henüz ulaşamadığı dereceler üstünde parlamadıkça ulaşamaz. Nitekim Allah şu sözüyle buna değinmiştir: "*Her ilim sahibinin üstünde bir bilen vardır.*"[12] İşte o bundan dolayı onu ikrar etmeye ve kendisinden daha arif ve bilgili kimsenin sözünü tasdik etmeye ihtiyaç duyar.

Âlim ve müminin fazileti, bilgi ve imanla ilgili olarak daha önce anlatılanlar açıklığa kavuşunca şimdi her birisinin mahiyetini anlatmak ve nicelik ve niteliklerini açıklamak istiyoruz. Diyoruz ki;

Bilgi, bilinenin bilen kişinin nefsindeki suretidir. İman ise senden daha bilgili olan kimsenin senin bilmediğin şeyler hakkında verdiği haberleri tasdik etmektir. Bil ki, bilenin nefsindeki birçok suretin maddede varlığı yoktur. Bu konuyu net olarak incelememiz gerekir. Bilenlere ilişen şüphelerin çoğu bu kapıdan girer.

İman, haber vereni dediği ve bildirdiği hususlarda tasdik etmektir. Fakat nefsinde olanın tersine nice haber veren vardır ki onun kast etse de yalancı olur. Aynı şekilde nice yalancıyı tasdik eden kimse vardır. Bu da açık bir incelemeye ihtiyaç duyar. Çünkü şüphe, söyleyenlere ve dinleyenlere bu kapıdan girer. Bu manaların bir kısmını mantık risâlelerimizde açıkladık.

9. Mü'min, 40/83.
10. Muhammed, 47/12.
11. Mücadele, 58/11.
12. Yûsuf, 12/76.

Bölüm

Kardeşim! Bil ki, iman bilgiyi miras bırakır. Çünkü onun varlığı bilgiden öncedir. Bundan dolayı peygamberler (as) ümmetlerini önce haber verdikleri şeyleri ikrar etmeye ve duyularının idrakinden ve vehimlerinin tasavvurundan uzak olan şeyleri tasdik etmeye davet etmişlerdir. Dilleriyle idrak edince onları müminler diye adlandırdılar. Sonra onlardan, Allah'ın belirttiği gibi, kalp ile tasdiki istediler: "*Doğruyu getiren ve onu tasdik eden kimseler, işte onlar sakınanlardır.*"[13]

İman ile başlayan ilk şey, peygamberlerin melekleri, onlar haber vermeden önce beşerin güç yetiremediği haberler konusunda tasdik etmeleridir. Nitekim Yüce Allah şöyle demiştir: "*Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, müminler de iman ettiler. ...*"[14] Kardeşim! Bil ki, melekler imana muhtaçtırlar. Onların bilgi dereceleri farklıdır. Nitekim (Allah) onlar hakkında şöyle haber vermekte ve demektedir: "*İçimizde belli bir makamı olmayan hiç kimse yoktur.*"[15] Meleklerin en üstün olanları, Arşı taşıyan meleklerdir. Onlar bilgi açısından en üst makamdadırlar. Yine onlar, şanı yüce Allah'ın haber verip dediği gibi, imana muhtaçtırlar: "*Arşı taşıyanlar ve onun etrafındakiler Rablerini hamd ile tespih ederler ve ona iman ederler.*"[16]

Bil ki, sen de ilimde senden üstün ve bilgide senden yüksek olan haber vericinin sözüne inanmaya ve onu tasdik etmeye muhtaçsın. Çünkü sen eğer sana haber verene inanmazsan en üstün ilim ve en yüksek bilgiden mahrum kalırsın. Sana haber vereni tasdik etmenin başlangıçta onun doğruluğuna hüsnü zan beslemeden başka bir yolu olmadığını bilirsin. Sonra vakit ilerledikçe onun doğruluğu senin için açıklığa kavuşur. Başlangıçta onu burhan ile talep etme. Fakat kulağınla duyduğunu aklınla tasavvur etmeye çalış, bundan sonra yol ve burhan ara. İlimde yolu yarılarsan taklide razı olma. Yolun başında iken burhan isteme. Fakat kardeşim! Sözlerini dinlemek, karakterlerini görmek, sırlarına vakıf olmak, nefsinin cevher saflığını onların kendi cevher saflıklarını tasavvur ettikleri gibi tasavvur etmek, kalbinin gözüyle onların kendi kalp gözleriyle baktıkları gibi bakmak ve aklının nuruyla onların kendi akıllarının nuruyla gördükleri gibi görmek için erdemli kardeşlerinin, bilgin arkadaşlarının ve samimi dostlarının meclisine gel! Böylece belki nefsin gaflet ve cehalet uykusundan uyanır, ilimlerin ruhuyla canlanır, mutlu kimseler gibi yaşar ve mele-i alaya bakmak için göğün melekûtuna yükselmeye muvaffak olur. Orada ağır, karanlık, değişen ve bozulan bedeninle değil; pak, temiz, duru ve şeffaf nefsinle mutlu, neşeli, sevinçli ve keyifli olursun. Ey kardeş! Allah seni doğruya muvaffak etsin, seni ve tüm kardeşlerimizi bulundukları ülkelerde rüşde iletsin!

13. Zümer, 39/33.
14. Bakara, 2/285.
15. Saffât, 37/164.
16. Mü'min, 40/7.

Bölüm
İmanın Mahiyeti Hakkında

Kardeşim! Bil ki, şanı yüce Allah, Kur'an'da ancak müminleri çokça övdü, onlara ahireti vaat etti, sevaplarını cennet yaptı. Çünkü iman, bütün beşerî hayırları ve melekî faziletleri bir araya getiren bir haslettir. Kâfirleri de aynı şekilde çokça yerdi ve onları cehennemle tehdit etti. Çünkü küfür, bütün beşerî kötülükleri ve şeytanî rezillikleri bir araya getiren bir haslettir. Biz küfrün mahiyetini ve kimin gerçekte kâfir olduğunu Namus/Şeriat Risâlesi'nde açıkladık. Şimdi iman nedir, gerçekte mümin kimdir, bilinmesi için imanın şartlarından ve müminlerin özelliklerinden bir kısmını açıklamak istiyoruz.

Kardeşim! Bil ki, iman biri zahir, diğeri batın iki tür şeye denir. Zahir iman, beş şeyi dil ile ikrar etmektir. Birincisi, âlemin bir tek, diri, güç yetiren, hikmetli, bütün mahlûkatı yaratan ve onların ortaksız yöneticisi bir yaratıcısının olduğunu ikrar etmektir. İkincisi, Allah'ın yaratıklarının safı olan meleklerinin olduğunu ikrar etmektir. Onları ibadet ve hizmetine tahsis etmiş, âlemin koruyucuları yapmış, onlardan her bir topluluğu göklerde ve yerde bulunan kullarının herhangi bir konudaki yönetimiyle görevlendirmiştir. Onlar kendilerine yasaklanan şeyleri çiğnemezler, emredilen şeyleri yaparlar. Üçüncüsü, Âdemoğullarından bir topluluğu seçtiğini ve kendisiyle onlar arasında melekleri aracı kıldığını ikrar etmektir. O melekler de Rablerinden doğrudan vahiy alan meleklere ulaşırlar. (Bu aracı melekler) meleklerden aldıkları vahiy ve haberleri Âdemoğullarına ulaştırırlar. Dördüncüsü, peygamberlerin (as) farklı dillerle getirdikleri bu vahiy ve haberlerin anlamlarının meleklerden vahiy ve ilham yoluyla alındığını ikrar etmektir. Beşincisi, kıyametin kesinlikle gerçekleşeceğini, onun diğer yaratılış olduğunu, bütün mahlûkların yeniden diriltileceklerini, haşredileceklerini, hesaba çekileceklerini, yaptıkları hayır ve marufa karşılık sevapla ödüllendirileceklerini ve yaptıkları kötülük ve münkere karşılık cezalandırılacaklarını ikrar etmektir. Yüce Allah'ın sözü şöyledir: "*Bütün müminler Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman etmişlerdir.*"[17] Ayrıca "ahiret gününe" dedi. Bu, peygamberlerin (as) bu şeyleri inkâr eden ümmetlerini ikrara davet ettikleri zahir imandır. Bu, küçüklerin büyüklerden, cahillerin âlimlerden öğrendiği gibi alman bir ikrardır.

Batın olan iman ise kalplerin kesin olanı dil ile ikrar edilen bu şeyleri araştırmak suretiyle gizlemesidir. İşte bu, imanın hakikatidir. Bu konunun zahirine (dış yüzüne) inanan kimse bu şeyleri diliyle ikrar eder, bu yönüyle Yahudilerden, Hıristiyanlardan, Sabiilerden, Mecusilerden ve müşriklerden ayrılır. Müslümanların namaz, zekât, hac ve oruç gibi ibadetleri, İslam şeriatının farzları ve müminlerin sünnetleri bu ikrarla icra edilir. Kitaplarında övdüğü ve cennet vaat ettiği insanlar, ikrar edilen bu şeylerin hakikatlerine kalplerinin içiyle kesin inanan kimselerdir. Ona düşünme, değerlendirme, şartlarını ve gerçeğinin gereklerini yerine getirme ile ulaşılır. Nitekim Yüce Allah şöyle demiştir: "*Yoksa siz ... cennete gireceğinizi mi sandınız?*"[18]

17. Bakara, 2/285.
18. Bakara, 2/214; Âl-iİmrân, 3/142.

Bölüm
Tevekkülün Mahiyeti Hakkında

Bil ki, bu imanın şartlarından ve müminlerin özelliklerinden biri de Allah'a tevekkül etmektir. Nitekim o şöyle demiştir: "*Eğer inanıyorsanız Allah'a tevekkül ediniz.*"[19] Peygamberine (as) şöyle dedi: "*Hiç ölmeyen diriye tevekkül et.*"[20] Tevekkülün ne ve gerçekte tevekkül edenin kim olduğunu açıklamak istiyoruz.

Kardeşim! Bil ki, tevekkül, ihtiyaç halinde başkasına sana vekâlet etmesi için dayanmaktır. Bil ki, tevekkül edilen kişi güvenilir ise tevekkül eden kişinin kalbi sakin ve ruhu huzurlu olur. Eğer güvenilir değilse tevekkül edenin kalbi sükûnetsiz, ruhu huzursuz olur.

Kardeşim! Bil ki, bütün insanlar tevekkül ederler; fakat onların tevekkülünün çoğu Allah'tan başkasınadır. Bundan dolayı çocuklar babalarına yiyecek, içecek, elbise ve diğer ihtiyaçlarında tevekkül ederler. Onlar gün boyu geçim derdi düşünmeden oyunla meşguldürler. Babalarına yaslandıkları için geçim arayışı onları ilgilendirmez. Babalarına kesin olarak inandıkları için kalpleri sakin, ruhları huzurludur. Aynı şekilde köleler de ihtiyaçları konusunda efendilerine dayandıkları için geçim derdi düşünmeden efendilerine hizmet ile meşgul olurlar. Yine sultanın askerleri ve hizmetçileri de gerekli rızıkları konusunda sultana dayanmaları sebebiyle geçim derdini düşünmezler. Onlar sadece sultana hizmet etmekle meşguldürler.

Ama bunların dışındaki insanlar iki gruptur: Zenginler ve fakirler. Zenginler kendi birikimlerine ve mallarına dayanırlar. Onların kalpleri sakin, ruhları huzurludur. Fakat artış konusundaki aşırı istek ve rağbet onları aramaya sürükler. Onlar arama konusunda kendi sermayelerine, sarraflıklarına ve kazanç arayışındaki alışveriş becerilerine tevekkül ederler. Fakirler ise zanaatkârlar ve bedenleriyle çalışanlardır. Onlar kendi sanatlarına ve beden kuvvetlerine güvenirler. Dilenciler ise ellerindeki ihsanla ilgili isteklerinde insanlara güvenirler. Bu itibarla, peygamberler ve salih müminler dışında gerçekten Allah'a tevekkül eden hiçbir kimse bulamazsın. Çünkü peygamberler, kendilerine vahiy gelmeden önce geçim arayışı hususunda dünya halkından herhangi birisi gibiydiler. Onlara vahiy ve peygamberlik gelince geçim aramayı bıraktılar, risâletin tebliğiyle meşgul oldular ve ihtiyaç duydukları bu dünyanın menfaatleri konusunda Allah'a tevekkül ettiler ve ona kesin olarak inandılar. Böylece ruhları huzura kavuştu. Çünkü onlar, ona hizmetle meşgul oldukları zaman itaatte ihtiyaç duydukları şeyler konusunda kendilerini görevlendiren Allah'ın onlara yeteceğini biliyorlar ve buna kesin olarak inanıyorlardı. Nitekim efendiler de kendilerine itaat ederken ihtiyaç duydukları şeyler konusunda kölelerine yeterler. Aynı şekilde peygamberlerin varisleri olan gerçek müminler de onlara tabileri olurlar ve Allah'ın delil indirdiği konularda onların yolunu takip ederler. Allah dedi ki; "*Allah Resulünde sizin için güzel bir örnek vardır.*"[21] O zaman tevekkül, gerçek müminin kim olduğunu gösteren bu hasletlerden biridir.

19. Mâ'ide, 5/23.
20. Furkân, 25/58.
21. Ahzâb, 33/21.

Bölüm
İhlâsın Mahiyeti Hakkında

İmanın şartlarından ve müminin hasletlerinden biri de amel ve duada ihlâstır. Nitekim Yüce Allah şöyle emretmiştir: "*Dini yalnızca Allah'a tahsis ederek (ihlâslı) dua edin.*"[22] *Yine dedi ki: "Allah'a ihlâslı olarak ibadet edin.*"[23] Amelde ihlâs, kişinin yaptığına karşılık olarak Allah'ın hiçbir kulundan karşılık veya teşekkür beklememesidir. Anne babanın kendi çocuklarını yetiştirirken gösterdikleri ihlâs böyledir. Onlar ne bir karşılık, ne de bir teşekkür beklerler. Çünkü onlar bunun karakter oluşumunda gerekli olduğunu bilirler. Efendilerine hizmet eden iyi kölelerin dövülme korkusu ve karşılık beklentisi olmadığı halde ihlâslı davranmaları da böyledir. Çünkü onlar, hizmetlerinin hikmet ve siyaset gereği olduğunu bilirler. Nitekim biz bunu "*Siyaset Çeşitlerinin Nitelikleri ve Nicelikler Risâlesi*"nde açıkladık.

Kardeşim! Bil ki, efendisine dövülmekten korktuğu veya karşılık beklediği için hizmet eden köle, kötü bir köledir. Aynı şekilde Rabbine sırf cehennemden korktuğu veya cennette yeme, içme ve cima arzuladığı için itaat eden kimse kötü bir kuldur. Kötü kul, dua ve amelde ihlâslı değildir.

Duada ihlâs, ancak kişi çözüm ve uzak durmada güç ve kuvvetten kesildiği esnada olur. Bu konudaki örnek, gemi yolcularıdır. Çünkü onlar, gemiye bindikleri zaman Allah'a dua ederler ve ondan selamete erdirmesini isterler. Fakat onlar geminin korunması ve gözetilmesi konusunda kaptanlar ve gemi mürettebatı güvendikleri için ihlâslı olmazlar. Kaptanlar ve gemi mürettebatının gelişiyle ruhları sakin ve huzurlu olur. Denizi ortaladıklarında, dalgalar yükseldiğinde, gemiler çalkalandığında, kaptanlar paniğe kapılıp gemi mürettebatı korktuğunda ve helake yüz tuttuklarında işte o zaman Allah'a dini yalnızca ona tahsis ederek dua ederler. Çünkü onlar onlara yardım etmeye hiçbir Allah'ın kulunun gücünün yetmeyeceğini, maruz kaldıkları sıkıntıyı gidermede Aziz ve Celil olan Allah'tan başka kimsenin kuvvetinin olmadığını bilirler. Onların kalpleri gemide astroloji hükümlerini, maruz kaldıkları felekî talihsizlikleri ve talihsizliğin yönetimi bir talihe nasıl yönelteceğini bilen bir insan olmadıkça hiçbir sebebe bağlanmaz. O zaman kalbi ona bağlanır. O Rabbine dua etse de talihsizliğin devam ettiği veya tedbiri talihsizliğe yöneltenin ondan daha kötü olduğu belli oluncaya kadar duası ihlâslı değildir. O zaman yıldızlardan ümidi kesilir ve duası ihlâslı olur.

Kardeşim! Bil ki, Âdemoğullarına ait, akıllıların maruz kaldıkları sıkıntının giderilmesi konusunda Yüce Allah'a ve arifin duasına sığındıkları bu tür hallerde Allah'ı bilmeyenler için bir telkin ve nefisleri onu bilmeye yöneltme vardır. O zaman onlar, maruz kaldıkları sıkıntıyı gidermede Allah'a dua ve yakarışta akıllılara bakışlarıyla kendilerinin otoriter, bilen, güçlü, dualarını işiten ve kendilerinde olanları bilen bir ilahlarının olduğunu bilirler. Onun onları kurtarmaya gücü yeter ve onlar onu göremeseler ve nerede olduğunu bilemeseler de o onları görür.

22. Mu'min, 40/65.
23. Zümer, 39/2.

Buna göre pahalılık, veba, çocukların acıları, iyilerin başına gelenler ve Yüce Allah'tan başkasının gidermeye güç yetiremediği semavî olaylar gibi insanlara isabet eden bütün meşakkat ve belalar, onları Allah'a dua ve yakarışa mecbur eder. Bu onlar için Aziz ve Celil olan Allah'a bir delalet ve hidayettir. Nitekim o şöyle demiştir: "*Yoksa darda kalana kendine yalvardığı zaman karşılık veren ve sıkıntıyı gideren ve sizi yeryüzünün halifeleri kılan mı? Allah'tan başka ilah mı var? Ne kadar az düşünüyorsunuz.*"[24]

Bölüm

Sabrın Mahiyeti Hakkında

İmanın şartları ve müminlerin hasletlerinden biri de sabırdır. Nitekim şöyle denmiştir: Sabır imanın başıdır. Yüce Allah şöyle dedi: "*Sabret; senin sabrın ancak Allah ile olur.*"[25] Müminlere dedi ki: "*Sabredin, sabırda yarışın.*"[26]

Kardeşim! Bil ki, sıkıntılar anında ümit edilen şey sebebiyle korkusuzca sabır ve sebat etmek, övülen bir sonuçtur. Sabır, sabrın acılığından yarılıp çıkar. Kardeşim! Bil ki, insanların çoğu, sıkıntılara sabrederler; fakat onların sabrı Allah ile ve Allah için olmaz. Çünkü onlar korkarlar, sızlanırlar, yakınırlar ve Allah hakkında kötü zanda bulunurlar. Nitekim şanı yüce olan Allah, münafıklar kıssasında şöyle demiştir: "*Siz kötü zanda bulundunuz ve helaki hak eden bir topluluk oldunuz*"[27] Çünkü onlardan bazıları kendilerine dokunan bu felaketlerin haklarında hükmettiğinde ondan gelen bir zulüm olduğunu zannetmektedir. Bazıları da bunun onun kazası ve hükmü olmadığını zanneder. Bazıları da içinde bulundukları bela ve meşakkatleri onun bilmediğini zannetmektedir. Bazıları da onun bildiğini bilir; fakat onun kendilerini düşünmediğini ve kendileriyle ilgilenmediğini zanneder. Bazıları da yine kötü zanda bulunarak onun katı kalpli, merhametsiz vb. olduğunu zanneder.

Mümin peygamberler, sıkıntı ve belalara sabrederler. Onların sabrı Allah'ın yardımıyladır ve Allah içindir. Çünkü onlar, yaratılmışlara dokunan musibetlerde bir takım yararlar olduğunu düşünürler. Sıkıntılar Anında Dua ve İhlâs konusunda ve "*Lezzetler Risâlesi*'nde açıkladığımız gibi, eğer bu yarar ve hikmete ait şeyler birçok akıl sahibine gizli kalıyorsa o zaman âlemdeki diğer nefislerde değil de hayvan nefislerindeki acıda hikmet nedir? Onlardaki hikmet, nefislerin bedenleri ölüm ve bozulmaya karşı korumaya teşvik edilmesidir.

Kardeşim! Bil ki, peygamberler ve müminlerin kendilerine dokunan musibetlerde maslahat olduğuna dair inançları onların ikrar ettikleri mukaddimeden çıkar. Bu, onların şu sözleridir: Âlemin diri, güç yetiren ve hikmetli bir tek yaratıcısı vardır. O, âlemin işlerini hikmet sağlamlığında en güzel düzen ve tertip üzere sıralamıştır. Büyük küçük hiçbir iş, içinde bir hikmet türü ve iyilik sınıfı olmadan ve Allah'ın bilgisi dışında cereyan etmez.

---

24. Neml, 27/62.
25. Nahl, 16/127.
26. Âl-i İmrân, 3/200.
27. Fetih, 48/12.

Bölüm

Kaza ve Kaderin Mahiyeti ve Kazaya Rıza Gösterme Hakkında

İmanın şartlarından ve müminlerin hasletlerinden biri de kaza ve kadere rıza göstermektir. O, üzerinde cereyan eden takdirler karşısında nefsin güzelliğidir. Takdirlerin gerçekleşmesi, astroloji hükümlerinin gereğidir. Kaza, Allah'ın astroloji hükümlerinin gerektirdiği şeylere ilişkin geçmiş bilgisidir. Kazaya rıza göstermenin, insanların göğe yükselen en az ameli olduğu söylenir. O, iman şartlarının en yükseği ve müminlerin özelliklerinin en üstünüdür. Nitekim Yüce Allah şöyle demiştir: "*Allah onlardan, onlar da Allah'tan razı olmuştur.*"[28]

Sonra kardeşim! Bil ki, cereyan eden acı takdirler karşısında Namusun/şeriatın kutsallığı sayesinde ariflerden başka dayanıklı güzel ruhlu hiçbir kimse yoktur. Namusun kutsallığını peygamberler ve müminlerden başka hiçbir kimse gereği gibi bilemez. Şeriatın hakkını ve kutsallık şeklini "Şeriatlar Risâlesi"nde açıkladık. Kazaya ve cereyan eden takdirlere rıza göstermenin alametlerinden biri, kişinin şeriatın hükmüne Yunan filozofu Sokrat'ın boyun eğdiği gibi güzel ruhlu olarak boyun eğmesidir. Zira yargıç, şahitlerin şehâdetiyle bu filozofun öldürülmesine hükmetmiştir. Halkın içine giren şüphe yüzünden onun aleyhinde öldürülme hükmü gerekmiştir. Bunun üzerine Sokrat, öldürülmeye gönül rızasıyla boyun eğmiştir. Ona dendi ki: "Sen mazlum olarak öldürülüyorsun. Senin için fidye vermemizi veya seni kaçırmamızı ister misin?" Sokrat şöyle dedi: "Yarın Namusun/Şeriatın bana, hükmümden niçin kaçtın, demesinden korkuyorum." Dediler ki: "Ona mazlum olduğunu söylersin." Onlara şöyle dedi: "Eğer şeriat bana; aleyhinde yalan ve iftira ile şahitlik eden şahitler sana zulmetmiş de olsa senin bana zulmetmemen ve hükmümden kaçmaman gerekirdi; derse ben ne derim?" Onları bu delil ile mağlup etti; öldürülmeye nefis hoşluğu ve şeriat hükmüne rıza göstererek boyun eğdi. Sonra şöyle dedi: "Şeriat kendisini önemsemeyeni öldürür."

Sokrat'tan önce takdirlere Âdem'in oğullarından biri boyun eğmişti. Kardeşi Kabil ona; "Seni öldüreceğim." demişti. Habil ona şöyle dedi: "*Sen bana beni öldürmek için elini uzatsan da ben sana seni öldürmek için elimi uzatmayacağım. Ben âlemlerin Rabbi Allah'tan korkarım. Ben böylece senin hem benim günahımı hem de kendi günahını yüklenip cehennemliklerden olmanı istiyorum.*"[29] Olanlar hakkında, olmadan önce bilgisi bulunan Allah'ın kazasına rıza gösterdi ve yıldızların hükümlerinin (astroloji) gereği olan takdirlere gönül rızasıyla boyun eğdi. Aynı şekilde Mesih de Allah'ın kazasına rıza gösterdi, takdirlere boyun eğdi ve gönül hoşluğu ve olanlar hakkında, olmadan önce bilgisi bulunan Allah'ın hükmüne rıza göstererek insanî tabiatını Yahudilere teslim etti. Zira onun bilgisine aykırı hiçbir şey olmaz. Firavun'un tehdidi karşısında Allah'ın kazasına rıza gösteren sihirbazların durumu da böyledir. Ona dediler ki: "*Artık sen vereceğin hükmü ver. Sen ancak bu dünya hayatında hükmedersin.*"[30] O topluluk, Firavun'un nefisleri üzerinde hiçbir otoritesinin

28. Beyyine, 98/8.
29. Mâide, 5/28-29.
30. Tâhâ, 20/72.

olmadığını, sadece bedenleri üzerinde otorite sahibi olduğunu biliyorlardı. Dediler ki: "*Biz Rabbimize hatalarımızı bağışlaması için inandık.*"[31] Onlar takdirlere boyun eğdiler ve bedenlerini gönül rızası ile Firavun'un hükmüne teslim ettiler. Resulullah (sav) da aynı şekilde, Uhud günü, Ensarın en hayırlıları ve Muhacirlerin faziletlileri öldürüldüğünde, sancağı kırıldığında ve üzerinde söz konusu takdirler cereyan ettiğinde rıza gösterdi. Dendi ki: "Ey Allah'ın Resulü, müşriklerin helaki için dua etsen onlar sana bunları yapamazlar." Şöyle dedi: "Allah kardeşim Nuh'a merhamet etsin. Kavminin ayaktakımı onu dövdüler. Şöyle diyordu: Allahım! Kavmimi cezalandırma! Onlar bilmiyorlar. Ben diyorum ki; Allah'ım, kavmimi hidayete erdir. Onlar bilmiyorlar. O gün kendisine ve ashabına olanlarla ilgili haber Medine'ye ulaşınca Medineliler kardeşlerinin haberlerini öğrenmek için çıktılar. Ensar'dan kocasının durumunu sormak için bir kadın da çıktı. Ona şehit olduğu söylendi. Babasını sordu, onunla ilgili olarak da aynısı söylendi. Kardeşini sordu, onunla ilgili olarak da aynı şey söylendi. "Resulullah kurtulmadı mı?" diye sorunca, "Evet" dediler. Dedi ki: "Onun kalması hepsine bedeldir." Osman b. Affan'ın (asiler) kendisini öldürmek için huzuruna girdiklerinde rıza göstermesi de böyledir. Köleleri ayağa kalktılar ve kılıçlarını çektiler. Dediler ki: "Sen kal, biz öldürülelim." (Osman) döndü, hoşlanmadı ve Enes'in Resulullah'tan naklettiği şu sözü andı: "Ona kapıyı aç, onu bu ümmetin Ömer'den sonraki velisi olarak müjdele ve ona kanının dökülmesi suretiyle uğrayacağı belayı haber ver." Kölelerine şöyle dedi: "Kim kılıcını kınına sokarsa Allah rızası için hürdür." Makamına oturdu, odasında Mushafını alıp, "Onlara karşı Allah sana yeter."[32] ayetini okudu. O, Allah'ın kazasına rıza gösterdi, öldürüleceğini anladı ve takdire gönül rızasıyla boyun eğdi. Kerbela günü Hüseyin'in susuzluğu arttığında ve su istediğinde gösterdiği rıza da böyledir. Ona dediler ki: "İbn Ziyad'ın hükmüne boyun eğ, yolunu açalım." Şöyle dedi: "Hayır, sadece Allah'ın hükmüne (boyun eğerim)." Öldürüleceğini anladı. Allah'ın kazasına ve cereyan eden takdirlere gönül hoşluğuyla rıza göstererek öldürülünceye kadar savaştı.

Kardeşim! Bil ki, daha önce tasvir ettiğim bu nefisler ancak kulları hakkında önceden bilgisi olan Allah'ın kazasına rıza gösterir ve astrolojinin gereği olarak cereyan eden acı takdirlere bedenden ayrıldıktan sonra varılacak yerde ümit ettikleri hayırlar, ulaştıkları mutluluk, huzur, rahat ve anlatımı kısa tutulmuş daha başka şeyler sebebiyle sabrederler. Allah buna şu sözüyle işaret etti: "*Kuşkusuz onlar da sizin acı çektiğiniz gibi acı çekiyorlar. Üstelik siz onların umut etmeyecekleri şeyleri umuyorsunuz.*"[33] Yüce Allah yine dedi ki: "*Hiçbir nefis yaptıklarına karşılık olarak kendisinden gizlenen göz aydınlıklarını bilmez.*"[34] Yine dedi ki: "*Sabredenlere mükâfatları hesapsız olarak ödenir.*"[35]

31. Tâhâ, 20/73.
32. Bakara, 2/137.
33. Nisâ, 4/104.
34. Secde, 32/17.
35. Zümer, 39/10.

Bölüm

Araştıran müminlerin bir alameti de çocukların anne ve babalarından başka kimseden korkmamaları ve ümit etmemeleri gibi Yüce Allah'tan başka kimseden korkmamaları ve ümit etmemeleridir. Aynı şekilde çocuklar eğitmenden, öğrenciler öğretmenden, askerler de komutandan başkasından korkmazlar. İnsanlar ise sadece kendilerine zarar ve fayda vermeye gücü yeten sultanlarından korkarlar. Nitekim Allah meleklerle ilgili olarak şöyle demektedir: "*Üstlerinde hükümran olan Rablerinden korkarlar ve kendilerine emredilen şeyleri yaparlar.*"[36] Melekler ve aynı şekilde âlimler Rablerinden başka kimseden korkmazlar. Yüce Allah dedi ki: "*Allah'tan ancak âlim kulları korkar.*"[37] Onlar onu müşahede ederler ve görürler. Nitekim o; "*Rableri katında şehittirler.*"[38] demiştir. Nitekim Resulullah (sav) bir bedevî kendisine ihsanın ne olduğunu sorduğunda şöyle demiştir: "*İhsan, Allah'a sanki onu görüyormuşsun gibi ibadet etmendir. Sen onu görmesen de o seni görmektedir.*" Bu görme ve müşahede hakikat gözüyle olur. Bu, iki cihanda da ondan başka kimseyi görmemendir. Nitekim araştırmacı, bir şiirde şöyle demiştir:

Aşk neşesini içmek nedir? Onun kederleri
Ateşi havada tutuşan yangınlardır.
Sevgi neşesini sordum. Bana dendi ki
Sevgide cömertliktir. Dizgini çekildi dedim
Hepsi onun, onunla ve ondan. Nerede bana ait
Şey ki onu cömertçe vereyim. Dili tutuldu.

Bölüm

Kardeşim! Bil ki, imanın ilk direği ve en güçlü rüknü ilahî şeriat sahiplerine emrettikleri itaatler ve yasakladıkları isyanlarda tâbi olmaktır. Bu, onları dinlemek ve onlara itaat etmektir. Çünkü beşerî işlerin en üstünü, insanî fiillerin en tatlısı ve akıllıların meleklerin mertebesini müteakiben nail olduğu en yüksek mertebe, ilahî şeriat koymaktır. Kardeşim! Bil ki, şeriat koyanların ve onların takipçilerinin birçok özelliği ve çok sayıda şartları vardır. Biz bunların bir kısmını *Şeriatlar Risâlesi*'nde, bir kısmını "*İhvân-ı Safâ'nın İnancı Risâlesi*"nde ve bir kısmını da *Kardeşlerin Birbirleriyle İlişkileri Risâlesi*'nde açıkladık.

Bil ki, şeriat koyucuların, takipçileri, onların işittikleri bilgiler ve uydukları şeriat kurallarıyla olan ilişkisi, gök ile yağmurları ve yer ile bitkileri arasındaki ilişkiye benzer. Çünkü şeriat sahiplerinin konuşması ve sözleri yağmura, takipçilerinin dinlemesi de yere benzer. İkisi arasında elde edilen bilgi ürünleri, düşünceler ve ameller bitki, hayvan ve madenler gibidir. Allah bu manalara şu sözüyle işaret etmiştir: "*O, gökten su*" yani Kur'an'ı "*indirdi de dereler kendi ölçülerince dolup aktı.*"[39]

36. Nahl, 16/50.
37. Fâtır, 35/28.
38. Hadîd 57/19.
39. Ra'd, 13/17.

Yani kalpler onu azlık ve çokluk şeklinde kendi ölçülerince korudu. "*Sel üste çıkan köpüğü aldı götürdü.*"[40] Yani onun lafızları ve dış yüzü, sapmış, şüpheci ve şaşkın münafıkların kalplerinin koruduğu müteşabih manalar taşımaz. Başka bir örnek: "*Süs eşyası veya yararlanılacak bir şey elde etmek için ateşte erittikleri şeylerden de böyle köpük olur.*"[41] Yani sel köpüğü gibi, madenî cevherlerin de kalıba dökülürken köpüğü olur. Sonra dedi ki: "*İşte Allah, hak ile batıla böyle misal getirir.*"[42] Yani hakikatlerin ve bâtılların örnekleri. "*Köpüğe gelince sönüp gider.*"[43] Yani batıl ve şüpheler kaybolur, onlardan faydalanılmaz. "*İnsanlara yararlı olan ise yerde kalır.*"[44] Yani vahyin lafızları tasdik eden müminlerin kalplerinde sabit kalır ve belirtildiği gibi hikmet meyvesi verir. Aziz ve Celil olan Allah dedi ki: "*Güzel söz, kökü sabit ve dalları göğe doğru olan bir ağaç gibidir.*"[45]

Kardeşim! Bil ki, şeriat ancak emir ve yasaklar ile gerçekleşir. Emir ve yasak, vaat ve tehdit olmadan uygulanmaz. Vaat ve tehdit, özendirme ve korkutma olmadan edilemez. Özendirme ve korkutma, ancak korkan ve ümit eden kimseye fayda verir. Korku ve ümit yalnızca emir ve yasağa uyulduğunda ortaya çıkar ve bilinir. Hiçbir şeyden korkmayan ve hiçbir ümit beslemeyen kimse teşvik edilemez ve korkutulamaz. Teşvik edilemeyen ve korkutulamayan kimseye vaat ve tehdidin faydası olmaz. Şeriat koyuculara uymayan ve yasaklarından kaçınmayan kimsenin ilahî şeriattan kesinlikle hiçbir nasibi olmaz.

Kardeşim! Bil ki, sonuçta kendisinden korkulan ve şeriatları uygulamada kendisine ulaşılmak istenen işler iki türdür: Biri dünyevî, diğeri uhrevîdir. Dünyevî olan, nefis bedene bitişik olduğu sürece başkanlık, güzel övgü, izzet, mal ve dünya metaı gibidir. Ölümden sonra onlardan geriye zürriyet ve evlat kalmaz. Uhrevî olan, nefsin, madde denizinden ve tabiat esaretinden kurtulması, cisimler çukurundan ve Ay altındaki oluş ve bozuluş âleminden çıkması, göğün melekûtuna çıkarak kurtuluşa ermesi, melekler zümresine katılması, felekler ve gökler uzayında seyahat etmesi, o huzur ve neşeden istifade etmesidir. Kur'an'da bunlar çok kısa tasvir edilmiştir. Nitekim Yüce Allah şöyle demiştir: "*Yaptıklarına karşılık olarak onlar için ne mutluluklar saklandığını hiç kimse bilmez.*"[46]

Bölüm

Bil ki, şeriat hükümlerini uygulamada her talibin arzusu, hakka ve doğru hükme ulaşmak, iyi iş yapmak, yalan ve iftiradan kaçınmaktır.

Bil ki, hak, sonu olmayan bir gayedir. Fakat onun dışında karışık ve zor işler vardır. Bil ki, lafızlar manaları taşır. Vehimler onu aramak için her görüşe gider. Manaları taşıyan bir lafız işittiğinde aklında bu lafzın taşıdığı bütün manalar ortaya çıkma-

40. Aynı ayet..
41. Aynı ayet.
42. Aynı ayet.
43. Aynı ayet.
44. Aynı ayet.
45. İbrahim, 14/24.
46. Secde, 32/17.

dan kesin olarak hüküm vermemen gerekir. Böylece belki doğru olan yüksek amacı anlarsın ve hak olan son gayeye ulaşırsın.

Bil ki, ilahî şeriat koyucularının amacı, şeriatların hükümleri içinde ilk anda tasavvur edemeyeceğin kadar çok derindedir. Fakat onu yeterli ölçüde düşündükten ve iyice araştırdıktan sonra anlarsın. Söylediklerimize ve anlattıklarımıza kıyas edilmesi için buna bir örnek vermek istiyoruz.

Örnekte anlatıldığına göre, bir yolculukta arkadaşlık eden iki adam vardı. Bir nehir kenarına varınca öğle yemeği için oturdular. Her biri azığını çıkardı. Birinin iki, diğerinin üç çöreği vardı. Yemek için onları aynı yerde açtılar. Yanlarına oradan geçen biri uğradı. Onu yemeğe çağırdılar. İcabet etti, oturdu ve onlarla birlikte yedi. Yemeği bitirince adam ayağa kalktı ve ikisinin önüne beş dirhem atarak şöyle dedi: "Bunları aranızda eşit paylaşın." O yoluna devam etti. İki çöreğin sahibi arkadaşına dedi ki: "Yarısı benim, diğer yarısı senin. Çünkü o, eşit olsun dedi." Üç böreğin sahibi ise şöyle dedi: "Bilakis adil olan, üç dirheminin benim, iki dirheminin senin olmasıdır. Çünkü o, çöreklere göre eşit olsun dedi." Tartıştılar, kavga ettiler ve bir şeriat kadısına gittiler. Kadı, iki çörek sahibine bir dirhem, üç çörek sahibine dört dirhem verilmesi şeklinde hükmetti. Bu hüküm haktır ve çok doğrudur.

Kardeşim! Bu konuda düşün. Eğer manasını anlarsan doğru sana görünür ve şeriatın hükümlerini kavrarsın. Eğer doğrunun özü ve yüksek hakikati kaybedersen sana doğrunun özünü ve mananın hakikatini öğretmesi için şeriat hâkimine git.

Kardeşim! Bil ki, felsefeye ve akledilirleri düşünmeye meyleden akıllıların çoğu, şeriatın hükümlerini akıllarıyla düşündükleri zaman ve onları görüşleri, temyizleri(ayırt etme yetileri) ve kavrayışlarıyla kıyasladıkları zaman içtihat ve kıyasları onların şeriat hükümlerinin bir çoğunda adalet, hak ve doğruluğun onun tersine olduğunu düşünmelerine yol açar. Bütün bunların sebebi, kavrayışlarının az, temyizlerinin kıt ve bilgilerinin şeriat hükümlerinin sırlarını anlamaktan aciz olmasıdır. Buna şu örnek verilebilir: Miras hükmü konusunda erkeğe iki kadının payı kadar olduğunu düşününce, doğru olanın, kadına iki erkeğin payı kadar olduğunu görürler. Çünkü kadınlar zayıf ve mal kazanma konusunda çözüm yolları az olan kimselerdir. Onlar, şeriatın verdiği bu hüküm ile emretmenin kendi işaret ettikleri ve istedikleri şeye döndüğünü bilmezler ve görmezler. Çünkü şeriat, erkeğe iki kadının payı kadar hükmedince aynı şekilde evlendirmede mehri kadınların hakkı olarak erkeklere yüklemeye hükmetmiştir. Bu hüküm ile emretmek, kadın için iki erkeğin payı kadar malın elde edilmesine döner.

Bunun örneği şudur: Babandan sana 1000 dirhem, kız kardeşine 500 dirhem miras kalırsa, o kız evlenince diğer 500 dirhemi de mehir olarak alır; böylece 1000 dirhemi olur. Sen evlendiğinde ve 500 (beş yüz) dirhem mehir verdiğinde kız kardeşinin yarısı kadar paran kalır. Bu kıyasa göre şeriatın hükmünde emir onların istedikleri ve işaret ettikleri şeye döner. Böylece şeriat hükümlerindeki doğrunun özünü ve hakikatin gayesini anlayabilmek için onlar üzerinde düşünmen gerekir.

Bil ki, şeriat koyucuların hükümlerin gerekleri üzerinde düşünmesi bazılarının değil de diğerlerinin iyiliğini ve erteleneni değil de acil olanı amaçlayan cüz'î bir

düşünme değildir. Bilakis onun düşünmesi, "*Şeriat Risâlesin*"de açıkladığımız gibi, sonuçlara ve ahirette emrin döneceği şeye bakmak suretiyle herkesin iyiliğini, hem acilin hem ertelenenin hayrını amaçlayan küllî bir düşünmedir.

Bölüm

Kardeşim! Bil ki, insan sıkıntı veya rahatlık hallerinden birinde olur. Mümin her iki durumda da Allah'a itaatten yüz çevirmez. Çünkü o, vücudu sağlıklı, bedeni güçlü, malca zengin, şöhreti yaygın, üstün edepli, dilediğine güç yetiren, istediğini yapabilen birisi olunca bütün bu hallerin yanı sıra Allah'a tevekkül eder, ona dayanır, ondan yardım ister, Allah'tan başkasına güç ve kuvvet nispet etmez. Nitekim (Kur'an'ın nakliyle) Süleyman (as) şöyle demiştir: "*Bu, şükür mü yoksa küfür mü edeceğimi denemek için Allah'ın bana verdiği ihsanıdır.*"[47] Kâfir ise Karun'un dediği gibi, bütün bu hallerde kendisine, kendi güç, kuvvet, dileme, irade, içtihat ve çabasına döner; sebeplerine dayanır, Rabbinden yüz çevirir, onun zikrini unutur: "*Bana bu sahip olduğum ilim sebebiyle verildi.*"[48]

Sıkıntı ve musibet anında sabırlı ve Allah'ın kazasına razı olur, Allah'ın hükmüyle ona yönelir, ona hamdeder, onun hakkında iyi zanda bulunur, rahmetini ümit eder, affını ister, hükümlerine teslim olur. Nitekim Yüce Allah buna şu sözüyle değinmiştir: "*Onlara bir musibet dokunduğunda, biz Allah'a aidiz ve ona döneceğiz, derler.*"[49] Kâfir ise Allah hakkında kötü zanda bulunur, kızgın ruhlu olur, sıkıntılardan kaygılanır, takdirlere öfkelenir, sebepleri yerer ve Allah'ın rahmetinden ümidini keser. Nitekim Allah şöyle belirtmiştir: "*Bazı insanlar Allah'a kıyıdan kenardan ibadet ederler. Ona bir hayır dokunursa onunla mutlu olur.*"[50]

Bölüm

Dünyadan Vazgeçme (Züht) ve Ahirete Rağbet Etme Hakkında

İmanın şartları ve müminlerin hasletlerinden biri de dünyadan vazgeçmek ve Yüce Allah'ın peygamberini (sav) özendirdiği gibi ahirete rağbet etmektir. O şöyle demektedir: "*Ahiret senin için dünyadan daha iyidir.*"[51] Yine dedi ki: "*Siz dünya hayatını tercih ediyorsunuz. Fakat ahiret daha hayırlı ve kalıcıdır.*"[52] Kur'an'da dünyadan uzaklaştıran ve ahirete özendiren birçok ayet vardır.

Kardeşim! Bil ki, insan tabiatı, sonra gelecek olanın acil olana üstünlüğü anlaşılmadıkça mevcut acil yararı terk etmemek, dünyadan vazgeçmemek, görünmeyeni ve ertelenen istememek ve ona rağbet etmemek üzere yaratılmıştır.

Bil ki, müminler, filozoflar ve peygamberler dünyadan vazgeçmiş, acil arzuları terk etmiş, ahiretin hakikati kendileri için açıklığa kavuşunca onu rağbet etmiş ve

47. Neml, 27/40.
48. Kasas, 28/78.
49. Bakara, 2/156.
50. Hac, 22/11.
51. Duha, 93/4.
52. A'lâ, 87/16-17.

onun ertelenen nimetlerini istemiş, onun nimetlerinin dünya nimetlerinden üstün olduğunu anlamış ve dünya halkının işleri duyularıyla müşahede ettikleri gibi onları kalp gözü ve akıl nuruyla müşahede etmişlerdir.

Kardeşim! Bil ki, ahiretin hakikatini bilmek ve hallerini müşahede etmek, dikkate alma, dünya işleri hakkında düşünme, onlarla ahiret işleri arasında bozuk görüşlerden kurtulmuş akıllar, kötü huylardan arınmış nefisler, doğru ve zorunlu öncüllerin sonuçlarıyla mukayese yapma yoluyla gerçekleşir. Bu şöyle açıklanabilir: akıllı kişi, insanların çoğunluğunun konuşmalarını, yaratıldıkları bu yurdun dünya diye adlandırılmasını ve nimetlerini yermelerini düşündüğünde bu, ahiret yurduna ve onun üstünlüğüne delalet eder. Çünkü dünya lafzı uhraya (sona) delalet eder. *Uhrâ* (sonra) lafzı *ûla*ya (ilk) delalet eder. Çünkü bunlar birbirine izafetle vardır, muzaf cinsindendir.

Öte yandan insanların dünyadaki hallerini düşündüğünde hepsinin iyiler ve kötüler şeklinde iki grup olduğunu görürsün. İyiler, ilahî şeriatlarda tarif edilen amelleri işleyen kimselerdir. Onlar sağlıklı akılların zorunlu kıldığı şeyleri yaparlar, buna karşılık bedenleri için bir menfaati elde etmek ve onlardan bir zararı uzaklaştırmak istemezler. O zaman onların mutlak manada iyiler ve ahiret ehli oldukları söylenir. İşledikleri hayır ve şer konusunda nefislerine yararı çekmek ve zararı uzaklaştırmak şeklinde karşılık bekleyenler, ahireti düşünmeyenler, ahirette hayır ummayanlar, cezadan korkmayanlar, nefis ve onun ölümden sonraki halini düşünmeyle ilgilenmeyenler kötüler ve dünyacılar diye adlandırılır.

Ayrıca daha önce bahsettiğimiz gibi, bütün ömürlerini anlattığımız hayır işlerinde harcamış ve sonra ölümden önce yaptıklarının karşılığını alamadan ölmüş olan iyilerin durumu düşünüldüğünde akıllar gerçekten bunun Allah nezdinde hiçbir şeyi zayi etmediğini anlar ve kararlaştırır. Buna göre nefsin bedeni terk etmesi demek olan ölümden sonra iyilerin ödüllendirildiği ahiret yurdu adlı başka bir hal ortaya çıkar. Aynı şekilde yeryüzünde ömürleri boyunca bozgunculuk yapmış ve sonra yaptıklarının cezasını çekmeden ölmüş olan kötülerin hali düşünüldüğünde akıllar, bunların kurtulmayacağını ve onların ölümden sonraki halinin iyilerin hali gibi olmayacağını anlar ve kararlaştırır. Nitekim Yüce Allah şöyle demiştir: "*Yoksa kötülük işleyenler, kendilerini, inanıp salih amel işleyenler gibi kılacağımızı; hayatlarının ve ölümlerinin bir olacağını mı sanıyorlar? Ne kötü hüküm veriyorlar!*"[53]

Şimdiye kadar müminlerin özellikleri ve imanın şartları, kâfirlerin özellikleri ve küfrün mahiyetinden bir kısmını anlattık. Şimdi de ilimde derinleşmiş müminlerin bilgisinden ve düşünen ariflerin hasletlerinden bir kısmını anlatmak istiyoruz. Onlar peygamberlerin varisleri, elçilerin destekçileri, en yüksek makamdaki meleklerin mertebesini takip eden insanî mertebenin en yükseğindeki metafizikçi ve Rabbanî sıdıkların kardeşleridirler. Aynı şekilde sapan ve saptıran şeytanların kardeşlerinin bazı sıfatlarını da anlatacağız. Onlar en aşağı hayvanî mertebeyi izleyen en düşük insanı mertebede bulunan kimselerdir.

53. Casiye, 45/21.

Bölüm

Kardeşim! Bil ki, bütün ilimler üstün ve değerlidir. Fakat onların en üstün ve değerlisi, insanın kendi cevherinin hakikatini, işlerin bir durumdan diğerine döndürülmesini sağlayan şeyleri yöneldiği en yüksek gayesine ulaşıncaya kadar bilmesidir. Bu, ister ayrılmasından önce dünyada, ister ayrılıktan sonra ahirette olsun, onun Rabbiyle buluşmasıdır.

Kardeşim! Bil ki, bu ilim kapısı, akıl sahiplerinin aklı; ilimlerin kökü ve hikmet unsurudur. Onu aramaya çalış. Onun sayesinde dünyanın üstünlüğüne ve ahiretin mutluluğuna ulaşırsın. Biz bu ilmin bir kısmını tabiatla ilgili risâlelerimizde açıkladık ve onlarda insanın ana rahmine düştüğü günden öldüğü ve ruhunun bedeninden ayrıldığı güne kadar geçirdiği evreleri // bir durumdan diğerine tasarrufta bulunduğu işleri anlattık. Onların bir kısmını cüz'î nefislerin bedenlerinden ayrıldıktan sonra dönüştükleri durumlar hakkındaki akılla ilgili risâlelerimizde açıkladık ve yeniden diriltildikleri güne kadar hallerin çevrilmesini sağlayan şeylerin niteliğini anlattık. Bu risâlede insanın bu dünyada nail olduğu en üstün şeyin ve ölmeden önce ulaştığı en yüksek mertebenin ne olduğunu anlatmak istiyoruz. Fakat bundan önce insanın ne olduğunu açıklamak istiyoruz. Çünkü o, Ay feleği altındaki varlıkların en ilginci, terkibi en üstün ve sureti en iyi olanıdır. Bundan sonra onun nail olduğu ve ulaştığı işleri haber veriyor ve şöyle diyoruz:

İnsan, en iyi şekildeki cismânî beden ve en üstün ruhânî nefisten meydana gelen bir bütündür. Kardeşim! Bil ki, onun her bir parçasının son bulduğu bir gayesi ve yükseldiği bir sonu vardır. İnsanın bedeniyle ulaştığı en üstün ve en yüksek mertebe, türünün fertlerinin bedenleri üzerindeki krallık, izzet ve saltanat tahtı ve öfke gücü sayesinde üstünlük kurmasıdır. Fakat insanın nefsi itibariyle ulaştığı en yüksek mertebe ve cevherinin saflığıyla nail olduğu en üstün derece, insanın, sayesinde türünün diğer fertlerinden üstün olduğu vahyi almasıdır. Natık kuvve aracılığıyla idrak ettiği hakiki bilgilerle onlar üzerinde üstünlük sağlar. Nefsin bedenden daha üstün bir cevher olduğu anlaşılınca insanın nefsi sayesinde ulaştığı mertebe, bedeni sayesinde ulaştığı mertebeden daha üstün olur. Çünkü bu cismânî ve dünyevî, o ruhânî ve uhrevîdir. Vahyin bu dünyada insanın elde ettiği en yüksek vergi olduğu anlaşılınca biz vahyin ne olduğunu ve nefsin onu nasıl kabul ettiğini açıklamak istedik.

Vahiy, duyulardan uzak olan işleri insan nefsini bir yönelme ve yükümlülük olmadan yererek haber vermektir. Nefis vahyi üç şekilde kabul eder. Birincisi, nefsin duyuları kullanmayı terk ettiği sırada uykuda olan vahiydir. İkincisi, organların sakin ve duyuların durgun olduğu sırada uyanıkken olan vahiydir. Bu ikisi de kendi içinde ikiye ayrılır: Ya bir kişiyi görmeden işaretlerle sürekli bir sesi dinlemektir ya da bir kişiyi görmeden konuşmayı dinlemektir. Nitekim Yüce Allah şöyle demiştir: "*Allah bir insanla ancak vahiy suretiyle veya perde arkasından konuşur yahut bir elçi gönderir; izniyle, dilediğini vahyeder. Doğrusu O yücedir, Hakim'dir.*"[54]

Bu üç şekilden her birini açıklayacağız. Önce nefsin vahyi uykuda nasıl kabul ettiğiyle başlayacağız. Çünkü bu daha genel ve daha yaygındır. Sonra uyanıkken meydana gelenden bahsedeceğiz. Çünkü o daha özel ve daha azdır. Diyoruz ki;

54. Şurâ, 42/51.

Her şeyden önce, uyku ve rüya nedir? Uyku, nefsin duyuları kullanmayı bırakmasıdır. Rüya ise nefsin fikrî gücü sayesinde hissedilir şeylerin resimlerini duyuların durgunlaştığı uyku anında kendi zatında tasavvur etmesi ve olan şeyleri gerçekleşmeden önce tahayyül etmesidir. Bunu başka bir bölümde izah edeceğiz. Biz cedelci bir topluluğun nefsin cevherliğini ve varlığını inkâr etmesi sebebiyle nefsin ve cevher hakikatinin ne olduğunu ve varlığının doğruluğuna neyin delil olduğunu kanıtladık. Önce diyoruz ki; nefis, ruhânî, diri, bilen ve faal bir cevherdir. Dediklerimizin doğru olduğunun delili sayılamayacak kadar çoktur. Bunların bir kısmını Bedenin Terkibi Risâlesi'nde, bir kısmını Hisseden ve Hissedilen Risâlesi'nde, bir kısmını da İnsan Küçük Bir Âlemdir Risâlesi'nde açıkladık. Fakat bir kısmını bu bölümde açıklamak istiyoruz ve diyoruz ki;

Hayvanların bedenleri dışında cismânî olmayan başka bir cevherlerinin olduğunun açık delili, hayattayken gizlenmediği sürece bedenlerinden ortaya çıkan his, hareket, sesler ve fiillerdir. Onların ölüm anında tamamen kaybolması bu cevherlerin bedenlerinden ayrıldıklarının delilidir.

Nefsin bedenle birlikte var olduğunun ve ölümden sonra onu terk ettiğinin bir diğer delili, insanların ölülerine ağlamaları ve bu nefislerin ayrılığına üzülmeleridir. Eğer bu üzüntü ve ağlama bedenler için ise bedenler tamamen yanlarında iken onlar için niye ağlasınlar? Onları değişim ve bozulmaya karşı korumak isteselerdi üzerlerine sarısabır, kâfur ve bal gibi ilaçlar sürebilirlerdi. Fakat bu yüksek cevherler onları terk ettiğinde ağlama ve üzülmenin onlara bir yararı olmaz. Nefsin cevher olduğunun açık delillerinden biri de onlardan duyu aletlerini ve organların hareketlerini kullanmadan sadır olan fiilleridir. Çünkü insan kapalı bir ilmi düşünmek, ince bir manayı anlamak amacıyla araştırmak istediği zaman organlarının hareketlerini durdurmaya, duyulurları düşünmeyi bırakmaya ve o şeyi tasavvur edebilmek ve o manayı anlayabilmek için düşünceye dalmaya ihtiyaç duyar. Anlattıklarımızı yapınca belki ona selam veren kimse onu geçebilir ve onunla konuşan kimse onun yanında olabilir. Düşünceye dalınca işitmez ve hissetmez. İlimlerin birinde uzmanlaşan her akıl sahibi söylediklerimizin hakikatini bilir.

Eğer bir kimse, nefsin bu örnekte olduğu gibi, duyuları kullanmayı ve organları hareket ettirmeyi bıraksa bile bakmanın ancak gözle, işitmenin ancak kulakla vs. olması gibi düşünmenin ancak beyinle gerçekleşmesi sebebiyle bedeni kullanmayı tamamen bırakmayacağını söylerse, yemin olsun ki gerçek onun dediği gibidir.

Fakat biz bu örnekle ancak nefsin düşünen bir cevher olduğunu açıklamak istedik. O, beyni, kalbi, duyuları ve organları kullanır. Onun bazı fiillerini göstermesine aracılık eden birtakım alet ve organları vardır. Fakat onun bedensel araçlara ve cisimsel aletlere ihtiyaç duymadığı daha başka fiilleri de vardır. Bunlar, birçok adam, kadın, çocuk, cahil, âlim, iyi ve kötü insanın gördüklerinde onların uyanıkken göremediği rüya ve ilginç tasarrufları görmesidir.

Bölüm

Anlatılan şu olay böyledir: Bir kralın oğlu, bir düşmanının eline düştü. Düşman onu köleleştirdi, az yiyecek ve içecek vermesine, çıplak bırakmasına, dövmesine, sövmesine ve kullanmasına rağmen ona zor hizmet ve meşakkatli işler yükledi. Sonunda gücünü ve gençliğini kaybetti, bedeni bitkin düştü, işitmesi ve görmesi zayıfladı, eklemleri gevşedi ve dili tutuldu. Sonra onu dar bir hücreye hapsetti. Uzun süre hapiste kaldı, çok acıktı, susadı, üzüldü ve kederlendi. Nihayet maruz kaldığı bu sıkıntı, bela ve zarardan dolayı bayıldı. Bir gece içinde bulunduğu acı, sıkıntı, meşakkat ve belayı düşünürken uyuyan kimsenin gördüğü gibi rüya gördü. Sanki krallık sarayında izzet tahtının üzerinde idi. Gençlik günleri, beden kuvveti, vücut tazeliği, duyu sağlığı ve arzu neşesi geri döndü. Bol ağaçlı, altından ırmaklar akan, kenarlarında cennet meltemi gibi kokular yayan fesleğen ve çiçeklerin bulunduğu bir bahçesinde idi. Kral çocuklarından oluşan, güzel elbiseler giyinmiş, nehir kenarına kurulu koltuklara oturmuş ve ellerinde kıymetli mücevherlerle birbirlerini selamlayan kardeşleri gençlerle birlikteydi. Birbirlerini görünce tanıdılar ve uzun süre ayrı kalmaları (sonrasında buluşmaları) sebebiyle sevindiler, o da kendilerinden uzun süre ayrı kalması (sonrasında buluşması) sebebiyle sevindi. Onu meclisin baş köşesine oturttular ve selamladılar. İçine tarif ve ifade edilemez bir sevinç, mutluluk ve neşe doldu.

Kardeşim ne düşünüyorsun? Bu adam için hangisi, zaman boyunca uyuyarak, zevk alarak, nefsinin gördüklerinden neşeli ve mutlu olarak kalması mı, yoksa uyanıp bedeninin o acıları hissetmesi mi daha iyi ve daha sevimli? İnsanın sadece bir beden olduğunu, nefsin hakikatinin olmadığını ve bedenin bütün o acılar, lezzetler, sevinç, keder, mutluluk ve üzüntüye ulaştığını iddia eden kimseye ne dersin? Beden uykudayken bütünüyle var olduğu ve nefsin bu tür rüyaları gördüğü ve o mutluluk ve sevince eriştiği sırada o durumlar kendi üzerinde devam ettiği halde niçin o acı, keder, üzüntü, sıkıntı ve belaya ulaşmaz?

Bölüm

Yine anlatıldığına göre, Irak'ta bir adam, içki meclisi tertip etti ve bazı dostlarını davet etti. Yemeyi bitirdikleri, içkiye oturdukları, ut ve kaval sesleri yükseldiği, aralarında içki dolaştırıldığı ve topluluk coştuğu zaman içlerinden bir adam tattıkları zevk ve sevinçten dolayı uyudu. Rüyasında güzel bir saray, perdeler, yataklar, kaplar, fesleğenler, meyveler, parlayan mumlar ve buharlaşan tütsüler gördü. Sarayın etrafı ışık, huzur ve bollukla doldu. Üzerlerinde güzellik süsü ve yetkinlik iyiliği olan gençler gördü. Gördüğü, işittiği ve kokladığı güzel hissedilirler, duyuların aldığı lezzet, ruhların tattığı mutluluk, nefislerin idrak ettiği sevinç sebebiyle düşünerek ve şaşırarak kaldı. Nihayet mecliste olan o hissedilirlerden hiçbir şey hissetmedi.

Sonra şöyle bir rüya gördü: O sanki Rum ülkesinde Hıristiyanların kandillerle aydınlatılmış, resimler çizilmiş, haçlarla doldurulmuş bir kilisesinde idi. Rahip ve papazlardan oluşan bir topluluk içinde idi. Üzerlerinde rahip cüppeleri, bellerinde

kemerler, ellerinde asılı tütsüler vardı. Onları atıyorlar ve içinde çubuk ve kündür tütsüsü yapıyorlar. Kendilerine özgü ve tespihe benzer kelimeler okuyorlar, onları ezgili olarak söylüyorlar ve tekrarlıyorlar. Nihayet bir adam bunları onların tekrarı neticesinde ezberledi. Bunlar şöyledir: " نما إلى بنسا حيى محمد * وأبان قليلا وسخرة كسنى " Arapça olarak şunu ifade eder: "İyiler gece Yüce Allah'ı tespih ederler. Onlar ölmüş olsalar bile O'nun katında diridirler. Karanlık olan kötüler ise dünyada diri olsalar bile Allah katında ölüdürler." Ellerinde içki dolu kadehler, mendillerinde yuvarlak çörekler bulunan bir piskopos topluluğu gördü. Bunları o topluluğa dağıtıyorlar ve onlara o içkiden içiriyorlardı. Adam bu çöreklerden birini açgözlü ve arzulu bir şekilde alıp yedi ve aşırı bir açlık ve susuzlukla o içkiden içti. O Irak'ta akşam yemeği yedikten sonra sindiremedi. Sonra şaşkın ve Rum ülkesine nasıl düştüğünü, o kiliseye nasıl geldiğini, bu kadar uzun mesafeye rağmen Irak'a nasıl döndüğünü düşünerek o halini sürdürdü. Sonra kardeşlerinin meclislerindeki hallerini ve onlara bıraktığı lezzet ve sevinci hatırladı. Onlara duyduğu özlem ve yeri ve gördükleri içinde mensup olduğu şeriat ve geleneğe aykırı, tabiatı ve âdetine zıt şeyler sebebiyle hissettiği sıkıntı arttı; göğsü daraldı; sıkıntısından dolayı uykusunda sarsıldı ve uyandı. O zaman o, Irak'ta, meclisinde, yerinde ve kardeşlerinin önünde idi. Uykusundan öce düşündüğü o mumlar, o sesler ve o kokular olduğu gibi değişmeden kaldı. Kardeşim! Nefsin hakikatinin olmadığını ve şeyleri bilen ve onları düşünen hassas idrak edicinin onun yanında başka bir şeyin değil de bu bedenin olduğunu iddia eden kimseye söyle: Rum ülkesine giden, kilisede o işleri gören, yiyen, içen ve o kelimeleri ezberleyen beden mi, yoksa nefis midir? Söyle: Irak'taki mecliste hazır bulunan, nefis mi, yoksa beden midir? Söyle: Beden uykudayken göz, kulak ve burnuyla tamamen orada olduğu halde yanında gerçekleşen o ses, ışık ve koku gibi duyuları niçin hissetmiyor? Eğer rüyaların gerçekliğinin olmadığı iddia edilecek olursa Yüce Allah'ın şu sözü hakkında ne dersin? "*Ant olsun, Allah, peygamberinin rüyasını doğru çıkardı. Allah dilerse siz, güven içinde başlarınızı kazıtmış veya saçlarınızı kısaltmış olarak korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz.*"[55] Doğru sözlü Yusuf'un sözü de şöyledir: "*Bu, daha önce gördüğüm rüyanın gerçekleşmiş halidir. Rabbim onu gerçekleştirdi.*"[56] İbrahim'in (as) oğlu İsmail'e sözü: "*Ben rüyamda seni boğazladığımı görüyorum. Ne düşünüyorsun? Dedi ki: Babacığım, sana emredileni yap!*"[57] Eğer İbrahim (as) rüyaların hakikatinin olduğunu, rüyanın doğru olduğunu bilmeseydi, uykudayken gördüğü rüyaya göre oğlunu boğazlamaya yönelmezdi. İsmail de bunun doğruluğunu bilmeseydi "Sana emredileni yap!" demez ve boğazlanmak üzere teslim olmazdı.

Resulullah'dan (sav) şöyle dediği rivayet olunur: "*Sadık rüya, peygamberlik unsurlarından bir unsurdur.*" Yine dedi ki: "*Vahiy kalktı, ama sadık rüya aynen kaldı.*" Rüyaların hakikatinin olmadığını iddia eden kimse, peygamberlerin (as) çoğunun vahyi rüyada nefsin duyuları kullanmayı terk ettiği sırada kabul ettiklerini bilse bunu söylemez ve nefsin varlığını inkâr etmez. Ne yazık ki rüyaların hakikatinin olmadığını ve nefsin varlığının bulunmadığını iddia eden kimse, en üstün ilmi bilmedi,

55. Fetih, 48/27.
56. Yûsuf, 12/100.
57. Saffât, 37/102.

bilgilerin aslı ona gizli kaldı, doğrudan uzaklaştı ve en yüksek vergilerden mahrum kaldı. Fakat biz, Allah'tan, ilimlerin inceliklerini ve sırların şeffaflıklarını anlamaları için onları hidayete erdirmesini, kalplerini açmasını ve göğüslerini genişletmesini istiyoruz. Allah'ın hidayete erdirmediğini kimse hidayete erdirmez. "*Allah'ın ışık vermediği kimsenin ışığı olmaz.*"[58]

Bölüm

Yine anlatıldığına göre müreffeh ve bolluk içinde yaşayan, dünyada geniş imkânlara kavuşturulmuş ve oraya yerleştirilmiş olan bir adam, ömür boyunca gece gündüz gayret ve çabasının çoğunu bedeninin refah ve mutluluğu, yaşam zevki ve arzularını tatmin için harcadı. Öyle ki gün boyu hamama girmek, saçını tıraş etmek, vücudunu yağlamak, elbisesini değiştirmek, giysi ve bedenini tütsülemek, güzel kokusunu içine çekmek, zevkini yenileme ve arzularını iyileştirme doğrultusunda meclisten meclise koşmak dışında bir şeyle uğraşmadı. Hatta en güzel yemekten başka bir şey yemedi, en tatlı içecekten başka bir şey içmedi, en iyi elbiseden başka bir şey giymedi, en iyi binek ve en yumuşak döşekten başka bir şeye oturmadı ve kendisine dokunacak bir şey veya toz korkusu sebebiyle kendi kubbesi ortasında havada asılı bir yataktan başka bir şey üzerinde uyumadı. Bu şekilde uzun bir süre yaşadı. Hatta insanlar arasında güzel yaşantısı ve zevkli arzuları ile meşhur oldu. Dünya şehvetlerine rağbet edenler, onun halini temenni etmeye, onun durumuna imrenmeye ve zamanının müreffeh ve varlıklı kişileri kendi imkân ve istidatları ölçüsünde onlara benzemeye başladılar. Neticede her biri şehvetlere uyma konusunda zevk düşkünlerinin örneği oldu.

Bütün bunlara rağmen nefsinin iyileştirilmesi, ahlakının güzelleştirilmesi, dinde uzmanlaşması, ahirete hazırlık yapması, dirilişi düşünmesi, ilme rağbet etmesi, edebi istemesi, dünyanın yok olması hakkında tefekkür etmesi ve ölümü hatırlaması ile ilgili hiçbir şeyi bilmedi. Bilakis şehvetleri aramaya yöneldi, insanların işlerini küçük gördü, altındaki kişileri aşağıladı, fakirlerden yüz çevirdi, ilim ehlinden uzaklaştı ve dini hafife aldı.

Yüce Allah, onu gaflet ve cehalet uykusundan uyandırmak, kullarına kudretini göstermek, onu başkalarına ibret ve öğüt yapmak istedi. O, bir gece evinin kapıları kapalı, perdeleri örtülmüş, yatağının çevresinde mumlar parlar ve evinin kapılarında hizmetçi ve uşakları uyanık bir halde yatağı üzerindeki döşekte uyumakta ve sevgilisini kucaklamakta iken rüyasında kendisini sanki ıssız bir arazide tek başına, aç, çıplak, susuz, bedeni kararmış, saçı uzun, vücudu karnındaki şeyin pisliğiyle kirlenmiş ve sırtında ağır bir yük varmış gibi gördü. Birden bire boyları uzun, gözleri parlak, burun deliklerinden duman çıkan, avurtlarından ateş alevi yükselen, ellerinde demir mızraklar olan ve onlar onu yakalamak için ona doğru yaklaşan simsiyah iki tuhaf yaratık ortaya çıktı. Onları görünce önlerinden kaçtı. Onlar onu takip etti. Onlardan kurtulduğuna emin oluncaya kadar (kaçtı). O zaman o, içinde dar ve sarp bir yol bulunan bir dağda idi. O yolu çok zor ve sıkıntı içinde yürüdü. Nihayet dağın

58. Nûr, 24/40.

zirvesine çıkınca öte taraftan başı aşağı vadiye yuvarlandı ve nefes almayı zorlaştıran bir duman ve yüzü yakan bir alevin çıktığı bir kuyunun içine düştü. İzini takip eden iki siyah yaratık, onu fark edemiyordu. Gördüklerinin korkusundan, müşahede ettiklerinin ihtişamından ve karşılaştıklarının şiddetinden dolayı uykusunda yüksek sesle bağırdı, şiddetli bir şekilde sarsıldı ve yatağından yere düştü. Yüksek sesle bağırmasının etkisiyle evinde bulunanlar ve çevresindeki komşuları uyandı. Aklı çıktı, gözleri yerinden fırladı, eklemleri oynadı ve dili tutuldu. Evindeki hizmetçiler, uşaklar ve akrabaları, "Ona ne oldu?" diye sorarak etrafında toplandılar. Gecenin geri kalan kısmında cevap veremedi. Nihayet sabahladılar. Çevresinde büyücüler ve sihirbazlar toplandılar. Cin çarpması, düşman büyüsü veya şeytan vesvesesine maruz kaldığını zannettiler.

Onlara dedi ki: Bende sandığınız gibi bir şey yok. Fakat beni korkutan ve dehşete düşüren bir rüya gördüm.

Rüya tabircileri onun yanında toplandılar ve onlara rüyalar anlatıldı. Bazıları; "Karmakarışık rüyalar" dediler. Bazıları; "Bu, melankolik bir karışım ve kaba bir mizaçtır" dediler. Bazıları; "Hayır, bilakis kötü bir düşünce ve bozuk bir hayaldir" dediler. Bazıları ise "Hayır, aksine bu, cinlerden bir şeydir." dediler.

Gece çökünceye kadar zan ile konuşmayı sürdürdüler. Hizmetçileri, uşakları ve akrabaları bir mecliste onun yatağı çevresinde toplandılar. O, onların önünde döşeğinde uyudu. Onlar gece yarısına kadar büyü, sihir ve tılsım okumaya ve tütsü yapmaya başladılar. O zaman o rüyasının aynısını, daha doğrusu ondan daha ihtişamlı, daha korkunç ve daha ürkütücüsünü yaşadı. Korkarak yatağından fırladı. Etrafında bulunan herkesi korkuttu. Onu tuttular ve sabaha kadar ona uykusuz, titrer ve korkulu bir halde ve sancılı olması sebebiyle kendileri de uyumayarak sormaya başladılar.

İnsanlar onun haberini konuştular, doktorlar etrafında toplandılar ve onun için diyet, istifrağ ve şerbet önerdiler. Bunların bu rahatsızlığa faydalı olduğunu sandılar. O bunu uyguladı, fakat hiçbir fayda vermedi.

Hafta içinde gecenin aynı vakti olunca aynı rüyayı gördü, hatta ondan daha korkunç ve ihtişamlısını gördü. Korkarak ve titreyerek uyandı, sabaha kadar uyuyamadı.

Ertesi gün olunca müneccimler, büyücüler ve tılsımcılar onun yanında toplandılar. Onlara astrolojinin gerekleri soruldu. Böyle bir rahatsızlığın insana ancak doğum zamanının aslında talihsizliklerin, doğanın derecesini veya yılların ve ayların değişmesinde dört ana menzilden birini istila etmesinden itibaren olması sebebiyle dokunduğunu belirttiler. Onlara şöyle dendi: "Onun faydalı ilacı ve kurtarıcısı nedir?" Dediler ki: "Onun için, Ay'ın şanslara bitişik olduğu bir gün ve şansın dört menzilde (sütunlarda), şanssızlıkların ondan düşmüş olduğu iyi bir doğan seçeriz. O bu vakitten itibaren bir şehirden diğer şehre, bir yerden diğer yere veya bir evden diğer eve geçer.

Böyle yaptı, fakat ilaç fayda vermedi. Bu olay insanlar arasında yayıldı. Haberler ülkede konuşulup durdu. Gıpta edilen birisi iken acınacak hale düştü. Dün onun yerinde olmak isteyenler, kendilerine de onun başına gelen bela ve musibetlerin do-

kunmasından korktular. Şehir halkı, meclis ve mahfillerinde onun olayından başka bir olay ve onun başına gelenden başka bir ibret konuşmaz oldu.

Günün birinde bir grup komşusu, yola onun hadisesini konuşmak için oturdu. Onlara zahit diye bilinen bir adam uğradı. O, ilim, din ve sır sahibi idi. Kendisine ilim ve iman nimeti verilmişti. Ona dendi ki: "Komşun olan filanca için nasıl üzülüyorsun?" Dedi ki: "Hasta bir çocuğa üzülen şefkatli ve tabip bir baba gibi."

Ona dendi ki: "Bu nasıl olur?" Şöyle dedi: "Çünkü bende rüyamın tevili ve derdimin devası var."

Ona dendi ki: "Ona niçin yönelmiyor ve sendeki durumu tarif etmiyorsun?" Şöyle dedi: "Çünkü o, sözümü işitmiyor ve öğüdümü kabul etmiyor."

Ona: "Niçin böyle?" dediler. Dedi ki: "Adamı bilme hususunda insanların en geri duranı komşularıdır. Fakat onu size ben haber veriyorum, onu siz tarif ediniz. Sahip olduğu şeyleri bana söylemeyiniz. Ben, söylediklerimi hafife aldığı için kabul etmemesinden veya kesin bilgisi olmadan uygulayıp fayda sağlayamamasından korkuyorum. Ona şöyle dediler: "Bize tarif et; söylediklerini dinliyoruz."

Dedi ki: "Onun çöl bir kara parçası görmesi, onun dünyadan uzak durması ve öldüğü gün de oranın ondan uzak olmasıdır.

Fakirliği, öldükten sonra fakir olması ve ahirette erzaka çok ihtiyaç duymasıdır.

Çıplaklığı, ahiret sevabı olan iyi işlerden uzaklaşmış olmasıdır. Açlık ve susuzluğu, dünya şehvetlerini arama konusundaki rağbet ve ihtirasıdır.

Bedeninin karalığı, amellerinin kötü olması sebebiyle yüzünün Allah katında kara olmasıdır. Saçlarının uzun olması, ahirette uzun süren bir üzüntü hissetmesidir.

Bedeninin, karnındaki dışkı ile pislenmesi, ona ahirette erişecek olan ve imkânsız olduğu halde dünyaya dönme arzusuna yol açan korku ve kederdir.

Sırtında gördüğü yük, günahlarının ve kötü amellerinin yüküdür.

Makbul olmayan iki kişi, fiillerinin münkeri ve kötü huy ve âdetlerinin nekiridir. Onlar onun nefsinden ayrılmazlar ve gittiği yerde onu takip ederler.

Yüksek dağ, üzerinde meşakkat olan, huy ve âdetidir. Yüksek şey, günahından tevbe etmedikçe ve Allah'a dönmedikçe ölümden sonra karşılaşacağı sıkıntıdır.

Sarp yol, zorluk ve meşakkatle girilmesi gereken ahiret yoludur.

Vadi, cehennem vadisidir. İçine yuvarlanılan kuyu, kötülerin nefislerinin ve günahkarların ruhlarının döndüğü çukurdur.

Ona şöyle deyiniz: Ölümden önce acele eder, kaçınır ve telafi ederse ne âlâ! Yoksa nefsi ölümden sonra oraya dönecektir. Yüce Allah bu rüya ile, ahiret konusunda düştüğü gafletten ve dünya ihtirasından dönüp tevbe etmesi için ona öğüt ve ders vermek istedi."

Ona: "Onun ilacı nedir?" dediler. Dedi ki; doğru bir niyet ve kararlılıkla niyet eder, Allah'a döner ve yaptıklarından tevbe eder, malının fazlasından bir kısmını fakirlere ve miskinlere infak eder, avretini örtecek ölçüde sert bir elbise giyer, haftada iki gün oruç tutar, mescitlere boyun eğerek gider, dinde fakih olur, iki kını kullanır, gece karanlığında namaz kılar, seher vakti bağışlanma diler, Yüce Allah'tan düştüğü sıkıntıdan kurtarmasını ister. Yüce Allah dilerse bunu yapar.

Topluluk hemen ayağa kalktılar ve onun huzuruna girdiler. Ona dokunan musibeti ve korkup gözetlediği belayı anlattılar; sonra zahidin dediği şeyi haber verdiler. Onlara şöyle dedi: Bu tevil size nereden geldi, bu rüyayı size kim anlattı? Dediler ki: Onu bize dinde âlim ve dediklerinden şüphe etmediğimiz bir kimse haber verdi. Onların sözünü kabul etti ve bir âlim, fakih ve dindar topluluğu topladı. Onlara, kendisine söylenen şeyleri haber verdi. Onlar şöyle dediler: Söylenenler hak ve anlatılanlar doğrudur.

O zaman onlara, Nasuh (kesin ve samimi) tevbesinin nasıl olacağını, dinde fakih olmayı, ahiret yolunu, yeniden dirilişi, cennetlerin niteliğini, iyilerin sevabını ve kötülerin nereye döneceklerini sordu. Ona, peygamberlerin (as) kitaplarında zikredilen hususları anlattılar. Şüphe ile kesin inanç, korku ile ümit arasında onların dediklerini kabul etti ve emrettiklerini yaptı.

Diğer hafta da o günkü gibi olunca gündüz oruç tuttu, iftar vakti sadaka verdi, az yemek yedi ve gece namaz kıldı. Yine aynı vakit o secde halinde iken uyku bastırdı. Rüyasında sanki aynı kara parçasındaymış gibi oldu. Ot ve bitki yeşerdi, fesleğen çiçekleri açtı ve esinti yayıldı. Üzerinde bir soğuk su pınarı bulunan bir tepeye varıp sanki onun suyuyla yıkanınca bedeninden o kıl ve kir dağıldı ve güzel koku yayılan yeni elbiseler giydi. Önünde ayakta duran iki kişiyle birlikte olduğunda sanki onlar bedenleri şeffaf iki ışık suretiydi. Üzerlerinde güzellik kıyafeti, yetkinlik iyiliği, gençlik parlaklığı ve vakar heybeti vardı. Ondan dolayı mutlular gibi yüzüne gülümsüyorlar ve gelenlere bakarak ona işaret ediyorlardı.

Düşündüğünde o zaman o, altında ucun kısa olduğu geniş bir uzaydadır. O zaman o, ufukların ışıkla dolduğu nurlardadır. O zaman o uzayda sanki aralarında çiçek, ışık ve safrandan ipek dokumalar bulunan yeşil bahçeler vardır. O zaman onların ortasında beyaz bir yerde akan nehirler vardır. Sanki onun çakıl taşları, inci, yakut ve mercandır. O nehirlerin kenarlarında yaprakları sanki ipek, sündüs ve eflatun gibi olan ağaçlar vardır. O zaman yaprakları hışırdatan bir meltem eser. Sanki onlar ut tellerinin nağmelerinin sesleri gibidir. O yapraklar arasında şekil, tat ve renkleri farklı olan meyveler vardır. O zaman onlar arasında yüksek köşkler vardır. Sanki onlar kapıları açık mermer dağlar, geniş avlular, karşılıklı eyvanlar gibidirler. İçlerinde konulmuş yataklar, üzerlerinde yüksek döşekler ve dizilmiş yastıklar vardır. Onların arasında yaslanmış ve karşılıklı oturmuş değerli efendiler bulunmaktadır. Üzerlerinde güzellik süsü, yetkinlik iyiliği ve vakar heybeti, ellerinde hediyeler vardır. Aralarında güzel, yaşıt ve iyilik ve güzellikle süslenmiş hizmetçi, uşak ve cariyeler vardır. O güzellikleri görünce arkadaşına şöyle dedi: Bu nedir? Dediler ki: O, selam yurdu, ruhlar ocağı, hayırlı nefislerin meskeni ve iyilerin yerleşim yeri olan cennettir. Eğer ölünceye kadar bulunduğun hal üzere devam edersen bedenden ayrıldıktan dönüşün oraya olacaktır. Zaman devam ettikçe saf olarak ve sıkıntı çekmeden hayat zevki ve bolluk sevinci bulursun.

Duyduklarının ve verilen müjdenin sevinciyle bu onu endişelendirdi ve korkarak, düşünerek ve uyumayı temenni ederek uyandı. Uykudan nefret ettikten sonra ilk rüyayı görmenin korkusuyla o rüyayı ikinci kez gördü.

Sabahlayınca bütün malını sadaka olarak verdi, bütün kölelerini azat etti, cüppe giydi. Gündüzü oruçla, geceyi namazla geçiriyordu, insanlarla iç içeydi, kimseyle konuşmuyordu. Daha doğrusu, gündüzleri ağlayarak ve üzülerek namaz kılıyordu, dünyadan el etek çekiyor, ahirete rağbet ediyordu. Nihayet durumu insanlar arasında yayıldı, şehir ve ülke onu konuşur oldu. Ufuklardan insanlar rüyasını sormak, tevilini duymak ve öğüt almak üzere ona yöneldiler.

Ondan sonra meclislerde insanlara hikmet ve öğüt ile konuşmaya, örnekler vermeye, onları ahiret yoluna yöneltmeye, cennet sevabına teşvik etmeye, onun aldanış ve ülküsünden uzak durmaya ve ona aldanmaktan sakındırmaya başladı. Ona dendi ki: Hadis yazmadığın, haber dinlemediğin ve kitap okumadığın halde bu hikmet ve öğüt sana nereden geldi? Şöyle dedi: Ben kalbimi şeylerin hakikatlerinin yansıdığı bir ayna gibi görüyorum. Dilimin şahsi bir külfette bulunmadan doğru üzerinde hareket ettiğini, ifade ettiğini ve hiçbir çaba harcamadan işittiklerini türümün fertlerine ilettiğini görüyorum. Onun Aziz ve Celil olan Allah'ın izniyle meleklerden bir melek tarafından ilham yoluyla desteklendiği bilinmektedir. Sonra o adam, din alanında zamanının insanlarının örneği oldu.

O bir gün mecliste iken etrafındaki insanlar ona din hakkında soruyorlar, o da onlara fetva veriyordu. Kimi insanlar onu dinleyip tasdik ediyor, kimileri de ondan şüphe ediyor ve ona şaşırıyordu. Nasıl oldu da dün dünyada insanların en çok rağbet ettiği kişi ve şehvet peşinde koşanların örneği iken bugün din konusunda ahiret taliplerinin imamı oldu? Dönerek huzuruna çıkan o komşulardan bir adam mecliste durdu ve o zahidin mecliste ona dinle ilgili sorular sorduğunu ve kendisine ahiret yolunu tasvir etmesini istediğini gördü. Ona yaklaştı ve yarı şaşkın bir halde şöyle dedi: Sen kendi rüyasını yorumlayan ve ilacını anlatan bu arkadaşına din işini ve ahiret yolunu mu soruyorsun? Dedi ki: Evet, fakat ona, bana gelmeyen bir bilgi geldi, dün benim nasihatimi kabul etti ve ona bugün fayda verdi. Ben de bugün ondan bana yarın fayda verecek şeyleri kabul ediyorum. Benim dün ona yazdığım reçete beşerî bir öğreti idi; bugün onun reçetesi melekî bir öğretidir.

O tövbekâr adam bir süre âdeti üzere Allah'a ibadet konusunda çalışarak kaldı. Nihayet süresi ve ayrılık vakti yaklaştı. Rüyasında ruhunun sanki bedeninden çıktığını gördü. O, beden şeklinde bir surette ve görünümü düzgün halde, fakat bu şekil cismânî ve o ruhânî, şeffaf suret değilken ona bir dokunuş ve his erişmez. O zaman o, havada dilediği yerde sabit durur. Külfet ve sıkıntı olmadan nasıl diler? O kendi zatında cisimlerin halinin benzeriyle tasvir edilmediği hafiflik, rahatlık, sevinç, huzur, mutluluk ve lezzet bulur. Atılmış ve hareketsiz haldeki bedenine bakınca uzun süre birlikte olması ve âdet ülfeti sebebiyle ona şefkat duydu. Ona yaklaşıp düşününce sanki o, ölümden sonraki üç günde gelmiş gibidir. O şişmiş ve pis kokuludur. Ondan kan, irin ve cerahat akar; etiyle kanı arasından kurtçuk sızar. Ağzından, burun deliklerinden ve kulaklarından kurtçuklar ve bitler çıkar. O korkunç manzarayı görünce ondan tiksindi, geri durdu, ona yaklaşmaktan kaçındı, ondan ayrıldığı sırada ona gıpta etmeye başladı ve onun kir, pislik, vahşet, ar ve vebalinden kurtuldu. Sonra yöneldi. O zaman göğün kapıları açıldı, gökten yere merdiven uzandı, melekler indi,

ufuklar nur ve ışık ile doldu. Bir tellalin şöyle seslendiğini işitti: "*Ey huzur içinde olan nefis, sen ondan, o da senden razı olarak Rabbine dön. Kullarımın arasına gir, cennetime gir.*"[59] Uykusundan uyandı, sonra gördüklerini anlattı, tavsiyede bulundu. Birkaç günden fazla kalmadı, sonunda öldü ve yoluna geçti.

Bölüm

Kardeşim! Yukarıda anlatılan bu hikâyeler üzerinde düşün ve rüyaların durumunu, değişmelerini ve ilginçliklerini dikkate al. Çünkü onun durumundan ve gücünden dolayı ayanda değişmesi ve onun sayesinde âdetlerin ve insanların işleriyle ilgili tasarrufların onu arama konusunda üzüntü ve kederden o konuda zühde, onları terk etmeye, ahirete rağbet etmeye ve ondan yüz çevirdikten sonra onu talep konusunda çalışmaya dönüşmesi ulaşmıştı. İnsanların büyük çoğunluğunun rüya hükümlerini doğrulaması ve rüyaların doğruluğu, akıl sahipleri arasında meşhurdur. Bu açıklamayı, rüyanın hakikatini ve rüyaların doğruluğunu inkâr eden kimse ancak bilmediklerinin muhalifi ve düşmanıdır, anlamadığının inkârcısıdır. O, bilgelere karşı çıkmayı ve âlimlerle mücadele etmeyi düşünmeye ve ilim ve imanı olmadan dil gücü ve açıklama güzelliği ile iftihar etmeye başladı.

Peygamberin (sav) bir haberde şöyle dediği rivayet edilmiştir: "*Ümmetim için en çok korktuğum şey, dili bilgili, kalbi cahil bir adamdır.*" Bundan Allah'a sığınırız.

Bölüm

Bil ki, peygamberlere bu topluluktan daha zararlı ve müminlere onlardan daha çok sıkıntı veren başka bir topluluk yoktur. Bunlar ister peygamberlerin gönderildiği zamanlarda onların münafık düşmanlarından olsunlar, isterse onların risâletlerinden sonra ümmetleri içinde olsunlar, fark etmez. Çünkü onlar eğer peygamberlerin (as) gönderildiği zamandaki kişiler ise peygamberlerden mucize isteyen, onlara düşmanca kaşı çıkan ve Nuh'a (as) dedikleri gibi müminlerle onları küçük görerek ve sözlerini hafife alarak şüpheler ileri sürüp mücadele eden kimselerdir. "*İlk bakışta sana uyanların da ancak en aşağılıklarımızdan ibaret olduğunu görüyoruz.*"[60] Musa peygambere (as) de böyle dediler: "*Siz onun Rabbi tarafından gönderildiğini biliyor musunuz?*"* Onlarla tartışmak istediler, fakat müminler onlarla tartışmayı bırakıp şöyle dediler: "*Biz ona gönderilene inanıyoruz.*"[61] Muhammed'e (as) şöyle dediler: "*Dediler ki: "Yerden bize bir pınar fışkırtmadıkça; yahut senin hurmalardan, üzümlerden oluşan bir bahçen olup, aralarından şarıl şarıl ırmaklar akıtmadıkça; yahut iddia ettiğin gibi, gökyüzünü üzerimize parça parça düşürmedikçe; yahut Allah'ı ve melekleri karşımıza getirmedikçe; yahut altından bir evin olmadıkça; ya da göğe çıkmadıkça sana asla inanmayacağız. Bize gökten okuyacağımız bir kitap indirme-*

59. Fecr, 89/27-30.
60. Hûd, 11/27.
* Araf, 7/75. Kuranda bu ifade Musa (as) ile ilgili değil, Salih (as) ile ilgili olarak geçer. (ç.n.)
61. Aynı ayet.

dikçe göğe çıktığına da inanacak değiliz."[62] *"Şüphesiz günahkârlar, iman edenlere gülerlerdi. Onlarla karşılaştıklarında kaş göz hareketiyle alay ederlerdi. Ailelerine döndüklerinde keyiflenerek dönerlerdi. Müminleri gördüklerinde, şüphesiz bunlar sapıtmışlar, derlerdi."*[63] Kur'an'da bu tartışmacı topluluğu yerme konusunda birçok ayet bulunmaktadır. Peygamberler (as) zamanında gönderilenlerin hali ve hükmü böyleydi. Ondan sonra gelenler, peygamberlerin şeriatlarını ve sünnetlerinin kümlerini okuyan kimselerdir. Bunlar, onların muhalif düşmanlarından da olabilirler, münafık takipçilerinden de olabilirler. Çünkü onlar düşmanlarından iseler şüphe yayarlar ve onları kullanarak müminlerle tartışırlar. Eğer takipçilerinden iseler şeriatların hükümlerini inkâr ederler, kitaplarının ayetlerini anlamazlar ve bilgilerinin onlara ait şifreleri ve sırlarının inceliklerini tasavvurdan aciz kaldıkları şeyleri reddederler. Sonra onlar içindeki bozuk düşüncelere ve değişik görüşlere inanırlar. Eksik akıllarıyla onlar için farklı kıyaslar kurarlar, onları kullanarak müminlerle tartışırlar, onlara ters düşerler, bilgisiz olarak peygamberlerin (as) kitaplarındaki bazı ayetlere itiraz ederler ve onların manalarını kendi mezhep, görüş ve kıyaslarına göre yorumlarlar. Hatta bazen akılların delillerinde peygamberlerin getirdikleri tavsiyelerle ilgili yeterlilik olduğunu söylerler. Sonra onlarda bu devam eder; hatta bazen peygamberlerin kitaplarının hükümlerini sanki bilmiyorlarmış gibi arkalarına atarlar. *"Şeytanların uydurduğu şeylere tâbi oldular."*[64] Vehimlerindeki vesvese ve hayallere (uydular). Bununla birlikte onlar akledilirlerle ilgilenirler ve hissedilirlerin hakikatlerini bilmezler. İlahî bilgiler hakkında konuşurlar. Onlar matematiğin ve felsefenin ne olduğunu bilmezler, şeriat hükümlerini araştırmazlar. *"Ne onlarla, ne de bunlarla olur, ikisi arasında bocalayarak Allah'ı pek az anarlar."*[65] Ne felsefe ile süslenirler, ne de şeriatla yol bulurlar.

Eğer onlar Aziz ve Celil olan Allah'ın aklı risâlet ve vahyin önünde mukaddime, vahiy ve risâleti aynı şekilde yeniden diriliş ve kıyametin önünde mukaddime ve yeniden diriliş ve kıyameti de gayenin mukaddimesi yaptığını bilselerdi, aklın gerekleri içinde insan için risâlette peygamberlerin dilinde gelen emir, nehiy, hüküm ve had cezaları gibi tavsiyelerle ilgili bir yeterlilik olduğunu söylemezlerdi. İnsanın ölümden sonra yeniden diriltileceğini, Rabbine kavuşacağını, onu hesaba çekeceğini ve risâlette haber verilmemiş bile olsa karşılık verileceğini bilmek hangi akılla mümkün olurdu? Âdem olayı, İblis kıssası ve meleklerin konuşması hangi akılla bilinebilirdi? Kur'an'da bahsedilen şeyler, birkaç surenin elli yedi küsur ayetinde yer almaktadır.

Bölüm

Bil ki, şanı yüce olan Allah, insanı en iyi biçimde yarattığı, onu diğer hayvanlara üstün kıldığı, onlara hâkim olmasını sağladığı, hizmetine verdiği ve onu yeryüzünde oradaki tüm maden, bitki ve hayvanlara hükmetmek, dilediği gibi tasarrufta

62. İsrâ, 17/90-93.
63. Mutaffifin, 83/29-32.
64. Bakara, 2/102.
65. Nisâ, 4/143.

bulunmak ve onları istediği gibi yönetmek üzere halife kıldığı zaman -ki bütün bunlar aklının temyizi ve bünyesinin yetkinliği ile gerçekleşir- onu kendisine yapması ve yapmaması gereken şeyleri açıklayacak bir tavsiyede bulunmadan bırakması Yüce Yaratıcının hikmetiyle bağdaşmaz.

Ona tavsiyede bulunduktan, emir verdikten ve yasakladıktan sonra onu daima terk etmesi, huzuruna çağırmaması ve şanı yüce olanın belirttiği gibi yaptıklarından hesaba çekmemesi hikmetinde caiz değildir. "*Biz anne babasına iyi davranmasını tavsiye ettik. Şayet onlar seni hakkında hiçbir bilgin olmayan şeyi bana ortak koşman için zorlarlarsa bu durumda onlara itaat etme.*"[66] Yine dedi ki: "*Sizi boşuna yarattığımızı mı sandınız?*"[67] Yine dedi ki: "*Kim Allah ile buluşmak isterse Allah'ın belirttiği vakit gelecektir.*"[68] Yine dedi ki: "*Allah'ın ayetlerini ve ona kavuşmayı inkâr edenler benim rahmetinden ümitlerini kesmişlerdir.*"[69] Kur'an'da bu anlamı ifade eden birçok ayet vardır. Fakat bu tartışmacı grup, Allah'a kavuşmanın ve ona dönmenin sevabına kavuşmak anlamına geldiğini iddia ettiler. Cisimler ve arazlarından başka bir şeyin görülmeyeceğini zannettikleri için de Allah'ı görmeyi inkâr ettiler. Allah'ın cisim olmadığı konusunda görüş birliği vardır. Bu kıyasa dayanarak Allah'a kavuşmayı ve onu görmeyi inkâr ettiler. Onların zannettikleri gibi, sadece cisimlerin ve arazlarının görüleceği söylenemez. Aslında renkler olmasa cisimler de görünmez. Aynı şekilde ışık olmazsa renkler de görünmez. Işık ne cisim ne de arazdır. Çünkü eğer ışık cisim olsaydı cam ve billur gibi sert ve şeffaf cisimlere nüfuz etmesi gerekirdi. Zira cismin başka bir cisme girmeyeceği hususunda ittifak vardır. Çünkü eğer cisim başka bir cisme girseydi cisimlerin tamamı bir tek cisme girerdi. Aynı şekilde ışık, cisimlere yerleşen herhangi bir araz da değildir. Onun fiillerinin ortaya çıkışı cisimlerden başka bir şeyde görülmese de biz nefsin de cisim olmadığını açıkladık. Yine melekler, şeytanlar, cinler, ruhlar, nefisler ve faal akıl da cisim ve araz değildir. Öyle olsaydı onların fiilleri cisimlerden başka bir şeyde ortaya çıkmazdı. Aynı şekilde ışık gözlerimizde cisimden başka bir şeyden ortaya çıktığını görmesek da cisim değildir.

Yüce Yaratıcının görülmekle nitelenmesi caiz olmasaydı şöyle demezdi: "*Hayır, şüphesiz onlar, kıyamet günü Rablerini görmekten mahrum bırakılacaklardır.*"[70] O dağa tecelli etti. Görülmesi caiz olamayan şeyler tecelli ve perde ile nitelenemez. Yüce Allah, nefsinin sıfatlarını ve onunla nitelenebilen bu mücadeleci akılları en iyi bilendir.

Bölüm

Bu mücadeleci topluluk, rüyanın geçersizliği hakkındaki kanıtlamalarından dolayı şöyle diyorlar: O, insanı rüyasında görürse sanki başı bedeninden farklıdır. Başını hangi göz ile gördüğünü düşünebiliyor musun? Onlar nefsin, beden parça parça kesilse bile demirin ulaşmadığı bir cevher olduğunu bilmezler.

66. Ankebût, 29/8.
67. Mü'minûn, 23/115.
68. Ankebût, 29/5.
69. Ankebût, 29/23.
70. Mutaffifin, 83/15

Nefis sağlıklı ve kusurlardan uzak olduğu halde beden elleri ve ayakları kopuk ve bedeninin yarısı felçli nefisler gibi ona kötü halde, organları kopuk, bünyesi sakat ve şekli eğri olarak geldiğinde nefsin varlığının ve cevherinin üstün olduğunun en güçlü delillerinden biri de budur. Çünkü sen onların bedeni sağlıklı, vücudu gürbüz ve iri cüsseli kimselere göre daha akıllı, daha zeki, daha bilgili ve daha kavrayışlı olduklarını görürsün. Eğer insan, yanında nefis olmaksızın sadece bu beden olsaydı, bedeni daha sağlıklı, cüssesi daha büyük ve vücudu daha gürbüz olan kimselerin, küçük cüsseli, bazı organları sakat veya cılız kimselere göre daha akıllı, daha kavrayışlı, daha zeki ve daha bilgili olmaları gerekirdi.

Durumun birçok insanda ve hayvanda bunun aksine olduğu görülmektedir. Maymunun domuzdan daha zeki, tilkinin kurttan daha pis, papağanın turna kuşundan daha fasih, kayakuşunun devekuşundan daha düzgün olduğunu, Hayvan kitabında anlatılan bu manayı görürsün.

Hayvanların da aynı şekilde nefislerinin olduğu anlaşılmaktadır. O nefislerin biri diğerinden sadece cüsse büyüklüğü, yaratılış iriliği ve suret güzelliğine göre değil, daha doğrusu fiilleri, nefis cevherleri, huyları, özellikleri ve kişisel nitelikleri sayesinde yaptıklarıyla üstündür. Bunlar Hayvan kitabı ve Özellikler kitabında zikredilmiştir. Bütün bunlar, bu hayvanların bedenlerini hareket ettiren başka etkin cevherlerinin de olduğunu gösterir. Zira ittifakla kabul edildiğine göre, ne cismin ne de arazın tek başına fiili vardır.

Bölüm

İnsanın işaret edilen bu bütünden, yani cisimden ve hayat, his ve hareket gibi ona yerleşen arazlardan başka bir şey olmadığını ve nefsin varlığının bulunmadığını iddia eden kimseye şöyle denir: Niçin bu hayvanlar insan diye adlandırılmaz? Eğer onlardan her birisi beden ise onda hayat, his ve hareket var mıdır? Eğer "Ben insan ile özel bir bünye, belli bir karışım veya herhangi bir bileşiği kast ediyorum." derse ona şöyle denir: Hangi bünyeyi, hangi karışımı kast ediyorsun, açıkla! Biz zenci bedeninin karışımının Türk bedeninin karışımından, çocuğun karışımının (*mizac*) ihtiyarın karışımından, felçli ve hastalıklı bünyenin bileşiminin sağlam ve sağlıklı bünyeden, hastanın tabiatının sağlıklı kişinin tabiatından farklı olduğunu görüyoruz. Hepsi insandır; bu hallerdeki farklılıklara rağmen onlar insanlıkta farklılaşmazlar. Eğer nefsin hakikati ve varlığı yoksa açıkla bize, onların ortak oldukları mana nedir? Eğer "Ruh" derse, bu bizim nefis diye adlandırdığımız şeydir. Farklılık ancak ibarededir. Zararı yok; çünkü biz manada ittifak ettik. Eğer, "Beden bu fiilleri ruhun kendi içinde olmasıyla yapar; fakat ruh bir arazdır." derse, çelişkiye düşmüş ve fiili olmayan şeyin fiili olan şeyle bir araya geldiğini iddia etmiş olur. Böylece o fail olur. Bu, onun iddiasına karşı delil ile aranan şeydir. Bu iddiada bulunanların bu güne kadar şüphe ve iddialar dışında burhanî ve kesin bir delilleri olmamıştır. Tartışma onun zatıyla kaimdir. Eğer "Cisme herhangi bir araz girdiği zaman Yüce Allah bir fiil meydana getirir." derse -içtihat sahibi olsa bile- kendi görüşüyle çelişmiş ve inkâr ettikten sonra fiillerin yaratılışını ikrar etmiş olur. Eğer işitme yolunu iddia edenlerden

ise iş kolaydır. Çünkü aklın delillerini ve cedel kanıtlarını reddeden kimseyle konuşuyorsak, nefis ve ruhun varlığını doğrulama sadedinde birçok haber ve Kur'an'da ondan bahseden birçok ayet gelmiştir.

Bölüm

Anlattıklarımız sayesinde nefsin varlığı, rüyanın hakikati ve doğruluğu, içinde aklına hakkını veren herkes için yeterli bir şey bulunması sebebiyle sabit olmuştur. Şimdi rüya çeşitleri ve onların faaliyet şekillerinin sayısından bahsetmek istiyoruz. Kardeşim! Bil ki, rüya görmek altı çeşittir: Bazısı, karmakarışık düşler ve nefsin konuşmalarıdır. Bazısı, beden karışımlarının üstünlüğü bakımından meydana gelen şeylerdir. Bazısı, astrolojinin gerekleri bakımından meydana gelen şeylerdir. Bazısı, şeytanın vesvesesidir. Bazısı, meleklerden gelen ilhamdır. Bazısı da Allah'tan gelen vahiy ve destektir.

Bunların yorumu şöyledir:

Karmakarışık düşler: Her insanın gündüz uzaklaştığı, gece düşündüğü işler, sanatlar, ticaretler, sözler, fikirler ve gayretler gibi nefse ait konuşmaları görmesi, çiftçinin ekme, biçme, ağaç, bitki, hayvanla ilgili faktörler ve gündüz uzaklaşıp gece düşündüğü şeyleri görmesi gibidir. Diğer insan sınıflarının karmakarışık düşler ve nefsin konuşmaları olarak adlandırılan halleri ve faaliyetleri de buna kıyas edilebilir. Bedenin karışımlarının baskın gelmesiyle oluşan şeyler, sevda safrasının baskın geldiği kimsenin gördüğü kara, duman, pislikler ve üzüntüler gibi; balgamlı ve nemli kimsenin gördüğü ıslaklıklar, yağmurlar, çalılıklar, nehirler ve bataklıklar gibi; kanlı kimsenin gördüğü mutluluk, gülme, oynama ve sevinç gibi; safralı kimsenin gördüğü yangın, şimşek, ateş ve kırmızı renkler gibidir.

Astrolojinin gereklerinden olan şey asıl, diğerleri dallardır. İnsanlar rüya görmede çeşitli sınıflara ayrılırlar: Bazıları çok ve tevili doğru rüya görür. Bazılarınınki bunun tersidir. Bazı insanların rüyası ilginç, tevili gariptir. Nitekim bunlar rüya tevili kitaplarında uzun açıklamalarla anlatılmıştır.

Bölüm

Kardeşim! Bil ki, rüyalar çok ve çeşitli olsalar da yorumları üç türden fazla değildir: Bunlardan bazısı aynen gerçekleşir. Sanki bir şehre yolculuk eden kimse böyledir. Onun için bu şehre yolculuk gerçekleşir. Rüyasında bir şeyi üstlendiğini gören kimse gibi ki gerçekte de o işi üstlenir. Rüyasında bir insanı gören kimse gibi ki uyandığında da o kişiyi görür. Birçok insanın rüyası böyledir.

Bazılarının tevili ise gördüğünün tersidir. Mesela, bir kimse rüyada ağladığını görür, fakat gerçekte mutlu olur. Veya rüyada güldüğünü görür, fakat gerçekte üzülür. Bunun benzerleri olur.

Bazılarının açıklaması vardır. Mesela, kişi uçtuğunu görür, o gerçek hayatta yolculuğa çıkar. Veya rüyasında bir insanın etini yediğini görür, gerçek hayatta onun gıybetini eder. Veya rüyasında sıcak yemek yer, gerçekte şiddetli bir tartışmanın içi-

ne düşer. Buna benzer daha başkaları rüya tabiri kitabında anlatılmaktadır. Bütün bunlar, insanın doğumu esnasında sene ve ayların değişimleri doğrultusunda astroloji hükümlerinin gereklerine göre olur. Nitekim bu husus, astroloji hükümleri kitabında genişçe açıklanmıştır. Fakat biz bu bölümde onlardan bir örneği bazı astroloji hükümlerini bilenlere diğer anlattıklarımıza delil ve kıyas olması için anlatacağız.

Örnek: İnsanın doğumu esnasında doğanın sahibiyle doğanı istila eden arasında ve dokuzuncunun ve üçüncünün sahibi ile bunları istila eden arasında bir ilişki, toplu bir bakış, tedbirleri giderme veya Astrolojiye Giriş Kitabında anlatılan yirmi beş halden biri vardır. Böyle bir insan çok rüya görür.

Gücünün faaliyetleri ve tevilinin farklılığı, burçlara, onların tabiatlarına, hanelere, onların direklerine (ana burçlara) ve onları şans veya şanssızlığın kaplamasına bağlıdır. Bunların açıklaması uzundur. Fakat biz, diğerlerine kıyas olması için sadece bir tek örneği açıklayacağız. Tâli'in sahibi, yedinciden dokuzuncuya kadar ki burçların sahibi ile ilişki kurulunca ve Jüpiter'e ait olunca orada Astrolojiye Giriş Kitabında anlatılan belli paylardan bir pay vardır. Böyle bir insanın rüyalarının çoğu ve onların yorumu, evlenme, nikâh ve ilişkilerle ilgili olur. Eğer pay Jüpiter'e aitse o, muamelat, ticaret ve alış verişle ilgili olur. Eğer pay Mars'a aitse o, savaş, düşmanlık ve çekişmelerle ilgili olur. Eğer pay Merkür'e aitse o, muhasebe, diyalog ve düşmanlıklarla ilgili olur. Eğer pay Güneş'e aitse o, kralların ve sultanların huzurunda olur. Eğer pay Satürn'e aitse o, hocaların ve büyük insanların huzurunda olur. Eğer pay Ay'a aitse o, avam ve halk tabakasının huzurunda olur. Diğer örnek: Eğer dokuzuncu burç ve onu istila eden Satürn ile ilişki söz konusu ise onun rüyalarının çoğu uzun yolculuklar ve eski işlerdir. Eğer Güneş ile ilişki söz konusu ise mabetler, ibadet mekânları, bayramlar ve cemaatlerle ilgilidir. Eğer Merkür ile ilişki söz konusu ise ince ilimlerin ve gizli sırların araştırılmasıyla ilgilidir. Eğer Ay ile ilişki söz konusu ise hadisler, haberler ve rivayetlerle ilgilidir. Eğer Jüpiter ile ilişki söz konusu ise ibadetler, oruç ve namazla ilgilidir. Eğer Venüs ile ilişki söz konusu ise vahiy, tılsım ve kehanetle ilgilidir. Eğer Mars ile ilişki söz konusu ise isteklere karışma ve müjdeleri isteme ile ilgilidir.

Bu kıyaslara ve diğer burç ve burçların yerlerindeki ilişkilere göre yıldızların tabiatlarının işaretleri burçların tabiatlarının işaretleriyle karışır. Nitekim bu, astroloji kitaplarında genişçe anlatılmıştır. Bu sanat ve faaliyetlerin görülmesi ve tevili birtakım müjde ve uyarılardır.

Bölüm

Meleklerden gelen ilham veya şeytandan gelen vesvese olarak görülen rüyalar aynı hükme tabidir. İki yol farklı olsaydı önce melek ve şeytanın, ilham ve vesvesenin ne olduğunu açıklamamız gerekirdi. Çünkü bu konu, tartışanların çoğu kalpleriyle onu inkâr etseler ve kılıç ve çirkinlik korkusuyla inkârlarını dilleriyle ortaya koymasalar bile kapalı bir bilgi ve gizli bir sırdır.

Önce insan şeytanlarının nefislerini anlatmakla başlayacak, sonra cin şeytanlarının nefislerinden bahsedecek, ardından bilkuvve melek olan müminlerin nefislerini anlatacağız.

Kardeşim! Bil ki, insana kâh akıl, kâh dinleme yoluyla emir ve nehiyde bulunmak gerekir. İkisinden birinin gereğini yerine getirince önce cehalet karanlığından çıkmak için dinin fıkhını öğrenmeye, sonra çocukluktan beri edindiği huylarla süslenmeye başladı. Onların bozulanlarını düzeltti. Aynı şekilde, gençlik günlerinde çocukluğundan beri alışkanlık haline getirdiği âdetleri üzerinde düşündü. Yerilen şehvetlere uyma ve çirkin zevklerin peşine düşme yoluyla yerleşen kınanmış huyları değiştirdi. Yine bilgisiz ve basiretsiz olarak ve hakikatlerini araştırmadan inandığı yerilen inançlar ve bozuk görüşler üzerinde düşündü. Onları içinden söküp attı ve iyi olanlarla değiştirdi. Sonra aklî ve nebevî şeriatte tarif edilen salih amelleri işledi. Adil bir şekilde geçim işlerine koyuldu. Sonra dünya işleri, hallerinin dikkate alınması ve işlerin zaman zaman dönüştüğü şeyler üzerinde düşündü. Nihayet nefsi gaflet ve cehalet uykusundan uyandı. Dünyanın kusurlarını görmeye, aldanışını bilmeye, onlardan uzaklaşmaya, sonra ahiret meselelerini araştırmaya, tamamen öğreninceye kadar yeniden diriliş hakkında tefekkür etmeye, onlara rağbet etmeye, hakkıyla istemeye ve ölünceye kadar bu yolda devam etmeye başladı. O bunu yapıp nefsi ölüm esnasında bedenini terk edince tek başına kaldı, ondan sonra cisimlerle ilgili olmaya ihtiyaç duymadı, bedenlerin kirinden arındı, madde denizinden ve tabiat esaretinden kurtuldu, oluş ve bozuluş âleminden çıkarak özgürlüğüne kavuştu, felekler âlemine yükseldi, mutlu, neşeli, zevkli ve özgür bir halde gökler uzayının genişliğine ulaştı, dilediği yere gitti. İşte o zaman meleklerden bir melek olur. Bunun delillerinden biri de ismi yüce olan Allah'ın cennetliklerle ilgili olarak zikrettiği kerametlerdir. "*Melekler her kapıdan onların huzuruna girerler.*"[71]

Kardeşim! Bil ki, melekler, kendi türlerinin fertlerinden başkasına selam vermezler ve kendi benzerlerinden başkasıyla konuşmazlar. Nitekim insan da cansızlara ve hayvanlara selam vermez; daha doğrusu sadece kendi türünün fertlerine selam verir ve ancak benzerleriyle konuşur. Yüce Allah, meleklerin cennetliklere onlara cömertlik etmek suretiyle selam verdiklerinden bahsetmiştir. Çünkü bunlar onların yanına gelirler ve melekler orada ikamet edenlerdir. Bunun örneği, şeriatın gerçekleşen sünnetidir: Hacılar evlerine geri dönünce ikamet edenler onlara yönelirler, yanlarına gelirler ve onları selam vererek tebrik ederler.

Bu örneğe göre, haberleri bilen, faziletli, takvalı, iyi, dünyadan yüz çeviren, ahiret yurduna rağbet eden, oranın nimetlerine özlem duyan, söz, huy, görüş, düşünce ve bilgilerinde meleklere benzeyen müminlerin nefisleri bilkuvve melektir. Bedenlerinden ayrıldıkları zaman bilfiil melek olurlar. Bunun bir delili de Yüce Allah'ın şu sözüdür: "*Onlar meleklerin, canlarını, size selam olsun size, yapmış olduğunuz iyi işlere karşılık girin cennete diyerek iyi bir şekilde aldığı kimselerdir.*"[72]

Kardeşim! Bil ki, insan bu konuyu dediğimiz ve anlattığımız gibi hakikati üzere ancak ilim ve bilgilerde çok alıştırmadan, nefisler ve cevherlerinin hakikatiyle ilgili ilmi iyice araştırdıktan, ahlâkını güzelleştirdikten, inancını düzelttikten, düşüncesini güzelleştirdikten, davranışını arındırdıktan, bu ilim üzerinde düşündükten, bu yüce

71. Ra'd, 13/23.
72. Nahl, 16/32.

ve dakik sırrı araştırdıktan ve bu üstün konuyu talep ettikten sonra tasavvur edebilir. O zaman bahsettiğimiz bu konuyu kavramak onun için mümkün olur. Yoksa peygamberlerin kitaplarında zikredilen ve tarafımızdan anlatılan bu manalara inanmaya ve bu konuda kendisinden daha âlim ve bu sırlarda ondan daha bilgili olan kimsenin haber verdiği şeyleri doğrulamaya yol bulamaz.

Bölüm

Melekler ve iyi insanların nefisleri hakkında söylediklerimizin benzerini aynı şekilde şeytanlar ve kötü insanların nefisleri hakkında da söylüyoruz.

Kardeşim! Bil ki, insan olgunluk çağına eriştiği, hitabı anladığı, kendisine Allah'tan bir tavsiyenin geldiği, emir ve nehyi işittiği, vaat ve korkutmayı, teşvik ve tehdidi, engelleme ve ürkütmeyi anladığı, sonra emre uymadığı, uyanmadığı, öğüt almadığı, azarlanmadığı, dini ihmal ettiği, ahireti istemekten yüz çevirdiği, yeniden dirilişi unuttuğu, dünya peşinde koşmakla meşgul olduğu, onun döküntüsünü toplamaya tamah ettiği, ona aşırı ilgi gösterdiği, nefsini ve onun iyiliğini düşünmeyi ihmal ettiği, şehvetlere uymayı, yeme, içme, giyinme, gösterişli evde oturma gibi lezzetleri talep etmeyi, böbürlenmeyi ve çoklukla övünmeyi düşünmeye başladığı zaman; bütün bunlarla birlikte davranışları kötü, huyları çirkin, fiilleri bozuk, yaşantısı zalim, bilgisizliği birikmiş olduğunda nefsi bilkuvve şeytan olur. Nefis ölüm anında bedeni bu haldeyken terk ettiğinde ise bilfiil şeytan olur. Çünkü bedeninden ayrıldığı zaman cismânî lezzetleri almasına ve bedensel şehvetleri tatmasına yarayan beş duyu organından mahrum bırakılmış olarak kalır. Geçmiş günlerde ve ömrünün eski zamanlarında uzun alıştırma ile alıştıktan ve bu şehvetler tabiatına yerleşip huy olduktan sonra onlardan mahrum olur. Sonra "*Kendileriyle arzuladıkları şeyler arasına engel konmuştur.*"[73] O zaman onun durumu, gözleri oyulan, kulakları sağırlaşan, burun delikleri tıkanan, dili tutulan, elleri sakatlanan, ayakları kesilen, kalbi körelen, sevdikleri tarafından terk edilen ve onu tatmaya olan şevki aratan kimsenin durumu gibi olur. İşte bedenlerinden ayrıldıkları, duyu organlarından mahrum kaldıkları ve kendileriyle şehvetleri ve sevgilileri arasına engel konulduğu zaman kâfirlerin, kötülerin, fasıkların ve günahkârların durumu böyle olur. O zaman, Yüce Allah'ın dediği gibi, geri dönmek ister: "*Keşke geri döndürülsek de yalanlamasak!*"[74] Ne oraya dönmeye, ne de göğün melekûtuna çıkıp oraya yükselmeye imkân bulabilirler. Nitekim Yüce Allah şöyle demektedir: "*Onlara ne göğün kapıları açılır, ne de cennete girebilirler!*"[75] O zaman bu nefisler bedensiz olarak tek başlarına kalırlar ve Ay feleğinin altında şaşkın olarak dururlar, o şehvet ateşleriyle meşgul olmaktayken tabiatın dalgaları onu heyûla denizinde derin bir yarığa atar ve o, günah yükü ve kötü âdetleri sebebiyle kıyamet gününe kadar azap çeker. Nitekim Yüce Allah şöyle demektedir: "*Onlar sabah akşam ateşe arz olunurlar.*"[76]

73. Sebe, 34/54.
74. Enâm, 6/27.
75. A'raf, 7/40.
76. Mü'min, 40/46.

Sonra ey kardeşim! Bil ki, bu vasıftaki bedenlerinden ayrılan bu nefisler, tıpkı gören körün, seslerini işittiğinde türünün fertlerine özlem duyması gibi, türlerinin şehvetlerde onların gelenek ve yaşantısına sahip kötü bedenlere bürünmüş nefislerden oluşan fertlerine özlem duyarlar. Bu nefisler aynı şekilde tadılan şeylerde önceki kötü âdetleri sebebiyle zatlarında biriken şehvetlerin acısını buldukları için daha önce bahsi geçen kötülükler ve şehvetler gibi âdetleri yapmada türünün fertlerinin vesvesesine çirkinliğine meylederler. Böyle biri, yeme ve içme arzusunu kaybetmiş ve mide harareti zayıflamış kimse gibidir. O canının çekmediği şeylerden hoşlanır ve organı sağlamadığı halde şehvetten kızışır. O zaman o, yiyenlere, içenlere ve yapanlara bakmak suretiyle zevk alır. Bu, nefsinde bulduğu birikmiş arzular ve devam eden âdetler sebebiyle olur. Allah bu nefislere ve onların vesveselerine şu sözüyle işaret etmiştir: "*Aldatmak için birbirlerine yaldızlı sözler fısıldayan cin ve insan şeytanlarını her peygambere düşman yaptık*"[77] Cin şeytanları, duyuların idrakinden gizlenen kötü ayrık nefislerdir. İnsan şeytanları ise bedenlerle yakınlık kuran cisimleşmiş nefislerdir.

Kardeşim! Bil ki, bedenleşmiş bu kötü nefisler, o ayrık nefislerin kardeşleridir. Ölümden sonra bedenlerinden ayrılınca önceki asırlarda geçmiş ve kendileriyle birlikte azaba girmiş olan o ilk nefislerine katılırlar. Nitekim Yüce Allah şöyle belirtmiştir: "*Sizden önce gelip geçmiş cin ve insan toplulukları ile birlikte ateşe girin.*"[78] Düşünecek ve tefekkür edecek kimseler için Kur'an'da bu manayı ifade eden birçok ayet vardır.

Çünkü şeytanların ve vesveselerinin ne olduğu ve nefislerin acı ve üzüntülere tek başlarına nasıl ulaşacakları daha önce anlattıklarımızdan anlaşılmıştır. Aynı şekilde daha önce kurtulacaklarından bahsettiğimiz o melekî nefisler, bedenlerinden ayrıldıkları, bahsettiğimiz o iyiliklere kavuştukları zaman geride bıraktıkları çocuklarına, yakınlarına, öğrencilerine ve aynı din ve mezhebi benimsedikleri iyi kimselere özlem duyarlar, onlara meylederler ve kendi buldukları güzellik, rahatlık ve neşeyi onlar için de temenni ederler. Hatta bunlar rüyalarında onlara indiklerinde, öğüt verdiklerinde, dirilişi hatırlattıklarında, kavuştukları şeyleri anlattıklarında, onlara takva yolu, iyi iş yapma ve kurtuluş istemenin gereğini emrettiklerinde ve müjdelediklerinde kendilerinden sonra gelen kimseler dolayısıyla mutlu olurlar. Nitekim Yüce Allah şöyle belirtmiştir: "*Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanma! Bilakis onlar diri olup Rableri katında rızıklandırılmaktadır.*"[79] Yine dedi ki: "*Allah yolunda öldürülenlere "ölüler" demeyin. Hayır, onlar diridirler. Ancak siz bunu bilemezsiniz.*"[80] Basiret ve bilgi sahipleri o nefislerin bu iyi hallere kavuştuğunu anlayınca bundan dolayı şeriat sahipleri ve din kurallarını koyanlar, peygamberlerin ve Allah'ın kulları içindeki doğru ve iyi imamların kabirlerine sadaka, kurban, oruç, namaz ve dua ile

77. En'am, 6/112.
78. A'raf, 7/38.
79. Âl-i İmrân, 3/169.
80. Bakara, 2/154.

gitmelerini ve onlardan şefaat istemelerini emrettiler ve buna izin verdiler. Kardeşim! Rüyada bir peygamberin, şehidin veya salih kulun yüzünü görmek için yeryüzünde nice mescit ve şehitlik yapıldığını biliyor musun? O nefisler Allah nezdinde mevcut ve baki olmasalar, Allah katında kendilerine kimin şefaatçi olacağını bilmeseler ve din kurallarında onlara uymasalardı bu kuralların faydası ve kesinliği olmazdı. Çünkü batılın kesinliği ve sürekliliği yoktur.

Bölüm

Anlattıklarımız yoluyla melekler ve şeytanların ne oldukları anlaşıldıktan sonra şimdi de rüyaların meleklerin ilhamı mı, şeytanların vesvesesi mi yoksa başka tür bir rüya mı olduğunun nasıl bilineceğini açıklamak istiyoruz. Diyoruz ki; içinde öğüt, tevilinde takvaya işaret, iyi işe teşvik, dünyadan uzak tutma, ahirete özendirme, dirilişi hatırlatma veya buna benzer bir mana bulunan her rüya meleklerden bir ilhamdır. Iraklının Roma'daki o kilisede o ruhban ve papazlardan öğrenip ezberlediği öğüt ve hatırlatma türünden kelimeler böyledir. Kendi ülkesi olmayan bir ülkedeki, kendi şeriatı olmayan bir şeriattaki, kendi dili olmayan bir dildeki o Süryanice kelimeleri ona öğütte daha etkili ve hatırlatmada daha ilginç olması için melekler öğretmiştir. Zira filozoflar bir öğüdü tebliğ etmek istedikleri zaman onu hayvanların ve konuşmayan varlıkların dilinde darbımesel olarak ortaya koyarlar. Bununla zihinlerde daha ilginç, daha garip ve daha etkili olması amaçlanır. *Kelile ve Dimne* türü kitaplarda olanlar böyledir. Kralın oğlunun rüyasındaki öğüt ve hatırlatma ise dünyadaki fakirler, miskinler, zayıflar, hastalar, dermansızlar ve afetzedeler gibi mutsuz kimselere ait nefislerin bedenlerinden ayrıldıkları zaman kralın oğlunun gerçekte beden olarak bela ve kötü durumda olmasına rağmen rüyasında zevk, mutluluk ve sevinç görmesi gibi huzur, mutluluk ve sevince gark olduğuna delalet eder. Çünkü "*Duyu ve Duyulur Risâlesi*"nde açıkladığımız gibi, zevkin acılardan uzaklaşma dışında bir şey olmadığı anlaşılmıştır. Fakat o refah içinde ve tevbe etmiş olan adamın rüyasının ise Yüce Allah'ın izniyle meleklerden gelen bir ilham olduğunda şüphe yoktur. Çünkü onda sahip olduğu tevbe, iyilik, hayır ve insanların nasihatini dinleme sebebiyle öğüt, ahiret yoluna işaret ve dinde doğruluk vardır. Neticede o, kendi zamanındaki dindarların ve ahiret taliplerinin örneği olur. Şeytanların vesvesesi olan rüya ise dünyanın rağbet edilen ve arzulanan çerçöpüne ilgi duyan, rağbet ve iştahı gittikçe artan kimselerin gördüğü rüyadır. Kıskanç kimselerin haset edilen ve kıskançlıklarını gittikçe artıran en güzel şeyleri görmeleri de böyledir. Birbirlerine düşmanlık edenlerin gittikçe artan düşmanlık sebepleriyle ilgili olarak gördükleri rüya da böyledir. Arzularına düşkün kimselerin dünyada gittikçe artan hırs, düşmanlık ve oburluklarıyla ilgili olarak gördükleri de böyledir. İşte bu, zevk peşinde koşan şeytanların vesvesesidir.

Bölüm

Anlatıldığına göre kendisini şehvetlere ve zevklere kaptırmış olan bir adam çok yiyor, çok içiyor ve çok zamparalık yapıyordu. Çok yediği, çok içtiği ve çok cima yaptığı için midesi yandı, sindirim gücü zayıfladı ve cinsel organı pörsüdü. Çok şehvet duyuyordu, fakat vücut organları fiil araçları ona ayak uyduramıyor ve şehevi nefis gücü isteğini terk etme hususunda ona itaat edemiyordu. Çünkü şehvetler çok tatmasından dolayı onda alışkanlık ve yerleşik bir huy haline gelmişti. Adam, mi desindeki sindirim gücünü kuvvetlendirmek ve aşırı şehvet amacıyla cinsel organı m uyarmak için bir çare ve deva aramaya başladı. Cinsel organını tedavi edecek ve çare olacak şeylerden biri, bir halvet evinde duvarlara ve tavanlara cima eden kişi resimleri çizilmesini ve bu resimler arasına cima halindeki uysal kadın haberleri ve niteliklerinin yazılmasını emretmek oldu. Sonra uşak ve cariyeleriyle o eve giriyor, baş başa kalıyor, içiyor, oynuyor, eğleniyor ve cinsel organının uyanması için o resimlere baktı. Bitkin düşüp cevap alamayınca kendisiyle arkadan birleşmeleri için uşaklarını çağırdı. Bu onda âdet ve alışkanlık haline geldi. Hatta bazen heyecanlanıp kediler gibi miyavlıyor ve eşekler gibi anırıyordu. Sonra uşakları iğrençliği, yırtılmış olması ve çirkin görüntüsü sebebiyle ondan uzak durdular ve onu terk ettiler. O bu haldeyken öldü. Haberi ve kötü namı insanlar arasında yayıldı. Bazen uşaklarından biri onu rüyasında kendisine davet eder, miyavlar ve anırır halde görüyordu.

Anlattığımız bu tür nefisler bilkuvve şeytanlardır. Bedenlerinden ayrıldıkları zaman bilfiil şeytan olurlar. Kardeşim! Allah'ın, hakkında şöyle dediği adamın durumunu düşün: "*Kendisine ayetlerimizi verdiğimiz hâlde, onlardan sıyrılıp da şeytanın kendisini peşine taktığı, bu yüzden de azgınlardan olan kimsenin haberini onlara anlat. Dileseydik elbette onu bu ayetler sayesinde yükseltirdik. Fakat o, dünyaya saplandı ve hevesinin peşine düştü. Onun durumu tıpkı köpeğin durumuna benzer: Üstüne varsan da dilini çıkarıp solur, bıraksan da dilini sarkıtıp solur. İşte ayetlerimizi yalanlayan kavmin durumu böyledir. Kıssayı anlat; belki düşünürler. Ayetlerimizi yalan sayan ve ancak kendilerine zulmeden bir kavmin durumu ne kötüdür!*"[81] Bu adamın Musa'nın iyi arkadaşlarından bir olduğu söylenir. Onu bir seriye içinde gönderdi, ama o bir kadına aşık oldu; Musa'nın arkadaşlarından korktuğu için dinden döndü ve hevasına uydu. Onun tarih kitabında anlatılan uzun bir hikâyesi vardır.

Kardeşim! İncelediğin takdirde Kur'an'da Allah'ın bir kısmını müminin ve iyilik sahibinin sıfatları, ahiret ve iyilerin sevabı hakkında; diğer bir kısmını da kâfirlerin sıfatları, kötü nefisler, onların kötü akıbeti, onların yerilmesi, kınanması ve kötü anılması hakkında zikrettiği üç yüz atmış civarında darbımesel olduğunu görürsün. Bundan daha çok kınayan bir mesel bulamazsın. Kur'an, o kişiyi şehvetlerine tâbi olması bakımından köpeğe benzetti. Aynı şekilde cennet nimetlerine özendirme bakımından da bundan daha özlüsünü bulamazsın: "*Kim de Rabbinin huzurunda duracağından korkar ve nefsini arzularından alıkoyarsa şüphesiz cennet onun sığınağıdır.*"[82]

81. A'raf, 7/175-177.
82. Naziât, 79/40-41.

Bölüm

Daha önce anlatılanlar sayesinde melekler, şeytanlar, ilham, vesvese, vahiy ve doğru rüyanın ne olduğu anlaşıldığı için şimdi uyanıkken vahiy alma, melekleri görme ve konuşmalarını dinleme şeklini açıklamak istiyoruz.

Kardeşim! Bil ki, "*Bilgiler(maarif) Risâlesi*"nde açıkladığımız gibi, insanlık mertebesi varlıkların ortasıdır. Varlıkların, üstündekilere oranla insanlık mertebesine en yakın olanı melekler mertebesidir. Altındakilere oranla ona en yakın olanı ise hayvanlar mertebesidir. Bazı hayvanlar insanlara, ya bünyesinin sureti ve bedeninin şekli bakımından ya da nefsinin zekâsı ve cevherinin saflığı bakımından görece daha yakındır. Fil gibi bazıları konuşmayı anlar, emir ve nehyi kabul eder. Papağan ve bülbül gibi bazıları insanın konuşmasını ve seslerini taklit eder. Güvercin ve at gibi bazıları onun ahlâk ve yaşantısını taklit eder. Sığır, koyun, eşek ve deve gibi bazıları ona itaat ve hizmet eder. Ayı ve maymun gibi bazıları eğitim ve öğretimi kabul eder. Vahşi hayvanlar gibi bazıları da ondan uzaklaşır ve kaçar. İnsana yakın ve ona boyun eğen bu hayvan türlerinden nefsi daha temiz ve cevheri daha nitelikli olanlar insan tarafından kolayca eğitilebilir ve öğretilebilir.

İnsanın meleklerin ilhamını ve vahyi alması hakkında bu kıyasa göre konuşabiliriz: "*Yüce Allah'a Yolun Nasıl Gideceği Risâlesi*"nde ve "*Ahlâk Risâlesi*"nde açıkladığımız gibi, nefis cevheri saf ve anlayışı zeki olan her insanın ahlâkı ve seciyesi soyluların ahlâkına yakın ve benzerdir. "Şeriat Risâlesi"nde açıkladığımız gibi, onun düşüncesi ve inancı peygamberlerin inancına ve çok araştırma açısından filozofların düşüncesine yakındır. *İhvân-ı Safâ Risâleleri*'nde açıkladığımız gibi onun amelleri ve yaşantısı en çok meleklerin fiillerine benzer. Diyorum ki, onun nefsinin meleklerin ilhamını, vahyi ve haberleri kabul etmesi daha mümkün ve manalarını anlaması daha kolaydır. Peygamberlerin nefisleri, sonra sıddıkların nefisleri, ardından doğru sözlü, hayırlı, erdemli ve iyi müminlerin nefisleri, en sonunda kim daha benzer ve daha yakınsa o böyledir.

Dediklerimizin doğruluğunun delili, peygamberlerin ve filozofların bu konudaki tavsiyeleridir. Mesela; Musa (as), Harun'un çocuklarına Tevrat'ın şeriatını uyguladıktan sonra Zaman adlı mabedin sürekli hizmetinde olmalarını, orada ibadet etmelerini, dünya nimetlerinden zevk almayı ve nefislerin arzularına tâbi olmayı terk etmelerini, ihtiyaçları kadar yiyecekle ve avretlerini örtecek kadar elbiseyle yetinmelerini, nefislerinin arınması için bunların dışındaki fazlalıkları bırakmalarını, huylarının güzelleşmesini ve nefislerinin vahiy ve ilhamı kabule hazır hale gelmesini tavsiye etmiştir. Onlara şöyle dedi: Sizden kim bu mabette anlattığım şekilde ihlâslı olarak kırk yıl ibadet ederse ona Aziz ve Celil olan Allah'tan vahiy gelir ve melekler ona Ruh'u indirir.

Resulullah (sav) dedi ki: "*Kim Allah'a kırk sabah ihlâsla ibadet ederse, Allah onun kalbini aydınlatır, göğsünü açar ve tutuk bir yabancı bile olsa dilini hikmetle çözer.*"

Musa, uzun bir konuşmadan sonraki münacatında şöyle dedi: "Rabbim, ben Tevrat'ta temyiz inceliğinden dolayı neredeyse peygamber olacak bir ümmetin sıfatını görüyorum. Onlar kimdir? Onları benim ümmetimden kıl!" Yüce Allah şöyle

dedi: "Ey Musa, onlar Muhammed'in ümmetidir." Musa dedi ki: "Rabbim, bütün hayrı Ahmed'in ümmetine verdin. Beni de onlardan eyle!" Rabbi ona şöyle dedi: Sen onlardan, onlar da sendendir. Sen İslam dini üzeresin, onlar da İslam dini üzereler.

Mesih'in Havarilere söylediklerinden biri şuydu: "Ben size benim ve sizin babanızın katından ancak sizi cehalet ölümünden diriltmek, günah hastalığından şifaya kavuşturmak, bozuk görüşler, çirkin huylar ve kötü işlerden uzaklaştırmak, nefislerinizin süslenmesini, bilgilerin ruhuyla dirilmesini, göğün melekûtuna babam ve babanızın katına yükselmenizi, orada mutlu bir şekilde yaşamanızı, dünya hapishanesinden ve oluş ve eskime âleminin acılarından kurtulmanızı sağlamak için geldim." Öyle ki bu âlem, mutsuzların yurdu, şeytanların zulmü ve İblis'in saltanatıdır.

Bölüm

Kardeşim! Bil ki, peygamberlerin siyerlerini ve tavsiyelerini, şeriat koyucuların kurallarını ve isteklerini incelediğin zaman onların koydukları şeriatla güttükleri amacın insanî nefislerin terbiyesi, onların beşeriyet mertebesinden melekler mertebesine taşınması ve oluş ve bozuluş âleminden kurtarılıp beka ve süreklilik âlemine iletilmesi olduğunu görürüsün. Nitekim şöyle denmiştir: Siz ancak ebedilik için yaratıldınız. Siz bir yurttan diğer yurda, bellerden rahimlere, rahimlerden dünyaya, dünyadan berzaha, berzahtan da ya cennete veya cehenneme nakledilirsiniz. Nitekim Yüce Allah şöyle demiştir: "*Mutlu olanlar gökler ve yer durdukça cennette ebediyen kalırlar. Ancak Rabbinin dilemesi başka.*"[83] "*Mutsuz olanlar ise cehennemdedirler. Onların orada şiddetli bir soluyuşları vardır. Onlar, gökler ve yer durdukça orada ebedi olarak kalacaklardır. Ancak Rabbinin dilemesi başka.*"[84]

Kardeşim! Şu tehlikeli iş ve büyük talihsizlik üzerinde düşün, gaflet ve cehalet uykusundan uyan, acele et ve azık hazırla! Azıkların en hayırlısı takvadır. Uyaran kişi artık özür kabul etmez. O dedi ki: "*Peygamberlerden sonra insanların Allah'a karşı bir bahaneleri olmaması için.*"[85]

Bölüm

İyi nefislerin meleklerin ilhamını kabul şekli hakkında konuştuğumuz gibi, kötü nefislerin şeytanların vesveselerini kabul etmeleri hakkında da konuşacağız. Bunun bir kısmını daha önce açıklamıştık. Her insan çirkin fiilleri, kötü huyları ve birikmiş bilgisizliklerinde hayvanlara çok benzer. Ben diyorum ki onun nefsi, şeytanın vesvesesini çok çabuk kabul eder, hevese çok kolay itaat eder. Nitekim Yüce Allah şöyle demektedir: "*Allah'a karşı gelmekten sakınanlar, şeytan tarafından bir vesveseye uğrayınca, Allah'ı anarlar ve hemen gerçeği görürler.*"[86]

Eğer, "İnsan, meleklerin ilhamı ve vahiy anında nefsini nasıl bulur?" diye sorulursa şöyle de: Nefsinden tevbe eden o adamla ilgili olarak "Bu hikmet sana

83. Hûd, 11/108.
84. Hûd, 11/106-107.
85. Nisâ, 4/165.
86. Araf, 7/201.

nereden geldi?" dendiği zaman anlatıldığı gibi. Eğer "İnsan, cisim olmadıkları halde meleklerin şahıslarını nasıl görür?" diye sorulursa şöyle de: Şeylerin resimlerini ve suretlerini aynada onlar cisim olmadıkları halde gördüğü gibi. "Akciğeri ve bedensel organı bulunan canlı olmadıkları halde onların konuşmasını nasıl işitir?" diye sorulursa, "Bizim sesi işittiğimiz gibi." de. Melekleri görme ve konuşmalarını işitme şeklinin nasıl olduğu sorusuna açıklamaksızın bir örnekle kısaca cevap verildi. Çünkü onların hakikatlerini bilmek, insanın derin araştırma ve ince düşünmesini gerektiren şeylerdendir. Nitekim bunu Duyu ve Duyulur Risâlesi'nde bedensel şahısların görülmesi ve cisimsel seslerin işitilmesi konusunda açıkladık. Belki birçok akıl sahibine, onları hakikatleriyle anlamak zor gelirken bu ruhânî konularda nasıl olur? Bedensel şahısların ve cisimsel seslerin görülmesiyle ilgili bilgiyi anlamanın zor olduğunun delili hakkında âlimler görüş ayrılığına düşmüştür. Çünkü âlimler, duyulur şeyler hakkında inceliğinden başka bir sebeple ihtilaf etmezler. Akledilir şeyler hakkında nasıl olur?

Bölüm

İnsanın meleklerin ilhamını kabul ettiklerine dair başka bir örnek daha var. Diyoruz ki; âlimler ilimlerin üç mertebe olduğunu belirttiler. Birincisi matematik, ikincisi tabiiyyat, üçüncüsü ilahiyat/metafiziktir. İşe matematik öğrenimiyle başlayan ve onu gereği gibi pekiştiren kimsenin tabii ilimleri öğrenmesi kolay olur. Tabii ilimleri gerektiği gibi iyi öğrenen kimsenin metafizik öğrenmesi kolay olur. Böylece diyoruz ki; nefsini güzelleştirmek ve meleklerin ilhamını kabule hazır hale getirmek isteyen kimse, önce bununla başlar, çocukluğundan beri ortaya çıkan kötü huylarını düzeltir, sonra şeriatta anlatıldığı gibi uygulamalarında adil bir şekilde davranır, sonra, *Duyu ve Duyulur Risâlesi*'nde belirttiğimiz gibi, hissî ilimleri inceler ve onları gerektiği gibi pekiştirir, sonra, *Akıl ve Makul Risâlesi*'nde açıkladığımız gibi, şeylerin hakikatlerini araştırmadan önce benimsediği bozuk görüşleri kalbinden uzaklaştırmak için aklî konuları inceler ve pekiştirir. Ben, nefsinin o zaman meleklerin ilhamını kabul etmeye hazır olacağını söylerim. Bilgilerdeki basireti arttıkça nefsi doğal olarak meleklerin ilhamını daha kolay kabul eder, aklın itaatine daha çabuk benzer ve semavî varlıklara daha çok yaklaşır. Onu göğün melekûtuna yükselmekten ancak ilişkisini sürdürdüğü müddetçe bedensel tabiatın eğilimleri engeller. Ölümle birlikte bedenden ayrılınca hemen orada Tanrı'nın kanunlarına uygun yaşayan türdeşleriyle beraber olur. Nitekim Yüce Allah şöyle demiştir: "*İman ve eden ve nesilleri de iman konusunda kendilerine uyan kimselerin nesillerini onlara kattık.*"[87] İnsanî nefisler konusunda onların melekler mertebesine çıktıklarını söylediğimiz gibi, meleklerin nefisleri konusunda da bunların bilgilerde cennet derecelerine ve makamlarına çıkacaklarını söylüyoruz. Nitekim Yüce Allah şöyle demiştir: "*Bizim her birimizin bilinen bir makamı vardır. Şüphesiz biz saf dururuz ve Allah'ı yüceltiriz.*"[88] Yüce Allah dedi ki: "*Onların yalvardıkları bu varlıklar, "hangimiz daha yakın olacağız" diye Rableri-*

87. Tûr, 52/21.
88. Saffât, 37/164-166.

ne vesile ararlar. O'nun rahmetini umarlar."[89] İnsanî nefislerin melekler mertebesine geçmesi konusunda dediğimiz gibi, hayvanî nefisler konusunda da zamanın akışıyla birlikte onların insanî mertebeye geçeceğini söylüyoruz. Nitekim bunu "Devirler ve Küreler Risâlesi"nde açıkladık.

Sonra bil ki, hayvanî nefislerin insan mertebesine geçmeye en layık olanı, insanın elinde mutsuz, ona boyun eğmiş, hizmetinde yorulmuş ve emri altına girmiş olan nefislerdir. Nitekim insanî nefislerin melekler mertebesine çıkmaya en layık olanı da ibadette yorulmuş, şeriat hükümlerine boyun eğmiş, mabetler, mescitler, kiliseler ve sinagoglarda hizmet etmiş, namaz kılmış, oruç tutmuş, kurban kesmiş, dua etmiş ve Tanrı'ya benzemeye çalışmış nefislerdir. Yüce Allah sözünde şöyle dedi: "*İman edenler, Yahudiler, Hıristiyanlar ve Sabiilerden kim Allaha ve ahiret gününe inanırsa*"[90]

Bil ki, varlıklardan bazıları, taş ve tahta gibi, ruhsuz, bilgisiz ve şuursuz cisimlerdir. Bazı varlıklar, melekler gibi, bedensiz ve bilgili olan ruhlardır. Bazıları da hayvanlar gibi, ruh ve bedenden oluşmuştur.

Bil ki, hayvanlar şuur ve bilgi bakımından farklılık gösterirler. "Hayvanlar Risâlesi"nde açıkladığımız gibi, onlardan bir duyusu olanlar, iki duyusu olanlar, üç duyusu olanlar, dört duyusu olanlar ve beş duyusu olanlar vardır. Aynı şekilde insanlar da bilgi ve ilim bakımından değişiklik gösterirler. Bazı insanlar akıllı, bazıları aptaldır. Akıllılardan bazıları âlim, bazıları cahildir. Âlimler ilim derecelerinde değişiklik gösterirler. Bazıları birkaç ilmi güzel yapar, bazıları daha fazlasını, bazıları ise daha azını güzel yapar. İlimlerden faydalananların da farklı dereceleri vardır. Bazılarının bilgileri tamamen cismânî, bazılarının bilgileri ise sadece ruhânîdir.

Bilgilerinin çoğu ruhânî olan âlim, meleklere nispeten daha yakındır. Bu yüzden Allah, insanlardan bir topluluğu insanlar ile melekler arasında aracı kıldı. Çünkü aracı, bir açıdan bu tarafa, diğer açıdan o tarafa benzer. Peygamberler (as) nefisleri ve cevherlerinin saflığıyla meleklere, öte yandan bedenlerinin katılığıyla insanlara benzerler.

Kardeşim! Bil ki, meleklerin konuşması ancak işaret ve imadır. İnsanların konuşması ise ibare ve lafızdır. Manalar hepsi arasında ortaktır. Peygamberler vahiy ve haberleri meleklerden ima ve işaret şeklinde alırlar. Bu, nefislerinin zekâsının letafeti ve cevherlerinin saflığıyla olur. Onlar bu manaları insanlara bedenin bir organı olan dil ile ifade eder. Her ümmete ulaşırlar ve bunları bilinen lafızlarla açıklarlar.

Kardeşim! Bil ki, peygamberler, insanlarla konuşurken her birinin kendi akıl kapasitesine göre anlaması için ortak manalar kullanırlar. Çünkü lafızları işitenler ve kitaplarındaki vahiyleri okuyanlar akıl derecesi bakımından farklılık gösterirler. Bazıları havâs/seçkin, bazıları avâm/halktır. Onların orta mertebede yer alanları da vardır. Avâm bu lafızlardan birtakım manalar anlar. Havâs ise daha dakik ve daha ince daha başka manalar anlar. Bu herkesin hayrınadır. Zira hikmette şöyle denmiştir: "İnsanlarla akılları ölçüsünde konuşunuz." Mesih (as) Havarilere şöyle dedi: Hikmeti zayi etmeyin, yoksa onu layık olmayanın eline vermiş olursunuz. Onu ehlinden alıkoymayın, yoksa onlara zulmetmiş olursunuz."

89. İsrâ, 17/57.
90. Bakara, 2/62.

Kardeşim! Bilgi ve ilimleri talep uğrunda çalış. Müslüman olan Rabbânîler ve hayırlı kimselerin yolunu tut. Belki böylece nefsin gaflet ve cehalet uykusundan uyanır, tabiat kirlerinin kederinden temizlenir, basiret gözün açılır ve nübüvvet kitaplarının sırlarını ve ilahî şeriatların sembollerini anlarsın. O zaman meleklerin ilhamını kabule hazır hale gelirsin.

Kardeşim! Bil ki, senin nefsin potansiyel olarak (bilkuvve) melektir. Eğer peygamberlerin ve ilahî şeriat sahiplerinin yolundan gidersen ve onların kitaplarında anlatılan ve şeriat kanunlarında farz kılınan tavsiyeleri yerine getirirsen bilfiil melek olursun. Senin nefsin aynı şekilde bilkuvve şeytandır. Eğer kötülerin ve kâfirlerin yolundan gidersen bir gün bilfiil şeytan olabilirsin.

Kardeşim! Şimdi nefsin için neyi seçtiğine ve beğendiğine bak. Uyaran kişi artık özür kabul etmez. "*Peygamberlerden sonra insanların Allaha karşı bir bahaneleri olmaması için.*"[91] Kıyamet günü bize bir elçi ve bir kitap gelmedi dememeniz için.

Kardeşim! Bil ki, melekler, cennetlerin, göklerin ve felekler uzayının sakinleridir. Bunlar, Kur'an'da belirtilen sekiz cennettir. Firdevs cenneti, Naim cenneti, Huld (ebedilik) cenneti, Me'va cenneti, Selam yurdu, Muttakilerin yurdu, İkamet yurdu ve Karar yurdudur. Bunların dışında celal ve ikram sahibi Rahman'ın arşı vardır.

Kardeşim! Bil ki, şeytanlar, cehennemlerin sakinleridir. Bunlar yedi tabakadır: Cehennem, Cahim, Sakar, Lezza, Hutame, Seîr ve Haviye. Cennet derecelerinin ve cehennem katmanlarının toplamı on beş mertebedir. Biz bunları başka bir risâlede genişçe açıkladık.

Kardeşim! Bil ki, insanlık mertebesi, cehennemin son mertebesidir. O, cennet kapılarının ilk derecesidir. Eğer acele eder ve oluş ve bozuluş âleminden ölümden önce çıkarsan, felekler âlemine ve göklerin genişliğine yükselmek, cennetlerin sakinleri olan melekler zümresine katılmak istersin, sana orada canlılık suyundan temiz bir içecek içirilir, mutlular gibi yaşarsın ve ilk ölümün dışındaki ölümden kurtulursun. Eğer bundan kaçınır, peşini bırakır ve dünyaya çakılıp kalırsan aşağıların aşağısına döndürülmeyi hak edersin ve yeniden diriliş gününe kadar berzahta kalırsın.

Ey kardeş! Allah seni doğruya muvaffak etsin ve seni ve bütün kardeşlerimizi bulundukları ülkelerde kendi lütuf ve cömertliğiyle hak yoluna iletsin!

İmanın Mahiyeti ve Müminlerin Hasletleri Risâlesi bitti. Onu İlahî Yasanın mahiyeti hakkında bir risâle takip edecektir.

91. Nisâ, 4/165.

İlahi ve Dînî Yasalara Dair İlimlerin (*el-Ulûmu'n-nâmûsiyye ve'ş-şer'iyye*) Altıncı -İhvân-ı Safâ Risâlelerinin Kırk Yedinci- Risâlesi İlahî Yasanın Mahiyeti, Nübüvvetin Şartları ve Özelliklerinin Niceliği, Rabbanî ve İlahî Ekollere Dair[1]

1. Çeviri: Yrd. Doç. Dr. Salih Aydın, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

Rahmân ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla!

Allah'a hamd, seçtiği kullarına selam olsun, "*Allah mı daha hayırlıdır yoksa O'na ortak koşulan varlıklar mı?*"[2]

Ey kardeşim! Allah seni ve bizi kendi katından bir ruh ile desteklesin! Bil ki, nasıl semanın süsü gezegenlerse yerin süsü de canlılardır. Bu canlıların görünüş bakımından en tamamı, suret bakımından en yetkini, bileşim bakımından en şereflisi insandır. İnsanların en faziletlisi akıllılar, akıllıların en hayırlısı âlimler, âlimlerin derece bakımından en yücesi, makamca en yükseği peygamberlerdir. *Onlara selam olsun*! Mertebece onlardan sonra gelenler bilge filozoflardır. Bu iki grup, bütün şeylerin nedenli olduğu ve sayılardan bir sayının bütün sayıların nedeni, ilki ve ilkesi olması gibi, aziz celil ve mukaddes olan Yaratıcının onların nedeni, sağlamlaştırıcısı, yoktan var edicisi, tamamlayıcısı ve yetkinleştiricisi olduğu hususunda birleştiler. Bunlar yani peygamberler ve filozoflar, aynı şekilde dünyayı yermede, me'âdı (ahireti) ve oradaki amellerin hayırsa hayır şerse şer, karşılığının görüleceğini onaylamada aynı görüştedirler. Bu iki grup din ve dünya işlerinde söylediğimiz ve inandığımız şeylere şahittirler. Onların hükmüne razı olmayan, şayet doğru sözlü ise, kendisine onlardan başka ve onlardan daha hayırlı bir hükmedici arasın.

Ey kardeşim! Bil ki, nübüvvet, insan halinin ulaşacağı, melekleri takip eden en yüce derece, en yüksek mertebedir, onun tamamı beşerî erdemlerden kırk altı hasletir: Birincisi, Peygamberin (s.a.v.) de buyurduğu gibi, peygamberliğin unsurlarından biri olan *doğru rüya*dır: "*Sâdık rüya nübüvvetin kırk altı bölümünden bir bölümdür.*" Biz inşallah aşağıda bulacağın üzere diğer kırk beş hasleti bölümlere ayırıp açıkladık.

Bölüm

Kardeşim! Bil ki, bu hasletler herhangi bir insanda, yüzyıllık devrelerden bir devrede, herhangi bir zamanda toplanırsa, işte o şahıs hayatta olduğu sürece elçidir (*mebûs*), zamanın sahibi ve insanların imamıdır. O, risaleti tebliğ eder, emaneti eda eder, ümmete nasihat eder, indirilenleri tedvin eder, yorumunu yapar, şeriatı sağ-

2. Neml, 27/59.

lamlaştırır, yöntemi açıklar, sünneti ihya eder, ümmetin birliğini oluşturur, sonra vefat edip yoluna giderse, işte bu hasletler ondan bir miras olarak ümmetinde kalır. Bu özellikler veya onların büyük bir kısmı ümmetinden birinde toplanırsa, o kişi onun vefatından sonra onun yerine halife olmaya elverişlidir. Bu hasletlerin bir kişide toplanması konusunda ittifak oluşmaz, fakat cemaatlerinde dağınık halde olursa, bu cemaat tek bir görüşte toplanır, kalpleri birbirlerine karşı sevgide yanar, dine yardım, şeriatı koruma, sünneti hayata geçirme, ümmeti dinin yoluna yönlendirme hususunda birbirlerine destek olurlarsa, dünyada onların devletleri devam eder, ahirette güzel akıbet onlara vacip olur. Şayet ümmet peygamberlerinin vefatından sonra dağılır, dinin yönteminde ihtilaf ederlerse, dostane bütünlükleri parçalanır, ahiret işleri bozulur ve devletleri yok olur.

Şayet din ve dünyayı ıslah talebinde azimli isen, gel birlikte Erdemli Kardeşler/ İhvân-ı Fudalâ Cemaatine katılalım, dostluğa dayalı muamelede, sırf nasihatte ve pür kardeşlikte şeriatın sünnetine uyalım.

Bölüm

Bil ki, din ve dünya işlerinde yardımlaşmada söz birliği etmiş bir cemaatin bir birlerine nasihatinden daha şiddetli ve İhvân-ı Safâ ile muameleden daha güzel bir şey yoktur. Şöyle ki onlardan her biri, dini yüceltme isteğinin ancak kardeşiyle yardımlaşarak olacağını bilir ve buna inanır. Onlardan her birisi kendisi için isteyip sevdiğini kardeşi için de ister ve arzular, kendisi için kötü gördüğünü kardeşi için de kötü görür.

Bundan önceki bir risalemizde kardeşliğin arılığının nasıl olacağını, şartlarının ne olduğunu açıkladık. Ey kardeşim! Onları iyi düşün ve kendilerinden iyilik, nasihat ve sevgi umduğun arkadaş ve kardeşlerine dön! İnşallah başarılı olacaksın.

Bölüm

Bil ki, arkadaşlarımızı teşvik ettiğimiz ve kardeşlerimizle koyulduğumuz bu iş yeni bir görüş ve yeni bir mezhep değildir, tam tersine önceki bilgelerin, filozofların ve erdemlilerin kadim görüşüdür. Bu aynı zamanda peygamberlerin (a.s.) yürüdüğü yol ve onların halifelerinin ve mehdi imamların üzerinde olduğu bir mezheptir. Bununla kendilerini (Allah'a) vermiş nebiler ve Allah'ın kitabından muhafaza ettikleriyle Rabbânîyun ve Ahbâr (Yahudi din bilginleri) Yahudilere hükmederlerdi. Bu, babamız İbrahim'in milletidir ve daha önce bizler bununla Müslümanlar olarak isimlendirilmişizdir.

Bu Kur'an'da, ihtilafı terk edip tek bir görüş etrafında toplanmak, nefislerin uyuşması, kalplerin uzlaşması, sözlerin en doğrusuyla hitap, gönüllerde tasdik, birbirini yalanlamama, aldatmama ve aldanmama, nasihat edip hainlik etmeme, güvenme, itham etmeme, sevme, kıskançlık etmeme, karşılıklı sevme, kinleşmeme, muvafakat etme, muhalefet etmeme, anlaşma, ihtilaf etmeme, karşılıklı destek olma, birbirini rezil etmeme, yardımlaşma, oturup beklememe, dinin salahı için yardımlaşma

vardır. Böylece Peygamber (s.a.v.): "*Mü'minler bir adam ve tekbir kişi gibi kanları ve malları birbirine denktir ve onlar diğerlerine karşı el gibidirler*" buyurduğu ve Yüce Allah'ın bize, "*İyilik ve takvâda yardımlaşın, günah ve düşmanlıkta yardımlaşmayın*"[3] şeklinde tavsiye ettiği; "*Birbirinizle çekişmeyin, gücünüz gider, başarısız olursunuz*"[4] ve "*O'nun nimeti sayesinde kardeşler oldunuz*"[5] buyurduğu gibi, şeriatın sünnetine uymada tek bir adam ve tek bir nefis olurlar.

Bölüm

Bil ki, din ve dünya işlerinden herhangi bir işte toplanan, işini doğruluk üzere yürütmek isteyen ve olgun bir hayat tarzı üzere olacak olan topluluğa birliklerini kuracak, işlerinin sitemini koruyacak, iyi hallerinin bozulmasını engelleyecek bir başkanın yönetimi gerekir. Bu reis için de mutlaka, işi üzerine bina edeceği, onunla arlarında hükmedeceği ve bu iş üzerine düzenlerini kuracağı bir esas gereklidir. Biz kardeşler topluluğumuza reis olarak ve aramızda hâkim olarak, Allah Teâlâ'nın yarattıklarından, emir ve yasak altında bulunan erdemlilere reis kıldığı *aklı* seçmiş, risalelerimizde zikrettiğimiz ve kardeşlerimize salık verdiğimiz, şartlara göre onun hükümlerinin gereklerine içtenlikle boyun eğmişizdir. Kim aklın kurallarına ve hükümlerinin gereklerine razı olmaz, kardeşlerimize tavsiye ettiğimiz bu şartları kabul etmez veya girdikten sonra oradan çıkarsa, bu hususta onun cezası, sadakatten çıkarmamız ve dostluğundan uzak olmamızdır. Onunla işlerimizde yardımlaşmayız, karşılıklı ilişkilere girmeyiz, ilimlerimizde konuşmayız, sırlarımızı ondan saklarız, kardeşlerimizin uzak durmasını salık veririz. Bunu, Rabbimizin bize yol kıldığı şeriatın sünnetine uymak için yaparız. Aziz ve celil olan, "*İbrahim ve onunla beraber olanlarda sizin için güzel örnek vardır; onlar kavmine demişlerdi ki kesinlikle biz sizden ve Allah'tan başka taptıklarınızdan beriyiz*"[6] buyurmuştur. Yine O aziz ve celil olan bir başka ayette şöyle buyurur: "*Ey iman edenler! Allah'ın gazap ettiği bir kavmi dost edinmeyin.*"[7]

Bölüm

Sonra ey kardeşim! Başkanlığın (*riyâset*) cismânî ve ruhânî olarak iki çeşit olduğunu iyi bil. Cismanî başkanlık üstünlük, galebe, baskı ve zulümle yalnızca bedenler ve cisimler üzerinde otoritesi olan krallar ve zorbaların başkanlığı gibidir. Onlar zorla insanları dünya işlerinin ıslahında şehevi duyguları için köleleştirir ve kullanırlar, hayal ve lezzetlerine kapılırlar.

Ruhanî başkanlığa gelince; o, adalet ve ihsanla ruhlara ve nefislere malik olan şeriat sahiplerinin başkanlığı gibidir. Onlar bu başkanlığı, şer'î kanunları muhafaza ve sünnetleri hayata geçirme, ihlâsla ibadet, kalp yufkalığıyla ilahîleşme, sevaba ulaş-

3. Mâ'ide, 5/2.
4. Enfâl, 8/46.
5. Âl-i İmrân, 3/103.
6. Mümtehine, 60/4.
7. Mümtehine, 60/13.

mak için kesin bilgi, ahirette mutluluk, kurtuluş ve başarı için dinler ve şeriatlarda kullanırlar.

Bölüm

Kardeşim! Bil ki, Beşerin ortaya koyduğu hiçbir ilim, amel, sanat, tedbir, siyaset; ilahî şeriatların vazedilmesinden, mertebesi daha yüksek, derecesi daha yüce, ahiretteki sevabı daha fazla, meleklerin fiillerine daha çok benzeyen, Allah'a ibadet olarak daha yakın, O'nun rızasına daha fazla düşkün olamaz.

Bölüm

Bil ki, ilahî şeriat, insan bedenindeki tikel bir nefisten aklî bir güçle, yüzyıllık devirlerden bir devir ve vakitlerden bir vakitte, Yüce Allah'ın izniyle tümel nefisten kendisine taşan ruhanî bir doğadır. Tikel nefisler onunla çekilir be bu şeriat onları kıyamet günü aralarında hüküm verilmesi için ayrılmış beşerî bedenlerden kurtarır: "*Allah'ın pis ile temiz olanı birbirinden ayırması ve murdar olanları birbirinin üzerine koyup böylece hepsini yığarak, bu şekilde onların cehennemde olması içindir.*"[8] ve "*Allah, takva sahiplerini onların başarıları sebebiyle kurtuluşa erdirir.*"[9]

Bölüm

Kardeşim! Bil ki, şeriat koyucunun kendisinde, doğuştan üzerinde yaratıldığı on iki hasletin/özelliğin bulunması, onun erdemlerinin tamamındandır:

Birincisi, organlarının tam ve güçlü olması, kendisiyle ve kendisinden beklenen amelleri yerine getirebilmesi ve ne zaman bir iş yapmaya yönelse kolaylıkla yapabilmesidir.

İkincisi, kendisine söylenen ve karşılaştığı her şeyde, o iş ne ise ona göre söyleyenin maksadını iyi bir şekilde kavraması ve hızla düşünmesidir.

Üçüncüsü, anladığını, işittiğini ve andığını ezberlemesi ve bir bütün olarak onları asla unutmamasıdır.

Dördüncüsü, bir şey hakkında en küçük bir delil bile görse o delilin gösterdiği şeyi derhal anlayacak şekilde, en ufak bir delilin ortaya çıkmasıyla görüşü oluşabilen zeki ve uyanık bir kimse olmasıdır.

Beşincisi, içinde ve kalbinde olanı en veciz lafızlarla dile getirecek ifade güzelliğinin olmasıdır.

Altıncısı, ilmi ve istifade etmeyi seven, ona boyun eğen, kolayca kabul eden, ilim yorgunluğundan acı çekmeyen ve karşılaştığı sıkıntılardan eziyet duymayan biri olmasıdır.

Yedincisi, doğruluğu ve güzel muameleyi seven ve ehline yakın duran biri olmasıdır.

---

8. Enfâl, 8/37.
9. Zümer, 39/61.

Sekizincisi, yeme, içme ve cinsi münasebete düşkün olmayan, ayıplardan uzak duran ve bunların oluşturduğu lezzetlerden nefret eden biri olmasıdır.

Dokuzuncusu, ruhu yüksek, himmeti yüce ve cömertliği seven, bütün kötü ve çirkin şeylerden nefsini yüce tutan, himmetini en yüksek dereceli işlere çeviren biri olmasıdır.

Onuncusu, dirhem, dinar ve dünyanın diğer mal ve mülküne değer vermemesi ve onlardan yüz çevirmesidir.

On birincisi, adaleti ve adilleri seven, baskı ve zulümden nefret eden biri olmasıdır. Adaleti ehline veren, zulmü ortadan kaldırana şefkat duyan, iyi, güzel ve adalet olarak gördüğü her şeyi, hiçbir komuta zorluğu ve başkaldırı hissi duymadan yerine getiren, zulme ve çirkinliğe çağrıldığında icabet etmeyen biri olmalıdır.

On ikincisi, yapılmasını gerekli gördüğü şeye karşı azimli, korkusuz, ruh zafiyeti duymayan, cesur ve yürekli biri olmasıdır.

Bölüm

Bil ki, şeriatı tamamlamak, sözleri, emirleri, yasakları ve onların yorumlarını yetkinleştirmek, şeriatların gereklerini, hükümlerinin yollarını, ümmetinin tedbirini, din ve dünya işlerinde memleket insanlarının siyasetini geliştirmek için yasa koyucunun koyduğu ve sonra diğer işleri üzerine bina ettiği ilk kural, onun öncelikle kendi nefsinde, âlemin kadim, diri, bilgili, hikmetli, kudretli, üstün, iradeli bir yaratıcısının olduğunu, O'nun bütün varlıkların nedeni olduğunu, onların her birini kendisine uygun şekilde çekip çeviren bir sahibinin olduğunu kesin bir bilgi ile görüp inanmasıdır.

İkincisi, maddeden (*heyûla*) soyutlanmış, her biri kendi kendisiyle var olan, kendi nasibine düşen emre yönelmiş, akılsal varlıkları tasavvur edip düşünmesi gerekir ki, bunlar yüce Allah'ın melekleri ve onun hâlis (saf) kullarıdırlar. Elçi gönderme, vahiy ve haberler onlarla gerçekleşir ve bütün bunlar onların desteğiyle olur.

Üçüncüsü, yerine göre bedenden soyutlanmış, yerine göre bedeni kullanan, bazen de onunla bağlantı kuran nefsanî varlıkları bilip iman etmesidir. Onlar iş ve hedeflerine uygun olarak hayvan bedenlerine iner ve oraya yerleşebilirler.

Dördüncüsü, onların bedenlerden ayrılmasıyla özlerinin bozulmayacağına ve bedenlerden ve algılanabilirlikten çıkmalarıyla Yüce Allah'ın kudretinden çıkmayacaklarına inanmak gerekir.

Beşincisi, varlıklardan her biri kendi özleriyle tektir ve onları ancak kendilerine ilişen kötü amelleri, bozuk fikirleri, kötü huyları ve katmerleşen cehaletlerinin ıslah veya ifsat edebileceğine inanmaktır.

Altıncısı, Yüce Yaratıcı bir şeyi emrettiğinde ona imkân tanıyacağını ve bütün nedenleri ortaya çıkaracağını, içlerinden emrine uyanların, yasağını işleyenlerin olacağını bilmektir.

Yedincisi, itaat ve isyan sınıflarından her birisi için sevap ve azap olarak bir karşılık kılmıştır. Emredilenleri ve yasaklananları bile bile işleyenlerin karşılığı hak ede-

ceğini öğretir ve mazeret imkânını ortadan kaldırır. "*Helak ettiğini açık bir kanıtla helak etsin yaşattığını da apaçık bir delille yaşatsın.*"[10]

Sekizincisi, onların iyi kötü, güzel çirkin geçmişte yaptıkları şeylerle karşılık görecekleri bir yeniden dirilişin olduğunu; O'nun her birine barınağını hazırlaması ve sığınağını onarması için imkân verdiğini, bu durumda iyilik yaparsa kendisi için, kötülük yaparsa onun da kendi aleyhine olduğunu, "*Senin Rabbinin kullarına asla zulmetmeyeceğini*"[11] bilmesidir.

Dokuzuncusu, ödülü en fazla ve dönüş yerinde dereceleri en yüksek olan şeyin, Allah Teâlâ'ya dua ve yakarış olduğunu bilmektir.

Onuncusu, Allah'a çağıranların derece olarak insanların en yücesi, makamlarının en yüksek, Allah'a yakarma tutkularının en şiddetli, deneyimlerinin en çok, bilgilerinin en geniş, topluluklarının en çok, insanlara nimetinin en büyük, doğruyu en fazla konuşan ve hak yola en fazla bağlı olan olduklarını bilmektir.

İşte bu görüşler kanun koyucunun kendinde gerçekleşir ve bunları düşüncesinde tasavvur ederse hiç şüphesiz bunları kesin olarak müşahede eder gibidir. Kendilerine gönderildiği insanları bunlara çağırır. İnandıklarını davet edeceği seçkin insanlara haber vermesinde hem gizlilik, hem de açıklıkla fakat saklamaksızın ve şifrelendirmeksizin ortaya koyar, halk katında ise ortak lafızlarla ve yoruma ihtimalli manalarla işaret eder ve çoğunluğun akledebileceği ve nefislerinin kabul edebileceği sembollere sokar. Yasa koyucu, sırf Allah rızası için bu manaları anlayan, şeriat koyucunun işaret ettiği hakikatleri kesin bir şekilde tasavvur eden, zaferden sonra ona yardımda gayret eden, zarar ve ziyan etme ihtimali bulunan, iyi ve kötü günde sabredenleri, sıddıklar, şehitler ve salihler olarak isimlendirmiştir. Allah onları ileri derecede methetmiş ve onları kendi lisanıyla şöyle övmüştür: "*İşte onlar Allah'ın kendilerine nimet verdiği nebiler, sıddıklar, şehitler ve salihlerle beraberdirler; bunlar ne güzel arkadaştırlar.*"[12]

Onları şehitler olarak isimlendirmesi, onların maddeden ayrı ruhânî birtakım işleri müşahede etmeleri sebebiyledir. Bununla hayat cenneti ve onun nimetleri kastedilmektedir. Sıddıklar olarak isimlendirmesi, onları, yasa koyucuya yardım edilmesi ve destek verilmesi hususunda kendiliklerinden bir istek ve taleple tasdik etmeleri nedeniyledir.

O, kavrayışı bu manaları bilmeye ve bu şeyleri hakikatleriyle tasavvur etmeye yetmeyen, fakat yasa koyucunun haber verdiğini ikrar eden, dediğini onaylayan, ona destekte gayret gösterip zaferi için kıyam eden, emir ve yasaklara sabreden kimseleri ise müminler olarak isimlendirmiştir. Yüce Allah onları haber verilene iman etmeleri ve onu onaylamaları ve onun zaferi için onunla beraber gayret etmiş olmaları nedeniyle överek şöyle buyurmuştur: "*Allah mümin erkeklere ve mümin kadınlara vaat etti...*"[13]

---

10. Enfâl, 8/42.
11. Fussilet, 41/46.
12. Nisâ, 4/69.
13. Tevbe, 9/72.

Fakat O, diliyle ikrar edip de söylenenler hakkında kalbinde şüphe taşıyanları Müslümanlar olarak isimlendirmiştir. Yüce Allah onları yermiş ve şöyle buyurmuştur: "*Bedeviler iman ettik dediler, de ki, siz iman etmediniz ama Müslüman olduk deyiniz.*"[14] Aynı şekilde: "*Onlar Müslüman olmalarını senin başına kakıyorlar.*"[15] buyurmuştur.

O, diliyle iman edip de içte hainlik yapan, iki yüzlülük yapan, diliyle izhar ettiğinin tersine kalbinde yalanlamayı saklayan, hile ve tuzak kuran kimseleri ise münafıklar olarak adlandırmıştır. Allah onları birçok yerde tehdit etmiş, yermiş ve sakındırmıştır. Bulundukları hale son vermemelerini yadsıyarak ve iki yüzlülüklerini tehdit ederek şöyle buyurmuştur: "*Şüphesiz münafıklar, ateşin en aşağı tabakasındadırlar.*"[16]

O, davetini açıktan inkâr edenler, gizli ve açık yalanlayanlar ve açıktan düşmanlık edenleri ise kâfirler olarak isimlendirmiştir. Onlarla savaşı ve vuruşmayı emretmiş, onları çokça yermiş, sakındırmış ve tehdit etmiştir.

Bölüm

Bil ki, yasa koyucunun özelliklerinden birisi, onun davet edeceği insanları gözetmesi, onlardan büyük-küçük, erkek-kadın, hür-köle, şerefli-sıradan, âlim-cahil, zengin-fakir, güçlü-zayıf, yakın-uzak her birinin haberlerini bilmesidir. Öyle ki onlardan her birinin ismini, sülalesini, sanatını, bilgisini, işlerindeki uygulamalarını, geçimini hangi yolla kazandığını, kendisinde baskın olan güzel veya çirkin karakteri, iyi veya kötü ahlakını, insaflı ve insafsız adetlerini bilmeli ki böylece onların bilgisine güvenebilsin, konumları belli olsun, zor işlerde onların her birinden yardım alabilsin ve kendilerine uygun işte kullanabilsin.

Bölüm

Bil ki, onlar için ortaya konan ve yerine getirilmesi talep edilen ilk sünnet/gelenek, birtakım şeylerdir ki onlardan ilki, şeriata saygı sebebiyle aralarında sevginin güçleneceği, kalplerinin birleşeceği, böylece birliklerinin kurulup kelimelerinin ittifak edeceği karşılıklı dostluktur. Şeriatın yolunda muhaliflere karşı, onlardan uzak durma ve Allah'ın (c.c.) buyurduğu gibi, akrabaları ve sevgilileri de olsalar, onlardan uzak olmayı emreder: "*Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirlerinin dostlarıdırlar, marufu emrederler ve*[17] *münkeri yasaklarlar*"[18]; "*Allah'ın kendilerine gazap ettiği topluluğu dost edinmeyin.*"[19]

Bu sünnetle ilgili görevi yerine getirip, ona iyice sarılıp nefislerinde sağlamlaştırdıklarında, bu hususa dört elle sarılıp karşılıklı yardımlaştıklarında, hepsi bu durum-

14. Hucurât, 49/14.
15. Hucurât, 49/17.
16. Nisâ, 4/145.
17. Mümtehine, 60/13.
18. Tevbe, 9/71.
19. Mümtehine, 60/13.

da tek bir adam gibi, tek bir beden ve tek bir nefis gibi olurlar, onlara yasayı koyan da o bedenin başı gibi olur, onlar da onun diğer azaları gibi olurlar. Yasa koyucunun kişisel kuvveti, diğerlerinin nefislerinde düşünme gücünün diğer duyu güçlerinde tasarruf ettiği gibi etkin olur. Bu durumda tek bir görüş, tek bir hedef, tek bir gaye ve tek bir güç ortaya koymuş olurlar ve onları yenmek isteyen herkese galip gelir, onlara karşı çıkan, düşmanlık eden ve onlarla zıtlaşan herkesi mağlup ederler.

Bölüm

Ey kardeşim! Şayet din ve dünyanın ıslahı hususunda kesin niyetli isen, bizimle şeriatın sünnetine uymaya gel. Senin diğer erdemli kardeşlerin ve cömert arkadaşlarınla toplanalım, bu hususla ilgili olarak gönlümüzdeki pür nasihatte, gizli ve açık karşılıklı işlerimizdeki dostlukta, kalplerimizde sevginin oluşmasında yardımlaşalım. İnşallah Yüce Allah başarılı kılacaktır.

Bölüm

Bil ki, yasa koyucunun kesin olarak inandığı özelliklerden birisi şudur: Kim Yüce Allah'a daha yakın olur, rızasını daha fazla talep eder, şeriatın yaşanmasında, desteklenmesinde ve ortaya çıkmasında malını, canını ve ailesini ortaya koyarsa, onun yardımcılarından ve yoldaşlarından bir kimse malını Allah yolunda harcar, sevdiklerinden ayrılır veya şeriat yolunda kanını döker, bedenini feda ederse, işte bu nefis bedenden ayrıldıktan sonra maddeden soyutlanmış olarak kalır, kendi türünün çocuklarından daha yüksek rütbeye çıkar, derecesi yükselir ve şeriatın kullandığı bedenli nefislere teşrif eder, sanki üzerlerinde durur, hallerine şahit olur, şeriat onun ruhanî şehri olur, onun şeriatın kullandığı nefisler üzerine tasarruf ve otoritesi, şehrin başkanlarının memleketine, insanlarına ve vatandaşlarına tasarrufu gibi olur. Onlar aynen siyasetçi başkanların, başkanlık edilenlerin kendilerine boyun eğip itaat etmeleri ve güzel hizmetleri nedeniyle ulaştıkları durumda olduğu gibi tam bir lezzete, sevince ve mutluluğa ererler. Şeriata tâbi olanların sayısı arttıkça mutlulukları, sevinçleri, lezzetleri ve gıpta edişleri de devamlı olarak artar.

Bil ki, yasa koyucunun önemli hasletlerinden birisi, öncelikle davet ettiği insanlar için bütün şartlarıyla yerine getirecekleri, kullanılmasında çoğunluğun maslahatı ve kamunun faydası söz konusu olan, güzel bir sünnet ve aralarında gereğince amel edecekleri adil bir hayat tarzı ortaya koyması, bunların kullanılmasında kendisine veya birtakım insanlara meşakkat ve zararın olmasına kulak asmamasıdır. Çünkü yasa koyucunun maksadı kendi nefsini veya o vakitte mevcut olan yardımcılarını ve yoldaşlarını ıslah etmek veya kendisine ve onlara sağlanacak dünyevî bir menfaat değil, tam tersine onun hedefi onların ve onlardan sonra gelecek takipçilerinin ve daha sonra kıyamete kadar gelecek olanların iyiliğidir.

Bil ki, kendi zamanında mevcut olan şahısların çokluk olarak kendisinden sonra gelenlere oranı, ancak birlerin onlara, onların yüzlere, yüzlerin binlere, binlerin on bilere, on binlerin yüz binlere, yüz binlerin milyonlara ve böylece devam eden oranlar gibidir.

Bil ki, şeriat koyucunun şeriatın hükmü konusunda kardeşleriyle, yardımcılarıyla, takipçileriyle ve onlardan sonra kıyamete kadar gelecek olanlarla ilişkisinin örneği bir ağaca benzer. Onlardan sonra gelenler dalları, daha sonra gelenler ise yaprakları ve meyveleri gibidir. Bu ağaç ruhanî olup yukarıdan aşağıya doğru biter, çünkü onların dalları göklerdeki meleklerin mertebesini izleyen şeylerdendir, zira onun maddesi oradan iner. Bu yasa koyucunun melekler tarafından desteklendiği anlamına gelir, onlardan vahyi, ilhamı ve haberleri alır, kendilerini meleklerin mertebesine çekmek için yeryüzündeki insanlara iletir. İşte bu sembolik ağaç, Tûbâ ağacı olup, arşın altında biter, dalları cennetliklerin evlerine sarkar, onlar da onun meyvelerinden devamlı olarak faydalanırlar.

Bölüm

Bil ki, şeriat sahibinin koyduğu özelliklerden birisi, yasa koyarken söylediği, yaptığı, emrettiği ve yasakladığı hiçbir şeyi görüşüne, içtihadına ve gücüne nispet etmemesidir. O, ancak, bunları kendisi ile Rabbi arasında aracı olan, bilinmeyen vakitlerde vahiy getiren meleklere nispet eder. Fakat bilgeler ve filozoflar herhangi bir ilmi geliştirdiklerinde, bir kitap telif ettiklerinde, sanatlardan bir sanat ortaya koyduklarında, bir mabet inşa ettiklerinde, bir siyaset uyguladıklarında bunu kendi güçlerine, içtihatlarına, görüşlerinin iyiliğine ve araştırmalarının derinliğine nispet ederler. Bu, yasa koyucunun uygulamasına ters düşer.

Bölüm

Bil ki, şeriata tâbi olanların din ve dünyalarının tamamı şu dört özelliktedir: Birincisi, her birisinin kötülüğü tanıyıp ondan sakınmasını, iyi ve güzel olanı tanıyıp onu emretmesini sağlayan bir aklının olmasıdır. İkincisi, onların yasa koyucularının fiil, söz, adap ve tasarruflarında bir örneğin bulunmasıdır. Üçüncüsü, her birinin yanında yasa koyucusundan belirli vakitlerde öğrenecekleri bir vasiyetin bulunmasıdır. Dördüncüsü ise her bir cemaatin başında kendi erdemlileri içinden çıkmış, şeriatın sünnetini bilen, onu yerine getirmeyi emreden, onu korumaya teşvik eden, şeriatın gidişatını değiştirmeyi arzuladıklarında onları alıkoyan ve sakındıran bir başkanlarının bulunmasıdır.

Bölüm

Bil ki, iyiler ve akıllıların akıllarına yasa koyucu ile güç eklendiğinde artık kendilerine başkanlık edecek, emredecek, yasaklayacak, kendilerini sakındırıp haklarında hüküm verecek bir başkana ihtiyaç duymazlar. Zira kanun koyucu için akıl ve kudret, başkan ve imamın yerini alır. Ey kardeşim! Gel bizimle, şeriatın sünnetine uyalım, niyetlendiğimiz şeyler hususunda onu kendimize önder yapalım, Allah seni muvaffak kılar; şüphesiz O, karşılıksız veren ve cömerttir.

Bölüm

Bil ki, felsefî ilimlerle yetişen ve matematik ilimlerin eğitimini alan bir grup, kendileri şeriatın hükümlerinin zahirinden habersiz, gözleri onun konularının sırlarını bilmeye kapalı iseler, ilahî şeriat yolunu kullanmayı önemsemez, yolunda yürümez, koyduklarını ayıplar, hükümlerine boyun eğmeyi reddeder, sınırlarına itaat etme hususunda büyüklenirler. Bundan dolayı şeriatın sahibi, onları, şeriatın hükümlerini inkâr ve kurallarını ayıplama hususunda birbirlerine yaldızlı boş sözler fısıldayan insan ve cinlerin şeytanları olarak adlandırmıştır. Yani onlar şeriatla amel eden insanları Yüce Allah'ın buyurduğu gibi alaya alırlar: "*Onlara uğradıklarında ağız bükerek alay ederler.*"[20] Bütün bunlar onların, şeriatın inceliklerini bilmemeleri ve Yüce Allah'ın nitelediği gibi, O'nun hükümlerine karşı kör olmalarındandır: "*Sağır, dilsiz ve kördürler, onlar akletmezler.*"[21]

Bölüm

Bil ki, ilahi kitapların indirilen bir dış tarafı vardır ki bu, okunan ve işitilen lafızlardır. Bir de onların gizli ve iç tevilleri vardır ki onlar da anlaşılan ve akledilen manalardır. Aynı şekilde, şeriat koyucuların da, üzerine şeriatı koydukları kuralları vardır. Şeriatın bir açık ve görünür hükümleri, bir de içerde ve gizli sırları vardır. Zahirî hükümlerinin uygulanmasında, uygulayanlar için dünyaları açısından iyilik vardır. Gizli sırlarını bilmelerinde ise ahiret ve öteki dünya işleriyle ilgili iyilik vardır. İlahi kitapların manasını anlayan, şeriat kurallarının sırlarını bilmeye yöneltilen, güzel sünnetle amel etme ve dengeli yaşama konusunda gayret gösteren kimselerin nefisleri bedenlerinden ayrıldıkları zaman cennetleri sayılan ve sekiz mertebeden oluşan melekler mertebesine yükselirler. En, boy ve derinlik gibi üç boyutu olan maddeden kurtulmayı başarırlar, böylece her birinin genişliği gök ve yer genişliğinde olan cennet derecelerine ve sekiz mertebeye yükselirler. Kim de bu manaları anlama ve bu sırları bilme olgunluğuna ermez, fakat âdil sünnetle ve zahir hükümlerle amele muvaffak olursa, işte bu nefisler bedenlerinden ayrıldıkları vakit, *sırat-ı müstakim* demek olan insan suretinde sırat-ı müstakimi geçinceye kadar korunmuş olarak kalırlar. Yüce Allah buna; "*İşte bu benim dosdoğru yolum, ona tâbi olun.*",[22] şeklinde işaret buyurmuştur. İlahi şeriatın vazedilmesinin yüce gayesi budur. Kim de bu manaları anlama olgunluğuna ermez, şeriatın sünnetiyle amel hususunda gayret göstermez, hükümleri altına girmez ve kanunlarına boyun eğmezse, işte bu kişiler bedenlerinden ayrıldıkları vakit hayvanlık derekelerine düşerler ve Yüce Allah'ın, "*Onlar için yedi kapı vardır, her kapı için ayrılmış bir grup vardır.*"[23] dediği gibi, orada kendilerini bir ateş sarar. Onun, "*Şayet yakınlardan idi ise rahatlık ve güzel rızık vardır.*" sözünden, "*cehenneme atılma vardır,*"[24] sözüne kadar buna işaret vardır. Bu ilahî

20. Mutaffifîn, 83/30.
21. Bakara, 2/171.
22. Enâm, 6/153.
23. Hicr, 15/44.
24. Vâkıa, 56/89-94.

nüktelerin inceliklerini bilme ve kurallarının sırlarına işaretle alakalı olarak aşağıda ki kaside söylenmiştir.

Kaside

Saat yaklaştı ay yarıldı,
Ondan ibret fenleri ortaya çıktı.
Gerçek bir mucize görünce yüz çevirdiler.
Ve bu devamlı bir sihirdir, dediler.
Yalanladılar ve nefislerine uydular,
Yaptıkları her şey kitaplardadır.
Onlara, kötülükten vazgeçirecek
Garip haberler geldikten sonra
Sağlam ve üstün bir hikmet içinde
Onunla özür ortadan kaldırılır fakat uyarılar fayda vermez.
Hatta içerisinde taraftarları olan helak süratle gerçekleşince
Hani nerede düşünen?
Allah ölümden sonra onu diriltti
Ve kabirden sonra bana dönün dedi
Allah onun mazeretini kesmek için geri gönderdi
Dönüşte azgınlık gösterdi ve kötü oldu
Yurtlarını terk edenler gibi
Ölüm korkusundan, korku fayda vermedi
Onları yaratan "birlikte ölün", dedi
Sonra onları rızık ve ömürle diriltti
Yahut ıssız, çatıları üzerine çökmüş,
Yerle bir olmuş bir kasabaya uğrayan gibi
Allah burayı diriltecek mi dedi
Öldükten sonra, o öldürüldü ve tekrar diriltildi
O kişide, sonra eşeğinde ve
Yiyecek ve içecekte ibret vardır
Ey insanlar Allah'tan sakının!
Dendiği gibi amelleriniz sadece yaptıklarınızdır
Şeytan sizi doğruluk mevkiinden
Güçlü sultanın makamdan alıkoydu
Sizin yüzleriniz silinmeden önce
Yüzlerin silinmesi arkaya çevrilmesidir
Yahut haddi aşanların lanetlenmeleridir
Deniz sahilinde cumartesi yasağını çiğneyenler gibi
Hani çevrildiklerinde maymunlara, domuzlara
De diğer bazı yaratıklara
Onları benzerleri gibi değiştirdi
Suretleri damgalı, yan tarafları birbirine eşit olarak

Ters çevrilmişler gibi bakışları döndürülmeyen
Öğüt almak için. Hayır, hiçbir sığınakları yoktur
Çağrılınca secde edemezler
Ölçüde secdeyi korudukları zaman
Ellerine kelepçe vurulanlar ile
Yakıcı cehenneme atılanlar arasından görünerek
Susar, su onun için derindir
Bazısında gül ve göğüs ile ilgi gösterilir
Zincire vurulmuş olanlar arasından
Ölçüsü yetmiş arşın olan
Cezayı kendi nefsine vacip kıldı ve
Cehennemin dibine girmeyi hak etti.
Diğerinin başını toprak örttü
Ağacın ayağa kalktığı gibi alt-üst edildi
Helake uğramaktan geri durmaz
Faydayı çekmez, zararı uzaklaştırmaz
Gelenlere hasretle boyun eğerek
Alevli ateşe ve o, boşalan bir sudur
Böyledir, tutuşturulan bir ateşten olan
Demirde veya taşta sıcak ve soğuk olarak
Cehennemin en altında onları uzaklaştırmaz
Ömrün başında yenilen şeyden başkası
Hepsi kendisine haksızlık etti
Yakıcı azapta ortaktırlar
Derileri yenileri ile değiştirilir
Cehennemde azabı tatmak pişirdiği zaman
Cahillikten Allah'a sığınırım
İşiteni sağır, göreni kör eden
Nefislerin hayallerinden de
İşi Allah'a gaflet içinde ibadet etmektir
Nice azgın günahkârlar vardır
Allah mühlet verdikçe günah ve kötülüğe devam ederler
Rabbi ilahın ayetleri geldi ona
Mahrum onlardan koptu ve ayrıldı.
Azgınlar topluluğundan oldu
Kendi makam ve menzillerini gördüler
Bu onları çukurlara sevk etti.
Ve imanına küfür karıştıran nice cahiller var
Sen onları uyarsan kibirlenir ve kaçarlar.
Uykudaki adam sadece görüneni bilir
Hayattan. Eserden gafil olarak
O, ahiretten yüz çevirmektedir.

Oraya varanlar için hayır veya şer vardır.
Kıyametin kopmasını ister. Kıyametin kopması,
Cahilin ölümünde ne korkunç ve acı bir gündür.
Cahilliklerinden azaba uğrayan nice topluluklar vardır
Üzerilerine sur çekilir, hapsedilirler
Halk için bir ayırt edici, görünüşünde
Azap vardır, ibretlerden uzak
Kişi için darlık, iç dünyasında
Allah'ın rahmetinden yayılan yağmur yüklü bir buluttur.
Bilen Rabbimiz Allah ne mübarektir
O'nu bilenler en değerli topluluktur
O'nu seven, O'nun için düşmanlık eden
Müminlerin davetçilerini barındıran veya onlara yardım eden
Allah için hicret ve cihat edenler
Veya hac ve umre yapanlar
Canlı, konuşan evlere
Yayılmış elbiselerde ortak olan
İzin verdi Allah onların yükseltilmesine
Ve oralarda isminin zikredilmesine
Muvahhit bir topluluk ki dinleri
Allah'ın kulu olan efendimiz el-Hudr'un dinidir
Onlar kendi nefislerinde görüyorlar
Başkalarının görünüş güzelliğinde gördüklerini
Onlardan her asırda davetçi vardır
Denizlerdeki gemilerin kat ettiği şeyi çeken
Bir şahsın yanında durmazlar
Uzun zaman geçer ve o beklenen vaattir
Bilakis aralarında ve onlardan doğan yıldızlar vardır
Belli bir nizam ve tertiple akıp giden
Onlar ayaklarınız altındadır, yavrum, sen hakka bak
Sizi boş fikirler meşgul etmesin
Onları dinleyip faydalanan nice insanlar vardır
Onlar için geleni ve terk edeni bilirler
Nice cahil ve gafiller vardır
Bunu söyleyen kâfir olur diyen
Onun dediğini kim biliyordu?
Görüşünü anlayışlara sunarken
Onun doğruluğu, gabya taş atarak değil,
Akılların tasdiki ile ortaya çıkar
Onun yakınlığı müşterektir
Yakınlıkta onu kabul edenlerin iddiaları eşittir
Öyleyse onun haberlerindeki hikmeti getirsinler

Surelerin ayetlerindeki özel sayı ile
Bütün farzların miktarları gibi
Namaz, zekât ve taharet
Nice azim ve rıza ehli kimseler vardır
İlim ve kuvvet verilmiş beklenen Tâlut
Rabbimiz ilahın isimleri nasıldır?
Onlar 99 güzel ve büyük isimdir
Ümmetini nasıl ayırmıştır?
Sadece yetmiş üç fırkaya
Peygamberin 46 parçası nasıldır?
Bu çok önemli bir konudur
Sadık rüyayı niçin bir kabul etti?
Bütün parçaların içinden, bir düşün
Arşın taşıyıcıları ki onların sayısı
Cennet kapılarının sayısı kadardır
Cehennemin kapıları sınırlanmıştır
Yedi ile, oraya gelen ve acele edenler için
Gölgesine doğru giderler
Onun ateş topu atan üç dalı vardır
Allah Kuran'da on dokuz olduğunu söyledi
Cehennemde her şeye malik olanların
Sayılarının böyle yapılmasındaki sebep
Kâfiri imtihan etmek veya zikri haber vermektir
Oraya giren herkesin vardır
Boyu yetmiş zira kadar olan bir zinciri
Şimdi, Tâhâ nedir, Hâmîm nedir
Ya da Tâsîn veya benzer sureler
Nedir görünüşü hakkındaki haberleri gizlenen işler
Eşekler gibi ayaktakımı arasında
Cinlerin kıssası gibi ki onlar fesat çıkardılar
Ve kaplayan su ile bir kısmını ele geçirdiler
Hayye nedir? Tâvus nedir?
Azgın iblisin yardımcılarıydılar
Âdem'in sakındırıldığı buğday nedir
Bitkiler ve sebzeler arasındaki
Onu tadınca, nasıl da açılıverdi
Önceden örtülü olan çirkin yerleri
İlk olarak karga nasıl öğretti
Kâbil'e kardeşinin cenazesini defnetmeyi?
Soğuk olan ateş nedir
İbrahim›e ki o şükretmişti
İlahın dirilttiği kuş ne idi

Ölümden sonra, o sabretmişti.
Her tarafı kaplayan tufan nedir?
Tahtalar ve halatlardan yapılmış gemi nedir?
Yusuf'un gömleği ve kurdu nedir?
Meşhur yalanla getirilen kan nedir?
Dibine salındığı kuyu nedir?
Bir iftira sonucu atıldığı hapis
Onu nasıl sattılar alıcısına
Düşük bir fiyat, az bir para karşılığında..
Rabbinin burhanı nedir? Farkına vardı
O zaman "zindan benim muradımdır" dedi ve sabretti.
Bir tanık şahitlik etti
Arkadan yırtılan gömleğiyle
Bundan sonra gömleği ne oldu?
Onda babası için birikmiş bir şifa vardır
Böğüren buzağı nedir?
Bir parçasıyla maktule vurdukları sarı inek nedir?
Akan ve bir şeref olan kan nedir
Sahibi için, sudaki için değil. Bununla yetin
Büyük bir ümmet asırlarca nasıl şaşırdı?
Koca çöl nasıl inci gibi küçüldü?
Üzerlerine kaldırılan dağın gölgesine
Kaybolan ve hazır olan herkes şahittir
Kral Süleyman yere nasıl yığıldı?
Yıkılınca yüzüğü ve asası ne oldu?
Kuşlar ve dilleri nasıldı?
Rüzgâr onunla eser ve ona boyun eğerdi
İmtihan için üzerine
Bir ceset bırakılan kürsü nedir?
Bilgin olanın getirdiği taht nedir?
O, gözünü kırpmadan önce, dendiği gibi
Balığın yuttuğu Yunus
Orada yıldızları gördü ve düşündü
Mesih ve Ruh kimdir? Ve beşik
Küçükken içinde insanlarla konuştuğu?
Hârut ve Mârut'un aslı ve
İnsanlara öğrettikleri sihir nedir?
Ashâb-ı Kehf'in uykusu ve dirilişi,
Habere göre yedincileri olan yanlarındaki köpek
Ye'cûc ve Me'cûc'un seddi ve
Peş peşe onu aşındıran topluluklar
Onu nasıl güvenli bir barikat şeklinde düzleştirdi

Yardımcıların üflemeleri ve erimiş bakır dökmeleri?
Onlara vaat edilen şey nasıl yaklaştı?
O derinleştikçe gözleri korkudan donacak
Güneşin batıdan doğması ne demektir?
Engellenmeyen asinin iki boynuzu arasındaki nedir?
Güneş ışığının ardından nasıl dürülecek?
Ve parlak yıldızlar nasıl bulanıklaşıp sönecek?
Her mahlûkun sakındırıldığı Deccal kimdir?
O tek gözlü bir şahıstır
Ordusunun iki tarafından nasıl akar?
Büyüklükte dev gibi olan dağlar
Basra dağında verimli bir cennet
Bahçeler ve çiçeklerle dolu
İsfahan'dakinin üzerinde ise daima
Tutuşmuş bir ateş var ve bulanık bir duman vardır
Bunu bilmez, anlatılanlar içinde
Kendi yaratılışını görenlerden başkası
Yüce göklerin ve yerin yaratılışında
Desteklenmişti veya haber vardı
Hamt olsun Allah'a ki bize gösterdi
Haberden başka bir yolla bilmediklerimizi

Ey kardeşim! Bil ki, bu beyitler ve içindeki konular yalnızca ahlak terbiyesi görmüş olanlara bir yol gösterme, peygambere ait sırlar ve kitaplardaki şeriat konuları doğrultusunda psikoloji eğitimi almış olanlara bir uyarıdır. Nefsini eğiten ve ahlâkını düzelten kardeşlerimizden başkasının kendilerine bu meselelerle alakalı herhangi bir şey sorulduğunda cevap vermemesi gerekir. Zira paslı nefis ve kötü ahlak bu manaları anlamaya engeldir.

"*İlahî Yasanın Mahiyeti, Nübüvvetin Şartları Risâlesi*" tamamlanmış olup bunu, "*Allah'a Davet Şekli Risalesi*" takip edecektir.

İlahi ve Dînî Yasalara Dair İlimlerin (*el-Ulûmu'n-nâmûsiyye ve'ş-şer'iyye*) Yedinci -İhvân-ı Safâ Risâlelerinin Kırk Sekizinci- Risâlesi Allah'a Davet Şekli Hakkındadır[1]

1. Çeviri: Doç. Dr. Mehmet Vural, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Fakültesi Felsefe Bölümü Öğretim Üyesi.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla!

Hamd Allah'a, selam O'nun seçilmiş kullarının üzerine olsun! Allah mı daha hayırlıdır, yoksa O'na ortak koştukları varlıklar mı?[2]

Ey kardeş, Allah seni ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin, bil ki, bizim ülkeye dağılmış olan grubumuz, kardeşlerimiz ve bize bağlı olan diğer insanlar, hal ve mertebe bakımında üç sınıftırlar: Onlardan bir grup, samimî, hayırlı ve erdemli seçkinler ve akıllılardır. Onlardan diğer grup, kötü ve rezil ahmaklardır. Bu ikisi arasındaki grupsa, ortadakilerdir. Her grubun farklılaştıkları görüş ve düşünceleri; tutkun oldukları değişik iddiaları ve kendilerine özgü huy ve karakterleri vardır. Aynı zamanda onların alışkanlık haline getirdikleri işleri ve eylemleri vardır. Her grubu kendi nitelikleriyle belirtmek ve alametlerini göstermek istiyoruz. Böylece bir şehre veya beldeye girip onlardan biriyle karşılaştığında, onları alametleriyle ayırt edersin ve simalarıyla tanırsın. Dolayısıyla onlara selam verir, grubun içine mümkün mertebe yumuşak ve kibar bir şekilde girersin. Onlara bizim ilmimizden, kalplerinin aldığı oranda bahsedersin. Onlara sırlarımızı akıllarının ve ruhlarının aldığı kadarıyla öğretirsin. Bu şekilde gayretleri ona ulaşır ve anlayışları onu kavrar. Bütün bu konularda sen, *İhvân-ı Safâ Risaleleri*'nin birincisinde hikâyesi anlatılan dost bilge tabip gibi olursun.

Bölüm

Seçkin ve erdemli kardeşlerimiz arasında din işlerini bilen, nübüvvet sırlarından anlayan ve felsefî alıştırmalarla eğitilen kimseler vardır. Onlardan biri ile karşılaştığın ve ona uygun bir şekilde yakınlık kurduğun zaman onu sevindirecek bir şeyle müjdele, ona keşif ve uyanış merhalesini yeniden başlatmayı ve sultanın evine ve seçkin kişilerin zuhuruna uygun olan onuncu merhalede irtibatın ateş üçgenleri (trigonometrisi) burcundan bitki ve hayvan üçgenleri burcuna geçmesi suretiyle kulların üzerinden tasanın kalkmasını hatırlat!

Bil ki kardeşlerimizden ve topluluğumuz mensuplarından bir diğer grup bizim varlığımızdan şüphe etmekte ve dostluğumuza ilişkin inançları çerçevesinde varlı-

2. Neml, 27/59.

ğımızı sürdürmemize şaşırmaktadırlar. Bir diğer grup ise varlığımızı sürdürmemize inanmaktadırlar, fakat sırlarımızı bilmeksizin davamızdan habersizdirler. Hepsi davamızın ortaya çıkmasını beklemekte, devrimizin çabucak gelmesini istemekte ve davamızın muzaffer olmasını arzulamaktadırlar. Onlardan biriyle karşılaştığında onu sevindirecek bir şeyle müjdele, gözünü imkânsız gördüğü ümitlerle aydınlat ve umduğunun uzak olmadığını haber ver! Kardeşlerimizden güvendiğin kimselere sana öğrettiğimiz bilgileri hatırlat, bize olan inançları hususunda ruhlarının tatmin olması ve kabul ettikleri davanın doğruluğunu anlamaları için sana açtığımız sırları anlat. Onların önüne ruhlarının arzulayacağı ve huzur bulacağı risaleleri aç. Fakat bu, sana açıkladığımız gibi düzenli ve tertipli olsun. Belki böylece onların okunuşunu duyduklarında ve manalarını kavradıklarında ruhları gaflet ve cehalet uykusundan uyanır ve yüce Allah'ın belirttiği gibi marifet ruhuyla canlanır: *"Ölü iken dirilttiğimiz ve kendisine insanlar arasında yürüyeceği bir nur verdiğimiz kimsenin durumu, hiç, karanlıklar içinde kalmış, bir türlü ondan çıkamamış kimsenin durumu gibi olur mu?"*[3]

Kardeşim, bil ki insanlar arasında din mensuplarımızdan olup bizim ve ehlibeytimizin üstünlüğünü kabul eden bir topluluk vardır. Fakat onlar bizim ilimlerimizi bilmezler; bizim sırlarımız ve hikmetlerimizden habersizdirler. Bundan dolayı bizim varlığımızı ve bekamızı inkâr ederler. Aynı zamanda onlar bizim varlığımızı kabul eden ve davamızın ortaya çıkışını bekleyen topluluğu hor görürler. Onlara karşı çıkarlar. Bağnazlık gösterirler ve nefret ederler.

Ey kardeşim! Bil ki, insanlar arasında din mensuplarımızdan olup bizim ve *ehlibeytimiz*in üstünlüğünü kabul eden bir topluluk vardır. Fakat onlar bizim ilimlerimizi bilmezler, bizim sırlarımız ve hikmetlerimizden habersizdirler. Bundan dolayı bizim varlığımızı ve bekâmızı inkâr ederler. Bununla birlikte onlar, bizim varlığımızı kabul eden topluluğu hor görürler. Varlığımızı kabul eden ve davamızın ortaya çıkışını bekleyen grubu hor görürler. Onlara karşı çıkarlar. Bağnazlık gösterir ve buğzederler.

Bil ki, bunun sebeplerden birisi, insanların kötülerinden olan bir topluluğun Şiî olarak görünmeyi (*teşeyyu'*), kendilerine eylemlerinde iyiliği emredip kötülükten alıkoyan kimselerden sakınmak için bir maske yapmalarıdır. Çünkü onlar her sakıncalı şeyi yapıyor ve her emredileni terk ediyorlar. Onlar yaptıkları kötülükten alıkonduklarında, kendilerini yadırgayan veya işledikleri kötülükten alıkoyan kimselere karşı Şiîlik gösterisinde yarıştılar ve Alevîliğe/Ali taraftarlığına (*Aleviyye*) sığındılar. Yaptıkları iş ne kötüdür! İnsanlar içinde bedenleriyle bize mensup, fakat ruhlarıyla bizden uzak olan ve *Alevî* olmadıkları hâlde kendilerini *Alevî* olarak adlandıran bir topluluk vardır. Fakat onlar, aşağılık kimselerdendir. Onlar, bizim davamıza dair, bedensel aidiyetleri dışında, Kur'an'dan onun ismi dışında, İslâm'dan onun töreni dışında bir şey bilmezler. Bunların, ne öğrendikleri bir ilim, ne anladıkları bir fıkıh (İslam hukuku), ne kıldıkları bir namaz, ne verdikleri bir zekât, ne haccettikleri bir mekân, ne tanıdıkları bir cihat, ne kaçındıkları bir haram, ne sakındıkları bir kötülük vardır.

3. En'âm, 6/122.

Her çirkinliği yaparlar, fakat ne tövbe ederler ne de zikrederler. Ancak bütün bunlara rağmen insanlara karşı küstahlık eder, onlara buğzederler ve bizim taraftarlarımızdan (Şiamızdan) nefret ederler. Onlar bizim dinimizin (milletimizin) mensuplarına en uzak ve taraftarlarımıza (Şiamıza) en düşman, bizim ilimlerimizi en az bilen ve davamızın hakikatinden ve hikmetimizin sırlarından en habersiz insanlardır. Ancak Allah'ın pislikten çıkardığı ve tertemiz ettiği kişiler hariçtir. Nitekim Resulullah (sav) şu sözüyle buna işaret etmiştir: "*Ey Haşimoğulları! İnsanlar Kıyamet günü amelleriyle gelmezler, siz soylarınızla gelirsiniz. Ben Allah'a karşı sizi hiçbir şekilde koruyamam.*" İnsanlar arasında Şiîliği geçim kaynağı hâline getiren bir topluluk vardır. Mesela, ağıt yakanlar ve kıssacılar bunlardandır. Bunlar, Şiîlik hakkında teberrî, sövgü, kınama, lanet, ağıt yakıcılarla birlikte ağlama, Şiîliği benimseyenleri sevme, ilim talep etmeyi, Kur'an öğrenmeyi ve dinde derinleşmeyi terkten başka bir şey bilmezler. Bunlar, türbe yapmanın gerekliliğini ve çocuğunu kaybeden kadınlar gibi, kabir ziyaretini şiar hâline getirdiler. Onlar bedenlerimizin yok olmasına ağlıyorlar, fakat ruhlarına ağlasalar daha iyi olur!

Şia içerisinde imamların duayı işittiklerini ve duaya karşılık verdiklerini söyleyenler vardır. Bunlar, kabul ettikleri şeylerin hakikatini ve inandıkları şeylerin doğruluğunu terk etmezler. Yine onlar içinde Beklenen İmam'ın (*el-İmâmu'l-muntazar*), muhaliflerinden korktuğu için saklandığını iddia eden kimseler de vardır. Tam tersine o, onlar arasında görünmektedir. O, onları tanır; fakat onlar onu inkâr ederler (tanımazlar). Nitekim şöyle denilmiştir:

Onu kendi cinsinden olup araştıranlar tanır;

Fakat diğer insanlar onu tanımazlar.

Hepsi de peygamberlerin Allah'ın ilim hazineleri, Allah'ın yeryüzündeki halifeleri ve peygamberlik ilminin varisleri olduklarını kabul ve ikrar ederler. Ancak söyledikleri hususun aslını ve inandıkları şeyin doğruluğunu anlamazlar! Bu yüzden merhametli kardeşim! Allah seni katından bir ruhla desteklesin! Seni, onlara katılmaktan sakındırırım. Aksine sen; doğru yolu bulan, bulduran (hâdi ve mehdi), doğru yolu gösteren (*reşit*) doktor, kardeşlerine, yoldaşlarına ve komşularına yar ol. Yolunu şaşırmışa yol gösteren, kör ve hastaları iyileştiren ve Allah'ın izniyle ölüleri dirilten kimse ol.

Bölüm

Anlatıldığına göre, Hindistan krallarından âlicenap (soylu), saltanatı güçlü, geniş topraklı, halkına iyilikle nam salmış, adalet ve insaf yanlısı; ancak puta tapan, onları yücelten, putperestleri yakınında barındıran, peygamberin haberlerinden ve onların getirdiği, göklerin melekutu, vahiy, inen kitaplar, ilahi kanunlar ve yorum, dünya ve ahretin durumu, yeniden dirilme, kıyamet, mahşer, hesap, terazi, sırat ve cehennemden kurtuluş, celal ve kerem sahibi Allah'a yakın olma ve cennete girme gibi konular hakkında hiçbir şey bilmeyen bir kral varmış. Sonra bu kral yaşlı olmasına rağmen doğumuyla mutlu olduğu bir erkek evladına sahip olmuş. Böyle bir çocuğa sahip olunca medyumlara ve müneccimlere çocuğun doğum gününün hesaplanmasını ve

bunun astroloji hükümlerine göre olmasını emretmiş. Onlar çocuğun yetişeceğine, yaşayacağına, uzun ömürlü olacağına ve yeryüzü sakinlerinin krallığına ve cismanilerin saltanatına benzemeyen, bilakis gök sakinlerinin krallığına ve ruhanîlerin saltanatına benzeyen bir krallığı ele geçireceğine hükmederler. Çocuk büyüyüp yetişince babası onu tek başına bir eve kapatır, onun için bir saray yaptırıp oraya oturtur, onun için muhafızlar görevlendirir, orayı hizmetçiler, etrafında dönen uşaklar ve hadımlarla doldurur, halktan birinin oraya ulaşmasını engeller. Çocuk büyüyüp yetişince ona ülkesinde kendisinden önce kimseye verilmeyen bir kavrayış ve zekâ verilir. Ona kral çocuklarına öğretilen okuma, yazma, şiir, fesahat, nahiv, dil, hesap, astroloji ve geometri gibi sanatlar ve kral çocuklarına layık diğer ilimler öğretilir. Saf ruhlu ve diri kalpli biridir. Göğün melekûtu, yaratıcı, mebde ve me'ädın şekli, daha önce geçmiş ve yıkılmış kavimlerin halleri hakkında çok düşünür. Ne oldular, nereye gittiler? Nihayet bu durum onu yemeden, uykudan, dünya nimetlerinin hazları ve şehvetlerini tatmaktan alıkoyar. Gece sabahlar, gündüzünü uzatır. İçinde bulunduğu bu durumu soracak ve kalbindeki şeyleri müzakere edecek birini bulmak ister. Hiç kimseyi bulamaz. Sonunda bu hali insanlar arasında yayılır.Hakkındaki güzel övgü artar, şanı her tarafa yayılır. Onun haberini Serendip ülkesinden bir filozof işitir. Rüşdüne tamah eder; yol gösterici, kılavuz, filozof ve bilge olmak ister. Onun ülkesine doğru yönelir. Yanında hikmet kitaplarından olan, nübüvvet sırlarını taşıyan mühürlü bir sepetin içinde, bir elbisede sarılı olan bir kitap götürür. Sonra o şehre gelir, içinde dolaşır, fakat oranın halkından bu çocuk dışında hikmetini dinlemeye elverişli bir kimseyi bulamaz. Kapısında dolaşır, saray çevresindeki bekçilerin ve muhafızların çokluğundan dolayı oraya varmanın çok zor olduğunu görür. Kendisine oraya nasıl ulaşacağını ve yanma nasıl gireceğini düşündüğü bir zaman ayırır. Hatta yanına girip çıkanları tanır. Onunla ilgilenen hizmetçilerden birini gözüne kestirir ve bir gün boş bir zamanını denk getirmek için izlemeye başlar. Yol kenarında elinden tutup ona şöyle der: Diyeceklerimi dinle, sırrımı gizli tut ve bende kralın oğlu için bir nasihat olduğunu bil. Bu konuda sende gelecek gördüğüm için seni seçtim.

Hizmetçi ona dedi ki: "Bu ihtiyaç ve bu nasihat nedir? Söyle ki ben de öğreneyim."

Şöyle dedi: "Ben deniz tüccarlarından bir adamım. Elime paha biçilmez çok değerli mücevherler geçti. Bunlar ancak krallara ve kral çocuklarına yakışır. Bunları buradaki genç adama göstermek için geldim. Onlar hoşuna gider ve isterse hepsi önüne serilir. İstemezse gizlice bana geri getirilsin. Bundan hiçbir insanın haberi olmasın. Zira hazinenin hırsızlar ve yankesiciler tarafından öğrenilip çalınmasından endişeliyim."

Hizmetçi ona dedi ki: "Mücevherlerini göster de bakayım, eğer ona layık ise onları kendisine götürürüm."

Bilge şöyle dedi: "Mücevherlerimde gözlerinin zayıf olması sebebiyle bakamayacağın kadar güçlü bir parıltı ve parlaklık vardır. Sana bir zarar gelmesinden korkarım. Ancak kralın oğlu genç, iyi bakışlı ve keskin görüşlüdür. Ona bir zarar geleceği endişesi taşımıyorum."

Hizmetçi dedi ki: "Bahsettiğin bu şey önemli bir konudur. Konuşmanda bir sakınca görmüyorum; ancak söylediklerinden şüphe ediyorum. Nasıl yapayım?"

Bilge şöyle dedi: "Kralın oğlunu sana anlattığım bu nasihatten mahrum bırakamazsın. Eğer beni bu sandıkla birlikte ona ulaştırmazsan beni ona ulaştıracak başka birini araştırırım."

Bunun üzerine hizmetçi gidip genç adama olanları anlattı. Kralın oğlu bu sözü işitince yüzü parladı, kendini tutamayıp ayağa kalktı ve evin içinde yürümeye başladı. İhtiyacına ulaştığını ve istediği şeyi bulduğunu anladı. Hizmetçiye dedi ki: "Bu haberi bana getirmekle ne iyi ettin! Şimdi bana o adamı geceleyin gizlice ve sır içinde getir."

Bilge, gence ulaşıp şahsını görünce ondaki asalet ve başarıyı fark etti. Uşak oturduğu yerden kalkıp ona selam verdi ve güzel bir şekilde karşıladı. Onu oturttu, kendisi de önüne oturdu. Hizmetçiye şöyle dedi: "Bizi yalnız bırak da ona içimden geçenleri sorayım."

Sonra söze başladı, ona hâlini, gelişini ve maksadını sordu; uzun bir konuşmaya daldı. Bundan sonraki bölümde aralarında geçen konuşmayı anlattık. Böylece erdemli ve iyi kardeşlerimizin -Allah onları ve bizi kendinden bir ruh ile desteklesin- hikmetleri için iyi, soylu, görgülü, edepli, zeki ve ilimlerimizin zikirlerini ve hikmetimizin sırlarını anlayan yeni yetme gençleri seçme konusunda Yüce Allah'ın kanununa uyarak bu bilgeyi örnek almaları gerekir. Şöyle ki o, genç olmayan hiçbir nebi göndermedi ve hikmeti genç olmayan hiçbir kuluna vermedi. Nitekim Yüce Allah onları anarak ve överek şöyle dedi: *"Şüphesiz onlar Rablerine inanmış birkaç genç yiğitti."*[4] Dostu İbrahim kıssasında da şöyle dedi: *"İbrahim denilen bir gencin onları diline doladığını duyduk."*[5] "(Musa) genç arkadaşına *öğle yemeğimizi getir, dedi."*[6]

Böylece kardeşlerimizin bu vasıfta bir arkadaş bulduklarında onu elde etmeleri, diğer kardeşlerine tanıtmaları ve Aziz ve Celil olan Allah'ın yardım ve desteğiyle müjdelemeleri gerekir. Nitekim övgüsü yüce olan Allah şöyle demiştir: *"Eğer siz Allaha yardım ederseniz, O da size yardım eder."*[7] Yine dedi ki: *"Allah müminlerin dostudur."*[8]

Bölüm

Genç ile bilge arasında şöyle bir konuşma geçti. Ona dedi ki: "Söyle bana, bilgeler niçin dünya işlerini yererler ve orası yetiştikleri yurtları ve kendilerini büyüten babalarının meskeni olduğu halde dünya nimetlerinden el etek çekmeyi öğütlerler?"

Şöyle cevap verdi: "Çünkü göğün melekûtunu gördükleri zaman burası tıpkı bu miskinin kral ve vezirin gözünde küçülmesi gibi onların gözlerinde küçülür ve bildikleri ahiret ehline ait nimetler yanında buranın nimetlerini hor görürler. Genç adam: "Bu nasıl olur?" dedi.

4. Kehf, 18/13.
5. Enbiyâ, 21/60.
6. Kehf, 18/62.
7. Muhammed, 47/7.
8. Âl-i İmrân, 3/68.

Bilge dedi ki: "Onlar, Hindistan krallarından birinin yüksek makamlı, saltanatı güçlü, memleketi geniş, siyaset ve yönetimi güzel, halkına adil davranan, hükümette doğru delilli, dünya işlerini gören ve onlara ilgi gösteren, kalıcı olmayı temenni eden, fakat ahiret, mebde, me'âd, yeniden diriliş, kıyamet, vahiy ve peygamberliği bilmeyen bir kimse olduğunu söylediler. Bununla birlikte taklit yoluyla putlara tapıyordu. Onlara kurban sunuyor, mertebelerini yüceltiyor ve çocukluk ve gençliğinden beri üzerinde düşünüp akletmeden sürdürdüğü âdete uyarak onlara tapanlara iyilikte bulunuyordu. Onun göğün melekûtunu, yüce topluluğun haberını, me'âd ve mebde konusunu, peygamberlere (a.s) gelen vahyin şeklini, din işleriyle ilgili kuralların nedenlerini, kanunlardaki simgelerin amaçlarını, şeriat hükümlerinin sebeplerini, onların yüksek gayesini, manalarının hakikatini, sırlarının gizliliklerini, işaretlerinin inceliklerini, onları vaz' edenin maksadını, onlardaki yakın faydayı, asıldaki istek ve amacı bilen hayırlı, bilgili ve basiretli bir veziri vardı. Vezir, kralın bu putlara hakikatlerini bilmeden, mertebelerini görmeden ve maksadı anlamadan secde ettiğini, selama durduğunu ve makamlarını yücelttiğini gördükçe onun gaflet, taklit ve cehaletin etkisiyle yaptıklarından duyduğu acıyla kalbi daralıyor, onun için açık ve gizli üzülüyor, uzun dostlukları ve iyi ilişkileri sebebiyle ona acıyor ve merhamet hissediyordu. Yapacağı son iş, onu bundan alıkoymak veya gafletten, aşırı sarhoşluk ve dalgınlık sebebiyle sözünü dinlememesinden ve bunların zamanla nefsine yerleşmesi ve onlara devam etmesi sebebiyle öğüdünü kabul etmemesinden uyandırmak idi. Bunu onun bir arkadaşına şikâyet ederek şöyle dedi:

Bu kral ile devam eden uzun dostluğum süresince onda iyilikten başka bir şey görmedim. Benim üzerimde şükrünü eda edemeyeceğim kadar çok ihsanı, nimeti ve iyiliği var. Onun hakkında din ve me'âd konusundaki gafleti, ahirete az ilgi göstermesi, ölümden sonraki dönüş üzerinde düşünmeyi terk etmesi dışında bir şeyi inkâr edemem. Hatırlattığımda nasıl bir tepki vereceğini bilmiyorum.

Arkadaşı ona şöyle dedi: Sen arkadaşının şahsiyetini, ahlâkını ve âdetlerini daha iyi biliyorsun. Bundan dolayı yararlı olması için ancak hastalık anında ilaç veren şefkatli bir doktor ol ve fırsat kolla! Konuşacak bir ortam bulursan onu değerlendir. Bulamazsan temkini elden bırakma. Kralların birçok açıdan sarhoşluk ve gafletlerinin olduğunu bil. Saltanat, emretme, yasaklama, başkanlık, izzet, kibir, gurur ve büyüklenme sevgisi bunlardandır. Aynı şekilde gençlik, zindelik, soyluluk, böbürlenme, kendini beğenmişlik ve şecaat sarhoşluğu ve zafer, liderlik ve itibar aşkı da bunlardandır. Yine tabiata yerleşmiş şehvetlere düşkünlük ve onları yapabilme, alışkanlık haline gelmiş lezzetler, refah, rahatlık ve yakınlığa meyletme ve çocukluktan beri alışıla gelen âdetleri sürdürme de bunlardandır. Aynı şekilde başlangıçtan itibaren birikmiş olan bilgisizlikler, tabiat ve yaratılışla birlikte var ola gelen huylar da bunlardandır. Bütün bunlar hikmeti dinlemeye, sonu düşünmeye ve öldükten sonra ahirette yeniden dirilmeyi ve dönmeyi tefekkür etmeye engeldir.

Sonra vezir, onunla konuşma fırsatı kollayarak uzun bir süre bekledi. Nihayet bir gece vatandaşların işlerini, teftiş belgelerini ve siyaset yönetimini bitirdikten sonra kral tesadüfen ona şöyle dedi: Bir gece şehrin vaziyetini öğrenmek, halkın duru-

munu teftiş etmek ve yağmurun etkilerini, vatandaşların halini ve kulların masla hatlarını görmek için tebdil-i kıyafet yaparak dışarı çıkalım mı? Nitekim o ülkenin krallarının âdeti olduğu üzere kral yılda ancak bir defa biner ve tebaaya sadece bir gün görünürdü. Krallığa saygı göstermek ve halkın işlerini yönetmek için böyle yapılırdı. Böylece tebdil-i kıyafet yaparak şehrin etrafında dolaşmaya başladılar. Bu durumdayken uzaktan bir ışık göründü. Ona yaklaşıncaya kadar o tarafa doğru ilerlediler. Üzerinde atılmış leşler ve pis kokulu taze gübreler olan tepe gibi büyük bir çöplüğe geldiler. Altında mağaraya benzeyen bir in ve oranın en uzak köşesinde de çöplükteki kül ve gübrelerden yaptığı bir tümsek üzerine oturmuş, altına halı gibi çöplük paçavraları sermiş, üstünde yamalı elbise gibi dikilmiş bir zırh, başında pelerin gibi bir başlık bulunan bozuk vücutlu bir adam gördüler. Yanında yaratılışı ona benzer, üstünde zırh, başörtüsü ve peçe gibi giysiler bulunan bozuk vücutlu bir kadın vardı. Önlerinde minare gibi tuğlalar üzerine konmuş çaputtan bir kandil, adamın yanında içinde biraz su karıştırılmış sirke gibi bir posa olan kırık bir testi vardı. Yine yanında kereviz ve maydanoz demetleri bulunan bir sepet vardı. Her birinin elinde bu testiye daldırıp içtikleri birer maşrapa vardı. Adamın dizinde hallaç yayı gibi üzerine ip gerdiği bir kamış vardı; ona elindeki mızrapla vuruyor, ölçüsüz ve ahenksiz şarkılar söylüyordu. Şarkısında adam karısının güzelliğinden dem vuruyor, ona olan aşkını ve derin sevgisini dile getiriyordu. Kadın da elinde tuttuğu tabaklanmamış kuru deriden yapılmış kokulu tefe vuruyor, onun şarkısına dans edip eğilerek eşlik ediyordu. Her biri içince arkadaşına doğru yürüyor ve onu bir demet kereviz ve maydanozla selamlıyordu. Kadın da sanki Hz Yusuf'muş gibi onu güzelliği ve yakışıklılığı ile övüyor, ona "Krallar Kralı" manasına gelen "Şehinşâh", adam da ona "Hanımların Sultanı" anlamına gelen "Kedbanuy" diye hitap ediyordu. İçip ona doğru gidiyor, onu övüyor, güzelliğini en azından "Hurilayn" diye niteliyordu. İçince Allah'tan sahip oldukları imkânları yok etmemesini, içinde bulundukları nimetleri değiştirmemesini ve zaman durdukça kendilerini hep bu halde devam ettirmesini istediler.

Kral ve veziri bu ikilinin içinde bulundukları zevk, mutluluk ve sevince bakınca bu miskinlerin hali karşısında şaşkın bekleyişleri uzadı. Sonra kral vezire şöyle dedi: "Ömrüm ve saltanatım boyunca, sahip olduğum onca mülk, gençlik, meclis ve eğlence anlarında şehvetlere imkânım olduğu halde şu hakir miskinlerin halleriyle anlattıkları zevk, mutluluk ve sevince ulaşamadım. Bütün bunlara rağmen onlar bu hallerini istedikleri sürece her gece devam ettirebileceklerdir. Zira onların önüne, memleketin etrafındaki ayaklanmalar, bölgelerin çalkantıları, ordunun kargaşası, erzak talebi, tebaanın şikâyet ve açgözlülüğüyle ilgilenme, kâtiplerin muhasebesini ve valilerin yönetimini denetleme, taziye ve tebrikleri kabul etme, seçkinlerle ilgilenme, halkın işlerini yapma, hikâyeleri dinleme, imzaları atma, ambarları koruma, etraflardan gelen elçileri karşılayıp ağırlama, onlara görkemli görünme, habercilerden gelen mektupları okuyup cevaplama gibi hayatı zehir hale getiren, lezzetleri azaltan, dert, üzüntü ve kederlere yol açan benzeri meşguliyetler gibi zevk ve eğlencelerini kesintiye uğratacak hiçbir engel ve meşguliyet çıkmaz."

Kral sonra dedi ki: "Fakat öyle zannediyorum ki bu iki insan bizim kaldığımız evlere girer, kıyafetlerimizden giyinir, meclislerimizi görür, yemeklerimizi tadar, krallık ve saltanatımıza tanık olur ve yaşadığımız nimeti bir saatliğine görüp sonra bu hallerine geri dönerlerse bundan sonra mutlu olamayacak, daimi zevk aldıkları bu sıra dışı hayatı bulamayacak bu menfur yaşamda bir tat bulamayacak ve sahip oldukları bu sevinç, mutluluk ve zevk gözlerinde küçülecektir."

Kral konuşmasını bitirip vezir o sözleri dinleyince arkadaşının kendisine ilettiği şikâyeti hatırladı: "Fırsatı kolla ve tedaviyi hastalık esnasında yap. Her duruma uygun bir söz vardır." Vezir krala dedi ki: "Ey kral, sahip olduğumuz saltanat gücümüz, krallık refahımız, şehvet tadımız, sevinç ve mutluluğumuzda şu iki miskinin sahip olduklarında aldandıkları gibi aldanmaktan ve başka toplulukların gözünde şu iki miskin gibi küçük düşmekten korkuyorum."

Kral vezirin sözünü duyunca kibirlendi, büyüklendi ve ona şöyle dedi: "Bugün yeryüzünde bizim krallığımızdan daha geniş bir krallık, saltanatımızdan daha ulu bir saltanat, ülkemizinkinden daha değerli bir taş[9] ve egemenliğimizden daha üstün bir egemenlik mi var?" Vezir, "Hayır" dedi.

Kral dedi ki: "Peki, gözlerinde küçük göründüğümüzü ve bizi hakir gördüklerini iddia ettiğin bu kavim kimdir?"

(Vezir) şöyle dedi: "Dindarlar diye bilinen bir kavim."

Kral dedi ki: "Onların ülkesi neresidir? Onlar hangi halktandır?"

(Vezir) şöyle dedi: "Onlar tek din, tek mezhep ve tek görüş çatısı altında toplanmış, çeşitli memleketlere dağılmış, pek çok kabileye mensup insanlardır."

Kral dedi ki: "Bana onların mezheplerini ve durumlarını anlat."

Vezir şöyle dedi: "Onlar Allah'ın yeryüzündeki emanetçileri, peygamberlerinin halifeleri ve kullarının imamlarıdır. İnsanlar arasında çok azdırlar. Çünkü onlar, halk içinde, yemekteki tuz gibidirler. Allah onların isteği ile gökten yağmur yağdırır ve yeryüzüne bereket indirir. Onların duası ile Allah kıtlık, pahalılık ve salgınları kaldırır. İçlerinde Allah'ın kitaplarını ezberleyenler ve tevilini bilenler vardır."

Kral dedi ki: "Allah'ın peygamberleri kimlerdir?"

Vezir şöyle dedi: "Onlar, Âdemoğullarından bir zümredir. Allah onları kullarının arasından seçmiş, kendisine yaklaştırmış, kendileriyle konuşmuş, onlar için gayb sırlarının kapısını aralamış ve onları vahyinin emanetçileri ve kendisiyle insanlar arasındaki elçiler kılmıştır. Onları göğün melekûtunda bulunan ruhlar âleminden yeryüzündeki oluş ve bozuluş âlemine göndermiş ve kullarını babaları Âdem'in yaşadığı cennette kendi komşuluğuna çağırmaları için onlarla birlikte kitaplarını indirmiştir."

Kral dedi ki: "Peki bize ruhlar âlemi ve gökyüzü melekûtundan neler anlatıyorlar?"

Vezir şöyle dedi: "Orada çok geniş bir uzay, dönen felekler, gezen yıldızlar, göz alıcı ışıklar, ferahlık, tatlı esinti, rahatlık ve hoşnutluk, cennet ve rıdvan bolluğu, güzel huriler, uşaklar, hizmetçiler, yardımcılar, ne yaz sıcağı, ne kış soğuğu, ne cisimlerin

9. Merv, ateş çıkan parlak beyaz taş veya en sert taş; onunla güç ve iyilik kinaye edilir.

karanlığı, ne gök cisimlerinin gölgesi, ne de yer sıkışıklığının karıştığı güzel koku ve meltem, daimi bir krallık ve ebedî bir saltanat bulunduğunu, halkının ölmeyen diriler, yaşlanmayan gençler, hastalanmayan sağlıklılar, yoksullaşmayan zenginler, kıskançlık göstermeyen komşular, uyumlu dostlar olduğunu, sıkıntıların mutluluklarını mutsuzluğa dönüştürmediğini, zevklerine acının, sevinçlerine üzüntünün karışmadığını, neşelerini dert, keder, felaket, afet ve zamanın gölgelemediğini söylüyorlar."

Kral dedi ki: "Peki, ne diyorlar? Oraya ulaşılabilir miymiş?"

Vezir şöyle dedi: "Bunun gereğini yapanların ulaşacaklarından şüphe etmiyorlar."

Kral dedi ki: "Nasıl talep edilir, izlenecek yol nedir ve oraya nasıl ulaşılabilir?"

Vezir, ona bir kısmını şeriatla ilgili risalelerimizde açıkladığımız, peygamberlerin (a.s) kitaplarında haber verdikleri ve bilge filozofların sırlarında işaret ettikleri hususları anlattı.

Bölüm

Kral vezire dedi ki: "Ne zamandan beri bu hikâyeyi biliyorsun, bu görüşe inanıyor ve bu mezhebi tanıyorsun? Vezir: "Çoktandır" dedi.

[Kral] dedi ki: "Peki benimle olan bu uzun muaşeretin süresince neden bu önemli ve tehlikeli konuyu benimle müzakere etmedin?

Vezir şöyle dedi: "Bu önemli konuyu kral ile müzakere etmememin sebebi, sana karşı cimrilik göstermem veya seni buna ehil görmemem değildir. Fakat ertelememin sebebi, konuşmak için uygun yer ve zamanı beklemek ve kollamaktı. Zira bu ilme eğilmek, meselenin hakikatini araştırmak ve onu özlü bilgiyle tasavvur etmek, dünya işleriyle meşgul olmayan bir kalp, kedere yol açacak engeller, bozuk düşünceler ve çirkin âdetlerden arınmış nefis, üstün konuları talep etmede yüksek bir himmet, yerilen bedensel şehvetlerden uzak durma ve hissedilir fani lezzetleri terk etmeyi gerektirir. Böylece o, buna sahip kişinin yalandan başka söz, görünür olandan başka amel, kabuktan başka ilim, taassuptan başka din bilmeyen avam gibi taklitçi olmaması için bu konuları hakkıyla ve dosdoğru olarak tasavvur eder. Krallar dünya işleriyle en yoğun meşgul olan, en uzun soluklu umutlar taşıyan, dünyada ölümsüzlüğe en çok rağbet eden ve dünyada ebedi kalmayı en fazla arzulayan kimselerdir. Çünkü onlar dünya nimetlerinden aşırı derecede yararlanabilmekte ve şehvetlerine dalabilmektedirler. Bu ilmi müzakere etmeye zeki gençlerden başkası uygun değildir. Onların saf ruhları, anlayan kalpleri vardır. Onlar bozuk düşüncelerden uzak olup kötü âdetlere alışmamışlardır. Onların, matematik ilimlerinde yetişmiş, siyaset işlerinde tecrübeli, metafizik ilimleri seven, muhtelif görüşler ve çelişkili düşüncelerde mutaassıp olmayan şeyhleri veya melekler mertebelerini, semavî işleri, ruhanî akledilirleri, mutlak varlığı, daimî ve ebedî kalıcılığı istemede yüksek gayretleri olan melekî nefisleri vardır.

Kral dedi ki: "Bugünden sonra en yoğun çabamızı taklit ve yalana sapmadan doğru ve açık bir şekilde bu işin hakikatini keşfetmeye tahsis etmemiz gerekir. Onun hak olduğu ortaya çıkarsa onu hakkıyla isteyecek, putlara tapmayı ve fani olmaya

mahkûm olan bu dünya işlerini terk edeceğiz. Nitekim bizden öncekilerin yaptıkları da fani oldu ve saltanat ve refahları ortadan kalktı." Sonra ona dedi ki: "Bana mahlûkat türleri içinde yer alan filozofların anlattıklarından haber ver!" Şöyle dedi: "Diyorlar ki: Onların sayısını Allah'tan başka kimse bilmez. Nitekim o mahlûklar arasında bulunan hayvanlar, davarlar, yırtıcılar, vahşiler, kuşlar, sürüngenler, böcekler, binek hayvanları, su ve deniz hayvanları; keza Âdemoğulları arasında Türkler, Habeşiler, Zenciler, Nubiler, Araplar, Acemler, Persler, Rumlar, Hintliler, Sindiler, Çinliler, Nebatiler, Zuttiler, Kürtler, Yecüc ve Mecüc, Sisanlar ve daha bilinmeyen başka halkların adedi sayılmaz. Dilleri, renkleri, tabiatları, huyları, gelenekleri, davranışları, sanatları, görüş ve mezhepleri farklı olan bu insanlar, bin kralın yönettiği yaklaşık on yedi bin şehirde yaşayan şehirli, köylü, sahilli, adalı ve bedevidir. Bunlar yeryüzünün kara parçasının dörtte birinde yerleşik yaşamaktadırlar. Yeryüzü üzerindeki tüm denizler, dağlar, bozkırlar, nehirler, harabeler ve medeniyetler aslında -uzay boşluğunda- çöle fırlatılmış bir halka gibidir. Uzaydaki dokuz gezegenin her birinin alanı, atılan o halka üzerindeki çöl meydanı gibidir. Ey kral, Yüce Yaratıcının uzaydaki bu geniş alanı cevherinin üstünlüğüne, bu cisimlerin cevherlerinin değerine ve bu yerlerin tatlı rüzgârına rağmen içlerinde oralara layık nüfus yaratmadan bomboş bıraktığını görüyor musun? Ancak acı tuzlu denizleri boş bırakmamış, engin zenginlikleri içerisinde hayvanlar ve çeşitli balıklar yaratmıştır. Aynı şekilde bu ince hava katmanını da boş bırakmamış, orada balıkların suda yüzdüğü gibi yüzen kuş türleri yaratmıştır. Keza kuru bozkırları da boş bırakmamış, orada da evcil, vahşi ve yırtıcı hayvanlar yaratmıştır. Aynen ovalarda, yaylalarda, dağ tepelerinde, vadilerin derinliklerinde ve nehirlerin kıyısında, hatta bitkilerin içinde, ağaç kovuklarında ve tohumların özünde bile değişik şekilli hayvanlar yaratmıştır.

Bil ki tüm bu hayvanlar şekil ve görünüm farklılıklarına rağmen felekler âlemindeki suretlerin misal ve hayalleridir. Ancak buradakiler cismanî heyulada iken oradakiler ruhanî cevherler içindedirler. Oluş ve bozuluş âlemindeki bu yaratıkların ve hallerinin felekler âlemindeki yaratıklara ve hallerine nispeti, duvarlara ve hamam kapılarına çeşitli boyalarla çizilen resimler gibidir. Nitekim bu resimler, hareketli ve duyarlı hayvanların misal ve gölgeleridir. O suretler ölü, bunlar ise diridirler. Aynı şekilde o yaratıklar ruhanî, bunlar cismanî; onlar şeffaf, bunlar karanlıktırlar; onlar baki, bunlar fani; onlar saf, bunlar bulanık; onlar aydınlığa, bunlar karanlığa ait; onlar korunmuş, bunlar bozukturlar."

Kral dedi ki: "Âdem, eşi ve soyu cennetten neden çıkarıldılar ve yeryüzüne indirildiler?" Vezir şöyle dedi: "İşledikleri günah yüzünden."

Kral dedi ki: "O zaman bana hikâyelerini anlat!"

Vezir şöyle dedi: "Bu, açıklanmaması gereken bir sırdır. Ancak sana anlayabileceğin bir örnek vereyim. Küçükken büyüttüğün, büyüyüp yetiştiğinde eğitip ilim öğrettiğin, yetişkin olunca seçip üstün ve şerefli kıldığın, sonra krallığının bir kısmını idaresine verdiğin, bazı bölgelerde halife yaptığın, halkın ve tebaandan daha çok itaat etmesini istediğin, çok lütufta bulunduğun, isyan etmesini yasakladığın halde sana karşı gelen, tavsiyeni terk eden bir kulunu düşün; onun mertebesini nasıl düşü-

rür, ayıbını nasıl ortaya döker, onu ve yardımcılarını nasıl hapse atarsın! Sonra o ve yanındakiler pişman olup, tevbe edip döndüklerinde onlardan nasıl razı olursun, ilk hallerine nasıl döndürürsün, bilmeyen ve tevbe etmeyenden nasıl yüz çevirirsin! İşte Âdem, iblis ve soylarını da bununla kıyas et.

Kral dedi ki: "Âdem'in tüm zürriyeti mi günah işleyip isyan etti?" Vezir şöyle dedi: "Hayır, fakat biz onlardan sonra gelen bir zürriyettik. Peygamberler mesajı getirdikleri için kıyamet günü "Biz gafillerden olduk." demek aleyhimize delil oldu.

Kral vezire dedi ki: "Bu peygamberler ve elçiler, tebliğ ettikleri zaman insanlara davetlerinin başlangıcında, unuttuklarını hatırlatmak ve bilmediklerini öğretmek için ne diyorlardı? Ona, bizim bir kısmını *İlahî Kanunlar Risalesi*'nde zikrettiğimiz hususları anlattı.

[Kral] dedi ki: "Ona ne yapıyorlardı?" [Vezir] ona, bizim bir kısmını İhvan ı Safa'nın itikadı hakkında söylediklerimizi anlattı.

[Kral] dedi ki: "Onların davet ettikleri insanlarla ve davet ettikleri insanların birbirleriyle ilişkileri nasıl idi?" [Vezir] ona, bir kısmını *İhvan-ı Safa'nın Birbirleriyle İlişkileri Risalesi*'nde zikrettiklerimizi anlattı.

[Kral] dedi ki: "Onların davetini başkalarının davetinden ayıran nedir?" [Vezir] ona, bizim bir kısmını *Müminlerin Özellikleri ve İmanın Şartları Risalesi*'nde zikrettiğimiz hususları anlattı.

[Kral] dedi ki: "Bana peygamberlerin kitaplarının hangi dilde geldiğini söyle!" [Vezir]: "İçinde yetiştikleri kavmin diliyle ve gönderildikleri insanların sözleri ile." dedi.

[Kral] dedi ki: "Bana o sözlerin anlamlarını öğret!" [Vezir] şöyle dedi: "Bazıları şunlardır: Geçmiş asırların haberleri, eski ümmetlerin sözleri, göklerin ve yerin yaratılmaya başlaması, tabakalarının niteliği, onlardaki mahlûk sınıflarının tasviri, günler meselesi, zaman ve devirlerin değişimi ve cisimler âleminin fani oluşu gibi gelecekte meydana gelecek hadiselerin haberleri ve ahiret, mahşer, hesap, terazi, ceza, sırat köprüsünden geçiş, kurtuluş ve gelecek zamanda olması beklenen benzer olaylar. Onlarda ayrıca emirler,yasaklar, eğitim, öğretim, helal, haram, kanunlar, hükümler, farzlar, sünnetler, namaz, oruç, zekât, kurban, ibadet şekilleri, cennet nimetlerine teşvik, hayır sahiplerine metih ve övgü; hırsızlık, haksızlık ve günahlardan alıkoyma, yasaklama; işaret ve örneklemeler ile cehennem azabı tehdidi vardır. Yine onlarda insanların kalplerine işleyecek muhkem delil ve ayetler ile akılları dirilten konular yer alır."

[Kral] dedi ki: "Söyle bana, onların emirleri, yasakları, haramları, helalleri, farzları ve sünnetleri eşit midir?" [Vezir]: "Hayır, aksine farklıdır." dedi.

[Kral] dedi ki: "Onları gönderen makam aynı olduğu halde neden böyle?"

[Vezir] şöyle dedi: "Çünkü onlar insan nefsinin tabipleri ve o nefislerin müneccimleridir. Onların haram kıldıkları şeyler nefislerin perhizi, helal kıldıkları şeyler ise ilaç ve şuruptur. İbadet çeşitleri, tedavi ve şifadır. Bütün bunlar, bozuk düşünceler, çirkin huylar, kötü âdetler ve kara cahillikler gibi nefislere isabet eden hastalıklara; toplumların tabiatları ve ülkelerin iklimlerinde görülen farklılıklar, zamanların

değişimleri, yıldız hükümlerinin gerekleri ve ilişkilerin delillerine göre şekillenir." Nitekim bunları *Bölgeler ve Devirler Risalesi*'nde açıkladık.

Bölüm

Genç adamın bilgeye sorduğu bir başka soru ise şuydu: "Bilgeler, nefislerin bedenlerden belirttiğin şartlarda ayrılmasından ve göğün melekûtuna yükselmesinden sonraki halleri hakkında ne düşünüyorlar? Nefis bu bedeni özler mi veya ona dönmek ister mi?" Bilge şöyle dedi: "Kıymetli bir oğlu olan bir kralın onu başka bir kralın kızı ile evlendirdiği ve oğlanın kızı görkemli ve kral kızlarına yaraşır biçimde evine götürdüğü rivayet edilir. Maiyetindekiler için yeme, içme, şarkı söyleme, neşe ve eğlenceden başka bir şey bilmedikleri yedi gün süren bir davet hazırladı. Kralın oğlu bu sırada meclisin başköşesinde tahtında oturuyor ve insanların yaşadığı mutluluk ve eğlenceyi seyrediyordu. Gecenin sonunda insanların çoğu dağılıp uykuya dalınca gelin ile baş başa kalmak üzere odaya girmek için yerinden kalktı. O gece meclistekilerin hepsi sarhoşluktan uyudu. Genç, evin içinde yürümek üzere kalktı, nihayet evin kapısından çıktı, kendini caddede buldu. Şehirden çıkıncaya kadar yürüdü. Sonunda çöle düştü, nerede olduğunu bilemedi. Sonra uzaktan bir ışık gördü, ona doğru ilerledi ve yaklaştı. İçerisinden ışık süzülen kapalı bir kapının önüne geldi. Kapıyı itince içeride sağa sola serpilmiş ve yorgana sarınmış halde yatan bir topluluk gördü. Buranın gelin odası ve uyuyanların da onun yakınları ve hizmetçileri olduğunu sandı. Onlara seslendi, fakat kimse ona karşılık vermedi. Bunun sarhoş olmalarından ileri geldiğini zannetti. Aralarında gelini aramaya başladı. Eli en yumuşak elbiseli ve en güzel kokulu bir kadına değdi, onun gelin olduğunu sandı; yanına yattı ve ona sarıldı. Gece boyu onu öpmeye, dudaklarını emmeye ve zevk almaya koyuldu. Ona göre bundan daha güzel bir zevk olamazdı!

Sabah olup da sarhoşluğundan ayılınca hizmetçilerine seslendi; fakat kimse ona cevap vermedi. Gelini sarsmaya başladı, fakat o da cevap vermiyor ve uyanmıyordu. Bu durum biraz uzayınca gözlerini açtı ve kendini izbe bir harabenin içinde buldu. Meğer yatanların hepsi ölü insan kadavraları ve yanındaki de yeni ölmüş yaşlı bir kadın cesedinden başka bir şey değildi. Kadının üzerinde yeni bir kefen vardır ve taze mumyalıdır. Vücudundan kan ve irin akmaktadır. Gencin elbisesi, bedeni ve yüzü bu kan, irin ve pisliklerle kirlendi.

Bu hali görünce korktu ve dehşete kapıldı. Korkuyla ayağa kalkıp kapıya doğru koştu, birinin kendisini bu halde görmesinden korkarak ve çekinerek dışarı çıktı. Üstünü başını yıkamak için su aramaya koyuldu. Bir nehir kenarına varınca elbisesini kan, irin ve pislikten temizlemek için çıkardı. Meclisinden ve evinden nasıl çıktığını düşünüyordu. Ülkenin neresinde olduğunu ve kendisinden sonra ailesinin ne durumda olduğunu bilmiyordu.

Bu haldeyken yoldan geçen bir adam onu görünce tanımadı ve şöyle dedi: "Sana ne oldu, niçin suda oturuyorsun?" Ona başından geçenleri anlatmaktan utandı. Dedi ki: "Bir çöplüğe düştüm, üstüm başım kirlendi. Ben burada ailemin bana giymem için elbise getirmelerini bekleyerek oturuyorum."

Yoldan geçen adam şöyle dedi: "İnsanlar senden habersiz akılları başka şeylerle meşgul." "Onlara ne olmuş ki?" dedi.

Şöyle dedi: "Kralın oğlunun dün cinler tarafından kaçırıldığını söylüyorlar ve onun için üzgünler ve kaybolmasından dolayı kaygılılar." [Genç] dedi ki: "Kralın oğlu hakkında bildiklerim var. Bana kıyafetlerini ve bineğini verirsen gider, onlara onu müjdelerim; ödülü de aramızda yarı yarıya paylaşırız." Adam ona bazı elbiselerini verdi, bineğine bindirdi ve onu kralın evine ulaştırdı. Genç adam odanın kapısından çekinerek içeri girdi. Evdekiler onu görünce sevindiler ve halini hatırını sordular. Şöyle dedi: "Hikâye çok uzun, onu size daha sonra anlatırım. Şimdi eski halinize dönün!" İnsanlar eskisinden daha fazla neşelenmeye ve eğlenmeye daldılar.

Sonra bilge adam gence dedi ki: "Ne dersin, sence bu genç, Allah kendisini mezarlıktan kurtardıktan sonra oraya dönmek ve başka bir gece o ölmüş yaşlı kadına sarılmak ister mi? Genç: "Hayır!" dedi.

Bilge şöyle dedi: "Aynı şekilde filozoflar da bedenlerinden ayrılıp göğün melekûtuna çıkan nefislerin bedene özlem duymayacağını, oraya dönmek istemeyeceğini, hatta onu düşünmeye bile tenezzül etmeyeceğini düşünmektedirler. Genç adamın nefsinin o gece o mezarlıkta vakit geçirmekten iğrendiği ve kralın çocuklarının hadiseyi öğrenmelerinden utandığı gibi o da bu işten ve onu hatırlamaktan iğrenir.

Bölüm

Ey saygılı ve merhametli kardeşim! Allah seni ve bizi kendisinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, bizim insanlar arasında ülkelere dağılmış iyi ve erdemli kardeşlerimiz ve arkadaşlarımız vardır. Onların bir kısmı kralların, beylerin, vezirlerin, valilerin ve kâtiplerin çocuklarıdır. Bir kısmı aristokratların, ileri gelenlerin ve tüccarların çocuklarıdır, bir kısmı âlimlerin, edebiyatçıların, fakihlerin, din hizmetkârlarının çocuklarıdır. Bir kısmı da sanatkârların, mutasarrıfların ve mütevellilerin çocuklarıdır. Biz toplulukların her birisine bizi temsilen, şefkat, merhamet ve nezaketle öğüt vermek suretiyle hizmet etmesi ve kardeşlerine onları yüce Allah'a, peygamberlerin getirdiği şeylere ve velilerin din ve dünya işlerini ıslah etmede işaret ettiği vahye ve te'vile davet etmek suretiyle yardımcı olması için, bizim basiret ve bilgisine güvendiğimiz bir kardeşimizi vekil tayin ettik. Ey merhametli kardeşim! Allah seni ve bizi kendisinden bir ruhla desteklesin! Biz seni onlara yardım etmen için seçtik ve onlara Allah'ın sana verdiği akıl, kavrayış, temyiz, nefis duruluğu ve cevher saflığı gibi üstünlükle kardeşlerine yardımcı etmek ve desteklemek üzere katılmandan hoşnut olduk. Çünkü senin cevherin onların cevherinden; senin nefsin onların nefsindendir. Akıl ve basiretinle bir bak! Kâtipler, valiler, âlimler, fazıllar ve din hizmetkârları ve onların, sana öğrettiğimiz hikmet ve ilim sırlarını kendilerine hatırlatmak suretiyle olabildiğince zarif ve yumuşak davranabildiğin uşakları arasında kardeş ve arkadaşlarından kimleri görüyorsun? Senin buradaki amacın onları yüce Allah'ın izniyle gaflet ve cehalet uykusundan uyarmak ve hayat ruhuyla diriltmektir. Allah, dostlarına vaat ettiği gibi sende bir gayret ve çaba gördüğünde, kendi yardımıyla ve kud-

retiyle seni destekler. Nitekim yüce Allah birisinin ağzından şöyle demiştir: "*Allah kendine yardım eden kimseye yardım edecektir.*" Yine yüce Allah dedi ki: "*Şüphesiz Allah taraftarları galiplerin ta kendileridir!*"[10] Onlardan biriyle tanıştığın ve zeki olduğunu fark ettiğin zaman bize onun durumundan bahset. Bize ondan, peşine düştüğü dünya işinden ve aradığı maişet ve tasarruftan bahset. Böylece onu tanır ve kendisine layık olduğu şekilde yardım ederiz. Eğer o kişi sultanlara hizmet eden ve onların işlerini gören bir kimse ise sultanlar ve kralların yanında bulunan kardeşlerimize ona vekâlet etmelerini, öğüt vermelerini, krallar, sultanlar ve vezirler nezdinde onun için hüsnüniyette bulunmalarını tavsiye ederiz. Eğer bu kişi aristokratlar ve ileri gelenlerin çocuklarından ise sultanların yanında çalışan kardeşlerimize onu korumalarını, din konusunda ona en iyi şekilde yardımcı olmalarını, onun sıkıntısını gidermelerini ve zalimlerin pençesinden kurtarmalarını tavsiye ederiz. Eğer varlıklı ve zengin kimselerin çocuklarından ise ona durumuna uygun bir şekilde yardımcı oluruz. Eğer fakir ve muhtaçların çocuklarından ise ona Allah'ın bize lütfettiği şeylerden veririz. İlim, hikmet, edebiyat ve dine ilgi gösteren ve ahireti talep eden kimselerden ise ona yüce Allah'ın bize öğrettiği ilim ve hikmetten öğretiriz. Ve, Aziz ve Celil olan Allah dilerse, onları, aklının aldığı, ruhunun kavradığı ve gayretinin yetiştiği ölçüde sırlarımızdan haberdar ederiz.

Ey saygılı ve merhametli kardeşim! Bil ki, biz sırrımızı insanlardan, yeryüzü kralların gücünden korktuğumuz veya halk tabakasının fitnesinden çekindiğimiz için değil, ancak yüce Allah'ın bize olan lütuflarını korumak için saklarız. Nitekim Mesih şu tavsiyede bulunmuştur: "Hikmeti, ehil olmayana vererek hikmete; engelleyerek de layık olmayana haksızlık etmeyin!"

Ey kardeşim! Bil ki, biz yeryüzü kralların kıskanmayız ve dünya ehlinin mertebeleri konusunda yarışmayız. Fakat semâvî krallığın ve ikişer, üçer, dörder kanatlı meleklerin mertebelerini isteriz. Çünkü bizim cevherimiz semâvî bir cevher, âlemimiz ulvî bir âlemdir. Biz, burada ve ilk atamız Âdem'in lanetli düşmanının onu kandırması sebebiyle oluşmuş suç yüzünden tabiata esir olmuş ve madde (*heyûla*) denizinde boğulmuş garipleriz. Nitekim şöyle demiştir: "*Sana ebedîlik ağacını ve yok olmayan bir saltanatı göstereyim mi?*"[11] "*Bu suretle onları kandırarak yasağa sürükledi. Ağaçtan tattıklarında kendilerine avret yerleri göründü.*"[12] Onlara dendi ki: "*Birbirinize düşman olarak inin (yani siz ve soyunuz). Sizin için yeryüzünde belli bir süre barınak ve yararlanma vardır dedik.*"[13] Yine dedi ki: "*Orada yaşayacak, orada ölecek ve oradan çıkarılacaksınız.*"[14]

Ey kardeşim! Bil ki, dünya işleri konusunda cisimlerin gücüyle oluşan yardım, nasıl dünya halkının isteklerinin en açığı ve hedeflerinden en kolayı ise aynı şekilde kardeşlerimizin din ve ahiret konusunda ilim ve marifetlerle yaptıkları yardımında isteklerinin en açığı ve hedeflerinin en kolay olduğunu görürüz.

10. Mâ'ide, 5/56.
11. Tâhâ, 20/120.
12. A'râf, 7/22.
13. Bakara, 2/36.
14. A'râf, 7/25.

Bil ki, biz hiçbir kardeşimizden, ona dünya işi konusunda çokça yardım etmeden din konusunda yardım almayız. Bizim yardımımıza ihtiyaç duymazsa onun hakkında asıl istediğimiz zaten budur. Yardımımıza ihtiyaç duyarsa ondan istediğimiz budur. Hatta önem verdiği dünya işlerini karşıladığımızda, bize içini döktüğünde, düşüncesini bizim için topladığında ve nefsinin gücü, aklının temyizi, cevherinin arılığıyla buna ihtiyaç duymadığında, eğer onda bizim sahip olmadığımız bir ilim varsa bunu ondan mektep çocukları gibi öğreniriz ve onu Cuma günü hatibin hutbesini sessizce dinleyen gibi dinleriz. Eğer dedikleri hak ise ona imama uyduğumuz gibi tâbi oluruz. Eğer bizim sahip olduğumuz ilme rağbet ederse, bunu onun ilgi ve isteğine göre öğretiriz.

Bölüm

Ey kardeşim! Bil ki, biz hiçbir ilme düşmanlık göstermez, hiçbir mezhebe taassupla bağlanmaz, bilge ve filozofların çeşitli ilim dallarında telif ettikleri, akıl ve incelemeleriyle ince manalar şeklinde ortaya koydukları hiçbir kitabı terk etmeyiz. Mutemedimiz, güvenilir adamımız ve emrimizin kurucusu, peygamberlerin (sav) kitaplarına, getirdikleri vahye ve meleklerin öğrettiği haber, ilham ve vahiylere dayanır.

Ey kardeş! Allah seni ve bizi kendi katından bir ruh ile desteklesin! Bil ki, bizim okuduğumuz, ama insanların şahit olup da güzel okumadıkları kitaplarımız vardır. Bunlar, şimdi üzerine kurulu oldukları feleklerin terkibi, burçların kısımları, yıldızların hareketleri, unsurların anaları, maden cevherlerinin çeşitliliği, bitki türleri ve hayvan bedenlerinin ilginçlikleri şeklinde varlıkların şekillerine ait surettir. Bizim, bunun dışında başkasının ortak olmadığı ve bizden başka kimsenin anlamadığı bir diğer kitabımız daha vardır. O nefislerin cevherleri, makamlarının dereceleri, bazılarının diğerlerine üstün gelmesi, güçlerinin farklılığı ve fiillerinin felekler, yıldızlar, unsurlar, madenler, bitkiler, hayvanlar ve peygamberler, filozoflar, krallar, onların tâbileri, halk ve yardımcıları gibi insan tabakalarıyla ilgili bilgidir. Ey saygılı ve merhametli kardeşim! Eğer sen kardeşlerinle birlikte bu kitapları, içindekileri öğrenmek, manalarını kavramak ve sırlarına ermek için okumayı arzu edersen, haydi sözlerini dinlemek, simalarını ve yaşantılarını görmek için erdemli kardeşlerinin, değerli dostlarının meclisine gel. Böylece onların ahlâkıyla ahlâklanır, edepleriyle süslenirsin; dolayısıyla nefsin gaflet ve cehalet uykusundan uyanır, göğsün ferahlar, zihnin arınır, kalbinin basiret gözü açılır. Onların kalp gözleriyle gösterdikleri şeyleri görür, nefis cevherlerinin saflığıyla müşahede ettikleri şeyleri müşahede eder, akıllarının ışığıyla baktıkları şeylere bakar, bu dört kitabın manalarını onların anladıkları gibi anlar, hayat ruhuyla desteklenir, âlimler gibi yaşar, şehitler gibi diri olur, göğün melekûtuna yükselmeye muvaffak olur ve "*Rablerini tesbih ederek arşın etrafını çevrelemiş*"[15] olan yüce topluluğa bakarsın.

15. Zümer, 39/75. Bu ayetin metinde verilen, fakat *mele-i a'lâ*ya sıfat olarak yazılamadığı için yukarıya almadığımız kısmı şöyledir: "Aralarında hak ile hüküm verilir ve âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun denir."

Bölüm

Ey saygılı ve merhametli kardeşim! Allah seni ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, bizim, daha kendimizi bile bilmiyorken, kalkıp şeylerin hakikatlerini bildiğimizi iddia etmemiz doğru olmaz. Kendisini bilmediği hâlde şeylerin hakikatlerini bildiğini iddia eden kimse, kendisi açken insanları doyuran, kendisi çıplakken başkasını giydiren, kendisi hasta olduğu hâlde insanları tedavi eden ve kendi evinin yolunu bilmezken insanlara yol gösteren kimseye benzer. İnsanın, bu tür konularda işe, önce kendisini sonra başkasını bilmekle başlaması gerektiği anlaşılmıştır.

Ey saygılı ve merhametli kardeşim! Allah seni ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, her birimiz, iki farklı ve zıt cevherden birleşerek meydana gelmiş bulunmaktayız: Birisi; et, kan, kemik, deri, sinir, damar ve benzeri şeylerden oluşan katı ve duyulur bedendir. Bütün bunlar topraktan, ölü, karanlık ve bozuk cisimlerdir. Diğer cevher, şeylerin suretlerini bilen, idrak eden göksel, ruhsal ve nurânî bu latif ruh, yani nefistir.

Bil ki, bu nefse ait beden, oturulan ev, binilen binek hayvanı ve kullanılan alet konumundadır. Bu nefis belli vakte kadar bu bedenle irtibatlı olduğu sürece dünya hayatında geçimi, ahirette necat ve kurtuluşu sağlayan şeyleri düşünmelidir.

Bil ki, bu iki unsur, yardımlaşma olmadan bir araya gelmez ve tamamlanmaz. Yardımlaşma en az iki veya daha fazla şey arasında olur. Hiçbir şey yardımlaşmaya, bedenin farklı güçlerinin tamamı bir tek beden ve bir tek nefis olacak şekilde bir araya gelmesinden, bir tek güç olmalarından, uyumlu nefislerin yönetimlerinin birleşip bir tek yönetim olmasından daha uygun değildir. O zaman egemenliğine boyun eğen herkesi yener ve kendisine muhalefet eden ve karşı çıkan herkesi hâkimiyeti altına alır.

Kardeşim! Allah seni ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin! Gel bu konuda birlik oluşturalım ve yardımlaşalım. Kardeşim! İki şeyin herhangi bir konuda onları bir araya getiren bir neden ve bu hâl üzere koruyan bir sebep olmadıkça birleşmeyeceğini bilmen gerekir. Bu neden devam ettiği ve bu sebep sabit kaldığı sürece onlardaki bu hâl de devam eder. Bu neden ortadan kalkar ve bu sebep sona ererse bir araya geldikten sonra ayrılırlar ve birleştikten sonra birbirinden ayrılırlar.

Ey saygılı ve merhametli kardeşim! Allah seni ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, herhangi bir dünya ve ahiret işi konusunda yardımlaşmak üzere bir araya gelen hiçbir topluluk, birbirine nasihat etmede *İhvân-ı Safâ*'nın yardımlaşması kadar güçlü değildir. *İhvân-ı Safâ*'yı bir araya getiren nedenin, onlardan her birinin istediği hiçbir dünya maişetine ve ahirette kurtuluşa arkadaşıyla yardımlaşmadan kavuşamayacağını görmesi ve bilmesi olduğunu bilmen gerekir. Onların bu durumunu muhafaza eden sebep, her birinin gösterdiği sevgi, merhamet, şefkat ve nezaket; istediği, sevdiği, nefret ettiği ve hoşlanmadığı şeyler konusundaki eşitliktir.

Bil ki, bu şartlar, ancak onlardan her biri bedenleri farklı da olsa nefislerinin bir tek nefis olduğunu bildiği zaman gerçekleşir ve devam eder.

Ey kardeşim! Bil ki, insanların çoğu, aralarında başlarına gelen musibetlerin ortadan kaldıramayacağı bir ilişki, dostluk ve kardeşliğin olmasını ister ve temenni eder.

Fakat onlar kendilerini bundan alıkoyan neden ve oluşun sebebinin ne olduğunu bilmez.

Ey kardeşim! İnsanların dost, dostların aklın gerektirdiği şekilde saf kardeşler olmalarını engelleyen şeyin, ya ortada bulunmayan bir neden ya da kaybolmamış bir sebep olduğunu bilmen gerekir. Eğer o bulunmayan bir neden ise onu elde etmek için; kaybolmamış bir sebep ise yok etmek için ne yapmamız gerekir?

Ey kardeşim! Bunu engelleyen şeyin mevcut sebepler olması hâlinde başka bir şeye değil, sadece bu sebepleri ortadan kaldırmaya ihtiyaç duyduğumuzu bilmen gerekir. Bunlar dört çeşittir: *Birincisi*, işlerinin kötülüğü; *ikincisi*, düşüncelerinin bozukluğu; *üçüncüsü*, huylarının çirkinliği; *dördüncüsü*, cehaletlerinin birikmişliğidir.

Bil ki, işlerinin kötülüğü, şeylerin hakikatlerini araştırmadan önce inandıkları bozuk düşüncelerine bağlıdır. Vicdanlarına yerleşmiş bozuk düşünceleri, çocukluktan beri alışageldikleri çirkin huylarına bağlıdır. Ruhlarına yer eden huylar, daha başta onları istila eden birikmiş bilgisizliklerine bağlıdır.

Ey kardeşim! Eğer saf kardeşler olmak istiyorsak, bizim işe önce bizi daha başlangıçta bürüyen birikmiş bilgisizlikleri ortadan kaldırmakla başlamamız gerektiğini bilmemiz gerekir. Çünkü onlar kötülüklerin esaslarıdır.

Bil ki, bizi kaplayan, dost ve saf kardeş olmamızı engelleyen bilgisizlikler dört çeşittir: *Birincisi*, onların nefisle beden arasındaki farkı bilmemeleridir. *İkincisi*, nefisle beden arasındaki ilişkiyi bilmemeleridir. *Üçüncüsü*, nefsin bedenle niçin irtibatlı olduğunu bilmemeleridir. *Dördüncüsü*, nefsin bedenden nasıl çıktığını bilmemeleridir. Şüphesiz nefis, bedenden ayrılmadıkça kurtuluşu ve nimetler içinde olmayı ve cehennemde acıklı azapta kalmayı bilemez.

Ey kardeşim! Kardeşlerin saflığı hakkında anılan şartlar üzerinde bir araya geldikten sonra yardımlaşmamız, bedenlerimizin gücünü toplamamız, onları bir tek güç hâline getirmemiz, nefislerimizin yönetimini bir tek nefsin yönetimi gibi düzenlememiz, ruhânî ve erdemli bir şehir kurmamız gerekir. Bu şehrin binası, nefis ve bedenlere sahip olan büyük şeriat sahibinin krallığında olmalıdır. Çünkü nefislere sahip olan, bedenlere de sahip olur. Nefislere hâkim olmayan, bedenlere de sahip olmaz.

Bu şehir halkının iyi, bilge ve nefislerin işleri, hâlleri ile onlara tâbi olan bedenlerin iş ve hâllerini düşünen kimseler olmaları gerekir.

Bu şehir halkının, birbirleriyle ilişkilerinde uyguladıkları iyi ve güzel yaşam tarzlarının ve zalim şehirlerin halklarıyla ilişkilerinde uyguladıkları başka yaşam tarzlarının olması gerekir. Bu şehrin yeryüzünde zalim şehirler halkının huylarının olduğu yerde kurulmaması gerekir. Yine onun su üzerine de kurulmaması gerekir. Çünkü ona deniz sahillerindeki şehirler halkına dokunan dalga ve çalkantılar dokunur. Aynı şekilde bu şehrin havada, yüksek bir yerde de kurulmaması gerekir. Yoksa oraya zalim şehirlerin dumanı çıkar ve oranın havasının bozulmasına yol açar. Bu şehrin, halkının diğer şehirlerin halklarının hâllerini her zaman seyretmesi için diğer şehirlere nâzır (gözetleyici) kurulması gerekir. Bu şehrin yıkılmaması için temelinin takva üzerine kurulması, binasının sözlerde doğruluk ve vicdanlarda tasdik üzerine

inşa edilmesi, devam etmesi ve yetkinliğinin nimetlerde ebedîlik demek olan yüksek gayedeki amaç üzere olması için esaslarının vefa ve emanete dayanması gerekir.

Onun yapılışını bitirince, geminin bedenlerin ağırlığıyla bağımsız ve şehrin ruhların sığınağı olması için kurtuluş gemisi olan gemiyi yapmaya başladık.

Şehir halkının yardımlaşmasının dört mertebede düzenlenmesi gerekir: *Birincisi*, sanat sahibi olan dört unsur erbabının mertebesidir. *İkincisi*, başkanların mertebesidir. *Üçüncüsü*, emir ve nehiy sahibi kralların mertebesidir. *Dördüncüsü*, dileme ve irade sahibi metafizikçilerin/din alimlerinin mertebesidir.

Zanaatkârların yönetilenler üzerindeki yönetimi, ışığın havadaki yayılması ve büyüme gücünün ateş, hava, su ve topraktan oluşan dört unsurdaki yayılışı gibi olmalıdır. Başkanların zanaatkârlar üzerindeki siyasetinin etkisi, renklerin ışığa etkisi gibi veya hayvânî gücün büyüme gücüne etkisi gibi olmalıdır. Otorite sahibi kralların siyaset ehli başkanlar üzerindeki etkisi, görme gücünün renkleri algılamaya etkisi gibi ve düşünen gücün hayvânî güce etkisi gibi olmalıdır. İrade sahibi metafizikçilerin/ilahiyatçıların otorite sahibi krallar üzerindeki etkisi, aklın akledilirlere etkisi gibi veya melekî gücün düşünen güce etkisi gibi olmalıdır.

Şehrin yönetimi bu şartlarda düzenlenirse, işte o zaman şehir halkının uyguladıkları iyi ve güzel hayat tarzı gerçekleşir.

Bölüm

Ey kardeşim! Kesin olarak bil ki, bu şehrin anlatıldığı şekilde kuruluşu tamamlanmıştır. Fakat hiç kimsenin ilmi bizim ilmimize eşit olmadığı sürece bu şehre giremez. Çünkü onun etrafında insanların cehaletinden örülmüş dört duvar vardır. Her iki duvar arasında onların kötü amellerinden, bozuk düşüncelerinden ve çirkin huylarından oluşan bir hendek vardır. Bunu daha önce anlattık. Oraya girmeye niyetlenen kimse, nefsi ve onun (nefsin) cevherini bilmelidir. O zaman bu kişi şehrimize girmeyi hak eder.

Biz elli bir risâlede kardeşlerimizin -Allah kendilerini desteklesin- bu ilimle ilgili ihtiyaç duyduğu her şeyi açıkladık. Ey kardeşim! Meclisimize katılma imkânın olmazsa oraya bak, memnun olduğun, olgunluk ve doğruluğuna güvendiğin kardeşlerine sor. Böylece orada bahsettiğimiz ilim dallarının manalarını ve gizemli hikmetleri anlamaya muvafık olursunuz; sizi Allah'a yaklaştıran ve cehennem ateşinden; yani oluş ve bozuluş âleminden kurtaran şeylerle amel etmeye yönelirsiniz ve göklerin melekutuna, yani felekler âlemine çıkmaya ve arşı taşıyan, Rablerine hamd ile tesbih eden, O'na inanan ve müminler için bağışlama dileyen melekler zümresine girmeye yol bulursunuz. Onun şu sözünde olduğu gibi: "*İşte bu büyük başarıdır.*"[16]

Ey saygılı ve merhametli kardeşim! Belirttiğimiz ve teşvik ettiğimiz bu konuda kardeşlerimizin nefislerinin gücü dört mertebedir: Birincisi, nefis cevherlerinin saflığı, iyiyi kabul etmesi ve hızlı düşünmeleridir. Bu, ikinci risâlede bahsettiğimiz şehrimizde bulunan sanat erbabının mertebesidir. Bu, hissedilir bedenin doğumundan on beş yıl sonra hissedilen manaları ayırt eden ve düşünme gücüne giren akıl gücü-

16. Duhân, 44/57.

dür. O buna şu sözüyle işaret etmiştir: "*Çocuklarının ergenlik çağına geldiklerinde...*"[17] Onlar, risâlelerimizde iyi ve şefkatli kardeşlerimiz diye adlandırdığımız kimselerdir.

Bu mertebenin üstünde siyaset sahibi başkanların mertebesi yer alır. Bu, kardeşleri gözetmek, nefsin cömertliği ve kardeşlere şefkat, merhamet ve sevgiyle feyiz vermektir. Bu bedenin doğumundan otuz yıl sonra düşünme gücüne giren hikemî (felsefi) güçtür. Yüce Allah buna şu sözüyle işaret etmiştir: "*Olgunluk çağına ulaşıp gelişimi tamamlayınca, biz ona ilim ve hikmet verdik.*"[18] Onlar risâlelerimizde hayırlı ve faziletli kardeşlerimiz diye tanımladığımız kimselerdir.

Bunun üzerindeki üçüncü mertebe, otorite, emir, yasak, yardım etme ve bu emre karşı çıkıldığında inat ve ihtilafı incelik ve yumuşaklıkla ortadan kaldırma gücüne sahip olan kralların mertebesidir. Bu bedenin doğumundan kırk yıl sonra nefse giren kanun gücüdür. Yüce Allah buna şu sözüyle işaret etmiştir: "*Nihayet olgunluk çağına gelip, kırk yaşına varınca şöyle der: 'Bana ve anne babama verdiğin nimetlere şükretmemi, senin razı olacağın salih amel işlememi bana ilham et. Neslimi de salih kimseler yap.'*"[19] Onlar risâlelerimizde erdemli ve değerli kardeşlerimiz olarak adlandığımız kimseledir.

Bunun üzerindeki dördüncü mertebe, hangi mertebede olursa olsun, bütün kardeşlerimizi davet ettiğimiz mertebedir. Bu, teslim olmak, güçlü bir şekilde kabul etmek ve hakkı ayne'l-yakîn müşahede etmektir. Bu, bedenin doğumundan elli yıl sonra nefse giren, onu ahirete hazırlayan ve heyûladan ayrılmaya yaklaştıran melekî güçtür. Yükselme onun üzerinde yer alır, göğün melekûtuna onunla yükselir ve diriliş, haşir, neşir, hesap, mizan, sıratı geçme, cehennemden kurtulma, cennete girme, izzet ve ikram sahibi rahmana komşu olma gibi kıyamet hâllerini müşahede eder. Yüce Allah bu mertebe şu sözüyle işaret eder: "*Ey huzur içinde olan nefis! Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine dön!*"[20] İbrahim (as) buna şöyle işaret etmiştir: "*Beni naîm cennetinin varislerinden eyle.*"[21] Yusuf (as) buna şöyle işaret etmiştir: "*Rabbim! Gerçekten bana mülk verdin.*"[22]

Mesih (as) buna havarilere söylediği şu sözüyle işaret etmiştir: "Şu iskeletten oluşan bedenim ayrıldığında ben havada arşın sağında, babamız olan Hakk'ın önünde durur ve sizin için şefaat dilerim. Çevredeki krallara gidin, onları Aziz ve Celil Allah'a davet edin, onlardan korkmayın. Nereye giderseniz gidin, ben yardım ve desteğimle hep sizin yanınızda olacağım." (*İncil*).

Muhammed (sav) buna şöyle işaret etmiştir. "*Siz yarın döndürüleceksiniz.*" Bu hadisçiler nezdinde meşhur bir rivayettir.

Sokrates, zehir içirildiği gün uzun bir konuşmasında şu sözüyle buna işaret etmiştir: "Ben siz erdemli kardeşlerden ayrılırsam, daha önce geçmiş değerli kardeşlerin yanına giderim."

17. Nûr, 24/59.
18. Kasas, 28/14.
19. Ahkâf, 46/15.
20. Fecr, 89/27-28.
21. Şu'arâ, 26/85.
22. Yûsuf, 12/101.

Pisagor, *Altın Risâlesi*'nin sonunda buna şöyle işaret etmiştir: "Eğer tavsiyemi yerine getirirsen, ruhun bedenden ayrıldığında havada kalırsın."

Biluher uzun bir konuşmada söylediği şu sözünde buna işaret etmiştir. Kral vezirine, "Bu sözün sahipleri kimlerdir?" dedi. O da şöyle cevap verdi: "Onlar, göğün melekûtunu bilenlerdir."

Biz bütün kardeşlerimizi buna davet ediyoruz. "*Allah dilediğini doğru yola iletir.*"[23] Bu manayı ifade eden birçok ayet vardır. Bu konudaki her ayet, cennetleri, oradaki halkları ve nimetleri tasvir eder.

Bölüm

Ey saygılı ve merhametli kardeşim! Allah seni ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, bu emre davet edilen kimselerden istenen şey dört husustur: *Birincisi*, dille ikrar; ikincisi, bu konunun aydınlığa kavuşması için örneklerle tasavvur edilmesi; üçüncüsü, vicdan ve itikatla tasdik edilmesi; dördüncüsü, buna benzer işlerde içtihat yaparak tahkik edilmesidir.

Bil ki, onu tasavvur etmeden sadece dille ikrar eden kimse taklitçi olur. Onu tasdik etmeden sadece tasavvur eden kimse, şüpheci ve şaşkın olur. Buna benzer işlerde içtihat yaparak tahkik etmeksizin tasdik eden kimse ihmalkâr ve kusurlu olur. Bu hususu diliyle yalanlayıp, kalbiyle inkâr eden kimse inkârcı ve kâfir olur. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "*Ahirete inanmayanların kalpleri bunu inkâr etmekte, kendileri de büyüklük taslamaktadırlar.*"[24] "*Hiç şüphe yok ki onlara cehennem vardır ve onlar oraya en önde sokulacaklardır.*"[25]

Bil ki, bu hususu diliyle ikrar eden ve kalbiyle gerçekte olduğu şekilde tasavvur eden kimse, kendinde daha önce bilmediği dört haslet bulur: *Birincisi*, nefsin bedenden ayrılmasıyla ulaştığı güçtür. *İkincisi*, nefsin cehennemi olan maddeden kurtulma uğrunda gösterilen çabadır. *Üçüncüsü*, ruh bedenden ayrılması esnasında kurtulma ümididir. *Dördüncüsü*, Allah'a güvenmek ve bu işin gerçekleşmesine ve yetkinleşmesine kesin olarak inanmaktır.

Bölüm

Bil ki, bu Kur'an'ı, peygamberlerin (as) kitaplarını ve verdikleri gayb haberlerini ikrar eden kimseler dört mertebededirler: Ya kalbiyle tasdik etmeksizin diliyle ikrar eden kimsedir, ya manalarını ve açıklamasını bilmeksizin diliyle ikrar edip kalbiyle tasdik eden kimsedir, ya da tasdik ve ikrar ettiği, kesin inanıp bildiği hâlde gereğini yerine getirmeyen kimsedir.

Diliyle ikrar ettiği hâlde kalbiyle tasdik etmeyen, kavrayış ve temyizden çok az nasiplenmiş kimsedir. Peygamberlerin getirdiği (nebevî) kitaplardaki lafızların zahirînin işaret ettiği şeyleri kalbiyle düşündüğünde ve basiretiyle ayırt ettiğinde aklı

23. İbrahim, 14/4.
24. Nahl, 16/22.
25. Nahl, 16/62.

onları kabul etmez, onların ince manalarını ve gizli işaretlerini düşünemez. Dolayısıyla kalbiyle inkâr eder ve onlardan şüphe eder.

Diliyle ikrar eden kalbiyle tasdik eden kimse, düşünür ve hakikati üzerinde peygamberler, hidayete ermiş imamlar, râşit halifeler ve salih müminlerin ittifak ettiği böyle yüce bir konunun hakikatsiz olamayacağını bilir. Fakat onun kavrayışı, temyizi ve aklı bunu hakikatleriyle idrak ve tasavvur etmekten âciz kalır.

Açıklamasını bildiği hâlde gereğini yerine getirmekte zaaf gösteren kimseye gelince, Allah onu başarılı kılar ve doğru yola iletir. Bunun sonucu olarak o, peygamberlerin (as) kitaplarında belirtilen bu sırların hakikatlerini kavrar. Fakat onu destekleme ve gereğini yapma konusunda destekçi bulamaz. Çünkü o tek başınadır. Hiçbir iş bir tek insanla gerçekleşmez. Bilakis insan o konuda büyük bir topluluğa ve özellikle kanunun emrine ihtiyaç duyar. En azından bir tek şahısta toplanan kırk özelliğe veya kalpleri birbiriyle uyumlu kırk şahsa ihtiyaç duyar.

Bölüm

Şeriat Hakkında Şüphe Duyan ve Nebevî Kitapların Sırlarından Gafil Olan Filozof Görünümlü Kimselerin Hitabı Hakkında

Ey merhametli kardeşim! Allah seni ve bizi kendisinden bir ruhla desteklesin! Seninle bir kardeşin arasında varlıkların ilkeleri, olanların nedenleri hakkında anlattığın müzakere ve araştırmayı, kardeşliğin saflığı, nebevî dinleri destekleme konusundaki yardımlaşmayla ilgili olarak şikâyet ettiğin uyma zorluğunu, felsefî düşüncelere aşırı dalmayı ve ilâhî kitapların sırlarını, nebevî vahiylerin yorumlarını, kanunî şeriatların konularının anlamlarını, taşıdıkları yüce menfaatleri, yüksek mertebelere çıkmaya yapılan işareti gören nefislerin uzak gayelerini ve yakıcı ateşten kurtuluşu bilmekten yüz çevirmesi hakkında anlattıklarını, onun basiret ve bilgiler konusunda akıl, temyiz ve basiretinin idrak ettiği ve çabasının yol açtığı şeylere dayanmasıyla ilgili açıklamalarını ve filozofların çeşitli konulardaki görüşleri ve değişik esaslar üzerindeki çelişik kıyaslarıyla ilgili olarak söylediklerini anladık.

Ey kardeşim! Ona sabret, yumuşak davran ve bu risâleyi hatırlat! Umulur ki böylece nefsine davet ettiğin şey yerleşir ve temizlerden başkasının dokunamadığı ve senin işaret ettiğin korunmuş, gizli sırları aklıyla düşünür. Ona de ki: "Ey kardeşim! Söyle bakalım, sen, peygamberlerin (as) kitaplarında melekler, İblis ve cinler kıssası, Âdem'in yaratılışı, meleklerin ona secde etmesi, soyu üzerine söz alınması, aynı şekilde kıyamet, diriliş, haşir, hesap, mizan, sırattan geçme, cehennemden kurtuluş, sevap, başarı, cennet ve nimetleri, Tevrat, İncil, Furkan ve peygamberlerin (as) sayfalarında anılan buna benzer şeylerle ilgili olarak getirdikleri haberleri kabul mü yoksa inkâr mı ediyorsun?"

Onların tamamını veya bir kısmını ikrar ediyorsan, söyle bakalım, onların hakikatlerini kesin bir inançla tasdik mi ediyorsun, yoksa onların manaları hakkında şüpheci ve şaşkın mısın? Eğer kesin inanarak tasdik ediyorsan, söyle bakalım, sen onları biliyor ve tanıyor musun, yoksa gafil ve yanılgı içinde misin? Eğer onları biliyor ve tanıyorsan, söyle bakalım, cennet ve cehennem şu an günümüzde var mı,

yok mu? İkisi şu an mevcutsa, söyle bakalım, onlar şimdi nerede? Bize onların niteliklerini anlat. Eğer mevcut değillerse O'nun şu sözü ne anlama gelir: "*Ey Âdem! Sen ve eşin cennete yerleşin.*"[26] Şu sözü ne anlama gelir: "*Öyle bir ateş ki, sabah akşam ona sunulurlar.*"[27] Peygamber'in (sav) şu sözünün anlamı nedir: "*Şehitlerin ruhları cennettedir.*" Miracın ve Peygamberin (sav) cennet görevlisi Rıdvan'ı ve cehennem görevlisi Malik'i görmesinin anlamı nedir? Peygamberin (sav) şu sözü ne anlama gelir: "*Her nefse ölmesi veya cennette yahut cehennemde oturacağı yeri görmesi haramdır.*" Şu sözünün anlamı nedir: "*Ölen kişinin kıyameti kopmuş demektir.*" Yüce Allah'ın şu sözü ne anlama gelir: "*Onların arkasında, tekrar dirilecekleri güne kadar bir perde vardır.*"[28] Onun şu sözü ne anlama gelir: "*Mutlu olanlara gelince, gökler ve yerler durdukça içinde ebedî kalmak üzere cennettedirler.*"[29] Onun şu sözünün anlamı nedir: "*Kendilerine ilim ve iman verilmiş olanlar ise şöyle diyeceklerdir: 'And olsun, siz, Allah'ın yazısına göre, yeniden dirilme gününe kadar kaldınız. İşte bu yeniden günüdür.'*"[30] Onun sözü: "*Orada çok az bir zaman kaldınız.*"[31] Sana buna benzer meseleleri sorsaydık konuşmamız çok uzardı.

Bölüm

Ey kardeşim! Bil ki, her mezhep ve takipçilerinin kendilerini başkalarından ayıran görüşleri ve ders aldıkları âlim ve hukukçuları (fakih) vardır. Bütün bu şeylerin Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı günden beri var olduğu kardeşlerimize -Allah kendilerini desteklesin- ait bir görüştür. Fakat insanların çoğu bilmezler. Onlar bunların gelecek zamanda olmasını beklerler. Onlar, dini körü körüne emreden taklitçilerdir. Dini açıklama, kesinlik ve bilgiye dayalı olarak emreden basiret sahipleri ise, Peygamberin (sav) Miraç gecesi gördüğü gibi, keşif ve açıklama yoluyla beklerler. Biz risâlelerimizde bu manaları açıkladık. Ey kardeşim! Eğer onları biliyorsan bunun ilmini bize, sorduğumuzda doğrudan açıkla ve farklı, çelişkili görüşleri olan filozofları taklit etme. Nitekim rivayet edildiğine göre, Peygamberin (sav) meclisinde Aristoteles anıldığında o şöyle demiştir: "*O benim getirdiklerimi bilinceye kadar yaşasaydı, benim dinime tâbi olurdu.*"

Müslümanların kıyafetine bürünen ve İslâm kulpuna sarılan kimsenin Muhammed (sav) ümmetine mensup olması, getirdiği vahiyleri ve âlemin başlangıcı, göklerin ve yerin yaratılışı, Âdem olayı, İblis'in isyanı ve meleklerin secde ve itaati, Âdem'in soyu üzerine söz alınması, Tevrat, İncil ve ilk peygamberlerin sayfalarında bulunan benzeri hususlar ve onların ümmetlerini kıyamet, diriliş, neşir, haşir, hesap, mizan, kısas, sırattan geçme, cehennem ve acıklı azabından kurtuluş, cennet nimetleriyle ödüllendirilme ve gelecek zamanda beklenen diğer hususlarda uyarması gibi geçmiş zamana dair verdiği haberleri ikrar etmesi gerekir. Biz bunları ikrar etmeye

26. Bakara, 2/35.
27. Mü'min, 40/46.
28. Mü'minûn, 23/100.
29. Hûd, 11/108.
30. Rûm, 30/56.
31. Mü'minûn, 23/114.

ve onlar için hazırlanmaya davet edildik. Bunlardan, nefsinde şaşkınlık ve kalbinde şüphe taşıyarak diliyle ikrar etme dışında hakikatlerine ait bir tek söz bilmeden kim yüz çevirir? Buna rağmen o, felsefî kitapların sırlarını, filozofların işaretlerini bildiğini ve tabileri şaşkın bir hâlde iken ihtilaflarının çokluğu ve aralarındaki çelişkilerle birlikte içindeki manaları incelediğini iddia eder; bütün peygamberlerin aralarındaki uzun zaman aralığına, dillerinin, şeriatlarındaki kuralların ve geleneklerinin değişik olmasına rağmen ümmetlerini ahiret, kıyamet ve amellerin karşılığına davet ederken işaret ettikleri aynı görüş, aynı din ve aynı maksatta nasıl ittifak ettiklerine bakmaz ve bunları düşünmez. İyi iyidir, kötü ise kötüdür.

Biz üçüncü risâlede onların, yani bütün peygamberlerin ittifak ettikleri hususları açıkladık. Bunlar on iki haslet olup, şeriat ve gelenekleri değişiklik gösterse de davet ettikleri dinde yer alan ilke ve esaslardır. Nitekim yüce Allah şöyle demiştir: "*Dini dosdoğru tutun ve onda ayrılığa düşmeyin!*"[32] Yine dedi ki: "*Sizden her biriniz için bir şeriat ve bir yol koyduk. Eğer Allah dileseydi, elbette sizi tek bir ümmet yapardı.*"[33]

Peygamberlerin (sav) şeriatları farklı olsa da dinleri bir tek din, yolları bir tek yol, maksatları bir tek maksat ve amaçları bir tek amaçtır.

Filozofların ise ne şeriatları bir tek şeriat ne de dinleri bir tek dindir. Bütün bu görüş ayrılıklarına rağmen düşünen biri filozofların kitaplarının sırlarından nasıl memnun olur ve peygamberlerin (sav) ittifak hâlindeki kitaplarının sırlarını bilmek ve araştırmaktan yüz çevirir?

Ey kardeşim! Bil ki, felsefeyle uğraşanların ve şeylerin hakikatlerini araştıranların çoğu, peygamberlerin kitaplarını araştırmayı ihmal etmeleri, onlar üzerinde düşünmekten yüz çevirmeleri ve onları anlamada zafiyet göstermeleri sebebiyle onları bilmekten uzak kalmışlardır. Çünkü bunlar yüce topluluk içinde bulunan, göklerin halkı ve feleklerin sakinleri olan meleklerden alınmıştır.

Bölüm

Nefis Konusunda Şüphesi Bulunan ve Âlimlerin Görüşleri Konusunda Şaşkın Olan Kimselerle Konuşma Hakkında

Ey kardeşim! Seninle bir şeyhimiz arasında nefis cevherinin mahiyeti, varlık şekli, bedenin neresinde bulunduğu, onunla ilişkisinin sebebi ve bedeni nasıl terk ettiği konusunda cereyan eden müzakereden haberdarız. O, "Bu bilinmesi imkânsız bir ilimdir." diyerek inkâr etmekte ve Galen'in, "Ben nefsin cevherinin ne olduğunu bilmiyorum." sözüyle kanıtlamaya çalışmaktadır. "Ben Galen'den daha bilgili değilim." sözü ona aittir. Ey kardeşim! Senden istediğimiz şey, lütufta bulunman, onu kabul etmen, ona selam vermen, bizim ona -Allah kendisini mutlu kılsın- gösterdiğimiz aşırı sevgiyi, haberlerini bilmeye olan ilgimizi, müşahede ve komşuluğuna olan rağbetimizi bilmen ve isteğin üzerine bizden ona sana öğrettiğimiz cevabı ulaştırmandır. Bu, ona şöyle demendir: "Şeyh efendimiz lütufta bulunur ve bize doğru görüşü, nefsinin gücü ve cevherinin saflığıyla yardım eder mi, bize bir saat kalbini

32. Şûrâ, 42/13.
33. Mâide, 5/48.

açar mı, bizim için ilgisini toplar mı, zihinlerimizi filozofların düşünceleri, farklı görüşler, âlimlerin rivayet ve isnatları, şairlerin teşbih ve tertipleri, halkın hadise ve kargaşalarından doğan şüpheyle meşgul etmez mi, konuşmada bize âdil davranır mı, vicdanda bize nasihat eder mi, aramızda hükmüne ve kararlarının gereklerine razı olduğumuz aklı hakem kılar mı?" Biz ona sorduğumuzda veya birimiz ona sorduğunda ona şöyle der: "Sen nesin, hakikatin ne? Benimle konuşan, beni dinleyen, anlayan ve bana soru soran bu adam kim?" Düşünsene, sen bizim şu şekilde cevap vermemizden razı oluyorsun:

O, et, kemik, kan, sinir ve benzeri şeylerden oluşmuş, ruhban minaresi gibi dikilmiş hissedilir bedendir. Düştüğünde ayağa kalkamaz, bırakıldığında hareket edemez, uyuduğunda var olduğunu, uyandığında da nerede olduğunu bilemez. Bu durumda olan kimsenin duyulurlar, akledilirler, mekândaki duyularca algılanmayan şeyler, zamanla birlikte geçen şeyler, gelecekte olacak şeylerle ilgili işlerin gizliliklerini sormaya layık olması veya ondan feleklerin bileşimi, düzeni, burçların kısımları ve nitelikleri, yıldızların hareketleri ve yörüngeleri, ana maddelerin (*ummuhât*) unsurları ve tabiatları, maden cevherlerinin farklılığı ve özellikleri, bitki şekillerinin çeşitleri ve yararları, hayvan iskeletlerinin acayiplikleri, huy ve seslerinin farklılığıyla ilgili haberleri işitmeye ehil olması aklen caizdir. Bütün bunları şu bileşik ve cahil bedenin bildiğini zanneden veya bu şeylerden haber verenin zatını idrak etmeyen ve kendi varlığının farkında olmayan şu uzun, geniş, derin, kör, sağır ve dilsiz beden olduğunu düşünen kimseye hayret! Onun daha kendi zatını bilmezken ve varlığını hissetmezken bu ilginç, zatına yabancı ve duyularından uzak şeyleri bilmesi nasıl mümkün olur? Ne kadar imkânsız! Kim bu etten oluşmuş bedenin bu ilimleri bildiğini sanıyorsa bu doğrudan uzak, imkânsız ve geçersizdir.

Ey kardeşim! Bil ki, nefsi araştıran ve onun cevherini bilmek isteyen insan, aklıyla insaf etse, onun hükmüne dönse, yargılarını kabul etse, kendisi üzerinde düşünse, onu temyiz ederek teemmül etse, bedeninin ayakta durma, oturma, hareket, durgunluk, uyku, uyanıklık, hayat ve ölüm gibi durumlarını incelese, bu bedenle birlikte ondan daha üstün olan başka bir cevherin olduğunu ve bu bedenin ona nispetle içinde oturan bulunan ev, içinde zanaatkâr bulunan dükkân, içinde kaptan bulunan gemi, üzerinde sürücü bulunan binek, giyilen gömlek, mektepteki çocuğun elinde bulunan levha veya içinde kral bulunan şehir gibi olduğunu anlar.

Özetle, nefsi onun bilgisinden önce bilmek isteyen kimseye, onu araştırması ve yedi konuda onun bilgisini araması gerekir: Birincisi, nefsin mevcut bir şey mi, yoksa anlamı olmayan içi boş bir adlandırma mı olduğunu araştırır. Biz "*Burhan Risâlesi*"nde onun varlığını açıkladık. İkincisi, onun araz olduğunu açıklar. Bunu da yine bir risâlemizde açıkladık. Üçüncüsü, âlemde bulunan nefislerin kaç cins olduğunu araştırır. Nitekim bunu filozofların "*İnsan büyük âlemdir*" sözü hakkındaki risâlede açıkladık. Dördüncüsü, nefsin bedenle nasıl ilişki kurduğunu araştırır. Bunu da "*Bedenin Terkibi Risâlesi*"nde açıkladık. Beşincisi, nefsin bedenle ilişki kurmadan önce nerede olduğunu araştırır. Nitekim bunu "*Nutfenin/spermin Düştüğü Yer Risâlesi*"nde açıkladık. Altıncısı, nefsin bedenden ayrıldıktan sonra nerede olacağını

araştırır. Nitekim bunu "*Diriliş ve Kıyamet Risâlesi*"nde araştırdık. Yedincisi, onun bir defasında bedenle birlikte olup, bir defasında da ondan ayrılmasındaki amacın ne olduğunu araştırır. Nitekim bunu "*İnsan Küçük Âlemdir*" *Risâlesi*'nde açıkladık. Şeyhin onu incelemesi ve manalarını düşünmesi şeklindeki görüşü etkili oldu.

Bölüm
Nefislerin İşi ve Bedenleri Sevmesine Dair

Ey kardeşim! Bil ki, bu tikel nefis, cevherinin üstünlüğü, bu cismânî âlemdeki yabancılığı, bu bedenin afetleri ve maddesinin bozulması gibi müptela olduğu durumlarıyla birlikte, yabancı bir memlekette aptal, günahkâr, cahil, kötü ahlâklı, çirkin tabiatlı bir kadının aşkına müptela olmuş bilgeye benzer. Kadın onu her zaman güzel yiyecekler, leziz içecekler, gösterişli elbiseler, görkemli ev ve düşük şehvetlerle birlikte ister. Bu bilge, ona olan aşırı sevgisi ve dostluğuna olan tutkunluğu yüzünden bütün ilgisini onun ihtiyaçlarını karşılamaya harcar ve onun işlerini görmeye büyük özen gösterir. Öyle ki kendi nefsini ve ihtiyaçlarını, içinden çıktığı beldesini, daha önce birlikte yaşadığı akrabalarını ve önceden sahip olduğu nimetleri bile unutur.

Ey saygılı ve merhametli kardeşim! Bil ki, nefis cevheri semâvî bir cevher ve âlemi ruhânî bir âlemdir. O bizzat diri olup yemeye, içmeye, giyinmeye, eve ve bedenin varlığını devam ettirmek ve bekasını sağlamak için muhtaç olduğu diğer şeylere ihtiyaç duymaz. İnsanın ihtiyaç duyduğu bütün bu dünyevî arazlar, ancak bu değişen ve bozulan bedenden ve onun iyileştirilmesi, varlığının sürdürülmesi, göz açıp kapayıncaya kadar bile aynı halde sabit kalmayan yararın çekilip, zararın itilmesi gibi gayelerden dolayı vardır. Nefis, belli vakte kadar bedenle birlikte olduğu sürece bu bedenin işlerini görmeye yönelik çabaların ve mal, meta, eşya ve insanın dünya hayatı boyunca ihtiyaç duyduğu şeyleri edinme gibi üstlendiği zor işler ve yorucu sanatlar konusunda gösterdiği yüksek ilginin çokluğuyla bitkin düşer. O günahkâr ve aptal kadına aşkla tutulmuş olan bu bilgeye, ondan ve onun aşkı ve sevgisiyle oyalanmaktan kurtulmadıkça nasıl rahat yoksa nefse de bu bedeni terk etmedikçe rahat yoktur.

Bölüm
Nefislerin İşi ve İşlediği Bir Cinayet Sebebiyle Ruhlar Âleminden Çıkarılışına Dair

Ey kardeşim! Bil ki, tikel nefis ruhânî âlemden atıldığı, cinayet sebebiyle yüksek mertebesinden düştüğü, madde denizine battığı, beden dalgaları içine daldığı, "*Üç kola ayrılmış gölgeye gidin*!"[34] denildiği ve dolayısıyla beden iskeletlerine battığı, kavuştuktan sonra ayrıldığı, birleştikten sonra koptuğu zaman, Allah Azze ve Celle'nin; "*İnin oradan hepiniz*!"[35] ve "*Oradan çıkarılacaksınız*."[36] diye belirttiği gibi, o zaman rüzgârın şiddetlendiği, denizin çalkalandığı, dalgaların kabardığı, geminin kırıldığı,

34. Mürselât, 77/30.
35. Bakara, 2/38.
36. A'râf, 7/25.

deniz ortasında battıkları, karanlık sulara daldıkları, ada ve sahillerin derinliklerinde ve balıkların karınlarında birbirlerinden ayrı düştükleri sırada deniz yolculuğu yapan bir topluluğa dokunduğu gibi, ona da dehşet, korku ve musibetler dokunur. Nitekim gemi parçalandığında bu topluluktan her birinin, ya suda boğulmuş, ya dolanmakta, ya odun veya ipe yapışmış ya da birbirlerinin omzuna binmiş olduğunu görürsün. Her biri, korkunun şiddetinden "nefsim, nefsim!" der, başkasını düşünmez, kendisi dışında kimsenin kurtuluşunu istemez, kendisinden başkasıyla ilgilenmez, orada daha önce olmuş hiçbir şeyi hatırlamaz. Nefislerin bu dünyadaki hâli, bedenlerle birlikte olmaları ve hayatın dertleri, açlık korkusu, susuzluk acısı, hastalık ağrıları, sıcak ve soğuk eziyeti, çıplaklık rezaleti, afet üzüntüleri, korkunçluklar, telef, hasret ve keder musibetleri gibi belalar da böyledir.

Bu sıkıntı ve musibetlerden dolayı âlemi, başlangıcı ve sonuyla ilgili hiçbir şeyi hatırlamaz olur. Nitekim şanı yüce olan Allah şöyle demiştir: "*Kendilerine öğüt verildiği zaman öğüt almıyorlar.*"[37]

Ey kardeşim! Bil ki, nefis gaflet ve cehalet uykusundan uyandığı, zatını gördüğü, cevherini bildiği, cisimler âlemindeki yabancılığını, sıkıntısını, heyûla denizine batışını, doğal şehvetlere esir düşmesini hissettiği, kendi âlemini incelediği, nimetlerinin bedensel hazlardan üstün olduğunun anlaşıldığı, âlemin esinti ve güzel kokusuyla estiği, oraya özlem duyduğu, bu âlemdeki oluşa meylettiği, bedenlerle birlikte olmaktan nefret ettiği, dünya nimetlerinden el etek çektiği ve bedenden ayrılış ve cisimler karanlığından çıkış demek olan ölümü temenni ettiği zaman onun durumu, sabahın aydınlığıyla birlikte zindanlardan çıkan ve bu âlemi içindekilerle birlikte bir defada seyreden bir topluluğun durumu gibidir.

Basiretsiz nefislerin durumu ise gündüzün aydınlığı, gecenin karanlığı da olsa kendileri için fark etmeyen körlerin durumuna benzer.

Bil ki, nefis zatını fark etmediği, cevherini, başlangıcını ve sonunu bilmediği, yabancılığını ve bu dünyadaki sıkıntı ve belayı hissetmediği zaman, onun için öğrenimde araştırma ve çalışma, temyiz, akıl, doğru duyular, değerlendirme, kontrol ve açıklama mümkün olduğu müddetçe ölene dek körlük devam ettiği için çalışmaz. O, ölümden sonra gittiği yol bakımından daha kör ve daha sapıktır. Nitekim Allah şöyle zikretmiştir: "*Kim bu dünyada körlük ettiyse ahirette de kördür, yolunu daha da şaşırmıştır.*"[38] Ey kardeşim! Allah seni, bizi ve tüm kardeşlerimizi bu sıfattan korusun. O çok seven, şefkat gösteren ve merhamet edendir.

Bölüm

Ey Kardeşim! Bil ki, biz edeplerin çeşitleri, ilimlerin acayiplikleri ve hikmetlerin ilginçlikleri hakkında **elli bir risâle** meydana getirdik. Her biri bir çeşit giriş, mukaddime ve örnek gibidir. Kardeşlerimiz onları düşündüklerinde, mezhebimize (Şiamıza) mensup olanlar onların okunuşunu duyduklarında, bazı manalarını anladıklarında, Allah'ın ilminin hazinedarları ve nübüvvet ilminin vârisleri olmaları

37. Sâffât, 37/13.
38. İsrâ, 17/72.

sebebiyle Peygamber (sav)'in ehlibeyti'nin üstünlüğüne dair ikrar ettikleri şeyin hakikatini bildiklerinde, inanan ve onun Rablerinden bir hak olduğunu bilen bir topluluk için, nefislerindeki ayetler sebebiyle ufuklarda o ehlibeyt hakkında inandıkları ilim, bilgi, anlayış, temyiz ve basiretin tasdiki onlar için ortaya çıkar. Onlar, muhaliflerin peygamberlerin (as) kitapları hakkındaki yorumlarına ihtiyaç duymasınlar diye bu böyle olmuştur. Kardeşlerimiz, yanlarında bir kabul edici ve mucitle birlikte bir meclise geldiklerinde onun kendilerinde şu konuşmayı yapması gerekir:

Ey kardeşler! Allah sizi ve bizi Kendinden bir ruh ile desteklesin, sizi hakka yöneltsin, onun tâbilerinden kılsın, size iyilik yolunu kolaylaştırsın, sizi kendi ehlinin bilgisine ulaştırsın, kötülükten korusun, kötülerle dost olmaktan uzak tutsun, sizi şeytana kanmaktan, sultanın zulmünden, zamanın afet ve felaketlerinden korusun, sizi kardeşlerin nasihatini kabule muvaffak etsin! O, seven ve ihsan edendir.

Biliniz ki, her devletin başladığı bir vakti, yükseldiği bir gayesi ve ulaştığı bir sınırı vardır. En yüksek gayesine ve en son sınırına ulaşınca çöküş ve gerilemeye yüz tutar, halkı arasında uğursuzluk ve hayal kırıklığı baş gösterir; diğerinde kuvvet, zindelik, gelişme ve büyüme görülür. Her gün ilk ve önceki güçten düşecek, yeni ve sonraki kökleşecek şekilde birinin güçlenmesini, ötekinin de zayıflamasını sağlar. Buna örnek, zamanın hükümlerinin geçerliliğidir. Şöyle ki, bütün zamanın yarısı aydınlık gündüz, yarısı karanlık gecedir. Aynı şekilde yarısı sıcak yaz, yarısı soğuk kıştır. O ikisi ardı ardına gelip giderler. Biri gittiğinde diğeri geri döner. Bazen biri artar, diğeri eksilir. Biri eksildiğinde de diğeri artar. O ikisi gayelerine ulaşınca artış yönünde zirveye çıkanda eksilme; eksiklik yönünde zirveye çıkanda ise artış başlar. Bu böyle devam eder. Miktarlarında eşitlik sağlanıncaya kadar bu onların âdetidir. Onlar, artma ve eksilme şeklindeki amaçlarına ulaşana dek kendi hâllerini aşarlar. Onlardan biri artış yönünde zirveye çıkınca gücü ortaya çıkar, âlemdeki eylemleri artarken; zıddının gücü zayıflar ve eylemleri azalır.

Zamanın halkının hayır ve şer devletlerindeki hükmü de böyledir. Âlemde kuvvet, devlet ve eylemlerin ortaya çıkışı bazen iyiler için, bazen de kötüler için geçerli olur. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmuştur: "*İşte günleri insanlar arasında döndürür dururuz.*"[39]

Ey kardeşler! Allah sizi ve bizi Kendinden bir ruh ile desteklesin! Kötülerin gücünün zirveye çıktığını ve bu zamanda âlemdeki eylemlerinin arttığını görürsünüz. Artış yönündeki yükselişten sonra ancak çöküş ve gerileme vardır.

Bil ki, krallık ve devlet, her devir, dönem, çağ ve zamanda bir ümmetten diğer ümmete, bir hanedandan diğer hanedana, bir ülkeden diğer ülkeye geçer.

Biliniz ki, iyilerin devleti, başlangıcında hayırlı, erdemli, bir ülkede toplanmış, aynı görüş, aynı din ve aynı mezhepte ittifak etmiş topluluklarla başlar. Onlar, yardımlaşacaklarına, birbirlerini terk etmeyeceklerine, birbirlerini desteklemekten vazgeçmeyeceklerine, bütün işlerinde tek bir adam gibi, tüm tedbirlerinde, yöneldikleri dini destekleme ve ahireti arama faaliyetlerinde tek bir nefis gibi olacaklarına, Allah'ın rahmet ve rızasından başka bir şeye inanmayacaklarına dair söz verirler.

39. Âl-i İmrân, 3/140.

Ey kardeşler! Size haber verdiklerimizi müjdeleyin, size olan yardımında Allah'a güvenin. Eğer çok gayret gösterirseniz, Allah'ın buyurduğu gibi, "*Bizim uğrumuzda cihad edenler var ya, biz onları mutlaka yollarımıza ileteceğiz.*"[40], "*Şüphesiz ki Allah, kendi dinine yardım edene mutlaka yardım eder.*[41], "*Şüphesiz Allah taraftarları galiplerin ta kendileridir.*"[42]

Bölüm

Valiler ve Kâtiplerle Konuşma Hakkında

Ey kardeş! Allah seni ve bizi kendi katından bir ruh ile desteklesin! Bil ki, bizim ülkelere dağılmış insanların en faziletlisi, iyi ve erdemli kardeşlerimiz ve arkadaşlarımız vardır. Onların bir kısmı kralların, beylerin, vezirlerin, valilerin ve kâtiplerin çocuklarıdır. Bir kısmı aristokratların, ileri gelenlerin ve tüccarların çocuklarıdır, bir kısmı âlimlerin, edebiyatçıların, fakihlerin, din hizmetkârlarının çocuklarıdır. Bir kısmı da sanatkârların, mutasarrıfların ve mütevellilerin çocuklarıdır. Biz toplulukların her birisine bizi temsilen, şefkat, merhamet ve nezaketle öğüt vermek suretiyle hizmet etmesi ve kardeşlerine onları yüce Allah'a, peygamberlerin getirdiği şeylere, velilerin din ve dünya işlerini ıslah etmede işaret ettiği vahye ve te'vile davet etmek suretiyle yardımcı olması için, bizim basiret ve bilgisine güvendiğimiz bir kardeşimizi vekil tayin ettik. Ey merhametli kardeşim! -Allah seni ve bizi kendisinden bir ruhla desteklesin- Biz seni onlara yardım etmen için seçtik ve onlara Allah'ın sana verdiği akıl, kavrayış, temyiz, nefis duruluğu ve cevher saflığı gibi üstünlükle kardeşlerine yardımcı etmek ve desteklemek üzere katılmandan hoşnut olduk. Çünkü senin cevherin onların cevherinden; senin nefsin onların nefsindendir. Onların iyiliği senin iyiliğindir.

Allah'ın bereketi ve güzel başarıya ulaştırmasıyla kardeşlerimizden birine git ve meclisinde onunla baş başa nezaketle ve güzel bir şekilde ilişki kur. Ona bizden selam söyle. Onu kardeşlerin kolay bir nasihatiyle müjdele ve onun kardeşlik sevgi ve dostluğuna olan şiddetli iştiyakımızı haber ver! Allah onu, bizi ve ülkelerde bulunan tüm kardeşlerimizi doğruya ulaştırsın. O, kerim ve cömerttir.

Sonra ona bu hutbeyi oku, manalarını anlat, özünü ve maksadını kavrat. Sonra bize ona ne cevap verdiğini söyle! Allah ikinizi ve tüm kardeşlerimizi doğruya iletsin. Ona de ki: "Ey kardeşim! Bize, hizmetinde bulunduğun, emrinde çalıştığın ve yüksek otoritesine bağlı olduğun bu arkadaşından bahset! Şu anda onun içinde bulunduğun durumda, daha önce başkasının olduğunu, izzet ve otoritesinin kaybolduğunu ve yardımcılarının etrafından dağıldığını biliyor musun? İçinde bulunduğu bu durumun devam mı edeceğini, yoksa bir gün kesinlikle ortadan kalkıp, kendisinden önce bu konumda olan kimsede olduğu gibi, başka bir şeye dönüşeceğini biliyor musun? Ondan sonra gelip yerine geçen kimseyle nasıl bir ilişkinin olacağını biliyor musun?"

40. Ankebût, 29/69.
41. Hac, 22/40.
42. Mâ'ide, 5/56.

Bu dünyanın ve işlerinin insanlar arasında peş peşe değişen devletler ve nöbetler olduğunu anladın.

Bölüm

Krallar ve Sultanlarla Konuşma Hakkında

Ey kardeşim! Seni içinde yüce Allah'a yakınlık, dine yardım ve kardeşlere nasihat bulunan bir görev için seçtik. Seni seçtiğimiz işe güven, Allah'ın bereketi ve güzel başarıya ulaştırmasıyla yardım ve desteğine güvenerek, insanlar içinde erdemli ve değerli kardeşlerimizden birine git ve ona nezaket ve incelikle ulaş. Meclisi boş, meşguliyetten uzak, ruhu güzel bir hâldeyken onunla buluş ve ona âlimlerin, din hizmetkârlarının, fakihlerin, tacirlerin ve zenginlerin felsefi ilimler, şeriat hükümleri, geometri ve astronomi gibi matematiksel ilimler, tıp, feraset, yönetim ve siyaset öğrenen çocuklarının oluşturduğu erdemli kardeşlerine ve samimî dostlarına selam söyle. Sana öğrettiğimiz sırları, dine yardım ve ülkelerin fethi gibi gerçekleşen emelleri ve kullara iyilik gibi elinde olup da asırların rehberlerinin haber verdiği ve imtihan tanıklarının işaret ettiği şeyleri ona müjdele. Üzerinde düşünmesi için ona bu belgeyi sun! Ona, seni kendisine, sahip oldukları akıl, güzel ahlâk, adap, ülfet, ittifak, din konusunda inandıkları güzel görüş ve dünya konusunda uyguladıkları güzel muamele sebebiyle gönderen bu şehrin sakini olan kardeşlerinin içinde baş başa oturdukları, ilimleri müzakere ettikleri, sırlar hakkında konuştukları, işlerin gizli yönlerini araştırdıkları bir meclislerinin olduğunu haber ver. Onlar, günün birinde dönemin hadiselerini, zamanın değişikliklerini, felaketlerini ve asırların rehberlerinin işaret ettiği dini şeriatlardaki değişiklikleri, krallık ve devletlerin bir toplumdan diğerine, bir ülkeden diğer ülkeye, bir hanedandan diğer hanedana geçişini müzakere eder. Böylece onların görüşleri bir araya gelir, âlemde yakın bir varlığın, içinde din ve dünya iyiliği olan ilginç bir olayın (oluşun/varlığın) bulunduğu konusunda ittifak eder. Bu iyilik bir krallıkta kralın yenilenmesi ve devletin bir ümmetten diğerine geçmesidir. Bunun açık delil ve işaretleri vardır. Dediler ki: "Biz onları zihinlerimizin sakinliği, işlerdeki tecrübeler, zamanın geçen olayları, zecr, fal, kehanet ve ferasetle bilinen şeyler hakkındaki değişimleri itibarıyla ve hareket eden yıldızların delilleri ve onun gerçekleşmesinden önce ona delalet eden rüyalar yoluyla öğrendik. Sıfatlarıyla emir sahibini, bu olayın, din ve dünya hakkında istediğimiz iyiliğin meydana geleceği yılı ve ayı öğrenmek için belirttiğimiz ve işaret ettiğimiz bu yönleri dikkate aldık. (Yüce Allah şöyle buyurmuştur): "*Şüphesiz Allah, emrini yerine getirendir.*"[43] "*Fakat insanların çoğu bilmezler.*"[44] Biz bu hatırlatmayla ancak yüce Allah'a yakınlık kurmayı, dine yardım etmeyi, kardeşlere saygı göstermeyi emir sahibine nasihat etmeyi, öncekiler içinde doğru makamlı ve sonrakiler içinde doğru sözlü olmayı amaçladık."

Ona ait bu hatırlatmayı kabul eder ve onun nefsi işaret ettiğimiz bu şeye yönelirse istediğimiz şey zaten budur. Tereddüt eder ve: "Dediklerinin işareti, iddia ettikleri

43. Talâk, 65/3.
44. Sebe', 34/28.

söz ve görüşün tasdiki nedir?" derse şöyle deriz: "Bizim açık delil ve burhanlarımız, ilimler hakkında bizim gibi düşünen, işleri bizim gibi değerlendiren ve bilgileri bizim gibi düşünen kimselerin bildiği işaret ve kanıtlarımız var. Eğer erdemli ve kıymetli kardeşimiz isterse söylediklerimizin hakikatini anlamak ve emrettiklerimizi tasdik edebilmek için bize güvendiği kimselerden, eminlerden, türümüzün fertlerinden, ilim ve bilgilerde bize benzeyen, söylediklerimiz hakkında bizimle tartışan ve işaret ettiğimiz konularda bizimle münazara eden birini göndersin. Allah doğruya ulaştırandır."

Bölüm

Nefisten Habersiz ve Onun Cevherine İlişkin Bilgiye İtiraz Eden İlim Ehliyle Konuşma Hakkında

Ey kardeşim! Bize haber ver. Sen uzun, geniş ve derin beden, yani et, kemik, sinir ve damarlardan, tamamı topraksı, karanlık, katı, değişen ve bozulan cisimler olan kan, balgam ve iki safranın oluşturduğu dört karışımından meydana gelen bedenle birlikte bundan daha üstün olan başka bir cevher olduğunu kesin olarak biliyor musun? O, ruhânî, basit, canlı, semâvî ve saydam bir cevher olan nefistir. O, bu bedeni hareket ettirir, yönetir ve görünür kılar. Onun eylemleri, sözleri ve bilgileri bununla gerçekleşir. Yahut sen şöyle dersin: "Ortada bu görülür, duyulur, değişen, bozulan, dönüşen ve yok olan bedenden başka bir şey yoktur. Ona sıcak dokunursa erir, soğuk dokunursa donar, uyursa duyuları işlevsiz hâle gelir, uyanırsa varlığını hissetmez, taşınırsa nerede olduğunu bilmez, bırakılırsa hareket etmez, hareket ettirilirse kendisini hissetmez ve bilmez, su verilmezse susuzluktan kurur, yemek verilmezse zayıf düşer, yemek verilirse kan, irin, idrar ve dışkıyla dolar. Sanki o dışı sıvalı, içi pisliklerle dolu bir şey gibidir. Ölürse kokar, defnedilmezse kurda kuşa yem olur. Yaşarsa acı çeker ve mutsuz olur."

Bu sağlam işleri ve insanın elinde ortaya çıkan değişik sanatları yapan bu failin tek başına şu beden olduğunu mu sanıyorsun? Şu değişik dillerle konuşan, şu çeşitli sözleri söyleyen geçmiş zamanda meydana gelen işleri haber veren, görünmez yerlerde bulunan şeyleri bilen, gelecek zamanlarda olacak hadiseleri bildiren ve sayı cevherleri, geometrik şekilleri, seslerin ahengi, bedenlerin ameliyatı, feleklerin terkibi, yıldızların hareketleri, burçların nitelikleri ve unsurların tabiatlarının hesaplanması, madenlerin cevherleri, bitkilerin faydaları ve hayvanlardaki farklılık gibi ilimlerin ilginçliklerini ortaya çıkaran tek başına bu beden midir? Varlıkların hakikatine dair bilgisi olmayan kimsenin iddia ettiği gibi bu ilimler, görüşler ve erdemler bedenin mizacına nispet edilir. Mizaç bir araz ve belirttiğimiz bu şeylerden birisi iken bunlar nasıl olur da bedenin mizacından kaynaklanabilir? Bu sözü söyleyen doğrudan uzaklaşmış, bu görüşe inanan kimse şeylerin hakikatini bilmeye gözünü kapamıştır. Ona arız olan ilk gaflet, nefsinin cevherini bilmemesi ve zatını bilme yönündeki araştırmayı terk etmesidir. Buna rağmen en büyük bela, onun ilimlerde başkan olduğunu, şeylerin hakikatlerini, din sahiplerinin doğru sözlerini, bilgilerin en üstünü, ilimlerin en kesini, sırların en incesi olan şanı yüce yaratıcının sıfatlarını bildiğini

iddia etmesidir. Bütün bunlara rağmen o kendi nefsinin hakikatini dahi bilmez. Hâl böyle iken, onun görüşüne nasıl güvenilir ve iddia ettiği ilimle, duyularına ve aklına uzak olup da haber verdiği işler hakkındaki söyledikleri nasıl doğrulanabilir?

Ey saygılı ve merhametli kardeşim! Eğer bu bedenle birlikte ondan daha üstün cevherin olduğunu ve bu fiil, söz, ilim ve faziletlerin ona nispet edildiğini, ondan kaynaklandığını ve bu şeyleri bedende ortaya çıkardığını kabul ediyorsan doğruyu söylemiş, hakkı dile getirmiş ve âdil bir cevap vermiş olursun. Öyleyse bize bu cevherden haber ver: Onun ne olduğu, bu bedenle kendi isteğiyle mi, yoksa mecbur kaldığı için mi beraber olduğu bilinebilir mi? Bedenden ayrıldığı zaman nereye gider? Ben bilmiyorum diyebilir misin? Şöyle diyerek nefsinin bu kadar bilgiyi bilmemesinden memnun olur musun: "Bu bilgiyi bilmek insanın gücü dâhilinde değildir. Senin de içinde olduğun âlimler, Allah'ı bilmenin her akıl sahibine vacip olduğunu kabul ederlerken bu sözü nasıl söyleyebilirsin? Kul daha kendi nefsini bilmezken onun Rabbini bildiğinden nasıl bahsedilebilir?"

Resûlullah'tan (sav) şöyle dediği rivayet olunmuştur: "*Kendini bilen Rabbini bilir. Kendisini en iyi bileniniz Rabbini en iyi bilendir.*" Sen, kendini bilmeden Rabbini bildiğini nasıl söyleyebilirsin? Allah (cc) dedi ki: "*O gün insan kendi aleyhine şahittir.*"[45] Yine dedi ki: "*Bir de kendi yaratılışını unutarak bize bir örnek getirdi*"[46] Yine dedi ki: "*Kendi nefislerinizde birçok alametler vardır. Hâlâ görmüyor musunuz?*"[47] Yine dedi ki: "*Bugün hesap sorucu olarak sana nefsin yeter.*"[48] Yine dedi ki: "*Rabbimin merhamet ettiği hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder.*"[49] Yine dedi ki: "*O gün her nefis gelir, kendi kendisiyle mücadele eder*"[50] Yine dedi ki: "*Ey huzur içinde olan nefis! Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine dön!*"[51]

Ey kardeşim! Sen insan nefsinin kendisine her şeyden daha yakın olduğunu biliyorsun. Böyleyken sen nasıl insanın kendisi dışındaki duyular ve aklına uzak şeyleri bildiği hâlde nefsini bilemeyeceğini söyleyebilirsin?

Ey kardeşim! Bil ki, insanların çoğu, nefis ilmi hakkında düşünmeyi, araştırmayı, arif olan bilginlere onun bilgisini sormayı terk etmeleri, nefislerine önem vermeleri ve heyûla denizinden, bedenler çukurundan ve tabiat esaretinden kurtulma ve vücutların karanlığından çıkma isteğini azaltmaları, bu dünyada ebedî kalmaya, cismânî şehvetlere dalmaya, bedensel zevklerle aldanmaya, doğal ve duyusal şeylerle yakınlık kurmaya aşırı meyletmeleri, nebevî kitaplarda anlatılan cennet nimetlerinden ve felekler âlemindeki rahatlık ve mutluluktan gafil olmaları, peygamberlerin (sav) bildirdiklerini ve ince mana ve sırlarıyla ilgili tasvirlerin sınırlı olmasından dolayı bilge filozofların işaret ettiklerini yeterince tasdik etmedikleri için onlara ilgilerinin az olması sebebiyle nefislerine dair bilgiyi unuttular. Böylece gayretleri tamamen bu değişen bedene yöneldi ve bütün çabalarını mal, yiyecek, içecek, elbise,

45. Kıyâme, 75/15.
46. Yâsin, 36/78.
47. Zâriyât, 51/21.
48. İsrâ, 17/14.
49. Yûsuf, 12/53.
50. Nahl, 16/111.
51. Fecr, 89/27-28.

binek ve evlilik gibi dünya maişeti elde etmeye adadılar. Nefislerini bedenlerinin kulu, bedenlerini nefislerinin efendisi hâline getirdiler. İnsanlığı tanrılığa, karanlığı aydınlığa, şeytanları meleklere egemen kıldılar; İblis'in tarafından ve Rahman'ın düşmanlarından oldular.

Ey kardeşim! Nefsine bakabilir, onun iyiliği için çalışabilir, kurtuluşunu isteyebilir, zincirlerini çözebilir, heyûlaya dalmaktan, tabiata ve bedenlerin karanlığına esir olmaktan kurtulabilir, yüklerini hafifletebilir misin? Bunlar, nefislerin göğe yükselmesini, melekler zümresine girmesini, ruhânî felekler âleminde seyahat etmesini, cennet mertebelerine çıkmasını ve Kur'an'da bahsedilen o huzur ve mutluluğu teneffüs etmesini engelleyen sebeplerdir. Bunları ancak senin kendileriyle birlikte kurtulmanı ısrarla isteyen samimî arkadaşlarınla, değerli kardeşlerinle, kıymetli dostlarınla konuşmayı arzulayarak yapabilirsin. Onlar, senin kendi yol ve maksatlarını takip etmen, kendileriyle birlikte yürüyerek kurtulman, ahlâklarıyla süslenmen, sözlerini işitmen, inançlarını bilmen, ilimlerini düşünmen ve sırlarını, sana bildirdikleri nefis ilimlerini, hakikî arınma bilgilerini, ruhânî akledilirleri ve nefsanî duyulurları anlaman için nefislerini dünya ehline itaatten kurtarmışlar ve ahiret yurdunun nimetlerini talep etmeyi uğraş hâline getirmişlerdir.

Ruhânî şehrimize girdiğinde, melekî hayat tarzımızı yaşadığında, temiz sünnetimizle amel ettiğinde ve yüce topluluğa bakmak ve alçak, karanlık, ağır, değişen, dönüşen, bozulan ve helak olan bedeninle değil de kalıcı, üstün, parlak, gizli ve şeffaf nefsinle mesutların hayatında olduğu gibi daima neşeli, mutlu ve sevinçli bir şekilde yaşamak için aklî şeriatımızı kavradığında, Allah seni ve bütün kardeşlerimizi doğruya iletecek, rahmet ve ihsanıyla seni ve bizi barış yurduna ulaştıracaktır. Onun dilediğine gücü yeter.

Bölüm

Şiîlik Taslayanlarla Konuşma Hakkında

Ey saygılı ve merhametli kardeşim! Allah seni desteklesin! Allah, kardeşler arasında sevgiyi pekiştiren, bütün din ve dünya iyilikleri konusunda arkadaşların özelliklerini bir araya getiren çeşitli sebepler ve hasletlerde seninle aramızı birleştirsin! Öncelikle, kim bunları düşünür ve Allah'ın sana lütfettiği nimetleri ve verdiği ihsanları büyük bir doğrulukla O'nun tahsis ettiği akıl, anlayış ve ayırt etme gücü(temyiz) sayesinde bilirse, bu işte kardeşler arasında sevgiyi pekiştiren haslet ve sebeplerden biri, sebeplerin en sağlamı olan İslâm dinidir. Çünkü o, dindarların bağlandığı en iyi din, Allah'a yönelenlerin mensup olduğu en üstün yoldur. O, Peygamberimiz Muhammed'in (sav) dininde ve öncekilerin kitaplarını denetlediği kitabın ve peygamberlerin koyduğu en dengeli sünnet olan şeriat sünnetinin bilgisinde uyulan örnektir.

Ey saygılı ve merhametli kardeşim! Bizi ve seni bir araya getiren şeylerden biri de Peygamberimizin (as) temiz Ehlibeyti'nin sevgisi, müminlerin emiri ve vasilerin en hayırlısı olan Ali b. Ebû Talib'in velâyetidir (Allah'ın duası hepsinin üzerine olsun). Seni ve bizi bir araya getiren şeylerden biri de, edebe saygılı olmak ve sıradan

insanlar (avam) arasından ayrılmaktır. O, yolunda yürüdüğümüz ve kendisine işaret ettiğimiz şeyin temelidir.

Bizi ve seni bir araya getiren şeylerden bazıları da güzel huylar, övülen davranışlar, nefis hürriyeti, nefis cevherinin saflığı, bizi seninle mektuplaşmaya sevk eden hususlar ve karşılanan iş konusunda senin için yarar umduğumuz şeylerdir. Allah seni, bizi ve bulundukları ülkelerde tüm kardeşlerimizi desteklesin! Sana, kardeşlerimiz içinde basiretinden memnun olduğumuz, din ve ahlâkında yolunu övdüğümüz bir kardeşimizi gönderdik. Allah seni desteklesin! Sen onun hakkını, yükümlü olduğun saygıyı, mecliste tek başınayken ve kalbin boş iken sana ulaşmasını bilirsin, söylediklerinde ona yönelirsin ve mezhebimizi, din ve dünya işleri konusundaki inancımızı anlamak için ondan sana öğrettiğimiz sırları ve ona işaret ettiğimiz bilgiyi dinlersin. Sözlerimizi işittiğinde, manalarını anladığında, hakikatlerini kavradığında ve onları aklınla düşünüp basiretinle temyiz ettiğinde sana işaret ettiğimiz ve inancın konusunda sorduğumuz şeyler hakkındaki görüşünü hükmün ve hakkın gerektirdiği şeylerden utanmadan, çekinmeden ve korkmadan dürüstçe ifade ettin. Allah seni ve bulundukları her yerde bütün kardeşlerimizi doğruya ulaştırsın, kendinden bir ruhla desteklesin!

Bölüm

Ey kardeşim! Allah seni desteklesin! Bil ki, insanların felsefeyle uğraşan ve şeylerin hakikatlerini araştıranların çoğu, peygamberlerin (as) kitaplarının sırlarını zihinlerinin kavrayış kusuru yüzünden onları araştırmayı terk etmeleri ve üzerinde düşünmekten vazgeçmeleri sebebiyle unuttular. Çünkü onların manaları göklerin halkı ve feleklerin sakini yüce topluluk olan meleklerden alınmıştır. Değerli kardeşim! Seni dünya hayatının dış yüzünü bilenler arasında olmaktan Allah'a sığınmaya davet ediyorum. Onlar ahiretten gafildirler ve Aziz ve Celil olan Allah kitabında onları şöyle yermiştir: "*Onlar Kur'an'ı düşünmüyorlar mı? Yoksa kalplerinin üzerinde kilitleri mi var?*"[52] Yine dedi ki: "*Onlar sağır, dilsiz ve kördürler; artık dönmezler.*"[53] Bir düşünsene; onlar sesleri işitmediler mi, renkleri görmediler mi, yaşam işlerini düşünemediler mi? Aksine onlar, risâlelerimizde değindiğimiz ve -Allah kendilerini güçlendirsin- bulundukları ülkelerde kardeşlerimizi davet ettiğimiz nebevî kitaplardaki bu manaları anlamadılar. O, peygamberlerin dini ve Allah'ın kitabındaki gizli ve temizlerden başkasının dokunamadığı sırları koruyan Rabbânîler ve âlimlerin mezhebidir. Onlar, Allah'ın kendilerinden kiri giderip tertemiz kıldığı Ehlibeyt'tir. Ey kardeşim! Allah seni ve bulundukları her ülkede bütün kardeşlerimizi doğruya, hak inanca, salih amele ve rabbanî bilgilere ulaştırsın. O, kullarına karşı kerim, cömert ve lütufkârdır.

Allah'a Davet Risâlesi bitti.

Bunu *Ruhânîlerin Hâllerinin Niteliği Hakkındaki Risale* takip etmektedir.

---

52. Muhammed, 47/24.

53. Bakara, 2/18. İhvân-ı Safâ metninde "görmezler" anlamında "la yubsirûn" kelimesi yazılmış bulunmakta, fakat ilgili ayette "dönmezler" anlamında "la yerciûn" kelimesi yer almaktadır.

İlahi ve Dînî Yasalara Dair İlimlerin (*el-Ulûmu'n-nâmûsiyye ve'ş-şer'iyye*) Sekizinci -İhvân-ı Safâ Risâlelerinin Kırk Dokuzuncu- Risâlesi Rûhânîlerin Hallerinin Niteliği Hakkında[1]

1. Çeviri: Doç. Dr. Murat Demirkol, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Öğretim Üyesi.

Rahmân ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla!

Allah'a hamd, seçtiği kullarına selam olsun, "*Allah mı daha hayırlıdır yoksa O'na ortak koşulan varlıklar mı?*"[2]

Ey merhametli kardeş! Allah seni ve bizi kendinden bir ruh ile desteklesin! Bil ki, ruhânîlerin fiillerini bilmek ve onlara vakıf olmak cismânî âlemdeki biri için nefsinin cevherini ve onun bedenine nasıl etki ettiğini bilmeden mümkün değildir. Onun keyfiyetini bilince ve kavrayınca bundan sonra onun için ruhânîlerin âlemde bulunan tüm hallerini kavraması mümkün olur. Bu, onu yaratıcısını bilmeye ve var edicisini, onun bizzat yaptığı fiili ve yoktan yarattığı varlıkları yüceltmeye sevk eder. İnsanın yetkinliği bunu bilmekle gerçekleşir. Ruhânî ve melekî sureti bu şekilde tasavvur edebilir. Onun fiilleri meleklerin fiilleri ve onların cismânî âlemde ve insanî yaratılışta ortaya çıkan iş ve eylemleri gibi olur. Aynı şekilde secde eden meleklerden kulak hırsızlığı yaptıklarında cinlerin, şeytanların ve onların izinde gidenlerin fiillerini ve onları kovmak için izleyen ve her yandan kuşatan yakıcı yıldırımları ve delici şimşekleri de bilir: "*Onlar için sürekli bir azap vardır. Ancak bir söz kapan olursa onu da delip geçen bir ışık takip eder.*"[3] Aynı zamanda âlemdeki *Kirâmen Katibin*[4] meleklerini, bedenlerden meydana gelen şeyleri inşa etmekle ve oluş ve bozuluş âlemini imarla yükümlü sorgucu *Hafaza*[5] meleklerini de bilir.

Bölüm

Ey kardeş! Allah seni desteklesin! Bil ki, akıl dairesi, Yüce Allah'ın nefsanî zihin tarafından idrak edilemeyen emrinden düzenlenmiş ve aydınlatıcı nurlar ise tümel nefsin ufkunda hiçbir hissin idrak edemediği ve dokunulamayan yerdedir. Ruhânî ve cismânî, saydam ve yoğun iki âlemdeki yaratılmışların vehimleri birinci daireden uzaktır. Onlar, kendilerine mahsus ve kendilerinden çıkan fiil ile muttasıftırlar. O, kendi altında ve komşusu olan şeyleri düşünen akıldır. Zihinler onun gayesine

2. Neml, 27/59.
3. Saffât, 37/9-10.
4. İnsanın sağ ve solunda görevlendirip iyilik ve kötülükleri yazdığına inanılan melekler [Ed.N]
5. İnsanı korumakla görevli melekler [Ed.N].

ulaşmadan döner ve onun dairesinde ve ihata alanında yer alanların bir kısmını atlarlar. O, yaratıcısının ilahlığını dile getirmesi, var edicisini tenzih etmesi ve ondan korkmasıdır. O bununla kendisinden çıkmadığı birinden görünen şeyin sıfatı gibi nitelenmiştir. Bu, ona özlem duyan, önünde boyun eğen, ufkunda sıralanan, kendisiyle huzura kavuşan, üzerine dayanan ve ona dönen nefis konumundadır.

Bil ki, akıl dairesi, aydınlatıcı ve parlaktır. O orada duruluk ve aydınlığının şiddetinden çoğalmayan ve artmayan, bilakis varlıkta ve var etmede kendine özgü olan salt birlikle onurlanmış şey sayesinde parıldayan ilahî nurlar gibi görünür. Ancak kendisine benzeyen ve cinsinden olan şeylerin eklendiği bir şey çoğalır. Artmaya ihtiyacı olan şey artar. Artmaya ihtiyaç duyduğunda eksilmesi gerekir. Mantıkî lafızlarla ortaya çıkan sıfatlardan, nefsanî hayallerden ve maddî temsillerden münezzeh olan birlik, kendisinden meydana gelen şeyler yoluyla çoğalan birlik dediğimiz sayılardaki birin çoğalması gibi çoğalmaz. Çünkü o, çokluğun aslı ve yaratılış varlığının ilkesidir. O, kendisinden meydana gelen şeylerin tamamını kapsayan ilk dairedir. Bundan dolayı ona "önce gelen" denmiştir.

Aynı şekilde nefis dairesi de kendisinden sonrakinin "önce"sini izleyen ikinci gibidir. O birinciyi takip eder. Sonra heyûla konumundaki üçüncü ve tabiat konumundaki dördüncü gelir. Aynı şekilde, sonuncusu yer dairesi olacak şekilde bu esaslardan meydana gelen daireler sıralanır. Bunlardan her birinin -Yüce Yaratıcının onu orada kılması ve oraya koyması sebebiyle- failinin onu aşmaksızın sadece kendisiyle ilgilendiği ruhânî sınırları vardır. Bunların söylediklerimize delil ve anlattıklarımıza burhan olacak bir kısmını açıklamak istiyoruz.

Ey saygılı kardeş! Bil ki, Yüce Yaratıcı, bütün varlıkların babaları olan ilk iki eşi var etti. Onlar, ululuk ve alçaklık âleminde bulunanları kuşatan iki dairedir. Biri kuşatan, diğeri kuşatılandır. Birinci daire, kendisinden çıkan fiille nitelenmiştir. Bu fiil, tamlık, yetkinlik, üstünlük, feyz, rahmet ve merhamet, dairesinden altındakilere inen, onun edindiği, aldığı, kendisine akıtılan ve öğretilen hayır ve bereketlerdir. O, değişken lekelerden arınmış salt cevherliğinde iz bırakmak suretiyle bunu etkileyen taşmadır. Bundan dolayı sahip olduğu şeyler, Yüce Allah'ın dediği gibi, değişme ve dönüşme söz konusu olmayan bu ilahî işleri sürekli düşünmesi sebebiyle değişmez ve dönüşmez: "*Allah'ın sözlerinde değişme olmaz.*"[6] O, kendine özgü beka ve büyük kudret altında olma halinde kalıcıdır. Onun dairesinde aydınlanmasıyla zatı aydınlatır. O, kendisine özgü ve zatındakilerle altında bulunanlardan ayrılmış sıfatla yüce olan kudret nurlarıyla aydınlanır. Onun sayesinde var edicisini yüceltme ve yaratıcısını zatında müşahede ettiklerinden ve varlıkları hakkında düşündüklerinden beri olmak suretiyle tenzih etme mertebesine erişir. Bu, onun güç ve kuvvetiyle olur. Eğer o, fiilin kendisinden olması sebebiyle onları sayma işleminde olduğu gibi kuşatır ve onlara mahsus olursa bu ancak ona yaptığı etkiye ve varlık mertebesinde olmasını sağlayan cömertliğe göredir. Onun cömertliği sayesinde her mevcudun varlık kaynağı/ilkesi olur. Bundan dolayı akıl diye adlandırılmıştır. Çünkü o, bütün varlıkların suretlerini akleder, onlara özelliklerini cömertçe verir, yerlerinde düzenlerini

6. Yûnus, 10/64.

sağlar ve mekânlarında oluşturur. Işığıyla onu aydınlatır, üzerine taşırdığı feyz ile onda tecelli eder, Ona olan sevgi ve şefkatiyle nimet verilenin nedenine yaklaşır. Onun sahip olduğu şeyler tükenmez; çünkü madde ayrı değil, bitişiktir. Eğer o feyz olursa ondan kendi altındakilere, onlardan dolayı kazanmaksızın ve onlara muhtaç olmaksızın başkasına geçer. Daha doğrusu o, onlara kendi zatından sürekli varlık verir. Eğer bu zatında bulunanların yetkinliğinden dolayı olsaydı onunla kendisini var eden nedeni arasında fark kalmaz ve ona muhtaç olmaz, bilakis zatındakiler sebebiyle ona ihtiyaç duymaz, onlara ilişkin tam bilgi kendisinden uzak olmazdı. Allah, yarattığı şeyleri feyzinin hakikatiyle kuşatmaktan münezzehtir. Şanı yüce olan Allah, kudret ve emrinden dilediği kadarım, kendisine hâlis kulluk edilmesi, ilahlığının kabul edilmesi, sürekli yardım istenmesi, kendisini daima tesbih ve takdis edip yüceltilmesi için memnun olduğu yaratma fiiline taşırır. O bununla talebini idrak eder, aşinalığının gayesi, kutsallığının ruhu, mutluluk ve sevinci olan zatına ulaşır. Allah'ın cömertliği sayesinde onun kendisini kuşatan şeyin ufkunda bir mertebesi vardır. O emirdir. İdrak, emrin tamamına erişemez. Onunla ancak, içinde yaratılmış olup onun kuşattığı ve kuvveden fiile çıkardığı varlıkların suretleri idrak edilir.

Akıl böyle olunca nefis akıldakilerin tamamını mevcut sıfatlarının yetkinliğiyle kendisine ait bir vasıta olmadan kuşatamaz. Bunu ancak destekleme aracı yaptığı ve peş peşe taşırdığı şeylerle yapar. Eğer ondakilerin tümünü bir defada kabul ederse, onun içine aldıklarıyla genişlemeleri ve ulaştıklarını kapsamaları sebebiyle, bununla onlar arasında fark kalmaz ve bunun onlara üstünlüğü olmaz. O, altındaki şeyleri, aklın onları kavraması gibi kuşatır. Nefis dairesi, kendisinde bulunanları nedeninden olmaya başladığı sırada kuşatır. O bunların zatıdır ve ondan çıkanlar onun varlıklarıdır. Kendisine öğretilen ve taşırılan şeyleri orada kabul eder. Onun kendisine has fiili, orada yaratılan ve maddede nefisle şekillenen suretler sebebiyle ondan kaynaklanan ve sudur eden tabii güçtür. O, akıldaki bütün gayri maddî suret ve cevherleri onun kendisine öğrettiği ve verdiği şeyler olmadan kuşatamaz.

Bu böyle olunca tabiat, her an, her zaman ve her zamansal ve doğal hareketle birlikte bir şekil, bir tür ve bir renk ortaya çıkarır. Onun gariplikleri sayılmaz, ilginçlikleri bitmez. O bunları kendisine verilen ve taşırılan tümel nefis, yayılan felekî güçler ve topraktan meydana gelme ve bedensel yaratılışla görevli meleklerle birlikte inen şeyler sebebiyle peş peşe ortaya çıkarır. Onlar bu suretleri annelerin cevherlerine yerleştirirler, unsurların tabiatlarında gösterirler ve onlardan meydana gelen hayvan ve bitkileri yetkinleştirirler. Onlar bunlardan sorumlu ve işlerinin tamamlayıcısıdırlar. Onlardan her birinin ayrılmış bir parçası ve belli bir nasibi vardır. Nitekim Yüce Allah, saygın melekleri ve muhteşem orduları hakkında hikâye ederek şöyle demiştir: "*Bizim içimizde belli bir makamı olmayan hiçbir kimse yoktur.*"[7] Yüce Allah onlardan hikâye ederek şöyle demiştir: "*Şüphesiz biz sıra sıra durur ve Allah'ı tesbih ederiz.*"[8] Yine haberde şöyle denmiştir: "Yağmur damlalarından her biri ile birlikte, gece ve gündüz saatlerinden her biri ile birlikte, her insan ve hayvan ile birlikte, her

7. Saffât, 37/164.
8. Saffât, 37/165-166.

cin ve şeytan ile birlikte iftira etmeden Allah'ı tesbih eden ve emredildikleri şeyleri yapan melekler vardır. Onların her biri bir makamdadır. Onlardan her birinin görevli olduğu özel fiilleri vardır."

Bundan dolayı tabiat, zamanın geçmesi, günlerin değişmesi ve her yerde gözle görülür anların her birisiyle birlikte yeni bir renk şeklinde ortaya çıkar oldu, işleri ölümsüz ve kalıcı oldu. Oradan bozulmayla yok olan ne varsa, onun yerinde benzer şekilde ancak daha çok olarak yenisi var olur. O, önce ilk hareketle başlayan dolap hareketinin gücü gibi, varlıkta kendisinden önce gelen şeyden kaynaklanan(sudur eden) ve yayılan bir güçtür. O, dolabın aletinde kullanılan hayvanî harekettir ve dolabın kaplarını bir defasında kuyunun dibine indirecek ve dolacak, sonra onu yukarı kaldıracak şekilde bir aletten diğerine iletilir. Böylece dolu olan kap oradan boş döner, sonra dolar. Hareket bitişik olduğu sürece böyle devam eder. Hareket o aletin hareket ettiricisi olan bu hayvanın kullanıcısına ulaştığında istediği doldurma ve boşaltma, hareketi tutar ve dolap, kaldırma ve indirme işlevi görmez. Tabiatta da böyle etkide bulunur. O, hareket ettirici ve döngüsel olan felekî alete ait ve ona bitişik bir harekettir. Tümel nefis, aklî güçle ona bağlıdır. İlahî bir dilemeden, onun dışında kimsenin bilmediği birinin emriyle rabbanî bir inayetten ve duyu algısını idrak etmeyen bir kimsenin emrine yönelmiş ihtiyarî bir iradeden kaynaklanır. Böylece duyularlar bütününe katılır. İdrak edilen bilgi ancak, yaratıkların son bulduğu sıfatlar ve sınırlardan arınmış olmasıdır. O zaman varlıklar tikellerin fillerini yapamaz olur. Fakat o, hakkında ne geçersizlik ne de iptalle sonuçlanan sürekli bir söz söylenmiş bir emirdir. Nitekim o şöyle diyordu: "*Allah bunu haksız yere yaratmadı.*"[9], Onun sözü: "*Biz bir şeyin olmasını istediğimizde sözümüz ol demekten ibarettir; o da oluverir.*"[10]

Var olanlar emir ile oldular. İrade, oluşu öncelemiştir. İlk yaratma, oluşun gerçekleştiği yerdir. Şeyler, onun sayesinde yokluktan varlığa geçen haricî şeyler olmuştur. Oluşlarıyla mekânda yer kaplarlar ve varlığıyla mevcut ve tamlık ve yetkinliğe muhtaç bir sureti bilfiil ortaya çıkarmak için onları altındakilere ileten var edicilerinden zatlarıyla varlık olarak ayrılırlar. Bu, erkeğin kendisindeki spermi (*nutfe*) güçlü bir şekilde dişiye iletmesine benzer. O bunu kabule hazır hale gelir ve nefis gücü ve Güneş vasıtasıyla ilişki kuran şey sayesinde onunla birleşir. Nefse hayat veren, aletin tamamlanması esnasında bedeni yetkinleştiren ve en üstün halde olmasını sağlayan şeyleri aklın etkisiyle onun üzerine yansıtır.

Bundan dolayı biz şöyle dedik: İlahî daire ve yüce aklî suretler, irade kalemiyle yazılmış satırları parlayan bir kitap ve onu koruması sebebiyle içinde korunan dileme levhasıdır. Kuvvetleri altındakilere, ona ait ruhânî, basit, nuranî ve tümel nefis dairesinde oluşuyla onda çıkan şeyler olacak şekilde onunla yayılır. Onların her birisi, düzenli satırlarda ve çizilmiş çizgilerde kısımlarında sıralanmış, nizamında düzgün ve birbirini geçmeden duran dizili harfler gibi onu geçmeyen bir makamdadır.

Akıl, bütün bu emirleri nefse indirir ve onu bunlarla destekler. O, akıldan kendisi için yardım ister, bu da ona yardım eder. Bu ona Yaratıcısının feyzini iletir. Bundan

9. Yûnus, 10/5.
10. Nahl, 16/40.

dolayı aklın, Rabbine nefse benzediğinden daha çok benzediği söylenmiştir. Çünkü yaratıcının cömertliğini onun sürekli emriyle alır. Nefis de ondan aklın kendisine yaptığı yardımı alır. Nefsin akla nispeti, aklın onun altındakilere nispetinden daha yakındır. Varlıklardan her biriyle ilişkili güçlerin herhangi birisinden kaynaklanan, ona ait ve ona nispet edilen maddî fiiller de böyledir. Onların ilki, dalların anneleri olan esaslardır. Onlar, birleşik terkiplerden uzak olan mutlak ilk cevherlerdir. Bu sıfatı taşıyan ilk cevherler, akıl ve nefis âlemidir. İkinci cevherler, hareketlerini görevli meleklerin sağladığı yüksek felekler âlemine mahsus olan tabii ve maddî güçlerdir. Onlardan çıkan dallar, süfli anneler, tikel unsurlar, cisimsel tabiatlar ve onlardan doğan ve oluşan hayvan ve bitkilerdir. Allah'ın onlar üzerindeki halifesi ve emini, her dönemdeki şeriat sahibinin nefsi olan tikel nefistir. O onları aşağı âlemde yönetir. O, sanatın sağlam yapmasıyla var olan hikmete dayalı bedenle birleşir. Onları tamamlayan şey, yaptıklarından oluşan tabiat işleridir. Nefis, bedendeki her şeyi onun mertebesinde sıralar, menfaatinden çıkarır ve onu gayesine ulaştırır. O, aşağı âlemde ve yerin merkezinde Allah'ın halifesi ve yeryüzündeki madenler, bitkiler ve hayvanların yönetiminden sorumlu meleğidir. O, ikinci daire olup feleği, tümel nefisle ilişkili tikel nefsin bağlı olduğu döngüsel bir harekete sahiptir. Orada doğan yıldızlar, parlayan nurlar, emredildikleri şeyleri yapan, yüksek zatlarıyla ruhânî, yoğun bedenleriyle cismânî olan potansiyel olarak (*bilkuvve*) melekler vardır. O meleklerden her birinin ordusu ve yardımcıları vardır.

Ey kardeş! Bil ki, insan dairesinde, nefis ve tabiat dairesindeki şeyler görünür. Çünkü insan, ona ait şeyleri meydana getirir, onu söz ve davranışla açıklar. Söz, felekî hava olaylarını, yıldız hükümlerini, nefsin sıfatını, kuşatan felek ve altındakilerle ilişki şeklini söylemek ve aklın onun ilk varlık ve en üstün zat olduğunu bilmesi gibidir. Akıl, Aziz ve Celil olan Allah'ın birlenmesini ve tenzih edilmesini söyler. O, Allah ile altında yer alan yaratıkları arasında vasıtadır.

Amel/iş, *"Amelî (Pratik) Sanatlar Risâlesi"*nde bahsettiğimiz şeyler gibidir. Yüce Allah'a yaklaştıran amellerle yaklaşmaktan bahsettiğimiz gibi, bu risâlede ruhânî ve nefsânî dairelerin sıfatını, her dairede oturan melekleri ve onların fiil ve üstünlüklerinin nasıl olduğunu anlatmak istiyoruz. Aydınlatıcı nurları ve parlak şahısları olan düzgün dairelerden bahsetmeyi bitirince ters döndürülmüş karanlık dairelerden ve ters yüz edilmiş şeytanî suretlerin sahiplerinden bahsettik. Onu bilmekle insan, cennet, cehennem ve oranın halkının her bir şekle özgü fiillerinin hakikatini bilir.

Bu üstün hikmete vakıf olduğun ve bu yüksek dereceye çıktığın zaman, ulaşan kardeşlerini ve felsefî (*hikemî*) ahlâk ile bezenen ve ilmî makamları bilen seçkin dostlarını onunla onurlandır. Bil ki, bu şer'î ve ilahî risâlelerimiz, ortaya koyduğumuz şeylerin cevherleri ve telif ettiklerimizin hazineleridir. Sana arz ve tahsis ettiğimiz bu kitabı kardeşlerimize emanet ettik. Allah onları ve bizi kendinden bir ruh ile desteklesin!

Bölüm

Allah'ın Bizzat Yaptığı Fiil ve Kendisine Yakışan Sıfatları Hakkında

Ey kardeş! Bil ki, aklın yaratıcısına nispeti (aidiyeti), altındakilere nispetinden daha yakındır. Altındakilere nispeti ise önce nispet edilen kimse için ondan daha yakındır. Ortaya çıkan asıllardan her biriyle ilişkili güçlerin birinden kaynaklanan fiiller, ona mahsus sıfatlar ve meydana gelen bileşikler de böyledir.

Akıl, ismi yüce olan yaratıcısına en yakın şey ve onun emriyle altındakilerin fâili (öznesi) olunca, onun kendisini bizzat yapan Yüce Yaratıcının fiili ve eliyle yazdığı kitabı olması zorunlu oldu. O, kendisine muhalefet eden bir ortağı ve karşı çıkan bir zıddı olmayan meliktir. Bilakis o, hâlis ve saftır, kendisinde değişim ve dönüşüm olmaz. Nurları parlak, eserleri görünürdür. Kendisinden kaynaklanan ve olan şeyleri ihtiva eder ve kuşatır. İşte bu, Allah'ın kendisine mahsus ve mensup, hiçbir farklılık olmayan fiilidir.

Fâil kendi fiiline suret ve misalini verdiği ve ortaya çıkardığı işler üzerindeki, kuvveti oluşturan kudretiyle onu desteklediği zaman akıl, Aziz ve Celil olan Allah'ın emir ve kudretinin mahalli olur. Bazı vahyedilmiş kitaplarda nakledildiğine göre, Allah Âdem'i kendi suretinde ve örneğinde yarattı. Aziz ve Celil olan Allah'ın sözü: "*Göklerde ve yerde bulunan en yüce örnek ona aittir.*"[11] Aynı şekilde filozoflar da nedenlide nedenin etkilerinin bulunduğunu söylemişlerdir. Böylece sağlam fiiller ve sanatlar failinin hikmetine delalet eder, ona nispet edilir ve o bunlarla nitelenir. Biz, layık olduğu fiil gibi layık olduğu sıfatı da anlatacağız.

Ey saygılı ve merhametli kardeş! Bil ki, Yaratıcının (cc) ilim, kudret, kuşatma ve hayat gibi sıfatları, yaratılmışların cismânîlere ait fiillerle bağlantılı anlayışlarına yaklaştırma yoluyla, yaratılmış ruhânîlerde bulunuşları bakımından olmaksızın ruhânîdir; onlara layık, mensup ve birbirinden olan fiilleri meydana getiren, var eden ve yaratan şeylerdir. Bunlar, insan ve hayvanla ilişkili olacak şekilde akıl ve altındakilere özgüdür. Onlardan her biri, liyakatine göre, Allah'ın yarattığı şeylerden bir kısmına sahiptir. Bu nedenle Yüce Allah şöyle dedi: "*Her şeye yaratılışını verdi, sonra yol gösterdi*"[12] Bu sıfatlara bütün varlıklar ortak olunca tenzih bakımından Yüce Yaratıcının kendine mahsus fiili gibi özel sıfatlarının da olduğunu anladık. Onları yüksek istek ve gayretle, filozofların kitaplarını incelemek ve âlimler ile kitap sahibi zikir ehline sormak suretiyle araştırdık. Nitekim Yüce Allah şöyle demiştir: "*Eğer bilmiyorsanız bilenlere sorunuz.*"[13] Biz, Allah'ın ihsan ve hediye ettiği şeylere vakıf kılındık. Biz bunların burada anlatılması uygun olanları anlatacağız. Akıl sahibi ve Allah'ın doğruya muvaffak ettiği kimselere bu kadarı yeter.

11. Rûm, 30/27.
12. Tâhâ, 20/50.
13. Enbiyâ, 21/ 7.

Bölüm

Ey kardeş! Bil ki, Yüce Allah'ın hiçbir mahlûkunun ortak olmadığı sıfatları ve kendisinden başkasının bilmediği bilgisi şunlardır: O var eden, icat eden, yaratan, oluşturan, kudret sahibi, bilen, diri, mevcut, ezelî ve fâildir. O, varlığa cömertliğinden bu sıfatları ve kendisine gereken ve yakışan şeyleri verir. Akla bunlardan var eden, meydana getiren, diri, kudretli, icat eden, bilen, fail ve mevcut olduğunu taşırdı. Akıl, kendisinden kaynaklanan şeylerin var edicisi, yapılan manasında yapan, meydana getirilen ve nedenli manasında meydana getirici, kendisine verildiği gibi altındakilere hayat veren ve ondan sudur eden fiillerinin varlığıyla var edendir.

Ruhânîlerin ve cismânîlerin sıfatları ve onlardaki ortaklıkları da böyledir. Onlar, kendisiyle ruhânîler ve cismânîler hakkında konuşulan tikel (cüzî) sıfatlardır. Bu sıfatlar, tıpkı varlık ile yokluğun, ilim ile cehaletin, hayat ile ölümün, kudret ile acizliğin, hareket ile durgunluğun, aydınlık ile karanlığın bitişik olması gibi zıtlarıyla birlikte onlara bitişiktir. Bütün bu varlıklar, nitelenenlerdeki sıfatla zıtlarına bitişiktir. Yüce Yaratıcı bunlarla nitelenemez. Aksine o, varlık ve yokluğun yaratıcısıdır; dolayısıyla yaratma ile özelleşmiştir. Ölüm ve hayatı var edendir; dolayısıyla beka ile özelleşmiştir. İlim ve cehaleti meydana getirendir; dolayısıyla ilimle özelleşmiştir.

Ruhânîler ve cismânîler gibi mahlûkların var edilen fiil ve işleri de böyledir. Bunlar, onlardaki emanetler ve birbirlerinden istifade etmeleri suretiyle onlara akıtılan (feyezân eden) etkilere göredir. Hatta Yüce Allah onların hepsinin var edicisi ve onların hayat vericisidir. Sonra ne o, manada onların sıfatlarıyla nitelenir, ne de onlar bunlarda ona ortaklığı hak ederler. Onların birtakım derece ve makamları vardır. Onlardan her birinin altındakilere göre fazla ve üstünlüğüyle temayüz eden bir sıfatı vardır. Bu düşünen kimselere gizli kalmayan bir varlıktır. Kudretin duyarlı canlıdan insana kadar bütün hayvanlarda olması böyledir. Onun fertlerinin her birinde onu diğerlerinden ayıran bir kudret vardır. Hatta onun sonu, insanın tamamı karşısındaki kudretidir. Bu, bedensel güç şeklinde de olur, ruhsal karakter şeklinde de olur. Sonra insanı hayvandan ayıran özel ilim söz konusudur. Onlar ilimde eşitlik şeklinde değil, tenzih, ayrılma, tabakalarda yükselme ve derecelerde yukarı çıkma şeklinde ortaktırlar. Hatta onların ilimdeki son sınırı, onların peygamberi kendi zamanında, kendisine, altındakilere öğretmen olmaya uygun ilme özgü yüksek âlemden ilime ait bir güç taşan filozofu kendi vaktinde bilmeleridir.

Bil ki, onlara, yani insanlara ihtiyaç duydukları şeyleri öğreten insan, Yüce Allah'ın onlar arasındaki halifesi, üzerlerine tayin ettiği eminidir. Sonra hayat da aynı şekilde intikalî hareketle mevsuf olan bütün hayvanlar arasında ortaktır. Her hayvan, hareketli ve canlıdır. Onlar, aynı durumda olmadıkları için eşit değillerdir. Onlar kısa ömürlü, uzun ömürlü ve orta ömürlüdürler. Daimî hayat ile temayüz eden kimse, insanlık suretinden meleklik suretine, Ay feleği altından üstüne intikal eder.

Sonra ruhânîler ve meleklerin sıfatı da böyledir. Dereceleri farklı olmakla birlikte bu sıfatlara onlar da ortaktırlar. Onlardan her birinin paylaştırılmış bir parçası ve belli bir derecesi vardır. Böylece akıl orada onların son sınırı olur, onların önüne geçer ve onlara iyilik eder. Sonra o, itaat, huşu, kusur ve yaratıcısını idrak etmek, sahip

olduklarının özüne ulaşmak ve onun başlangıç ve sonunu bilmekten aciz olduğunu itiraf etme hususunda ondan başkasının ulaşamadığı, kendisine ortak olmadığı ve sadece onun sahip olduğu bir derecededir. Bundan dolayı nefse, Yüce Yaratıcının emri konusunda itaat, huşu ve hayreti o verir. Ona bundan sadece kendisine açılan şeyleri taşırır ve ona kendisine verildiği nispette verir. O, kendisine ilk tamlık ve yetkinlik taşırılan şeyin yaratılmasıdır. O zaman ruhânîlerin akıl ve nefis âlemiyle ilgili fiillerini Yüce Allah'ın emretmesi sebebiyle verirler. Onlar ona yakınlıkta kendilerine altlarından kimsenin ulaşamayacağı bir konumdadırlar. Bundan dolayı melekler, bunun sonuncusuyla ilişki kurmasına kadar onlara başkasının sahip olmadığı şekilde yakın kimseler olmuşlardır. Onlar, Ay feleğinde oturan meleklerdir. Onların, verilen ve taşırılan ruhsal maddeler ve içlerinde ilahî dilemeden kaynaklanan emanetlerle ilgili aklî kıyaslardan oluşan kendilerine uygun fiil ve işleri vardır. Onlara ait tikel nefsin maddeleri, cismânî cevherler, tabii güçler ve yeryüzüne ait şahıslar, dileme tamamlanıncaya ve ilk hareketin gerektirdiği kesin hüküm ulaşıncaya kadar ilk hareketin hareketliye bir önceliğinin olması içindir. Ateş dairesi kutbu çevresindeki bu hareket varlıkların ulaşması içindir. O ebedî olup, varlık alanına yayılan şeyler, bilinen bir şey olmak için oradan hareket ederek iner ve hamd, yüceltme, tespih, takdis ve tenzih ile şöyle der: İsmi yüce olan Yaratıcı, ne meydana getiren, yapan ve yapılan olmaları bakımından ruhânîlerin sıfatıyla ne de duyularla idrak eden cismânîlerin sıfatıyla nitelenir. O'nun sıfatı, anlayışımız bakımından ancak kadim, ezelî, nedenleri nedenli yapan, etkilenmeyen fâil, dilediğini yapan ve yaratan var edici ve cevherleştiricidir. O her an biri diğerini meşgul etmeden bir iştedir. Bu gün, âlemin günlerinden değildir. O, ufkunda aklî daire sıralanmış olan ilahî dairenin günlerinden bir gündür. O, ilk hayatı ve son hayatı yaratandır. O'ndan başka ilah yoktur. Ahiretin ve dünyanın Rabbidir. Kendisini birleyeni *Me'vâ cennetine* çıkarır, inkâr edeni derin cehennem çukuruna düşürür. O'nun özel fiili, emriyle olan şeydir.

İşte bu, ona mahsus fiildir. O, isimleri açılmış defterde yazılı satırlarda kayıtlı, temizlerden başkasının giremediği, azgınlara yakın olan uzak günahlardan kurtulan, ondan gelen ve ondan çıkarak altındakilere ulaşan şeyleri levhada yerleşmesi için bilkuvve suret yapan itaat nurlarının mutluluklarından nasiplenmiş kimselerden başkasının oturmadığı mamur eve yerleştirilmiş olan özellikleri olan kimselerin etkilendiği kimsedir. Sonra onun misali, tabii dairede nefsanî, mekânda zamansız hareket eden, bizzat zamanın dışında ve zaman içinde ondan etkilenen bir suret meydana gelinceye kadar görünür. O, ilk olan zatıyla zamanın hareketi altına girmez. Zaman, mekân ve varlığın yaratıcısını tenzih ederim. Güzel isimler ve yüce misaller onundur. Yüce Allah dedi ki: "*İster Allah, ister Rahman, her ne şekilde dua ederseniz edin, güzel isimler ona aittir.*"[14]

Bu şaşırtıcı sıfatlar, yaratıcıyı bilme konusunda akıl sahiplerine aittir. Bunlarda kendisine başka hiç kimsenin ortak olmaması sebebiyle o bunlardan münezzehtir. Onun fiili bizzat yaptığı ve kelimeleriyle var ettiği bir fiildir. Bunlar, mevcutları içinde vardır ve yeryüzünde ve göklerinde yazılıdır. Onlar, onun ufuklar (*âfâk*) ve ne-

14. İsrâ, 17/110.

fislerde (*enfüs*) yazılı ayetleridir. Onları düşünen ve onlara vakıf olan kimse, apaçık gerçeği derinden düşünür ve dosdoğru yolu inceler.

Bu, nutkî (söylenen) söz ve lafzî anlatımın cisimsel alet, insanî suret ve yakın melekler vasıtasıyla tesbih, kutsama, yüceltme ve övme şeklinde gerektirdiği sebebiyle Aziz ve Celil olan Allah'ın sıfatlarının ve onlara mahsus fiilinin bilgisidir. Ancak o, bundan başkadır. Kullardan her daireye mensup olanlar için ona uygun ve layık şeyler vardır. Nitekim insanın Yaratıcısı hakkındaki bilgisi hayvanın bilgisinden daha üstün ve büyük; hayvanın bu konudaki hissi bitkinin hissinden güçlü; bitkinin bu hususta hissi de madeninkinden daha çoktur.

Madenî cevherlerin ibadet için hareket ve Yüce Yaratıcıyı ikrar etmeleri, resim ve sureti kabul etmeleri şeklinde ortaya çıkar. Bu onların ibadeti, itaati, boyun eğmesi ve huşu duymasıdır. İtaatten zevk alması ve ona özlem duyması bunlardandır. Kabulde en hızlı, surette en güzel, kudrette en ihtişamlı ve bu konuda en yüce olan şeyler de onlardandır. Bundan habersiz, suret almayan, ateşte erimeyen, parlaklığı ve saflığı olmayan, sert kaya, tepe, taş ve çorak arazi gibi faydasız şeyler de onlardandır.

Bitkinin ibadeti, onda görülen hareketlerdir. O havayla birlikte sağa sola gittiğinde rükû ve secde eder, yapraklarının kımıldaması, dallarının hareketi, tomurcuk ve çiçek çıkarması ve hayvana meyvesinden vermesiyle tespih ve takdis eder. Onların faydasız ve ateşten başka şeye yaramayan kısımları da vardır.

Hayvanın ibadeti, insana hizmet etmesi, onunla birlikte gittiği yere gitmesi ve kendisiyle yaptığı işlere sabretmesidir. Hayvanlar içinde yırtıcılar ve vahşiler gibi insana asi, nankör ve itaatsiz olanlar da vardır.

İnsanın ibadeti ise Yüce Allah'ın ona vacip kıldığı ve hediye ettiği şeylerdir. Bu, yeryüzündeki ibadetlerin en görkemlisi ve hayvanî bilgilerin en yücesidir. Onun konuşma fazileti, altındakilere kudret üstünlüğü, yaratılış yetkinliği ve boy düzgünlüğü vardır. Âlemlerin toplamıdır. O iki uca yakın sınır ve iki taraf arasında orta gibidir. Ey kardeş! İbadet ve itaate tesbih ve takdisin en zâhidane (sufice) gaye ve nefsinin bulacağı en büyük tat oluncaya kadar düşkünlük göster. O zaman cismânî gıdadan nefret edersin, ondan hoşlanmazsın, onu özlemezsin ve ölümsüz diri oluncaya kadar melekût bahçesinde olursun.

Bölüm

Ey kardeş! Bil ki, ibadetten gafil ve günaha dalmış olan insan, hayvandan, bitkiden ve madenlerden daha değersizdir ve aşağıların aşağısına döndürülür. Çünkü insan şekil almadığı halde madenî cevherler alır; insan Rabbine rükû ve secde etmediği halde ağaç eder; insan Rabbine itaat etmediği, onu bilmediği ve bulmadığı halde hayvan insana itaat eder. Bu gaflet ve unutmadan Allah'a sığınır, ondan tevbe ve vazgeçme isteriz. O, ihsan sahibidir.

Bölüm

Aklın Fiillerini Bilme Hakkında

Ey kardeş! Bil ki, faal akıl, ilk icat ve en yetkin yaratmadır. O, Allah'ın zatıyla yaptığı ve kelimesi ve kudretiyle var ettiği fiilidir. Cömertçe verdiği varlığını onda takdir etti. Bu burhan, bahsettiğimiz konuda bize karşı gelen kimsenin dile getirdiğimiz şeyi inkâr edemeyeceğini ve anlattığımız hususta muhalefet edemeyeceğini gösterir. Yoksa açıkça ortada olan şeyi reddetmiş olur. Konuya geri dönüyor ve diyoruz ki aklın kendine özgü ve ondan ayrılmayan fiili vardır. O, o olması nedeniyle yakındır.

Akıl, yaratıcısının cömertliğini kaybetmeyip, aksine bulduğunda onun hâkimiyeti, kuşatması ve emrinin kendisine ulaşması içinde düzene sokulmuş olarak ona yakın olacağı yerde bulunması gerekir. Böylece ikinci yaratmanın ondan kaynaklanması, ondan ortaya çıkması, şevk ile kendisinden ona yönelmesi ve ondan başlayıp ona dönmesi gerekir. O, ona şevk ile yönelinceye, ondan yararlanıncaya ve kendisi için kaimlik sureti olan şeyi ondan alıncaya kadar ona yakındır. O, Allah'ın hâkimiyetinde düzene girmiş olan küllî nefistir. O, nefse cevherinde bulunan faziletleri taşırır. Ondan aldıklarıyla tamamlanır ve mutlu olur. Onun kendisinden yüce ve kendisini kuşatan zatını araştırma inceliğiyle düşünmekle, ona özlem duymak ve rağbet etmekle dairesinde ona özgü mülahazası örülür ve zatında o gerçekleşir. Onu gözlemlemek ve ondan yardım istemek suretiyle düşündüğünde, tıpkı öğrencinin hocasından bilgi aldığı zaman yaptığı gibi, onun dairesinde şekiller halinde gördüklerini örnek alarak döner. Benzeme ve taklit etme yoluyla öğrendiklerini temsil etmeye döner. Nitekim bu, çocuklarda babalarının mesleklerini taklit etmek ve yaptıklarında onlara benzemek şeklinde ortaya çıkar. Bu onların karakterlerine ve akıllarına kendilerini sanatlara ve işlere yöneltmesi için yerleştirilmiştir. Çünkü bunda onlar için tam fayda ve dünya evinin imarıyla ilgili genel iyilik vardır.

Bu resim ve şekiller nefis dairesinde meydana geldiğinde, onları onun ufuklarında sıraladığında ve dairesinde bina ettiğinde onları altındakilere vermeye başlar ve onların oraya yerleşmeleri ve oradan olmaları gibi ona yerleştirilmesini üstlenir. Maddî bedenleri kuşatan doğal güçler başlar ve üzerlerine nefsanî nurların yansıması ve sayelerinde ruhânî güçlerin birleşmesi için onlardan aydınlık bedenlerde, karanlık bedenlerde ve maddî bedenlerde bulunan şeklî resimler ve aydınlık renkler meydana gelir. Onlara melek gücü, felek iradesi, aklî güç ve ilahî dileme ile öğretilen hikmetlere dönüşür. İnsanî yaratılış ve suretler, hak ile kaim olarak, doğruyu söyleyerek, Yüce Yaratıcının birliğini, yaratılışlarının oluşunu, yapılışlarının sağlamlığını ve bünyelerinin yetkinliğini dile getirerek ortaya çıkar. Bu, yaratıcılarının onlarda var ettiği ve onlara ikram ettiği varlığıyla gerçekleşir. Bu, büyük âlemin suretine benzeyen bir surettir. Bundan dolayı küçük âlem diye adlandırılmıştır. Sonra onların aşağısında hayvan suretleri, yapılarının ilginçlikleri ve bileşiklerinin harikaları vardır. İnsanın sureti kendisi için büyük âlemde apaçık kitap ve dosdoğru yoldur. O, içinde küllî nefse ait bir tek insan bulunan şeydir. Bu nefis, tıpkı küçük âlem olan insanın nefsinin bedenin bütün eklem ve organlarını hareket ettirmesi gibi, Yüce

Allah'ın izni, dilemesi ve karar vermiş iradesi ile onun feleklerini yönetir ve yıldızlarını hareket ettirir.

Ey kardeş! Bil ki, bu nefsanî hareketlerin Ay feleğine ve altındaki unsur ve doğanlara bitişik güçleri ve onlarda ortaya çıkan ve sayısını Yüce Allah'tan başkasının bilmediği fiilleri vardır. Bu, *"İnsanın Yapısı Risâlesi"* ve *"İnsan Küçük Âlemdir Risâlesi"*nde açıkladığımız gibi, tıpkı insanın bütün beden ve eklemlerinde nefse ait çok sayıda fiillerin olmasına benzer.

Bil ki, âlemin tamamının cismi/bedeni, *"Sema ve Âlem Risâlesi"*nde açıkladığımız gibi, on bir küreden oluşur. Felek iki yarıya bölünmüştür. Felekte yıldızlara yol olması için on iki burç vardır. Her burçtan ona akan şey ve her yıldızın gücünden ona özgü, onu yapan ve onun çalışmasıyla ayakta duran bir fiilin ortaya çıkışını sağlayan şey düşer. Nitekim ilk daire, onu kuşatan feleğin dairesi; onu hareket ettiren şey, küllî nefis; onun kendisine özgü fiili, altında yer alanları kendisiyle birlikte döndürmek ve ondan çıkan fiil, dairelerin sistemde düzgün olmasıdır. O onları kuşatmış, onlar da onun ufkunda sıralanmıştır. Aynı şekilde merkezlere doğrudur ve bazısı bazısının içindedir. Bu sabit yıldızlardan altındakilere bitişik, onlara kendilerinden ortaya çıkan fiilleri veren ve Allah'ın irade ve kudretiyle bunun ortaya çıkarılması gereken vakitlerde onlardan ortaya çıkaran tesirler ve güçler yayılır.

Ey kardeş! Bil ki, yüce âlemdeki Güneş dairesi, Yüce Allah nezdinde üstün, değeri ve konumu yüksek bir dairedir. O, bedendeki kalp konumundadır. Çevreleyen felek, baş gibidir. Hikmet onunla devam eder ve Güneş'ten güç yayılır. Küllî nefisten ona kendisine ait ve bütün cisimlere hayat gücü veren bir güçtür. Âlemin iyileşmesi, varlığının tamamlanması ve bekasının yetkinleşmesi onunla mümkündür. Ondan, sistemin düzgün durmasını ve şeylerin varlıklarını en iyi şekilde sürdürmelerini, âlemin parlamasını ve aydınlanmasını sağlayan ruhânî bir güç yayılır. O, sönmeyen bir ışık kandili ve kudret lambasıdır. O, göksel varlıkların ve felekî şahısların en üstünü olduğu için göklerdeki yüce örnek/ide konumundadır. Onun gücü, kalpten bedenin bütün organlarına yayılan sıcaklık gibidir. Sıcaklığın her organdaki etkileri kendisine özgüdür. Her birinde ondan ortaya çıkar ve onun büyümesini, kalıcılığını, ondan çıkan şeyin farklılığını ve dönüşünü sağlayan şey onun içinde teşekkül eder. Aynı şekilde doğal ruhânî fiiller âlemden eksilen ve kaybolan şeylerinin yerine gönderir ve benzeri onun yerine döner. O, durumlu cisimleri ve sıralı varlıkları istila eder. Nefsin aklı takip eden yüce taraftan düşen ruhâniyetlerinin üstün ve meleklerinin yüce olanları, kralların, taç giyenlerin, izzet, ululuk ve otorite sahiplerinin doğumlarıyla ilgilidir.

Ey kardeş! Bil ki, nefsin kendisinden iki gücün indiği iki tarafı vardır: Birisi tabiatı izleyen güç olup tabii fiiller yönünden tabiata bağlıdır. Diğeri, akla yakın taraftan inen güç olup insan suretiyle ilişki kurar ve felek şekilleriyle teşekkül eder. O zaman akıl onu aydınlatır ve bu iki güçle yönetir. Bu ikisi vasıtasıyla yüce âlemden nefse iner. Yüksek taraf Güneş dairesinden iner; hayvanlar arasından insana, bitkiler arasından kokusu güzel, meyvesi temiz ve şekli iyi olana, madenler arasından altına ve cevherler arasından yakuta ait olur. Onun tamlık ve yetkinlik fiilleri, aydınlık ve

parlaklık sıfatları vardır. Onun yeryüzündeki mekânı kral ve başkanların yerleri; fiili ise temizlik ve saflıktır. Alçak taraf ise aşağı gökte yer alan ve fazlalık, eksiklik, verme, alma, boşaltma ve doldurma nitelikleri olan Ay vasıtasıyla iner. Biz ona mahsus fiillerden inşallah kendi yerinde bahsedeceğiz.

Bölüm

Ey kardeş! Bil ki, Güneş dairesinden yeryüzü âlemine filozofların ruhâniyetler diye adlandırdığı meleklerin yerine ait bir daire iner. Onların şer'î sırlar ve dinî ilimler alanında kendilerine layık nitelikleri ve kendilerine nispet edilen fiilleri vardır. Onlar bu niteliklerle tanınırlar ve onlar konusunda kendilerinden sudur eden şeylerle nitelenirler. Onların fiilleri, daha önce bütün yönler hakkında belirttiğimiz gibi, krallardan sadır ve onlara mahsus olan şeylerdir. Oradaki bütün bitki, maden ve varlıklar, değeri yüksek ve şanı büyük şeylerdir. Onlara özgü fiiller ve onlara nispet edilen sıfatlar, hayat, kalpten bedene yayılan sıcaklık, denge, yetkinlik, tamlık, iyilik, güzellik, parlaklık, aydınlık, ışık, yücelik ve ihtişamdır. Bunlar, muamelelerde Güneş ruhâniyetlerinin fiilleri, onlardan âleme yayılan ve onların dairesinden giysileri sarı ipek kumaş, ziynetleri kırmızı altın, taçları cevherli başlıklar, binekleri kumral at ve sarı beygir olan, başlarında elinde ışıkla şöyle yazılmış sarı sancaklı iyi bir melik ve büyük bir şahıs bulunan kral ve sultanların mekânına inen meleklerin makamlarıdır: Allah'tan başka ilah yoktur. O hay ve kayyumdur. Her canlıya hayat verendir. Güneş ve Ay'ı göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde tefekkür ederek düşünenler için bir ayet kılandır. O bunu ancak hak olarak yarattı. İzzet sahibi Rabbin onların tasvir ettiklerinden münezzehtir: "*De ki: Ey mülkün sahibi Allah'ım, sen mülkü dilediğine verir, dilediğinden çekip alırsın; dilediğini yüceltir, dilediğini alçaltırsın. İyilik senin elindedir. Sen her şeye güç yetirensin.*"[15]

Bu niteliklere sahip ve bu derecelerde bulunan bu melekler, onların doğmasıyla doğar ve batmasıyla batarlar. Bunlar, onların dairesiyle yükümlü, feleklerine nüfuz eden ve yeryüzü âlemiyle onlar vasıtasıyla ilişki kuran meleklerdir. Nefsanî güç onlarla parlar, aklî güç onlarla aydınlanır. O zaman onların şahısları nefsanî, ruhları aklî, maddelerin ilahîdir. Mekân onlara dar gelmez; zamanın uzunluğu onların fiillerini, mekân varlıklarını değiştirmez.

Bu makam, üstün ruhânîlerin en yüksek makamıdır. Onlar yakınlaşmış meleklerdir. Onların altında onları takip edenler ve üstünde bundan başka sıfatlarla nitelenen melekler vardır. Bu, üstlerinde daha yüce ve daha yüksek kimseler oluncaya kadar böyledir. Çünkü bunlar zatlarıyla ruhânî, kendilerinde ortaya çıkan fiiller sebebiyle cismânîlikle ilişkilidirler. Üstlerinde bulunanlar yüce meleklerdir. Bunlar, yüce varlıklara yakın kimselerdir. Yüce meleklerin sıfatları onlarla zatları bakımından ilgilidir. Onların fiilleri natık nefisler, ruhâniyetleri olan şeylerdir. Bazıları nefsanîdirler. Onlar, gökleri ve yeri kaplayan kürsiyi takip ederler. Bazıları Arşın etrafını kuşatmışlardır. Bazıları Arşın taşıyıcılarıdır. Her biri yüce bir makamda ve büyük bir mahalde olup Rablerini hamd ederek tesbih ederler.

15. Âl-i İmrân 3/26.

Ey kardeş! Sana anlattıklarımızı düşündüğünde ve bahsettiğimiz hususlar senin için gerçekleştiğinde melekî sureti edinebilir, fazilet ve insanlığa sahip olabilir, hayvanî suret ve sıfattan uzaklaşabilirsin. Böylece arınmış ruhun ve aydınlanmış nefsinle göğün sakinlerinden olursun. Suretin zatî ve nefsanî, ruhun kutsal ve aklî, madden ilahî olur. O zaman yakın meleklere, gönderilmiş peygamberlere ve salih şehitlere dost olursun. Cennetlere girer, hayvan yurduna yerleşirsin. Senin için mutluluk ve güzel bir dönüş gerçekleşir.

Ey kardeş! Bil ki, sen nasıl dünyada bedenin ve seninle varlıklar arasındaki araçlar olmadan sırf nefsin ve saf ruhunla var olamıyorsan aynı şekilde bu senin için amel olmadan bilgi ile ve fiil olmadan söz ile gerçekleşmez.

Bil ki, amel miraç merdiveni, bilgi ise önünde yürüyen ışıktır. Merdivenle yukarı çıkar, ışıkla doğru yolda yürürsün. Allah seni ve bizi rahmetiyle bilgi ve amele eriştirsin!

Bölüm

Satürn dairesinden felekler, anneler ve doğanlar gibi tüm âleme nüfuz eden ruhâniyetler yayılır. Onun sayesinde suret heyûlaya tutunur. O, şeylere ağırlık, vakar, durma ve yavaşlık özelliği kazandırır. Onun insan bedenindeki yeri dalaktır. Ondan bedene yayılan şey kara safradır. Onunla bedenin kemik, sinir, deri ve donuk nemleri gibi parçaları meydana gelir. Yaşlık ve kuruluk onun fiillerindendir. Kara renkli ve çirkin suretli hayvanlar ve bitkiler, zift ve kara kurşun gibi madenler, siyah renkli ve pis kokulu her şey, yeryüzündeki kara dağlar, karanlık vadiler, engebeli yollar ve çirkin görünüşlü korkunç vahşiler ve insanlar âleminde de bu nitelikte olanlar ona aittir.

Ölüm ve hareketsizlik bu ruhânîlerin fiillerindendir. Ondan âleme yayılan melekler, yüksek nefisler ve dikkatsiz ruhların azap çekmesi için onlardan ortaya çıkan fiil ve hareketlerle nitelenmişlerdir. Onlar silinmiş kitaplar ve ters yüz olmuş resimlerdir.

Onun ruhâniyetinin âlemdeki fiilleri, soğukluk ve kuruluktur. Ruhları tutmak ve bedenleri öldürmek için inen melekler gece saatleriyle görevli ruhânîlerdir. Onların sayısını Allah'tan başka kimse bilmez. Onlar siyah binekler üzerine binmişlerdir. Başlarında elindeki siyah bayrak üzerinde şu yazı bulunan bir melik vardır: "Geceyi ve gündüzü belirleyen, karanlıkları ve aydınlığı yaratan Allah'tan başka ilah yoktur." Allah'a eş koşanlar yalanladılar ve kesin bir şekilde saptılar. "*Allah hiçbir çocuk edinmemiştir ve onunla birlikte başka bir ilah yoktur.*"[16]

Yeryüzünün harap olmuş yerleri, virane mekânları, yüksek dağları ve engebeli yollarına mahsustur. Bu, yeryüzünün yıkılmış yerlerinin imar edilmesidir. Denizler, kendi yerlerine onlar sayesinde tutunurlar ve yeryüzünün kazıkları onlar sayesinde sabit olurlar. O olmasaydı yeryüzünün parçaları erir, suya karışır ve denizlere akardı.

Onlarla görevli olan bu melekler, onları Aziz ve Celil olan Allah'ın izniyle tutarlar. Filozoflar bu melekleri Satürn'ün ruhânîleri diye, Şeriat ise gazap melekleri, ordular

16. Mü'minûn, 23/91.

ve yardımcılar diye adlandırır. Onlar ruhları almakla görevlidirler. Ölüm meleği onlardandır.

Bölüm

Jüpiter dairesinden bütün âleme nüfuz eden ruhânî güçler iner. Tabiatlar bu güçlerle dengede durur ve zıt güçler sayesinde birleşir. Onlar oluşan doğanlara sebep olur ve varlıklardaki düzeni korurlar. Onların büyük âlemdeki ruhâniyetlerinin etkileri, küçük âlem olan insan bedenine yayılan karaciğerdir. Mizacın iyiliği, karışımların itidali ve kanın organlara akışı onunla gerçekleşir. Onun sayesinde beden büyür ve şekillenir, hayat güzelleşir, yaşamak tatlı olur ve ruhlar ünsiyet bulur. Onun ruhâniyeti, peygamberlerin (as) ve şeriat sahiplerinin doğumlarını, onun dairesinden yayılan, onun feleğinden inen ve onun kapısından çıkan meleklerin yerlerini ve namaz kılınan ve ibadet edilen mekânları elinde tutar. Kurbanlarda boğazlanan, etleri sadaka ve zekât olarak dağıtılan güzel suretli hayvanlar; son derece dengeli, çok faydalı ve kâfur kokulu bitkiler; soğuk ile sıcak ve yaş ile kuru arası mutedil buharlar; beyaz elbiseler, koca sarıklar ve şallar vardır. O, filozofların, kadıların, peygamberlerin şeriatları ve filozofların makamlarına hizmet edenlerin doğumlarıyla ilgilidir. Ondan yayılan melekler, uzayın sakinleri ve havanın yöneticileridir. Onların sayısını Aziz ve Celil olan Allah'tan başka kimse bilmez. Onlar beyaz, parlak ve benekli atlara binerler. Elbiseleri beyaz ve yeşil olup onlara iyi, yüce şahsiyetli ve üzerinde şöyle yazılı bir bayrak taşıyan bir kral başkanlık eder: "*Ortağı olmayan Allah'tan başka ilah yoktur. Hamd, gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı kılan Allah'a mahsustur... Uyarıcı gelmemiş hiçbir ümmet yoktur.*[17] O her şeye kadirdir."

Bu güçler, madenlerden beyaz ve yumuşak cisimli olanlara, cevherlerden inci, mercan, billur ve cama ve içinde canlı hayvan ve başka şeyler bulunan tatlı sulara mahsustur. O bunlara aittir ve onlar bundan kaynaklanır. Peygamberler Allah'ın kendileri için hazırladığı güzel gelecek ve bol sevaba onun ruhâniyetiyle ulaşır. Cennet hazinedarı Rıdvan da onlardandır.

Bölüm

Mars dairesinden felekler, unsurlar ve doğanların oluşturduğu âleme nüfuz eden ruhânî güçler yayılır. İş ve sanatlarda meyletme, ilerleme, hız, yüksek derecelere çıkma, gayeleri isteme, tamlığa ulaşma ve güçlülük, üstünlük, izzet ve saltanatla yetkinliğe yükselme onunla gerçekleşir. Onun ruhâniyetinin fiilleri ve meleklerinin işleri, demir madeni, ondan yapılan silah, ateş yakmaya yarayan şey bitki ve hayvanlara sulu rutubetleri ve nemli maddeleri emerek onların meyvelerini olgunlaştıran sıcaklıkla ilgilidir. Bu doğal sıcaklıkla onlardaki soğukluğu çeker. Bu sıcaklık olmazsa bitkilerin kökleri telef olur, sıcaklık basar, mahvolur, zarar görür, yok olur, geriye bir şey kalmaz.

17. Fâtır, 35/1, 24.

Onun hayvanlara özgü fiili, onlarda görülen öfke, düşmanlık ve kötülüktür. İnsanlardaki fiilleri ise savaş ve fitnelerdir. Yeryüzü bölgelerinden ateş ve demir işleme yerleri ve hayvan mezbahalarıdır. İnsan bedeninde ise sarı safra ve sıcaklık ve ısı gibi ondan vücuda yayılan fiillerdir. O olmazsa soğuk ve kuru güç vücutta baskın olur, vücut ölür ve yok olur.

Allah, savaş ve fitneler yoluyla kötüyü iyiden ayırır ve bu bir topluluk için mutluluk olurken, diğer topluluk için mutsuzluk olur. "*Ölen açık bir delille ölsün, yaşayan da açık bir delille yaşasın diye (böyle yaptı).*"[18] Bu ruhânîler de sayılarını Aziz ve Celil olan Allah'tan başka kimsenin bilmediği katı ve sert meleklerdir. Önlerinde kızıl bir ata binmiş bir melik vardır ve elindeki kırmızı bayrakta şu yazılıdır: "Ölümü ve hayatı belirleyen Allah'tan başka ilah yoktur. Göklerde ve yerde bulunan, gece ve gündüz vaktinde sakin olan şeyler onundur." "*Ey cin ve insan toplulukları, göklerin ve yerin uçlarından bucaklarından geçip gitmeye gücünüz yeterse geçip gidin.*"[19] "*Kendisinde müthiş bir güç ve insanlar için birtakım faydalar bulunan demiri indirdik.*"[20]

Bu ruhânîler, sultanlar, subaylar, komutanlar, yiğit, atılgan, cesur ve kahraman kimselerin doğumlarıyla ilgilidir. Onlar bununla Satürn'ün yaptıklarının zıddını yaparlar. Çünkü Satürn'ün ruhânîlerinin fiili, istikrar, sükûnet, hile üretme, hareket yavaşlığı ve fırsat aramadır.

Bölüm

Venüs dairesinden bütün âlemin bedenine ve parçalarına nüfuz eden ruhânî güçler yayılır. Âlemin ziyneti, düzeninin iyiliği, ışıklarının parlaklığı, çiçeklerinin çekiciliği, kâinatın süsü, varlıkların güzelliği, bitkilerin itidali, süs arzusu, güzellik sevgisi ve yetkinlik talebi onunla gerçekleşir. Bu tıpkı zevk arzusunun mide organından yiyecek ve içeceklerin tadını alan bütün duyu kanallarına yayılmasına benzer. Onun ruhânîleri, kadınların, hizmetçilerin ve onların konumunda olanların doğumlarıyla ilgilidir. Onun ruhânîlerinin âlemdeki fiilleri, aşk, sevgi, güzel ziynetlerle süslenmedir. Madenlerden kadınların kullandığı aletler, taçlar, takılar ve yüzüklerle; cevherlerden inciyle; bitkilerden tadı ve kokusu hoş ve görünüşü güzel her şeyle, tüm ağaç çiçekleri, kokuları, yağları ve onların hoş manzaraları ve güzel meyveleriyle ve hayvanlardan buna benzer şeylerle ilgilidir. Onların yeryüzündeki yerleri, lezzet ve tatlıların mekânlarıdır. Onların ruhânîleri, sayısını Aziz ve Celil olan Allah'tan başka kimsenin bilmediği meleklerdir. Onlar, ziynetle süslenmiş renkli hayvanlara binerler. Onlara elinde şöyle yazılı bir bayrak bulunan bir melek başkanlık eder: "*Ortağı olmayan Allah'tan başka ilah yoktur.*" "*De ki: Allah'ın kulları için çıkardığı süsü ve temiz rızıkları kim yasaklar?*"[21] O, nakış ve resmin özüdür. Nefis heyûlaya bu güç sayesinde yerleşir.

18. Enfâl, 8/42.
19. Rahman, 55/33.
20. Hadîd, 57/25.
21. A'raf, 7/32.

Bölüm

Merkür dairesinden âlemin bütün bedenine ve parçalarına nüfuz eden ruhânî güçler yayılır ve bilgiler, ilimler, görüşler, ilham, rüya ve vahiy onlarla gerçekleşir. Bu, beyinden vehim gücünün ve onu izleyen zihin, tahayyül, fikir, düşünce, temyiz, sezgi, görüş, ilham, şuur ve duygunun yayılmasına ve onların ruhâniyetlerini kaplamasına benzer. Onun inen meleklerinin fiilleri, doğal madenlerde civa ve yükselen ruhlarla, cevherlerden inci/boncuk ve badizehr[22] ile, hayvanlardan zürafalar, yaban öküzleri ve yavaş yürüyen ve hızlı giden her şey ile, bitkilerden üstün ilaçlarla, insan âleminden kâtipler, vezirler, valiler ve mal tahsildarlarının doğumlarıyla ile ilgilidir. Sanat ve meslekler alanında etkilidir. Söz alanından şiir, hat, nazım ve benzerleri ile de ilgilidir. Onun dairesinden inen melekler *Kiramen Kâtibin* ve hesap sorucu *Hafaza* melekleridir. Onların güzel görünüşleri, parlak suretleri vardır. Ruhları hafif ve şahısları ince ve yumuşaktır. Onlara elinde şöyle yazılı bir bayrak bulunan bir melek başkanlık eder: "*Ortağı olmayan Allah'tan başka ilah yoktur.*" "*Hayır, böyle yapma! Çünkü bu bir öğüttür. Dileyen ondan öğüt alır. O, şerefli ve sadık yazıcı meleklerin elindeki yüksek, tertemiz ve çok değerli sahifelerdedir.*"[23]

Bölüm

Ay dairesinden bütün âleme ve parçalarına nüfuz eden ruhânî güçler yayılır. Tüm âlemdeki varlıklar bazen ayın başında felekler âleminden oluş âlemine doğru nefes alır, bazen ayın sonunda oluş âleminden felekler âlemine doğru nefes alır. O, kalıcılık ve yetkinlik kaynağı olan felekler âlemiyle oluş, bozuluş, düşüş ve birleşmenin kaynağı olan unsurlar âlemi arasındaki orta güçtür. Bu, bazen beden dışından ondaki doğal sıcaklığı korumak için hava çekerek, bazen dinlendirmek için dışarı göndererek teneffüs etmeyi sağlayan gücün akciğerden yayılmasına benzer. Hava solurken akciğer şişer ve büyür, onu dışarı verirken zayıflar ve küçülür. Aynı şekilde Ay dairesi, üstündekilerden yardım alarak genişler ve onun melekleri ulvi maddeler ve göksel hayırlarla inerler; böylece [Ay] âlemde artma, büyüme çoğalma etkisi yapar. O zaman nehirlerin suyu çoğalır, artar ve cisimler irileşir. Ayın ortasına kadar böyle devam eder. Bu süre içinde bazı madenler ve cevherler oluşur. Onun ruhânîleri madenlerde gümüş ve tuz ve kar gibi beyaz cisimler meydana getirir. Beyaz dağlar ve karlı yerler ona aittir. Sudan oluşan, oradan beslenen ve onun ruhânîlerinin istila ettiği hayvanlar da ona aittir. Onun fiilleri ve orduları, vekiller ve ileri gelenler gibi imaret sahiplerinin, tahsildarların ve suda çalışanların doğumlarıyla ilgilidir.

Ey kardeş! Biz, "*Sihir ve Büyüler Risâlesi*"nde, Ay'ın içlerinde yüzdüğü, kendilerine uğradığı konaklara ait ruhânîlerin fiillerini, ondan ve onlardan yeryüzü âlemine ve aşağı merkeze inen ve ondan olan şeyleri ve iş yapan kimsenin yaptığı şeyi yapmak istediği zaman bilmesi gerekenleri zikrettik. Bu güç, oluş ve bozuluş âleminin yönetimine mahsustur. Ay feleği, dünya göğüdür. Onun melekleri yeryüzü âlemiyle

22. Kendisine olağanüstü güçler atfedilen ve panzehir olarak kullanılan bir taştır.
23. Abese, 80/11-16.

görevlidirler. Onların sayısını Yüce Allah'tan başkası bilmez. Onlara elinde şöyle yazılı bir bayrak bulunan bir melek başkanlık eder: "*Ortağı olmayan Allah'tan başka ilah yoktur.*" "*Ay için de sonunda kuru bir hurma dalına döneceği konaklar tayin etmişizdir. Ne güneş aya yetişebilir, ne de gece gündüzü geçebilir. Her biri bir yörüngede yüzmektedir.*"[24]

Bölüm

Aynı şekilde sabit yıldızların her birinin cüssesinden(hacminden), geniş arş olan sekizinci feleğin en tepesinden yeryüzü merkezinin sonuna kadar yer kaplayan bütün âleme nüfuz eden ruhânî bir güç yayılır. Bu güç ve meleklerle gökleri aydınlatan, felekleri ışıtan ve Güneşe bitişik olan ışık, aydınlatan kandil, inci yıldız, parlayan nur ve tutuşmuş en parlak lambadır: "*Ne doğuya ne batıya ait olan zeytin ağacından tutuşturulmuştur.*"[25] Güneş ışığından havaya tamamı nur, aydınlık, ışık, parlaklık ve güzellik olan şeffaf cisimler yayılır. Bu güçle varlıkların suretleri iner ve tabiat dairesinde maddede korunmuş olur. Âlem Yüce Yaratıcısının izniyle onun sayesinde iyileşir, ayakta durur ve varlıkta olduğu şekilde bulunur. Göklerin sakinlerinin sonları da onun sayesinde olur. Onlar yüce melekler ve Allah'ın, sayısını kendisinden başkasının bilmediği ordularıdır. Nitekim Yüce Allah şöyle demiştir: "*Rabbinin ordularını ancak kendisi bilir. Bu, insanlar için ancak bir uyarıdır.*"[26] Onlardan hikâye ederek şöyle dedi: "*Bizim her birimiz için, bilinen bir makam vardır. Şüphesiz biz (orada) saf duranlarız ve tespih edenleriz.*"[27] Onlar geniş makamın sakinleridir. Çevreleyen arşın taşıyıcıları onları üstlerinden yetkin feyizler ve kapsamlı nimetlerle desteklerler. Onlar âlemlerin Rabbinin yakınında sıralanmışlar, onun sözüne kulak vermektedirler, onun emir ve yasaklarını yerine getirmektedirler. Onlar kendi altlarındakilere vahiy ve yardım taşırlar ve Rablerinin mesajlarını bütün peygamberler (as) tebliğ ederler.

Bölüm

Felek daireleri, göksel melekler ve arştan en aşağı seviyedeki son merkeze kadar yüksek topluluktan (*mele-i a'lâ*) inen ruhânîlerin sıfatlarından bahsettik. Bu arada bir daire vardır. İçinde bulunan sakinlerin dairesi ve onların zamanda ortaya çıkan fiilleri yakın ilişki hükümlerinin gereğidir. Ay feleğinin altındaki dairelerin ilki, küre şeklinde, ateş gibi ve Ay feleği ve ona bitişik yıldız felekleri, felek dönüşlerinin ateşleri, onların titremeleri, sallanmaları ve ışımalarının hareket ettirmesiyle meydana gelmiş olan "esir" dairesidir. Hepsi Ay feleğinin altında toplanırlar. Bu daire, gül gibi, titreyen, hareketli ve dönen bir şeydir. Ondan âleme ateşli güçler iner. Âlemdeki ateş ondan gelmiştir. Onun âleme ulaşması, Güneş ışığının ulaşmasıyla gerçekleşir. Ay feleği altındaki şeylerden Güneş ışığıyla çözülen o sıcaklık, yazın güçlenir, Güneşin yaklaşmasıyla kışın zayıflar. Onun burçlarında yeryüzü dairesine yaklaştığı zaman

24. Yâsın, 36/39-40.
25. Nûr, 24/35.
26. Müddessir, 74/31.
27. Sâf, 37/164-166.

yaz olur; onun zirvesinde ve feleğinin dairesi üzerinde uzaklaştığı zaman bu daire zayıflar ve onun zayıflamasıyla altında yer alan şiddetli soğuk (*zemheri*) dairesinin etkisi güçlenir. Esir dairesinin etkisiyle ısınma, olgunlaşma ve besinin iyileşmesi gerçekleşir. Bu, kendisiyle gece karanlıklarında aydınlanma sağlanan ateştir. Bu, küllî ateşin parçası olan bir ateştir.

Bölüm

Onun altında zemheri dairesi bulunur. O küre şeklinde olup rengi mavi ve kırmızıdır. O, hava ve yeryüzünden yükselen buharlardan meydana gelmiştir. O esir küresi düzeyine ulaşınca onun nüfuz etmesi imkânsızlaşır ve onun altına yerleşerek durur. Güneş uzaklaştığı, esir dairesinin fiili zayıfladığı ve kurulukta ateşli yıldızları kapladığı zaman ondan âleme kışın meydana gelen soğuk, yağmur, kar ve benzeri şeyler yayılır. Onun fiili soğukluk ve nemdir. Onun gücü, Ay'ın ulaşmasıyla ulaşır, artmasıyla artar ve eksilmesiyle eksilir.

Bölüm

Altta hava dairesi vardır. O daire şeklinde ve karışmış halde ve mavi renklidir. Üzerine Güneş, Ay ve yıldızların ışık saçmasıyla ağarır. Gündüz aydınlanır, gece kararır. Işıkları kabul etmeye elverişlidir. Orada güçlerine, oraya ulaşmasına ve orayı aydınlatmasına göre ışır. Bu dairenin âlemdeki fiili, cisimleri beslemek, sistemin düzgünlüğünü korumak, doğal sıcaklığı ve nefesi dinlendirmek, güç ve hareketi muhafaza etmek, güzel yaşam ve zevkli hayattır. O kendisini güçlendiren ve kendisiyle ilişki kuran şeyle birlikte meyleden mutedil bir şey olup kışın kendisiyle ilişki kuran zemheri gücü sebebiyle soğur, yazın kendisiyle ilişki kuran esir sıcaklığı sebebiyle ısınır. Güneş, Ay ve diğer yıldızlara ait olan bu fiil, güçlü ve bilgili olan Allah'ın takdiridir.

Bölüm

Hava dairesinin altında su dairesi vardır. O dairevî olup toprağı kuşatmıştır. Onu da hava kuşatmıştır. Havanın kuruttuğu, yukarı çıkardığı ve yükselen buharları kendisiyle birlikte yükselten şey, zemheri dairesiyle birleşinceye, esirin sıcaklığıyla ısınıncaya ve Güneş kendisini yıldız ışınlarıyla aydınlatıncaya kadar asılların/anaların molekülleriyle (*letâif*) beraberdir. O, yeryüzü halkının sulandığı bir yağmura dönüşür ve içenlere lezzet veren, kolay yutulan hoş bir tatlı olur.

Onun bir kısmı, tuzlu denizler ve tuzlu topraktan kaynaklanan sular gibi yukarı çıkmadan önce acı tuz olan şeylerdir. Ey kardeş! Bu hikmete bak ve bu sanatı düşün. Suyun zemheri dairesine doğması ve yeryüzü dairesinden uzaklaşmasıyla nasıl kazanıldığına; ona nasıl bitiştiğine; bu tabiat, tat, saflık, yumuşaklık ve yararın ona nasıl yansıdığına; nasıl cisimler için madde, bedenler için besin, bitki ve hayvanlar için hayat olduğuna bak! Düşük halinde ve eksik mertebesinde kalsaydı ondan yararlanılmazdı.

Aynı şekilde nefis de eski bedeni ve değersiz mekânıyla birlikte kalırsa mutluluğuna ve yüksek derecelere çıkmasına vesile olan erdemlere ve bedenden ayrıldıktan oluş ve bozuluş âleminden göçtükten sonra ahiret yurdunda ulaşacağı lezzet ve güzelliğe ulaşamaz.

Bölüm

Su dairesinden sonra toprak denilen yer dairesi gelir. O, daire şeklinde, siyah renkli, koyu ve cansızdır. Düzlüğünde bedenli varlıklar yerleşmiştir, sırtında ruhânîlerin ışıkları parlar, onun temiz bölgelerinde peygamberler ve salih insanlar oturur. O, vahyin ve yakın meleklerin indiği yerdir. İç kısmında madenler bulunur. Güzel bölgelerine içenlere zevk veren temiz su yerleşir. Felekleri takip eden yüzeyi onun yüzüdür. Orası, cismânî âlemin ve insanların yerleştikleri yerdir. Onun üzerinde daireler ve çizgiler vardır. Her dairenin kendisine üstten bitişen şeye göre özel bir fiili ve kendisinden ortaya çıkan bir işi vardır. Ay feleğinin altındaki yer, düşünmeyen ve en aşağı seviyede bulunan dilsizler ve sağırların sığınağıdır. Ay feleğinin altında yeryüzü merkezinin sonuna kadar devam eden dairelerden bahsetmiştik. Şimdi de yeryüzü üzerinde bulunup orada oluşan, oradan yükselen ve oraya yerleşen dairelerden bahsedelim.

Bölüm

Ey kardeş! Bil ki, yerkürenin içinde başlayan ve oluşla birlikte harekete geçen ilk şey madenlerdir. O, gizli, yoğun ve ağır gücü olan bir dairedir. Sertlik ve yumuşaklık ondandır. Renkleri, boyaları, eksiklik ve fazlalığı vardır. Suret kabul eden ve fiile sürüklenen şeyler de ondandır. Onun her şeklinin kendisine özgü bir fiili ve kendisinde bulunan bir gücü vardır. Bunları *"Madenler Risâlesi"*nde anlattık. Sonra onun üstünde yer alan ve onu takip eden daire bitki dairesidir. O, okyanus seviyesindeki yükseklikten sonra yeryüzünden de yüksektir ve üzerine inen (yağmur gibi) şeyleri kabul eder. Onun fiili, hayvanı beslemektir. O, kendisinden çıkan şeyler hususunda hayvanın yediği meyve ve tohumlar ve yararlandığı şeyler sebebiyle hayvan ile yeryüzü arasında vasıtadır. Biz, *"Bitki Risâlesi"*nde onun her bir türüyle ilgili hususlardan bahsettik.

Bölüm

Onun üstünde bulunan daire hayvan dairesi, onun fiilleri ve ondan ortaya çıkan şeylerdir. O, bitki dairesini kuşatır ve onda olan şeylere üstün gelir. Onlardan yer ve onlarla beslenir. Onların her bir cinsinin yaptığı bir işi ve kendisine özgü bir fiili vardır. Onlarda insanlar için yararlar vardır. Bunları *"Hayvanlar Risâlesi"*nde anlattık. Bu dairelerin üstünde sıralanmış olan ve felekleri kuşatan felek gibi bir şeyi bulunan daire, onların tamamına egemen olan insan âlemi dairesidir. Bu dairenin ilki Âdem, sonuncusu yeni başlayan ilişkide yeni devrin sahibidir.

İnsanın altında sıralanmış, ona itaatle, emir ve yasağına boyun eğmekle yükümlü olan bu hayvanî nefisler, Âdem'e (as) secde eden ve itaati kabul eden meleklerdir. Onlar, göklerin ve felekler âleminin sakinleri olan meleklerin ve insana isyan ve düşmanlık eden hayvanların gölgeleridir. Onlar, İblis, onun ordusu, partisi, şeytan ve takipçileri gibidirler. Anlattıklarımız ve zikrettiklerimizle küçük ve büyük âlemdeki şeylerin ve insan fiilinin bilgisi açığa çıkmıştır. Ondan birbirine zıt fiiller ve farklı işler ortaya çıkar. O, suretlere hükmeden bir suret ve altındaki daireleri kuşatan bir dairedir. Onlarda üstündekilerin örnekleri vardır. Biz bunların bir kısmını *"Küçük İnsan Risâlesi"*nde* anlattık. Biz bu risâlede, bu bedenleşmiş dairelerden her bir daireyle ilgili ayrıntıları ve birleşik çizgileri anlatmak ve insan dairesiyle ve orada bulunup birbirini çevreleyen kısımlarla başlamak istiyoruz. Onların sonuncusu Ay feleğidir ve katı şeylerin mekânı ve benzetme ve delil getirmeyle ince şeylerin fiilinin varlığı olan yer merkezinde son bulur.

Bölüm

İlahî şeriat dairesinin şahısları şeriat işlerini ve Rablerinden kendilerine indirilen şeyleri yerine getirirler. Onun insan âlemindeki durumu, çevreleyen felek ve yıldızlarının durumu gibidir. Ona din ve dünya hususunda inen mutluluklar, sabit yıldızların bütün âleme bitişen feyzi, mutluluklar ve ışığın aydınlatması gibidir. Bu dairenin insan âlemindeki konumu, Güneş dairesinin gökler âlemindeki konumu gibidir. Ona mülk, izzet ve saltanat dairesi bitişiktir. O, altındaki insan âlemine ait bütün daireleri ihtiva eder, altındaki bütün âlemleri kuşatır. Ona ait şeylerden bunlarla ilim, hikmet ve olmuş ve olacakları haber verme ilişkilidir.

Bölüm

Onu izleyen daire, birinci dairenin ufkunda sıralanmış olan felsefî ve aklî hikmetler sahiplerinin dairesidir. Ondan âleme, başkanlar ve krallara layık olan sağlam sanat ve fiiller yayılır.

Sonra bunun altındaki şey, başkasının altında olan bir dairedir. Nihayet onların en sonuncusu, Yüce Allah'ın dediği gibi, sanat ve işlerin en değersizidir: *"Birbirlerine iş gördürmeleri için kimini kimine derece derece üstün kıldık."*"

Bu söz sayesinde insan âleminin birbirini kuşatan ve birbirinden çıkan derece, tabaka ve daireler olduğu anlaşılmıştır. Tıpkı her küre ve feleğe tümel nefsin bir fiilinin, ona nüfuz eden güçler ve âlemdeki ruhânîlerin ait olması gibi, onların her bir dairesine de Güneş'in bazı güç ve fiilleri aittir. Onun güç ve ruhânîleri âlemin bütün yönlerinde hazır olur. Onun meleklerini görevlendirmesi onların varlıklarıyla olur. Onların kendilerine uygun yerlerde ikametleri onlardan tek tek her biriyle olur. İnsan kendi bedeninin yapısını ve bedeninde nefsinin nasıl iş yaptığını bilmekle büyük âlemin tamamındaki şeyleri, yaratıcısının birlenmesini, var edicisinin tenzihini, yer

* "İnsan Küçük Âlemdir Risâlesi" kastediliyor. (y.h.n.)

** Zuhruf, 43/32. Risale metni, ayetteki *"liyettehuze"* kelimesi yerine *"ve uhvice baduhüm ila badın"* ibaresini ihtiva etmektedir. Biz ayetin mealini naklettik. (ç.n.)

ve göğünde yazılı ayetlerini ve yarattığı mahlûkları bilir. Bundan dolayı Peygamber (sav) şöyle demiştir: "*Kendini en iyi bileniniz Rabbini en iyi bilir.*"

Bölüm

Ey kardeş! Bil ki, Aziz ve Celil olan Allah, insanın bedenini, yapısının varlığı ve görünüşünün yetkinliğiyle nicelik ve nitelik bakımından feleklere benzemesi için dokuz daireye dayanan ve birbirinin içinde meydana gelen dokuz cevherden bileşik olarak yarattı. Zira felekler, birbirinin içinde oluşan dokuz tabakadır. Çevreleyen felek, onların hepsini içine alır. Nitekim Yüce Allah şöyle demiştir: "*Her birisi bir felekte/yörüngede yüzer.*"[28] Aynı şekilde insan bedeni de biri diğerinin üstünde, diğeri onu tutmuş ve kuşatmış haldeki dokuz cevherden yaratılmıştır. Açıklaması şöyledir: Onlar kemikler, içindeki ilik, sinir, damarlar, onların içindeki kan, et, deri, saç ve tırnaktır.

İlik, kemiğin içinde yer alır ve görevi, kemikleri oluşturmak, gücü korumak ve kuruluğu yumuşatmaktır. Kemiğin görevi eti tutmak ve sabitleştirmektir. Sinirin görevi eklemleri tutmak ve dağılmamaları için birbirine bağlamaktır. Etin görevi, bedenin bozulmasını önlemek ve kemikleri çatlama ve kırılmaya karşı korumaktır. Damarların görevi kanı orada toplamak, vücudun uçlarına akmasını sağlamak ve nabzı hareket ettirmektir. Kanın görevi, ısının tutulması, canlılığın korunması, karışım ve hareketin dengelenmesidir. Derinin görevi, tüm bedeni ve içindeki şeyleri kuşatmaktır. Deri, bedenin duvarı gibidir. Tırnağın görevi, uçları kırılmaması ve dağılmaması için tutmak ve korumaktır.

Bölüm

Feleğin on iki burç ile imar edilmesinde olduğu gibi bedenin yapısında da ona uygun olarak on iki delik bulunur. Nasıl feleğin nefsinde, feleğin her bir burcunda onlarla görevli güçler varsa insan nefsinde bedeninin her bir duyusunda da onunla görevli ve ondan çıkıp tekrar ona dönen birtakım güçler vardır.

Burçların altı tanesinin güneyde, altı tanesinin kuzeyde olması gibi, insanın da nicelik ve nitelikte ona paralel olarak altı deliği sağda altısı da soldadır.

Felekte kâinattaki felek hükümlerinin gerçekleşmesini ve varlıkların düzenini sağlayan yedi gezegenin olması gibi, bedende de onun iyiliğini gerçekleştirmek üzere insanî nefisten kaynaklanan doğal güce bitişik olan yedi faal güç vardır. Bu gezegenlerin nasıl nefisleri, cisimleri ve bitki ve hayvan gibi varlıklarda ortaya çıkan ruhânî fiilleri varsa, aynı şekilde insan bedeninde de onu etkileyen ve onun devamlılığını, büyümesini ve maddeleri kullanabilmesini sağlayan yedi cismânî güç vardır. Bu yedi güç; çekme gücü, tutma gücü, sindirme gücü, itme gücü, besleme gücü, büyütme gücü ve şekillendirme gücüdür. Yedi gezegenin ruhânî güçlerine paralel olarak onun da yedi ruhânî gücü vardır. Bunlar duyu güçleridir. İnsan onlarla yetkinleşir ve fiilleri onlarla tamamlanır. Bu tıpkı feleğin yedi gezegenle süslenmesi

28. Yasin, 36/40.

ve varlığını sürdürmesi, yüksek âlemin onlarla düzgün ve düzenli durması gibidir. Bunlar; görme, koklama, tatma, işitme, dokunma, konuşma ve akletme güçleridir.

Beş duyu, beş gezegene benzer. Şu iki güç, yani konuşma ve akletme güçleri ise Güneş ve Ay'a benzer. Şöyle ki Ay, 28 konağında akmak suretiyle ışığını Güneş'ten alır. Aynı şekilde natıka yani konuşma gücü de varlıkların manalarını ve görünür şeylerin hakikatlerini akletme gücünden alır; dolayısıyla onlardan sözlükteki 28 harf aracılığıyla haber verir.

Felekte nasıl zatları gizli, fiilleri görünür olan baş ve kuyruk şeklinde iki düğüm varsa, aynı şekilde insan vücudunda da mizacın iyilik ve kötülüğü için iki şey vardır. Mizaç iyi olunca bedenin işi doğru olur; mizaç bozulunca tamamı sarsılır. Aynı şekilde nefis akla meyledince fiilleri sağlıklı olur, tabiatın kederinden kurtulur, akıl onu aydınlatır, nefis akla yönelir ve onunla yakınlık kurar. Tabiata meylettiğinde ise fiilleri sarsılır, işleri çirkinleşir, nedeninden uzaklaşır, cehalet denizlerine batar ve Güneş ve Ay'ın kuyruk düğümü yüzünden tutulması ve yeryüzünde zor işlerin meydana gelmesi gibi tutulur. Aynı şekilde mizaç iyi olduğunda konuşma ve akletme güçleri de iyi olurlar. Bedenin yapısı sağlıklı olduğunda ve varlığını doğal halinde devam ettirdiğinde nefis saflaşır. Nefis arı olduğu zaman akıl onu aydınlatır ve ışıtır. Bedendeki iki göz Güneş ve Ay'a benzer. Çünkü onlar bedenin iki lambasıdır. Nefisler, Güneş ve Ay ışığının aydınlatması sonucu varlıkların suretlerini ve görünür şeylerin renklerini onlarla idrak eder. Diğer duyular da böyledir. Felek dairelerinde ve burçlarında sınırlar, yüzler ve derecelerin olması gibi beden eklemleri ve organlarında da değişik niteliklerde eklem ve damarlar vardır. Küllî nefsin güçlerinden yedi gezegen ve on iki burca nasıl her birine özgü fiilleri bulunan ruhânîler yayılıyorsa ve bunlar her an, her dakika, her saat ve zamanın her hareketinde âleme iniyorlarsa, aynı şekilde insan nefsinden de onun bedenine ve eklemlerine her an, her hareket ve her nefeste kendisinden ortaya çıkan birtakım fiil ve işler yayılır. İnsan nefsinin bedenden ayrıldığı ve ondan başka bir şeye çıktığı vakte kadar bitişik, birleşik ve zatıyla var ve araçlarıyla kaim olduğu sürece bedenin hareketiyle hareketli olması gibi, küllî nefis de yaratıcısının izniyle feleğin hareketine bitişiktir. Onun bu şekildeki varlığı takdir edilen müddete ve yönetici hikmete kadar devam eder.

Bölüm

İnsan Bedeninin Ay Feleği Altındaki Dairelere Benzerliği Hakkında

İnsanın başı; gözünün ışınları, duyularının hareketi ve nefeslerinin sıcaklığı bakımından ateş dediğimiz esir dairesine benzer. Ağzından boyun dibine kadar üzerinden soğuk suyun geçmesi ve akması sebebiyle zemheri dairesine benzer. Nitekim su yeryüzüne zemheri dairesinden iner. Aynı şekilde su insanın karnına ağzından ulaşır. Onda ortaya çıkan tükürük, konuşma, sesler, kükreme ve fışkırmalar, zemheri dairesinden inen gök gürlemesi, yıldırım ve kara benzer. Yine bu, sıcaklığı soğutmak istediğinde ağzından üflediği soğuk hava gibidir. Göğsü, ona bitişik nefesleri, orada oturan akciğer ve kalbindeki doğal sıcaklığı dinlendirmesi hava dairesine benzer. Karnı, suyun, ondan ayrılmayan rutubetlerin ve gerekli ıslaklığın

yerleşmesi için su dairesine benzer. Göbeğinden ayağına kadar oraya yerleşmesi ve orada koşması, gitmesi ve gelmesiyle yerden ayrılmaması için yer dairesine benzer. Başka bir açıdan başı çevreleyen felek gibi, içindeki güçler çevreleyen felekle görevli melekler gibidir. Ruhânîlerden âleme oranın iyiliğini sağlayan şeylerin inmesi gibi, baştaki akıl gücünden de bedene onun iyiliğini sağlayan şeyler iner. Başta saçın bitmesi, Satürn feleğine ve ondan yayılan ruhânîlere benzer. Sonra aynı şekilde Ay feleğinde son buluncaya kadar altındakilerde bulunan her şey insan bedeninin yapısında da vardır. Bu bölümü *"İnsan Küçük Âlemdir Risâlesi"*nde tam olarak anlattık. Nefsinin özel güçleri dengeli olduğunda ve tabiattan akıl tarafına yöneldiğinde melekler gibi olur ve fiilleri onların fiillerine benzer. Bedeni terk ettiği zaman onlara döner ve gelir. Eğer akıldan tabiata dönerse şeytanlar gibi ve İblisin lanetli ordusundan olur; fiilleri de onların fiillerine benzer. Bedeni bu durumdayken terk ederse onlarla birlikte olur. İnsanın önü sağ taraftaki olarak cennete benzer. Arkası ise sol taraftaki olarak cehenneme benzer. Arka, sırt ve ondan çıkan dışkı gibi şeyler dolayısıyla tamamı karanlık olduğu için oluş ve bozuluş âlemine benzer. Yüz; duyular, nefesler ve ışıklarla donatılmıştır. O, feleklerin bayındırlığı ve göklerin aydınlığı gibi bayındır ve tanıdıktır. Nitekim Yüce Allah şöyle demiştir: *"Aralarına kapısı olan bir duvar çekilir. Onun iç tarafında rahmet, dış tarafında azap vardır."*[29] Yüzünü döndüğünde güzel yüzlü, mükemmel yaratılışlı ve yetkin bünyeli insandan daha güzel suretli kimse, arkasını döndüğünde ise ondan daha vahşi biri yoktur.

Yine insan, dünya geçimliği, bedeninin iyiliği ve nefsinin doğruluğunda biri fakirlik, diğeri zenginlik olan iki halde bulunur. Zenginlik, yüzünü dönme (ikbal), fakirlik sırtını dönme (idbar)dir. Bolluk, lezzet, amaç ve arzuya ulaşma zenginlikle gerçekleşir. Aynı şekilde cennetlikler için de orada canlarının çektiği, hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir insanın aklına gelmeyen şeyler vardır. Sevilen şeylerden mahrumiyet, aşırı dert, üzüntü, hasret, nail olup da kaçırılan şeylere pişmanlık ve sol ehline (*ehlü'l-yesâr*)* ait olan daha başka şeyler fakirlikle gelir.

Bu örnekte olduğu gibi, insanın yapısını inceleyip düşündüğünde onda bütün varlıkları ve oradakilerin örneklerini görürsün. Bundan dolayı filozoflar onu büyük âlem diye adlandırırlar. Çünkü o, içinde barındırdıklarıyla büyük âlemdeki şeylere benzer.

Bölüm

Biz insan bedeninde tasvir ettiğimiz dairesi ve yapı terkibindeki kararlılık yoluyla bu dairelerin varlığını gördük. Şimdi bu şeylerin insan dairesi altında yer alan hayvan dairesindeki varlığını anlatalım.

Ey kardeş! Bil ki, bazı hayvanların şekli güzel, fiilleri hoş ve işleri iyidir. Sonra bunun altında görünüşü en çirkin ve içi en kötü olana kadar [birçok hayvan] vardır. Bunlar, iç içe girmiş daireler, dereceler ve konumlardır. Ruhânîler ve gök sakinleri-

29. Hadîd, 57/13.

* Bunların olumsuzluk içerisinde bulunmaları ve olumsuz sıfatlar taşımaları sebebiyle kendilerine "sol ehli" ifadesi kullanılmıştır. (y.h.n.)

nin felekler âleminde yaptıkları gibi işler yapan nefislere sahip hayvanların sureti güzel ve ruhuna itaatkârdır. Bunlar insanî nefislere hizmet ederler ve boyun eğerler. O, üstünlükte onlara katılabilir. Onun kendi dairesindeki konumu, Rablerine secde eden felekler ve gökler âlemindeki meleklerin konumu ve insan âleminde kral ve başkanların konumu gibidir. Sureti çirkin ve insanî nefislere isyankâr olan [hayvan] ise bulundukları zamanda peygambere ve filozofa karşı çıkan, düşmanlık eden ve büyüklenen İblis, Firavun, Haman ve Karun gibidir. Zulmeden, ileri giden, hak etmediği bir şeyi alan, yasağı çiğneyen, emre karşı gelen, günahta ısrar edip tevbe etmeyen kimseler de böyledir.

Bitkide de buna benzer şeyler bulunur. Bazılarının çiçeği tatlı, kokusu ve meyvesi güzel, dalı uzun, kökü hoş ve faydası çoktur. Bazıları da bunun tersidir.

Madenler de böyledir. Bazıları altın ve gümüş gibi yüksek değerli ve güzel görünüşlüdür. Bunun altındakiler daha önce bahsedildiği gibi, kendisinden dolaylı olarak yararlanılanlara kadar devam eder.

Bu böyle olunca yaratılış ve fıtratın bütünüyle biri diğerini kuşatacak şekilde çevreleyen felekler ve kapsayan daireler olduğu anlaşılmıştır. Âlemin tamamı bir hayvan bedeni gibi, ona sirayet eden bütün güçler ise bir tek nefis gibidir. Yüce Allah, onu yaratmak, icat etmek, var etmek ve oluşturmak suretiyle kuşatmış; anılan bir şey değilken var etmiştir.

Bölüm

Ey saygılı kardeş! Allah seni ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, sen bu ayetleri düşündüğünde, bu ruhânîlerin fiillerine baktığında, göklerin, yerin ve ikisi arasındaki yüksek ve alçak her şeyin yaratılışı üzerinde tefekkür ettiğinde, sonra hikmetle bina edilen bu iskelete baktığında, bu ilim dolu kitapları teemmül ettiğinde ve cennetle cehennem arasına uzatılmış olan bu sırata -onu geçmeye muvaffak olmanı isterim- baktığında belki gaflet uykusundan uyanır, heyûla denizinin karanlıklarından kurtulur, tabiat esaretinden uzaklaşır, sana bozukluğun erişmediği ve bedenler mahalline ilgi göstermeyeceğin yüksek makama ve temiz mekâna çıkarsın.

Ey kardeş! Bil ki, insan dünyada durdukça onun yapacağı birtakım eylem ve işlerin olması gerekir. Onun ortaya koyduğu bütün işler yaptığı ve bütün sanatlar üstün nefsinin ve ince ruhunun güçlerinden çıkar. O, ilginç sanatlar ve fiiller yapar, mantıklı lafızlar ve edebî hutbeler tertip eder. Bunlar da yine cismânî araçlarla ortaya konan ruhânî fiillerdir. Onları ortaya çıkaran, küllî nefisten yayılan nefsanî bir güçtür. Yerli yerine konan ve hakkı verilen şeyler meleklerin fiillerine benzer. Bunun aksine hata ve kötülük gibi eylemler, yalan söz, öfke, haddi aşma, zulüm, zina ve livata gibi şeyler İblis ve şeytanların fiillerine benzer. Biz *"Kapsamlı Risâle"*de bu övülen ve yerilen mertebe ve konumların ve yeryüzü, madenler, bitkiler, hayvanlar ve insanlar gibi şahısların bilgisini kendi yerlerinde anlattık. Madenlerin sonu bitkilerin başlangıcına, bitkilerin sonu hayvanların başlangıcına, hayvanların sonu insanların başlangıcına, insanların sonu melekler mertebesinin başlangıcına bağlıdır. Bu, saflaştığında olur. Bu dairelerde tabaka ve konumlara ayrılmış değişik mertebeler vardır. Onlar nokta

olarak başlar, birbirini kuşatmaya varıncaya kadar genişlerler. Yüce Yaratıcı, bütün varlıkları birbirlerine benzer şekilde yarattı ve tüm âlemin amacını onu kapsayan feleğin ve içine alan dairenin amacı gibi kıldı. Nitekim Yüce Allah şöyle demiştir: "*Her birisi bir felekte/yörüngede yüzer.*"[30]

Bölüm

Ey kardeş! Bil ki, Yüce Yaratıcı feleği küre şeklinde yaratmıştır. Çünkü bu şekil, üçgen, dörtgen, koni ve diğer cismânî şekillerin en üstünüdür. Bu şekiller ve örneklerden her birinin kendisinden çıkan fiilleri ve onunla yetkinleşen işleri vardır.

Felekî şekil ve dönüşümlü örneğe ait olan, alanı en büyük, hareketi en hızlı ve ortadaki afetlerden ve eşit bölgelerden en uzak olan şekildir. O hem dairevî hem de doğrusal olarak hareket edebilir. Bu özelliğin ondan başkasında bulunması imkânsızdır. Bundan dolayı ilahî hikmet ve rabbanî inayet, daha önce açıklandığı üzere bu şeklin diğer şekillere üstünlüğü sebebiyle âlemin, feleklerin ve gezegenlerin daire ve küre şeklinde yaratılmasını gerektirmiştir. Her feleğin fiilleri altındakilerde dairesinin genişliği ve kuşattığı şeyin darlığına göre ortaya çıkar. O zaman onda üstünde sıralanmış şeyin fiilleri ortaya çıkar. Bu fiilde Yüce Yaratıcının hikmetine ve bilgisine delalet eden bir sır vardır. Çünkü o, yarattıklarını kuşatan ve var ettikleri üzerinde etkin olandır. Hikmet ve kazasını geri çevirecek kimse yoktur.

Bölüm

Ey kardeş! Bil ki, dairevî şeklin fiili, üstündekilere ve kendisinden daha geniş olanlara oranla altındakilerde daha çok ve daha belirgin ortaya çıkar. Bu, tuzlu denizlere akan tatlı suların fiiline benzer. Bunlar az olmaları ve deniz suyunun çok ve geniş olması sebebiyle onları etkilemez. Aynı şekilde mum ışığı da içinde lamba bulunan eve girdiğinde lambanın ışığı baskınlığı nedeniyle mum ışığından ayırt edilemez. Oraya mum ışığından daha güçlü ve daha belirgin bir ışık girdiğinde de durum yine böyledir.

Buna kıyasla, bir şeyin fiili kendi altındaki şeyde daha net ve daha güçlü olur. Bu böyle olunca nefis, aklı onun fiilini örtecek ve ortaya çıkmayacak şekilde etkilemez. Akıl, nefsi hem potansiyel olarak (*bilkuvve*) hem bilfiil olarak etkiler. Çünkü o nefse tamlık ve yetkinlik sureti verir. Onun nefsi bilkuvve etkilemesi nefsin aklın ilk varlığında maddî (*heyûlanî*) olmasıdır. Onu bilfiil ortaya koyması ise nefsin varlıklar sahibi olduğu vakte kadar devam eder. Bundan dolayı aklın fiilleri nefiste ortaya çıkar ve onun dairesi nefsin dairesini kuşatır. Nefsin tabiattaki etkisi de açık ve nettir. Çünkü o, tabiatın fiillerini tamamlar ve ona güzellik ve parlaklık verir. Öyleyse akıl, Allah'ın bir fiilidir ve Allah onu ve altındakileri kuşatır. Onun ışığıyla parlayan, bütün yarattıklarının ışıklarıdır. Onlar Allah'ı idrak etmekten onun durdurduğu yerde kavramaktan alıkonulmak suretiyle alıkonulmuşlardır. İsmi yüce olanın dediği gibi, onun emrinden kaçamazlar, hükmü dışına çıkamazlar: "*O, kulları üzerinde otorite*

30. Yâsin, 36/40.

sahibidir."[31] O, onları belli bir düzene sokan ve onlara kalıcılık, tamlık ve yetkinlik sureti verendir. O, eksiklikten münezzehtir, ondan başka ilah yoktur. O, büyük arşın ve gökler ile yeri kaplayan saltanatın Rabbidir.

Bölüm

Kuşatıcı feleğin dairesi, felekî dairelerin en genişidir. Onun altındaki bütün felekler dairevîdir ve birbirlerinin içinde oluşmuşlardır. Kuşatıcı felek, yerin etrafında her 24 saatte bir defa yeryüzü üzerinde doğudan batıya, yeryüzünün altında batıdan doğuya doğru dolap gibi döner. Onun altında yer alan felekler üzerindeki etkisi açık ve nettir. O bunları hareket ettirir ve onlara kendilerinde bulunan, onlara inen ve ulaşan şeyleri, kendilerinden çıkan fiil ve işleri verir. Küllî nefis onda onun yaptığı fiilleri yapar ve işlediklerinde ona benzer. O, feleği hareket ettirir. Küllî nefsin dairesi onun dairesine bağlıdır ve onu kuşatır. Bu, ona duyduğu şevkle ve ona yakın olma arzusuyla döner. Çünkü küllî nefis onun nedenidir ve Aziz ve Celil olan Allah'ın izniyle onu dilediği gibi etkileyendir.

Bölüm

Bil ki, bu yedi gezegenden her biri, döndürme feleği adındaki dönen küçük bir feleğin içinde döner. Bu felekler de aynı şekilde merkezlerin dışındaki felekler içinde dönerler. Bunların hepsi, dolap adı verilen ve diğer felekleri çevreleyen burçlar feleğinin yüzeyinde sıralanmışlardır. Felek ve yeryüzü küre şeklinde ve dairevî olmasaydı bu dönüş düzgün olmaz ve gezegenlerinin hareketleri devam etmezdi. Onun fiilleri anlattığımız ve açıkladığımız şekilde cereyan etmektedir.

Ey kardeş! Bil ki, tikellerden, tümellerden, dallardan ve asıllardan oluşan bütün âlem, madenler, bitkiler, hayvanlar ve insanlardan meydana gelen türler ve yeryüzündeki tüm denizler, dağlar, çöller, nehirler, harap ve bayındır yerler bir tek küredir. Hava onları her taraftan kuşatır. Zemheri, esir, hava olayları ve Ay feleğinin ihtiva ettiği şeyler onları tümüyle çevreler. Yeryüzü üzerindeki dağların şekli daire çevresinden bir yay gibidir. Dağlara ait fiil ise onlara Satürn ruhânîlerinden iner. Daha önce anlattığımız gibi, ağırlık, çökme, tutma ve deniz suları ile yeryüzü arasına girme, onların üzerine suyun çıkmaması ve batırmaması içindir. Onların havada yükselmesi yer ortasında meydana gelir. Onlar, duvarlar, barajlar ve şadırvanlar gibidir. Bu, rüzgâr ve bulutların ortalarındaki şeyleri Allah'ın yarattıklarına lütfü ve kullarına şefkati olarak onlara muhtaç olan yerlere sürüklemesini sağlar. Ayrıca altındakileri daha ötesini isteyen düşmandan koruyan surlar gibidir. Çünkü denizler, dalgalarının şiddetli hareketleri sebebiyle yeryüzünü suyla kaplamak ister. Hâlbuki onlar kendi yerlerinde korunaklıdırlar ve dağlar Allah'tan kullarına bir lütuf olarak onların yeryüzü bölgelerine yayılmalarını engeller. Dağların Ay feleği ve zemheri dairesine doğru uzamasıyla sis ve bulutların birikmesini sağlayan buharlar yükselir. Sonra ağırlaşırlar ve esir küresi hareketleriyle onları sıkıştırır, böylece inmek üzere

31. En'am, 6/18.

döndürülürler, onlardan yağmur ve kar oluşur. İndiğinde dağ tepeleri onunla karşılaşır ve oralara yerleşir. Kış günlerinde oranın mağara ve çukurları ona veda ederler ve o onların arasını açar. Yaz gelip Güneş ısındığında bu sular dağlarda sıkılır ve oralardan geçip uzaklaşmak isterler. Pınarlar ortaya çıkar, ırmaklar uzanır; köyler, şehirler, karalar, yaz güneşi yüzünden kurumuş topraklar dirilmek ve hayvanlar için ot bitirmek için sulanırlar. Bu, âlemin canlanmasıdır. Bu, Allah'tan her şey için bir rahmettir.

Denizlere özgü fiil ve tuzlu olmalarındaki hikmet, tuzluluklarının havayla karışıp onu gidermesi, nem ve katı karışımları parçalaması ve rüzgârlarının âlemle birleşip havanın bozulmaması ve bütün yer hayvanlarının helak olmasına yol açmaması için ondaki kiri yok etmesidir. Bunlar ırmaklara aktığında ve onları yağmurlar takip ettiğinde orada [kir] kalmaz. Çünkü sular onları artırmaz. Fakat onları içince ve eminice buhar olarak geri gönderirler. Onlardan tencere ve hamam buharı gibi bulut ve buhar meydana gelir. Onlardan havaya su yükselir, bulutlar oluşur; dediğimiz gibi, zemheri dairesine ulaşıncaya, dağlara ve bayındır yerlere geçinceye kadar yükselir; orada ağırlaşır ve oradan geçen yıl olduğu gibi ikinci kez vadilere, ırmaklara ve denizlere dönen dolap gibi iner. Bu, güçlü ve bilen Allah'ın takdiridir.

Hayvan ve bitkilerin fiili de böyledir. Her biri Yaratıcısının kendisinde yarattığı ve hazırladığı yeteneğe göre yapar. Onların hepsi bu unsurlardan oluşur, tamamlanır, olgunlaşır ve Yüce Allah'ın dilediği kadar varlığını sürdürür, sonra bozulur, yok olur ve önceki gibi toprak olur. Sonra Yüce Allah, dediği gibi tekrar yaratır: "*İlk yaratmayı nasıl başlattıysak üzerimize bir vaat olarak onu yeniden yapacağız*"[32] Ey kardeş! Allah seni cehalet ve körlükten korusun!

Biz sapmışlara yol göstermek, yolunu şaşıranları irşat etmek ve gafilleri uyarmak için çok çaba harcadık ve risâlelerimizde her topluluk ve sınıfla durumlarına uygun şekilde hitap ettik. Özellikle bu risâlemizde onlara ruhânîlerin fiillerini açıkladık ve birçok risâlemizde insaflı kimseler için bazılarında bulunan yeterli açıklamayla tabiatın varlığına ve fiillerinin ortaya çıkışına dikkatlerini çektik. Bunu bilhassa "*Siyaset Çeşitlerinin Nitelikleri ve Nicelikler Risâlesi*"ndeki bilgilerle, filozof geçinen şüphecilerle yaptığımız konuşmalarla ve bu âlemde gezegenlerin ortaya çıkan fiilleri hakkında söylediklerimizle ve onları bazı görüşlerine ilişkin olarak yaptığımız açıklamalarla yaptık. Bu kişilere özellikle şöyle diyoruz:

Farkında değil misiniz? Allah sizi ıslah etsin! Muhammed'in (sav) diliyle indirilen Kur'an'ı okumadınız mı veya onu her zaman okuyan kimseden dinlemediniz mi? Eğer siz okumadıysanız birçok yerde nefsin tekrar anlatılmasından dolayı Aziz ve Celil olan Allah'ın sözü şöyledir: "*Ey huzura eren nefis! O senden, sen ondan hoşnut olarak Rabbine dön. Kullarımın arasına, cennetime gir.*"[33] Bu hitap, yönelen kimseye yapılır. Ey nefsin varlığını ve fiillerini toptan inkâr eden kimseler, siz onun var olmayan yok için yapılmış bir hitap olduğunu mu düşünüyorsunuz, yoksa o var olan birine yapılmış bir hitap mıdır? Aziz ve Celil olan Allah yine dedi ki: "*Nefse ve onu*

32. Enbiyâ, 21/104.
33. Fecr, 89/27-30.

düzgün biçimde şekillendirip ona kötülük duygusunu ve takvasını ilham edene and olsun ki nefsini arındıran kurtuluşa ermiş ve onu kirleten kimse de ziyana uğramıştır."[34] Yine dedi ki. "*Herkesin kendisi için mücadele ederek geleceği ve kendilerine zulmedilmeksizin herkese yaptığının karşılığının eksiksiz ödeneceği günü düşün."*[35] Aziz ve Celil olan Allah dedi ki: "*Nefis, Rabbimin merhameti olmadıkça kötülüğü emreder."*[36] Yüce Allah dedi ki: "*Allah insanların ruhlarını öldüklerinde, ölmeyenlerinkini de uykularında alır. Ölümüne hükmettiklerinin ruhlarını tutar, diğerlerini belli bir süreye kadar bırakır."*[37] Kur'an'da her düşünenin nefsin bedenden başka bir şey olduğunu bilmesi için nefisten bahseden ve ona müennes/dişil olarak hitap eden birçok ayet vardır. Zira beden müzekker/eril olup ona müenneslikle hitap edilmez. Nefis ile beden arasındaki farkı açıklamak için bu kadarı yeterlidir. Bu topluluk -Allah kendilerini ıslah etsin- insanın şu hissedilir, gözle görülür, sadece uzunluk, genişlik ve derinlikle nitelenen ve beraberinde başka bir varlık bulunmayan bir şey olduğunu iddia etmektedir. Hâlbuki her akıl sahibi, nefis gerçeğini düşündüğünde onun et, kan, damar, sinir, kemik ve anatomi kitaplarında zikredilen diğer organlardan oluşmuş bir cisim olduğunu bilir. Onun aslı nutfe, hayız kanı, sonra süt ve gıdadır. Sonra nefisten ayrılırken ölüm ona geldiğinde -övgüye layık olan Allah vaat ettiği gibi dilerse- bedeni eskir.

Nefis, semavî, nuranî, diri, bilen, faal, hisseden, idrak eden, ölmeyen, aksine haz alarak veya acı çekerek ebedî kalan bir cevherdir. Allah'ın dostları ve salih kullarından olan müminlerin nefisleri, ölümden sonra onun vasıtasıyla rahatlık ve huzur içinde kıyamet gününe kadar felekler sahasına yükseltilir. Onların bedenleri yayıldığında hesaba çekilmek ve iyiliğe iyilikle, kötülüğe bağışlamayla karşılık verilmek üzere onlara geri gönderilir. Kâfirlerin, fâsıkların, günahkârların ve kötülerin nefisleri ise kıyamet gününe kadar azap ve acı çekerek, üzülerek ve korkarak körlük ve cehaleti içinde kalır. Sonra hesaba çekilmek ve yaptıklarına karşılık verilmek üzere çıkarıldıkları bedenlere döndürülürler.

Dediklerimizin doğruluğunun ve anlattıklarımızın hak olduğunun delili, Aziz ve Celil olan Allah'ın şu sözüdür: "*Onlar, sabah akşam ateşe sunulurlar. Kıyamet çattığı gün, Firavun'un adamlarını azabın en ağırına sokun, denir."*[38] Aziz ve Celil olan Allah yine dedi ki: "*Zalimlerin şiddetli ölüm sancıları içinde çırpındığını; meleklerin, ellerini uzatmış, haydi canlarınızı kurtarın, Allah'a karşı doğru olmayanı söylediğiniz ve onun ayetlerinden kibirlenerek yüz çevirdiğiniz için bugün aşağılayıcı azap ile cezalandırılacaksınız, diyecekleri zaman hallerini bir görsen!"*[39] Yüce Allah yine dedi ki: "*Kâfir olduklarına dair kendi aleyhlerine şahitlik ederler."*[40] Yine dedi ki: "*Şöyle der: Sizden önce gelip geçmiş cin ve insan toplulukları ile birlikte ateşe girin."*[41] Yüce Allah dedi ki:

34. Şems, 91/7-10.
35. Nahl, 16/111.
36. Yûsuf, 12/53.
37. Zümer, 39/42.
38. Mu'min, 40/46.
39. En'âm, 6/93
40. A'raf, 7/37.
41. A'raf, 7/38.

"*Hesap günü oraya girerler. Onlar oradan kaybolup kurtulacak değillerdir.*"[42] Kur'an'da bu manada nefsin ölümden sonra gerek nimete kavuşarak ve zevk alarak, gerekse acı ve azap çekerek baki kaldığına delalet eden birçok ayet vardır.

Anlattıklarımızla yetinen, kendisine karşı samimi olan, ölüm sonrasına önem veren, ahiret hakkında düşünen, irtihal için hazırlık yapan ve yolculuk için azık hazırlayan, dünyada zahitçe yaşayan, ömür bitmeden, ecel ve irtihal yaklaşmadan önce ahireti arzulayan kimseler için yeterli bir açıklama vardır. Söylediklerimizin, ruhânîlerin varlığına delaleti ve onların hem bu risâlede hem de "*Sihir ve Tılsım Risâlesi*"ndeki sınıfları konusunda yeterli olmasını istiyorum. Biz, önceki düşünürlerden bazılarının nefislerin iki kısma ayrıldığını iddia ettiklerini söyledik. Birisi, bedende oturmaz ve cisimlerle ilgili değildir ve bu da iki kısma ayrılır: Birisi bizzat iyi olup bunlar meleklerdir; diğeri bizzat kötü olup bunlar da şeytanlardır. Yıldızların bedenleriyle ilgili başka birtakım nefisler vardır. Onlardan ancak bir miktar ayrı ve uzak dururlar. Onlar âlem üzerinden iki türlü tasarrufta bulunurlar: Birincisi, astroloji kitaplarında yazılı olduğu şekilde onların bedenlerinin tabiatlarıyla tasarrufta bulunurlar, diğeri nefisleriyle tasarrufta bulunurlar. Bedenlerle ilgili olan, onlardan ancak bir bedeni bozacak miktarda ayrı ve uzak duran diğer birtakım nefisler de vardır. Bu nefis tabakasının insan bedeninde oturan ve onu ancak nefsin diğer hayvan ve bitki şahıslarını terk etmesi gibi terk eden bir türü vardır. Onlar, azap edilmek üzere Tavs[43] denizine döndürülür. Ancak ikamete elverişli ve kurtuluşa ulaşabileceği maddeye inmeyi durdurmak ister. Nitekim bunu "*Astroloji, Sihir ve Tılsım Risâlesi*"nde uzun bir açıklamayla anlattık. Ruhânîlerin birçok yerde şeytanlar, cinler ve diğer kötü ruh çeşitleri olarak adlandırılan türüne gelince, Kur'an onlarla ilgili anlatımlarla doludur. Özellikle Hıristiyanların kitaplarında ve satışla ilgili olarak okuduklarında şeytanlar ve onların Mesih'le ilgili yaptıkları tekrar tekrar anlatılır. İncil'de onlardan birkaç yerde bahsedilir. Ey kardeş! Allah seni desteklesin! İncil'i ve "Deyiniz ki Kim Risâlesi" şeklindeki kitabı oku! Sen onlarda bu sanata dair birçok sebep görürsün. Eğer uzatma korkusu olmasaydı sana onların bir kısmını anlatır ve ruhânîlerin varlığı ve bu âlemdeki etkilerine dair söylediklerimizin doğruluğu hakkındaki bilgini artırırdık.

Bu konuyla ilgili olarak Kur'an'da da çok ve uzun anlatımlar vardır. Fakat Ey kardeş! Allah seni desteklesin! Şimdi bu topluluğun, ruhânîlerin varlığı iddiasını yalanlarken söylediklerinin ve onların açık fiillerini inkâr etmelerinin geçersizliğini bilmen için ondan şu anda yapılan anlatımları zikredeceğiz. Bununla ilgili olarak Bakara suresinde şu ayet vardır: "*İblis hariç bütün melekler secde ettiler. İblis bundan kaçındı, büyüklük tasladı ve kâfirlerden oldu.*"[44] Kur'an'ın dile getirdiği bu söz, bizim gözlerimizle kendisini ve kabilesini görmediğimiz İblisin varlığına delalet etmektedir. Kur'an'ın varlığına şehadet etmesine rağmen, duyularımız onu idrak etmez.

Aziz ve Celil olan Allah yine bu surede şöyle dedi: "*Derken, şeytan orada ayaklarını kaydırdı ve onları içinde bulundukları konumdan çıkardı. Bunun üzerine biz*

42. İnfitâr, 82/15-16.
43. Ay isimlerindendir.
44. Bakara, 2/34.

de birbirinize düşman olarak inin, dedik."[45] Bunu yapan birini nasıl yalanlayabiliriz? Yine orada dedi ki: "*Süleyman'ın hükümranlığı hakkında şeytanların uydurdukları yalanların ardına düştüler. Oysa Süleyman küfre girmedi; fakat şeytanlar insanlara sihri öğretmek suretiyle küfre girdiler.*"[46]

Şanı yüce Allah dedi ki: "*Ey insanlar! Yeryüzündeki şeylerin helal ve temiz olanlarından yiyin, şeytanın izinden yürümeyin. Çünkü o sisin için apaçık düşmandır.*"[47] Yine orada dedi ki: "*Şeytan sizi fakirlikle korkutur ve size çirkinlik ve hayasızlığı emreder. Allah ise size kendi katından mağfiret ve bol nimet vaat ediyor.*"[48]

Nisa suresinde şöyle dedi: "*Onlar, Allah'ı bırakıp ancak dişilere tapıyorlar. Hâlbuki aslında azgın bir şeytana tapmaktadırlar.*"[49] Yine orada dedi ki: "*Kim Allah'ı bırakıp da şeytanı dost edinirse, şüphesiz o apaçık bir hüsrana düşmüştür.*"[50] Yine orada dedi ki: "*Oysa şeytan onlara ancak aldatmak için vaatte bulunuyor.*"[51]

En'âm suresinde şöyle dedi: "*Eğer şeytan bunu sana unutturursa, hatırladıktan sonra hemen kalk, o zalim kavim ile beraber oturma.*"[52] Yine orada dedi ki: "*Arkadaşları, bize gel, diye doğru yola çağırdıkları halde yeryüzünde şaşkın dolaşıp şeytanların ayarttığı kimse gibi mi olalım?*"[53] Yine orada dedi ki: "*İşte böylece biz her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık. Bunlar aldatmak için birbirlerine yaldızlı laflar fısıldarlar. Rabbin dileseydi bunu yapamazlardı. O halde onları iftiralarıyla baş başa bırak.*"[54] Yine orada dedi ki: "*Ey cin ve insan topluluğu! İçinizden size ayetlerimi anlatan bir peygamber gelmedi mi?*"[55]

A'raf suresinde şöyle dedi: "*Ant olsun, sizi yarattık, sonra size şekil verdik. Sonra da meleklere Âdem için saygı ile eğilin, dedik. İblisten başka hepsi saygı ile eğildiler. O, saygı ile eğilenlerden olmadı.*"[56] Yine orada dedi ki: "*Ey Âdemoğulları! Avret yerlerini kendilerine açmak için, elbiselerini soyarak ana babanızı cennetten çıkardığı gibi, şeytan sizi de saptırmasın. Çünkü o ve kabilesi, onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler. Şüphesiz biz, şeytanları, iman etmeyenlerin dostları kılmışızdır.*"[57]

Ruhânîlerin varlığına ve büyük ve güçlü fiillerine şâhitlik edecek bundan daha açık ve güçlü bir hatırlatma ne olabilir?

Yine bu surede şöyle dedi: "*Derken şeytan, birbirine kapalı ayıp yerlerini kendilerine göstermek için onlara vesvese verdi.*"[58] Yine orada dedi ki: "*Ey Âdemoğulları, şeytan sizi saptırmasın.*"[59] Bundan daha etkili uyarı ne olabilir? Yine orada dedi ki: "*Allah,*

45. Bakara, 2/36.
46. Bakara, 2/102.
47. Bakara, 2/168.
48. Bakara, 2/268.
49. Nisâ, 4/117.
50. Nisâ, 4/119.
51. Nisâ, 4/120.
52. En'âm, 6/68.
53. En'âm, 6/71.
54. En'âm, 6/112.
55. En'âm, 6/130.
56. A'raf, 7/11.
57. A'raf, 7/27.
58. A'raf, 7/20.
59. A'raf, 7/27.

şöyle der: "Sizden önce gelip geçmiş cin ve insan toplulukları ile birlikte ateşe girin." Her topluluk (arkasından gidip sapıklığa düştüğü) yoldaşına lânet eder."[60] Yine orada dedi ki: "*Ant olsun, biz cin ve insanların birçoğunu cehennem için var ettik.*"[61] Yine orada dedi ki: "*Şüphe yok ki Allah'a karşı gelmekten sakınanlar, kendilerine şeytandan bir vesvese dokunduğu zaman iyice düşünürler, sonra hemen gözlerini açarlar.*"[62]

Enfâl suresinde dedi ki: "*Şeytan onlara işlediklerini güzel gösterdi ve bugün insanlardan sizi yenecek kimse yoktur; doğrusu ben de size yardımcıyım" dedi. İki ordu karşılaşınca da geri dönüp, benim sizinle ilgim yok; doğrusu sizin görmediğinizi ben görüyorum ve şüphesiz Allah'tan korkuyorum, Allah'ın azabı şiddetlidir, dedi.*"[63]

Yusuf suresinde şöyle dedi: "*Şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra beni hapisten çıkaran, sizi çölden getiren Rabbim bana pek çok iyilikte bulundu.*"[64]

İbrahim suresinde dedi ki: "*İş bitirilince şeytan da diyecek ki: Şüphesiz Allah, size gerçek olanı söz verdi. Ben de size söz verdim ama yalancı çıktım. Zaten benim sizi zorlayacak bir gücüm yoktu. Ben sadece sizi çağırdım, siz de hemen bana geliverdiniz. O hâlde beni kınamayın, kendinizi kınayın. Artık ben sizi kurtaramam, siz de beni kurtaramazsınız. Şüphesiz ben, daha önce sizin, beni Allah'a ortak koşmanızı kabul etmemiştim. Şüphesiz, zalimlere elem dolu bir azap vardır.*"[65] Bu, şeytanın kendi kendisine söylediği sözdür. Fakat onu ve varlığını yalanlayan ve fiillerini inkâr eden kimselerin onun onlara yaptıkları üzerinde düşünmeleri ve tefekkür etmeleri gerekir.

Yüce Allah, Hicr suresinde dedi ki: "*Cinleri de daha önce dumansız ateşten yarattık.*"[66] Yine orada dedi ki: "*Ancak İblis, saygı ile eğilenlerle beraber olmaktan kaçındı.*"[67] Yine orada dedi ki: "*Ey İblis, secde edenlerle beraber olmaktan seni alıkoyan nedir?*"*

Nahl suresinde dedi ki: "*Kur'an okuduğun zaman kovulmuş şeytandan Allah'a sığın.*"[68]

İsrâ suresinde dedi ki: "*Meleklere, Âdem'e secde edin, demiştik. İblis'ten başka hepsi secde etmiş, o ise çamurdan yarattığın kimseye mi secde edeceğim, demişti. Yine demişti ki: Benden üstün tuttuğun kişi bu mu, söyler misin? Ant olsun, eğer beni kıyamete kadar ertelersen onun soyunu, pek azı hariç kontrolüm altına alacağım. Allah şöyle dedi: Çek, git. Onlardan kim sana uyarsa kuşkusuz cehennem tam bir karşılık olarak hepinizin cezası olacaktır. Onlardan gücünün yettiğinin ayağını çağrınla kaydır. Atlıların ve yayalarınla onların üzerine yürü. Onların malları ve evlatlarına ortak ol. Onlarda vaatlerde bulun. Hâlbuki şeytan onlara aldatmadan başka bir şey vaat etmez.*"[69] Yine

60. A'raf, 7/38.
61. A'raf, 7/179.
62. A'raf, 7/201.
63. Enfâl, 8/48.
64. Yûsuf, 12/100.
65. İbrahim, 14/ 22.
66. Hicr, 15/27.
67. Hicr, 15/31.

* Hicr, 15/32. Metindeki ifadeler, Hicr suresinde değil, A'raf, 7/12'de yer almaktadır. Biz, Hicr suresindeki ilgili ayetin mealini verdik. (ç.n.)

68. Nahl, 16/98.
69. İsrâ, 17/61-64.

orada dedi ki: "*De ki. Ant olsun, insanlar ve cinler bu Kur'an'ın bir benzerini getirmek üzere toplansalar ve birbirlerine de destek olsalar, yine onun benzerini getiremezler.*"[70]

Kehf suresinde dedi ki: "*Hani biz meleklere; Âdem için saygı ile eğilin demiştik de İblisten başka hepsi saygı ile eğilmişlerdi. İblis cinlerdendi, Rabbinin emrinin dışına çıktı. Şimdi siz beni bırakıp da İblis'i ve neslini kendinize dostlar mı ediniyorsunuz? Hâlbuki onlar sizin için birer düşmandır. Bu, zalimler için ne kötü bir bedeldir!*"[71]

Hac suresinde dedi ki: "*Senden önce hiçbir peygamber ve nebi göndermedik ki bir şey temenni ettiği zaman şeytan onun bu temennisine dair vesvese vermiş olmasın. Ama Allah şeytanın vesvesesini giderir. Sonra Allah, ayetlerini sağlamlaştırır. Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.*"[72] O, peygamberlere (as) de böyle yapmıştır. Allah onları şeytanın kendilerine yaptıklarını silmek suretiyle tashih etmiştir.

Furkân suresinde dedi ki: "*Zaten şeytan insanı yardımcısız bırakır.*"[73]

Neml suresinde dedi ki: "*Cinlerden bir ifrit dedi ki: Sen yerinden kalkmadan önce sana onu getiririm, buna karşı güvenilir bir güce sahibim.*"[74]

Kasas suresinde dedi ki: "*Dedi ki. Bu, şeytanın işidir. O gerçekten apaçık bir saptırıcı düşmandır.*"[75]

Sebe suresinde dedi ki: "*Gündüz estiğinde bir aylık mesafeye gidip, akşam da bir aylık mesafeden gelen rüzgârı Süleyman'ın buyruğu altına verdik. Onun için su gibi erimiş bakır akıttık. Rabbinin izniyle, yanında iş gören cinleri onun buyruğu altına verdik.*"[76] "*Süleyman'ın cesedi yıkılınca cinler anladılar ki, eğer gaybı bilmiş olsalardı aşağılayıcı azap içinde kalmamış olacaklardı.*"[77] Yine orada dedi ki: "*Şeytan onlar hakkındaki zannını doğru çıkardı. İnananlardan bir grup dışında hepsi hepsi ona uydular.*"[78]

Saffât suresinde dedi ki: "*Biz en yakın göğü ziynetler ve yıldızlarla donattık. Onu itaatten çıkan her şeytandan koruduk. Onlar yüce topluluğu dinleyemezler. Kovulmak üzere her taraftan taşa tutulurlar. Onlar için sürekli bir azap vardır. Ancak onlardan söz kapan olur. Onu da delip geçen bir alev izler.*"[79] Yine orada dedi ki. "*Onun meyveleri sanki şeytanların kafalarıdır.*"[80]

Sâd suresinde dedi ki. "*Bina ustası olan ve dalgıçlık yapan her bir şeytanı, bukağılara bağlı olarak diğerlerini de onun emrine verdik.*"[81] Yine orada dedi ki: "*Hani Rabbin meleklere şöyle demişti: Muhakkak ben çamurdan bir insan yaratacağım. Onu şekillendirip içine ruhumdan üflediğim zaman onun için saygı ile eğilin. Derken bütün melekler saygı ile eğildiler. Ancak İblis eğilmedi. O büyüklük tasladı ve kâfirlerden*

70. İsrâ, 17/88.
71. Kehf, 18/50.
72. Hac, 22/52.
73. Furkân, 25/29.
74. Neml, 27/39.
75. Kasas, 28/15.
76. Sebe, 34/12.
77. Sebe, 34/14.
78. Sebe, 34/20.
79. Saffât, 37/6-10.
80. Saffât, 37/65.
81. Sâd, 38/37-38.

oldu. Allah dedi ki: Ey İblis, ellerimle yarattığıma saygı ile eğilmekten seni ne alıkoydu? Büyüklük mü tasladın, yoksa üstünlerden mi oldun?"[82]

Fussilet suresinde dedi ki: "*İnkârcılar şöyle derler: "Rabbimiz! Cinlerden ve insanlardan bizi saptıranları bize göster de onları ayaklarımızın altına alalım ki en aşağılıklardan olsunlar."*[83]

Ahkâf suresinde dedi ki: "*Hani Kur'an'ı dinlemek üzere cinlerden bir grubu sana yöneltmiştik. Onlar onun huzuruna gelince birbirlerine, susun, dediler. Kur'an'ın okunması bitince de uyarıcı olarak kavimlerine döndüler."*[84]

Zâriyât suresinde dedi ki: "*Ben cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım. Ben onlardan bir rızık istemiyorum. Bana yedirmelerini de istemiyorum. Şüphesiz Allah rızık verendir, güçlüdür, çok kuvvetlidir."*[85]

Rahmân suresinde dedi ki: "*Cinleri de yalın ateşten yarattı."*[86] Yine orada dedi ki: "*Ey cin ve insan toplulukları! Göklerin ve yerin uçlarından bucaklarından geçip gitmeye gücünüz yeterse geçip gidin. Büyük bir güç olmadıkça geçip gidemezsiniz."*[87]

Mülk suresinde dedi ki: "*Ant olsun ki biz en yakın göğü kandillerle donattık. Bunları şeytanlara atış taneleri yaptık ve onlara alevli ateş azabını hazırladık."*[88]

Cin suresinde dedi ki: "*De ki: Bana cinlerden bir topluluğun (Kur'an'ı) dinleyip şöyle dedikleri vahyedildi: Şüphesiz biz doğruya ileten hayranlık verici bir Kur'an dinledik de ona inandık. Artık Rabbimize hiç kimseyi asla ortak koşmayacağız... Şüphesiz biz insanların ve cinlerin Allah hakkında asla yalan söylemeyeceklerini sanıyorduk... Doğrusu bazı insanlar bazı cinlere sığınırlardı da cinler onların taşkınlıklarını artırırlardı."*[89]

Nas suresinde dedi ki: "*Cinlerden ve insanlardan."*[90]

Bütün bu sözlerin, manalarının çokluğu, gelişlerinin çeşitliliği ve anlatılan yönlerinin sayısı üzere yok olana ve var olmayana işaretler olduğunu görüyor musun? Biz onların yetinen ve kibri terk eden kimseye yetecek kadarını anlattık. Ondan sonra yirmi sureden bazı ayetleri insaflı kimse için yeterli ve ikna edici olması sebebiyle daha önce söylediklerimizin doğruluğuna delalet eden kanıtlar olarak ortaya koyduk. Şimdi bu konudaki konuşmayı kesmemiz gerekmektedir. Çünkü biz belirlediğimiz amaca ulaşmış bulunuyoruz. Allah'a çokça hamd olsun. Ey kardeş! Allah'tan lütfü ve keremiyle bizi uygun olana muvaffak kılmasını ve seni, bizi ve bulundukları her yerde bütün değerli kardeşlerimizi doğru yola iletmesini istiyoruz. O bize yeter. Hak ettiği üzere hamd daima ve ebediyen Allah'a mahsustur.

"*Ruhânîlerin Hallerinin Niteliği Hakkındaki Risâle*" sona erdi. Bunu "*Siyaset Çeşitlerinin Nitelik ve Niceliği Hakkındaki Risâle* takip etmektedir.

---

82. Sâd, 38/71-75.
83. Fussilet, 41/ 29.
84. Ahkâf, 46/29.
85. Zâriyât, 51/56-58.
86. Rahman, 55/15.
87. Rahman, 55/33.
88. Mülk, 67/5.
89. Cin, 72/1-2, 5-6.
90. Nas, 114/6.

İlahi ve Dînî Yasalara Dair İlimlerin (*el-Ulûmu'n-nâmûsiyye ve'ş-şer'iyye*) Dokuzuncu -İhvân-ı Safâ Risâlelerinin Ellinci- Risâlesi Siyaset Çeşitlerinin Nitelikleri ve Niceliklerine Dair[1]

1. Çeviri: Okutman İbrahim Türkoğlu, Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

Rahmân ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla!

Allah'a hamd, seçtiği kullarına selam olsun, "*Allah mı daha hayırlıdır yoksa O'na ortak koşulan varlıklar mı?*"[2]

Ey şefkatli, iyi kardeşim! Allah seni ve bizi katından bir ruhla desteklesin! Bil ki; biz risâlelerimizin her birinde o risâlenin özü kıldığımız bir bölüm oluşturduk. Kim onu anlamaya muvaffak olur da onunla amel ederse dünya ve ahiret saadetini elde etmiş olur. **Biz 51. risâlede beyan ettiklerimizi *el-Câmi'a* olarak adlandırdık ve onu diğer risâlelerden ayrı bir risâlede özetledik. Bu risâlede gücümüz nisbetinde diğerlerinde bahsettiklerimizin açıklamasını daha özel tarzda anlattık.** Allah'ın kolaylaştırması hariç, risâlelerimizin tamamının bir kişide toplanmış olması neredeyse olanaksızdır. **Bu risâleyi de biz diğerlerini temsil etsin diye oluşturduk.** Ne var ki bizce en doğrusu ve en uygunu, 51. risâleyi okuduktan sonra *el-Câmi'a* adlı risâleyi okumandır. **Zira bu şekilde okumasının faydası daha çoktur ve risâlelerimizdeki kapalı yerler de okuyana açılmış olur. Şayet o risâlelerin tamamını veya bir kısmını kaybetse ve sadece onu (*el-Câmi'a*) bulsa diğerlerinin eksikliğini hissetmez.**

Bu risâleyi gereğince uygulaman, onu kıymetli kardeşlerimizden -Allah onlara merhamet etsin- sana ayrıcalık verenlere okuman, senin ve onların çalışma zamanlarında onlarla müzakere etmen için "*Siyaset ve Riyâset*" olarak adlandırdık. Böylece sen bunların faydalarının eksikliğini hissetmeyesin.

Ey mutlu kardeşim! Bu risâleye vâkıf olduktan (onu tamamen okuyup öğrendikten) sonra sana buyurduğumuz şeylere uymanı emrediyoruz. Çünkü sen inşâallah din ve dünya bakımından büyük mutluluğa erişeceksin. Biz bu bölümü "kapsayıcı bölüm" (*fasl-ı câmi'*) diye isimlendirdik. Çünkü bu bölümde, Allah'ın izniyle, faydaların mutluluklarının temeli vardır.

Bil ki, insanın faydası üçüncüsü olmayan iki tanedir ve iki yönden olur: Dünyevî-uhrevî; cismânî-rûhânî. Bu iki denge insanda tam olarak bulunursa o zaman insan, insan ismini hak eder. Ruhu meleklik (melekiyyet) suretlerini kabule elverişli olur ve o ruhun başına gelen ve "ölüm ve yok oluş" olarak adlandırılan bir hal ile bedenden ayrılmasıyla semavî mertebeye intikale hazır olur.

2. Neml, 27/59.

Biz bu risâlede, kendisiyle iki âlemde olgunluğu elde etmen ve onunla iki cihanda mutlular mertebesine yükselmen için iki siyasetin niteliklerini senin için bir araya getirdik. Dolayısıyla bunu mutlaka iyi koruman gerekir. Sana, kendilerine bunları iletmen ve onlara ihsanda bulunman uygun olan kimselerin niteliklerini bildirmek isteriz. Bunu kısaca şöyle ifade ederiz: Niteliği, senin niteliğin, yolu da senin yolun olan kimseye cimri davranma. Çünkü hikmeti, onu bilmeye ehil olandan sakınman sana helal (uygun) olmaz. Bilakis o hikmeti, ehli olana ilet ki, o hikmet, hayırları bir araya getiren bir fasıl, kendisiyle saadetlerin tamamlandığı ve işleyenine bereketlerin indiği bir sözdür.

Ey Kardeşim! Bil ki, senin aklî ve pratik faydaları kabule hazır; *nefs-i nâtıkası*, aklî faydaları ve Rabbânî ilmin azıklarını kabul hususunda geniş; dünyada zâhid (dünyaya fazla önem vermeyen), ona ilgisi az, seni ilgilendirmeyen dünya lezzetlerini ve dünyanın sevilen şeylerini umursamaz, dünyanın şehvetlerinden kaçınarak ondan yüz çeviren, onun lezzetlerinden kaçınan, onun az bir azığıyla yetinen, gayretinin tamamını arı nefsinin ve temiz aydınlık ruhunun ıslahına harcayan; hilm (yumuşak huyluluk) elbisesini kuşanarak, oturmuş/yerleşmiş bir ahlakla, tam bir zühdle, güzel bir ibadetle, meleklere ait özelliklerle, (kötülükten ve dünyadan) yüz çeviren bir nefisle, güzel bir suretle, dengeli bir yaratılışla, tam donanımla, safî bir zihinle, anlayan bir zihinle, Allah'tan sakınan bir kalple, ağlayan gözle, sende gerçekleşen bir ümitle bir bölgeden bir bölgeye, bir beldeden bir beldeye sırf ilim tahsili için seyahat eden biri olduğunu gördük.

Senin hakkında, seninle ilgili düşüncesi onaylanan ve Allah'ın nuruyla -ki bu nuru Allah sana, onunla yaratıklara bakman ve yine onunla Allah'ın ayetlerini güzel okuman için bahşetmiştir- seni aydınlattığı şeyle, doğru ferâsete sahip kişinin düşüncesiyle derin derin düşündük. Nitekim Hakîm-i Sâdık (doğru hikmet sahibi Hz. Peygamber) şöyle buyurur: "*Mümin Allah'ın nuruyla bakar.*" Yüce Allah da; "*Onların nuru önlerinde koşar.*"[3] buyurmuştur. Sana, bize bağışlanan ve ilk defa atamız Hz. İbrahim'de yaratılmış olan bu nurla baktık. Atamız İbrahim kendisine bağışlanan bu nurla göklerin ve yerin *melekût*unu (hükümdarlık ve saltanatını) gördü, bu sayede o tam inananlardan oldu. İbrahim'den sonra bu nur, kendisine tâbi olan zürriyyeti içerisinde nakledilen bir miras oldu. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "*Artık kim bana uyarsa, o bendendir. Kim de bana karşı gelirse, şüphesiz sen çok bağışlayan, çok merhamet edensin.*"[4]

Bize ulaşma, bizi şiddetle arzulama, zulüm döneminin karanlıklarından, şeytanın ve zalimlerin yardımcılarından kurtulma, hakkın zayıflaması hak taraftarlarının halktan kopması ve yollarının engebeli ve zor oluşundan kurtulma yolundaki çaban ve gayretinden sonra seni bu doğru düşünce ile gördüğümüzde ben de senin zamanındakilerden biriydim. Fırtınalı, kat kat karanlık, soğuk bir gecede, kılavuzlarını kaybetmiş, yol işaretleri yok olmuş bir yolda ışığıyla aydınlatmak isteyerek çakmak çakan bir kimse gibi. Bu kimsenin yolunu gösterecek alametleri kalmamış,

3. Hadîd, 57/12.
4. İbrahim, 14/36.

sadece kendisinde yürümenin ve hedefe ulaşmanın mümkün olmadığı, izleri örtülü engebeli bir yolu vardır. Yine bu yolda ancak daha önceden bir bilgi sahibi olup onunla bu gizli izleri sürebilenler gidebilirler. Yine bu kimselere bir takım alametler verilmiştir ki, bu alametler Allah'ın nurunu gidermek ve yeryüzünden onu tamamen kaldırmak isteyenlere, Allah'ın yeryüzünden hücceti ve eserleri kalkmasın diye kapalı kalmıştır.

Sana bir kıvılcım çakmış, ortaya rehber çıkararak yol göstermiş, böylece (Allah'a) arz olunan dünyanın başka bir dünyaya dönüştüğü yeryüzünün bahçelerinden birine, cennetten bir yere ulaşırsın. Orada, "*Öyle adamlar vardır ki onları ne bir ticaret ne bir alışveriş Allah'ı anmaktan namazı kılmaktan ve zekâtı vermekten alıkoyar.*"[5] "*Onların, rükû ve secde halinde, Allah'tan lütuf ve hoşnutluk istediklerini görürsün.*"[6] Onlar Kaf dağının ardındaki ekvator çizgisinin yanında bir okyanus kıyısındadırlar. Orası öyle bir yer ki, her iki tarafı da güneşin doğuş ve batışında güneş ışınlarını bir araya getirmektedir. Ayın yörüngesi için hazırlanmış yirmi sekiz konak yeri oradan görünür. Orası Araf dağında yüksek bir bölgedir. Aşağıların aşağısından kurtulup yüceler yücesine, yalnızlığınla; ailen, vatanın, sevdiklerin, komşuların, arkadaşların ve dostlarından ayrılmanla; bedeninin rahatlığının gitmesiyle; malını ve çocuklarını kaybetmenle; bela ve musibetlere sabrınla; sabır binitine binmenle; engebeli bir yolda gitmenle; senin dışındakilere çıkması zor olan bir dağa tırmanmanla; senden başkasının inmesinin kolay olmadığı inmenle ulaştığında ben senin tırmandığın dağda; sakındığın yok edici ıssız yerde; kendisinde kaybolmaktan korktuğun uzak ve akla gelmeyen yerde idim. Yoğun bir felaketin ve birbirini takip eden korkuların arasında bulunmaya devam ediyorsun. Bir gemi sahibi kimse gibi ki o, ayı gözükmeyen bulutlu bir gecede karanlık bir denizdedir, her taraftan fırtına kuşatmış, her yandan dalgalar yükselmiş vaziyettedir. Bu gemi sahibi başına gelene sabretmekte ve içinde bulunduğu durumdan kurtuluşa bir vesile için Rabbine dua etmektedir. Bu kimse içindekilerle birlikte gemiyi idare etmekte ve Allah'ın kendisine ilham ettiği ilim ve kurtuluşuna vesile olacak eylemle ve marifetiyle felaket kaynaklarını gemiden uzaklaştırmaya çalışmaktadır. İstediği yere ve güvenli mahalle varıncaya kadar durumu bu hal üzere devam etmektedir.

Ey mutlu kardeş! Bize ulaştığında, bizden haberdar olduğunda, senin gibi bize ulaşanların imtihan edilmeleri gibi, seni de imtihan ettiğimizde seni sabırlı ve Allah'a ne güzel bir kul olarak gördük! Seni bu nitelikle gördüğümüzde ve bu bilgiyle anladığımızda sana nasihati gizlememiz ve bizi hıyanet gözüyle görmemen için sana emaneti vermememiz uygun olmaz. Ayrıca bu, doğru sözlü, faziletli, seyyid ve kâmil Peygamberi'nin, "*Yolculuğa çıkın ki, kazanç elde edesiniz*" sözünün, senin tarafından doğru bulunması* ve uzun yolculuğundan sonra hiçbir kazanç elde etmeden ve hiçbir ihtiyacını karşılamamış olarak dönmemen içindir. Biz seni gördük. Allah'ın bize ilhamı ve vahyiyle gördüklerimiz, O'nun bizi başarıya ulaştırmasıyladır. Allah, bize lütfuyla gösterdiği doğru (sâdık) bir rüyada, seni bizim davetçimiz (*dâî*) ve kılavuzu-

5. Nûr, 24/37.
6. Fetih, 48/29.
* Yaşadığın süreçten sonra "Peygamber ne kadar doğru söylemiş" demen için. (y.h.n.)

muz; kardeşlerimizden ve dindaşlarımızdan gördüklerine sırrımızı açman ve işimizin ortaya çıkmasını müjdeleyici olarak bize gösterdi. Çünkü senin yapabildiklerine onlar güç yetiremezler, senin ulaştığın yere onlar ulaşamazlar. Bunun sebebi de, bu işlerin onlara zor gelmesi, zamanın onlara zor olması, engelleyici sebepler ve önemli olaylar olmasıdır. Sana makamın (kalman) için bir yer seçtik. Orada oturur ve oraya sığınırsın. Orada, zalimlerin elleri sana ulaşamaz.

Bölüm

Bu bölümde, sana haber verdiklerimizi kavradığında, onları prensip kabul et ve onlara güven. Elde ettiğin duruma ulaşmandan önceki hale vardığında kendine kanaatten bir ev inşa et. Onun yapısını güçlendir, duvarlarını yükselt, kapısını da zühdden (dünyaya gereğinden çok önem vermemekten) yap. Fakirliği kapma bekçi yap. Açlığını giderdiğin ve avretini (görülmemesi gereken şeylerini) örttüğün şeyler hariç, alt ve üst minderin servetin terki olsun.

Bil ki, bu eve yerleştiğinde haramiler ve hırsızlardan, sultanın yakalamasından, kardeşlerin hasedinden emin olursun. Komşun az olur, mezarın insanlardan uzak olur. Bu evi anılan unsurlar üzere inşa ettiğinde buradaki duruşun, ruhânî siyasete ait herhangi bir şeyi yapma konusunda yavaş davranmak ve dînî/şerî işleri yapma hususunda gâfil olmaktan korkmak olsun. Bütün işlerini sapsağlam yaptıktan sonra bu evin ortasında oturacak bir yerin olsun.

Bölüm
Cismânî Siyaset Hakkında

Bedenini idare etmene gelince; afiyeti seçtiğinde, -ki âfiyet varken yiyeceklerin verdiği sıkıntı sana ulaşmaz-, gıdan, yasak olmayan mevcut iki sınıf yiyecek olsun, üçüncüsü de kolaylıkla ulaşabileceğin ya gökten inen ya da yerden çıkan su olsun. Sen uygun vakitlerde, az yemek, tam doymamak ve açlığa tahammül üzere bulunmaya devam edersen, kişiliğin, kendisinde eksiltmene gerek olan şeyde bir artış veya artırmana ihtiyaç olan şeyde bir azalış söz konusu olmayan durumu üzere olur. Bedene ârız olan haller gıdadan ve bedeni koruma hususundaki gafletten kaynaklanmıyorsa bu durumda bakmalısın: Eğer bedendeki sıkıntı hava değişimindense tıbbî siyasetten öğrendiklerinle bu durumu düzeltirsin. Şayet bu durum yıldızların hükmü gereği ise kalbini ferah tut, sabırlı ol ve kendini kınama. Zira sıkıntı, yeme içmeyi çok yapmaktan değil gıdayı ihmal sebebiyledir.

Merhametli iyi kardeş! Bil ki, bedenine yiyecek, içecek ve hareketleri dengeli bir şekilde yüklersen sağlık seninle beraber olur ve hastalıklar yok olur. Bununla beraber bilmelisin ki, hastalıklar ve elemler bedenlere ancak yıldızların hareketi ve semâvî ölçüler gereğince girerler. Bunların çıkması da aynı şekildedir. Bu durum bedenlerin bâkî değil fâni olması yönüyle onlar hakkında takdir olunmuştur. Bunun için değişiklik, yok oluş ve bir halden başkasına geçiş onlar hakkında bir olgudur. İnsanlardan çoğu, sıkıntılar ve hastalıklar geldiğinde kendilerini yiyecek ve içeceklerden aşırı

şekilde yararlanmakla kınarlar ve kederleri artar, sıkıntıları da devam eder. Hatta onlar, nefislerini kendi düşmanları kabul eder, aşırı yiyip içmesi (böylece hastalanması) sebebiyle, dönüp onu ayıplar ve ona üzülürler böylece de sıkıntıları daha devamlı ve hastalıkları daha uzun süreli olur.

Bu durumu kesinkes anladığında nefsin sakinleşir, bedene gelen sıkıntılar ve hastalıklar üzerine nefsinin sabretmesi güzel olur. Gayretinin çoğunu bu evden kurtulmak ve bu hapisten ayrılmak için harca. Çünkü sen buradan çıktığında Rabbine varırsın.

Ey kardeş! Bil ki, sen bu hal üzere iken, Rabbine, sevabı hak eden kimseyi ödüllendirdiği gibi, ödüllendirilmiş bir varışla gidemezsin ve varamazsın. Bu durum senin üzerinde gerçekleştiğinde ölüm sana önemsiz gelir ve onu arzu edersin, nefsin de hoşnut olur. Kaderle belirlenmiş hükümlere göre bedenin meydana gelmesi için gerekli sebepler ortaya çıktığında, bu hususta Rabbinin senin hakkında vermediği bir hükmü (yargıyı) kendinde göremezsin. Sadece senin iyiliğinin ve kurtuluşunun istenildiği hükmü (yargıyı) görür ve onunla da sevinirsin. Hastalıklar ve sıkıntılar kendilerine geldiğinde ruhlarıyla bedenleri, bedenleriyle de ruhları imtihan olunan, ölüm korkusuyla hüzünleri ve korkuları devam eden kimseler gibi üzülme. Bunlar ölümle karşılaşacaklarını da, üzüntülerinin ve kederlerinin sona ermeyeceğini de bilirler. Bunlar ruhlarını ve ahiretlerini kurtarmak yerine bedenlerini ve dünya işlerini kurtarmakla meşgul olmuşlardır. Geçici nimet hususunda ve başlarına gelen hastalıkla ilgili olarak da telaşlıdırlar. Bunların dünya eziyetleri azaltılmaz. Bunlar üzüntüleri ve kederleri sona ermediği halde dünyadan göçerler.

Bunu bilip, iyice düşünüp anladığında ölümü vücudunun yönetimi hususunda önüne koyarsın. Bu, dünyadan başka mekanı ve yeryüzünden başka yurdu olmayan, uzunluk, genişlik, derinlik ve bunların çevrelediklerinden başka bir özelliği bulunmayan maddî bedenine özgü yönetimdir. Marifet ve ilim sahibi olmayan kimselerin, "Beden ruhun taşıyıcısı, onun özü, tabiatının en iyi bölümüdür. Gıdanın kuvvetiyle güçlenir, zayıflığıyla zayıflar." şeklindeki düşüncelerinde (zanlarında) olduğu gibi onun taşıyan değil de taşınan olduğunu bil. Durum bunların düşündüğü (zannettiği) ve algıladığı gibi değildir. Ruh bedeni, kendisine gerekli olan yönlere götürür. Ruh beraberindeki bedenin bütün hareketlerinde onu yönetir. Beden maddîlikte kendisine benzeyenler üzerine ruh aracılığıyla kurulur: Ya yeryüzünün bir bölgesine ısrarcı bir şekilde en aşağı seviyeye varacak kadar inerek yerleşir, ya da benzer bir durum yükselme hususunda olur. Havada uçma ve göğe yükselme bu maddi yapıyla onun için mümkün değildir. Ancak ruh bedenden kurtulup ondan ayrıldığında tek başına yükselebilir.

İşte, mükemmel yapılmış, sapasağlam bir araç olan gemi, denizde, onu idare eden ve gidişatını kontrol eden kişi ile yüzer. Bununla beraber gemi, sahibinin seçtiği yöne, ancak onu götüren rüzgârın gücüyle yol alabilir. Rüzgâr durduğunda gemi de durur. İnsan bedeni de işte böyledir. Ruh, bedeni terk ettiğinde, bedenin ruhla kazandığı hareket gücünü artık ruh ona sağlayamaz. Beden, araçlarının herhangi birinden mahrum değildir ve azalarından biri de yok olmamıştır. Sadece ruh on-

dan ayrılmıştır. Bunun kanıtı (delili) şudur: Rüzgâr geminin maddesi değildir, gemi de taşıyıcı değildir. Aksine rüzgâr onun için bir hareket ettiricidir (muharriktir). Rüzgârın gemiyi harekete geçiren olduğu doğru olsa da o, geminin maddesi olamaz. Gemi ve içindekiler, rüzgâr gittikten sonra yapacakları herhangi bir girişimle onu geriye döndürmeye güç yetiremezler. Aynı şekilde ruh bedenin maddesi değildir, beden de ruhu taşımamaktadır. Dünyadaki hiçbir kimsenin gücü, ruh bedenden ayrıldıktan sonra onu döndürmeye yetmez.

Nasıl böyle bir şey olabilir? Apaçık olan kanıtı (delili) göz göre göre inkâr etmek dışında bu delil nasıl çürütülebilir? Bundan emin olduğunda ve bedeninin rüzgârın esintileri için hazırlanmış bir gemi olduğunu öğrendiğinde şunu da bilmelisin: Geminin yok olması -şayet yok olursa- iki halde olur. Birincisi, gemi gövdesinin bozulması ve yapısının çürümesi sonucu su almasıdır. Bu durum batmasına, onu tamir etmeyi ve çürümeyi kontrol etmeyi ihmal etmeleri sebebiyle içindekilerin ve geminin helak olmasına sebep oluşturur. Sahibi duyarsız ve ihmalkâr olan bir bedenin normal durumlarından birinin bozulmasıyla yok olması gibi. Aynı şekilde ruh, bedenin yapısı bozulduğunda, düzeni alt üst olduğunda ve organları zayıfladığında onunla birlikte kalmaz. Gemi batmazdan önce onun akıp gitmesini sağlayan rüzgâr, onun dönüşünü hazırlayamaz. Bu rüzgârın esintisi, gemi helak olmazdan önce onu akıp götürdüğü yönden kaybolmuş değildir. Aynı şekilde rüzgârın rotasında (menzilinde) bulunması gibi bedenin yok olmasından sonra ruh varacağı yerde bulunmaktadır. Gemi için batış ancak araç gereçlerinin bozulması sebebiyle mümkündür. Bedenin yok oluşu da onun yapısının bozulmasıyla olmaktadır.

İkincisi, geminin, şiddetli rüzgârın gücüyle yok olmasıdır. Böyle bir durum gerçekleştiğinde geminin araç gerecinin bu gücü taşıyabilmesi ve rüzgâra üstün gelmesi mümkün değildir. Sonuçta geminin yüzmesini sağlayacak bütünlüğü kalmaz ve parçalanır. Bu felaketin sebebini, geminin içindeki doyuma ulaşmış (mutmain derecesinde) nefse sahip, birbirlerine nasihat eden, başlarına gelene sabreden kimseler bilmiş olsalar bile sonuç değişmeyecektir. İçinde bulundukları durum geminin parçalanıp dağılmasına varıncaya kadar artsa bile, başlarına gelenin kendilerinin aşırılıkları sebebiyle olduğu inancıyla onlar, huzurlu ve güven içindeydiler. Bundan dolayı rüzgârı da suçlamıyorlardı. Aynı şekilde bedene, felekî hükümler yönünden sebep (ârız) olan haller ve ilk olarak tümel (küllî) nefisten kaynaklanan, bedenleri götürüp enkaza dönüştüren, tedavi eden doktor için ilaç olmadığı gibi hasta için de deva olmayan nefsânî hareketler de böyledir. Bu duruma tahammül etmek, yok oluncaya ve kendisiyle buluşma yerine ulaşıncaya kadar korkuya kapılmamak gerçek bir sabır ve büyük mükâfata layık bir rıza göstermedir. Bu inançla sonuçlanmıştır ki, ruh bedenin dışında bir cevherdir. Yine ruh, bedeni taşıyan, bedenle imtihan edilendir. Bunları düşündüğünde, kabullendiğinde ve bu siyasetle amel etmek senin için sonuçlandığında; ruhun, bedenin sebebiyle çektiği sıkıntı ve kederden kurtulur.

Bölüm

Nefsânî Siyaset Hakkında

Ahlakın hoş, adetlerin güzel ve fiillerin doğru olsun. İster dost olsun ister olmasın, emaneti ehline vermeli, kendini koruma altına almalı, hakkını gözetmek isteyenin hakkını gözetmeli, yakınındakine iyi davranmalı, kardeşinin sevgisini seçmelisin; başına gelen sıkıntılı bir hali korkusuzca ve hırsa düşmeden ortadan kaldırmalısın; kendin için istediğini başkası için de istemelisin. İnsanlardan bazıları şöyle diyor: "Kişi kendi için istediğini kardeşi için de istemezse gerçekten iman etmiş olmaz." Bu bir kişinin değil, erdemli (fâzıl) ve hikmet sahibi (hakîm) olan Efendimizin (a.s.) hadisidir ve en şerefli sözdür.

İyi, iyi olduğu için kendini iyi işler yapmaya alıştırman gerekir. Yaptığın işe karşılık beklemezsin. Seni o eylemi işlemeye korku sevk etmesin. Sen ne zaman mükâfat için bir eylem gerçekleştirirsen o iyi olamaz. Mükâfat istemesen bile insanlarca anılasın diye yaparsan ikiyüzlü (münafık) olursun ve karşılığını göremezsin. İkiyüzlü kimse (münafık), ruhâniyet ehlinin yanında olmayı hak etmez.

İnsanın eşi, çocukları, kardeşleri, köleleri ve cismânî nispet itibariyle sana göre onların yerine geçen kimselerden oluşan aile yönetimine gelince; onları ihtilafsız bir şekilde idare etmen gerekir. Onları vazgeçmediğin bir adet üzere yönetmelisin. Ancak bir takım engeller istisna olabilir. Bu da onlara değişik yönetim şekilleri ve farklı âdetler uygulaman sonucunda sana itaat etmemeleri ve anlaştığınız şeylere aykırı hareket etmeleri sonucunda kendini kınamaman içindir. Böylece sen aşırılığı kendine verirsin ve gamın artar, kederin ortaya çıkar. Şayet sen onları, onların alıştığı bir yönetim ile idare eder ve bu hal üzere onları düzene koyarsan nefsin rahatlar. Bununla beraber bizim için uzlet ve yalnızlık daha sevimlidir. Ancak bunu bütün kardeşlerimiz uygulayamamaktadır. Bunu neslin kesilmemesi için biz de onlara emretmemekteyiz.

Sen bunu yaparsan aile yönetimini özellikle de kadınların idaresini sağlam yapmış olursun. Onların vaziyetlerini her daim araştır. Çünkü kadınlar çok çabuk renk değiştirirler, an be an değişirler. Çoğu vakit telaşlı olurlar. Onlara yumuşak davranışın çokça olmalı ve sen onların hallerini onlara hissettirmeden araştırmalısın. Onların ıslahı da seni çok gururlandırmasın, çünkü sana daha önce de söylediğimiz gibi onların tavırları çok çabuk değişebilir, bozgunluğu (fesadı) çok çabuk arzulayabilirler. Bu hususa Allah'ın koruduğu kadınlar dâhil değildir. Bunların sayısı da azdır.

Çocuklarına, hizmetçi ve yardımcılarına gelince; onlar için yerine getirmen gereken görevleri yaptıktan sonra sakın ola ki onlara bir serzenişte bulunma! Çünkü senin bir çarpıklığın ve düşkünlüğün ne zaman onlara belirgin olursa senin değerin düşer ve seviyen alçalır, bir ağırlığın kalmaz, otoriten gider. Şikâyetinin sana zillet ve gevşeklikten başka bir şey kazandırmayacağı kimselere fakirliğini göstermen gereksizdir. Özür ve mazeretini onlardan her biri için serzenişe varmayacak şekilde ortaya koy ve böyle bir duruş sergile. Bu, senin için daha kazançlı ve faydaya (maslahata) daha uygundur.

Bölüm
Dostların Yönetimi Hakkında

Kardeşim! Dostların idaresinin, ancak onları tanımak ve haklarında yeterince bilgi sahibi olmakla mümkün olabileceğini bilmelisin. Dünyevî ve dinî açıdan uygun olan siyasetle dostları idare etmek için, onlarla ilgili küçük veya büyük herhangi bir şey bilgin dışında kalmamalıdır.

Dostların hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığın takdirde onları yönetebilmek, memnuniyetlerini kazanmak ve onlarla dostluk kurmak tam olarak mümkün olmaz. Akıllı bir kimse ancak tanıdığı ve hakkında kesin bilgi sahibi olduğu kişiyle dost olur. Onları tanıdığın gibi onların da seni daha iyi (yakinen) tanımalarını engellemek için, senin hakkında bilgi edinmelerine engel olmaya çalış; zira güvendiğin yönden sana gelirler. Aslında arkadaşlarının hepsi senin güvenini hak etmemiştir. Peygamberler ile dostluk edenlerin çoğu, hile yapmak için onlarla dost olmuşlardır. Bu kimselerin isteği onların sırlarını keşfedip bu sırları bilmeyen insanlara açıklamaktır ki, işte böyleleri ikiyüzlülerdir (münafıklardır).

Dostlara karşı hem uzak hem yakın, hem yumuşak hem sert, hem cana yakın hem soğuk, hem cömert hem cimri olmak gerekir. Ayrıca ne neşeli ne asık yüzlü, ne merhametli ne de öfkeli olmamalı, iyiliğe karşı iyilikle karşılık verilmeli, kötülük yapıldığında da cezalandırılmalıdır. Pişman olduklarında yumuşak bir şekilde karşılık verilmeli, gerekli olduğu kadar ve taşıyabilecekleri oranda onlara ilim öğretilmeli, tavsiyelerde bulunulmalıdır. Ailenin, neslinin, eşinin ve çocuklarının inancı senin dostlarına ve kardeşlerine açtığın inancına karşı olmamalıdır. Eğer böyle olmazsa, ne ailen ve dostların, ne dinin ve dünyan ve ne de ilmin ve doğru eylemlerin (amelin) olur. Bilgili ve akıllı bir kişinin ailesinin, arkadaşlarına karşıt (muhalif) olarak başka bir dine uymaları, başka bir yolda gitmeleri mümkün müdür? Bu açıdan böyle bir kimsenin, ailesinin ve dostlarının eğitiminde aynı yöntemi kullanması gerekmektedir. Ailesine öğretmediği şeyi arkadaşlarına da öğretmemelidir. Bilakis onların eğitiminde tek bir yöntem uygulamalı; eğitimi, bilgiyi, ibadetleri ve farzları onlara öğretmelidir. Böylece her birisi gücü ve kapasitesi oranında bu bilgiyi alır. Eğer onun aile ve akrabalarından biri aksi yöne saparsa, ondan uzak durarak ona açıkça muhalefet eder. Onu, Allah Resulü'nün (s.a.) amcası Ebu Leheb'e yaptığı gibi kendi ailesinden çıkarır. Allah Resulü şöyle demişti; "*Ey Haşimoğulları! İnsanlar kıyamet günü amelleriyle gelirken sakın siz soy bağı ile bana gelmeyiniz! Ben doğru işleriniz (salih amelleriniz) dışında size hiçbir şey yapamam.*" Yüce Allah da dostu İbrahim'i (a.s.) şöyle anlatıyordu; "*İbrahim'in babası için af dilemesi, sadece ona verdiği sözden dolayı idi. Ne var ki, onun Allah'ın düşmanı olduğu kendisine belli olunca, ondan uzaklaştı.*"[7] Yine Allah şöyle buyurur: "*Allah'a ve ahiret gününe inanan bir toplumun Allah'a ve Resulüne düşman olanlarla dostluk ettiğini göremezsin.*"[8]

Sözlerinde bu niyetleri taşıyan (murat eden), işaretlerinde, cevherlerinin sırları hususunda bu niyetlerle imada bulunan zekâ, basiret ve gaye ehli kimseler, bu hususa

7. Tevbe, 9/114.
8. Mücâdele, 58/22.

riayet eder. Dostlarını tanıdığında bakışıyla onları başkalarından ayır eder. Terbiye hususunda kendisinin ulaştığı makama ulaşıncaya kadar sözü sadece dostlarına anlatır.

Yakından uzağa, uzaktan yakına dostlar ve akrabalar hakkındaki bu siyaseti ustaca yaptığında ibadeti, Allah'a ulaştıran vesileleri ve O'nun katında değerli olan doğru filleri (amelleri) sağlamca yap.

Bölüm
Allah'a Yaklaştıranlar Hususunda

Şimdi ise ibadet ve Allah'a yaklaştırıcı olan şeyleri zikredeceğiz. Bunlar üçüncüsü olmayan iki kısımdan ibarettir: Doğru, makbul, yaklaştırıcı iki amel ve kabul edilen iki duadır. Burada makbul olmayan bir kurban, müstecâb olmayan bir dua vardır. Onu da Allah, Hz. Adem'in iki oğlunun iki kurban kesmeleri olayı ile haber vermiştir. Kurbanlar, birinden kabul olmuş diğerinden ise kabul edilmemişti. Kâfirin duası hüsrandır kabul olmaz.

İki ibadete gelince, birincisi; şu sayılanlara riayetle olan dinî ibadettir: Allah'a itaat, O'nun emir ve yasaklarına boyun eğmek; onun getirdiklerine, yargısına ve kendisine icabet edilmesi konusunda verdiği hükümlere sarılmak; onun Allah'a yaklaştırıcı özellikteki itaatlerinden, ibadetlerinden, temizliklerinden, dualarından, orucundan, zekâtından, haccından ve cihadından razı olduğunu zikretmesi vesilesiyle her türlü eksik sıfatlardan uzak (münezzeh) olan yüce Allah'a yaklaşmak; mamur evlere ve temiz mevkilere koşmak; Allah'ın kitaplarını, peygamberlerini, meleklerini, gönderdiği vahyi ve şeriatın hükümlerinin gerekleri hususunda buna benzeyen her şeyi kabul etmek; emirler ve yasaklar konusunda itaat etmek; Peygamberin fiillerini göz önünde bulundurmak; onun fiillerini örnek almak; Yüce Allah'ın, "*Elbette Allah Resulünde sizler için güzel bir örnek vardır.*"[9] buyruğundan hareketle tüm fiillerinde ona benzemek; her türlü eksik sıfatlardan uzak (münezzeh) olan Allah'a yakarmak; toplantı zamanlarında, bayram günlerinde, Cuma günlerinde ve işaretler ortaya çıktığında Allah'a yalvarmak. İşte bunlar icabet edilen duaların ve kabul edilen, Allah'a yaklaşmaya vesile olan şeylerin ta kendisidir.

İkinci ibadete gelince o da felsefî ve ilahî ibadettir. O, izzet ve celal sahibi olan Allah'ın birliğini kabul etmektir. İnşâallah, üzerinde duracağın *Aritmetik Risâlesi*'nin şerhi olan *er-Risâletü'l-Câmi a*'nın girişinde bu hususlar daha önce belirtilmişti.

Kabul olunan dua ve Allah'a yaklaşmaya vesile olanlara gelince, ey kardeşim, bil ki, sen, dini ibadetlerde ihmalkâr davrandığında, felsefî ibadetten herhangi birine karşı koyman gerekmez. Eğer karşı koyarsan kendin helak olur başkalarını da helak edersin. Kendin sapıttığın gibi başkalarını da saptırırsın. Buna göre, ilahi şeriatla amel etmek; ilahi şeriattaki ibadeti zorunlu (vacip) olarak yerine getirmek; din sahibi Hz. Peygamber'e (s.a.v.) itaati gerekli görmek ve felsefî, ilahî ibadetle de amel etmek imandır. Mümin kişi, dine teslim olmadıkça iman etmiş olmaz; teslim olmak ona inanmaktan önce gelir. Resulünün (s.a.) diliyle yüce Allah, imanlarını ortaya

9. Ahzâb, 33/21.

koyup ikiyüzlülüklerini (münafıklıklarını) gizleyen, şeriata muhatap olan münafık bedevilere hitaben ayetinde şöyle buyuruyor: "*Bedeviler iman ettik dediler. Onlara şöyle de: Siz iman etmediniz. Fakat dine teslim olduk deyin. İman henüz sizin kalplerinize girmedi.*"[10] Ancak Peygamber'in (s.a.v.) arkadaşları (ashabı), O'nun vefatından sonra, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kendisine şart koşarak ve arkadaşlarına (ashabına) öğretmek amacını güderek Rabbine ibadet ve itaat hususunda hayata geçirdiğini gördükleri sabra tüm mesailerini harcadılar. Neticede O, emredilen iki hususu, yani dine iman edip ona teslim olmayı yaptı, iki konumda kemâle erdi ve iki fazileti de elde etti. Çünkü O, Müslüman, mü'min, kabul vaktinde duayı bilen biriydi. Bundan dolayı O, duası geri çevrilmeyen biriydi. Müslümanların ve mü'minlerin, ilahi hikmeti (felsefe-i ilahiyyeyi) bilen imamı idi. Ehl-i beyti ve arkadaşlarından (ashabından) bir kimsede bu fazilet tamam olunca, o övünerek "*Ben bu ümmetin Aristoteles'iyim*"dedi.

Ey kardeşim! Bil ki, dinî ibadeti felsefî ibadetle birleştirmek gerçekten güçtür. Çünkü bu, en erken zamanda bedenin ölümü ve ruhun tamamen sevilen işlerden yoksun bırakılması, bu işlerdeki her şeyde izni (ruhsatı) terk etme ve varlıkların hakikatini tam manasıyla idrake ulaşmadır. İlk aşamanın bir derecesini elde etmen için sana bunun bir yönünü açıklamak istiyoruz. Bu, senin için bir giriş, bir başlangıç gibidir. Ümit edilir ki bu mertebedeki bir şeyi gerçekleştirirsin. Böylece, ibadetin ve duaların kabul edildiği vakitlerde belirtilen hal üzere dua eden kimsenin duasının en üst sınırındaki mertebeden bir derece sana verilmiş olur.

Bölüm

Ey kardeşim! Bil ki, şer'î sünnetteki ve İslam dinindeki en faziletli dua, Kadir gecesinde edilen duadır. Ondan sonra, Ramazan Bayramı ve kurban kesme günü olan Kurban Bayramındaki dua, Kabe'nin yanında Rukun ile Makam arasındaki dua, Ramazan Bayramı hilalinin görüldüğü andaki ve hak sahibine zekatın verildiği andaki dua, zekatı alanın da aldığı andaki duadır. İşte bunlar karşılık verilen dualar ve kabul edilen yakınlaşma şekilleridir.

Felsefî ilahî ibadetin ilk derecesi; filozofların öncüleri ve büyük âlimlerin çocuklarını ve öğrencilerini kendisine yönlendirdikleri ibadettir. Bu ibadete onları bedenî ve ruhî yönetimin, dinî ibadetlerin hükümlerini öğrettikten sonra yönlendirmekteydiler. Bu ibadet onlara, bir Yunan Yılının bütün aylarında, -bu yılı kabul edenlere göre başlangıcı ve sonu itibariyle sayısı bilinen takvim üzere- her ayda üç gün olacak şekildedir: Her ayın başında bir gün, ortasında bir gün, sonunda bir gün.

Ayın ilk günü güzelce temizlenmeli ve mümkün mertebe güzel kokular sürünmelidir. Allah'ın diniyle kendisine farz kılınan namazlarında ve temizlikte aşırıya kaçmaz. Yatsı namazını kılıp ibadethaneden dönünce oturup, gecenin ilk üçte biri geçinceye kadar Allah'ı tesbih ve takdis eder; tekbir ve tehlil getirir. Sonra kalkar, tam bir temizlik ve nur üzerine nur olsun diye, abdestini yeniden güzelce alır. Evinden çıkıp kendisiyle yol bulunan kuzey yıldızının hizasına gelinceye kadar açık havada yürür. Yüce Allah, "*Daha nice işaretler (alâmetler). Onlar, yıldızlarla da yol-*

10. Hucurât, 49/14.

larını doğrulturlar."[11] buyuruyor. Kur'ân'ı (Kitab-ı Mübin'i) ve ayetlerini tefekkür eder; Allah'ı tesbih ve takdis ederek O'nun mülk ve tasarrufatını seyreder, Allah'ın vasfettiği şu kişilerden olabilmek için tekbir ve tehlili de bırakmaz: "*Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. "Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru" derler.*"[12] Gecenin üçte ikisi geçinceye kadar böyle devam eder. Böylece gecenin ilk üçte biri Allah'a ibadetle, ikinci üçte birini de melekût âlemini tefekkür ile geçirmiş olur.

Gecenin ikinci üçte ikisi geçince alçak gönülle ve boyun eğerek secdeye kapanır. Gücü yettiğince bu hal üzere devam eder. Sonra ağlayarak, gözyaşları içerisinde tevbe ve bağışlanmada (istiğfarda) bulunarak başını secdeden kaldırır. İşlediği günahların çokluğunu hatırlar, iyiliklere ve doğru fiillere (salih amellere) yönelmeye niyet eder. Eflâtûnî bir dua, İdrisî bir tevessül ve kendi kitaplarında anılan Aristotalesî bir yakarış ile dua eder. Şafak sökünceye kadar böyle devam eder. Sonra kalkar, güzelce abdest alır, temizlenir. İbadethanesine döner ve sabah namazını kılar. Güneş doğuncaya kadar, bulunduğu yerde oturur. Eğer düzenli olarak kurban kesen biri ise güneşin doğduğu ilk saatlerde, kesimi helal olan hayvanlardan imkân dâhilinde kurbanını kendisi keser. Sofranın hazırlanmasını emreder, ailesi ve kardeşlerinin yanına gelmelerine izin verir ve sofrayı önlerine getirtir. Yemeklerini yiyince Allah'ı (cc) överek şükrederler. Kendilerine verdiği nimete şükretmek için Allah'ın huzurunda secdeye kapanırlar. Sonra onlara, zamanın ve mekânın el verdiği kadar hikmeti anlatır. Yatsı vaktine kadar günlerinin geri kalanında da bu şekilde devam ederler. Daha sonra evlerine dönerler ve günlük işleriyle meşgul olurlar. İkinci güne kadar kendi dini hükümlerine ait yükümlülüklerini yerine getirirler. Bu, ayın dönmesini tamamladığı ve ışığının tam olduğu dolunay gecesidir. Bu gecede ve bu günün sabahında, ertesi gece yatsıdan sonra ayrılacağı vakte kadar, ayın sonunda yani gelecek ayla arasında 5 gün olan 25. günde biraz fazlalaştırmakla beraber ilk gün yaptıklarını aynen yapar. Bu yıla (Yunan Yılına) uyanlar için yılda 3 tane bayram vardır.

Bölüm

Birinci bayram güneşin oğlak dönencesine girdiği gündür. Yeryüzünde bu gün, gece ve gündüz eşit olur, hava güzel olur sabah meltemi eser, karlar erir vadilerden sular akar, nehirler uzar pınarlar fışkırtır, ağaçlara su yürür, otlar biter, ekinler uzar, yeşillikler büyür, çiçekler parlar, ağaçlar yapraklanır, nurlar tamamlanır, yeryüzü yeşillenir, hayvanlar doğar, sürüngenler hareketlenir, hayvanlar ürer, memelerden bol bol süt akar, hayvanlar ülkelere yayılır, karada yaşayanların hayatı güzelleşir, yeryüzü adeta genç kız gibi süslenir. İşte bu günün sevinç ve mutluluğun ortaya çıktığı bayram olması gerekir. Bu günde filozoflar toplanırlar, çocuklarını ve genç öğrencilerini en güzel süsleriyle ve en temiz elbiseleriyle kendi tapınaklarında toplarlar. Temiz, iyi kurbanlarını keserler, sofraları kurarlar. Sofralara baklalar, sütler, yerin bitirdiği mah-

11. Nahl, 16/16.
12. Âl-i İmrân, 3/191.

sullerden bolca koyarlar. Yiyip içtikten sonra, ruhları şerefli şeylere doğru hareketlendiren çalgılarla ve hikmetlerin okunması, ilmin yayılması şeklindeki güzel namelerle musiki icra etmeye başlarlar. Böylece ruh rahatlar ve mutluluk olgunluğa ulaşır. Bu şekilde günün sonuna kadar devam ederler sonra günlük işlerine yönelirler.

Yunancada bu günün özel bir ismi vardır. Bu, güneşin koç burcuna girdiği, baharın başladığı gündür.

Bölüm
İkinci Bayram Hakkında

Güneşin yengeç burcuna girmesi ikinci bayram günü ve yazın başladığı gündür. Bu günde gündüzün uzunluğu gecenin kısalığı son bulur, bahar gider, yaz gelir, sıcaklık artar, samyelleri eser, sular azalır, otlar kurur, hububat olgunlaşır, meyveler ve ekinler yetişir. Bu gün ilk döneme tabi yeni bir dönemi karşılamak için bir bayram olur.

Filozoflar bu gün için özel olarak bina edilmiş tapınakta toplanırlardı. Zira her bayrama ait bir tapınakları vardı. Onlar bu güne özgü özel kıyafetlerini o tapmaklara girmek için giyerlerdi. O burca uygun elbiseler giyerek tapınaklara girerlerdi. Yiyecek ve içeceklerin de belli özellikleri vardı. Meyveler birinci sınıf ve olgun olurdu. Bu gün için gereken işleri yaptıktan sonra ayrılıp giderler ve üçüncü bayram için toplanmazlardı. Bu gün, güneşin terazi burcuna girdiği gündür.

Bölüm
Üçüncü Bayram Hakkında

Güneşin terazi burcuna girdiği ilk dakikalarda yeniden gece ve gündüz eşit olur. Sonbahar girer, hava güzel olur, kuzey rüzgârları eser, zaman değişir, sular eksilir, nehirler kurur, kaynak suları azalır, otlar kurur. Bu gün de bir bayram günüdür. Filozoflar bu güne özgü bina edilmiş tapınağa girerler. Kullandıkları yiyecekler o gün ve zamanın doğasına (tabiatına) uygun olur. Yaydıkları ilim de o güne uygundur. Bu günden sonra, Güneş yay burcunun sonuna, oğlak burcunun başına varıncaya kadar başka bayramları yoktur.

Bölüm

Dördüncü bayramda gecenin uzaması ve gündüzün kısalması sona erer. Gece kısalmaya ve gündüz uzamaya başlar. Sonbahar gider, kış girer, soğuklar artar, hava sertleşir. Ağaçların yaprakları dökülür. Bitkilerin çoğu ölür. Hayvanlar, soğuğun şiddetinden toprağın derinliklerine, dağlarda mağaralara sığınırlar. Nem artıp bulutlar çıktığında, hava karardığında ve zaman eskisinden daha zor bir hal aldığında hayvanlar bir deri bir kemik kalır ve bedenler güçten düşer. İnsanlar serbest hareket edemez, birbirlerine gidip gelemezler. Çoğu canlının yaşamı güçleşir. Filozoflar bu günü, üzüntü, keder, pişmanlık ve bağışlanma dileme (istiğfar) günü kabul ederek o gün oruç tutarlardı. Hatta o gün oruç açmazlardı.

Ey kardeş! Filozofların bayram ve sevinç günü edindikleri felsefî yılın üç bayramını düşündüğünde; sevinçlerinin en büyüğünün bunların ilkinde olduğunu, bu sevincin ortadakinde biraz eksildiğini ve peşinden gelen diğer bayramda en alt seviyeye düştüğünü, en son bayramlarında ise güneş koç burcunun başına dönüp de yeni dönem burç başlayıncaya kadar üzüntü ve kederin olduğunu göreceksin. İslam dininin bayramlarına baktığında, onları şeriata uygun bulacaksın. İşte bizim Peygamberimiz (s.a.v.) dininde (şeriatında), ümmeti için üç bayram belirlemiştir: İlki, sevinci en büyük olan Ramazan Bayramıdır. Bu sevinç, yeryüzü halkının kıştan kurtulup ilkbahara kavuşma sevinci gibi insanların orucun zorluğundan kurtulup yeme-içmeye kavuşma sevincidir. Sonra Kurban Bayramı gelir. Bu gün, hac günü olması sebebiyle yorgunluk ve zahmet günüdür. Çünkü hac kafilelerindekilerin saçı başı dağılır, toz toprak içinde kalırlar. Bu günde kurban kesmek gerekir. Bu günün sevinci, zahmet ve keder ile karışıktır. Bundan dolayı bu sevinç, filozofların uygulamalarındaki ikinci bayram sevinci gibi, ilk bayramın sevincinden daha azdır. Zira filozoflar aşırı sıcak, sıcağı artıran sam yeli ve şiddetli yazla karşılaşıyorlardı.

Dinî uygulamadaki üçüncü gün ise Hz. Peygamber'in veda haccından ayrılırken Gadîr-i Hum'da vasiyetini yaptığı gündür. Bu günün sevincine, ahdi bozma ve vefasızlık karışmıştır. Bu noktada felsefî üçüncü günle benzerlik taşımaktadır. Zira onların üçüncü gününde yaz ile sonbahar yer değiştirirken meyveli bir ortam yerini kuraklığa bırakır.

Dördüncü gün hüzün günüdür. Zira o gün Nebi (s.a.) vefat etti. Rabbinin rızasına ve kendisine ikram edileceği yere kavuştu. Bu günün bayram olması Rabbinin O'na "*Şüphesiz ahiret senin için dünyadan daha hayırlıdır.*"[13] sözü ile vaat etmesi sebebiyledir. Böylece Rabbine kavuşması O'nun için bir bayramdır. Ancak bu bayram, Hz. Peygamber'in ümmetinin başına gelenler, onların peygamberlerini kaybetmeleri ve vahyin kesilmesi sıkıntılarıyla iç içedir.

Ey kardeş! Bil ki, İhvân-ı Safâ topluluğu dinî ibadetlere, onların vakitlerini gözetmeye, farzlarını yerine getirmeye, helal ve haramlarını bilmeye insanların en layık olanıdır. Bu iş için en özel insanlar bizleriz ve bu yükü taşımaya insanların en layığıyız. Dinî ibadeti bizzat getiren kişiye en yakın olan ve O'na insanların en layık olanı da biziz. Aynı şekilde ilahî felsefî ibadetleri yapmada, öğrenmede ve unutulanlarını yeniden yaşatmada insanların en layığı biziz. Felsefî ibadetleri yerine getirmeyi başardığımızda onlar bize, kendileriyle ayırt edildiğimiz ve bilgisiyle uzmanlaştığımız üçüncü bir yol olur. Bizim de bayram edindiğimiz üç günümüz vardır, kardeşlerimizden o gün toplanmalarını ve ona koşmalarını isteriz.

Ey kardeş! Bil ki, bizim bu bayramlarımız hakikatte dinî ve felsefî bayramlara benzemez ancak sayıca onlar kadardır. Çünkü bayramlarımız, kendisine ait ve bağımsızdır. Bayramlarımızın ritüelleri, bayram günlerinde o güne mahsus olarak ortaya çıkar.

Bunlar da aynı şekilde ilk, orta ve son olarak üç tanedir. Dördüncüsü ise uygulanışı en zor ve fiilen katı olanıdır. İşte zikrettiğimiz bu dört günün benzerleri:

13. Duhâ, 93/4.

Gök cisimlerinin hareketleriyle ve yıldız sisteminin gereği olarak zaman bakımından benzer olanlar: İlkbahar, yaz, sonbahar, kış.

Muhammedî şeriat ve Haşimî din bakımından benzer olanlar: Ramazan bayramı, Kurban bayramı, Gadîr bayramı ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ölüm günü.

Felsefî düzen bakımından benzer olanlar: Güneşin koç, yengeç, terazi ve oğlak burçlarına girmesi.

İnsanların gelişim süreci bakımından: Çocukluk, gençlik, ihtiyarlık ve ömrün son günleri. Bu son günlerde şahsın ölümü gerçekleşir ve ruh bedenden ayrılır. Bunun için ardından ağlanır. Peygamber Ehl-i beytinin, Efendimizin vefatı ve içlerinden birini kaybettiklerinde yaşadığı üzüntü gibi ailesinde onun kaybından ötürü acı ve hüzün olur. Hz. Peygamber'in vefatından sonra Ehl-i beytinin geride kalanlarını kapıp götürdüler, birlikleri dağıtıldı, düşmanları umutlandı, hakları gasp edildi ve bölündüler. Sonunda bu iş Kerbelâ günü ile son buldu. İslam dünyasının utanç duyduğu bu günde Hz. Hüseyin ve beraberindeki birçok kişi şehit edildi.

Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi hadisesiyle Hz. Peygamber'in ve güzide arkadaşlarının (ashabının) başına gelenleri hatırlıyoruz. Din Sahibinin (s.a.) vefatının akabinde, şeriatın ikamesinde kendisine yardım eden ashabının ileri gelenlerinden birçoğu öldürülmüş, Ehl-i beytine ve akrabalarına kötülükler peş peşe gelmişti. İşte bunlar, İhvân-ı Safâ'nın gizlenmesine, Vefa Dostları (Hullân-ı Vefâ) Devleti'nin kesintiye uğramasına sebep oldu. Bu gizlilik, mağaralarından çıkıp uzun uykularından uyandıkları ve kendilerine ayaklanmanın gerektiği zamanlarda onların birinci, ikinci ve üçüncüsüne Allah (cc) ayaklanma izni verinceye kadar devam edecektir.

Din sahibi olan babalarını kaybettikleri zaman onun peşinden meydana gelen üzüntü ve hüzün gibi (bayram günlerinden) dördüncü gün, Efendilerini kaybettikleri için üzüntü duyarlar.

Ey kardeş! Bizim bayramlarımız düşünen fertler, Rabbinin kendilerine vahiy ve ilham ettiği fiilleri ve amelleri O'nun izni ile yerine getiren canlı bedenler gibidir. Günlerimizin birincisi ve bayramlarımızın en değerlisi; bizden ayaklanacak ilk şahsın çıktığı gündür. Bu güne denk düşen gün, Güneşin Koç Burcuna girip ilkbaharın geldiği, bolluk bereketin oluştuğu, nimetlerin arttığı ve yağmurun bol bol yağması ile çiçeklerin açtığı ve tabiatta canlılığın yaşandığı gündür. Bu gün, bizim ve kardeşlerimiz için sevinç ve mutluluk günüdür.

İkinci gün, bizden ayaklanacak ikinci şahsın başkaldırdığı gündür. Bu gün, gecelerin uzayıp gündüzlerin kısalmasının sona erdiği Güneşin Yengeç burcuna girdiği ilk güne denk gelir. Çünkü o gün, zulüm ehlinin saltanatının kesilip ortadan kalktığı gündür. O gün, sevinç, mutluluk ve müjde günüdür.

Üçüncü gün, bizden ayaklanacak üçüncü şahsın başkaldırdığı gündür. Güneşin Yengeç burcuna girdiği, gece ile gündüzün eşit olduğu, sonbaharın başladığı gündür. Bu kalkış hakkın batıla direnmesi ve işin, (hali hazırda) olduğunun tersine dönmesidir.

Sonra dördüncü gün, üzüntü, sıkıntı, gizlenme yerimiz olan mağaralarımıza döndüğümüz ve Din Sahibi'nin "*İslam garip olarak ortaya çıkmıştır ve sonunda tekrar*

garip olacaktır. Gariplere müjdeler olsun." buyruğu üzere işin dönüştüğü gündür. Durum, bizim şu an bulunduğumuz hal gibi, ortaya çıkış, başkaldırış ve güneşin, kışın bitmesiyle oğlak burcuna dönmesi gibi gidişten sonra dönüş vaktine kadar devam eder. "*Bu, azîz ve alîm olan Allah'ın takdiridir.*"; "*Bizden belli bir makamı olmayan yoktur.*"; "*Rızkı dar olan ise Allah'ın kendisine verdiğinden versin.*"[14]

Kardeşim! Bil ki Allah, bu müddet içerisinde iyiyi kötüden ayıracak; sabırları ve kavuşacakları şeyleri ümit etmeleri sayesinde o ilim ehlini ulaşamayacakları derecelere yükseltecektir. O halde ey kardeş! Zamanın rahat devam etmeyeceği hakkında söylediklerimizi inkâr etme. Çünkü mutluluk ancak sıkıntıyla bilinir. Adalet zulümle; sağlık, hastalıkla bilinir. İhvân-ı Safâ'nın mutluluğu, iyi ve kötü günde sıkıntıyı sabırla karşılamaları, Rablerine teslim olmaları ve sükûnetle, gönül hoşluğuyla ona boyun eğmelerindedir.

Kardeşim! Bil ki, söylediğimiz gibi dinî ve felsefî olmak üzere iki türlü kurban vardır, bunların üçüncüsü yoktur. Dinî kurban, belirlenmiş özellikte iyi cinslerden, şartları haiz belli hayvanların hac mevsiminde uygun yerde gerektiği gibi kesilmesi emredilen kurbandır. Bunun en kıymetlisi fiyatı yüksek, cüssesi ve görünüşü güzel ve eti yiyen için en iyi gıda ve doyurucu olandır. Şayet böyle bir kurban helal maldan çıkarılıp gönül hoşluğuyla ve samimi bir niyetle ehline verilirse makbul bir kurban, günahları bağışlatan (kefaret olan) ve kabul olunmuş dua olur. İşte bu, şer'î kurbandır.

Felsefî kurban da şer'î kurban gibidir. Ancak bunun sonunda, bedenlerin ölüme teslim edilmesi ve korkunun terk edilmesi suretiyle bedenlerle Allah'a yakınlaşma vardır. Hikâyesi *Fâzen* kitabında anlatılan, Sokrat'ın zehir içtiğinde yaptığı gibi; *Elma (et-Tuffaha) Risâlesi*'nde anlatıldığı üzere Aristo'nun ölmeden önce öğrencilerinin üzüldüğünü gördüğünde onlara sevinç göstermesi, onlara konuşması ve vasiyeti gibidir.

Kardeşim! Bil ki, kurbanların en büyüğü nefsin dünya sevgisini terk etmesi, dünyaya gönül bağlamaması, ölümden korkmaması ve ölümü arzulamasıdır.

İhvân-ı Safâ'nın kurbanı ise bütün bu özelliklerin tamamını dinî ve felsefîsiyle birlikte içine alan kurbandır. Bu, İbrahim'in (a.s.), oğluna karşılık kurban etsin diye kendisine bahşedilen, cennet yurdunda kırk mevsim otlamış koçla gerçekleştirdiği yaklaşmadır. Eğer sen cennet yurdunda bir karış dahi otlamış bir koç kurban etmeye imkân bulursan onu yap ve sakın ihmal etme. Bu hususta çaba sarf etmek, örnek oluşturmak ve Allah Teâla'nın âlemini imar etmek için elinden geleni yap. Allah'tan seni işittiklerini anlamaya muvaffak eylemesini ve işittiğini anlayanlar zümresine dâhil etmesini dilerim.

Bu konu, bütün ruhi yücelikleri içerdiği ve senin bu öğütlere uyduğun takdirde melekleşme sürecin tamam olacağını bildiğimiz için, ayrıca bu konu senin o makama ulaşmanı sağlamada sana bir hazırlık olacağı için bu risâleyi bu konuyla bitirdik ve *Faydalı Bilgileri Toplayan Fasıl* diye isimlendirdik. Bu konu, kitaba nispetle vücuttaki kalp ve bedendeki baş gibidir. Bu, içindekilere vakıf olup, bütün

14. Ayetler sırasıyla şunlardır: Yâsin, 36/38; Saffât, 37/164; Talak, 65/7.

yazdıklarımızı anladıktan ve bütün anlattıklarımıza güvendikten sonra amaçlanan şeyin sonucudur.

Ey kardeş! Bil ki, bu sözümüz sağlıklı aklın (*akl-ı selim*) sağlıklı olduğuna şâhitlik eder. Rabbini arzulayan temiz ruhlar buna güvenir. Ufuklarda, ruhlarda, yer ve göklerde yazılı ayetler, peygamberi (*nebevî*) ve semavi kitapların işaret ettiği şeyler, peygamberlerin fiilleri ve onların bahsettiğimiz bu işler üzere ittifakları, anlattığımız siyasetler, eski filozofların faaliyetleri ve gökte bina edilenin benzeri tapınakları yeryüzünde bina etmeleri bunu desteklemektedir.

Ey kardeşim! Bil ki, söylediklerimiz hakkında şüphe duyan ve anlattıklarımızı reddeden kişi bu konuda bağışlanabilir. Çünkü bu kimse ilim ve marifet sahibi olmayan cahildir. O sarhoşluğunda kendini kaybetmiş, sapkınlığında kaybolmuştur. Bizim söylediklerimizin doğru olduğunu bilmek ve doğruluğumuzu, yanlışlığımızı sınamak isteyen, hareme girebilmek, makamda durabilmek (vakfe yapabilmek) ve zemzemden içebilmek için bizim yaptığımızı yapsın, bizim nefsimizle giriştiğimiz mücadeleye o da girişsin. Şayet Muhammedî şeriatın ve Hâşimî dinin destekleyip kuvvetlendirdiği ve inançsızların (mülhitlerin) ve peygamberleri inkâr edenlerin şüphelerini kaldırdığı şeyleri görürse ve böylece bizi anlarsa, bizimle hemfikir olur ve bizim karşı çıktıklarımıza o da karşı çıkar. Eğer dinde olan bir şeyin tersine bir kanıya kapılırsa, terk etmekte mazurdur ve bu terkinden dolayı sevap alır. Ondan meydana gelen bu yanlış kanıya itibarda ise sevap yoktur. Nitekim Peygamber Efendimiz (sav) kendisinden gelen bir rivayette şöyle buyurmuştur: "Allah'a isyan konusunda yemin yoktur." Ey iyi ve merhametli kardeş! Allah seni iyilerin makamına ulaştırsın. Seni, bizi, şehirlerde ve çöllerde yaşayan kardeşlerimizi cehennem azabından korusun. Zira O, çok cömert ve bağışlayıcıdır.

Siyaset Türleri ve Niceliklerinin Keyfiyeti hakkındaki dokuzuncu risâle sona erdi. Bunu, *Evrende Var Olan Hiyerarşinin Keyfiyeti* hakkındaki risâle takip edecektir.

İlahi ve Dînî Yasalara Dair İlimlerin (*el-Ulûmu'n-nâmûsiyye ve'ş-şer'iyye*) Onuncu -İhvân-ı Safâ Risâlelerinin Elli Birinci- Risâlesi Bütün Âlemin Düzeninin Niteliğine Dair[1]

1. Çeviri: Doç. Dr. Murat Demirkol, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Öğretim Üyesi.

Rahmân ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla!

Allah'a hamd, seçtiği kullarına selam olsun, "*Allah mı daha hayırlıdır yoksa O'na ortak koşulan varlıklar mı?*"[2]

Ey kardeş! Allah seni ve bizi kendinden bir ruh ile desteklesin! Bil ki, büyük âlem bütünüyle on bir tabakaya ayrılan bir tek küredir. Onların dokuzu, içi boş ve şeffaf kürevî feleklerdir. Onun bütün gezegenleri de aynı şekilde küre şeklinde, dairevî ve parlaktır. Tüm hareketleri dairevîdir.

İhtiva ettiği bütün gezegen ve yıldızları kuşatan felek, yeryüzünün etrafında yirmi dört saatte eşit olarak bir defa döner. Aynı şekilde her gezegen kendisine özgü bir felek veya dairede belli bir zamanda döngüsel bir hareketle döner. "*Yıldızlara Giriş Risâlesi*", "*Gök ve Âlem Risâlesi*" ve "*Küreler ve Daireler Risâlesi*"nde anlattığımız gibi, o her döndüğünde yeniden dönmeye başlar. Ay feleğinin altında biri ateş ve hava, diğeri su ve toprak olmak üzere iki küre vardır. Her biri küre şeklinde, sonrakileri kuşatan ve öncekilere bitişiktir.

Bunun açıklaması şöyledir: Ateş, Ay feleğiyle onların başına, zemherinin tabiatıyla onların sonuna bitişir. Zemherinin sonu, "*Ulvî Eserler Risâlesi*"nde anlattığımız gibi, su ve toprağa bitişir ve onları kuşatır. Yeryüzü, bütün deniz ve dağlarıyla bir tek küredir. O yeryüzünde dağlar ve nehirlerin şekliyle dikkate alındığında her birinin sanki daire çevresinden bir yay parçası gibi olduğu anlaşılır. Denizlerin şekli ise sanki küre şeklindeki cismin yüzeyinden bir parça gibidir.

Bölüm

Kâinatın halleri de böyledir. Düşündüğünde ve göz önünde bulundurduğunda onların çoğunun küre şeklinde ve dairevî olduğunu görürsün. Bundan dolayı ağaçların meyvelerinin ve yapraklarının çoğu, bitkilerin taneleri ve çiçekleri küre şeklinde ve dairevîdir. "*Geometri (Hendese) Risâlesi*"nde açıkladığımız gibi, insanların ürettikleri şeylerin çoğu da böyledir. Onların halleri de yine daire şeklindedir. Zamanın kıştan bahara, ilkbahardan yaza, yazdan sonbahara, sonbahardan da kışa dönmesi gibi, başları sonlarına meyleder.

2. Neml, 27/59.

*"Madde (Heyûla) Risâlesi"*nde açıkladığımız gibi, gece ve gündüzün yer küresi etrafında dönmesi de böyledir. Nehir ve deniz suları ile bulut ve yağmurların dönmesi de böyledir. Onlar dönen dolaba benzerler. Bu bulut ve sisler, deniz ve nehirlerden yükselen buhardan meydana gelir. Rüzgârlar onları bozkırlara ve dağ başlarına sürükler, orada yağmur yağar, vadilerde seller toplanır, dönerek denizlere doğru gider, sonra ikinci defa yükselir. "*Bu, güçlü ve bilen Allah'ın takdiridir.*"[3]

Bitkinin hali ve toprak, su, ateş ve havadan oluşumu, dolap gibi dönmek suretiyle oraya geri dönmesi de böyledir. Yine bitkinin büyüdüğü, tamamlandığı ve yetkinleştiği görülür. Hatta en yüksek zirvesine ve olgunluğuna ulaşınca eskiyerek ve bozularak oluştuğu şeye geri döner. Bu şöyle açıklanabilir: Bitki, unsurların ince kısımlarını damarlarıyla emer ve bunlar hayvanın beslenmek için alacağı yaprak, tohum ve meyveye dönüşür. Sonra bazılarının bedenlerinde et ve kan haline gelir, bazılarınınkilerde ise tortu ve gübre olarak çıkar ve bitkilerin beslenmesi için köklerine geri gönderilir, tekrar tohum ve meyveye dönüşür ve hayvan onu yer. Bu durum düşünüldüğünde sanki dönen bir dolap gibi olduğu görülür.

Bütün hayvan bedenleri toprağa döner, çürür ve toprak olur. Daha önce açıklandığı gibi, topraktan bitki, bitkiden hayvan olur. Bu düşünüldüğünde yine sanki dönen dolap gibi olduğu görülür.

İnsanın hallerini göz önünde bulundurduğunda yine hepsi dolap gibi döner. İnsanın spermden (nutfe) olduğu, sonra yetiştiği, büyüdüğü, tamamlandığı, kendisinden nutfe çıkacak duruma ulaştığı ve dolayısıyla şehvetini tatmin etmek ve benzerini üretmek için çıktığı yere dönmeyi arzuladığı görülür. Aynı şekilde onun oluşu, eksik kuvvetli ve zayıf yapılı şekilde olmaya başlar. Sonra en güçlü çağına ulaşıncaya kadar yükselir ve artar. Daha sonra başlangıçta olduğu gibi, ömrün en yaşlılık dönemine ulaşıncaya kadar düşüş ve eksilmeye başlar. Nitekim Yüce Allah şöyle demiştir: "*Biz insanı süzme çamurdan yarattık, Sonra onu nutfe halinde sağlam bir yere yerleştirdik. Sonra nutfeyi kan pıhtısına çevirdik, kan pıhtısını bir çiğnemlik et yaptık, bir çiğnemlik etten kemikler yarattık, kemiklere de et giydirdik. Sonra onu başka bir yaratık yaptık: Biçim verenlerin en güzeli olan Allah ne uludur. Sizler, bütün bunlardan sonra ölürsünüz.*"[4] Yine Yüce Allah dedi ki: "*Size açıklamak ve belli bir süreye kadar dilediğimiz şeyleri rahimlere yerleştirmek için sizi topraktan, sonra nutfeden, sonra alakadan, sonra yaratılmış ve yaratılmamış et parçasından yarattık. Sonra olgunluk çağına ulaşmanız için sizi çocuk olarak çıkarırız. Kiminiz ölür, kiminiz de bildikten sonra bilemez hale gelmeniz için ömrün en yaşlı dönemine ulaştırılırsınız.*"[5] Yine dedi ki: "*Allah sizi annelerinizin karnından hiçbir şey bilmez halde çıkardı.*"[6]

3. Yâsin, 36/38.
4. Mü'minûn, 23/12-14.
5. Hac, 22/5.
6. Nahl, 16/78.

Bölüm

Ey kardeş! Bil ki, Ay feleğinin altında bulunan bu varlıkların da aynı şekilde varlık ve devamlılıkta bir düzen ve tertibi vardır. Sayı ve feleklerin sıralanışı gibi, onların bazısı diğer bazısının altında sıralanmış ve sonları baş taraflarıyla bitişmiştir. Bu şöyle açıklanır: Âlemin parçaları birbirini kuşatınca ve bunlar on bir küre olunca onların dokuz tanesi felekler âlemindedir. Onlar çevreleyen felekten başlar, Ay feleğinde sona erer. *"Gök ve Âlem Risâlesi"*nde açıkladığımız gibi, onların sonu başlangıcına bitişiktir. Onların ikisi Ay feleğinin altında olup ateş ve hava küresi ile su ve toprak küresidir. Onlar dört tabiata ayrılmaktadır: Bunların ilki esir olup Ay feleği altında yanan ateştir. Onun altındaki, aşırı soğukluk olan zemheridir. Onun altındaki, aşırı nemli olan sudur. Onun altındaki, aşırı kuru olan topraktır. *"Oluş ve Bozuluş Âlemi Risâlesi"*nde açıkladığımız gibi, bu dört tabiatın tümelleri merkezlerinde korunmuş, sonları başlarına bitişmiş ve tikellerinin bazısı bazısına dönüşmüştür.

Onların tikelleri dediğimiz olanlar (*kâinat*), madenler, bitkiler ve hayvanlardır. Onların felekler ve unsurların sırası gibi, sonları başlarına bitişik bir düzen ve sıraları vardır. Bu şöyle açıklanabilir: Madenlerin başlangıcı toprağa, sonu bitkiye bitişiktir. Bitkinin sonu hayvana, hayvanın sonu insana, insanın sonu meleklere bitişiktir. *"Ruhânîler Risâlesi"*nde açıkladığımız gibi, meleklerin de aynı şekilde birinin başı diğerinin sonuna bitişik olan birtakım mertebe ve makamları vardır. Bu bölümde dört unsurdan meydana gelen maden, bitki ve hayvanların oluşturduğu kâinat/olanlar mertebelerini anlatmak istiyoruz. Diyoruz ki; madenlerin ilki, toprağı izleyen kireç/alçı ve suyu izleyen tuzdur. Kumlu toprak olan kireç, yağmurlarla ıslanır, sonra katılaşır ve kirece dönüşür. Tuz ise gübreli toprakla karışır, katılaşır ve tuz haline gelir. Madenlerin sonuncusu bitkiyi takip eder. O, mantar, pamuk ve benzeri şeylerdir. Maden gibi toprakta teşekkül eder; sonra yağmurlu ve şimşekli ilkbahar günlerinde nemli yerlerde bitki gibi biter. Fakat yaprağı ve meyvesi olmadığı için madenî cevherler gibi toprakta oluşur. Bu yönüyle madene, diğer yönüyle bitkiye benzer. Diğer madenî cevher türleri bu iki sınır, yani kireç ile mantar arasında yer alır. *"Madenler Risâlesi"*nde onların cins, tür, özellik ve yararlarını açıkladık.

Bitkiye gelince; biz deriz ki: Varlıklara ait bu türün ilki madenlere, sonuncusu hayvana bitişiktir(yani onlarla sıkı ilişkisi vardır). Bu şöyle açıklanabilir: Ey kardeş! Bil ki, bitki mertebesinin ilk ve en aşağısı toprağı takip eden hadraüddemen (gübre yeşili); sonuncu ve en üstünü hayvanı takip eden hurmadır. Hadraüddemen toprak, kaya ve taşlar üzerinde keçeleşen toz topraktan başka bir şey değildir. Sonra üzerine yağmur yağınca sabahleyin sanki ekin ve ot bitmiş gibi yeşerir. Gün ortasında ona güneş sıcağı dokununca kurur ve gece nemi ve tatlı rüzgârdan dolayı ertesi gün böyle olur. Mantar ve hadraüddemen aralarındaki yakınlaşma sebebiyle ancak komşu bölgelerde ilkbaharda biter. Çünkü bu bitkisel bir maden, öteki madenî bir bitkidir.

Bölüm

Hurma, hayvanlığı takip eden son bitki mertebesidir. Hurma, hayvanî bir bitkidir. Çünkü onun bazı hal ve fiilleri cisminin bitkisel olmasına rağmen bitkininkilerden farklıdır. Bu şöyle açıklanır: Etkin kuvve edilgin kuvveden ayrıdır. Bunun delili, ondaki erkek şahıslarının dişi şahıslarından farklı olmasıdır. Hayvanda olduğu gibi, şahıslarındaki erkeklikten dolayı dişisini aşılar. Diğer bitkileri etkileyen güç, etkilenenden şahıs olarak değil, sadece bilfiil ayrıdır. Nitekim bunu *"Bitki Risâlesi"*nde açıkladık. Hurma şahıslarının başları kesildiğinde kurur, büyümeleri ve gelişmeleri durur. Bu aynen hayvanların boyunlarının kesildiğinde hareketsiz kalıp ölmelerine benzer. Bu itibarla hurma, bedeniyle bitki, nefsiyle hayvandır. Çünkü fiilleri hayvanî nefsin fiilleri, beden şekli bitkinin şeklidir. Üksus[7] adlı başka bir bitki türü daha vardır ki bedeni bitkisel olsa da fiili hayvanî nefsin fiilidir. Bu bitki türünün diğer bitkilerde olduğu gibi toprakta sabit bir kökü ve onlarınki gibi yaprakları yoktur. Bilakis o, ağaçlara, ekinlere, baklalara ve otlara yönelir, ağaç yaprakları ve bitki dalları üzerinde hareket eden, onları kemiren, onlardan yiyen ve beslenen kurtçuğun yaptığı gibi onların nemlerinden emer ve beslenir. Bu bitki türünün bedeni bitkiye benzese de nefsinin fiili hayvanın fiiline benzer.

Anlattıklarımızla bitkisel mertebenin sonunun hayvanî mertebenin başlangıcına bitişik olduğu ve diğer mertebelerin bu iki mertebe arasında yer aldığı açıklığa kavuşmuştur.

Bölüm

Ey kardeş! Bil ki, bitki mertebesinin başının maden mertebesinin sonuna ve maden mertebesinin başının da toprak ve suya bitişik olduğu gibi, hayvan mertebesinin başlangıcı da bitki mertebesinin sonuna bitişiktir. Nitekim bunu daha önce açıkladık.

Bil ki, hayvanların en aşağısı ve en eksiği, sadece bir tek duyusu olan salyangozdur. O, salyangoz kabuğu içinde bulunan bir kurtçuktur. Bu salyangoz kabuğu bazı deniz sahilleri ve ırmak kenarlarındaki kayalarda biter. Bu kurtçuk, bedeninin yarısını bu kabuğun karnından çıkarır. bedeninin besleneceği gıda maddesi arayarak sağa sola yayılır. Nem ve yumuşaklık hissettiği zaman ona doğru yayılır. Sertlik ve katılık hissettiğinde ise bedenine zarar verecek ve vücudunu bozacak şeyden kaçınmak için büzülür ve bu kabuğun içine gömülür. Onun işitme, görme, koklama ve tatma duyuları yoktur; sadece dokunma duyusu vardır.

Deniz çukurları ve nehir derinliklerinde çamurda bulunan kurtçukların çoğunun da aynı şekilde işitme, görme, tatma ve koklama duyuları yoktur. Çünkü ilahî hikmet hayvana sadece yararı çekme ve zararı itmede ihtiyaç duyduğu organı vermiştir. Zira ona ihtiyaç duymadığı bir şeyi vermiş olsaydı bu onun korunması ve varlığını sürdürmesinde kendisine kötülük olurdu.

Bu tür hayvanî ve bitkiseldir. Çünkü bedeni bazı bitkiler gibi biter ve ayakları üstünde durur. O, bedeniyle ihtiyarî hareket etmesinden dolayı hayvan, birden fazla duyusunun olmamasından dolayı da en düşük mertebeli hayvandır. Bu duyu da bit-

7. *Üksus*: Dallara yapışan ve yerde kökleri olmayan bir bitkidir.

kilerle ortaklaşa sahip olduğu bir duyudur. Bitkilerin de sadece dokunma duyuları vardır.

Bitkinin dokunma duyusunun olduğunun delili, köklerini nehir ve nemli yerlere doğru uzatması ve kayalar ve kuru yerlere doğru uzatmaktan kaçınmasıdır. Aynı şekilde yatağı dar bir yere rastlayınca geri döner ve geniş yer arar. Eğer üstünde bir tavan varsa onun yukarı gitmesini engeller; yanında onun için bir delik bırakılırsa o tarafa doğru yönelir; hatta uzayınca oradan başını çıkarır. Bunlar bitkinin ihtiyacı ölçüsünde his ve temyiz gücünün olduğunu gösterir.

Bitkide acı çekme hissi yoktur. Çünkü bitki için acının yaratılması, ilahî hikmete uymaz. O, hayvana verdiği gibi bitkiye def etme aracı vermemiştir. Hayvana acı çekme hissi verildiği için ya kaçmak ya da kaçınmak ve uzak durmak suretiyle def etme aracı verilmiştir.

Anlattıklarımızla bitkiyi izleyen hayvanlık mertebesinin niteliği açıklığa kavuşmuştur. İnsanlığı izleyen hayvanlık mertebesinin niteliğini anlatmak ve açıklamak istiyor ve diyoruz ki; insanlık mertebesini izleyen hayvanlık mertebesi, bir açıdan değil, birkaç açıdandır: İnsanlık mertebesi, erdem ve hasletlerin kaynağı olunca onlara sadece bir tek hayvan türü değil, birçok tür sahip olur. Maymun gibi bazı hayvanlar beden şekliyle insan mertebesine yakındır. Güzel huylu at, insancıl kuş güvercin, zeki kalpli fil, çok ses, nağme ve melodisi olan bülbül ve papağan, ince ürünlü bal arısı gibi bazıları da ona nefsanî huylarla yakındır. İnsanın faydalandığı veya insana yakın duran hiçbir hayvan yoktur ki nefsinde insan nefsine yakınlık üstünlüğü olmasın.

Maymunun bedeninin şekli insan bedeninin şekline yakın olduğu için onun nefsi insan nefsinin fiillerine benzer. Bu onda görülmekte ve insanlar arasında tanınmaktadır. Güzel huylu atın bedeni, ahlâkının güzelliğinden dolayı kralların bineği olma mertebesine çıkmıştır. Hatta o, yüksek edebinden dolayı kralın huzurunda bulunduğu veya kral ona binmiş olduğu sürece idrar ve dışkısını yapmaz. Bunun yanı sıra onun yiğit adamda olduğu gibi, zekâ, heyecanda ileri atılma, saldırı ve yaralamada sabır özellikleri vardır. Nitekim şair onu şöyle tasvir etmiştir:

Bir süvari bana yaralanmadan yakınınca
Farklı yaralama esnasında ona ilerle dedim
Beni gördüğünde özrünü kabul etmem
Geme yapıştı ve kişnedi

Fil, zekâsıyla konuşmayı anlar, emir ve yasakla yükümlü akıllının uyduğu gibi emir ve nehye uyar.

Bu hayvanlar, kendilerinde görünen insanî üstünlüklerden dolayı insanlık mertebesini takip eden hayvanlık mertebesinin sonunda yer alırlar. Diğer hayvan türleri bu iki mertebe arasında yer alır.

İnsanlık mertebesini izleyen hayvanlık mertebelerini anlatmayı tamamladık. Şimdi önce hayvanlık mertebesini izleyen insanlık mertebesinden bahsetmek istiyoruz:

Bil ki, hayvanlığı takip eden insanlık mertebesinin en düşüğü, duyulurlardan başka iş bilmeyen, cisimsel olanlardan başka hayır tanımayan, bedeninin iyiliğinden başka bir şey düşünmeyen, dünya ziynetinden başka bir şeye rağbet etmeyen, ulaşamayacaklarını bildikleri halde dünyada ebedî kalmak isteyen, hayvanlar gibi yeme ve içmeden başka bir lezzet arzulamayan, domuz ve eşekler gibi cima ve evlilikten başka bir şeyde yarışmayan, karıncalar gibi ihtiyaç duymadıklarını toplayarak, kargalar gibi faydalanmadıklarını severek dünya malı biriktirmekten başka bir şeye tamah etmeyen, tavus kuşu gibi elbise boyamaktan başka süs bilmeyen, leşe üşüşen köpekler gibi dünyanın enkazına düşkünlük gösteren kimselerin mertebesidir. Bunların bedenleri insan bedeni gibi olsa da nefislerinin fiilleri hayvanî ve bitkisel nefis fiilleri gibidir.

Bölüm

Melekler mertebesini izleyen insan mertebesi, nefisleri gaflet ve cehalet uykusundan uyanmış, ilim ve bilgi ile canlanmış, basiret gözleri açılmış olan ve böylece kalplerinin ışığıyla duyularından uzak kalan ruhânî konuları ve aklî varlıkları gören, cevherlerinin saflığıyla ruhlar âlemini müşahede eden ve orada bulunan yaratık türlerini fark eden kimselerin mertebesidir. O, cisimsel maddeden soyutlanmış surettir. Onlar, meleklerin, Rabbinin ruhânî ve kürevî ordularının ve bütün arş taşıyıcılarının türleridir. Onların hallerini bilir. Onların sevinci, zevki ve mutluluğu onun için açıktır. O (insan mertebesi) onlara özlem duyar, onları ihtirasla talep eder, dünyalıların mutluluğu ve bedenler âlemindeki oluş konusunda zahitlik eder, cismânî şehvetlerini aramayı bırakır, maddî zevkler tatmaktan yüz çevirir, bedeniyle burada olsa da düşüncesiyle orada olur. Bilgi arayışı, işlerin iç yüzünü araştırma uğrunda gecesini tefekkürle, gündüzünü açlıkla geçirir, bedensel hayatını devam ettirecek bir kırıntı ve avretini örtecek bir kumaş kadar dünya malına belli bir vakte kadar razı olur, dünyada nefsiyle melekler türünden olduğu halde bedeniyle türünün fertleri olan insanlarla beraber yaşar.

Ey kardeşim! Onların istediklerini isteme konusunda çalış, onlarla dost olmaya rağbet et, onların geleneğine uy ve onların yaşadığı gibi yaşa! Umulur ki onların zümresi içinde yerleşme yurdu olan cennete sevk edilirsin. Nitekim şanı yüce olan Allah şöyle zikretti, vaat etti ve dedi: "*Rab'lerinden korkanlar cennete zümreler halinde sevk edilirler.*"[8] Resulullah (sav) dedi ki: "*Kişi kıyamet günü sevdikleriyle birlikte haşrolur.*" Allah şöyle dedi: "*De ki; eğer Allah'ı seviyorsanız bana tâbi olun ki Allah da sizi sevsin.*"[9] Peygamberlerin yolunu ve araştırmacı müminlerin özelliklerini ilimlerin ilginçlikleri, edeplerin boyutlarını, nefsin eğitimi, ahlakın iyileştirilmesi konusunda öğrettiğimiz **51 risâlede** açıkladık. Ey kardeş! İnşallah Allah seni onları okumaya, manalarını anlamaya ve içindekileri uygulama konusunda başarıya ulaştırsın.

"*Bütün Âlemin Düzeninin Niteliği*" hakkındaki onuncu risâle bitti. Onu, "*Sihir, Büyü ve Göz Değmesinin Mahiyeti*" hakkındaki risâle takip etmektedir.

8. Zümer, 39/73.
9. Âl-i İmrân, 3/31.

İlahi ve Dînî Yasalara Dair İlimlerin (*el-Ulûmu'n-nâmûsiyye ve'ş-şer'iyye*) On Birinci -İhvân-ı Safâ Risâlelerinin Elli İkinci- Risâlesi Sihir, Büyü ve Göz Değmesinin Mahiyeti Hakkında[1]

1. Çeviri: Doç. Dr. Murat Demirkol, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Öğretim Üyesi.

Rahmân ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla!

Allah'a hamd, seçtiği kullarına selam olsun, "*Allah mı daha hayırlıdır yoksa O'na ortak koşulan varlıklar mı?*"[2]

Ey kardeş! Allah seni ve bizi kendisinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, biz bundan önceki elli risâlede ilmin fenlerini ve hikmetin ilginçliklerini açıkladık, onları düzene koyduk, birçok ilmi, çok sayıda amacı ve derin hikmetleri onların içinde topladık ve onları yararlanacak öğrencilerin derecelerinin ve arayıcıların mertebelerinin gerektirdiği şekilde sıraladık. İlmi ehli olmayan ve değerini bilmeyen kimseye bolca vermemiz nasıl uygun değilse, aynı şekilde danışan ve arayan kimseyi ondan alıkoymamız ve hak edene cimrilik etmemiz de caiz ve helal değildir. Değerli kardeşlerimizden (*ihvân*) bu risâleleri elde eden herkesin layık olan kimseye bunlardan kavrayışına yakın olan ve onun işine yarayacağını veya mertebesine uygun olduğunu bildiği şeyleri *"Fihrist Risalesi"*nde yaptığımız sıralamaya göre tedricî olarak iletmesi gerekir. Nefsi ilimde bir dereceye yükseldikçe ve bilgide bir mertebeye ulaştıkça daha sonrakine çıkar ve nefsi yetkinlik mertebesine varıncaya kadar onları izleyen şeylere sevk edilir.

Biz bütün risâleleri dört kısma ayırdık: Birinci kısım, kendisiyle başlanan matematik kısım; ikinci kısım, onu izleyen cismânî ve tabii kısım; üçüncü kısım, nefsanî ve aklî kısım; dördüncü kısım ise onların sonuncusu olan kanunî (*nâmusî*) ve ilahî kısımdır.

Bu risâle, dördüncü kısım risâlelerin sonuncusu, elli birinci risâledir. Burada sihrin mahiyetini ve tılsım işinin niteliğini açıklamak istiyoruz. O, meşhur ilim ve bilgilerden ve kullanılan hikmetlerden biri gibidir. Onu âlimlerden duyduklarımız ve bizden önce geçen insanların kitaplarından öğrendiklerimizle kanıtlayacağız.

Kardeşim! Allah yardımcın olsun! Bil ki, bugün biz gafil insanların çoğunun sihirden bahsedildiğini duyunca, onlardan birinin onu doğrulamasının imkânsız olduğunu, onu üzerinde düşünülmesi ve bilgisiyle süslenilmesi gereken ilimler toplamından sayan kimseyi tekfir ettiklerini gördük. Bunlar, zamanımızın âlim geçinenleri ve geri kalmış ve insanların havas ve seçkinleri olduklarını iddia eden yeni yetme

2. Neml, 27/59.

filozoflarıdır. Çünkü onlar, ister kıt akıllı bir budala, ister ahmak bir kadın, isterse bunak bir aptal kocakarı olsun bu ilimle uğraşanları ve onu tanımadan elde etmeye dalanları görünce ve onlardan gelen bir sihir ve tılsım bahsini işitince cahillikle ve yalan ve hurafe tasdikçiliğiyle suçlanmamak için buna katılmaktan uzak durdular. Çünkü bu ilmi öğrenmek isteyen bu değersiz kimseler, onu, talebi gerektiren bir bilgi ve onunla ilgili bir maksat ve amaç olmadan düşük ve adi amaçları için istiyorlar. Onlar bunun hikmetin bir parçası, daha doğrusu hikmet ilimlerinin bir kısmı ve sonuncusu olduğunu bilmediler. Çünkü onun kalbi ondan önce gelen ilimleri öğrenmeye ihtiyaç duyar. Üç şeyin, yıldızlar, felekler ve burçların bilgisi olan astroloji (*ilm-i nücûm*) bunlardandır.

Burçlar on iki, felekler dokuz ve bilinen yıldızlar bin yirmi dokuzdur. Bunların dokuzu gezegendir. Bunları bu kitabın birinci kısmının üçüncü risâlesinde belirttik. Bu, takdimine ihtiyaç duyduğu her şeyi yıldız bilimlerine dâhil eder. Ama burçlar, yıldızlar ve feleklerden başka birisi baş, diğeri kuyruk olarak adlandırılan iki düğüm de onlardandır. Baş uğura, kuyruk uğursuzluğa delalet eder. Onlar ne iki yıldız, ne de iki görünür cisimdir; fakat onlar iki gizli olgudurlar. Zatlarının gizli, fiillerinin açık olması, âlemde hisse gizli kalan nefisler olduğuna delalet eder. Onların fiilleri açık, özleri (*zât*) gizlidir. Bundan önceki risâlede belirttiğimiz gibi onlar, ruhânîler, melek cinsleri, cin kabileleri ve şeytan grupları olarak adlandırılırlar. İlim, sihir ve tılsım erbabı bunu bilir. Bu manayı tam ve yetkin olarak öğrenmek için bizim bundan önceki risâlemizi oku. Ey kardeş! Onu okuduğunda ruhânîlerin bu âlemdeki fiilleri senin için gerçekleşecektir. Nitekim biz bunları orada zikrettik, sıraladık ve açıkladık. Onların delaletlerini bildikten sonra yıldızların fiillerini ve Ay feleği altındakilere etkilerini bilmek ise ruhânî hikmet, ilahî destek ve rabbanî inayetten bir parçadır. Bu ilmi bilen meşhur âlimlerin en büyüğü, Almagest (*el-Mecistî*) ve bu ilimle ilgili diğer kitapların sahibi olan Batlamyus ve öteki âlimlerdir.

Kardeşim! Bil ki, yıldızlar Allah'ın melekleri ve göklerinin krallarıdır; onları âleminin imarı, halkının yönetimi ve kullarının siyaseti için yaratmıştır. Onlar Allah'ın yeryüzünde kullarını gözeten ve peygamberlerinin şeriatlarını kulları üzerindeki hükümlerini onların yararına ve düzenlerini en iyi şekilde muhafaza ederek uygulamak suretiyle koruyan halifeleridir.

Kardeşim! Allah yardımcın olsun! Bil ki, bu yıldızların bu âlemdeki tüm cisim, ruh ve nefisler üzerindeki etki ve eylem şekillerini ilimde derinleşenler, bilgilere erişenler, ilahî ilimleri düşünenler ve Allah'ın yardımı ve ilhamıyla desteklenenlerden başkası bilemez.

Kardeşim! Bil ki, tümel ruhtan âleme doğru giden ilk güç, sabit yıldızlar denilen üstün parlak şahıslarda, onlardan sonra gezegenlerde, daha sonra onların altında yer alan ve maden, bitki ve hayvan şahıslarının oluşumunu sağlayan dört unsurda bulunur.

Kardeşim! Bil ki, tümel nefis güçlerinin tümel ve tikel bütün cisimlere geçmesi, Güneş ve yıldızların ışığının havada ve ışınlarının mahallerinde yer merkezine doğru yayılması gibidir.

Bil ki, gezgin yıldızlar (gezegenler) dolaşma ve yükselişte olması ve bazısının bazısından müzik oranı denilen en üstün oranda meydana gelmesi belli bir zamana tesadüf edince o sırada bu güçler bu güçler tümel nefisten yayılır ve bu yıldızlar vasıtasıyla bu âleme ulaşır; dolayısıyla olanların durumu en dengeli mizaç, en sahih tabiat ve en kaliteli düzene göre gerçekleşir ve bu haller mutluluk olarak adlandırılır. Eğer hal, belirttiğimizin tersine cereyan ederse, durum da tersine olur. O zaman bu ilk yönelişle değil, fakat *"Düşünceler ve Görüşler Risâlesi"*nde kötülüklerin nedenleri ve sebepleri bağlamında açıkladığımız gibi arızî sebeplerle olur. Ey kardeşim! Bunları oradan öğren.

Ey kardeş! Bil ki, kâinatın olmadan önceki bilgisinde hiçbir insan için yarar yoktur. Çünkü bu, hayatı çekilmez kılar. Bu ilim ancak kendisiyle ondan daha üstün olana yükselmek ve sebepler ve nedenleri bilmek suretiyle içindeki kötülüğü bilmek için istenir. Böylece nefis, gaflet ve cehalet uykusundan uyanır, hata ölümünden sonra dirilir, basiret gözü açılır, mevcutların hakikatlerini bilir ve geri dönüş (*meâd*) işi gerçekleşir; dolayısıyla dünyada züht hayatı sürdürür, musibetlere aldırış etmez ve Resulullah'dan (sav) nakledildiği gibi, astroloji ve felek hükümlerinin gereklerini öğrendiği zaman üzülmez ve kaygılanmaz. Nitekim o şöyle demiştir: "*Kim dünyada züht hayatı yaşarsa musibetler onun için önemsiz hale gelir.*" Allah Teâlâ'nın şu sözü bunu doğrulamaktadır: "*Kaçırdığınıza üzülmeyesiniz ve elinize geçene sevinmeyesiniz diye...*"[3]

Ey kardeş! Bil ki, bu ilimler beş kısma ayrılır: Birincisi, fakirliği ortadan kaldıran ve sıkıntıyı gideren kimya ilmi; ikincisi, olmuş ve olacak şeyleri anlamaya yarayan astroloji hükümleri ilmi; üçüncüsü, halkı hükümdarlara ve hükümdarları meleklere bağlayan sihir ve tılsım ilmi; dördüncüsü, bedenlerin sağlığını koruyan ve hastalık musibetlerini iyileştiren tıp ilmi; beşincisi, nefsin kendi özünü bilmesini ve yerleştiği yerde soyutlandıktan sonra şereflenmesini sağlayan soyutlama (*tecrîd*) ilmidir. Bir risâlemizde yıldızlar hakkında bir mukaddime ve bu risâleden önce bilgisi konusunda kendisine ihtiyaç duyulan bir şey olarak konuştuk. Sihir ve tılsım ilmi, astroloji hükümleri ilmine tabidir, onu takip eder ve onunla ilgilidir. Onunla ilgili faydalar çok ve meşhurdur. Tılsımların haberi ve onların çok olduğu işitilmiştir. Baş olanın ve zeytinin naklettiğinin haberi, timsah tılsımı, tahtakurusu tılsımı, yılan tılsımı, akrep tılsımı, eşekarısı tılsımı ve bir topluluktan sürekli kendisiyle ilgili haberler duyulan daha başkaları. Onlar üzerinde farklı zamanlarda ve değişik şekillerde ittifak caiz değildir.

Bununla birlikte eskilerin kitaplarında belirttikleri şeylerin ve yazdıkları haberlerin, bu ilmi inkâr edenlere ve şehâdet bakımından doğru olduğunu iddia eden kimseyi yalanlayanlara anlatılan şeyler olması gerekir. Bunlardan konusu taliplerine gizli kalmayan ve beyinsizlerin bizi yalanlamaya yol bulmadıkça söyleyeni yalanlanamayan ünü yaygın şeyler anlatılır. Biz diyoruz ki; filozof Eflatun, Siyaset Kitabı'nın ikinci bölümünde onun değerinin yüceliğini ifade etti. Dedi ki; Oruba şehri halkından olan Corcius koyun güden bir adamdı, o dönemde Oruba şehrini yöneten kişinin

3. Hadîd, 57/23.

ücretlisi idi. O zaman yağmur gelmiş, beraberinde depremler olmuş, dolayısıyla yeryüzünün bir yeri yarılmış ve koyun güden bu adamın olduğu yerde bir çukur meydana gelmişti. Adam bu çukuru görünce şaşırdı ve oraya indi. Orada birtakım ilginç şeyler gördü. Orada mevcut diğer şeyler yanında bir de bakırdan yapılmış bir at vardı. Elinde yarık bir küre vardı. Atın karnında da böyle bir küre gördü. Atın karnında bir miktarı ölü olan bir insan olunca gördüğü şey insan miktarından çoktu. Üzerinde elindeki altın yüzükten başka bir şey yoktu. Bu yüzüğü aldı ve çukurdan çıktı.

Çobanlar, her ay sürülerinin durumunu krala arz etmek için gerçekleştirdikleri toplanma âdetlerine uygun olarak toplandılar. O çoban da bu yüzüğü takmış olarak onlarla birlikte geldi. O diğer çobanlarla birlikte otururken eli birden yüzüğe gitti. Rahatını izleyen şey sebebiyle onu parmağında taşı içeri girinceye kadar çevirdi. Bunu yapınca birlikte olduğu oturanların gözünden kayboldu. Hatta onun oturduğunu fark etmediler ve onu görmediler. Kendilerinden yüz çevirdiğini gösteren bu olay hakkında konuşmaya başladılar. O bu konuşmaya hayret ediyordu. Sonra o, elini yüzüğe attı ve taşını dışarı çevirdi. Onu çevirince topluluk onu görmeye başladı. Bunu anlayınca kendisinde bu gücün olup olmadığını görmek için yüzüğüne vurdu. Ondan bu özelliğin aynen açığa çıktığını gördü. Şöyle ki yüzüğün taşını içeri çevirince gizlendi ve gözden kayboldu, dışarı çevirince açığa çıktı ve insanlar onu gördü. O sırada yüzüğündeki bu özelliği deneyince sinsice davrandı ve elçiler sayısınca krala varmaya çalıştı. Ona ulaşınca onu öldürdü ve şimdi onunla birlikte oldu.

Bir düşün, Filozof Eflatun'un fazilet ve aklına rağmen siyasetle ilgili telif ettiği herhangi bir kitabında bu mucizeyi yazdığını görüyor musun? Bununla birlikte onun yukarıda anlatılan bu yüzük tılsımının sonrasında bir gaye olan hikmetten dolayı yapıldığını düşündüğü kabul edilebilir ve sanılabilir. Öyle ki fiil gücünde, uyguladığı işte kendisinden çıktığı dereceye vardı. Ancak bu yeni yetmeleri böyle bir olayı yalanlamaya ve inkâr etmeye sevk eden sebep, içlerindeki tembellik, öğrenme arzusundaki zayıflık, guru ve hayâ azlığıdır. Bunlar bu ilimleri inkâr etmeye ve onun doğruluğunu savunan kimseleri yalanlamaya yöneliyorlar. Çünkü onlar bunu kendileri için daha kolay ve daha zahmetsiz buluyorlar.

Ey kardeş! Onların yolundan git, onları örnek al, onlara katıl veya onlara benze. Daha doğrusu, mutlu olmak ve bahtiyarlar ve şehitlerle birlikte başarılı olmak için ebediyen arayış fikrin, doğruya ulaşma amacın, hikmeti elde etme ve anlama arzun olsun.

Sonra İbn Maşer Cafer bin Muhammed bin el-Müneccim anlattı. Müzakere Kitabı'nda Şadib bin Bahr'a dedi ki; bana Muhammed bin Musa Enes el-Harezmî anlattı. O da dedi ki; bana Yahcub bin Mansur el-Müneccim anlattı. Dedi ki; ben ve bir grup müneccim Me'mun'un yanına gittik. Yanında bir topluluk ve önceden haber veren bir insan vardı. Biz onu tanımıyorduk. Kadıları çağırdı, onlar gelmeden bana ve gelen müneccimlere dedi ki; gidin, bir şey ile ve feleğin doğruluğuna ve yanlışlığına delalet etmediği güçlerle iddiada bulunan bir insanın iddiası için bir doğan tutun. Me'mun, bize, onun önceden haber veren birisi olduğunu bildirmedi. Bazı sahanlara geldik, doğanı sıkıca bağladık ve onu tasvir ettik. Doğanda bir dakika içinde Güneş

ve Ay ortaya çıktı. Takım yıldızında Oğlak burcu ve Jüpiter, doğana bakıyor. Dedi ki; benim dışımda gelenlerin hepsi onun doğru olduğunu iddia etmiyor. Ben dedim ki; o doğrudur ve onun Zühre ve Utarit'le ilgili delili vardır. Onun talep ettiği şeyin doğrulanması, doğru olmaz, onun için tamamlanmaz ve düzene girmez.

Dedi ki; nereden? Dedim ki; çünkü Güneş talihsiz olunca sebeplerin doğruluğu, Jüpiter'den, Güneş'in üçlenmesinden veya önünün kapatılmasındandır. Bu hal, Jüpiter'in düşüşüdür. Jüpiter ona muvafakat gözüyle bakar. Ancak o bunu bu burç için yuvarlak hale getirir. Burç onu kendisi için yuvarlak yapar. Düzeltme ve doğrulama gerçekleşmez. Venüs ve Utarit'le ilgili delil hakkında söyledikleri, bir çeşit saçmalama, süslü söz ve aldatmadır.

Buna şaşırdı ve "Aferin sana!" dedi.

Adamın kim olduğunu biliyor musunuz? Ben "Hayır" dedim. Dedi ki: "Bu adam kendisinin peygamber olduğunu iddia ediyor."

Dedim ki: "Ey Müminlerin Emiri, onun bununla ilgili delili var mı?" Ona sordu. Dedi ki: "Bende taktığım iki taşlı bir yüzük var, bende hiçbir değişiklik olmuyor; ama benden başkası taktığında gülüyor ve onu çıkarıncaya kadar kendisini gülmekten alamıyor. Yanımda bir Şâniy üretimi bir kalem var, onu tutup onunla yazıyorum; fakat onu benden başkası tuttuğunda parmağı hareket etmiyor."

Dedim ki: "Efendim, bu Venüs ve Merkür kendi işlerini yaptılar." Me'mun ona dediğini yapmasını emretti, o da yaptı. Biz bunun bir tılsım tedavisi olduğunu anladık.

Me'mun, peygamberlik iddiasından vazgeçinceye ve yüzük ve kalemde başvurup uyguladığı hileleri anlatıncaya kadar günlerce onunla birlikte oldu. Sonra Me'mun ona bin dinar verdi. Sonra biz ona bir lakap taktık. O zaman o, astrolojide insanların en bilgilisidir.

Kur'an'da birçok yerde sihirden bahsedilmesine ve bu bahsin tekrarlanmasına gelince; Bakara suresinde söylenen, bunu bir örneğidir: "*Süleyman (büyü yaparak) küfre girmedi. Fakat şeytanlar, insanlara sihri ve Babil'deki Harut ve Marut adlı iki meleğe ilham edilen (sihr)i öğretmek suretiyle küfre girdiler. Hâlbuki o iki melek; 'biz ancak imtihan için gönderilmiş iki meleğiz, sakın küfre girme;' demedikçe kimseye (sihir) öğretmiyorlardı. Böylece (insanlar) onlardan erkek ile karısını birbirinden ayıracakları sihri öğreniyorlardı. Hâlbuki onlar, Allah'ın izni olmadıkça o sihirle hiç kimseye zarar veremezlerdi.*"[4]

Sihrin gücü ve onun kişi ile karısının arasını açtığına dair bilgisi ulaştığına göre bundan sonra geriye ne kalmıştır? Kur'an bize anlattıktan ve biz doğruluğunu öğrendikten sonra bu haber hakkında artık şüphe olur mu? Aziz ve Celil Allah, Mâ'ide suresinde şöyle buyurdu: "*Hani sen İsrailoğullarına açık mucizeler getirdiğin zaman ben seni onlardan kurtarmıştım da onlardan inkâr edenler; bu ancak açık bir büyüdür, demişlerdi.*"[5] Allah, birinin ağzından En'am suresinde şöyle buyurdu: "*Eğer sana kâğıda yazılı bir kitap indirseydik, onlar da elleriyle ona dokunsalardı yine o inkâr edenler; bu apaçık bir büyüden başka bir şey değildir, diyeceklerdi.*"[6] Allah Azze ve

4. Bakara, 2/102.
5. Mâ'ide, 5/110.
6. En'am, 6/7.

Celle, Araf suresinde şöyle buyurdu: "*Firavun'un kavminden ileri gelenler dediler ki: Şüphesiz bu adam usta bir sihirbazdır. Sizi yerinizden çıkarmak istiyor. Firavun, ileri gelenlere dedi ki: Öyleyse siz ne düşünüyorsunuz? Onlar dediler ki: Musa ve kardeşini (bir süre) beklet ve şehirlere toplayıcılar yolla, bütün usta sihirbazları sana getirsinler. Sihirbazlar Firavun'a geldiler ve dediler: Galip gelenler biz olursak mutlaka bize bir mükâfat vardır, değil mi? Firavun dedi ki: Evet, üstelik siz benim en yakınlarımdan olacaksınız. Dediler ki: Ey Musa, ya önce sen at ya da önce atanlar biz olalım. Musa, siz atın, dedi. Bunun üzerine onlar (ellerindekileri) atınca insanların gözlerini büyülediler ve onlara korku saldılar, büyük bir sihir yaptılar.*"[7]

Kur'an'ın sihre önem verdiğini görmüyor musun? Allah Teâlâ şu surede buyurdu ki: "*Sihirbazlar secdeye kapandılar.*"[8] Yine orada: "*Dediler ki: Bizi büyülemek için her ne getirirsen getir, biz sana inanacak değiliz.*"[9] Yunus suresinde: "*İçlerinden bir adama, insanları uyar ve iman edenlere, Rableri katında kendileri için bir doğruluk makamı bulunduğunu müjdele diye vahyetmemiz, insanlar için şaşılacak bir şey mi oldu ki kâfirler; bu apaçık bir sihirbazdır, dediler.*"[10] Allah Teâlâ yine aynı surede: "*Katımızdan kendilerine hak gelince, şüphesiz bu apaçık bir sihirdir, dediler*"[11] Allah Teâlâ, İsra suresinde dedi ki: "*Onlar seni dinlerlerken hangi maksatla dinlediklerini, kendi aralarında konuşurlarken o zalimlerin; siz ancak büyülenmiş bir adama uyuyorsunuz, dediklerini çok iyi biliyoruz.*"[12] Yine orada: "*Ant olsun, biz Musa'ya apaçık dokuz mucize verdik. İsrail Oğullarına sor: Hani Musa onlara gelmiş ve Firavun da ona: Ben senin kesinlikle büyülendiğini zannediyorum ey Musa, demişti.*"[13] Allah Teâlâ, Tâhâ suresinde buyurdu ki: "*Şöyle dedi: Ey Musa, sihrin ile bizi yurdumuzdan çıkarmak için mi geldin? Biz de mutlaka sana karşı onun gibi bir sihir yapacağız. Bunun için seninle bizim aramızda uygun bir yerde senin de bizim de caymayacağımız bir buluşma vakti belirle.*"[14] Yine orada: "*Şüphesiz bu ikisi, sihirleri ile sizi yurdunuzdan çıkarmak ve en üstün olan dininizi ortadan kaldırmak isteyen birer sihirbazdırlar.*"[15] Yine orada: "*Bir de ne görsün, onların ipleri ve değnekleri yaptıkları sihirden dolayı kendisine hızla sürünür gibi görünüyor.*"[16] Yine orada: "*Şüphesiz ki biz, günahlarımızı ve bize zorla yaptırdığın sihri affetmesi için Rabbimize inandık. Allah'ın vereceği mükâfat daha hayırlı ve daha kalıcıdır.*"[17]

Ey kardeş! Allah yardımcın olsun, bu da Kur'an'ın bu yerlerde sihri tekrar takrar anmasında duyduğun ve gördüğün gibidir. Onu asılsız bir batıl olarak mı görüyorsun? Kullardan birini büyülemekten ve bunu söylemekten Allah'a sığınırım! Şimdi

7. A'raf, 7/109-116.
8. A'raf, 7/120.
9. A'raf, 7/132.
10. Yûnus, 10/2.
11. 10/Yûnus, 76.
12. İsrâ, 17/47.
13. İsrâ, 17/101.
14. Tâhâ, 20/57-58.
15. Tâhâ, 20/63.
16. Tâhâ, 20/66.
17. Tâhâ, 20/73.

aynı şekilde diğer şeriat sahiplerinin tâbi oldukları şeylere ve uydukları ve doğruluğunu tasdik ettikleri kitaplarda olanlara dönüyoruz. Tevrat'ta yazılı olan ve iki ümmetin, Yahudiler ve Hıristiyanların birlikte itibar ettikleri ve doğruluğunu ikrar ettikleri şeyler bu gruptadır. Tevrat, Yahudilerin ve Hıristiyanların ellerinde aralarında hiçbir farklılık olmaksızın, bilakis doğruluğu ve içindekilerin hakikati konusunda ittifak ederek İbranice, Süryanice ve Arapça olarak mevcuttur. Orada Isu kıssası hakkında şöyle dediği yazılıdır: "Isu, avcı İshak'ın oğluydu. O her ava çıktığında Kenan oğlu İbn-i Nemrud da çıkıyor ve şöyle diyordu: "Benimle seni yendiğim takdirde avını almam üzere güreş." İbn-i Nemrud'un üzerinde Âdem'in cennetten çıkarken üstünde bulundurduğu gömlek vardı. Onda Allah'ın yarattığı vahşi hayvan, kuş ve deniz hayvanlarının resimleri vardı. Âdem vahşi bir hayvanı veya başka bir şeyi avlamak istediğinde elini gömleğinde onun üzerine koyuyordu. Bu şey, o gelip alıncaya kadar şaşkın, durmuş ve kör halde kalıyordu. İbn-i Nemrud, Isu bin İshak ile her güreştiğinde onu yakalıyor, yere çalıyor ve avını alıyordu.

Isu'ya yapılan bu muamele uzayınca İbn-i Nemrud'un yaptığı şeyi babası İshak'a şikâyet etti. İshak ona dedi ki: "Bana gömleği tasvir et." O da onu tasvir etti. İshak ona dedi ki: "Bu, Âdem'in gömleğidir, bunu taşıdığı sürece onu yenemezsin. Sana güreşmek talebiyle geldiğinde ona gömleği çıkarmasını söyle. Bunu yaparsa onunla güreş. Sen onu yeneceksin. Onu yendiğinde gömleği al ve dön."

Isu avlanmak amacıyla dışarı çıktı. İbn-i Nemrud, âdeti olduğu üzere onun yanına geldi ve güreşmek istedi. Isu ona dedi ki; gömleğini çıkarırsın, sonra güreşiriz. İbn-i Nemrud gömleğini çıkardı, Isu da elbisesini çıkardı ve güreştiler. Isu onu yere çarptı ve göğsü üzerine oturdu. Sonra Isu fırladı, gömleği ve avı aldı ve dönmek üzere kaçmaya başladı. İbn-i Nemrud'un karada yürüyecek takati kalmadı. Şöyle dedi: "Oğlum, gömlek üzerinde olduğu sürece o seni yenemeyecek. Ava çıktığında ve bir şey avlamak istediğinde elini gömlekteki onun resmi üzerine koy, sen onu yakalayıncaya kadar dursun."

Isu, vahşi bir hayvanı avlamak istediğinde elini gömlekteki onun resmi üzerine koyuyor, o da Isu gelip kendisini yakalayıncaya kadar kör ve görmez halde duruyordu. Buradan elini sokuyor ve gömlekle avlıyordu. Ey kardeş! İşte bu, Tevrat'ın doğruluğunu kabul eden ve asla inkâr etmeyen bütün Yahudi ve Hıristiyanların bildiği meşhur bir haberdir. Yine Tevrat'ta, İkinci Sifir'de Yakub ile dayısı Laban kıssasında şöyle der: "Rahil, Yusuf'u doğurunca Yakub, Aban'a dedi ki: Ben çocuklarımla birlikte hareket edip ülkeme, mekânıma ve yerine gidinceye ve kendileriyle sana hizmet ettiğim karılarımı verinceye kadar beni gözet ve yürü. Laban dedi ki; sana ne kadar ücret vereceğimi söyle. Yakub dedi ki; dört. Sürünü güderim, onları gece gündüz korurum, sürünün tatmamı için çabalarım. Her şişman kızılı, her benekliyi, her siyahlıkta beyazlıkla parlayan kuzuyu, her beyaz karışık renkli koyun ve keçiyi serbest bırakırım. Fakat bugün bu, bu ayrılmaya göre daha belirgin ve daha yaygındır. Fakat bu günden sonra daha tozlu, daha beyazlı ve daha kızıl keçi veya siyahlık ve beyazlıkta parlayan koyun üzerinde daha belirgindir. Dedi ki; zararı yok, evet, belirttiğin gibi. O gün beyazlı tekeler, sürüsündeki beyazlı, benekli ve kızıl olan, içinde

beyazı olan ve siyahlık ve beyzalıkla parlayan her hayvanı ayırdı ve onları oğlunun eline teslim etti. Yakub, kendi sürüsünün otlağıyla Laban'ın sürüsünün otlağını ayırdı. İkisi arasına üç günlük mesafe koydu. Her birisinin sürü ayrı olarak bir yerdeydi. Yakub, Laban'ın geriye kalan sürüsünü de güdüyordu. Yakub, bir miktar yaş badem ve çınar bitkileri aldı, onların kabuklarını soydu ve kabukları beyazlattı ve bitkileri sürünün sulanmak için geldiği yerdeki içilebilir su yatağında biriktirdi. Sürüyü karşılıyor, sürü seviniyor ve karınlarında çocukları hareketleniyorlar ve bitkileri görünce sürü güzel olarak ürüyor. Her yıl sürünün taşıdığı ilk şey, önce gelendir. Yakub, bu bitkileri güvenli bir sulak yerde biriktirmeye başladı. Onları sürünün arkasında biriktirmez. Adam zengin oldu ve hayvanları çoğaldı."

Hiç kimsenin reddedemeyeceği bu hadise aynen Tevrat'ta da vardır. Ey kardeş! Onu öğren. Sonra aynı şekilde Yahudilere göre Tevrat'la aynı konumda olan İsrailoğulları krallarının haberlerine dair kitaplarda, içlerinde Şamuel adlı bir peygamberin olduğu zikredilir. O, peygamberler (as) arasında meşhurdur. Onun bir kitabı vardır. Hıristiyanlar ve Yahudiler onun peygamberliğini, kadrinin yüceliğini ve ellerindeki kitabını kabul ve tasdik etmektedirler. Kitapta onun Yahudiler için Tâlut adlı bir kral tayin ettiği belirtilir. Allah Teâlâ, Amâlik ile savaşmasını emretti, o da yaptı. Ancak o, onların hayvanlarını kabul eden kimseyle ters düştü ve krallık mertebesini kaybetti. Davud onun yolunu izledi ve Şamuel öldü. Tâlut sihirbaz ve kâhinleri öldürmeye yöneldi. Öldürülen öldürüldü, kaçan kaçtı. Filistinliler onunla savaşmak için girişimde bulundular. Onlar için kâhinleri topladı. Kendisini hedef alan ordunun çokluğundan korkuya kapıldı. Âdeti olduğu üzere peygamber, sihirbaz, kâhin ve hâkimlerden sözüne güvenen hiçbir kimseyi bulamadı. Bundan dolayı huzursuz oldu ve maiyetindekilere şöyle dedi: Benim için işimin akıbetini soracağım bir sihirbaz arayın. Bir sihirbaz kadın gösterildi. Ona güvendi ve ondan kendisi için bunu soracağı bir peygamber yaratmasını istedi. Ona hangi peygamberi yaratmasını seçtiğini sordu. Şamuel'i seçti, o da yarattı. [Kadın] onu görünce korktu ve çığlık attı. Tâlut ona dedi ki; benden korkma! Ne gördün? Dedi ki; Rabbin melekleri gibi yerden yükselen bir bornoz taşıyan yaşlı ve parlak bir adam. Tâlut onun Allah'ın gönderdiği Şamuel olduğunu anladı. Huzuruna vardı ve önünde eğildi. Şamuel dedi ki; Tâlut, beni niçin geri döndürdün ve dirilttirdin? Yeryüzü Filistin halkından dolayı bana dar gelmesi, onların benimle savaşması, Allah'ın inayetinin benden uzaklaşması ve onun rüyaları benden alıkoyması sebebiyle işim hususunda istişare etmek için seni çağırdım. Şamuel dedi ki; Allah krallığı arkadaşın Davud'a devretti. Amâlik hayvanlarına yaptıklarınızdan dolayı sana ve İsrailoğullarına kızdı. O, size karşı Filistin'e yardım etti ve onları sizden üstün kıldı. Yarın benimle beraber ölüler arasında olacaksın. Bayıldı, sihirbaz kadın onu tanıdı, ona ve yanındaki adama yöneldi, Ayılıncaya kadar onun yanında kaldılar, gecelerini onlara kattılar ve sabahlayarak ayrıldılar. Savaş kızıştı, İbraniler hezimete uğradılar. Aralarında savaş arttı. Tâlut üç oğlu öldürdü. O mızrağına yaslandı, onu sırtından çıkardı. İsrailoğulları Davud'u kral yapmak üzere toplandılar. O da onları düşmanlarına karşı savundu.

Ey kardeş! Bütün bunlar hakkında haberler gelmiştir. Filozoflardan gelen şeyler bunlardandır, peygamberlerden gelen şeyler ve şeriat kitapları bunlardandır ve daha önce sihirle ilgili olarak Kur'an'dan aktardıklarımız bunlardandır.

Bütün bunlar asılsız bir yalan, kendi kendilerini inkâr eden bu şaşkınların ve cehaletleriyle adlandırdıklarını yalanlayanların yanında zikrettikleriyle ilgili ahmaklık ve aptallık ve akıllarının kıtlığı, ilimlerinin azlığı ve hakiki ilimlere ulaşmaktan mahrum olmaları sebebiyle onlara karşı kibirlenme, övünme ve böbürlenme uydurdu. Dolayısıyla inkâr ve yalanlamayı onlar için hafif buluyorlar. Allah, yardım istenendir. Ondan başarı ve seçimin iyisini isteriz.

Tılsım ilimleri ve fiilleri iddiasında bulunanlardan işittiklerimizin sonuncusunun, bize haberleri nakledilen ve eserlerine ulaştığımız Yunanlılar olduğunu söylüyoruz. Onların insanlar nezdinde çeşitli isimleri vardır. Sabiîler, Harrasîler ve Hatufîler bunlar arasında yer alır. İlimlerinin esaslarını siyaset ve dinlerle ilgili yeni ortaya çıkan sanatların ve ilimlerin ülkelerde taşındığı şekliyle Süryanîlerden ve Mısırlılardan almışlardı. Onların ilklerinin başkanlarından dört tanesi vardır. Birincisi Eadmayun, [ikincisi] Hermes, [üçüncüsü] Lumehris, [dördüncüsü] Eratos'tur. Sonra onların orduları, Pisagorcular, Aristanuniler, Eflatuncular, Okorusçulara ayrıldı.

Onlar âlemin küre şekilli olmak dışında alan bakımından sonlu olduğunu ve varlığının ikinci bir ilkesinin bulunmadığını iddia ederler. O, Yüce Yaratıcıya ancak nedenli-neden ilişkisi şeklinde bağlıdır. Onlar yeryüzünden ibaret olan âleme ait işlerin aynı şekilde birkaç konuyla tamamlanacağını ileri sürmektedirler. Birincisi, karışım ve bileşimi kabul eden madde, yani dört unsurdur. İkincisi, şahıslardaki hareketli ve durgun nefislerdir. Üçüncüsü, semavî âlemin dört unsuru ve onlardan doğanları nefislerin maddede yapıcının her mevzu için sanat etkisini gösterebileceği hareket ettirme, durdurma, toplama, ayırma, sıcaklık, soğukluk, yaşlık ve kuruluk gibi etkilerini kabul edecek şekilde hareket ettirmesidir. Dördüncüsü, Yüce İlah Subhanehu ve Teâlâ'nın oradaki bütün mevcutların güçlerini koruması, onları yardımıyla desteklemesi, onların amaçlarını ve maksatlarını tamamlaması ve mevcut işleri yedi yıldıza bölüştürmesidir.

Onlar, sabit yıldızların, güçlerinden karışım olmak ve fiillerinde onlara yardım etmek üzere gezegenlere bölüştürüldüğünü iddia ettiler. Burçlar feleğinin sonu olan sabit yıldızlar feleğine dokunan dokuzuncu feleğin kendisine özgü bir suretle şekillendiğini ve onun her bir derecesinin biri kuzeyde, diğeri güneyde olmak üzere iki kısma ayrıldığını iddia ettiler. Tılsımcıların belirttiğine göre onlarda zaman boyunca kendilerine ilişen etkiler sebebiyle gözetimin tam olduğu suretler vardır.

Yeryüzüne ait işleri yedi yıldıza bölüştürünce ve bunları onların yönetimi ve onlara etkisi altında sıralayınca yönler, iklimler, bölgeler, şehirler ve yörelerde aynı yöntemi takip ettiler. Onlara göre cisimlerle alakalı olmayan ve oradan yüce ve oranın kir ve pisliklerinden yüksek olmaları nedeniyle hiçbir şekilde cennette ikamet etmeyen nefisler vardır. Bunları ilahî nefisler diye adlandırırlar. Bunlar onlara göre iki kısma ayrılırlar: Birinci kısmı bizzat iyi olup onları melekler olarak adlandırırlar ve hayırlarını çekebilmek için onlara yaklaşırlar. İkinci kısmı bizzat kötü olup onların

şahıslarını şeytanlar diye adlandırırlar ve onlara şerlerinden sakınmak için yaklaşırlar. Onlardan her birisi için belli bir dua, belirli bir tütsü ve sayesinde istediklerine ulaşabilecekleri bir amel şekli ihdas ettiler.

Yıldızların bedenine ait ve onlardan ayrılmayan başka nefisler vardır. Bununla birlikte onlar, yeryüzü âlemiyle, orada iki tür tasarrufta bulunarak ilgilidirler: Birisi, astroloji kitaplarında belirtildiği gibi, bedenlerin tabiatlarıyla ilgilidir. İkincisi, onların nefisleriyle ve bedenlere ait, onlardan ayrılmayan ve bedeni ancak bozulmasından dolayı ayrıldığı ölçüde terk eden nefislerle ilgilidir. Bu nefisler tabakasında insan bedeninde oturan, onunla ve orada tasarrufta bulunan ve onlardan ancak nefsin diğer hayvan ve bitki şahıslarından ayrılması gibi ayrılan bir tür vardır. İçinde kendisinden inkılâp ve onların ikametine elverişli maddeye düşüş talep edinceye veya kurtuluşlarını idrak edebilinceye kadar eziyet etmek için onları Tus denizine, yani esir küresine katar.

Kendilerinin bu yolla bilebildiklerini iddia ederler. Bunun sebebi, onun huy ve âdetlerini gözlemlemeleridir. Onun tabiat konusundaki tasarrufunda düşüncesizlik, görüşsüzlük, ilim, fikir ve dinin yardımını veya bir görüşün incelenmesini kabul etmeme yönüyle hayvana benzediğini görünce onun nefsinin ev yapımı ve insanlık nefsinin ikametinden başka bir işe yaramayan hayvanî bir nefis olduğuna hükmettiler. Diğer tür, sağlıklıyken içinde feleklere yükselebileceği, kendilerinde durabileceği ve haz alabileceği; hastayken onlardan düşüp bedende durabileceği, onlarla ilgilenebileceği, onlarla haz alabileceği ve acı çekebileceği nefislerdir. Bunlar insanî ve beşerî nefislerdir.

Aynı şekilde onlar, insanın akıbetinin ölümden sonra, dünyadan ayrılınca nereye döneceğini bilebildiklerini iddia ederler. O, haliyle ilgili dilediğine güç yetirir. Her bir görüş ve dinî konu için inanılan şey vasıtasıyla ahlâk türlerinden birine dönüşme ve amel çeşitlerinden herhangi birisine doğru hareket etme söz konusudur. Müntesipleri aşırı derecede vahşileşip ilkelleşen görüş, cedel ve zıtlaşmanın bol olduğu görüş, nefis öldürme ve mal gaspının çok olduğu görüş, hayvan boğazlama ve et yemenin aşırı olduğu görüş ve varlığını herhangi bir amele dalmaya borçlu olan daha birçok görüş bunun örnekleridir. Bu davranışlar insanda artış gösterince ona sürekli yaptığı ve kendisiyle tanındığı âdetinin gerektirmesi sebebiyle birtakım huylar kazandırır.

Aynı şekilde ahlâk/huy türlerinden her birinin insanlarda mevcut olması halinde, herhangi bir hayvan türünde daha güçlü ve daha belirgin olduğunu iddia ettiler. Nitekim yiğitlik aslanın, düzenbazlık kurdun, kurnazlık tilkinin, aşırı arzu domuzun, gamsızlık eşeğin, alçaklık devenin, dalgınlık kertenkelenin, inatçılık sineğin, edepsizlik ayının, tutku maymunun, haksızlık yılanın, hırsızlık saksağanın, gasp etme şahinin, korkaklık tavşanın, yerleşiklik geyiğin, kızışmışlık tekenin, kibir tavus kuşunun, ihanet karganın, unutkanlık farenin, tekelcilik karıncanın, pratiklik köpeğin ve benzeri huylar daha başka hayvan türlerinin [karakteristik huyu]dur. Bazı hayvan türleri bu huyların bazısında ortaktır. Azlık ve çokluk bakımından farklılık gösterirler. Bunların her miktarı herhangi bir türe özgüdür.

İnsan bu derecelerin herhangi birisinde olunca, bu huydaki nasibi, sürdürürken öldüğü miktar olan bu türe intikal eder. O, bu yolun feraset sahibinin yolunun aksi

olmasına benzer. Çünkü yaratılıştan huyların çıkarılmasına bu yoldan ulaşılır. Yerleştikleri her bedende ve ait oldukları her mizaçta nimet ile azap ve acı ile haz onlardan dolayı birbirine karışır. Böylece bu, onlar için bir hile ve onların aidiyet süresi boyunca bir bağ olur. Onlardan üzerlerinde meydana gelen şeyleri tam olarak alıncaya ve kendilerine ait şeyler tamamlanıncaya kadar onda onların hapishanesinden birtakım şeyler meydana gelir. "*Allah, kullara haksızlık etmez.*"[18]

Bütün bu belirttiğim ve anlattığım şeyler, sihir ve tılsımla ilgili görüşlerinin onaylanması bağlamındaki esaslar ve ilimlerinin öncülleri kapsamında yer alır. Eğer sözü uzatmaktan kaçınmak ve özetlemeyi talep etmek için zikrettiklerimin çoğunu terk eder ve anlattıklarımın çoğunu bırakırsam mıknatıs ve benzeri özelliklerin fiili gibi onlara göre özellikler kitabında anlatılanlar konumundaki şeyleri zikretmeyi terk etmiş olurum. Ben onu ortaya çıkması için bıraktım. Ancak -Allah yardımcın olsun- ey kardeş, ben, onların tüm amaçlarını kavraman ve araştırdıkları konudaki hallerini düşünmen için başka bir cümleyi zikredeceğim. Aynı şekilde, zihinlerinde bu öncüller yerleştiği, onlara alıştıkları ve uzun süre daldıkları zaman onları dallara ayırdıklarını, üzerlerine bina ettiklerini ve şöyle dediklerini iddia ettiler: Daha önce bahsedilen bu husus yerleşik ve sürekli olunca, "yıldızlar" ve cisimleri yöneten "nefisler" bu ilim ve kudret durumunda olunca ve bunlar bizim için elverişli ve üzerimizde yönetici olunca ihtiyaç, şu iki durumun gerçekleşmesi için bizi onlara yakınlaşmaya ve bizde bozulan şeyleri düzeltme, zorlaşan şeyleri kolaylaştırma ve doğrudan sapan düşünce ve görüşlerimizi engelleme hususunda onlara boyun eğmeye zorlar: Birincisi dünyada iyi yaşamak, ikincisi kendini ahirete adayabilmektir.

Bir yıldıza veya onun nefsine yakınlaşmak isteyince onun tabiatına uygun olduğu anlaşılan ameller işlediler ve o zaman onun kudreti kapsamına giren ihtiyaçlarını istediler. Diyorlar ki; onlar doğal amel türlerinden birini yaptıkları ve onunla astroloji hükümleriyle ilgili hiçbir şeye karşı çıkmadan kendilerini gözeten yıldıza yakınlaştıkları zaman onun ihtiyacı karşılamadaki etkisi, bu yıldızın onlardan sadece iradî olarak uzaklaşması nedeniyle zayıf olur.

Böylece, eylemde bulundukları ve ihtiyacı aramada doğal eylemleri dikkate almadan astrolojik tercihler yolunu izledikleri zaman onların yerine getirilmesindeki etki yine zayıf olur; daha doğrusu, yıldızın onlarda sadece doğal olarak tek olması sebebiyle neredeyse çoğunlukla gerçekleşmez. Nitekim bununla ilgilenen, onu kendi açısından olmaksızın yorumlayarak araştıran ve başka bir yönden isteyen kimselerin çoğunun ahmaklardan, bu konuyu az bilen avamdan ve bu sanatın, yani tılsım ve sihir sanatının esaslarını bilmeyenlerden olduğunu işitir ve görürsün. Onlar bu iki konuyu bir araya getirip ihtiyaçlarını araştırmada iki yol tuttuklarında orada kendileri için yıldızın tabiatı ile iradesinin bir araya geldiğini iddia ederler. Bu, sebep açısından daha kesin ve araştırma ve amaca ulaşma bakımından daha iyidir.

Onlar bu eylemin nüfuz edilmiş sır ve zayıflamış niyetten çıkması halinde abes ve tutku yerine geçeceğini, ondan faydalanmanın ortadan kalkacağını ve belki de onun tersine ve içinde zarara yol açacağını iddia ediyorlar. Astroloji kitaplarında mevcut

18. Âl-i İmrân 3/182.

ve zikredilmiş olduğu gibi, tecrübenin yönelttiği şeye dayanarak herhangi bir yıldızın bölümlemesinde bulunan şehirlere bakıyorlar, onları birbirinden ayırıyorlar ve hangisinin yüksek derecesindeyken onun egemenliğinde, hangisinin evindeyken onun egemenliğinde, hangisinin önemli halindeyken onun egemenliğinde ve hangisinin kendi tarafındayken onun egemenliğinde olduğunu düşünüyorlardı. Onların gözünde [şehirlerin] halleri için yerleşiklik ve hadiseleri için inceleme açıklık kazanınca bu yıldızın o şansların bir kısmında meydana gelmesini beklediler, bu hisseyi tekelinde bulunduran o şehrin bu yıldızı için bir mabet yapmaya başladılar, onunla birlikte ona kendi derecesinde olan yıldızlar ve suretlerden koruyucular tasvir ettiler, bunları o mabede koydular, onun için birtakım ameller ihdas ettiler, onları muhafızların yanına bırakacakları ve onun bölümlemesi altına giren hisseler içinden bu hissede olduğunda sorması muhtemel emirlerin zikrini ekleyecekleri bir kanun kitabına kaydettiler ve her yılın bu gününü o mabette bu yıldız için bayram haline getirdiler. İnsan onlardan biridir; müstağni kalamayacağı bir ihtiyaç belirdiğinde onu bir yerde, yani mabette ister. Onu tanıdıkları zaman bu mabet için ona layık bir adakta bulunur, bayram günü bunu onun huzuruna çıkarır, kendisi için yazılmış olan işleri yapar ve ondan ihtiyacını ister.

Bu konudaki örnek, ihtiyaçların ayırt edilmesidir. Mesela, Güneş -yüksek konumu olan- koç burcunda olunca yükselen dereceye yerleşir ve kendileri için sihir yapılabilen ihtiyaçlar ancak yükselenin beşincisi olan aslan burcu sebebiyle beşinci burç kısmına ait çocuk, haz ve sevinç gibi şeyler olur. Aslan burcunda olunca ve dolayısıyla yükselen derecesine yerleşince kendileri için sihir yapılabilen ihtiyaçlar, onların yüksek konumu ve yükselenin dokuzuncusu olan koç burcu sebebiyle bizzat din işleri, din adamları, kadılar ve kutsal kitaplar gibi şeylerle ilgili olur.

Ay, onun yüksek konumu olan ve yükselene yerleşen Boğa burcunda olunca, ihtiyaçlardan ancak yükselenin üçüncüsü olan Yengeç burcu sebebiyle üçüncü kısımdaki kardeşler, kız kardeşler, akrabalıklar ve yakın kitaplar gibi ihtiyaçlar gerçekleşir. Yengeç burcunda olup yükselene yerleştiğinde onunla ancak ümit ve mutluluk gibi on birinci kısımdaki işler gerçekleşir ve ihtiyaçlar giderilir. Yıldızların diğer hisseleri de bu şekildedir.

Gezegenleri ona birçok hisseyi gerekli kılması sebebiyle mabetlerden/heykellerden oluşturdular. Onlar içinden Güneşin birçok yüksek konumu vardır. Dediler ki: Ayın peygamberler, şeriatlar ve sünnetler gibi birçok yüksek konumu vardır. Diğer gezegenler için de böyledir. Onlar, tecrübenin kendilerini buna ve etkileri güçlü bir bilgiye götürdüğünü iddia ettiler. Geçen siryüs/akyıldız olan "Zorba Köpek", hediye olan "Orun", nişancı takımyıldızı olan "Herus" ve büyük siryüsün kızları arasındaki küçük yıldız olan "Sehi" bunlardandır.

Aynı şekilde sanki soyut nefisler imiş gibi daha başka mabetler/binalar da yaptılar ve onları yıldızlar ve ihtiyaçlar konumuna getirdiler. Cehennem ve ateşten sorumlu melek olan "Felutî", denizden sorumlu melek olan "Felusdur", rüzgârlardan sorumlu melek olan "Mucas", cinden ortaya çıkan harikalardan sorumlu olan "Yims", dalgalardan sorumlu melek olan "Fortus" ve tahayyül ettikleri daha başka şeyler bunlar-

dandır. Böylece onlar için seksen yedi mabet/heykel tamamlandı. Sonra eylemin bu şeklinde bütün gezegenlerin, çizgilerinde olduğu bir vakitte bir mabet yaptılar ve onları iki kısma ayırdılar: Birisini erkekler, diğerini kadınlar için tahsis ettiler. İki kısmın her birisinde, duvarlarında delik ve kapısında çatlak olmayan büyük bir ev vardır. Hatta kapısı örtülünce ışıktan eser kalmaz. Kapısını güneye bakan taraftan, önünü kuzeye bakan taraftan yaptılar ve on iki burcu onların adlarıyla tasvir ettiler. Gezegenlerin suretlerini her biri uygun maddeden üretilmiş olarak oluşturdular: Güneş altından, Ay gümüşten, Zühal/Satürn demirden, Müşteri (Jüpiter) cıvadan, Merih (Mars) bakırdan, Zühre (Venüs) kaliteli kurşundan ve Utarid (Merkür) kalitesiz kurşundan.

Her birisini yükseleni astroloji kitaplarında açıklanan bir burçta kendi şeklinde gösterdiler, Önlerinde, un renginde, istek formunda konulmuş ve yüzleri heykellere dönük yedi yuvarlak cismin bulunduğu şeffaf bir mahal vardır. Her birinin üzerinde kızıl topraktan yapılmış mızrağı sağlamca yerleştirilmiştir. Her birisi yedi gezegenden birinin adıyla anılır. Putlara yakın olan Ay'a aittir ve onun bir dönüşü vardır. Onlara uzak olan Satürn'e aittir ve onun yedi dönüşü vardır. Her birinin dönüşü oluş mertebesine göredir. Her birinde bir tek tütsüsü olan bir buhurluk vardır: Güneşinki ud, Ay'ınki böbrek, Satürn'ünki güzel koku, Jüpiter'inki amber, Merih'inki senderus[19], Venüs'ünkü zaferan, Utarid'inki sakız ağacıdır. Yıldızlarının kuzeyinde bir şarap ibriği, horoz ötmeden önce kesilen ılgın ağacından yapılmış üç uzun değnek, sapı ondan yapılmış demir bıçak ve kaşı ondan yapılmış, tırnak kadar saydam ve üzerine iblislerin reisi Carcas'ın resmi işlenmiş bir demir yüzük vardır. O Carcas mabedine geldiğinde delikanlıları ve genç kızları kendi dinlerine katarlar. Orada horozlar kesilir ve daha sonra açıklayacağımız iki sır okunur. Kâhinlerin reisi gelir, erkeklerin bulunduğu bir eve girer ve Güneş batmadan önce maddenin hizasındaki bu mekâna oturur. Kapı kapatılır, lamba yakılır, karanlık aydınlanır. O, sol ayağım yayarak, sağ ayağını dikerek, sol elinin başparmak, işaret parmağı ve orta parmağını yere koyarak ve sağ elinin aynı parmaklarını kaldırarak oturur ve o vakit horoz ötmeden önce şu manaya gelen bir söz söylemeye kalkışır: Ey carcasların carcası, iblislerin iblisi, şeytanların büyüğü ve bütün cinlerin ulusu! Beni rızan ve imdadından başkasının kurtaramayacağını bilerek senden istiyor, sana yalvarıyor ve kendimi önüne atıyorum. Çünkü sen bende his konumundasın, nefis evinde oturmaktasın ve Güneş ışınları altındaki şeylere hükmetmektesin. Seninle karışımlarımız hareketli, organlarımız çeşitli, yaratılışımız bozuk, düşüncelerimiz karışık, ayaklarımız sarsılmış haldedir. Bu gecemizin sabahında bazı gençlerimizi davetimize katmaya ve meleklerimizin sırrını onlara işittirmeye niyetlendik. Bizimle birlikte gel, lehimizde ve aleyhimizde şahit ol, şerrini ve felaketini üzerimizden uzaklaştır, hilekâr ve düzenbaz arkadaşlarını bulunduğumuz yerden kov. Sana kurban sunuyor ve önünde, sana çok düşmanlık eden düşmanlarından mavi ve parlak bir düşmanı boğazlıyorum. Bu ona yapılan övgü (*hamd*)dür, ipek binasına çıkar, ağaçların dallarına tırmanır, ağaçların

19. Senderus: Ermenistan bölgelerinden getirilen, kehribara benzeyen ve ilaç yapımında kullanılan, hatta kalitesini artırmak için mürekkebin içine katılan bir ağaç veya maden zamkı.

üzerinde kurutur, gök gibi ve ikazla çırpar. Dolayısıyla ruhun ondan ürker, dilin onun korkusundan kekeler, onun gelişiyle kaçarak ona sırtını dönersin ve ondan ürkerek kaçarsın. Bunu senin için çizilmiş bir resim ve sırrıma duyurduğum her olayda bilinen bir kanun yapıyorum ve onu emrimi uygulayacağın her şeyde senin için hareket ettiriyorum.

Horozlar öttüğünde o senin konuşmanı engeller ve uyku gibi yararlandığı şeylere yönelir. Şafak sökünce gelir, sadece davet edilip de gelmiş olan adamlar toplanır, davete katmak ve sırrı duyurmak istedikleri gençler getirilir. Onlar sır evinin kapısında dururlar. Onlardan biri soyulur, iki kâhin kolundan tutarak onu sıkı bağlanmış ve bitkin yürür halde içeri sokar. Nihayet o eve, kâhinler başının huzuruna varır. Yanında ona kefalet eden ve kapıyı çakan bir adam vardır. Lambalar yakılır, buhurdanlar toplanır.

Kâhinler başı ona der ki: Dinimize girmek ve meleklerimizi dinlemek ister misin? O "Evet" der.

Ona der ki: Eğer dinimden çıkar ve sırrımı herhangi bir kimseye açarsan, Allah şu elimin altında ve arkadaşlarımın önünde duran başını zelil eder ve arkandan tacını düşürür. O yine "Evet" der.

Der ki: Fakat dinimi uygular ve sırrımı korursan arkadaşların arasında başın yüksek ve tacın sabit olur.

Sonra kefiline şöyle der: Sen onun dinimi uygulamasına ve sırrımı korumasına kefalet ediyor musun? O "Evet" der.

Kâhin onu sofranın önünde bu yaygını üzerine sol kolunun üstüne yatırır ve kafasına anılan ve dizilmiş bulunan seksen yedi meleğin ve iblislerin başkanı Carcas'ın adını okur.

Ondan sonra şöyle der: Bu sırları duyanlardan olduğun için seni tebrik ederim. Allah için temiz değilsen Allah seni temizler.

Sonra tanıttığım o bıçağı onu boğazlamak için eline alır ve kefiline dönerek şöyle der: Kuralları koruması, daveti uygulaması ve sırrı gizli tutması için yüzüğünü ona rehin olarak ver. Ona yüzüğü ve horozu verir.

Kâhin der ki: O zaman ben, nefisleri dirilten Güneşin ve iblislerin başkanı Carcas'ın önünde bir canın yerine başka bir can ve bir temsilci alırım.

Sonra horozu oğlanın boynuna koyar ve onu şöyle diyerek boğazlar: Ey iblislerin kralı Carcas, şu kurbanlığı al da bu oğlanı ebeveyni ve melekler için bırak!

Sonra doksan dokuzu tutarak bu demir yüzüğü lambayla ısıtır ve sağ elinin başparmağının üstünü dağlar; o ılgın sopalarının bir kısmıyla göğsünü ve alnını hafif ve parlak bir dağlamayla dağlar.

Sonra ona meleklerin kurbanlıklarının derilerinden yapılmış yeni beyaz ve hafif elbiseler giydirir, belini sarıkla bağlar ve ona üçgen şeklinde çizdiği tuz kahvaltısı verir. Diğer arkadaşlarına da böyle yapar.

İnsanların çoğunluğu, kirlerinden arınarak, adaklarını yerine getirerek ve iblislerin başkanı Carcus için hayvan horoz gibi kurbanlarını boğazlayarak mabetteki sır evinin ve eklerinin dışına çıkarlar. Nitekim Eflatun, "Kazun" adlı kitabında hocası

filozof Sokrat'ın ölümü esnasında şöyle vasiyette bulunduğunu zikretmiştir: "Mabette benim için bir horoz boğazlayın. O benim üzerime adaktır." Bu, onun dünya yurdundan yaptığı son vasiyettir. Onlar, sır adağı olan horoz eti dışında diğer kurbanlarının etlerini diledikleri zaman, diledikleri gibi yiyorlardı. Onlar bunları ancak sır evinde kâhinlerin ruhuyla yiyorlardı. Kâhinlerin başkanı gençleri alma işini bitirince onlara sırrı duyurma işine başladı. Onların, her biri uzun Kur'an surelerinden daha uzun olan iki tür konuşmaları vardı. Birisine adamların sırrı, diğerine kadınların sırrı diyorlardı. Adamların sırrını sadece adamlar, kadınların sırrını da sadece kadınlar işitiyordu. İki sır, kelime ve harf sayısı bakımından eşittir. Onların lafızları, her birisinin bir kelimesi diğerinin iki lafzı arasında olacak şekilde nesir olarak ve sonra nazım olarak yazıldığında o ikisinden birçok telif eser meydana gelir. Bu telifler bütünü içinde dört telif vardır. Onların her biri, dört ilimden her bir ilmin kanun ve burhanlarını ihtiva eder. Bunlardan biri, bedenlerin sağlığına kavuşmasına, hastalık ve acıların yok olmasına ve dünya ikametinden faydalanmasına yarayan tıptır.

İkincisi, yoksulluğun giderilmesine ve zararın defedilmesine yarayan kimya ilmidir.

Üçüncüsü, olaylar hakkında, gerçekleşmeden önce bilgi edinilmesine yarayan yıldızlar ilmi (astroloji) ve hükümleridir.

Dördüncüsü, tebaanın kralların tabiatına, kralların da meleklerin tabiatına katılmasını sağlayan tılsım ilmidir. Bu ilimlerin halkın çoğunluğuna açıklanması ve yayılması yasak olan kısmı, seçkinler aleyhine korkulan şeylerdir. Çünkü halk, gayret zayıflığı, ilim eksikliği, kötü huylar ve çirkin âdetlerdeki şer gücüyle olduğu gibi arzulara dalıyorlar ve onları her buldukları yerden alıyorlar, bu konuda dine, mürüvvete ve gerekli ve tehlikeli şeyleri bilmeye dönmede dikkatli davranmıyorlar. Böylece övülen tertip bozuluyor ve avamdan biri kimya ilmine girince, mesela infak ettiği şeyi şeriatın mubah kıldığı dışında makbul olmayan konuda infak edince, aynı şekilde tıp ilmiyle ilgili olarak madenlerden vs. alınan ilaçların güçleri olan kokular ve özellikler gibi bilinmesi caiz olmayan şeyleri bilince, uygun sınırdan dışarı çıkıyor. Bu ilmin layık olmayanlardan korunması ve kullanmaya ehil olmayanlardan uzak tutulması gerekir. Daha önce bahsedilen ve tanıtılan avamdan biri, tılsım ilmine dair bilmesi ve kullanması uygun olmayan şeyleri bilirse durum, filozof Eflatun'un Siyasetler Hakkında adlı kitabında anlattığı gibi olur.

Bu konuyla ilgili olarak kralı öldürüp buna hiç ehliyetli ve layık olmadığı halde onun saltanat koltuğuna oturan çobanın durumu şeklindeki anlatımımız bu risâlenin başında geçti.

Kavlus, onların büyüklerindendi. Sırrın varisleri olan Rumlar "Onun kalbi ölmüştür." sırrını sakladılar. Onlar keçilerin engellenmesini yasakladılar, onları sadece kurban için tahsis ettiler ve hamilenin onlara yaklaşmamasını ve etlerini yememesini [istediler].

Onlar "Arus"a tazim gösterirler. O, Stronikos zamanında tanrılardan düşen suyu döktü ve Hint ülkesine doğru yönelerek dışarı çıktı. Onu aramak için yola çıktılar, ona yetiştiler ve kendilerine geri dönmesini istediler. Onlara dedi ki: Ben bun-

dan sonra Harran ülkesine girmem; fakat Kazi'ye gelirim -burada Kazi'nin anlamı, Harran'ın doğusundaki bir yerdir- ve şehrinizi kontrol ederim.

Onlar günümüze kadar her sene nisanın yirminci gününde bu putun gelişini beklemek için çıkıyorlar. Bu bayrama Kazi bayramı derler. Onların bu putun gelişini beklemeleri, Yahudilerin Mesih'i beklemelerine benzer. Onlar, adamların sır evinde boğazlanan horozun sol kanadını muhafaza ederler ve onu hamilelere ve çocukların boynuna koruma amacıyla asarlar.

Onların genel âdetlerinden biri de yılbaşı kabul ettikleri nisanın ilk günü yeme içmeyi çoğaltmaları ve harcamayı artırmalarıdır. Bunlar, bildiğimiz ve işittiğimiz astroloji ilmi ve ona bağlı sihir ve tılsım ilimleri hakkındaki haber ve delillerdir.

Eskilerin ve filozofların kitapları, bunun dışında her durumla ilgili bölüm bölüm ve anlam anlam olarak yapılan kanıtlama, burhan oluşturma ve onu destekleme ile doludur. Bunlar bir tek kitapta ve bir tek risâlede bile sayamayacağımız kadar çoktur.

Büyü, sihir, vehim, zecr (bir tür sihir ve kehânet) ve benzerleri ile bunların etkileri; ilaç ve devaların bedenlere ve bunlara bitişik nefislere bıraktığı çeşitli tesirler şeklindeki fiillerin delilidir. Yine senin şahit olduğun ve işittiğin bazı ilaç ve taşların etkileri: Demirde mıknatıs taşı demiri çekmesi, safrada sakamonyanın çekmesi, sevdada "ermeni taşı"nın çekmesi, şap taşı ve dışarıdan yüklendiğinde onun mide ağrısına faydası, kurt kuyruğunun kolon iltihabına faydası, engerek yılanı boğmaya yarayan iplerin dışarı atıldığında difteri hastalığı olan kimseye faydası, şakayık otunun çocukların anası diye adlandırılan sara hastalığına faydası, deniz tavşanının akciğere onu yaralamakla verdiği zarar, arseniğin mesaneye onu yaralamakla, Mordasenc[20], sirkenin içine atıldığında ekşiliğini tatlılığa dönüştürmesi; kirece atıldığında bedeni karartması. Demiri çeken mıknatıs taşı, sarımsakla ovulduğunda etkisini kaybeder; sirkeyle yıkanınca bu güç ona geri döner ve etkisine kavuşur. Bu gibi durumlar açıklaması ve sayımı uzayacak kadar çoktur. Bunların çoğu Özellikler kitaplarında anılmıştır. Bunların tamamını veya çoğunu aktif çalışan insanlar tecrübeleriyle müşahede etmişlerdir. Özellikle cansız cisimlerdeki bu durumlara ve birbirleri üzerindeki görülür etkilere tanık olmuşlardır. Biz düşünen insanî nefsin hayvanî nefis üzerinde onu kontrol altında tutma ve gücünü kırma gibi çeşitli tesirler gösterdiğini gördük. Anılan bu hususlar, filozofların ahlakın ıslahına dair yazdıkları kitaplarda, din kitaplarında ve vaat ve tehditlerin zikredildiği, mukavemet gösteren kötü huyların ve çirkin fiillerin ortadan kaldırılmasına yarayan zıtları güzel fiillerin belirtildiği kitaplarda kayıtlıdır. Mesela kişi, hayvanî nefis adlı gazabî nefsin güçlerinden olan öfkeyi nefs-i nâtıkanın güçlerinden olan hilim (yumuşak huyluk) ile yener. Aceleciliği sabırla, şehveti iffetle, diğer düşük huyları da övülen güzel fiillerle yener. Düşünen nefsin aynı şekilde şehevî nefse, özellikle düşünen nefsin şehevî nefse karşı "gazabî nefis" diye adlandırılan hayvanî nefisten kendisine boyun eğmesi, onu alçaltması, bütün hallerinde denge üzere olmasını sağlaması; adaletten, felsefî siyasetin, şer'î emir ve yasakların ve dinî geleneklerin gerektirdiği işlerden ayrılmaması, bunun dışına çıkmaması ve şeriatta helal olmayan ve filozofların adalet anlayı-

20. Yakıcı bir taş olup kurşun vs.den elde edilir, çok ağırdır. Halk ona "merasenk" der.

şına uymayan hususları çiğnememesi için ona üstün gelmesi ve kontrol altına alması konusunda yardım istediği zaman etki ettiğini gördük.

Sonra yine düşünen nefsin iki hayvanî nefse yani hayvandaki gazabî ve şehevî nefsi zecr/engelleme (bir tür sihir) gibi onları etkileyen sebepler yoluyla etkilediğini gördük. Onun hayvanlar topluluğuna yaptığı zecr fiili, seyisin ata yaptığı şey ve onu binilmeye uygun hale getirmesi gibidir. Bir başkası, fil yetiştiricisinin fili eğitmesi ve ona boyun eğdirmesidir. Düşünen nefsin hayvanî nefsi sayesinde yönettiği ve yönlendirdiği daha şeyler vardır. Çocuğun at ve sığıra su içerlerken yaptığı şeyler ve deve sürücüsünün deve ve diğerlerine yaptıkları da böyledir. Onların bunları yürümeye teşvik etmek istediklerinde isteklerine boyun eğmeleri için alıştırdıkları işaretlerle işaret ederek yaptıkları ve durmalarını ve yürüyüşü bırakmalarını istediklerinde onların durmaları ve hareketsiz kalmaları için yaptıkları da böyledir. Onların nefisleri tabiatlarının farklılığına rağmen bu değişik işaretleri kabul ederler. At, katır ve eşek için yapılan zecr; deve, sığır ve koyun için yapılan zecrden farklıdır. Bu cins ve türlerin her birisi, diğerinde olmayıp sadece onu etkileyen ve ona mahsus olan bir işaretle eğitilir. Bu değişik işaretler hayvan nefislerini etkiler ve hayvan türleri onlardan bunları tabiatlarının farklılığına göre açık ve net bir şekilde kabul ederler. Düşünen nefisler onlar üzerinde üstünlük kurar ve farlılıklarına rağmen onları istedikleri şeylere sürüklerler. Bu, ilaçların tabiat farklılığına rağmen değişik organları kendilerine has özelliklerle etkilemesine benzer. Bu aynı şekilde büyü ve muskanın nefislerde etki yaptığına ve onları cevher ve tabiatlarına göre etkilediğine delalet eder.

Bilgeler, ilaçlarda tabiatlarına uygun olarak bulunan özellikleri gösterdiler ve her tabiat ve özelliğin niçin uygun ve yararlı; niçin zararlı ve eziyet verici; hangi hastalığa faydalı ve hangi organa zararlı olduğunu belirttiler.

Aynı şekilde onlar bu büyü, muska ve şifa büyüsünü gösterdiler ve her hayvan için açılan ve ona mahsus olan şeyin mutluluk kalemi büyüsü ve hayat büyüsü gibi; akrep, arı ve daha başka hayvanların büyüsünün etkilediği şey ve sihrin insanların nefis ve bedenlerinde yaptığı etki gibi olduğunu belirttiler. Bu, açıklaması uzayacak bir konudur. Bundan önceki risâlemizde bununla ilgili sözün ve tılsım bilmenin doğruluğunu anlattık. Anlattıklarımızın bir kısmında bu konudaki görüşün ve kendisinde dediklerimiz gerçekleşen kimsenin bilgisinin doğruluğuna yeterli delalet vardır. Bu büyü, muska ve sihir gibi şeyler, düşünen nefsin hayvanî nefis ve hayvanları etkileyen ince ruhânî etkilerdir. Onları harekete geçiren ve rahatsız eden şeyler bunlardandır; onları kontrol altına alan şeyler bunlardandır; onlarda değişik güçlü etkiler yapan şeyler bunlardandır. Onda göz değmesi olur; onu belki çatlatır, belki delirtir.

Önüne oturan insanı bir saatten kısa bir sürede delirten kimseleri çok gördük! Bu, tıpkı kıvılcımın ateşten çıkıp cisimlere düşmesi ve dolayısıyla onları yakması gibi, ancak bir nefisten çıkıp başka bir nefiste etki meydana getiren ince bir etkidir. Fakat nefisten çıkan şey ince ve ruhsaldır. Çünkü en ince nefisten çıkar ve kendisi gibi ince bir şeyde etki meydana getirir. Ateşten çıkan ise ateşin yoğunluğu gibi ondan daha yoğundur; yoğun cisimleri etkiler ve bu etkinin sebebi olur. Fikirde kendisine

bakılan şeyin suretini düşünüp tasavvur ettiğinde -ki fikir düşünen nefsin duyularından biridir ve kavradığı şeyi nefse götürür- nefisten bir şey ortaya çıkar, kendisine bakılan şeyi etkiler ve delirtir. Bu, nazar değen kimselerde açıkça görülür. İnsanların çoğu, gözle görülür açık bir şey ve daima işittiğimiz bir durum olduğu halde bunu reddeder, ona inanmaz ve onu doğrulamaz.

Hintli bir toplulukla ilgili olarak şöyle bir hikâye anlatılır: Onlar, başkalarında vehimleriyle insanların çoğunun yadırgadığı ilginç etkiler yapıyorlar. Bu risâlede anlattığımız gibi sihir giderilir, büyü ve vehim kaldırılır. Çünkü böyle şeyler, gayba benzeyen ince/latif konulardır. Fakat özellikle nazar değenlerde açıkça görülür. Onu ancak harikalar gösteren yalancıların uydurduğu sahte iddialara sarılması bakımından gideren kimse giderir. Onu bu cine benzer şeyin içine gömerler. Nitekim bunu, bu risâlenin başında onların işittikleri sihir ve tılsım etkisi bahsini yalanlaması manasında anlatmıştık. Onun ardına düşen bazı cahil talipler ve onu bilgisizce, ilmi ve aklı kıt bir aptal insan gibi veya ahmak ve cahil bir koca karı gibi esaslarını bilmeden isteyen kimseler işittiklerinde bunları yalanladılar ve kendilerini bu sınıfa mensup kimselerin üstünde gördüler. Çünkü onların eksikliğini ve cehaletini anladılar ve bu yalancı cahillerin bozduğu bu konuların çoğunu batıl gördüler; dolayısıyla hepsinin batıl olduğuna hükmettiler. Zira yalancılar tarafından gelen şey daha çok ve daha yaygındır. Bilgelere ait olan asıl ise doğrudur, doğru esaslara dayanır ve çok azdır.

Resulullah'dan (sav) rivayet edildiğine göre o dedi ki: "*Sihir haktır ve göz değmesi haktır.*" Yine rivayet edildiğine göre ona büyü yapıldı ve büyü kuyudan çıkarıldı. Bu konudaki hadis meşhurdur. Rivayet edildiğine göre, o, şiddetli nazara maruz kalan bir adama su dökülmesini emretti. Bu hadis de aynı şekilde meşhurdur. Adama nazar değen kimseden kendisinden çıkan göz değmesinin etkisinin yok olması, ondan meydana gelmesi nedeniyle bunun kaybolması için yıkanmasını emretti. Çünkü Peygamber (sav), bunun özellik ve keyfiyet ve yolunu bildiği için yol gösterdi.

Şahit olduğumuz esneme de böyledir. Bir adamın esnemesinin yanındaki meclis arkadaşının ve hatta aynı meclisteki bütün cemaatin esnemesine yol açtığını görürüz. Bu sirayet edicidir. Aynı şekilde bu tesir edici bir etkidir. Baktığı kişiden başlar ve onu etkiler. Belirttiğimiz bu sıfatlar, sihir, büyü ve muskanın hayvan türlerinde bulunan hayvanî nefisleri etkilediğini gösterir. Büyücünün üfürme ve üfleme gibi yollarla büyücülükten medet umduğunu görürsün. Çünkü üfürme ve üfleme, nâtık nefsin (konuşan nefsin) hareketiyle bu hayvanın cevherindendir ve safir, nazar boncuğu ve belirttiğimiz diğer işaretlerin etkilemesi gibi onu etkiler. Bunların hakikatlerine ve inceliklerine ancak Allah Azze ve Celle'nin vahyiyle desteklediği temiz bilgeler vakıf olurlar. Onlar her şeyin sebebini, neyi etkilediğini ve hayvanın hangi cevherine götürdüğünü bilirler. Onların işaret edip de insanların eline düşen ve görüldüğü gibi kendisiyle iş yaptıkları şeyler bunlardandır. Gösterdikleri mıknatıs taşı ve onun demiri çeken tabiatı böyledir. Böyle bir şey haber olsa onu insanların çoğu doğrulamazlar ve müşahede etmedikleri ve bilmedikleri diğer şeyleri yalanladıkları gibi yalanlarlar. Fakat gözle görme ve müşahede, taş bedenlerde ve cansız ilaçlarda söz konusudur. Böyle bir şey, düşünen nefsin etkisini ve müşahede ettiği fiillerini kabule

hazır olan karışımlı hayvanî nefis sayesinde ölüye karşı üstünlükle birlikte hayvanda olamaz mı? Onu idrak ettiğimizden çok idrak etmemizin ve bunları bilme ayrıcalığına sahip bilgelerin -kendilerine selam olsun- başarısı olmadan niteliğini, nedenlerini ve sebeplerini bilmemizin yolu yoktur. Onlar arasında, Mesih'den (as) rivayet edildiği gibi, kendisine bunların çoğu verilen kimseler de vardır. Şöyle ki o, hangi taşın, ağacın veya herhangi bir şeyin yanına uğrasa onunla ona uygun olarak konuşur ve onu tanıtırdı. Bu konuşma ölüden bir cevap gelme şeklinde değil, bilakis bir işaret, ima ve düşünme şeklinde olurdu. Aleyhisselam, ondakini yaratıcısı olan Yüce Allah'tan bir vahiyle bilirdi. O, seçtiği kullardan -Allah'ın salât, rahmet ve bereketi hepsine olsun- dilediğini hikmete varis kılar.

Ey nazik ve merhametli kardeş! Allah seni ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin! Şimdi biz bu risâlede geçen konuşmada senin için işitme ve haber açısından bir kanaat ve yeterliliğin olduğunu sanmıyoruz. Özellikle bundan önceki elli risâlede geçen sözleri iyice düşünürsen, onlar, bunun mukaddimesi ve senin bilgini kuşatmada yardımcıdır. Bundan dolayı şimdi burada sana ilmini garanti ettiğimiz ve tamamlamayı üstlendiğimiz risâlelerin sonuncusu olan bu son risâleyi tamamlama amacımıza ulaşmak için sözü kesmek istiyoruz. Ey nazik ve merhametli kardeş! Allah, razı olduğu konuda sana ve bize yardım etsin, bizi ve seni yaklaştırdığı maksadı konusunda başarılı kılsın ve bizi maksadımız olan ve hakkımızda dilediği yetkinliğin zirvesine ulaştırsın. Bizden ve bütün değerli kardeşlerimizden ona daima, ebediyen, zevalsiz ve kesintisiz hamd olsun. Zaten o buna layık ve müstahaktır. O bize yeter, o ne güzel vekildir!

Sihir ve Diğerlerinin Gerçeğinin Açıklanması

Ey kardeş! Allah seni ve bizi kendisinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, sihir, dilbilimcilerin ve tefsircilerin belirttiğine göre Arapçada birçok anlama gelir. Onlardan bu kitabımıza uygun olanları bu konuda dile getirdiğimiz görüşlere delil olması için zikretmek istiyoruz. Şöyle ki Arapçada sihir, 'bir şeyin hakikatini açıklamak, ortaya çıkarmak, hızlı bir gayretle gözler önüne sermek ve pekiştirmek'tir. Bir şeyi, olmadan önce haber vermek ve yıldızların bilgisiyle felek hükümlerinin gerektirdikleriyle delillendirmektir. Kehanet, zecr ve fal da böyledir. Ona ancak astrolojiyle ve felekî hükümlerin ve göksel önermelerin gerekleriyle ulaşılır ve güç yetirilir.

Açık olanın çevrilmesi ve âdetlerin dışına çıkılması da sihir kapsamına girer. Yapılan hayaller, hikâyeler, temsiller, toprağı tesviye etme, göz bağıcılık, sara, aptallık ve şaşkınlık gibi durumları celbeden belli tütsüler de ona dâhildir. O, birçok kısma ve çeşitli türlere ayrılır. O bütün dillerde âlimlerin belirttiği ve filozofların açıkladığı değişik sözcüklerle ifade edilir. Sihrin amelî ve ilmî, hak ve batıl diye kısımları vardır. Peygamberler için yapılanları ve filozofların damgalanmasına sebep olan sihirler de vardır. Sadece kadınların bildikleri de vardır. Araplar, hızlı anlatmak ve delil ve burhan getirmek istediklerinde "Filanca beni konuşmasıyla büyüledi." derler. Örtü kalkıp şüphe yok olduğu zaman âlimler: "Akılları büyüleyen büyük bir sihir getirdi." derler. Peygamber'in (sav) sabahleyin methedip doğru söylediği, sonra aynı

konuda yerip doğru söylediği bir adam hakkındaki sözü böyledir: "*Şiirde hikmet, anlatımda sihir vardır.*" Geçmiş ümmetler ve eski çağlar, peygamberlerden göz alıcı mucizeler, gözle görülür ayetler, parlak açıklama ve açık delil görünce onları sihirbaz olarak adlandırdılar. Filozofların olanları haber verdiklerini, âlemdeki sevinç, hayır, nimet ve bereketlerin inmesi yoluyla uyarı ve müjdelerden bahsettiklerini görünce haberlerin kendilerine kapalı kalması, nübüvvet ve peygamberleri (as) bilmemeleri ve onların kendilerine göğün haberlerini getiren, böylece olmuş ve olacakları öğreten cinlerinin olduğunu zannetmeleri sebebiyle onları kâhinlikle suçladılar. Yüce Allah, Kitabında bu topluluğun ağzından Musa (as) kavmine mucizeler getirdiği zaman Firavun'un Musa ve Harun'dan gördükleri karşısında dediğinde olduğu gibi, peygamberlerin sihirbazlıkla suçlandığı bir hikâye anlatmıştır: "*Bunlar, sizi ülkenizden büyüleriyle çıkarmak ve sizin örnek hayat tarzınızı ortadan kaldırmak isteyen iki sihirbazdır.*"[21] O, Hâmân'ının işaret ettiği ve şeytanının güzel gösterdiği gibi, bununla Musa (as)'ın ancak sözünün hakikati ve ilminin doğruluğu olmayan hayal, maharet ve sihirbazlıkla hareket ettiğini kast etti: "*Şehirlere bütün bilgili sihirbazları getirmek üzere toplayıcılar gönder.*"[22] Yani her göz bağıcıyı, cambazı, sözünü süsleyeni, işini abartanı. Onun kıssasına ait olan hususlar, sihirbazların Musa ve Harun'a (as) teslimiyetleri, onlardan sadır olan şeyler, pişman oldukları işten dönmeleri, yatıkları işten vazgeçmeleri ve "*Biz Musa'nın ve Harun'un Rabbine inandık.*"[23] demeleri. Cahiliye müşriklerinin Peygamberimiz Muhammed (sav)'in yalancı bir sihirbaz olduğunu söylemeleri gibi. Yüce Allah dedi ki: "*Bir mucize görseler bu süre gelen bir büyüdür, diyerek yüz çevirirler.*"[24] Her konuşan peygambere, her doğru söyleyen, mucize getiren ve ayetler gösteren bilgeye bu ad takıldı. Peygamberlerin yalanlanması ve bilgelerin reddedilmesi için taşkın topluluklar ve azgın gruplar tarafından bu sıfat kullanıldı.

Ey kardeş! Allah seni ve bizi kendisinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, sihrin mahiyeti ve hakikati, akılların büyülendiği, nefislerin hayret, tâbi olma, dikkat kesilme, dinleme, güzel görme, itaat ve kabul manasında bütün söz ve fiillerin etkisiyle boyun eğdiği her şeydir. Bunlardan peygamberlere (as) özgü olanlar, beşerin güç yetiremediği işleri bilmek gibidir. Onları bilmek ancak vahiy, destekleme ve meleklerden alma yoluyla mümkündür. Bunlar, Yüce Allah'ın hikmetine, birliğine, helal ve haramın beyanına, karar ve hükümlerin izahına ve olmuş ve olacakla ilgili gaybın bildirilmesine delalet etmek üzere indirilen kitaplar, açıklanan ayetler ve verilen örneklerdir. Bundan dolayı cahiliye, Peygamber (sav)'e uyan ve İslam'a giren kimselere: "Filanca, Muhammed'in dinine girdi ve onun sihri bunu etkiledi." diyordu.

Helal sihir, hak ve doğru sözle Yüce Allah'a davet etmek; batıl sihir ise peygamber karşıtlarının ve filozof düşmanlarının batılı süsleme ve ilan etme, hakkı batıl söz ile ret ve inkâr etme, güçsüz erkek ve kadınların kafasına onları Allah'ın yolundan ve ahiret güzergâhından alıkoymak, akıllarını batıl ile büyülemek ve onlarla kurtuluş

21. Tâhâ, 20/63.
22. Araf, 7/111-112.
23. Şuarâ 26/48.
24. Kamer, 54/2.

arasına girmek için kuşku ve şüphe sokma şeklinde yaptıkları şeylerdir. Onlar cahiliyede müşriklerin şeytanları ve münafıkların başkanlarıdır. Onlar her zaman ve her asırda güçleri yettiği ölçüde sihirleriyle Yüce Allah'ın dininden alıkoyarlar ve şeriatın sünnetini yok ederler. İşte bu, sebat ve devamlılığı olmayan haram ve batıl sihirdir. Onun burhanı ve kendisine yönelten doğru kılavuzu yoktur. Ona göre iş yapan lanetli, onu doğrulayan büyülenmiş ve onu isteyen uğursuzdur.

Bölüm

Halkın geneli, Kur'an'da bahsedilen, Babil'de Harut ve Marut adlı iki meleğe indirilen sihir hakkında küçümsenen ve doğruluğu olmayan sözler söylemişlerdir. Bu sözün kitaptan bir ilme sahip olan âlimlerin zikrettiği ince bir anlamı vardır. Bu onların güvendikleri seçkinler içindir. Onu soylu evlatlarına ve erdemli kardeşlerine teslim ettiler. Biz bu konuda anlatılan bir örnek ve rivayet edilen bir haber vermek istiyoruz. Böylece vakıf olmak ve ulaşmak istediğin şeyin anlamı sana yaklaştırılır. Başarı Allah'tandır.

Bölüm

Anlatıldığına göre, Fars krallarından birinin gözle görülür nimeti, ezici heybeti, büyük bir saltanatı ve varissiz bir krallığı vardı. Yine onun düşünceli ve kararlı bir veziri vardı. O, mutluluğu kralı yönetmede ve ona yeterli vezirlik yapmada görüyordu. İhtiyaç duyduğu yönetim işinde ona yetiyordu. O, zevkiyle, hayattan tat alma tamahkârlığıyla, zamanın musibetlerinden ve devrin felaketlerinden güvende olmayla meşguldü. Vezir, onu övgüye layık, düşünceli, güzel niyetli ve iyi amaçlı olmasıyla takdim ediyordu. Kral, zamanının bir müddetini ve ömrünün bir süresini bunun üzerine ikame etti.

Bir zaman geldi, kral, huzurunu kaçıran ve hayatını zehir eden bir derde yakalandı; rengi attı, vücudu zayıfladı, gücü kayboldu, bu dertle uğraştı ve vezirini çağırarak ona şöyle dedi: Zevk ile aramı açan bu hastalıktan dolayı başıma gelenleri görüyorsun. Neredeyse ölümü temenni edecek hale geldim ve hayattan bıktım.

Vezir onun haline acıdı ve ağladı. Sonra çıkıp doktorları topladı ve şifa aradı. Getirmedik doktor, büyücü, müneccim ve kâhin bırakmadı. Onlara kralın çektiği ağrı ve sancıyı anlattı. O, vücudunun çarpıntısından, kalp ve karaciğerindeki aşırı yanmadan şikâyet ediyordu. Herkes bir şey dedi, ama neticeye ulaşamadı; çalıştı, ama sonuç elde edemedi; tedavi etti, ama başaramadı.

Kralın hastalığı iyice şiddetlendi. Vezir, ülkenin yönetimiyle ve memleketin hizmetçileri ve tebaasının özel ve genel siyasetiyle meşgul oldu. İşler karıştı, valiler isyan etti, memleketin sınır boylarında ve devletin uzak bölgelerinde asiler çoğaldı. Bu durum vezire ağır geldi, şaşırdı ve krallığın yok olmasından korktu. Filozofları topladı, âlimleri ve onlara gücü yeten gün görmüş yaşlıları getirdi. Sözü onlara havale etti ve cevaplarını bekledi. İçlerinde bilgili ve tecrübeli bir büyük yaşlı vardı. Dedi ki;

Ey vezir! Kralın derdi dış yüzüyle bilinen, iç yüzüyle gizli bir şeydir. Böyle bir derdin sebebi şu iki durumdan birisi olabilir: Birisi nefse, diğeri bedene aittir. Nefse ait olan iki kısma ayrılır: Birisi düşünen nefis ve akleden güçle, diğeri hayvanî nefis ve şehevî güçle ilgilidir. Cisme ait olan da aynı şekilde iki kısma ayrılır: Birisi sıcaklık ve kuruluğa, diğeri zıddı olan soğukluk ve yaşlıkla ilgilidir.

Düşünen nefisle ilgili olan, şanı yüce olan Yaratıcı ve yarattıkları hakkında düşünmek, yarattığı, icat ettiği ve meydana getirdiği şeylere hayret etmek ve başlangıç, bitiş ve benzeri ilahî işler hakkında düşünüp taşınmaktır. Nefis bu konuya daldığı, kapıları üzerine kapandığı ve sebepleri imkânsız hale geldiği zaman daralır, sıkışır, dolayısıyla bedenin tabiatı yakar, doğal güçler besin almaktan aciz kalır ve bedende bu gördüğün zayıflık, değişiklik, arıklık ve bitkinlik meydana gelir. Bu böyle devam eder, bu dert sürdükçe artar. Zihin onunla meşgul olur, kapılar üzerine kapanır, sebepler imkânsızlaşır, üzerine kapanan kapıları açacak ve kendisi için zorlaşan sebepleri kolaylaştıracak birini bulamaz.

Hayvanî nefise ve şehevî güce ait özel olan kısma gelince, o, kadınlar, çocuklar, gençler ve adamlar vs. hayvanî suretlere âşık olmak gibidir. Aşığın maruz kaldığı şey böyledir. Sevdiği şey huzurundan kaybolduğu ve sevgilisiyle arasına bir engel girdiği zaman onda vücudunun telef olmasına, mizacının sapmasına ve bünyesinin bozulmasına yol açan zayıflık ve değişiklik ortaya çıkar. Belki ona melankoliye sebep olan daha çok şey dokunur ve yanar. Belki hastalık kara sevdaya kadar varır, helak olur ve ölür.

Bedene ilişen dertler dört tabiat yönündendir. Mizacın bozulmasından kaynaklanan her dertte tabiatların bazısı bazısına üstün gelir. Onun bu derdin varlığına delalet eden birtakım belirtileri ve ilaçlarla kast edilen yerleri vardır. Uzman doktorun tedaviye ancak bu dertle ilgili şu soruları sorduktan sonra başlaması gerekir: Sebebi nedir, nasıl oldu, neden oldu, aslı nedir, çok yediği yemeklerden, aşırı içtiği içeceklerden, maruz kaldığı kederden, kendisine nüfuz eden bir tasadan, kalbini ve aklını meşgul eden bir durumdan, gördüğü ve kalbine düşen, fakat sonra onunla arasına bir engel giren ve zevk alması önlenen bir suretten ileri gelen bir şey midir, vücudunun neresinde ağrı hissetmektedir, hangi organıyla ilgilidir, neyi canı çekmektedir, onu hangi söz eğlendirmekte ve memnun etmektedir, neyi dinlemek onu neşelendirmektedir? Hasta, doktoru sorduğu bu şeyler hakkında bilgilendirirse ve sağlam akıllı olursa, uzman doktorun onunla ilgili bilgisi artar, onun sözlü olarak bildirdiklerini ona hisle delalet eden burhanla ve hastanın dile getirdiklerinin doğruluğunu delillendiren şeylerden hareketle anlaşılan nabız sağlığıyla kanıtlar.

Doktor, hastanın sözünü ve nabzın tanıklığını başka bir delille, yani su ile test eder. Nabız ve su hastanın şikâyeti konusunda ittifak edince doktor hastalığı ve hangi organlarda bulunduğunu anlar. Eğer tabiatlardan biri baskın, diğeri zayıf olursa bu organa onu yerinde sıkıştıran zıddının nezaket ve tedricilikle kontrol altına alınması için tabiatına ve gücüne uygun olanı gönderir. İlk etapta ona keskin ilaç vermez. Belki bu onda düzeltilmesi beklenmeyen bir fesat meydana getirir. Buna odunda ilk ulaştığında yanan ateş örnek verilebilir. O güçlendiğinde ve üzerine su dökül-

düğünde sıcaklığı artar ve buharı kuvvetlenir. Kendisine geleni yok eder ve içine alır. Ey vezir, bu derdin nasıl başladığını, sebebinin ne olduğunu ve onu gerektiren hali sor. Umulur ki bunu bildiğimizde inşallah onu kibarca ve güzel muameleyle iyileştiririz. Vezir dedi: Ey bilge! Kral vezirlerinin edebine uygun olan ve krallara arkadaşlık edenlere gereken; onlara sorulması gerekmeyen soruyla başlamamak, onlar başlamadan kendilerine bununla saldırmamak, söylediklerine kanıt getirmelerini istenmemek, bilakis dinlemek, tasdik etmek ve bütün işlerinde onlara teslimiyet göstermek, iş ve eylemlerinde onlara karşı çıkmamaktır. Ben ona özellikle kendi nefsi ve bedeniyle ilgili bir konuda kendisinin açıklamadığı bir şeyi ve gizleyip bana bilgi vermediği bir hali sormaktan çekiniyor ve korkuyorum. Bilge şöyle açıkladı: Ey vezir! Bahsettiğim şeyleri bana açıklamadan onu iyileştirmeye ve tedavisini bilmeye imkân yoktur. Ben senin ona durumunu ve gizlediği sırrı sormanın, inşallah, onun yaşamasına ve kurtulmasına sebep olacağını görüyorum. Sana bunu bildirdiğinde bana bildir ve anlattıklarını unutmamak için koru.

Sonra bu yaşlı ve meclise gelen doktorlar yüz çevirdiler. Vezir kalktı ve kralın huzuruna girdi. Onu görünce onunla samimi oldu, onu kendisine yaklaştırdı ve kendisi için deva ve şifa bulunup bulunmadığını sordu. Vezir onun için çokça dua ettikten sonra ona yöneldi ve hastalığın nasıl başladığını ve meydana gelme sebebinin ne olduğunu sordu. Kral, vezirinden kendisine daha önce kimsenin sormadığı bu soruyu duyunca, huzurundaki hizmetçilerine onu oturtmalarını ve yaslanmasını temin etmelerini emretti. Onlar bunu yaptılar, sonra da ondan uzaklaşmalarını emretti. Vezir bunu görünce canından korktu ve ürktü. Kral yatağı üzerinde oturarak doğruldu ve ona şöyle dedi: Bana yaklaş, şu soruyu tekrarla ve bana doğru söyle. Ben senin doğru sözlülüğünle iyileşmek istiyorum. İnşallah sen, hastalığı giderecek ilacı sağlayabildin. Ben daha önce senden bu soruyu işitmedim. Krallık adabında krallara düşen, ikramda bulunduğu kölelerine ve ileri gelenlerine özellikle açacakları, emanet edecekleri ve kapıları kapalı ve sebepleri imkânsız bir şeyin açılmasını isteyecekleri ehil bir kimse bulamadıklarında sırlarını, yalnız kaldıklarında meydana gelen hadiseleri ve akıllarından geçirdikleri düşünceleri açmamaktır. Ben başıma bu derdin geldiği bu uzun zaman zarfında bana bunu soracak ve benim de açıklayacağım birini istiyordum. Bana bunu soracak birini bulamadım. Kendisine şikâyetimi açacak ve yakalandığım derdi gösterecek birinden mahrum kaldıkça derdim daha da güçleşti ve sıkıntım arttı.

Vezir kraldan bunu işitince tecrübeli bilge yaşlının sözü gerçekleşti. Onun doğru söylediğini ve isabet ettiğini anladı. Vezir ona dedi ki; bu durumun konulacağı ve bu sırrın açılacağı kişi olmak istiyorum.

Kral: "İnşallah." dedi, sonra söze başladı ve şöyle dedi: Günün birinde Yüce Allah'ın nimeti bana nasip oldu. Onun benim için olan süresi belli oldu. Bunu üzerine hazinelerimdeki kimisi kendi dönemimde topladığım, kimisi atalarımdan miras kalmış olan kıymetli cevherlerin ve değerli aletlerin çıkarılmasını emrettim. Hizmetçilerim, kölelerim ve onu önüme getiren hazinedarlarımla baş başayken hazine önüme getirildi. Beni son derece coşturan bir manzara gördüm, onunla sevindim ve

neşelendim. Onun sayesinde sevinç, neşe, mutluluk ve keyiften bolca nasiplendim ve çok hissedar oldum. Nefsim kabardı ve kadrim yüceldi. Hiç kimsenin ulaşmadığı şeylere ulaştığımı ve en mutlu kimse olduğumu zannettim. Sonra uyudum ve rüyamda bu haldeyken kendimi olanların en iyisi, en olgunu ve en yetkini üzerindeymişim gibi gördüm. Devletimin adamları ve krallığımın köleleri önümde boyun eğmiş, secde eder, sözümü dinler ve emrime itaat eder halde duruyorlardı. Ben de saltanat tahtında yüksek bir makamda idim.

Ben bu haldeyken daha önce hiç görmediğim ve tanımadığım yakışıklı, güzel elbiseli ve genç bir adam gördüm. Sanki yakınımdaydı ve hiç korkmadan, önümde eğilmeden, selam vermeden ve elimdekilerin hepsine tek başına sahipmiş gibi bana alaycı bir şekilde bakıyordu. Sanki o, benim sahip olmadıklarıma sahipti, benim yapamadıklarımı yapabiliyordu ve benim ulaşamadıklarıma ulaşıyordu. Bundan dolayı ona öfkelendim, ona saldırmaya niyetlendim. Yanımdaki tüm hizmetçilere ve ülkem halkına ve devlet adamlarıma ona saldırmalarını emrettim. O yerinde durmuş, bana gülüyordu. Sanki onlar ona erişememiş ve ona güç yetirememişlerdi. Sanki bana karşı alay ve küçümsemesi daha da artmış, gördüğü hiçbir şey onu korkutmamıştı.

Ondan bunu görünce korktum ve ürktüm. Yerimden kalktım, tahtımdan çekilip ona yaklaştım ve şöyle dedim: Sen kimsin, nerelisin, bana nasıl ulaştın, huzuruma nereden girdin? Bana şöyle dedi: Ey miskin, ey yeryüzü saltanatı ve sınırlı krallıkla gururlanan kimse, sen hangi kralsın? Sen ancak kölesin, efendi değilsin! Niçin imkânsızı iddia ediyor ve nefsin için yalana razı oluyorsun? İçinde bulunduğun her şey yok olacak ve ortadan kalkacaktır. O, birbirinizden ayrılacağınız az bir şeydir. Kral ancak, semavî kral ve ilahî sultandır. Eğer acele eder, seni Rabbine yaklaştıracak işleri yaparsan ona ulaşırsın, gerçekten kral olursun, eskimeyen bir saltanata, fani olmayan bir hazza nail olursun, gerçek kral olursun. Ruhun temizlendiğinde ve arındığında benim yaptığımı sen kendin yaparsın ve benim ulaştığım şeyin benzerine sen de ulaşırsın.

Ondan bunu görünce onun dediği gibi, efendi değil köle, âlim değil cahil, insan değil hayvan olduğumu kesin olarak anladım. Sonra uyandım, düşünüp taşındım, aklımı çalıştırdım. Bu kişiden, dediklerinden dolayı hayal gücüm arttı. Krallığımdan dolayı onun kudretinin genişliğini ve yükseldiği makamı gördüm. Onun ulaştığı çalışmayı bilmek istedim. Elde ettiğim bütün lezzetler yerine bununla meşgul oldum. Tüm arzulardan uzaklaştım, yiyecek ve içeceklerden vazgeçtim. Düşünmeye ve bakışımı ülke halkına ve devlet adamlarına çevirdim. Onların içinde bu sırrı açabileceğim hiçbir kimseyi görmedim. Onların hepsinin bu kişinin bende kınadığı hal ile muttasıf olduklarını gördüm. Ben de onlar da köledir. Ödünç aldığımız isimler bize uygun ve yaraşır değildir. Onlar bizden gidecek ve yok olacaktır. Durumumu ehli olmayan birine açıklamaktan, delilikle ve akılsızlıkla suçlanmaktan korktum. Sustum. Düşünme üzüntü, keder ve tasamı artırdı. İşte bundan dolayı bende gördüğün değişim, dönüşüm ve sıfatlar meydana geldi. İşte ağrımın sebebi ve derdimin kaynağı budur. Eğer beni bu gördüğüm şahsın ulaştığı duruma ulaştıracak davranışı elde edemezsem, bu dünyadan bu hasretle ayrılacağımı zannediyorum. Sana duru-

mumu arz ettim, gizlediğim sırrı açtım. Eğer elinde beni rahatlatacak bir şey varsa bana onunla ihsanda bulun. Eğer bundan mahrumsan delilikle ve akılsızlıkla suçlanmamam için sırrımı sakla, durumumu benim sana açtığım gibi kimseye açma. Yoksa krallık ikimizin de elinden gider ve düşmanlar bize karşı tamahkârlık gösterir. Çünkü aklın gitmesi, devası imkânsız ve şifası bulunmayan en zor derttir.

Fakat ben, senin bunu bana sorduğunu görmem sebebiyle benim için bir çıkış yolu olmasını arzu ettim. Hâlbuki bu senin benimle olan ilişkinde âdetin olan bir şey değildir ve ben sende seni sana açmadığım sırrımı sormanı sağlayan böyle bir davranışa sevk etmeyecek krallara layık bir edep olduğunu biliyorum. Benim sana doğru söylediğim gibi sen de bana doğru söyle.

Vezir dedi ki; olanları ve bana bunu gösteren ve emreden yaşlı bilgenin/şeyhin dediklerini ona tekrarladım.

Şöyle dedi: Bana şeyhi getir! O derdimin teşhisini koydu. Onda şifa olduğunu ümit ediyorum.

Onun yanından çıktım, bu şeyhin yanına vardım ve durumu baştan sona anlattım. O ağladı ve şöyle dedi: Hastalık teşhis edildi, şifasını anladık. İnşallah onu iyileştirebiliriz.

Sonra kralın huzuruna çıkmak üzere benimle birlikte kalktı. Şeyhi görünce sevindi, onu onurlandırdı, ona teveccüh etti ve yakınlık gösterdi. Durumu baştan sona ona tekrar anlattı. Şeyh, krala yönelerek şöyle dedi: Seni gördüğün gibi bir şeye ulaştıracak davranış, ancak şanı yüce Yaratıcının birliğini bildikten ve onu hakkıyla tanıdıktan sonra gerçekleşir. Bu senin için gerçekleştiğinde ve onu bildiğinde seni ona kulluğa götürecek ve cennetine ve yücelik yurduna ulaştıracak ilmi öğrenmeye başlarsın. Bu kulluğu sağlam bir şekilde yerine getirdiğin zaman muradına erişir ve amacına ulaşırsın. Bu ancak sahip olduğun ve yapabildiğin bütün dünya işlerini terk ettikten sonra mümkündür.

Kral dedi ki; buna razı oldum ve nefsim ondan hoşlandı. İçinde bulunduğum her şeyi terk etme konusunda acele ettim, ölmeyi ve şu âlemden kurtulup rahatlamayı temenni ettim.

Şeyh dedi ki; bu ilim, ülkemizdeki hiçbir kimsede yoktur. O ancak gerçekte makamı Hint bölgesinde, *Serendib* dağında, ekvator çizgisinin altında bulunan bir bilge adamda mevcuttur. Kapanan bu durumun ve zorlaşan bu sırrın anahtarları onun elindedir.

Kral dedi ki; ben ona nasıl gidip gelebilirim? Gördüğün gibi ben, zayıf vücutlu, güçsüz ve düşmanı bol bir kimseyim. Gördüğün gibi, durum perişan, işler ve çalışanlar bozuk, bize karşı ayaklananlar ve düşmanlarımız çok, bana eziyet etmek ve elimdeki fani ve yok olucu krallığı gasp etmek istiyorlar. İşittiğim ve gördüğüm şeylerden sonra bunları kaybetmekten dolayı üzülmesem de buradan çıktığım ve uzaklaştığım takdirde yakalanmaktan, yolda öldürülmekten ve ölmekten, öldükten sonra mutluluğu sağlayacak şeye ulaşamamaktan, dünyada çabucak zelil ve alçak olmaktan, ahirette ona hızla varmaktan korkuyorum.

Şeyh şöyle dedi: Kral, bahsettiği konuda doğru söyledi. Bizim bu konuda başka bir tedbirimiz var.

"O nedir?" dedi.

Şöyle dedi: Ben bilgeye durumu anlatan bir mektup yazacağım. Sonra onun cevabına bakıp inşallah gereğini yapalım.

Kral, "Öyle yap!" dedi. Aldığı cevap kralın hoşuna gitti. Şeyhin sözüyle içi huzura kavuştu.

Vezire şöyle dedi: Bil ki, ben sağlığıma kavuştum, bu fikrî hareketle huzur buldum ve kalbimdeki hararet söndü. Kendisini güçlü tutacak ve ihtiyacını giderecek kadar yiyecek ve içecek istedi. Devlet işleriyle ilgilenen krallık maiyeti arasında kralın hastalıktan kurtulduğu ve maruz kaldığı halin ortadan kalktığı yayıldı. İnsanlar bu duruma sevindiler ve fitne sakinleşti. Dolayısıyla asiler itaate koştular, bereket ve nimet yayıldı. Durum kısa sürede en iyi şekle kavuştu. Kralın nefsi güçlendi ve başarılı ve olgun şeyhin sözüne güvendi. Şeyh, zamanın Beytülhikme (*hikmet evi*) reisine olanları anlatan ve ondan kendisine onun durumuna uygun ilmi açıklamaya ve bedeni için gerekli hususları öğretmeye elverişli gördüğü birini göndermesi talebini içeren bir mektup yazdı.

Mektup bilgeye ulaşıp da içeriğini öğrenince kendisiyle birlikte bulunan on iki öğrencisini çağırdı. Onlara eline geçen şeyi bildirdi ve mektubu okudu. Onlar dediler ki; bize yapmamızı ve arzunu yerine getirmemizi istediğin şeyi emret. İçlerinden iki adamı ayırdı ve onlara şöyle dedi: Krala gidin. Huzuruna girdiğinizde biriniz onunla irtibata geçsin ve matematik ilminde gerekli seviyeye ulaşıncaya kadar ona eşlik etsin. O bu seviyeye ulaşıp vakıf olduğu zaman ilahî ilme yükselir, sonra ondan ayrılır. Onu gerekli olan seviyede tutuncaya kadar diğeri ona eşlik etsin. Onun eylemlerinin güzelleştiğini ve davranışlarının arındığını gördüğünüz zaman ondan ayrılın. Ondan ne bir karşılık ne de bir teşekkür isteyin.

Sonra o, bu iki kişiye tavsiyede bulunmaya ve onları dünya bağlarına ve şeytanın ağına kapılma konusunda uyarmaya başladı ve şöyle dedi: Siz, dünyanın güzelliklerine, süslerine, cazibesine, ihtişamına ve dünyalıların karşı karşıya bulunduğu fitneye uzak bir yerdesiniz. Kralın yanında geniş bir ülkeye, gözle görülür bir nimete ve çok lezzete ulaşacaksınız. Sizi onlardan birine meyletmekten ve onları sevmekten sakındırırım. Eğer siz bunu yapar ve gördüklerinizden herhangi bir şeye meylederseniz bozulursunuz, bozarsınız ve insanlık suretinden fiilî şeytanlık suretine çıkarsınız; geniş cennetlerden, mutluluk ve esenlik bahçesinden çıkarsınız, alçaklık yurdunda şeytana komşu olursunuz ve bütünün enginliğinden çıkıp parçanın zindanına girersiniz.

O ikisi, "Başüstüne!" dediler ve bulundukları yerden kralın bölgesine yöneldiler. Bilge, şeyhe, bunu öğreten ve haberlerini, yapacaklarını ve krala muamele tarzlarını kendisine iletecek, onu da o ikisi üzerine gözcü tayin eden bir mektup yazdı.

Sonra onlar üzerlerindeki perişanlık ve çirkinlikle, dervişlere yaraşır bir yoksulluk ve rezillik içinde şeyhe geldiler. Krala bilge tarafından iki adamın geldiği haber verildi. Onların gelişinden dolayı sevindi ve mutlu oldu. Sonra onları yanma getir-

melerini emretti. Onlar onun huzuruna girdiler. O, iki ayağı üzerinde ayağa kalktı ve onlara oturmalarını emretti. Onlar verici âlimler gibi, kral ve vezir ise alıcı öğrenciler gibi oturdular.

Sonra matematik ilmi ile başlayan öne çıktı ve bunu kral ve vezire pekiştirip öğreninceye ve gereklerini ve hükümlerini yerine getirinceye kadar öğretti. Sonra birincisi ayrıldı ve ikincisi öne çıktı. Onlara ilahî hikmeti sahip olduğu en yüksek düzeye ulaşıncaya ve kapasitesinde bulunanları alıncaya kadar okudu. Onlar görevlerini bitirip ayrılmak istediklerinde kral onlara dönerek şöyle dedi: Ben bana yaptığınız bu iyiliğe ve meselemi üstlenmenize karşılık size krallığımı teslim etmekten başka bir ödül bulamıyorum. Siz onu yönetirsiniz, ona dilediğiniz gibi hükmedersiniz. Hepsini size bırakıyorum. Bana göre o sizin için az bile.

Ondan bunu işitince güzelce reddettiler ve kralın kendileri için hazırlattığı mekâna gitmek üzere ayrıldılar. Kralın kendilerine sunduğu ve hediye ettiği krallık konusunda istişare ettiler. Nefisleri gördükleri dünya güzelliğine, görkemine, mülkiyetine ve hoş lezzetine meyletti. Dediler ki; bizim için iki yurdun bir araya gelmesinde ve iki mutluluğa birden ulaşmamızda bir sakınca yoktur: Hem dünyada hem ahirette saltanat. Onlar kralın hediye ettiği saltanat, tahta oturma ve onun icrasını kabul etmeye niyetlendiler. Sonra kral veziri ile baş başa kaldı ve ona şöyle dedi:

Kardeşim! Bil ki, bu dünya fanidir ve biz de ebedî değiliz. Onun lezzet ve nimetlerinden elde edebildiğimiz kadarını elde ettik ve gücümüzün yettiği kadarına ulaştık. Haydi, onlardan uzaklaşalım ve daima ölümden sonra kurtuluş ve başarımıza vesile olacak bu yüksek ilim ve ince amel ile meşgul olalım. Ölümün bize erişeceğinden ve üzerimize ineceğinden hiç şüphe etmiyoruz. Umulur ki ikimiz yeryüzü krallığında olduğu gibi gökyüzü krallığında da birlikte oluruz. "Yap!" dedi. Niyetleri güçlendi ve bu nefislerine güzel göründü.

İki adam randevu vaktinde kralın huzuruna girdiğinde ona söylediği sözü ve krallığı kendilerine teslim etmek istediğini tekrarladı. Böylece onların ülkeyi ve halkını yöneterek ve bunlara hükmederek mutlu olmalarını istedi. Ülke halkının ve içlerindeki iyi insanların, kendisinin ulaştığına benzer böyle bir ilim ve amele ulaşmalarını arzu etti. Böylece bereket ve nimet yayılacak ve mutluluk zirveye çıkacaktı. Onlar onun kendilerine ettiği hediyeyi aldılar ve tevdi ettiği görevi üstlendiler. O, kendisine ilahî ilmi öğreteni krallık makamına, arkadaşını da vezirlik makamına getirdi. O, veziriyle birlikte ilim üzerinde düşünmeyi, ameli uygulamayı, dünyada ibadet ve züht konusunda gayret göstermeyi, dünyayı horlamayı, şehvetlerini bırakmayı ve zevklerini terk etmeyi sürdürmekle meşgul oldu.

Şeyh, bilgeye bunu yazdı, onların ona dönmelerinden umudunu kesti ve gördükleri şeye kandıklarını, nefislerinin ona meylettiğini ve orada ebedi kalmak istediklerini anladı. Kral ölünceye, kısa bir süre sonra veziri ona katılıncaya, ikisi de Yüce Allah'ın rahmetine kavuşuncaya, semavî krallığa nail oluncaya ve ona ulaşıncaya kadar krallığın yönetiminde ve memleketin siyasetinde bunu devam ettirdiler. İki adam dünyaya aldandı, ilim ve amelden uzaklaştı ve dünyevî zevklere daldı. Bilge, onlara emanet ettiği hikmeti geri istedi. Onlar hatırladıkları şeyi unuttular, yanların-

da bulundukları şey onlardan kayboldu, gökyüzü krallığını bırakıp yeryüzü krallığına yapıştılar. Cennetten kovuldular, rahmetten uzaklaştılar, zarar ederek gerisin geri döndüler. Kendilerine yaptıkları şeyle gelen kimseleri yıktılar ve sarstılar. İnsanlar onlardan dolayı aldandılar ve onlardan kendilerine ne zarar, ne yarar veren şeyler öğrendiler. Ayıpları göründü. Şöyle dediler: Dünyayı terk etmeyi ve orada zühdü emreden bu iki âlim, yasakladıkları ve sakındırdıkları şeye kendileri döndüler. Acil olanın gerçekleşen nimet olduğunu bilmeselerdi onu seçmez ve öğrendikten sonra ona dönmezlerdi.

Taşkınlıkları çok arttı, şeytan onları hükmü altına aldı, onlara Rahman'ı anmayı unutturdu ve filozoflara düşman, âlimlere muhalif oldular. Bilge, şeyhe, şerlerinden korkarak onlardan uzak durmasını ve uzaklaşmasını emreden bir mektup yazdı. O da bunu yaptı.

O ikisi, dünya işleriyle ve arzularıyla uğraşmaya başladılar, kendilerine indirilen ve yapmaları ve uygulamaları istenen ve kurtulanın kurtuluşunun bağlı olduğu helal sihri terk ettiler; üstelik sapık olan haram sihre döndüler.

Bu, Harut ve Marut adlı iki meleğin haline, işleriyle ilgili hususlara, gökten yere inişlerine ve tıpkı İblisin büyüklenmek ve isyan etmek suretiyle meleklerden ayrılması, Âdem'in hata ve unutması sebebiyle içinde bulunduğu cennetten ayrılması gibi Rablerinin ve onunla birlikte olan meleklerin komşuluğundan ayrıldıklarına delalet eden bir sözdür. Bu, açıklamanın ihtimali ve imkânın kapsaması ölçüsünde sihrin ve sihirbazların mahiyetinin, onu uygulamanın, kısımlarının miktarının, hak ve batılın ne olduğunun açıklamasıdır.

Bölüm

Kardeşim! Allah seni ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, cisimlere yerleşen dertlerin tedavisi ve bunu bilmek, Peygamber'in (sav) dediği gibi, doğal ve cisimsel bilgilerin en önemlisidir: "*İlim iki çeşittir: Dinler ilmi ve bedenler ilmi.*" Aynı zamanda o, helal sihrin bir türüdür. Çünkü o, âdetin kötülükten iyiliğe, eksiklikten tamlığa dönüşmesidir. Haram sihir, cisimlere ve değersiz şeylere kötülük katılması, öldürücü zehirlerle yapılan şeylerde ve bunun için edinilmiş onların özellikleriyle iş yapan ve ilaçlarda ve onların cisimlerde meydana getirdiği dertler ve hastalıklarda olduğu üzere karışımlarının bozulması ve tabiatlarının çözülmesi gibi, bunun tersidir. Elde edeceği dünya veya ona ait bir şey sebebiyle bunu yapan ve kasıtlı bir şekilde insanî sureti bozmaya kalkışan kimse, yeryüzünde bozgunculuk yapan bir sihirbazdır. Onun öldürülmesi ve ülkeden sürülmesi helaldir. O, Aziz ve Celil olan Allah ve O'nun Elçisi ile savaşan ve Firavunun, kendilerinden gördüğü muamele, onların onun yaptıklarını berbat etmeleri ve adamları ve kavminin ileri gelenleri önünde onun itibarını sarsmaları sebebiyle sihirbazlara yaptığı gibi, organlarının kesilmesini ve suretlerinin bozulmasını hak eden kimselerdendir.

Ey kardeş! Allah seni ve bizi kendisinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, işe yeni başlamış ve tecrübesiz doktorların çoğu, hastayı öldürürler, hastaların hastalığını artırırlar, dolayısıyla isabet ettiklerini zannederek hata ederler. Öldürdükleri nice

hasta, hasta ettikleri nice sağlam insan ve zarar verdikleri nice sağlıklı kişi vardır! Bu konunun dikkatle incelenmesinde, ondan sakınılmasında, onunla ilgili tembih ve yönlendirme yapılmasında büyük fayda vardır.

Biz sana bu konuda öğrenilmesi gerekenleri açıklamak istiyoruz. Onu kullanman gerekir. Çünkü cisimler acıların, ağrıların, hastalıkların, dertlerin ve devaların ortaya çıkmasına bağlıdır. Zira kardeşlerimize -Allah onları ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin- uygun olan, bütün ilimleri bilmek, onlardan haberdar olmak ve sahiplerini tanımaktır.

Ey kardeş! Bil ki, tıp sanatını öğrenmek isteyen kimsenin önce kitapları bilgelerin ve âlimlerin önünde okuması, meydana geldiği neden ve sebeplerin öncüllerini bilmesi, bütün ilaçları karışımları açısından üstün oran ve dengeli bölümleme itibariyle bilmesi, dört tabiatı ve karışımlarını, mizacın sağlığının sağlıklıyken nasıl, bozukluğunun bozukken nasıl olduğunu, bedenin iki tarafında bünye ağırlığının geometrik olarak nasıl bilineceğini bilmesi gerekir. Bu onun için gerçekleştiği, ona tam vakıf olduğu ve nabız ve suda hastalığa delalet eden belirtileri, bedenden ayrılan şeyleri ve ilişen hastalıklar sebebiyle çıkan artıkları bildiği zaman yıldızlar ilmi (astroloji) sanatlarını ve felek hükümlerini öğrenmeye başlar. Çünkü onlar, bütün yeryüzü işlerinde ve doğal cisimlere ilişen şeylerde asıl ve temeldir. Bunu kendisine uygun bir şekilde bilip tam olarak vakıf olunca hastaya yaklaşması gerekir. Onu gördüğü, derdini öğrendiği, başlangıcını sorduğu ve sözünü dinlediği zaman aklı sağlam ise [tamamdır]; eğer ondan mahrum ise delillerinin örneklerine ve hastalığın başladığı kısma bakar. Bu kendisi için gerçekleşirse hastanın doğumuna bakar, bundan mahrum olursa girdiği doğana bakar. Onun sağlığı gerektirdiğini görünce hayat evine bakar. Bu kendisi için gerçekleşirse iyileşeceğine güvenen bir ruhla tedavisine başlar ve bu dert için uygun olan tedavisinde kaybolacağından şüphe etmeksizin ve uzaklaşacağından ümit kesmeksizin nazik davranır. İşi ilimle güçlendirir ve bu faaliyetinde filozofların gayretlerine ve peygamberlerin eylemlerine tâbi olur. Çünkü onlar Aziz ve Celil olan Allah'a nispet etmediler ve esasları, gereklerini, kanıtları ve hükümlerini öğreninceye kadar bildikleri şeyi göstermediler. Bunu gerçekleştirince Yüce Allah'ın yaratmadaki maksadını, bilgisini, tevhidini, ibadetini, o ismi yüce olanın onları bundan dolayı yarattığını ve var ettiğini anladılar.

Bundan mahrum olan nefis, kusurlu, eksik, hasta ve sağlıksız olur. Onların kendilerini onlara yaklaşmaya ve sevgi göstermeye zorlayan vakitlerde ruh hastalarına yaklaşmaları gerekir. Onlar, uzman doktorun girdiği, *"İhvân-ı Safa'nın İtikadı Risâlesi"*nde hikâyesi anlatılan şehir halkına yaptığı gibi, bunların ilaçlarının faydalı ve tedavilerinin iyileştirici olduğunu bilirler. O zaman hatırlama ve dini, şeriatın sünnetini ve bu zamanın gerektirdiği şeyleri yerine getirme konusundaki güzel öğütle eksiklikten münezzeh olan Allah'a davet ederler. Bununla yakınlık etkisine hükmedilir. Onların ruh hastalıklarını etkileyen ilaçları, ilaçların ortaya çıkardıkları belirtiler ve yaptıkları mucizeler ile bedenleri etkilemesi gibi, sakındırma, uyarı ve korkutmadır. Onlar, tıpkı doktorun hastaya kötü yiyecek ve içecekleri, hastalığa sebep olan ve şifayı zayıflatan şeyleri yasaklaması gibi, insanların yaptıkları şeyleri

men ettiler, onlardan sakındırdılar ve onları failine yasakladılar. Nitekim ismi yüce olan Allah şöyle demiştir: "*Biz ayetleri ancak korkutmak için göndeririz.*"[25] Peygamberler (as), itaat edenlere cenneti, günahkârlara cehennemi vaat ettiler. Aynı şekilde doktor da hastaya tavsiyesini kabul etmesi, emrettiği şeyi kullanması ve kendisine karşı çıkmayı bırakması halinde güzel yaşamayı, sağlık ve hayatı vaat eder. O ne zaman bundan sapar ve tersine yönelirse ölür ve helak olur.

Peygamberlerin mucizeleri ve bilgelerin işaretleri çok çeşitli ve değişik kısımlara ayrılır. Her zamandaki her şey yakınlık gereği onlardan birine aittir. Doktorların ilaçları da aynı şekilde hastaların farklılığına bağlı olarak değişiklik gösterir.

Bazı mucizeler rahmet ve nimet, bazıları da itaatten çıkıp günah işlenmesi halinde öfke ve cezadır. Nimet ve rahmet, peygamberin zuhurunu gerektiren o zamanda ortaya çıkan üstünlüğü ve getirdiği hayır, bereket ve ilgili hususlar, kendisine Allah tarafından zafer ve duasını kabul edenin gücünün indirilmesi, devrinin genişlemesi, zikrinin yükselmesi, şanının yücelmesi, zamanındaki insanların ondan faydalanması, dini üzerinde toplanmaları ve onların kendisi hakkındaki şüphelerinin giderilmesidir.

Onu inkâr eden, yalanlayan, ona karşı büyüklenen ve itaatten yüz çeviren kimselere yönelik öfke ve musibet şeklindeki mucizeler; Nuh kavminin müstehak olduğu (başına gelen) büyük tufan, Hud kavmine inen yok edici fırtına, Firavun ve adamlarının maruz kaldığı boğulma hadisesi ve deveyi kestikleri için Salih kavminin başına gelen felaket gibidir. Bunlar Kur'an'da önceki peygamberlerin ve muhalefet eden ümmetlerin haberlerini anlatan kıssalar olarak zikredilir.

Kardeşim! Bil ki, peygamberlere (as) özgü ilim, amel ve gösterdikleri mucizeler, onlara melekler vasıtasıyla vahiy ve ilham olarak gelen ilahî bilgi ve rabbanî öğretimdir. O, yeryüzüne ait bir öğretim ve tikel bir bilgi değildir. O ancak tümel bir destek ve aklî bir feyizdir. Onlar katlanabildikleri ölçüde ondan âleme çıkar. Uyarı ve kınama türünden olan mucizeler de vardır. Onlar kendilerini yalanlayan ümmetlerin ve inkâr eden grupların helâkini isteselerdi bunu daha başta yaparlardı. Yapsalardı bu, görevlerine aykırı olurdu. Çünkü onlar bozuk olanı düzeltmek için gönderildiler ve eziyetlere sabır ve tahammül konusunda geniş takatle, kibir ve öfkeyi terk etmekle ve âlemin genel iyiliğini, gönderildikleri insanların kurtuluşunu, cehalet ve kötülükten kurtarılmalarını isteyerek işler konusunda hamiyet, merhamet ve teenni ile desteklendiler. Asi topluluklar ve azgın gruplar, kendilerine delil vacip olduktan ve kanıtlama açıklık kazandıktan sonra isyanda diretince ve şeytanın güdümüne girince peygamberler ayetler getirdiler, mucizeler gösterdiler ve âdetleri altüst ettiler. Onları yalanlayan kimseleri musibetler kuşattı ve felaketlere uğradılar. Onlardan helake uğrayanlar açık delille helake uğradılar, sağ kalanlar da açık delille sağ kaldılar. İblisin gücü zayıfladı, ışığı söndü, şeytanları ondan ayrıldılar, yardımcıları helak oldu, dilleri tutuldu ve delilleri çürüdü. Aynı şekilde doktor da hasta kendisine karşı çıkınca ilk etapta sabreder, müşfik davranır, nazikçe tedavi eder ve işini kolaylaştırır. Muhalefette, itaatsizlikte, emrettiğine karşı çıkma ve yasakladığını kullanmada diretirse onu isteğiyle baş başa bırakır, o da helak olur.

25. İsrâ, 17/59.

Kardeşim! Böylece nefisleri ve bedenleri tedavi bilgin tamamlanır ve iki siyasete vakıf olmuş ve iki makamı öğrenmiş olursun. Bu anlattıklarımızla kardeşlerimizi -Allah onları kendinden bir ruhla desteklesin- kendilerine uygun bir şekilde uyarmak ve onları bütün ilimleri öğrenme konusunda çalışmaya teşvik etmek istedik. Onlar buna vakıf oldular ve ulaşacak yolu buldular. Biz bu risâlede dile getirdiğimiz hususları ilimlerin nihayetlerini ve hikmetlerin gayelerini bilmelerini amaçlayan birtakım öncüller, girişler, yollar ve mertebeler yaptık. Bunlar üzerinde düşünürler ve onlara vakıf olurlarsa nefisleri onlara kapalı hususları bilmeyi arzular ve dolayısıyla ismi yüce olan Allah'ın dediği gibi, araştırmaya çalışırlar ve bilmediklerini bilenlere sorarlar: "*Eğer bilmiyorsanız bilenlere sorunuz.*"[26] Nitekim Peygamber (sav) de şöyle demiştir: "*Her sanat hakkında erbabından yardım isteyin.*" O zaman eğitici ve doğru yol üzerinde duran kılavuzlar olurlar.

Bölüm

Ey kardeş! Allah seni ve bizi kendisinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, astroloji, astronomi ve meteoroloji ilmini bilen âlimler, falcılar, kâhinler, *zecr* ve ruhâniyatın ortaya çıkışıyla uğraşanlar, tılsım, alamet, belirti ve define gibi işlerle meşgul olanlar, buna ancak esasları ve onların görünür ayrıntılarını bildikten sonra hazır olurlar. Bu gerçekleşince onları kendilerine uygun olduğu şekilde yaparlar ve onları kendilerinden meydana gelen şeye delalet etmek suretiyle haber verirler. Onlar bu konuda öğretimdeki çabalarına, ilme devam etmelerine, âlimlerle birlikteliklerine, filozoflarla dostluklarına, yazılmış kitaplardaki derslerle ilgilenmelerine ve o konularda zihin saflığı, düşünce üretimi ve olanları inceleme yoluyla derinleşmelerine göre farklı derecelerde yer alırlar. Bunu onun hakkında olana, senelerin doğuşları bilgisine, bunların hesap ve nesepteki uyumuna, tarihlerin ve başlangıçların bilgisine, işlerin başlangıcında doğanlara, bunun devamının gerektirdiklerine, sabit yıldızların gerektirdiklerine, yok oluşuna, bir üçgenden diğerine intikal etmek suretiyle değişmesine, yıldızların toplanmasına, birbirlerine bakmalarına, zirveye çıkmalarına, derecelere yükselmelerine, aşağıya düşmelerine göre hüküm vermek için yapar. Tek tek her birine derin düşünce ve inceleme yoluyla baktıklarında buna yakın olan kimse hükümlerinde isabetli olmaya yakın olur.

O, doğruyu yakaladığında ve tadını aldığında en azından hata etmez. Şöyle ki bu isabet sayesinde basireti güçlenir, çabası ve gayreti artar, zaferi doğrulukla güzel bulur, sözlerinin ve hükümlerinin doğru olmasını çok arzu eder. O zaman ilimde rakiplerini geçer ve çağdaşlarının reisi olur; dolayısıyla kendisine sırlar açılır, önündeki şeyler hiçbiri gizli kalmadan açık hale gelir; arınmış nefsi, fikrî görüşü ve doğru tahayyülü ile altındakileri bilen çevreleyici felek gibi olur. O, olanları olmadan önce en yakın bakış ve en kısa düşünmeyle haber verir. Sonra böylece bunun dışında, başarılı kılındığı ve zaferle ödüllendirildiği gibi olur.

Bu ilme ait olan bu sanat müneccimlik diye adlandırılır. Cahiliye (dönemi) insanları onu *zecr* ve kâhinlik olarak adlandırır. O da bir sihir türüdür ve onunla tılsımlar

26. Enbiyâ, 21/7.

dikilir ve işler yapılır. Biz bununla mukaddime ve giriş gibi inşallah anlattıklarımızın delili, tasvir ettiklerimizin açıklaması ve ortaya koyduklarımızın burhanı olması için bir ilim türünden, hüküm şeklinden ve onu bilmeden bahsetmek istiyoruz.

Bölüm

Kardeşim! Allah seni ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, var olan, devam eden, sonuçları hızlı ve yavaş hareketlerin gereklerine göre sonradan meydana gelen şeylerin ve olan işlerin bilindiği ilim, buna bakan ve bilmeye istek duyan kimsenin bilmesi gereken ilimdir. Bu, onun işlere ve eylemlere başlanan vakitleri ve zamanları en ince dikkat ve en doğru düşünme ile bilmesidir. Böylece meydana gelen bu başlamayı ve sonunun varacağı şeyi bilir. Yine onun felekteki on iki burcun, aydınlatıcı yıldızların, seyyar yıldızların, sabit yıldızların ve doğanların/tevalînin yerlerini bilmesidir. Okların ve on iki burca kadar olan şeylerin yerlerini, direkleri, zamanın yöneticilerini, saatlerin ve dinlerin/kıyamet günlerinin efendilerini, yılın mevsimlerinin yöneticilerini, gün ve saatlere bakanları, enine boyuna yedi hesabın tayin edilmesini bilmesidir. Bunu doğru bir bakış ve düzeltici bir hesapla düşünmesidir. Doğanları düzgün ve isabetli bir şekilde düzenlemesidir. Burçların ve direklerin hesabını derece ve dakikalarıyla belirlemesidir. Baş ve kuyruk yerini, bu işin olmasını sağlayan oku, toplanma ve dolmayı, parçaları, on iki burcu, doğan ve sahibini, gün ve saatlerin sahibini belirlemesidir. Şeylerin düşünmede en faydalısı, haberde en doğrusu ve yönetimiyle en çok ilgili olması sebebiyle oluş ve bozuluş âleminde meydana gelen şeylerin en iyi delili olan Ayın yeri neresidir? Felaketlerden nasıl kurtulur ve yanan yoldan nasıl uzaklaşır? Kurtuluşu ve iyi yönelmesi esnasında işin kendisiyle başladığı her şeyin sonu güzel, neticesi sağlam ve faydası tamdır. Onun devamı ve sürekliliği hareketin yavaşlığına hızlılığına ve delillerinin delalet ettiği şeye bağlıdır. Eğer felaketlere yakın ve güney bölgesine düşmüş ise veya burçların sonunda ya da onların ilk mertebesinde olup da sonra onları tamamlamamışsa bu kötüdür. Eğer düşüşte ise kendisine bakacak ev sahibi yok ise direkten düşmüşse veya ilk felekle* birlikte ise bu başlama kalıcı değildir. Veya Ayın ayrıldığı yıldızı veya Ayın bir direkte veya onu takip eden direkte birleştiği yıldızı bilir ya da düşer. Çünkü düşen Ayda hayır yoktur. Ancak o, doğanın üçüncü yerinde olur. Eğer evinin sahibi düşerse -çünkü sen Ayın ev sahibini doğan direkte, gök ortasında, on birincide veya beşincide bulursan doğuda düz hareket eder- böylece Venüs'ün kadın ve mutluluk işlerine, Jüpiter'in din, mezhep ve erkek işlerine, Merkür'ün yazıya, Güneş'in sultanlık ve başkanlığa, Ay'ın öğretim ve elçiliğe uygun olması gibi, başladığı işe uygun olur.

Kendisiyle Güneş'e, Ay'a, onların iki üstünlüğünün ve sınırlarının sahiplerine başladığın her ilim hakkında düşünmen, sonra göğün ortasına bakman gerekir. Çünkü bu iki yeri ne zaman felaketlerden uzak ve sahiplerini, yani onların yükseklerini veya "doğan"ın sahibini güzel bir yerde görürsen başlama, övülen, tam ve üstün olur.

* Orijinal metinde "cevzehr" kelimesi kullanılmış olup Farsça sözlükte ilk felek, Ay feleği ve baş ve kuyruktan her biri anlamları verilmiştir. (ç.n.)

Özellikle aydınlatıcı şansların karşısında olursa. "Doğan"ın sahibi doğu tarafında olur. Yıldızların doğması, ihtiyacın giderilmesi konusunda üstünlük, zafer, tamlık ve hıza delalet eder. Yıldızların batması, eğer bir direkte ise yavaşlık, ağırlık ve uzamaya delalet eder. Ayı, güzel bir yerde, sahibini de düşen/sâkıt haldeyken bulursan, işe başlama ve sonunun güzelliği zayıftır. Eğer Ayı ve sahibini düşmüş halde görürsen işin hem başının hem sonunun kötülüğüne hükmet. Ay ve sahibi güzel bir yerde olursa iş, sahibinin istediği gibi tamlık ve kıvamıyla tamdır. Özellikle doğanın sahibi direkte olursa şanstır. Yeri iyi olduğu halde uğursuz ise en faydalı şey, Jüpiter veya Venüs'ün doğanda olmasıdır. Bu, özellikle Ay şanslara bitişik olduğunda böyledir. Bu şans eksilmez ve geri dönmez. O, efendisinden kaçmak isteyen ve kendisine ait olmayan şeyi alan köleden başka her iş için uygundur.

Bölüm

Kardeşim! Allah seni ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, Ay, altındaki oluş ve bozuluş âlemini yönetmesiyle ilk yıldızdır ve vasıtadır. Bundan dolayı önce bu konuda mutluluğuna ve şanssızlığına bakmaya, sonra başlangıçtaki fazlalığını bilmeye ihtiyaç duyar. O, Güneş'ten ayrıldığı zamandan itibaren güç ile başlar. Sonra onu altıgen, dörtgen ve üçgen yaptığında ve onunla karşılaştığında değişir; gücü o zaman birleştiği yıldız ölçüsünde olur. Onun feleği ve içindeki sınır, dörtgen yapma, üçgen yapma, altıgen yapma ve karşısında olmadır. Ay'ın ışığının arttığını görürsen bu, artmanın hoş karşılandığı işlerde daha iyidir. Işığı azaldığında ise bu, azalmanın hoş karşılandığı işlerde daha iyidir. Aynı şekilde Ay, Güneş'ten sol çeyreğinde son buluncaya kadar ayrılırsa bu, hakkı aramaya uygundur. Güneş'le buluşmada son buluncaya kadar sol çeyreğinden ayrılırsa bu, şeyler konusunda husumet, tartışma ve münazaraya başlayan kimse için iyidir. Karşısındaki ile sağ çeyrek arasında olan ise husumet ve borç konusunda zulme uğrayanlar için uygundur. Sonra bedenleşmeye varıncaya kadar olanlar ise ilmi uygulayan ve hakkı arayan kimseler için uygundur.

Bölüm

Doğan'ın (*Tâli'*) Şansı ve Saatin Gücü Hakkında

Doğanın ve yıldızların en iyi şansı, içinde bulunduğu burçta şans olunca ikinci burçta da şans olur.

Dönüşen burçlar, içinde üstünlük ve övünme bulunan her konuya uygundur; özellikle oğlak burcu, koç burcu ve iki bedenliler sihir ve hile yapanlar için, sabitler ise sözleşme yapanlar, ilişki kuranlar, tılsımcılar ve sebatlı kimsenin istediği şey için uygundur.

Eğer altın veya gümüş ilacından devam eden ve sürüp giden bir iş veya ruhânînin ilişkili olduğu bir şey yapmak istersen Ay ve doğan, sabit burçta ve "iki cesetli burcu"nda olsun. Her gün tekrar dönmek istediğin bir işe başlamak istersen doğan, "iki cesetli burcu" olsun; Ay, dönüşen bir burçta doğana baksın. Sebat ve gücünün devamlılığıyla iş yapmak istersen bu olsun. Doğan, "iki cesetli" sabit burç olsun; Ay,

üçgen (*teslis*) veya altıgen (*tesdis*) şeklindeki evinin sahibine bitişik sabit bir burçtadır. Evinin sahibi, felaket, yanma ve dönmeden uzaktır.

Eğer bu senin için mümkün olmazsa Ay şanslara bitişik olsun ve bu şans üçgen (*teslis*) veya altıgen (*tesdis*)den doğana baksın. Karşıtlık (*mukâbele*) ve dörtgen (*terbi*)den sakın. Şans bakışı olan şeylerin en güçlüsü, üçgen (*teslis*) veya altıgen (*tesdis*)dendir. Sonra şans bakışı olan şeylerin en zayıfı, dörtgen (*terbi*) ve Karşıtlık (*mukâbele*)tandır. Talihsizlik bakışı olan şeylerin en zayıfı üçgen (*teslis*) ve altıgen (*tesdis*)den; en güçlüsü ise dörtgen (*terbi*) ve Karşıtlık (*mukâbele*)dendir. Bunu anla ve bil.

Ay, talihsiz bir halde, evinin sahibiyle dostluktan dolayı birleşince ihtiyaçlarda ve bütün yapılanlarda yine iyi olur. O doğana bakarken şans olursa, Ay'ın kuyrukla birlikte yerinden ve dörtgen (*terbi*), karşılıklılık ve bitişiklik şeklindeki talihsizliklere bakmasından bütün işlerin en iyisi, en güzeli ve en dikkatlisi olur. Bütün mesele ve işlerde Ay'ın bozukluğundan sakın. O, eksikliğiyle, özellikle bu eksiklik ışık, hesap ve yolculuk şeklindeki üç türden olursa zorluk, sıkıntı, işlerin uzaması ve meşakkate delalet eder. Bunun en iyisi, onda tamamen fazla olması ve Mars'ın ona hiçbir şekilde bakmamasıdır. Çünkü Mars'ın Ay'a fazlalıkta bakması büyük bir felakettir. Ay eksik olduğunda Satürn'ün Ay'a bakması da böyledir. Ay'ın gece en güçlü olduğu durum, yeryüzünün üstünde olduğu zamandır. Doğanın gündüz en güçlü olduğu durum, Ay'ın yeryüzünün altında olmasıdır. En iyi şey, Ay ve doğanın, doğdukları yer düzgün olan burçlarda olmasıdır. Böyle olunca, özellikle sabit burçlarda ve iki bedenlilerde olunca, ihtiyaçların hızlı karşılanmasına ve başarıya delalet eder.

Bil ki, koç burcu, dönüşen burçların en hızlısı; yengeç burcu, onların en çok dönüştüreni; oğlak burcu, en çok koşanı; terazi burcu, en güçlüsü ve en dengelisidir. Bil ki, direkler, işin tamamlanmasında ve başkalarını bitirmede en hızlıdır. Direkleri yavaşlık izler. Düşen, yavaştır ve başarısız bir yapıdır. Olan işin en hızlısı, şansın doğanda veya Ay ile birlikte olması ve doğrusal olarak ilerlemesidir.

Kardeşim! Allah seni ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, işlerin sonuçlarının bilgisi, ancak Ay evi üçgeninin sahibi ve doğanın sahibi vasıtasıyla bilinir. Bu ikisinin yerleri, halleri ve yıldızların kendilerine bakışı belirlenir. İnşallah sana belli olduğu kadarıyla onun benzeri üzerinde konuş ve meselenin sonu hakkında hüküm ver.

Bölüm

Kardeşim! Bil ki, iki cesetli burçlar, onların en çok yüzü ve sureti olanlarıdır. Onlar ortaklık ve kardeşliğe uygundur. Onları etkileyen şey, defalarca geri döner. Ay ve doğan, iki bedenli burçta olur ve şanslara bakarsa bu iyidir. Çünkü onlar fazladır ve her işe elverişli ve uygundur. İkizler burcu, onların en çok yüzlüsü ve sanat, hesap, mantık, ticaret ve dağıtıma en uygun olanıdır. Başak burcu, alma, verme, yazım ve edebiyata uygundur. Yay burcu, sultanlık ve başkanlık işine ve cesur, yiğit ve kahraman kimselere uygundur. Balık burcu, denize dalanlar, orada çalışanlar ve benzerleri için uygundur. Sabit burçlar, sahibinin sebat ve uzun süre devam etmesini

istediği her işe uygundur. Çünkü onda bulundukları zaman Ay ve doğanın delaleti daha güçlüdür. Sabit bir burçta çalışmaya başladığı zaman uzun sürmesi ve sonunda tamamlanmasıyla bu işin sebatına delalet eder. Bu eğer talihsizlik olursa ondan buna kötülük gelir.

Akrep burcu, sabitlerin en hafifi, aslan burcu en sabiti, kova ve boğa burcu ise en ıslağıdır. Şans okuna ve sahibine bakmayı bırakma. Çünkü bu ikisi işin başında güzel yerlerde olurlarsa bu işin iyiliğine ve sonucunun güzelliğine delalet ederler. Bunun en iyisi, ok sahibinin bilinen bir yerde parlamasıdır. Suretleri ve şeyleri Ay'ın bu burç ve doğanın efendisine baktığı sırada öğren ve Ay'ın sürekli efendisine bakmasını sağla. O, Yüce Allah'ın başarılı kılmasıyla istediği işlerde daha hızlı ve daha başarılıdır.

Bölüm

Batlamyus dedi ki; yıldızın evine bakmadığı zamanki durumu, evinden ve yurdundan uzakta olan adamın durumuna benzer. O, ondan hiçbir şeyi gideremez ve engelleyemez. Doğan'ın sahibi evine baktığı esnada uzak olduğu halde evini koruyan ve ondan [kötülüğü] engelleyen ev sahibi konumundadır. Ay'ı her başlamada çok iyi bir yerde tut, onda gevşeklik gösterme veya onun şansla birlikte olmasını ya da şansa bitişmesini temin et ve kendisinden bir ihtiyaç istediğin burcun şanslı olmasını sağla.

Bil ki, başlamada ve meselelerde şans okuna ihtiyaç duyulur. Onu Ay'ın bakışından ve bitişikliğinden asla düşürme. Ay'ın şans okunda ortaklığı vardır. Onun doğduğu dereceye yönelme. Çünkü bu suretten doğan her suret ve derece, bir işe, iki işe ve daha çok işe uygundur. Bil ki, dönüşen burçlar ondaki mücadele ve gayrete uygundur.

Bölüm

Kardeşim! Allah seni ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, Ay feleğinin altında yer alan oluş ve bozuluş âleminde cereyan eden küçük ve büyük, diri ve ölü, konuşan ve suskun, büyüyen ve artan, çiçekli ve saran her şey, ismi yüce Yaratıcısının koyduğu ve haddi aşmaz kıldığı düzenin dışına çıkmayan feleğin düşünmesiyle ve göksel bir emirle olur. Her biri kendisine uygun bir mekâna yerleşmiştir.

Yıldızların fiilleri ve ruhsallıkları oluş ve bozuluş âlemine ruhsal güçlerin bedenlere nüfuz etmesi gibi nüfuz eder. Felekte her yıldızın yönleri ve sınırları vardır. Sınırlarının basamakları, onların da her suretten oluş ve bozuluş âlemine inen sureti, benzerine bitişik ve şekliyle irtibatlı ruhsallığı vardır. Onlar belirli bir süre bunlardan sorumludurlar. Onlar Yüce Allah'ın, adedini kendisinden başkasının sayamadığı melekleridir. Onlar ancak onun emriyle ve hikmetiyle inerler.

Bunu bilmek bilen kimseye, öldükten sonra melekî suretleri tasavvur etmek demek olan insanî fazileti gerekli kılınca biz risâlelerimizde değerli kardeşlerimize -Allah onları ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin- vakıf olmaları, ilimlerin öncül ve ilkelerini bilmeleri -böylece onlara bu hususlarda yardımcı olur ve onları bunlar hakkında bilgilenmeye teşvik eder-, hiçbir ilim hakkında bilgisizlik göstermemeleri

ve hiçbir âdeti çiğnememeleri için onun söylenmesi uygun olan miktarını söyledik. Öyle ki ilimden nefret etmezler, taşıyıcısına düşmanlık göstermezler ve talibini ondan alıkoymazlar. Biz belirttiğimiz ve anlattığımız sihir, büyü, kehanet, muska, fal ve zecrin manası ve mahiyeti hakkındaki bu risâleyi -daha sonra inşallah bu anlatımı açıklamak üzere- eğlenceye dalan nefsi ve dalgınlık gösteren ruhları uyarmak için ortaya koyduk. Onların mevcutların keyfiyeti hakkında bilgileri, ruhsallığın nüfuzu ve oluş ve bozuluş âleminde ortaya çıkardığı şeyler hakkında kavrayışları yoktur. Onları bilgilendirmek ve kendilerine gizli kalan ve zor gelen şeylerin anlamlarına vakıf kılmak istedik.

Kardeşim! Bil ki, bütün işler, sanatlar, meslekler, zanaatlar ve insanlar arasında icra edilen alma, verme, satma, satın alma, dinler hakkında tartışma, konuşma, delil getirme, kanıtlama, burhan ve âdetleri bozma, gözleri çevirme, şeyleri birbirine dönüştürme, birbirinin içine karıştırma; işte bütün bunlar sihir ve büyüdür. Âlemin tamamı onun ilmi ve eylemi ile ayakta durur; fakat her eylem, güç yetirilmesi, gayret gösterilmesi, kudret ve takati ile kendisine yol bulunmasına göre yapılır. Bütün bunlar, yolunda çalışan ve varlığını sürdüren her akıllının -bu hükmün geçerli olduğu yerde ondan başkasına geçinceye kadar devam ettiği müddetçe- ondan geri kalmamasını ve onu geçmemesini gerektiren felekî bir yönetim ile olur.

İlmi ve bilgisi olmayan birçok insan, yer âleminde ve aşağı merkezde meydana gelen olayların sadece ondan olduğunu ve ondan ortaya çıktığını zannetti. Bu konudaki aslın bilgisinden mahrum oldular. Eğer onlar hareketin ortaya çıkışın sebebi olduğunu bilseler ve inceleseler di, Aziz ve Celil olan Yaratıcının emriyle, döngüsel hareketin aslının çevreleyen felek ve onun hareket ettiricisinin tümel nefis olduğunu anlarlardı. Bundan dolayı astroloji ilmi üzerinde düşünmeyi ihmal ettiler. Bunun bilgisi hakkındaki cahillikleri onları ilim erbabını reddetmeye sevk etti. Onlara düşmanca davrandılar, uzak durdular, onlardan ayrıldılar, âlemde gerçekleşen bütün iyilik ve kötülüğü (maruf ve münkeri), övülen ve yerileni Yüce Yaratıcının fiiline nispet ettiler. O bunu irade eder. İsmi yüce olan Yaratıcının hikmetinde durum, onların zan ve tahayyül ettiklerinin tersidir. Çünkü yaratılışın aslı tamamen hayır ve tamamen iyiliktir. Onun nura nî yaratmasında ve ruhânî taşmasında fark yoktur. Biz bu manayı *"Risâletü'l-Câmi'a"*da açıkladık.

Kardeşim! Bil ki, yıldızların filozofların anlattığı ve âlimlerin bildirdiği şekilde yaratılışını bilmek, senin bilmen gereken ve bilgisizliği sana yakışmayan bir konudur. Bil ki, o, kâhinlerin, sayesinde güzel işler yapabildikleri ilimdir. Zecr ve fal da böyledir. Bu bölümde inşallah bilmen ve ihtiyaç duyduğunda kendisiyle iş yapman için onun bir kısmını anlatmak istiyoruz.

Bölüm

Filozofların Anlatımına Göre Yıldız ve Burçların Yaratılışının Bilgisi Hakkında

Koç, içi boş ve ortası büyük iki bedeni olan, parlak, ışıldayan, sert ve kıvrımlı bir şeydir. Boğa, içi boş, iri bedenli, büyük, kendisine küçük bir şey bitişmiş, beyaza çalan, sert ve katı dokunuşludur. İkizler, ortası ince, iki yanı geniş, uzun, kıvrımlı ve

sadedir. Yengeç, sayısı çok, sert dokunuşlu ve parçalanan bir şeydir. Aslan, parlak, ışıldayan, çok sert, eni boyundan fazla ve meyillidir. Başak, sayısı çok, toplu, bir tek asıllı, güzel dokunuşlu yapısı olan, zayıf bedenli, üstü kalın, altı ince bir şeydir. Terazi, uzun, birbirine girmiş ve birbirinin üzerine kıvrılmış kökleri olan, değişik cevherli, yayılan ve kıvrılan bir şeydir. Akrep, uzun, kıvrımlı ve içi boştur. Yay, ilk yarısı sade, ikinci yarısı içi boş, kızıl, kuru ve kırmızıya çalan bir şeydir. Oğlak, sürmeli, içi boş, şeker kamışı ve papirüs gibi düzdür. Kova, yeşil, sonundan beş basamağı hariç tamamı sade ve içi boştur. Balık, ilk yarısı yeşile kadar beyaz, ikinci yarısı sonuna kadar beyazdır.

Bölüm
Yıldızların Yaratılışı Hakkında

Güneş: Yuvarlak, parlak, yaygın, ışıklı ve güzel vasıflıdır; insanı arıtır ve üzüntüyü giderir.

Ay: Yuvarlaktır, eksik olunca kırık ve hasarı vardır, tam ve mükemmel olduğunda genişliğine dönen bir yuvarlaktır, tam renkli, parlak siyah ve biraz durudur.

Merkür: Küçük, hafif, adi, yaygın ve dürülmüştür.

Venüs: Çeşitli, parlak renkli, güzel kokuludur, gelişir, katlanan sekiz yaş açısı vardır.

Mars: Kırmızı, kuru, kırmızısı mat, kusursuz ve boyu eninden uzundur.

Jüpiter: Sarı, cinsi değerli, uzun, enli, eğik ve bükülmüştür.

Satürn: Siyah, adi, değersiz, kötü görünümlü, pis kokulu, dörtgen şeklinde ve dörtgenliği eğridir.

Bölüm

Kardeşim! Allah seni ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, iyisiyle, kötüsüyle, soran insanın nefsinde gizli işleriyle, meydana gelen, gözden uzak şeylerden haber verme, aynı şekilde sihir ve kehanettir. Bu, filozofların anlattıklarının doğruluğunu anlamak için bilmen gereken şeylerden biridir. Biz, vakıf olmak istediğin, arzu edip sorduğun şeyler konusunda yardımcı olması için onun bir kısmını sana açıklamak istiyoruz.

Bölüm

Kardeşim! Allah seni ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, Hint âlimleri astroloji sanatını bilen ve kâhinlik ismine layık olan kimselerdir. Bu ilimde onlara Fars filozofları katılır. Bu ikisinden sonra Yunanlılar gelir. Zecr ile cahiliye Arapları ilgilenir. Ondan sonra İslam'daki fal (*el-fâl*) gelir. Bu ilimle ilgili olarak güzel kitaplar ortaya konmuştur. Onlarda yüksek amaca ulaşmayla ilgili hususları bu açıdan açıkladılar. Bir soran sana bir haberi, bir gizli şeyi veya bir sırrı haber vermeni ve hakkında konuşmanı isteyerek sorarken sen bunu istersen onun saatlerin efendilerinden olduğuna hükmet. Buna örnek: Bir adam sana Venüs saatinin başında elindekini

sorarsa bil ki, o, beyaz, güzel renkli, hoş kokulu ve ateşe girip gümüş gibi çıkan bir şeydir. Eğer sana saatin ortasında gelirse güzel ve ıtır gibi hoş kokulu bir şeydir. Sana saatin sonunda gelirse o, suya nispet edilenlerden zayıf renkli bir şeydir. Eğer sana Güneş saatinin başında gelirse o, yer bitkilerinden küçük bir şeydir. Sana saatin ortasında gelirse o, altın, gümüş, yuvarlak altın yüzük veya dinardır. Eğer saatin sonunda gelirse o, şişeye benzer ince ve kızgın bir şeydir.

Ay: Eğer sana onun saatinin başında gelirse o, değeri düşük biraz gümüş veya siyah taşlı bir yüzük ya da ayarı düşük bir gümüştür. Sana saatin ortasında gelirse o, kırık dirhem gibi kırık ve çatlak bir yuvarlak şey, gül veya kâfurdan bir şeydir. Eğer sana saatin sonunda gelirse o, kırmızı veya sarı arseniktir.

Mars: Eğer sana saatinin başında gelirse o, bakıra benzer uzun ve kırmızı bir şeydir. Saatin ortasında gelirse o, çaput veya ayna şeklinde kırmızı ve geniş bir şeydir. Eğer saatin sonunda gelirse o, mızrak ucu ve hançer gibi keskin ve uzun bir şeydir.

Merkür: Eğer sana saatinin başında gelirse o, kitap veya hesap defteridir. Sana saatin ortasında gelirse bil ki, o, siyaha çalan yer bitkisidir; ama geniş ve kurudur. Eğer saatin sonunda gelirse o, delik bir taş, inci tanesi, dirhem veya nakışlı ya da şekilli bir şeydir.

Jüpiter: Eğer sana saatinin başında gelirse o, yakut veya inci gibi bir cevherdir. Sana saatin ortasında gelirse o, inci veya kristaldir. Eğer saatin sonunda gelirse saf taşlı veya taşı firuze olan yüzük gibi bir şeydir.

Satürn: Eğer sana saatinin başında gelirse bil ki, o demir veya kurşundur. Sana saatin ortasında gelirse o, yerin ağır bitkilerindendir. Eğer saatin sonunda gelirse o, kesinlikle hünnap veya sedir ağacı gibi bir şeydir.

Bölüm

Saatçilerin Bilgisi Hakkında

Kardeşim! Allah seni ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, bu konuda bu ilmin bilgisini elde ettiğinde bundan önceki bölümde açıkladığımız şeyleri haber verebilirsin. Bu, yedi yıldızın, yedi günün efendileri olduğunu bilmendir. Pazar gününün efendisi Güneş, pazartesi gününün efendisi Ay, salı gününün efendisi Mars, çarşamba gününün efendisi Merkür, perşembe gününün efendisi Jüpiter, cuma gününün efendisi Venüs, cumartesi gününün efendisi Satürn'dür.

Günün efendisi yıldızlardan biri olduğunda o, bu günün ilk saatinin yöneticisi, sonra diğeri ikinci saatin efendisi, sonraki üçüncü saatin efendisidir. Günün efendisinde her son bulduğunda mesela pazar günü gibi yirmi dört saat tamamlanıncaya kadar sayı ile başlar. O, Güneş'e aittir ve ilk saatin efendisidir. Venüs ikinci saatin efendisi, Merkür üçüncü saatin efendisidir. Her günün efendisinin saatleri böyledir.

Bölüm

Yıldızların İşaret Ettiği Hayvan Organlarının Bilgisi Hakkında

Bedenin dışında sağ kulak, içinde dalak Satürn'e aittir.
Sol kulak ve bedenin içinden yürek Jüpiter'e aittir.
Sağ burun deliği ve bedenin içinden iki böbrek Mars'a aittir.
Gündüz sağ göz ve bedenin içinden mide Güneş'e aittir.
Gece sol göz ve bedenin içinden akciğer Ay'a aittir.
Bedenin dışından yüz ve göğüs, içinden kalp Venüs'e aittir.
Dil ve bedenin içinden safra kesesi Merkür'e aittir.

Bölüm

Gizlinin Bilgisi Hakkında

Hayvan olduğunda; "doğan"ın başının yaratılışıyla onun başının yaratışına, gök ortasının göğsünün yaratılışıyla onun göğsünün yaratılışına, yedincinin ortasının yaratılışıyla onun karnının yaratılışına, dördüncünün ayaklarının yaratılışı ve sayısıyla onun ayaklarının sayısı ve yaratılışına, şansların ve talihsizliklerin müşahedesiyle onun güzellik ve çirkinliğine istidlal edilir. Ay talihsiz olursa sorduğun beden organları çirkindir. Şanslı ise daha güzeldir.

Bölüm

On İkinciden Gizli Olanın ve Sahibinin Bilgisi Hakkında

On ikinci burç, havaî ise o havadan; topraklı ise topraktan; sulu ise sudan; ateşli ise ateştendir.

Sonra böylece yerin sahibine bak ve ikisini karıştır. Eğer birisi topraklı ve sahibi sulu ise o bitkidir. Eğer birisi sulu ve sahibi de aynı şekilde [sulu] ise o, bedenler ve kibritler gibi bedensel bir cevherdir. Eğer biri topraklı, diğeri havaî ise topraktan çözülen hayvandandır. İkisi de topraklı ise o, toprağa aittir. Her şeyde böyledir.

Bölüm

Fars Bilgelerinin Sözlerinden Hareketle Sınırların/
Hadlerin Delalet Ettiği Şeylerin Bilgisi Hakkında

Koç burcu: Jüpiter'in sınırı birincisi olup ateş ile yapılan beyaz ve sarı cevhere delalet eden altı derecedir. İkincisi Venüs olup ateşin erittiği siyah ve sarıya çalan katı ve kuru bir şeye delalet eden sekiz derecedir. Bütün bunlar yuvarlak ve enine dairevîdir. Üçüncüsü Merkür olup siyah bir resim, yazılı bir şey ve siyah bir bitkiye delalet eden yedi derecedir. Dördüncüsü Mars olup bakıra benzer uzun ve kırmızı bir şeye delalet eden beş derecedir. Beşincisi Satürn olup demir, kurşun, aslı değersiz olan siyah bir şey, ölü veya kıymetsiz bir şeye delalet eden dört derecedir.

Boğa burcu: Birincisi Venüs'ün sınırı olup sekiz derecedir. Yer bitkisidir; fakat beyaz bitkilerden beyaz bir cevherdir. İkincisi Merkür'ün sınırı olup yedi derece-

dir. Yer bitkisidir; fakat mevcut durumu değişmiş bir cevherdir. Üçüncüsü Jüpiter'in sınırı olup yedi derecedir; boynuzlulardan dört ayaklı bir hayvandır. Dördüncüsü Satürn'ün sınırı olup iki derecedir. Toprak cinsinden bir cevherdir; fakat katı, sert, kuru ve siyahtır. Beşincisi Mars'ın sınırı olup altı derecedir. Et yiyen hayvandır.

İkizler burcu: Onların birincisi Merkür'ün sınırı olup yedi derecedir. İnsanların cinsinden ve kartal kuşlardan bir hayvan olup et yer, insanlara karışır, evlere alışır ve konuşur. İkincisi Jüpiter'in sınırı olup altı derecedir. İnsanların hayvanı olup kısa boyunlu kuşlardandır. Bunların hepsi beyaza çalar. Üçüncüsü Venüs'ün sınırı olup yedi derecedir. Kuşlardan çeşitli renkleri olan bir hayvandır; bir değil, iki değil, çeşitli renklerde. Dördüncüsü Mars'ın sınırı olup altı derecedir. İnsan ve kuş cinsinden et yiyen bir hayvandır. Beşincisi Satürn'ün sınırı olup dört derecedir. Siyaha çalan bir hayvandır.

Yengeç burcu: Onun ilk sınırı Mars'a ait olup altı derecedir. Su yırtıcısı ve ateş ve su ile yapılmış bir cevherdir. İkincisi Jüpiter'e ait olup yedi derecedir. Yenilen ve faydalanılan bir su cevheridir. Üçüncüsü Merkür'ün sınırı olup yedi derecedir. Kuşlardan et yiyen, güzel konuşan, küçük ve iki renkli bir hayvandır. Dördüncüsü Venüs'ün sınırı olup yedi derecedir. Sudan çıkan bir cevher, yumuşak bir hayvan veya güzel kokulu bir şeydir. Beşincisi Satürn'ün sınırı olup üç derecedir. Bir hayvandır; ama yararlanılmaz. İçinde iri kırmızı bulunan bir siyahtır. Sudan başka bir yerde bulunmaz.

Aslan burcu: Onun ilk sınırı Satürn'e ait olup altı derecedir. Taş gibi, sert, faydalanılmaz ve kuru bir şeydir; fakat boyunadır. İkincisi Merkür'ün sınırı olup yedi derecedir. Siyah, kuru, işe yaramaz ve lekeli bir cevherdir. Üçüncüsü Mars'ın sınırı olup beş derecedir. Siyah, işe yaramaz ve lekeli bir cevherdir. Dördüncüsü Venüs'ün sınırı olup altı derecedir. İlk yarısı kuru, diğer yarısı değersiz ve işe yaramaz bir şeydir. Beşincisi Jüpiter'in sınırı olup altı derecedir. Et yiyen, insanlara ısınamayan ve iri bir dört ayaklıdır.

Başak: Onun ilk sınırı Merkür'e ait olup yedi derecedir. Boyuna vermiş küçük ve ağır bir bitkidir. İkincisi Venüs'e ait olup altı derecedir. O, büyük bir meyvesi olmayan ve içi dışından güzel bir bitkidir. Üçüncüsü Jüpiter'in sınırı olup beş derecedir. Şişman ve güçlü bir şeydir. Dördüncüsü Satürn'ün sınırı olup altı derecedir. Çok dikenli, kırmızı meyveli, iki renkli, güzel çiçekli, sıcak ve kuru bir ağaçtır. Beşincisi Mars'ın sınırı olup altı derecedir. İri, uzun, siyaha çalan, çok ayaklı ve sabırlı bir hayvandır.

Terazi burcu: Onun ilk sınırı Mars'a ait olup altı derecedir. Siyah bir şeydir. İkincisi Venüs'ün sınırı olup beş derecedir. Uçan bir hayvandır. Uçmayanın ayakları yoktur. İnsanlara düşmandır. Üçüncüsü Merkür'ün sınırı olup beş derecedir. Ağır ve yararlanılmaz bir hayvandır. Dördüncüsü Jüpiter'in sınırı olup sekiz derecedir. Beyaz ve dişil bir şeydir. Beşincisi Mars'ın sınırı olup beş derecedir. Et yiyen renkli bir hayvandır.

Akrep burcu: Onun ilk sınırı Mars'a ait olup altı derecedir. Suda bulunan, su hayvanlarına eziyet eden çok ayaklı bir hayvandır. İkincisi Venüs'ün sınırı olup beş

derecedir. Suda bulunan güzel ve yararlı bir cevherdir. Üçüncüsü Jüpiter'in sınırı olup sekiz derecedir. Suda bulunan, ince, uzun, işe yarar ve insanların yediği bir hayvandır. Dördüncüsü Merkür'ün sınır olup altı derecedir. Suda bulunan kuru ve pis kokulu bir cevherdir. Beşincisi Satürn'ün sınır olup beş derecedir. İşe yaramaz pis bir hayvandır.

Yay burcu: Onun ilk sınırı Jüpiter'e ait olup sekiz derecedir. Birinci yarısı taş gibi sağlam bir cevher, ikinci yarısı dört ayaklı, yararlanılan ve yük taşman bir hayvandır. İkincisi Venüs'ün sınırı olup altı derecedir. Birinci yarısı hayvan, ikinci yarısı kırmızı ve sağlam bir cevherdir. Üçüncüsü Merkür'ün sınırı olup beş derecedir. Birinci yarısı hayvan, ikinci yarısı işe yaramaz bir cevherdir. Dördüncüsü Satürn'ün sınırı olup altı derecedir. Ateş ile eritilen siyah, kırmızı ve sağır bir cevherdir. Beşincisi Mars olup beş derecedir. Bozguncu ve insan düşmanı bir hayvandır.

Oğlak burcu: Onun ilk sınırı Venüs'e ait olup yedi derecedir. Bitkisel bir cevherdir. İkincisi Merkür'e ait olup yedi derecedir. İki toprağın cevherinden suya ve ateşe benzer bir kuştur. Üçüncüsü Jüpiter'in sınırı olup sekiz derecedir. Dört ayaklı ve iki boynuzlu bir hayvandır. Dördüncüsü Satürn'ün sınırı olup dört derecedir. Ateş ile işlenen, erimeyen, sert bir cevher olup demirdir. Beşincisi Mars'ın sınırı olup dört derecedir. Ateşin erittiği, kırmızıya çalan sert bir cevher olup bakırdır.

Kova burcu: Onun ilk sınırı Satürn'e ait olup yedi derecedir. İnsanların eziyet gördüğü bir kara hayvanıdır. İkinci sınır Venüs'e ait olup altı derecedir. Bir hayvandır. Üçüncü sınır Jüpiter'e ait olup yedi derecedir. İnsana benzeyen bir hayvan; suda yetişen tavuk gibi bir kuştur. Dördüncüsü Jüpiter'in sınırı olup beş derecedir. Kartal ve akbaba gibi kuşlardan daha çok et yer. Beşincisi Mars'ın sınırı olup beş derecedir.

Balık burcu: Onun ilk sınırı Venüs'e ait olup on iki derecedir. Hayvan postundan yapılan, sağlam ve benzer renkli bir elbisedir. İkincisi Jüpiter'in sınırı olup dört derecedir. Suda bulunan bir hayvandır. Üçüncüsü Merkür'ün sınırı olup üç derecedir. Suda bulunan bir bitki olup sadece ateşte işe yarar. Dördüncüsü Mars'ın sınırı olup dokuz derecedir. Suda bulunan ve sudaki hayvanlara eziyet eden bir hayvandır. Beşincisi Satürn'ün sınırı olup iki derecedir. Deniz sahilinde suda oluşan ve üzerinde demir ve taş taşıyan bir kabuk taşıdır.

Bölüm

Hint Bilgelerin Sözlerinden Nevbehrlerin/Türlerin Bilinmesi Hakkında

Koç burcu: Ondaki ilk ortaya çıkan (nevbehr) altın, ikincisi bitki, üçüncüsü yeşil bitki, dördüncüsü dört ayaklı, beşincisi altın veya kırmızı yakut, altıncısı iki ayaklı hayvan, yedincisi bitki, sekizincisi beyaz şahin, dokuzuncusu iki ayaklıdır.

Boğa burcu: Ondaki ilk ortaya çıkan bitki, ikincisi taş, üçüncüsü ruhu ve ayakları olan şey, dördüncüsü altın, beşincisi bitki, altıncısı insan, sekizincisi* beyaz şahin, dokuzuncusu iki ayaklı ruhtur.

* "Yedincisi" ya gerçekte yok ya da matbu metinde atlanmış. (ç.n.)

İkizler burcu: Onun ilk ortaya çıkanı bitki, ikincisi benzeri, üçüncüsü insan, dördüncüsü bitki, beşincisi kurşun, kulaî veya üsrüp/kurşundur.* Altıncısı su hayvanlarındandır. Yedincisi dört ayaklı, sekizincisi bir yer bitkisi, dokuzuncusu iki ayaklıdır.

Yengeç burcu: Onun ilk ortaya çıkanı bitki, ikincisi cevher veya sedef, üçüncüsü tohum, dördüncüsü bitki, beşincisi demir, altıncısı beygir veya katır, yedincisi bitki, sekizincisi cevher veya taş, dokuzuncusu su hayvanlarıdır.

Aslan burcu: Onun ilk ortaya çıkanı altın, ikincisi dört ayaklı, üçüncüsü insan, dördüncüsü yılan, beşincisi aslan veya kaplan, altıncısı dört ayaklı, yedincisi kadın, sekizincisi akrep veya yılan, dokuzuncusu beygir veya katırdır.

Başak burcu: Onun ilk ortaya çıkanı yün, ikincisi su teresi, üçüncüsü insan, dördüncüsü koyun, beşincisi manda, altıncısı kuş, yedincisi suda bulunan sülük, sekizincisi köpek, dokuzuncusu kadındır.

Terazi burcu: Onun ilk ortaya çıkanı bitki, ikincisi ok, üçüncüsü dört ayaklı, dördüncüsü onun benzeri, karga veya sırtlan, beşincisi et yiyen kuş, altıncısı kadın, yedincisi tuz, sekizincisi hayvanlar, dokuzuncusu bitkidir.

Akrep burcu: Onun ilk ortaya çıkanı eşekarısı veya akrep, ikincisi ayı veya maymun, üçüncüsü çaylak yavrusu veya Mısır akbabası, dördüncüsü kılıç, beşincisi akrep veya yılan, altıncısı fil, yedincisi kaplumbağa, sekizincisi insan, dokuzuncusu devekuşudur.

Yay burcu: Onun ilk ortaya çıkanı altın, ikincisi bitki, üçüncüsü insan, dördüncüsü bitki, beşincisi aslan, altıncısı câriye, yedincisi yeşil bitki, dokuzuncusu** beygir veya insandır.

Oğlak burcu: Onun ilk ortaya çıkanı kertenkele, ikincisi sedef, üçüncüsü insan, dördüncüsü tavuk veya horoz, beşincisi fil, altıncısı rüzgâr, yedincisi kılıç, sekizincisi ok, dokuzuncusu insandır.

Kova burcu: Onun ilk ortaya çıkanı su teresi, ikincisi insan, üçüncüsü kuş veya dişi keçi, dördüncüsü deve veya eşek, beşincisi garip bir hayvan, altıncısı su cevheri, yedincisi domuz, sekizincisi bitki, dokuzuncusu insandır.

Balık burcu: Onun ilk ortaya çıkanı su kuşu ve su hayvanları, ikincisi su kuşu, üçüncüsü gümüş, inci, sedef veya lületaşı, dördüncüsü alaca bacaklar, beşincisi et yiyen hayvan, altıncısı beygir veya adam, yedincisi insan, sekizincisi meyve veya kuyu, dokuzuncusu balıktır.

Bölüm

Kardeşim! Allah seni ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, bu sanat ve hüküm erbabının bu meselelerde anlatmaktan ve incelemekten vazgeçtiğimiz daha birçok delili vardır. Çünkü biz her ilimden ancak kardeşlerimizi o konuda uzmanlaşmaya teşvik etmek ve özendirmek için geri kalanına bir mukaddime ve giriş olacak

* Üsrüb kelimesinin kurşun anlamına gelmesinden hareketle "kulai" kelimesinin de kurşunun eş anlamlısı olduğu düşünülebilir. (ç.n.)

** "Sekizincisi" ya gerçekte yok ya da matbu metinde atlanmış. (ç.n.)

kadar bahsediyoruz. Çünkü bir şeye teşvik etmek o konuyu öğrenmeye ve bilmeye aşırı istek uyandırır. Kardeşlerimizin -Allah onları ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin- böyle bir ilmi öğrenmeleri ve hiçbir konuda ondan taviz vermemeleri gerekir. Çünkü o, muhteşem, değerli ve üstün bir ilim, semavî bir cevher ve başlaması ilahîdir. Aşağı âlemde ve yer merkezinde olanların tümünün yönetimi doğuş, musibet, eksilme ve tamamlanma halindedir.

Önce bu sanat sahiplerinin başladığı ve yeni öğrencilere meselelerin ayrıntılarını ve onun ne ve neden olduğunu, ondan neyin çıktığını soran kimsenin sorduğu sırrın bilgisini bilmeleri için mukaddime yaptığı şeyleri anlatmak istiyoruz. Bu, kehanet ve astroloji sanatında dayanılan esastır. Kehanetle ilgilenen kimse, bu konuda alete, hesap yapmaya ve kitaba bakmaya ihtiyaç duymaz; bilakis onu gerekli kılan doğumunda tesadüfen başına gelen şeylerin yardımıyla birlikte kaliteli ezber, ruh zekiliği, akıl sağlığı, yüksek temyiz ve keskin zekânın yardımına başvurur. Ay'ın yerini, doğanın takvimini, saatlerin ve günlerin efendilerini bildiği ve ona soru soran kimse geldiği zaman ona sorduğu şeyi, durumuyla ilgili hususu, işinin başlangıcını, sonunun nasıl olacağını haber verir. *Zecr*le ilgili konuda ise soru esnasında gözünün iliştiği ilk şeyi sorulan meselenin cevheri yapmasıdır. Onu görünce ondaki "doğan"ın cevherine ve Ay vaktinin yerine bakar. Ona uygun düşerse onunla hükmeder ve ona bundan olan şeyi haber verir. Eğer bakmaktan mahrum kalırsa iyi dinlemeye döner ve işittiği ilk sesi daha önce bakma konusunda anlattığımız gibi yapar. Bununla ilgili anlatımı uzun sürecek bir ilim vardır.

Bölüm
Soran İçin Gizli Şeyin Çıkarılması Hakkında

Kardeşim! Bil ki, meselelerin üç yönü vardır: Birinci yönü, soran kişinin sana hangi konuda meselede geldiğini ve ne sorduğunu bilmendir. İkinci yönü, bu meselenin nereden geldiğini ve ilk sebebinin ne olduğunu [bilmendir]. Üçüncü yönü, ilk etapta yargıda bulunulup bulunulamayacağım ve sonunun nereye varacağını bilmendir. Söyle ve kıyas et. Bunu bilmek istersen sana anlatacağım şeyin delilini bilmekle başla.

Bunu bilmek, doğana ve sahibine, Ay'a ve evinin sahibine, Güneş'e ve evinin sahibine, saatin sahibine ve şans okuna bakmakla olur. Onların yer bakımından en iyi ve tanık olarak en güçlü olanını çalıştır. Belirttiklerimizden herhangi bir şey bulamazsan "doğan"ın sahibine, yüksek yerin sahibine, sınırın sahibine, üçgenin sahibine ve yüzün sahibine bak. Sonra hangisinin doğanı sahiplendiğini bil. Bu, hangisinin doğanda/talihte en çok hissedar olduğuna bakmandır. Dolayısıyla onu delil edin.

Bil ki, onun yeri iyi olunca -ki yerinin iyiliği onun evinde, yüksek yerinde, sınırında, üçgeninde veya yüzünde olması ve talihsizliklerden arınmış bulunmasıdır- işte o delildir.

Bil ki, ev sahibinin beş payı, yüksek yer sahibinin dört payı, sınır sahibinin üç payı, üçgen sahibinin iki payı, yüz sahibinin bir payı vardır. Sen onların tanıklığı en güçlü ve yeri en iyi olanını kullan.

Bil ki, doğanın sahibi doğanda olunca buna diğerlerinden daha layıktır. Eğer o doğanda değil, fakat yüksek yer sahibi doğanda ise o bunun tamamını istila eder. Eğer ikisi birlikte doğanda iseler onlar ortaktırlar. Eğer herhangi birisinin başka bir tanıklığı varsa onun yeri daha kuvvetlidir. O, doğanda tanıklığı olan bir yıldıza sahip olması, ikisinden birine bitişmesi, Ay'ın birisinin evinde olması veya birisine bitişmesine tanıklık edenin üstünlüğüyle delildir. Böyle olunca o, bir şâhitlik üstünlüğüyle delildir. İkisi de doğanda değilse senin delil bulman gerekir.

Bil ki, olan delillerin en güçlüsü ve meseleye en uygun olanı, yeri en kuvvetli ve nasibi en çok olandır.

Bil ki, her doğanın bir efendisi vardır. Doğan bazen çıkıncaya kadar iki saat kalır. Bazen bu iki saatte birçok meseleyi sorması mümkündür. Doğanın sahibi bütün bu soruların delili olursa şu iki durumdan birinde olur: Ya tamamen iyidir, ya tamamen kötüdür. Ama durum böyle değildir. Ay bazen günün tamamında veya gündüzün bazı saatlerinde herhangi bir yıldıza bitişir. Meseleler farklılık gösterir. Bazılarında esaslar iyi düşünürken bazılarında iyi düşünülmez.

Bölüm

Feleğin Direkleri, Çeyrekleri ve On İki Evin Anlatımı Hakkında

Ey kardeş! Allah seni ve bizi kendisinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, yüce felek, burçlar feleğini ve diğer felekleri gündüz ve gece doğudan batıya bir defa döndürür. Vakitlerin her birinde burçlar feleğinin bazı dereceleri doğu ufkunda, bazıları gök ortasında bir derecenin hakikatinde, bazıları batanın derecesinin ufkunda, bazıları da dördüncünün derecesinde olur. Bu yerlerin her birinden diğerine feleğin dörtte biri kadar mesafe vardır. Onun her çeyreği üç kısma ayrılır: Bazısı ev (*beyt*) diye adlandırılır ve felek her vakitte yılın mevsimleri ölçüsünde dört çeyrek olur. On iki ev burçların sayısı kadar olur. Doğandan göğün ortasına ve batandan dördüncüye kadar olan iki çeyrek, iki eril, doğulu ve sağcı dönüşen diye adlandırılır. Onuncudan batana ve dördüncüden doğana kadar olan iki çeyrek ise iki dişil, batılı ve solcu dönüşen diye adlandırılır. Yine şöyle denebilir: Toprağın üstü sağdır, toprağın altı soldur. Başka bir bölümlemede, doğandan göğün ortasına kadar olan çeyrek gelen doğuludur. Göğün ortasından batanın derecesine kadar olan çeyrek, kaybolan güneylidir. Batıdan çeyreğin derecesine kadar olan çeyrek, gelen eril batılıdır. Dördüncünün derecesinden doğana kadar olan çeyrek, kaybolan dişil kuzeylidir. Bunlar iki dişil çeyrek diye adlandırılır. Göğün ortasından onun son üçüncü derecesinin sonuna kadar olan yarıya yukarı çıkan; karşısındaki yarıya da aşağı inen denir. Bu dört [çeyrek] burçların sayısına göre on iki kısma ayrılır. Onların her bir kısmına ev (*beyt*) denir.

Bölüm

Evlerin Bilgisi Hakkında

Felek evlerinin ilki, birincisinin doğu ufkundan doğduğu evdir. Ondan sonraki ikincisi, sonra üçüncüsü, sonra dördüncüsü, sonra aynı şekilde diğerleridir. Onlar-

dan her ev, on ikinciye kadar onu izleyen sayının adıyla adlandırılır. Bu on iki evden her birisi özel bir isimle adlandırılır ve içinde bulunan şeylere nispet edilir.

Bölüm

Birinci eve doğan (*tâli'*) denir. O, bedenlere, hayata ve her başlamanın hallerine delalet eder. İlk üçgenin hareketi hayat, ömür ve onun uzunluk ve kısalığına delalet eder. İkincisi cisimdeki güce delalet eder. Üçüncüsü surete delalet eder.

İkinci eve beytülmal denir. O, mal toplama, yığma, yaşam sebepleri, onların halleri, alma ve vermeye delalet eder. İlk üçgenin hareketi mala, ikincisi yardımcılar ve hayata, üçüncüsü mürüvvet ve lütfa işaret eder.

Doğanın üçüncü evine erkek kardeşler, kız kardeşler, yakınlar, hısımlar, ilim, düşünce, din, fıkıh, düşmanlıklar, dinler, kitaplar, haberler, resuller, yakın kutsal kitaplar, kadınlar ve kısa rüyaların evi denir. İlk üçgen erkek ve kız kardeşlere, ikincisi akrabalara, üçüncüsü ise tebaaya delalet eder.

Doğanın dördüncü evine babaların evi denir. O, babaların, aslın, cinsin, iki yerin, köylerin, şehirlerin ve binanın hallerine, yer altındaki her gizli şeye, hazinelere, akıbet, ölüm ve defin, mezar kazma, çarmıha germe, yakma, bazı yerlere atma, hayvan eti yeme gibi ölü insanın daha sonra uğradığı hallere ve ahirette nefisle ilgili sevap ve cezaya delalet eder. Nefisle ilgili olan bu kısım üzerinde düşünmek erdemli kardeşlerimizden olan âlimler dışında hiçbir kimseye nasip olmaz. Biz bunun nasıl olacağını lezzet ve acıların keyfiyetini, ölüm ve ölümden sonraki durumların açıklamasını anlattığımız sırada "*Risâletu'l-Câmia*"da anlattık. İlk üçgen babalara ve anneler, ikincisi işlerdeki sona, üçüncüsü iki yere ve şehirler kurmaya delalet eder.

Doğanın beşinci evine çocuğun evi denir. O, çocuk, elçiler, hediyeler, rica, kadınları isteme, arkadaşlık, arkadaşlar, şehirler ve şehir halkının hallerine, kayıpların ürünlerine, çokluk ve azlıklarına delalet eder. İlk üçgen çocuk, lezzet, yeme ve içmeye; ikincisi haberlere ve elçilere; üçüncüsü ise karşılıklı konuşma ve arkadaşlığa delalet eder.

Altıncı eve hastalık evi denir. O, hastalıklara, sebeplerine, müzminliğe, kölelere, cariyelere, duruma, zulme ve bir yerden bir yere taşınmaya delalet eder. İlk üçgen hastalığa, ikincisi kölelere, üçüncüsü niyet ve düşünceye delalet eder.

Onun yedinci evine kadınlar evi denir. O, kadınlara, evlendirmeye, sebeplerine, husumetlere, zıtlara, sefere, selefe, sebeplerine ve ortaklığa delalet eder. İlk üçgen evliliğe, ikincisi zıtlara, üçüncüsü ortaklığa delalet eder.

Sekizinci eve ölüm evi denir. O, ölüm, öldürme, miraslar ve öldürücü zehirler ve korkuya; helak olan ve kaybolan her şeye, emanetler, tembellik ve atalete delalet eder. İlk üçgen ölüme, ikincisi korkuya, üçüncüsü miraslara delalet eder.

Dokuzuncu eve yolculuk evi denir. O, yolculuklar, yollar, gurbet, rablık, nübüvvet ve din konusu, bütün ibadet evleri, felsefe, bilgi takdimi, astroloji ve kehanet ilmi, kitaplar, elçiler, haberler ve rüyalara delalet eder. İlk üçgen yolculuk ve uygunluğuna, ikincisi din, ibadet, kitaplar, ilim ve felsefeye, üçüncüsü rüya ve düşlere delalet eder.

Onuncu eve saltanat evi denir. O, yükseklik, krallık, saltanat, vali, kadı, üstünlük, erkek, sanatlar, anneler ve işlere delalet eder. İlk üçgen saltanat, kudret ve yönetimlere; ikincisi gizli soruya, meleklere ve vahye delalet eder. Onun saltanat, kudret ve yönetimler olduğu söylenir. Üçüncüsü annelere delalet eder.

On birinci eve şans evi denir. O, mutluluk, ümit, arkadaşlar, sevgi, övgü, vaatler, beklentiler, çocuklar ve yardımcılara delalet eder. İlk üçgen işlerde ümide, ikincisi mutluluğa, üçüncüsü arkadaşlar, cömertlik ve nezakete delalet eder.

On ikinci eve düşmanların evi denir. O, düşmanlar, sıkıntı, üzüntü, keder, haset, iftira, kurnazlık, hile, zorluk, inatçılık ve ordulara delalet eder. İlk üçgen düşmanlara, ikincisi sıkıntı, iftira ve kedere, üçüncüsü inatçılığa delalet eder.

Bölüm

Meseleler Hakkında Bilgilenmek ve Onlardan Haber Vermek Konusunda

Sana bir mesele sorulursa doğanı onun derece ve dakikalarına yerleştirdiğinde ve delili öğrendiğinde bak. Burçların herhangi birisinde, sınırların herhangi birisinde Ay'a bak. Sınırlardan vazgeçenden, birleşen kimseye, iki yerin hangisinde daha güçlü ise ona hükmet. Bunun açıklaması şöyledir: Biz baktığımızda doğanın Mars'ın sınırındaki koç burcu olduğunu görürüz. Mars düşmüştür, Satürn düşmüştür. Ay, doğanın üçüncüsünde Merkür'ün evindedir. Merkür doğanın yedincisinde, Venüs kova burcundadır. O zaman delil, Mars'ın ve aynı şekilde Satürn'ün düşmüş olması nedeniyle Ay'dır. Ay, doğanın üçüncüsünde Merkür'ün evindedir. Bundan dolayı biz delilin Ay olduğunu söyledik. Şöyle ki biz Ay'dan daha güçlüsünü bulamayız. Doğanın üçüncüsünde neşesinin evindedir. Üçgenden (teslis) Merkür'e birleşir. Merkür, yedincide Venüs'ün evidir. Onun buna bakışı teslistendir. Hasta evinin sahibi Merkür de soru soranın kendisine kardeşi tarafından getirilen bir mektubu sorduğuna delalet eder. Onun içinde bazı eşlerinden hali yaratmaya dönen bir kadının hastalığının hali belirtilir.

Bölüm

Birisi sana nefsini, halini ve kendisine dokunan şeyleri sorarsa doğana ve sahibine bak. Doğanın ve Ay'ın şanslı mı yoksa talihsiz mi olduğuna bakan kimse [bilmelidir ki] eğer o şanslı ise hali iyidir; talihsiz ise hali kötüdür; karışık ise vasattır.

Eğer bulunduğu durumun devamlılığını sorarsa doğanın ve Ay'ın sahibine bak. Eğer bu iki sabit burçta veya direklerde ise bulunduğu durumun devamlılığına delalet eder. Eğer bir direği takip eden şeyde iseler o, bulunduğu durumun yok olacağına delalet eder. Eğer talihsizlik direkten önce ise ona "Sen kötü haldesin" de. Eğer direkte ise ona "Sen bugün o durumdasın" de. Talihsizlik direkten sonra ise "Bundan sonra, özellikle on ikincide olunca korkman gerekir" de. Eğer doğanın sahibi şanstan şansa geçerse "Bir hayırdan diğer hayra" de. Talihsizlikten talihsizliğe geçerse "Bir kötülükten diğer kötülüğe" de. Eğer doğanın sahibi Ay evinin sahibine bakarsa "Sevinç kazanırsın" de. Evinin ve yüksek yerinin sahibine bakarsa o bir makamdan

diğer makama yükselir. Ondan ayrılan yıldız, Ay evinin sahibi, yeniden başladığı konuda ona dönen şeydir. Sana mal sorarsa bak; doğanın sahibi eğer ikincinin sahibine bitişirse o istediğini elde eder. Eğer bir yıldız aralarını açarsa bu konuda aralarına bu yıldızın cinsinden bir insan girer. Bunu bilmek, feleğin evlerinden herhangi bir evin sahibini bilmen ve dolayısıyla onun evine bakması halinde bunu ona nispet etmendir. Eğer ikincinin sahibi ikincide olursa o, önündeki bir işe kavuşur. Eğer ikincinin sahibi üçüncüde ise o, erkek ve kız kardeşlerine kavuşur. Dördüncüde ise babalara ve iki yere; beşincide ise oğla ve ticarete; altıncıda ise kölelere ve hastalara; yedincide ise kadınlar, husumetler ve ortaklığa; sekizincide ise miraslara; dokuzuncuda ise din ve kitaplara; onuncuda ise sultanlara ve atalara; on birincide ise arkadaşlara, kardeşlere ve ticaretlere; on ikincide ise ilaca ve bozucu duruma kavuşur. Eğer onun evinde ise ortadır; düşüşünde ise biraz kötüdür. Şanslı ise iyidir. Eğer ikincinin sahibi Mars ile bağlantı kurarsa çalma, hırsızlık, günah ve husumetler söz konusudur. Satürn ile bağlantı kurarsa o, kendisine ancak yorgunluk ve zahmetten sonra ulaşılan zorluk ve sıkıntı söz konusudur. Jüpiter ile ilişki kurarsa takva, din, züht ve fıkıh söz konusudur. Merkür ile ilişki kurarsa yazı, hesap, ticaret ve konuşma söz konusudur. Venüs ile ilişki kurarsa kadınlarla ilgilidir. Güneş ile ilişki kurarsa krallar ve sultanlarla ilgilidir. Ay ile ilişki kurarsa konuşma ve elçilikle ilgilidir.

Bölüm

Hint Bilgeleri ve Diğerlerinin İç Dünya ile İlgili Sözleri Hakkında

İlk delil doğanın efendisi veya onun yönetimini kabul eden yıldız ise iç dünya/damîr, felekte doğanın sahibinin yerinden veya feleğin onun yönetimini kabul eden yerindendir. İç dünya bazen bizzat doğanın derecesinden çıkar. Bunun için doğanın derecesinin hangi yıldız ile ilişki kurduğuna bakman ve doğanda bulunan yıldızdan gafil olmaman gerekir. O doğanın derecesinden düşmezse iç dünya bu yıldızın cevheridir. Doğanın bulunduğu herhangi bir evin sahibine bakarsan mesele, baktığı bu evin cevheriyle ilgilidir.

İkinci delil, Virunus, Antalikus, Batlimus, Valis ve Ranbus'un görüşüdür: Bu, onun hangi evin sahibi olduğuna ve içinde şans oku bulunan burca bakmandır. Mesele, doğanın bu evinin cevherindendir. Eğer doğanda olursa mesele kendisindendir. Eğer ikincide ise maldandır. On iki burcun diğerlerinde de durum böyledir.

Üçüncü delil, Hint âlimlerinin görüşüdür. Onlar dediler ki; sana senin için gizli olan bir şey sorulunca derece ve doğanın hissesinin sahibi, sınırın sahibi ve derecenin sahibinden hangisinin daha güçlü olduğuna ve ne ile ilişki kurduğuna bak. Bu yerin sahibi, sana gizli kalan şeyin delilidir. Onların en güçlüsü, doğanın derecesinin hangi burçta olduğuna ve hangi burçta yer aldığına bakmandır. Eğer bu burcun sahibi orada ise ve orada bir yıldız görürsen iç dünya feleğin böyle bir evindendir. Orada yıldız yoksa bu evin sahibinin payının nerede bulunduğuna bak. Sır, doğana ve sahibinin yerine ait pay sahibinin böyle bir yerindedir.

Bu konuyla ilgili örnek, doğanın koç burcunca on iki derece olmasıdır. Her burç için iki buçuk derece belirlersin ve doğan olan koç burcundan belirlemeye başlar-

sın. Bu hesaba göre o, çocuğun evi olan aslan burcunda olur. Orada ne Güneş ne de yabancı bir yıldız vardır. Güneş'e baktığında onun yedincide olduğunu görürsün ve meselenin bir kadınla evlenmek isteyen çocukla ilgili olduğunu söylersin. Eğer Güneş altıncıdaysa çocuğun hastalığıyla ilgili olduğunu söylersin. On iki burcun geriye kalanlarının durumu da inşallah böyledir.

Bölüm

İlk Ortaya çıkanlardan Delil Çıkarma Hakkında

Bu, koç burcundan doğanın ilk ortaya çıkanlarının derecesine kadar her burç için dokuz tane, her üç derece için bir ilk ortaya çıkan almandır. Yanında toplanan ilk ortaya çıkanı on ikiden at. Eğer on iki tamamlanmazsa onları koç burcundan at ve bittiği yerden başla. Bu burçta doğanın ilk ortaya çıkanı vardır. Onun nerede bulunduğunu bilince doğanın bu burcunun ne diye, mal evi mi, kardeş evi mi veya başka bir şey mi olarak adlandırıldığına bak. İç dünya, doğanın bu burcuna ait böyle bir cevherle ilgilidir. Bunun örneği şudur: Sana bir soru sorulursa ve onun doğanı hamle/koç burcuna ait on derece olursa bu, üç ortaya çıkandır. Bunu doğandan atarsın, böylece sayı doğanın üçüncüsünde son bulur. Onda Satürn vardır. O da geri döner. Meselenin kaybolan şeyle ilgili olduğunu söyle. Ne zaman geri döner? Merkür, gök ortasında doğanın ortaya çıkanının sahibidir. Doğan, Güneş'le birliktedir. De ki: Kaybolan bu şeyin görkemli bir saltanatı ve büyük bir şerefi vardır. Yanında bir ordu topluluğu ve ileri gelenlerden oluşan önemli insanlar bulunur. Çünkü Güneş, kova burcunda doğan yüksek yerin sahibidir. Kova burcundayken âlemin ışığı, gök ortasındaki Merkür'le birliktedir. O ikisinin -Merkür'ün evi - ikizler burcundaki sahibi olan Satürn, bu kayıp olanın Müminlerin Emiri olduğuna delalet eder. Eğer bunu kanıtlarsan Satürn, âlemin senesinin sahibi olur. O, Güneş evinin ve Merkür evinin birlikte sahibidir. Soru, kitabından geri döner mi dönmez mi? Bakarsan onun inşallah geri döneceğini anlarsın. Ona hükmetme ve ondan haber vermeyi kanıtlayan böyle bir delili soran kimse hakkındaki durum da böyledir.

Bölüm

İlk Âlimlerden Oluşan Eski Bilgelerin İttifak Ettikleri Deliller Hakkında

Doğanda dokuz, diğerlerinde üç delil vardır. Doğanda olan, doğanın sahibi, şerefinin, üçgeninin, sınırının, yüzünün, ilk ortaya çıkanın ve on ikiliğinin evi; doğanın derecesine giden yıldız, doğanda olan, doğandan başkasında olan, şans oku, onun sahibi, gündüz Güneş'in sahibi, gece Ay'ın sahibidir. Onların tanıklık ve egemenliği en çok olanına bak; o delildir. Delili öğrendiğin zaman on iki evi düzelttikten sonra onun ilişki kurduğu veya onunla ilişki kuran kimseye bak. Evler iki burçtan ayrılır. Bazısı yeryüzünün kazığından, bazısı göğün ortasındandır. Bu böyle olursa doğanın derecelerinin en çoğunu al, en azını bırak ve sırrı doğanın ortasında olan bu şeye nispet et. Eğer o bir şeyle ve bir şey onunla ilişki kurmazsa mesele kendisiyle ilgilidir. Eğer delil doğandan onun ikincisine gider ve ondan bir parça çıkarsa mesele,

soran kimsenin elinden çıkan şeyle ilgilidir. On iki burcun tamamına kadar, içinde delil bulunan evin cevherine kadar böyledir. Bir bağlantı olmadığında da böyledir.

Bir ilişki söz konusu olduğunda ilişki, delil olmaya daha uygundur. O zaman delili, delilin kiminle ilişki kurduğunu öğren; delilin baktığı evi kullan, diğerini bırak ve sırrı bu eve nispet et. Eğer delil düşüşte ise mesele, hırsızlıkla veya düşen, alçalan ya da hapsedilen bir şeyle ilgilidir. Eğer bir burçtan diğer burca intikal ederse taşınma veya seferle ilgilidir. Eğer delil sekizincinin veya on ikincinin sahibine aitse onlar talihsizlik evidir. Bu durumda mesele ölüm veya korkuyla ilgilidir. Eğer delil dönüş için durursa o, bir yolcunun ne zaman geri döneceğini sorar. Eğer doğrulmak isteyerek durursa o, bir yolcunun ne zaman yola çıkacağını sorar. Eğer delil tereddütlü ise onun tereddüdünü sorar. Eğer delil yüksek yerinde veya gök ortasında baş ile beraber ise o, bir kralı, bir başkanı veya bir din konusunu sorar. Eğer Venüs ve Mars ile birlikteyse o bunlara bakar; Mars ve Venüs ile birlikte ise bunlar ona bakar. Bu durumda o, kadınların iftirasını sorar. Kuyruk ile birlikteyse konuşma ve husumet sorar. Aynı şekilde Ay doğanda ise husumet ve haber sorar. Eğer delil dördüncüde veya yedinci ve dördüncüdeki baş ile birlikte ise mesele, hazine veya define gibi gömülü mal ile ilgilidir. Aynı şekilde ikincinin sahibi dördüncüde, dördüncünün sahibi doğanda ve burç da ateşli olursa mesele, kimyanın onun için uygun olup olmadığıyla ilgilidir. Eğer burç ateş burcundan ise mesele savaşla ilgilidir. Delil kuyruk ile birlikte ise o, sihrin doğru olup olmadığını sorar. Eğer Merkür'ü görürse bunu gerçekleştirir. Aynı şekilde delil Satürn olur, o Merkür ile birlikte bulunur ve Merkür ona bakarsa mesele hapisle ilgilidir. Delil ışının altında ise mesele mahpus ile ilgilidir. Doğan Merkür'ün evi veya onun yüksek yeri ise ve deliller Merkür'ün yerlerinde ve aralarında bağlantı var ise mesele kitap ile ilgilidir.

Bölüm

Soruların ve Cevaplarının Bilinmesi Hakkında; Evler ve İlgili Ayrıntılar

Hayat evi: Sana insanın ömrü sorulursa doğanın ve Ay'ın efendisine bak. Eğer bir yıldız hayat evinden ayrılırsa Ay'ın irtibatlı olduğu yıldız kalan ömrüne delalet eder. Eğer doğanın sahibi ışının altında ateşin içine girer ve Ay talihsiz olur, doğandan düşer veya bazı talihsizlikler doğanda veya yedincide olursa bu, soru soranın öleceğine delalet eder. Bunun vakti doğanın sahibi tarafından bilinir. Düşer veya aralarında bulunan basamaklardan kendisiyle yanma derecesi arasındaki şeye bakarsa bu, onun kalan ömrüdür. Eğer değişen burçta olursa günler vardır. Eğer iki bedenli burçta ise aylar vardır. Sabit burçta ise yıllar vardır. Bunun daha şiddetlisi, talihsizliğin doğanda olması ya da doğana, dördüncüye veya sekizinciye bakmasıdır. Şanslar doğanı mutlu eder, Ay talihsizlikler görür ve doğanın sahibi de böyle olursa bu, ömrün uzunluğuna ve kalıcılığa delalet eder. Ay ve talihsizlik ile doğanın sahibi arasında olanları yanıncaya kadar say. Ay hesabından çıkan odur. Doğandan çıkan ömrün sayısıdır.

Mal evi: Sana umulan bir şey sorulursa veya biri mal elde edip etmeyeceğini sorarsa doğanın sahibine ve Ay'a bak. Eğer mal evinin sahibiyle ilişki kurar ve Ay'ın bu

mal evinin sahibinden doğanın evinin sahibine intikal ettiğini görürse "Evet, mal elde edeceksin." de. Aynı şekilde şanslar mal evinde olur veya onunla Ay ya da doğanın sahibi ilişki kurarsa çok mal ve yüksek bir mevkie kavuşur. Bu şans kararsız olur ve düşerse sahibinin durumunun tersine döneceğine delalet eder. Ay gezmezse soru soran ölünceye kadar aynı hal üzere devam eder. Mal evindeki en iyi şans Jüpiter'dir. Çünkü o, dinar ve dirhemlere işaret eder.

Bölüm

Sen veya benzer şekilde sana soru soran kimse, beklediğin konuda ne kadar mal elde edeceğini öğrenmek istersen mal evinin sahibine bak. Delil Merkür ise ve o, düşüşünde veya kötü bir yerde ise malın yirmi dirhem olduğuna delalet eder. Üçgeninde ise iki yüz dirhemdir. Evinde ise iki bin dirhemdir. Yüksek yerinde ise yirmi bin dirhemdir. Bütün yıldızlar en küçük parlama miktarlarına göre on kattır.

Eğer yıldız düşüşünde veya kötü bir yerde ise onu en küçük parlama sayısına göre verir. Üçgeninde ise en küçük parlama miktarına göre on kat verir. Eğer evinde ise onların sayısına göre yüz kat verir. Eğer yüksek yerinde ise onu sayılarına göre bin kat verir. Yıldız yanıyorsa yanması ve Güneşten uzaklığı ölçüsünde azalt. Eğer Güneş'le birlikte bir tek derece ise hiçbir şey elde edemez. Ona bir talihsizlik bakarsa, senin için belli olan yüksek yer, ev, üçgen ve düşüşe göre miktarına delalet eden şeyden yerindeki kuvveti kadar eksilir.

Eğer Jüpiter delile yüksek yerinden bakarsa bu on iki bin dirhem artar. Evinden bakarsa bin iki yüz dirhem artar. Üçgeninden bakarsa yüz yirmi dirhem artar. Kötü ve yabancı bir yerden bakarsa on iki dirhem artar. Ateşte iken Jüpiter'in verdiği Güneş'e uzaklık miktarına göre azalır. Güneş derecesinde olursa hiçbir şey artmaz. Bu konaklardan anladığın gibi, aynı şekilde talihsizlik azalır, şans artar. İki bedenli bir burçta eksilen veya artan şeyin sayısını kendisiyle çıkardığın delili ne zaman bulursan bu sayıyı katla. Bazen talihsizlikler malı veren şeylerdir. Onlar şeyin sayısının delilidir.

Bölüm

Yıldızların Yaşı Bilgisi Hakkında; Onlar En Büyük, Orta ve En Küçük Şeklinde Üç Mertebedir

Onların en büyük yaşı, Güneş için yüz yirmi yıldır. Bu doğal ömürdür. İnsan onu Yüce Allah dilemedikçe geçemez. Venüs için seksen iki yıldır. Merkür için doksan altı yıldır. Ay için yüz sekiz yıldır. Satürn için elli yedi yıldır. Jüpiter için yetmiş dokuz yıldır. Mars için atmış altı yıldır.

Onların orta yaşı, Güneş için otuz dokuz buçuk yıldır. Venüs için kırk beş yıldır. Merkür için kırk iki buçuk yıldır. Ay için otuz dokuz yıldır. Satürn için kırk üç buçuk yıldır. Mars için kırk yıldır.

En küçük yaşı, Güneş için on dokuz yıldır. Venüs için sekiz yıldır. Merkür için yirmi yıldır. Ay için yirmi beş yıldır. Satürn için otuz yıldır. Jüpiter için on iki yıldır. Mars için on beş yıldır. Bunlar onların parlama/yaş türlerinin bilgisidir.

Bölüm

Kardeşim! Allah seni ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, biz kitaplarımızda ve risâlelerimizde akılları arıtacak ve ruhları uyaracak ilimler ortaya koyuyoruz. Her ilimden imkânın elverdiği ve zamanın gerektirdiği kadar aldık. Bunun yapabildiğimizin ve ulaşabildiğimizin en iyisi olması için çalıştık. Bundan dolayı onu kardeşlerimize -Allah kendilerini desteklesin- anlattık, ispat ettik ve dile getirdik. Kendimiz için istediğimizi onlar için de istedik. Çünkü biz aynı ruhuz, aynı toprağız, aynı babanın çocuklarıyız. Bir tek rabbimiz vardır ve o, bizi aynı nefisten yaratandır. Resulullah (sav) dedi ki: "*Müminin imanı kendisi için istediğini kardeşi için de istemedikçe olgunlaşmaz.*" Yüce Allah dedi: "*Söze kulak veren ve onun en iyisine uyan kullarımı müjdele. Onlar Allah'ın yol gösterdiği kimselerdir ve akıl sahipleridir.*"[27]

Hesap ilmi; geniş, dairesi büyük, her şeyi kuşatan, ama kendisi kuşatılmayan bir ilim olunca sana onun bir kısmını seni ona girmeye ve başarılı kılınanı öğrenmeye teşvik etmek için giriş ve mukaddime olarak öğrettik. Astroloji ilmi de aynı şekilde geniş bir ilimdir. O, yer âlemine hükmeden yüce gök âleminin ilmidir. O büyük ve yüce bir âlem; bu küçük ve düşük bir âlemdir. Bundan dolayı *"Ruhânîlerin Fiilleri Risâlesi"*nde şöyle dedik: Büyük âlemin fiilleri küçük âlemde görünür. Küçük âlemin büyük âlemde görünecek fiili yoktur. Onun ancak içine konulanı ve kendisine gönderileni açıklama özelliği vardır. Sana bu risâlede astroloji ilminin sırrını, güzel meselelerini, doğru burhan ve delillerini öğrettik. Eğer vakıf olursan onu öğrenmeyi ve hakkında uzmanlaşmayı arzularsın.

Kardeşim! Allah seni ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, Astroloji bilgisi sayesinde bilgi edinmek ve yüce mekâna geçmek için göğe doğru yol alırsın. Bunu öğrenmezsen bu yolda yürümen imkânsız olur. Bilmediği yolda yürüyen kimse neredeyse orada kaybolur. Nitekim meşhur bir darbımeselde ve geçmiş bir sözde şöyle denmiştir: "Yeryüzünü onu bilen öldürdü." Yani bilgi ve malumat olarak. "Ve yeryüzü kendisini bilmeyeni öldürdü." Yani şaşkınlık ve felaket olarak. Belirttiklerimizin delili ve anlattıklarımızın açıklaması, bu meseleyi bilmektir.

Bölüm

Muhtaç bir adama dünya ve din işlerini göstermek istersen şunu bilmen gerekir: Onu kendisiyle meşhur olduğu yerde buluyor musun, bulmuyor musun? Doğanın sahibine bak. Eğer direklerde ise adam onun yerindedir. Kazığı izleyen şeyde ise onun yerine yakındır. Eğer düşmüş ise yerinde değildir. İnsan bu delili bilirse dünya hayatında amaçladığı şey ona kolaylaşır. Ne zaman bu bilgiden mahrum olursa amaçladığı ve yöneldiği şeyin cahili olur. Bulur mu, bulmaz mı? İstediği şeyi bulursa bilerek değil, tesadüfidir. Cahilin doğruyu bulduğu çok az vakidir.

Âlimin nefsi rahattır. Çünkü o, ancak gerekli vakitte ve doğru zamanda işe başlar ve arayışa geçer. Bundan dolayı biz kardeşlerimizin -Allah onları ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin- bütün ilimleri öğrenmesini istedik, onları bunlara teşvik ettik

27. Zümer, 39/17-18.

ve yönelttik. Bu, kişinin öğrenmekten geri kalmaması gereken dünyevî maksatlar ve cismânî amaçlar konusunda böyleyse, rabbanî delilleri öğrenmekten, ahirete giden ve ona kendi kazandıklarının karşılığını vermesi için Rabbine varan yolu bilmekten nasıl geri kalabilir?

Bölüm

Kardeşim! Allah seni ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, insanların ulaştığı bu sanatın en iyisi ve bilgilerinin en görkemlisi, kralların, sultanların, valilerin, veliahtların, beylerin, komutanların, subayların, vezirlerin, kâtiplerin, işçilerin ve kâhyaların hallerinin niteliğini; devletlerin başlangıçlarını ve sonlarını, çocukların ömür sürelerini ve doğumlarını, zamanlarda ortaya çıkan şeyleri ve ve mekânlarda bildikleri şeyleri bilmeleridir. Bunlar, vahiy, ilham, doğru hayal ve rüya yoluyla vakıf oldukları ve ulaştıkları semavî haberler sayesinde bilgelerin çıkardığı, âlimlerin bildiği birikmiş ilimler, gizli sırlar ve gömülü haberlerdir. Allah'ın yardımıyla biz, bu risâlede bunların bir kısmını artırıp eksiltmeden âlimlerden naklederek anlatmayı ve bilgelerden haber vermeyi düşündük. Allah kendisinden yardım istenendir.

Bölüm

Bunlar içinde bilinmesi ve kendisiyle amel edilmesi gerekenlerin ilk şey, taç giydirme, krala biat ve hilafet konumunda olan bu nebevî krallığa yerleşmiş olan büyük yönetimin ve muhteşem krallığın başlamasıdır. Uygulanan ve bilinen şeylerin en üstünü, Ay'ın doğru ve talihsizliklerden arınmış olması istenen şeylerden olmasıdır. Bundan önce bu başlangıç ve yönetimin bulunduğu cevher, cins, belde, bölge, şehir ve mekân bilgisi; zaman, seçkin, kâhya, Ay'ın sahibi ve yönetimin yöneticilerine mahsus olan efendiler, şahitlikler ve dereceler bilgisi söz konusudur. Bunu taşır ve bazısını bazısında toplarsın. Birinciye sonuncuyla kıyaslarsın, sonra Ay'ın özellikle başlangıçta nerede olduğuna, doğruluğunda, bedenine bitişen ve kendisiyle ilişki kuran şeyde, yolunda, konağında ve kendisine bakanlarda nasıl olduğuna bakarsın. Onlar onun hissesinden midir, yoksa başkasının hissesinden mi? Biatin birinde başlangıç yapma açısından halifelerin payı Güneş'inkinden, veliahtların payı Jüpiter'inkinden, ağzı olanların payı Mars'ınkinden, kâhyaların payı Satürn'ünkinden, vezir ve kâtiplerin payı Merkür'ünkinden, işçilerin payı Ay'ınkinden, komutanların payı Venüs ve Mars'ınkinden daha çoktur. Taç giydirme, krala biat, yönetime başlama, ortaya çıkma, başkanlık, krallık tahtına oturma, emretme ve yasaklamanın en iyisi, doğanın sabit bir burç olması ve Ay'ın iyi bir yerde bulunmasıdır. Özellikle aslan burcunda krallık uzun olur, başkanlık süreli olmaz. Çünkü kralların emrine uygun olan burçlar koç burcu, aslan burcu ve yay burcudur. Ne zaman böyle olur ve doğanda şans görürsen bu, huyun güzelliğine ve bütün bu başlama ve krallığın iyiliğine delalet eder. Eğer doğanda talihsizlik görürsen bunun dışında fesat ve kötülük gibi durumlar olur. Eğer Mars doğanda olursa yönetici sert, kaba, hafif, küfürbaz, hayâsız, dinsiz, tiksindirici, zayıf, müstehcen konuşan, hizmetçilerini ve ülke halkını küfür

ve sövgü ile karşılayan, rakiplerinden nefret eden, kan dökmeyi ve ülkeler yıkmayı seven, emrettiğinde sebatsız, konumuna hızlı düşen, ayıp ve kusur işleyen, düşmanı bol ve çok yakınan kimse olur.

Eğer Satürn doğanda olursa kindar, kınayıcı, kaba, görevini iyi yürütemeyen, kıskanç, cimri, hilekâr, açgözlü ve yerilen bir kimse olur.

Eğer Güneş doğanda ise onun başkasını engelleyen cemaati, ordusu ve sayısı çok olur; büyük bir mutluluk ve izzet sahibi olur.

Eğer Jüpiter doğanda olursa o, doğru sözlü, vefakâr, hayrı seven, bilen, dindarlara sevgi besleyen, arkadaşı çok, iyi öğüt dinleyen, iffetli ve dünyaya düşkün olmayan kimse olur.

Eğer Merkür doğanda ise düşünen, zeki, edip ve işlerini hile, akıl, kurnazlık ve düzen yoluyla sağlam yapan bir kimse olur.

Eğer Venüs doğanda olursa kadın ve hizmetçiler açısından mal ve hizmetçileri çok, zayıf bedenli, işte sebatsız, sekse düşkün, oyun, eğlence, neşelenme, gezme, iyi elbise, güzel koku, lezzetli yiyecek ve içecekleri, kadınlarla baş başa kalmayı ve onların elbisesiyle süslenmeyi seven kimse olur.

Eğer Ay doğanda ise gücü ve gece yürümesiyle meşhur bir yiğit olur. Eğer baş şanslarla birlikte doğanda olursa zamanın krallarına üstün ve düşmanlarına baskın gelir.

Kral, üstünlüğü, gücü ve koruyuculuğuyla ilgili şeylerin en iyisi, Jüpiter, Güneş, Ay ve doğanın üstünde yükseldiğinde söz konusu olur. O, bazı kral burçlarındandır ve aynı şekilde kral burçlarından birindedir. Onun anlatımı açısından daha büyük ve Jüpiter'in bulunduğu burcun dönüşmesi açısından daha yücedir. Çünkü daima dönüşen şey emir bakımından daha meşhur, daha yüce ve daha samimidir. Onlardaki iki bedenliler cins ve karıştırma bakımından daha çok; sabitler ise durum itibariyle daha uzun ve daha dayanıklıdır.

Krallığın başlangıcında Jüpiter'in Güneş, Ay ve doğana bakmadığını görürsen bil ki, bu kral için övgü, yergi ve iyilik yoktur. Mars'ın iyi bir yerde, Jüpiter'in Mars'ın evinde, Mars'ın da Jüpiter'in evinde olduğunu görürsen, özellikle Güneş, bir gündüz burcu olan aslan burcunda onunla birlikte ise ve mal evinin sahibi bir direkten ya da sağ veya soldaki bazı kuvvetli mekânlardan ona bakarsa kral, adaletsiz, emri uygulayan, öldürmede başarılı, düşmanlarına karşı muzaffer, ülkeleri fetheden, krallığı koruyan, düşmanı konusunda derin ve düşmanları zayıf olan bir kimsedir.

Krallık evi olan doğandan onuncu eve bakman gerekir. Aynı şekilde, soru esnasında veya bakma ve başlama sırasında içinde bulunduğu ve Güneş krallığının evi olan Güneş evinden onuncu eve bakman gerekir. Çünkü ne zaman bu iki mekânda şanslar bulursan ve bu iki burcun sahipleri, yeri iyi olan sabit burçlarda olursa kral mutlu, iyi ve erdemli olur. Bu mekândaki yıldızlar eğer o ikisinin yüksek yerinde, onun iki doğusunda veya başlangıç hissesinde olursa ya da onların bu başlamada toplanma, dolma veya mutluluk hissesi gibi bir payı olursa bu daha üstün ve daha iyidir. Bu, yıldızların kendi yerlerinde enlem ve kuzeyde düz seyretmeleri ve yükselmeleri ve başlamanın gündüz gündüze, gece geceye uygun olarak fazla akmalarıdır.

Yine onların paylarının sahiplerine eksik olmadan, yavaş olmadan, düşüşlerinde olmadan, zıtlarında olmadan, etkiler olan derecelerde olmadan, karanlık mekânlarda olmadan, Güneş ışınlarının altında olmadan bakarsın. Bütün bunlar yer, mekân ve talihsizlik ölçüsünde yalan, hile ve karıştırmaya delalet eder.

Aynı şekilde gök ortasındaki burca bakarsın. O mutlaka olması gereken yerdir. Çünkü o, kralın ve sultanın burcudur. Yıldızlardan doğanın derecesini, evi, sınırı, yüzü ve yüksek yeri öğren. Orada kim vardır? Oraya kim bakar? Orada aydınlatıcı yıldızlardan herhangi bir şey var mıdır? Onun yüksek yerinin sahibi nerededir? Ancak bunun en iyisi, onun yüksek yerinin sahibi şans olur veya gök ortasının sahibi doğuda düz seyreder. Bunun en iyisi, onun yüksek yerinde ve içinde şans olan bir yerinde olur. Bu yüksek yerin sahibi, Güneş'in, Ay'ın veya Jüpiter'in yüksek yerinde olur. Bu yüksek yerin sahibi, iyi bir yerin herhangi bir mekânındadır. O delaletini bulunduğu yerde gücü ve kendisi için belirlenmiş yıldızlar ölçüsünde getirir.

Belirli yer diye adlandırılan on birinci mekânı ve içindeki yıldızları bil. Orada Güneş, Ay, Jüpiter, Venüs, Merkür veya "baş"ı kendisine şanslar bakmakta iken görürsen bu başlama, güzel gelecek, sebat, kuvvet, parlaklık ve fazlalıktandır. Çünkü böyle birinin krallığı, özellikle bu mekân şanslar burcundan olunca gayretiyle oğluna ulaşır veya varır. Onda Jüpiter veya Merkür, hangisi olursa olsun, bu yerde şanslara bakar. Bu, krallığın onun oğluna geçeceğine delalet eder. Eğer Satürn'ü gündüz yüksek yerinde veya Jüpiter'e bakarken görürsen ve Mars gece yüksek yerinde, evinde veya Jüpiter'in evinde olursa ya da Mars, düşmanlığından dolayı kendisine bakarsa ilk zamanında olan kral ülkeleri harap eder, gasp eder ve üstünlük kurar. Aynı şekilde hiç kimseden korkmayan güçlü ve cesur, kan dökmekten hoşlanan, yiğit olarak anılmak isteyen kimse olur. Özellikle Mars'la birlikte mutluluk oku ve cesaret oku olursa kan dökmeye, rakiplerini öldürmeye dalar; atlıları, silahı ve seferleri sever ve onun ansızın yapıncaya kadar kimseye göstermediği kendine has eylemleri olur.

Mutluluk oku, yükseklik oku ve krallık okunu koru. Onun için gündüz orada bulunan Güneş'in derecesinden koç burcunun on dokuz derecesine kadar sayarsın. Sonra bunu doğan dereceden atarsın. Hesabın bittiği yerdir. Bu derecede gündüz mutluluk oku vardır. Gece boğa burcunun üçüncü derecesinden sayarsın ve bunu Güneş'e yaptığın gibi doğandan atarsın. Gündüz Güneş'ten Ay'a kadar sayılan krallık okunu koru. Gece ondan buna kadar sayarsın. O gök ortası derecesinden atılır. Sen bu okları iyi yerlerde şanslarla birlikte bulduğunda bu, mutluluk ve krallık için daha meşhurdur.

On ikinciyi sıkıntı evi olarak adlandırılan doğandan ve şanslar ve talihsizlikler gibi onların her evindeki kimselerden öğren. Hangisi olursa olsun onda talihsizlik vardır. Onun üzüntüsünün ve düşmanlığının bu talihsizliğin gerçekleşmesi açıdan olduğunu bil. Başlama anında talihsizliklerin olduğu çalkalanan taraflar da böyledir. Talihsizliklerin özellikle toprağın altında düşmüş olduğunu görürsen onun düşmanlarının, iradelerine göre zayıflık, bitkinlik ve güçsüzlüğe meyilli olduğunu bil. Bunun en iyisi, doğanın gök ortasında direkte olmasıdır.

*Hilac*ı ve ondan gördüğün kimseleri bil. Aydınlatanlara, ışınlara, doğanın sahibine, gök ortasının sahibine ve mutluluk okuna bak. Çünkü talihsizlikleri ne zaman bu yerlerin birinde ışınlarla birlikte görürsen orada zarar ve kötülük meydana gelir. Onlar bu ışını *Hilac*ın üzerine bırakırsa onun nefsiyle ilgili olarak korkarsın. Eğer onlar ışını göğün ortasına bırakırsa onun krallığıyla ilgili olarak korkarsın. Onlar ışını doğanın üzerine bırakırsa onun hakkında bütün işleriyle ilgili olarak korkarsın. Eğer şanslar belirttiğim bu yerlere ışın bırakan şeyler ise onun hakkında sevinç, mutluluk, doru yolda yürüme ve hayır ile hükmet. Krallık ve saltanatın bekası için bakışın özellikle gündüz Güneş ve doğandan olsun. Ona ne zaman talihsizliklerden ışın düşerse bu, korkuya delalet eder. Allah daha iyi bilir.

Hilac konusunu öğrenince doğumlar konusunda sana anlattıklarımdan sonra kâhyaları ara. Eğer kâhyalar direkte ise bu, aylara delalet eder; düşmüş ise derecesi sayısınca günlere delalet eder. Aynı şekilde ateşlerin baktığı şanslar ve talihsizliklere bak. Eğer onlar güzel bir yerden üçlü ve altılıdan bakarsa bu, yıllar ve aylarda artışa delalet eder. Düşmanlık bakışı değilse o, eksiklik, toplanma ve dolmaya delalet eder. Direkte, direği izleyen şeyde veya güzel bir yerde olan sahibinde yer alırsa Allah'ın izniyle fazlalık, güç ve başarıya delalet eder.

Bölüm

Kardeşim! Allah seni ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, o, bu çalışma, bu ilmi bilme, bu sanatı pekiştirme ve hesabı düzenleme ile olunca bütün iş, yeryüzü saltanatı ve felsefî bilgi siyaseti için olur. Eğer o bu işi üstlenen biriyse bu çalışmayı kendisi için yönetecek ve hesabı düzenleyecek birine ihtiyaç duyar. Bu böyle olunca o ne kral ne de imamdır. O ancak Allah'ın kendi işiyle görevlendirdiği ve melekleriyle desteklediği halifedir. O, bunu bütün felekî mutlulukları onun için toplayan ve ruhâniyetleri kendisine çevrilen tedbir ile yönetendir. Nitekim Yüce Allah, Davud Oğlu Süleyman'ı krallıkla desteklemiş; cinleri, insanları, kuşları ve vahşi hayvanları onun hizmetine vermiştir. Yine Musa'yı (as) Firavun, ülkesinin halkı ve devlet adamlarına üstün gelmesi ve sihirbazlarının ona icabet etmesi için konuşması ve emriyle desteklemiştir. Onlar onun zamanındaki müneccimler ve kâhinlerdir. Krallığı onun adına vakıf oldukları ve ilimleriyle ulaştıkları şeylerle yönetiyorlardı. Onlar Musa'dan (as) gözlerini kamaştıran ışığı gördüklerinde; ilimlerinde onun yaptığının ve getirdiği şeyin geçersiz olduğuna dair bir şey görmediklerinde; onların Firavun'un emri olarak tâbi oldukları her şeyin yok olacağını ve ortadan kalkacağını [anladıklarında] ve şansların tümüyle Musa ve Harun'un (as) hizmetine girecek şekilde döndüğünü gördüklerinde şöyle dediler: "*Âlemlerin Rabbine, Musa ve Harun'un Rabbine inandık.*"[28] Küllî destek ve ilahî emrin bu şansları Musa ve kardeşine çevirdiğini görünce ona icabet ettiler ve önünde boyun eğdiler.

Yüce Allah desteğini kendisine çevirdiği, ona vahiy indirdiği, krallar kendisine itaat ettiği, yanlarında kitap ilmi bulunan kâhinler ve müneccimler icabet ettiği, ona inanıp peygamberliğini tasdik ettikleri, kendisi onların yöneticisi ve hâkimi olduğu,

28. A'raf, 7/121-122.

onların yönetimine ihtiyaç duymadığı, onlara sahip olmadıkları ve güçlerinin yetmediği şeyleri getirdiği ve ulaşamadıkları ve güç yetiremedikleri felek ilmini ve gök haberlerini getirdiği zaman Peygamberimiz Muhammed'in (sav) durumu da böyledir. Onlar bunu görünce onun desteğinin ilahî, hikmetinin rabbanî ve kendisine öğretilen işin feleklerin üstünden ve göklerin en yüce makamından olduğunu bilip anladıkları zaman o, çevreleyen arş ve geniş kürsi ile buluşur.

Bu, muazzam yönetim ve Yüce Allah'ın halifeliği demek olan büyük hilafet sıfatıdır. Ona halife kılınan, kendi zamanında Peygamber'dir. Ondan sonra o Rabbine -ismi yüce olsun- gittiği zaman Peygamber'e (as) halifelik edecek kimse bu sözleşmeyle [halife] olur.

Risalet evi halkına (as) özgü bu velayet söz konusu olduğunda onlar bunda kendilerinden başka yöneticilere ve âlimlere ihtiyaç duymazlar. İnsanlar onların sırlarından haberdar olmazlar ve haberlerini, doğumlarını ve öldükleri zaman yaşlarını bilmezler. Onların kendilerine özgü ve bilmeleriyle âlemden ayrıldıkları ilimleri ve başkalarının ortaklığı olmadan yaptıkları amelleri vardır. Bundan dolayı onlar başkanlığı hak etmişler ve halifelikle nitelenmişlerdir. Onlar bu ilmi göstermeleri gereken vakitte ilahî dileme ve rabbanî irade olmadan hiçbir ameli göstermezler ve hiçbir fiili ortaya çıkarmazlar. Onlar nefis tabipleri ve ruh doktorlarıdırlar.

Biz sana açıkladığımız ilim, eylem ve yönetimle ancak bu sanat sahiplerinin belirttikleri ve bu yönetimle görevlendirilen kral ve halifenin efendi değil, köle olduğunun bilinmesi için hilafete başlama, krallık tahtına atanma, bunun için toplanma, işlediklerini iddia etme, yaptıklarını yönetme, ödül, mal ve hilat isteme zamanında yaptıkları şeyi kastettik. O ancak yeryüzüne ait bir destekle desteklendi. O hapsedilmiş ve engellenmiştir. O devam eden ve ancak ölümle çıkabilecek olan bir sihirle büyülendi. Bu krallığın başında gerçekleşmeden önce bu bilgiye ve doğru sanata sahip olan kimse onu sağlıklı düşünemez. Eğer bu gerçekleşse zaman istediği işe uygun biçimde hazır olmaz. Bu onun için hazır olsa doğum hükmü ona karşı çıkar. Bu gerçekleşse sanat sahipleri arasında anlaşmazlık ve çekişme olur. Anlaşmazlık olduğunda ihtilaf edilen şey bozulur.

Anlattıklarımız sayesinde Aziz ve Celil olan Allah'ın hilafetinin ve mahlûklarının hilafetinin nasıl olduğunu anladın. Birisi bunu iddia ederse, bil ki, o ancak Yüce Allah'ın emriyle olur. Halife seçilen kimse bu hususta ismi yüce olan Allah'ın emrine uyarsa doğru söylemiş olur. Yüce Allah'ın dediği gibi, ona itaat eden kimse Allah'a itaat etmiş olur: "*Kim Peygambere itaat ederse Allah'a etmiş olur.*"[29] Eğer ondan tersine saparsa Yüce Allah'ın emrinden çıkar ve yasağını işlemiş olur. Bu sözü açıklamak ve bu manayı izah etmek istiyoruz.

Kardeşim! Allah seni desteklesin! Bil ki, Allah'ın yeryüzünde seçtiği ilk halife Âdem'dir (as). Yüce Allah, yasakladığı ağaca yaklaşmamak suretiyle düşmanı ve muhalifi olan İblise karşı çıkmayı emredince Allah'ın emriyle cennette oldu. İblise itaat edip onu kabul edince ve ağaçtan yiyince Yüce Allah'ın emrinden çıktı, Allah lanet etsin, İblis'in emrine girdi ve hataya düştü. Çünkü Yüce Allah emrettiğinde ona karşı

29. Nisâ, 4/80.

çıktı; İblis emrettiğinde ona itaat etti. Allah'ın, tavsiyesini unutması sonucu, hatırlatmada ona seslenmesiyle bunu bilince geri döndü, tevbe etti, ona yöneldi, İblis'in büyüklendiği gibi büyüklenmedi.

Böylece Yüce Allah, İblise, Âdem'e secde etmesini emretti. Nefsi, kendisinin ondan daha iyi olduğu yönünde onu kandırıp da secde etmekten kaçınınca Yüce Allah'ın emrinden çıktı ve nefsinin emrine uydu.

Orada tevbeden sonra Âdem'i halife seçen Yüce Allah'ın emriyle yeryüzünde Âdem'in soyundan halife seçilenlerin durumu da böyledir. Bu, onun çiğnemediği, unutmadığı ve geride kalıcı bir söz olarak bıraktığı ikinci emir ve ikinci tavsiyedir. O, peygamberlik hilafeti, risalet ve imamet krallığıdır. Kim bu emri çiğner, bu tavsiyeye karşı çıkar ve Allah'ın kullarını kendi çabası ve hırsıyla yönetmek için Yüce Allah'ın halifesi olmak isterse bu onun için gerçekleşmez. Eğer gerçekleşir ve bunu başarabilirse o, İblis'in halifesidir. Çünkü bu bir hile, tuzak, kandırma, haddi aşma, gasp, zulüm, düşmanlık, aşırılık, azgınlık ve isyandır. Bunu yapınca ona bir yıldızın ruhâniyeti yapışır ve ölünceye kadar daima mahpus ve hükümlerinde mahsur olur.

Dünyadaki kralların, sultanların ve zorbaların durumu da böyledir. Bundan dolayı onlar müneccimlere ve marifet ehline muhtaç olurlar. Hatta bazısı, bu sanatın erbabı olan âlim bir bilgeye varınca, isteğini ona iletince ve onun kendisinden sadır olan, ortaya çıkan şeyleri ve işinin sonunu bildiğini anlayınca onu öldürür, hapseder veya konuşmasını engeller. Onun için en sevimlisi öldürülmektir. Bundan dolayı âlimler ilimlerini krallara tamamen göstermezler, bunları onlardan gizlerler ve kendilerini özendirdikleri dünya işlerine ve hallerine rağbet etmezler.

Kardeşim! Bil ki, bu sanat gerçek ve kesindir. Onu hakkıyla bilen kimse, sırat-ı müstakime vakıf olur. "*Bilirseniz o gerçekten büyük bir yemindir.*"[30] Âlime onların ilminden verilen, denizdeki bir nokta ve damlalardan bir damla gibidir. Çünkü dünya bütünüyle, yeryüzü üzerindeki, içindeki, karnındaki ve sırtındaki şeylerle açık arazideki bir hardal tanesine benzer. Akıl onun bölgelerinin genişliğini en küçük felek olan Ay feleğine kıyasla idrak edemez. Bu böyle olunca Yüce Allah'ın halifeliğinin, bildikleri beşerî siyaset yönetiminin dışındaki bir konu ve bilgilerinden gizlenmiş bir ilim olduğu anlaşılmış olur.

Kardeşim! Bil ki, içinde hilafet sırrı ve nübüvvet ilmi olan ev, kendilerinden çıkan ayetler ve bildikleri mucizeler sebebiyle halkını cahiliyede ve İslam'da büyük sihirle niteledikleri evdir. Onların düşmanları, bildiklerinin benzerini yapmaktan aciz oldukları ve onların bildikleri ilmi bilmedikleri için konumlarında devam edecekleri bir hal bulamadılar. Ancak "Onlar sihirbazdırlar; onların bu konuda kendilerini destekleyen cin yardımcıları var." dediler. Heyhat, kendileriyle arzuladıkları şeyler birbirinden ayrıldı! O ancak yazıcı yüce meleklerin ve hesap tutan koruyucuların indirdikleri ve ismi yüce olan Allah'ın emriyle seçtiği kullarına ve yeryüzünde hilafete uygun bulduğu kimselere öğrettikleri ilahî bir bilgi ve rabbanî bir destektir.

Kardeşim! Bil ki, Yüce Allah'ın yaratıkları hakkındaki delili ve hayvan âleminden oluşan yeryüzünde emini ve yeryüzünde bitkiler, hayvanlar ve aynı şekilde madenler

30. Vakıa, 56/76.

üzerindeki halifesi insanın suretidir. "*Ruhânîlerin Fiilleri Risâlesi*"nde dediğimiz gibi, geniş daire daima onların fiillerini gösterir ve altındakiler üzerindeki etkilerini açıklar. Bil ki, maden dairesinde üstün ve değerli cevherler vardır. Bitkilerde, ağaçlarda, onlardan görünen ve oluşan şeylerde de böyledir. Kapsayıcı (*el-Câmi'a*) risâlemizde belirttiğimiz gibi, yine hayvanlar içinde krallar ve başkanlar vardır.

Bil ki, hayvanlar içinde krallar ve başkanlar vardır. Bazısı, yırtıcı kuşlar ve vahşi hayvanlar gibi, zalim ve gaddar olup işlerini zorbalık, gasp ve zulümle yapar. Onlar kınamanın zirvesindedir. Onlara yaklaşma az yararlanmalıdır. Daha doğrusu, uygun olan, onlardan kaçmak ve uzaklaşmaktır. Onlar içinde, soylu at, sığır ve koyun gibi, işlerini iyi huylu ve güzel ruhlu olarak yapan krallar da vardır. Kuşlar da böyledir. Bu, bütün yaratıklarda ve tüm yer dairesinde mevcuttur.

Maden, hayvan ve bitkilerde böyleyse bütün bunların tamamen kendisi için olduğu insan âleminde nasıl böyle olmaz? Bu burhana göre kendisinde cehalet görünen ve ilim olmayan her zorba ve sultan, yırtıcı kuşlar ve vahşi hayvanlar gibi gücü yettiği zaman ve ulaşabildiği vakit yakalar. Ona komşu olanlar kendilerine getirdiği erzaktan dolayı yorgunluk, bitkinlik, korku ve meşakkat; krallığından dolayı zillet içindedirler.

Bu sıfatı taşımadan halife olanlar, peygamberler, imamlar, Allah kendilerinden, onlar da Allah'tan razı olarak iyilikle onlara tâbi olanlar, iyiliği emredip kötülüğü yasaklayanlar gibidir. Onlar Yüce Allah'ın, emrine uyan ve âlemin düzeni kendileriyle sağlanan halifeleridir. Belki açıklık devrinde açıkça desteklerler ve mekânda bulunurlar. Gizlilik devrinde bunun tersidir; ancak gizlilik devrinde yüzlerini düşmanlarından tamamen gizlemezler. Dostları onları tanırlar. Onlara yönelmek isteyen kimse bunu başarabilir. Bundan başka olursa zaman, Allah'ın kulları üzerindeki hücceti olan imamdan mahrum olur. Yüce Allah hüccetini kaldırmaz ve kendisiyle kulları arasına uzatılmış ipi koparmaz. Onlar yeryüzünün direkleridir. Onlar gerçekte her iki devirde de halifedirler. Açıklık döneminde krallıkları bedenlerde ve ruhlarda görünür. Gizlilik döneminde ise emirleri ruhlarda, akıllarda, yeryüzü krallığı ve cismânî hilafet sahiplerinde gerçekleşir. Fiilleri ruhlarda değil, sadece bedenlerde görünür. Ne ruhsal krallığa sahiptirler, ne de semavî yardımla desteklenirler. Bundan dolayı hayvanların meşgul olduklarına benzer şeylerle meşgul olurlar. Onlar karın ve cinsel organ dışında bir şeyle ilgilenmezler. Aynı şekilde onlar, Yüce Allah'ın dediği gibi, sadece dünyanın azık ve cevherlerini toplama, zevklerinden yararlanma ve şehvetlerine ulaşma konusunda ihtiras göstermeyle ilgilenirler: "*Kadınlar, oğullar, yük yük altın ve gümüş, salma atlar, davarlar ve ekinler gibi nefsin şiddetle arzuladığı şeyler insana süslü gösterildi. Bunlar dünya hayatının geçimliğidir. Oysa asıl varılacak güzel yer ancak Allah'ın katındadır.*"[31] Bu insanlar, Allah'ın insana hitaben dediği gibi, yeryüzü saltanatıyla aldanırlar: "*Ey insan, seni engin kerem sahibi Rabbine karşı aldatan nedir.*"[32]

Kardeşim! Bil ki, Dünyaya aldanan ve kapılan kimse azabı gördüğü zaman kendi kendisine şöyle der: "*Allah'ın yanında, işlediğim kusurlardan dolayı vay hâlime!*"[33]

31. Âl-i İmrân, 3/14.
32. İnfitâr, 82/6.
33. Zümer, 39/56.

Der ki; keşke dönsem, keşke tekrar gelsem. Heyhat, "*Cehennemi kesinlikle cin ve in sanların hepsinden dolduracağım.*" ve "*Sizden cehenneme varmayacak hiç kimse yok tur. Rabbin için bu, kesin olarak hükme bağlanmış bir iştir.*"[34] gerçekleşti. Kardeşim! Bu burhan sayesinde Allah'ın halifesi ile şeytanın halifesi ve yer krallığı ile gök krallığı arasındaki fark senin için açıklığa kavuştu.

Kardeşim! Bil ki, kralları, başkanları, sultanları, yöneticileri, onların tebaalarını, işlerini, hallerini, onlara düşmanlık eden, zamanlarında onlara başkaldıran ve yerlerinde sıkıştıran kimselerin halini bu sanatla bilirsin. Bunu bildiğin ve buna vakıf olduğun zaman ruhun onunla güzelleşir, bildiklerine güvenirsin, hak ve kesin bilgiye sahip olan halifeye doğru yönelirsin ve onu arınmış nefsine ve aydınlanmış ruhuna halife kılarsın. Ona güç yetirir ve ulaşabilirsin kurtulursun ve açık yola ve parlak yönteme vakıf olursun. Eğer bundan mahrum olursan aklını kendine halife yap ve onun emir ve yasaklarını kabul et, hevadan sakın. O, İblis'in senin içindeki halifesidir. Halifenin ve halife seçilenin, yani bilkuvve İblis ile onun sendeki bilfiil halifesinin sana karşı birleşmesinden sakın! Şöyle ki hayvanî nefsin ve şehvet gücün nefs-i natıkaya ve düşünen güce üstün gelirse helak olursun.

Bölüm

Kardeşim! Bil ki, olanların en güçlüsü, İblis'in gizlilik dönemindeki fiilidir. Çünkü ismi yüce olan Allah'ın yeryüzündeki hücceti ve kulları arasındaki halifesi gizli ve saklıdır. Onun ışıkları onu bilen, ona dönen ve gördükleri dünya krallarının ve şeytan halifelerinin gücüne aldanmayan kimselerin ruhlarını aydınlatırsa onlar fani, yok olan, kaybolan, süreksiz ve devamsız konulardır. Onlar gizlilik döneminde onun krallık ve saltanatına önlerinden bakmazlar. Gizlilik ve gayb dönemi onları bu hususta şüpheye düşürmez; aksine imam, gizlilik ve gayb döneminde onların yanında olur. Çünkü onlar, gönderilmiş peygamber için caiz gördüklerinin benzerini vasi ve imam için de caiz görürler. Zira Peygamber onların mertebece en yüksek ve en üstünleri idi. Onlar peygamber için ölüm, öldürülme, yardımcı bulamadığında düşmanlardan kaçma, yeme, içme, evlilik, sevinç ve üzüntüyü caiz görürler. Felekî durumlar bizim bedenlerimize iliştiği gibi onların bedenlerine de ilişir. Ancak onların ruhânî, yüksek ve nuranî nefisleri feleklerin dışından olduğu için felek onların nefislerine değil, bedenlerine hükmeder. Onlar bedende bize benzerler. Ancak ruh açısından onlarla bizim aramızda, düşünmeyen hayvanlarla bizim aramızda olduğu gibi fark vardır.

Bu, uzayan bir meydandır. Onu açıklamak istersek bu risâledeki amacımızın dışına çıkmış oluruz. Önümüzdeki konuya dönüp diyoruz ki; biz krallığa başlama, taç giyme ve saltanat tahtına oturma şeklini anlattık. Bu sanatı bilme ve onu uygulama kapsamında izzet ve yöneticilik bayrağını dikme ve taç giyme şeklini, savaşların alametini anlatalım. Bu, anlattıklarımızdan sonra bu sanatın en iyi işidir.

34. Meryem, 19/71.

Bölüm

Batlamyus dedi ki: Bu iş esnasında velayet sözleşmesi ve ona ait tahsilleri izleyen şeyler hakkında Ay'a bak. Onu Jüpiter'den düşürme. Satürn'ü onunla irtibatlı yap. Satürn'ün evinde Ay, ayın başında üçleme (üçgen) ve altılama (altıgen)dandır. Ay'ı Satürn'ün evine koyun. Sana anlattığım gibi, Ay, ayın başında üçleme ve altılamadadır. Şansların Ay'a biraz bakmasını sağla. Bu böyle olunca bu velayet ve sözleşme gördüğü Mars gücü ölçüsünde yıllarca, sonra aylarca, sonra günlerce devam eder ve uzar. Eğer Mars ayın başında anlattığım yerde, Ay ve şanslar ise onunla beraber olursa işini yapanlar onu ifsat ederler, karalarlar; ordu ona karşı korkutulur, bu işindeki krallığı elinden alınır ve işinin sonu şanslar ve Ay'ın mekânı sebebiyle selamete gider. Eğer Mars ayın sonunda ise o uygun ve iyidir. Eğer Mars ve Satürn birlikte gök ortasına düşman gibi bakarlarsa bu sancağın helak olacağından korkulur, sahibi öldürülür, içinde öleceği bir zindana hapsedilir veya bazı çalışanları tarafından yok edilir. Eğer Satürn ayın sonunda ise o, gücünün payı olması halinde yerilir. Ancak zayıf olursa onun payı olmaz ve üzerindeki şanslar güçlü olur. Ay Satürn'de ve anlaşma doğanın benzerinde olunca sahibi heybetli olur ve insanlar ondan korkarlar. O zaman Ay'a bak. Eğer makbul ise tebaasının onu övdüğüne delalet eder. Makbul değilse onların nezdinde onlardan ayrılıncaya kadar yerilir. Eğer talihsiz olursa kötülüğü artar ve ondan şiddet görürler. Buna kıyasla iş, bundan doğan şey ile olur.

Bölüm

Ey kardeş! Allah seni ve bizi kendisinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, Peygamber ve imam -Allah onlara salât etsin- için yapılan sancak, bundan daha yüce ve daha açık bir ilimle olur. Bu ona destekleme niyetiyle ve engelleme muvafakatiyle verilir. Peygamber veya imam onu, Peygamber'in (sav) sancağı vermesi gibi, ancak bu ilmin mirasına layık olan kimseye verir. O ashabına dedi ki: "*Sancağı yarın Allah ve Resulünü seven ve Allah ve Resulünün de kendisini sevdiği bir adama vereceğim. O kaçmadan tekrarlar ve fethi gerçekleştirmeden dönmez.*" Nitekim bu öyle oldu. Yine grupların şeytanına çıkardığı vakit olduğu gibi ve bunun gerektiği vakitte ona tâbi kıldığı makbul dua gibi. Böyle bir ilim sayesinde peygamberlerin ve imamların fiillerini ve onların ashap ve tabilerinin amellerine dair bildiklerini bilirsin. Onlar bunlardan her birine konumuna uygun olarak hak ettiği ve kendileri nezdindeki fazilet yüceliğinden sadır olan şeyi verirler. Bu, onda gördükleri iyiliğe bağlı olarak artar ve eksilir.

Biz bu sanatın güzelliklerini, ilginçliklerinin garip yanlarını ve sihirlerinin inceliklerini dile getirerek anlattığımızda sana garip bir ilim ve ilginç bir sihir olan bu bölümü anlatmış olduk. Sen kendin katılmak istediğinde ve bu konuda ortak görüşe sahip kardeşlerin veya çağrıldığı davet ya da ziyafetin durumunu soran kimseler katılmak istediğinde onun hali ve meclisin niteliği nasıldır, kimler gelir ve yiyecek, içecek ve nedim olarak neler getirilir, davet sahibi nasıl biridir ve bulundukları ortamın niteliği bütün olarak nedir? Ona şunları söyleyerek ve bu bölümde açıklayacaklarımızla hükmederek başla:

Bölüm

Bunu istediğinde doğana bak. O, evde yenen şeylere delalet eder. Doğanın ikinci burcundan yenen şeyin mahiyeti, üçüncü burçtan katılımcıların ve nedimlerin niteliği ve dördüncü burçtan oturacağı yerin batı mı doğu mu, güney mi kuzey mi, iyi mi kötü mü olduğu anlaşılır.

Bil ki, beşinci burçtan içeceğin ne olduğu, altıncı burçtan hizmetçileri, yedinci burçtan gidilen yerin değerli mi yoksa değersiz mi olduğu, sekizinci burçtan bu ekmek ve yemek, dokuzuncu burçtan yanında oturduğun dostun, onuncu burçtan seni davet eden ev sahibi, on birinci burçtan şarkıcıların durumu, on ikinci burçtan evin kadınları ve erkekleri anlaşılır.

Eğer Ay doğanda ise onların yemeklerinde yaş çok, tat ve güzellik az, et suyu fazla, sululuk aşırı olur.

Eğer Ay doğanda Mars ile birlikte olursa davette çok şey vuku bulur.

Ay ve Mars göğün ortasında olursa davette yaralama ve öldürme yoluyla kan dökülür.

Ay Merkür ile birlikte olursa mecliste alış veriş gerçekleşir.

Ay Venüs ile birlikte olursa davette neşe ve eğlence olur.

Doğanda adlandırdığımız şeylerden bir olursa o Ay konumundadır.

Ay Satürn'e üçgenden bakar ve Ay su burçlarının birinde olursa davette yenen şey balık veya herhangi bir deniz hayvanıdır.

Ay terazi burcunda ise yenen şey tahıldır.

Ay ikizler ve kova burcunda ise davette yenen şey kuş etidir.

Eğer Ay Satürn'e dörtleme ve karşılaşmadan bakıyorsa davette yenen şey soğuk ettir.

Ay Mars ile birlikte ise veya ona bakıyorsa yenen şey sıcak ettir.

Satürn doğanın beşincisinde ise içecekleri acıdır.

Mars beşincide ise içecekleri ekşidir.

Jüpiter ve Merkür beşincide ise içecekleri çok tatlıdır.

Venüs beşincide ise içecekleri tatlı ile acı arası bir tatta, güzel kokulu, lezzetli ve hoş renklidir.

Ay akrep burcunda kuyrukla birlikte olursa meclisinde zehir içirilmekten sakın.

Ay aslan burcunda ise etten sakın. Eğer yay burcunda ise av eti yemekten sakın.

Ay terazi burcunda ise turp ve tahıl yemekten sakın. Yersen sana zarar verir. Doğrusunu Allah daha iyi bilir.

Kardeşim! Şu acayip ilme ve mevcutlarda gerçekleşen tüm şeyleri kapsayan sağlam sanata bak. Onun güzel yaptığı, kullanmayı ve hakkında hüküm vermeyi güzelleştirdiği olaylar meydana gelir. Uygulamayı başaran kimse bu ilim sayesinde olacak şeyleri olmadan önce haber verir. Bu, yeryüzüyle ilgili gayb ilminin bir türüdür. Zecr ve fal ile olan şeyler de böyledir.

Bu sanatın güzelliklerinden ve sırlarının ilginçliklerinden biri de bir topluluğu ziyaret etmek ve yanlarında gecelemek isteyen kimsenin durumunu, buradaki işini ve varacağı neticeyi bilmektir.

Bunu istersen Venüs'e bak. O, kadınların haline delalet eder. Mars veya Satürn'ün evinde ise o gece kendi karısından başka bir kadının yanına varır. Eğer Venüs Merkür'ün evinde, kova burcu, oğlak burcu veya yengeç burcunda olur ve Ay da onlarla birlikte olursa o, ışıklı ve aydınlık bir evde bakire bir kadının yanında geceler. Eğer Venüs ve Ay birlikte Mars'ın evinde bakarsa o, genç bir kadına yaklaşır. Herhangi bir halde yedinciden Mars'ın evine bakarsa ve sahibi de ona bakarsa aynı şekilde olur. Eğer Mars yedincide olur ve doğanın derecelerine bakarsa o, erkeklere ve kadınlara arkalarından yaklaşır. Merkür'e yedinciden bakarsa yine böyle olur. Eğer Jüpiter Venüs'e bakarsa kendi karısına yaklaşır. Doğan iki bedenli bir burç olur ve Venüs yedinciden bakarsa o, ihtiyacını giderir ve tek başına geceler. Ay yedinciden dört ayaklı bir burca bakar ve Satürn veya dereceleri arasında olursa o, hayvanlara yaklaşır. Satürn yedincinin evinden doğana bakarsa çiftçilerin karılarına yaklaşır ve karanlık ve pis bir yerdeki bir toprakta geceler. Jüpiter böyle olursa o, güzel ve alımlı bir kadının yanında geceler. Mars ve Venüs birlikte olursa o, korku ve panik halindeki kadınlara yaklaşır. O bundan dolayı tehlikededir.

Bu konunun geri kalan kısmı astroloji kitaplarında anlatılmıştır. Biz bununla mukaddimeleri ortaya koyduk. Bunlara vakıf olduğunda dediklerimiz senin için gerçekleşir. Beşerî âlemde ve yeryüzü halkı arasında meydana gelenlerin tamamı felekî bir yönetim ve semavî bir emir ile olur. Çünkü alçak âlem, bütün iş ve durumlarında yüksek âleme bağlıdır. Biz kardeşlerimizin -Allah onları desteklesin- bilmesi için anlattığımız bu ilim ile ilmin faziletinin insana melekî surete ve semavî mertebeye ulaşmasını ve göze görünmeyen, zaman itibariyle önce ve varlık itibariyle gelecek olan hususları bilmeyi sağlayan insanlık ismini gerektirmesini kast ettik. O, en yüksek ve görkemli ilimdir. Bu, bütün sanatlara vakıf olduktan ve onlarda uzmanlaştıktan sonra bilinir. Nefislerin güzelliği, kalbin selameti, olanlara teslimiyet, korku ve kaygının azlığı mutlaka olması gereken şeylerdendir. Yüce Allah'a dua ve yakarışla ve ortak koşmadan sadece ondan korkmayla kendini savunmak böyledir.

Risâlelerimize vakıf olanların çoğu belki bunları ortaya koymaktaki maksadımızın astroloji ilmini öğretmek olduğunu zanneder. Hayatım üzerine yemin ederim ki bu, oradaki amaçlarımızdan biridir. Zira biz kardeşlerimizin -Allah kendilerini desteklesin- bütün ilimlere vakıf olmalarını, onları öğrenmelerini ve cahil olmamalarını istiyoruz. Onların mezhebi, bütün ilimleri düşünmek, tümüyle araştırmak, dış ve iç kısımlarının bilgisini kavramaktır. Ortaya koyduğumuz risâlelerde güttüğümüz amaçların çoğu, ismi yüce Allah'ı birlemek ve bilgisini bilmeyen cahillerin ve sevgisinden ve yarattığı kulların ve icat ettiği sanatların bilgisinden uzak olan kimselerin nispet ettikleri şeylerden tenzih etmektir. Şeylerin tamamı birbirine bağlıdır ve muhtaçtır. Sihir ve sihirbazlar bahsini duyan insanların çoğu, bir grup sihirbazın suretleri oldukları halden başka suretlere dönüştürdüklerini zannettiler. Bunun sebebi

geçmiş asırlara ve ümmetlere ait önceki filozoflar zamanından kalma eski evlerde yıldız derecelerinin suretlerini ve ilk ortaya çıkanlarını görmeleridir. Bunu görünce zanlarının bozukluğu yüzünden çizilen suretlerin ve çekilen çizgilerin onların yaptıkları sihirler olduğunu; onunla havadan kuş indirdiklerini; konuşma, büyü ve muska ile suların derinliklerinden balık çıkardıklarını ve insana hayvan olacak şekilde büyü yaptıklarını zannettiler. Bu gibi konularda onların çok sayıda bozuk vehimleri vardır. Mesele onların zannettikleri ve durum onların vehmettikleri gibi değildir; fakat yaptıkları hilelerle, kurdukları tuzaklarla ve ustaca yaptıkları sanatlarla olur. Onlar, âlemde dünya durdukça var olan sihirdir. Bu ancak onunla mevcuttur. Biz bu risâlenin başında sihrin mahiyetini, kısımlarını ve her insan topluluğuyla ve sanat erbabıyla ilgili olanı anlattık. Uzatma korkusu olmasaydı astroloji âlimlerinin gizlediklerini ve kendisiyle olanı ve olacağı haber verebildikleri şeyi anlatırdık. Onun bir kısmını inceledik. Doğan kimsenin halinin bilinmesini sağlayan şeyi nutfenin düştüğü andan çıkarsamayı artırmak ve burada anne karnındaki ceninin erkek mi yoksa dişi mi, hamileliğin bir mi iki mi, hamilelikten ne zaman kurtuluş olduğunu bildiren ilmi anlatmak istiyoruz.

Bölüm

Hamileliğin bir mi, iki mi olduğunu öğrenmek istediğinde doğana bak. Eğer o, iki bedenli burç ise içinde yıldız varsa ve böyle bir şeyi çocuğun evinde bulursan, o, ikize hamiledir. Eğer doğan ve çocuğun evi iki bedenli bir burç değilse ve içinde belirttiğim talihsizliklerden biri yoksa ve ateşler bedenli burçlarda değilse o bir yavruya hamiledir. Hamileliğin erkek mi, yoksa dişi mi olduğunu bilmek istersen doğanın sahibine ve çocuk evinin sahibine bak. Dişi burçlarda ise dişidir; erkek burçlarda ise erkektir. İkisi değişik olursa Ay'ı delil göster. Hangisine şahitlik ederse ona hükmet. Aynı şekilde bunu istediğinde Ay evinden al. O Ay'a kadar eşit derecede yengeç burcudur. Onun üzerine doğanın derecelerini ekle, sonra doğandan at. Eğer erkek bir burca düşerse erkektir; dişi bir burca düşerse dişidir.

Bölüm

Hamileliğin Ne zaman Olduğunun Bilinmesi Hakkında

Bunu istersen yedincinin sahibinin derecesinden yedincinin direğinin derecesine kadar al ve üçte iki, üçte iki şeklinde at. Yetişen her üçte iki bir aydır. Dokuz aydan çok olursa ondan dokuz at. Ondan sonra geriye kalan hamilelik vaktidir. Bir başka yön; doğan ile birlikte doğan şeye bak, o bunun ilk ortaya çıkanıdır. Her ilk ortaya çıkan için bir ay, her derece için yedi dakika otuz saniye olsun. Hamilelik vakti böyle bilinir.

Bölüm

Hamilenin ne zaman, gece mi gündüz mü doğuracağını bilmek istersen doğana ve sahibine bak. Eğer gündüz burcunda ise gündüz doğurur, gece burcundaysa gece doğurur. Eğer anlaşmazlık olursa tanığı en çok olana göre davran.

Bölüm
Hamilelik Vaktinin Seçimi Hakkında

Bil ki, en iyisi, doğandan itibaren Ay'ın Güneş'in üçgeninde erkek burcunda olmasıdır. Yanan yolda olmasından sakın. O, talihsizliklerden ve yanmalardan uzak olmalıdır. Venüs de böyledir. Çünkü Venüs bozulursa yeryüzü de bozulur. Ay yolu bozulursa beden de bozulur ve ondan yararlanılmaz.

Bölüm
Ceninin Anne Karnında Ölmesi Hakkında

Cenin anne karnında ölür, çıkarırken kadının ölmesinden korkulur ve onlar da çıkarılmasını isterlerse, onu Ay'ın ışığı azalmış, güneye inmiş ve Mars ve Venüs dörtleme ve üçlemeden doğana veya Ay'a bakar halde çıkarsınlar. En iyisi, Ay dişi burçta olduğunda ve doğan ve sahibi Venüs ve Jüpiter'e baktığında olur. Ay veya doğanın olduğu burçların en iyisi, eşit olarak doğan dişi burçlardır.

Bölüm
Anne Karnındaki Bebeğin Durumu Hakkında

Nutfe (sperm) rahme düştüğünde onu ilk ayda soğukta Satürn yönetir. İkinci ayda biraz ılık ortamda Jüpiter yönetir. Üçüncü ayda Mars yönetir ve onu kana dönüştürür. Dördüncü ayda Güneş ona ismi yüce olan Allah'ın izniyle hayat üfler. Beşinci ayda Venüs onda erkeklik ve dişiliği oluşturur. Altıncı ayda Merkür onda dil ve dişleri meydana getirir. Yedinci ayda Ay onda şekli tamamlar. Ay'ın yönetiminde doğarsa yaşar. Eğer gecikirse sekizinci ayda Satürn'ün yönetimine döner. Satürn'e ait sekizinci ayda doğarsa ölür. Eğer yönetimin Jüpiter'e geçtiği dokuzuncu ayda doğarsa Allah'ın izniyle kurtulur. Onun tarafından kendisi için takdir edilen şey, hayat süresi içinde doğumunun üstlendiği şeye göre olmasıdır. Bu sırlara vakıf olmak, onları haber vermek ve onlara hükmetmek, ondaki insanı hayvandan ayıran açıklama ve zecr ve kehanetle çıkarılan şey sebebiyle akıllar için sihirdir.

Bölüm

Bir ihtiyaç için gönderilmiş bir elçinin onu getirip getirmediğini bilmek istersen Ay'a ve beşincinin ev sahibine bak. Eğer Ay veya beşincinin ev sahibi, kendisiyle gönderildiği ihtiyacın tabiatına benzeyen yıldızdan ayrılırsa, böyleyse bak, sonra doğanın derecesiyle ilişki kur. Bu, onun ihtiyacı gidermek için geldiğine, yoksa gelmeyeceğine delalet eder.

Bölüm
Elçinin Gelmesi Hakkında

Bu elçinin hızla dönüp dönmeyeceğini ve yokluğunda ondan meydana gelen şeyi bilmek istediğin zaman Güneş'e ve doğanın sahibine bak. Eğer yedincinin evinde ise

o ikisinden biri elçi ile ilişki kurar.[35] Eğer ikisi dördüncüde olursa o, hasta veya mahpustur. Sekizincide olurlarsa o, ölüdür. Dokuzuncuda olurlarsa o ayrılır. Onuncuda olurlarsa ve Mars ona bakarsa o, zalim sultanın eline düşer. On birincide olurlarsa o bir dostun yanında olur. Eğer Ay, ikizler burcunun başında ve şansları iyi bir yerde olursa tamamen hayırlı bir gaip haberiyle müjdelenir.

Bölüm

Sonuna Ulaşmadan Mektuptakilerin/Kitaptakilerin Bilinmesi Hakkında

Bunu istersen doğanı dik ve Merkür'ün nerede olduğuna bak. Eğer o doğanda ise mektupta sahibinin haberini ve kendisiyle ilgili konuda halini açıklayan şey olur. Eğer ikincide ise mektupta mal ve benzeri konular belirtilir. Eğer o üçüncüde ise mektup yakın kardeşlerle ilgilidir. O dördüncüde ise onda mülkler, arsalar ve taşınmazlar zikredilir. Eğer o beşincide ise mektupta çocuklar, elbiseler ve sevinçlerden bahsedilir. Altıncıda ise mektupta köleler, hayvanlar ve hastadan bahsedilir. Eğer yedincide ise onda kadınlardan, evlilikten ve benzeri konulardan bahsedilir. Eğer sekizincide ise mektupta ölüm ve miraslardan bahsedilir. Eğer dokuzuncuda ise iyilik ve din uğrunda hac ve seferden bahsedilir. Eğer onuncuda ise mektupta sultandan bahsedilir veya sultanla ilgilidir. Eğer on birincide ise mektupta arkadaşlar ve kardeşlerden bahsedilir. Eğer on ikincide ise mektupta düşmanlardan bahsedilir.

Bölüm

Mektubun Tamamlanması Hakkında

Mektubun tamamlanıp tamamlandığını veya üzerinde son söz olup olmadığını öğrenmek istersen bu konuda Merkür ve Ay'a bak. Eğer Ay, Merkür ile ilişki kurarsa onun henüz tamamlanmadığını bil. Ay'ın Merkür'den yıldızın haddi kadar ayrıldığını görürsen mektubun tamamlandığını bil ve mektubu Merkür'e, çamuru Ay'a ait kıl.

Bölüm

Kardeşim! Allah seni ve bizi desteklesin! Bil ki, biz sana bunu ondan diğerlerini çıkarman ve oluş ve bozuluş âlemindeki küçük ve büyük, dakik ve görkemli bütün işlerin felekî bir takdir ve semavî bir emir ile olduğunu ve hepsinin apaçık bir kitapta yazılmış bulunduğunu bilmen için haber verdik. Kim onu güzelce okursa onların tüm bilgisini kavrar ve nefsi felekler âlemine, gökler alanına, hayvanların yurduna, rıdvanın genişliğine, cennetler ravzasına ve güllük gülistanlık ülkeye yükselmek ister.

Bölüm

Haberlerin Doğruluğu ve Yalanlığı Hakkında

Bunu bilmek istersen delile, yani Ay'a bak. Eğer o bir direkteki yıldız ile ilişki kurarsa haber doğrudur. Düşen bir yıldız ile ilişki kurarsa yalandır, onun tersidir.

35. Bu cümlede noksan kelime vardır.

Bölüm

Kardeşim! Allah seni ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, sen ve bütün kardeşlerimiz nefislerinizdeki bilgi ve ilimlerle kadrinizi bilmeyen kimseye ihtiyaç duymamak için bu konuları bilmeye muhtaçsınız. Onun bildiğini ve kanıtladığını siz bilmezseniz onun size üstünlüğü olur. Bu, erdemli kardeşlerimizin niteliği değildir. Çünkü onlar kendileri için cahilliğe razı olmazlar ve bütün ilimleri güçleri ölçüsünde kavramak için çaba ve gayret göstermedikçe istikrar ve huzur bulmazlar. İhtiyaç duydukları ilimlere ve onların bilgisine ulaştıkları zaman insanî erdemi elde ederler. Bundan dolayı onları erdemli kardeşlerimiz diye adlandırdık. Bundan dolayı senin ilimlerdeki gayret ve çaban nedeniyle onlardan olacağını umuyorum.

Bölüm

Allah seni desteklesin! Bil ki, biz kardeşlerimiz için -Allah kendilerini desteklesin- din ve dünyaları konusunda işlerinin iyilik ve istikametine vesile olan şeyleri istiyoruz. Onlarla ilgili amaçlarımızın çoğu bu olunca bu kitabı onlar için genişlettik ve orada Allah'ın muvaffak kılmasıyla gücümüz ölçüsünde ilmî ve amelî iş ve sanatların ilkeleriyle ilgili bilgiyi anlattık. Biz bunun üzerinde taşıdığımız şeyi bir tek ilim ve sanatla sınırlamadık. Çünkü biz, insanların tabiat ve cevherlerinin farklılığını ve tabiat ve cevherlerinin elverişli olduğu sanatlar ve doğumlarının gerektirdiği şeyler sebebiyle her birinin istek duyduğu şeyi biliyoruz. Bu tıpkı şehvet, yiyecek, içecek ve bütün halleri gibidir. Bu risâlelerimizde yeni başlayana yardımcı ve öğrenciye alıştırma olacak sanat, bilgi ve ilimlerin ilkelerini verdik. Dediklerimizde iddialı olmadık ve ortaya koyduklarımızda haddi aşmadık. Bize ve âlimlere düşen, kardeşlerimize bize ulaşan ve çıkardığımız ilimler ölçüsünde samimiyetle nasihat etmektir. Biz bütün ilim ve sanatları ihata etmiş değiliz. Çünkü ortaya koyduğumuz bu mukaddimeler, bahsettiğimiz ilimler ve özlerimizden çıkarılanları filozofların ve öncekilerin kitaplarından aldık. Onlardaki ilmî sanatlar, hakiki ilimler ve şer'î sırlar, peygamberlerin -Allah'ın salâtı onların, arkadaşlarının ve kendilerine güzelce tâbi olanların üzerine olsun- halifelerindendir. Bahsetmediğimiz birçok sanat ve dikkat çekmediğimiz, bize ulaşmayan ve özünün bilgisi aklımıza gelmeyen birçok ilim vardır. Her ilim sahibinin üstünde bir bilen vardır. Fakat biz onlara yönlendirdik ve kardeşlerimize dünya ve ahiret hayatında iyiliğe vesile olan şeyleri aramak ve kazanmak için çalışmayı emrettik.

Bil ki, ilmî sanatlar ve bilgilerle kast edilen şey iki kısma ayrılır. Bunların üçüncüsü yoktur. Birisi, bedenin iyiliğine ve iyi halde devam etmesine vesile olan şey; diğeri, nefsin bedenden ayrıldıktan ve ölümden sonra iyiliğine ve yeniden dirilişinde kendisine has iyi hal üzere devam etmesine vesile olan şeydir. Ey kardeş! Bu böyle olunca sana gereken, iki mutluluğu geliştirmeni ve iki makama ulaşmanı sağlayan şey konusunda istek ve gayret göstermektir. Sanatların değişik ve türlerinin çok olmasının sebebi, dünyanın ve fiil ve işlerde ona dayalı tezat ve farklılığın imarıdır. Bu farklılık ve tezat yüzünden onların durumu helak ve yok oluşa dönüşür.

Kardeşim! Bil ki, nefsinin ve bedeninin devam etmesini sağlayan aynı ilim ve aynı bilgiye ulaşabilen kimse yetkin mutluluğa ve kapsayıcı nimete ulaşır. Bu onun adi eylemlerden, yorucu sanatlardan ve zahmetli işlerden uzak olmasıdır. Onun sanatı mantıklıdır. Üretilmiş bir alete ihtiyaç duymaz ve ona karşı dil, yazma ihtiyacı duyduğu şeyi yazmak için eli hareket ettiren bir güç, fikir ve düşünceyi kullanma, iyi zihin, nefsin zekâsı ve iyi his dışında hiçbir organın yardımına başvurmaz. Anlattıklarımızı kapsayan bu bilgiyi aradığımızda hesap ilmi ve isteyenin bunu ancak kendisiyle yapabildiği sayı ilmini bildikten sonra feleğin hadise ve hükümlerini bilmekten başka bir şey bulamadık. Onun hesap ve sayı ilmini bilmesi hasebiyle onun ilim ve bilgisi astroloji ile olur. Hesap ve sayı ilmi, bütün ilimlere giriştir.

Kardeşim! Bil ki, bütün sanatların dış kısımları bedenlerin iyiliği, iç kısımları ruhların iyiliği için konulmuştur. Onlardan kendisiyle yapılan şeyler, filozofların anlattığı ve peygamberlerin haber verdiği şekildedir. Değişim ve dönüşüme uğrayan şeyler bu niteliğin dışında olup din ve dünya konusunda bir imtihan olur. Felsefî sanatlara bakınca kısımlarının mutedil ve nispetlerinin eşit olduğunu görürüz. Çünkü mükemmeldirler, neticeleri güzeldir ve dışları içlerine uygun olup aykırı değildir. Dışları yüce olan bilge Yaratıcının yaratmasının ve şeyleri meydana getirmesinin mükemmelliğine delalet eder. İçleri ise onun münezzehliğine delalet eder ve ona ibadet ve itaat etmeye götürür.

Kardeşim! Bil ki, hesap sanatı ve bilgisi, felek ilmi ve hikmeti sanatlarda, işlerde ve halkın, kalabalıkların ve düşük, çirkin ve rezil meslek ve sanat erbabının sanatlarına varıncaya kadar bundan sonrakilerde kral ve vezir gibidir. Hesap ilmi kral gibidir. Çünkü o diğer sanat ve ilimleri ihtiva eder. Onların miktarları, nicelikleri, başlangıçları ve sonuçları onunla bilinir. Kralın veziri konumunda olan felek ilmi ille onların yerleri, nitelikleri, içlerinde devam eden ve etmeyen şeyler, onlardaki şanslı ve talihsiz, oluşlarındaki sebepler, üzerlerinde geçerli olan hükümler ve onlara ulaşan konular bilinir.

Feleğin hadiselerini bilmek, akıldan meydana gelen nefis gibidir. Çünkü tümel nefis, çevreleyen feleğe bağlıdır. O bunu hareket ettirir. Bu böyle olunca âlemde sayı ilmi ve astroloji sanatını bilme ve feleğin hükümlerini ve hadislerini bilme dışında yetkin ve din ve dünya konusunda yüksek makam ve dereceye ulaşmada sahibine yardımcı olan bir sanat yoktur. Bu, filozofların yöntemidir. Çünkü onlar bu iki esasla ilgili bilgiyi pekiştirinceye kadar herhangi bir ilim ve sanatla başlamadılar. Bu ikisini bilince diğer ilim ve sanatları başlattılar. Peygamberler (as) de böyledir. Nefis ve aklın maddeleriyle desteklenince şanı yüce Allah'a basiretli olarak dua ettiler. Duaları kabul edilen kimse din ve dünyası hususunda kurtuluşa muvaffak oldu. Allah daha iyi bilir.

Bölüm

Kardeşlerimiz içinde insanların erdemli ve hayırlılarından olan bir dostumuz vardı. Geçimini astroloji sanatıyla sağlıyordu. Bir gün ona vardığımda bir adam geldi ve yanına oturarak ona şöyle dedi: Sana bende olan şeyleri haber vermen için

geldim. O doğanı aldı, dik hale getirdi, hesabı iyi tuttu, işi güzel yaptı, bilgiyi doğru söyledi ve hükümde isabet etti. Ona dedi ki: Çalınmış bir şeyi sordun. "Evet, o nedir? Onun türünü haber ver" dedi. Dedi ki; o ne kadar? Ona miktarını bildirdi. "Kaç yaşında?" dedi. Onu söyledi. "Nereye gitti?" dedi. Onu haber verdi. "O nasıl?" dedi. Onu bildirdi. Talebini yerine getirdi, sonra döndü ve doğruya ulaştı. Ona iyi bir şey verdi. Bunu güzel buldum. Onu hoş bir sihir olarak gördüm. Geçici bir yarar olarak gördüm. Onu elde etmeyi güzel, onunla hükmetmeyi iyi buldum. Ondan bunu bana öğretmesini istedim. Öğretti. Bununla beni bu ilmi aramaya, gayesine ve sonucuna ulaşmak için istekli olmaya teşvik etti. Ona başarı ölçüsünde ulaştım.

Sana bu konuyu anlatmak istiyorum. Ne sen, ne de kardeşlerimizden -Allah kendilerini desteklesin- biri bu konuda müstağnilik gösteremez. O, astroloji hükümleri kitaplarında ve daha önce bahsettiklerimizin tümünde anlatılmıştır. Bütün bunları bilgelerden aldık ve onlardan naklettik. Onların her biri böyledir. Öyle ki onda asıl, semavî vahiy, rabbanî tenzil ve yüce emir ile desteklenenlerdir.

Bölüm
Hırsızlık ve Hırsızla İlgili Hüküm Hakkında

Bu sanatın erbabı, bunun dört şeklinin olduğunu belirtti. Birincisi şeyin bilgisi, ikincisi hırsızlığın varlığının bilgisi, üçüncüsü bulunmaması, dördüncüsü hırsız ve yeri.

Çalınan şeyin bilgisi, içinde Ay'ın bulunduğu hadden, o burcun cevherinden ve onların birbirine karışmasındandır. Doğanı, sahibini ve Ay'ın ayrıldığı yıldızı hırsıza; ikinciyi, sahibini ve onunla irtibatlı yıldızı soru soranın takip ettiği şeye; sekizinciyi ve sahibini hırsızın takip ettiği şeye; onuncuyu ve sahibini eşyaya tahsis et. Eğer onuncu, hayvan burçlarından bir burç ise onun hayvan olduğunu bil. İnsan suretinde ise insan olduğunu bil. Eğer köleler burcundan ise o bir köledir. Allah daha iyi bilir.

Bölüm
Hırsızın Bilinmesi Hakkında

Yedinci burca bak. Eğer dişi ise o dişidir. Erkek ise o erkektir. İki bedenli ise hırsız iki ortak kişidir. Eğer şans ise o hürdür. Talihsizlik ise o köledir.

Bölüm
Hırsızın Yaşının Bilinmesi Hakkında

Delile bak. O, onun yaşındadır. Doğu yıldızları gençler ve delikanlılara delalet eder. Batı yıldızları ihtiyarlar ve orta yaştakilere delalet eder. Göğün ortasında ise genç, yerin direğinde ise yaşlıdır. Işının altında ise yaşlı ve genç değil, orta yaşlıdır. Doğanda yabancı bir yıldız varsa o, hırsızın delilidir. Eğer Satürn varsa o, esmer, küçük gözlü, koca burunlu, sivri dişli, sert ve uzun tırnaklı, geniş ve ayaklarının arası açık bir insandır. Jüpiter varsa o, kırmızıya yakın esmer, şişman, düz saçlı ve güzel akıllı biridir. Eğer Mars varsa o, cesur, ileri atılarak yürüyen, mavi kızıl renkli, hafif,

kumral ve kurşuni saçlı ve sert bölgeli bir gençtir. Eğer Güneş varsa o, ela gözlü ve güzel vücutludur. Venüs varsa o, kibirli, cimri, kara, iyi halli ve genç, çok seks yapan, çirkin sesli, çoluk çocuğu fazla, vücudunda ateş yanıkları bulunan bir kimsedir. Merkür varsa o, güzel vücutlu, temiz ve tembel biridir. Ay varsa büyük ve arkadaşlarına cömertlik gösteren bir insandır.

Eğer sana: "Meşhur mu, meşhur olmayan biri mi?" denirse Güneş ve Ay'a bak. İkisi birlikte doğana bakıyorsa hırsız ev halkından biridir. İkisinden biri ise o, giriş çıkışta onlarla içli dışlı biridir. Eğer Güneş ve Ay doğandan düşmüş ise doğanın sahibinin doğanda olması, Ay evinin sahibinin onunla birlikte bulunması ve Güneş'in sahibine bakması dışında hırsız yabancıdır.

Bil ki, yedincinin sahibi doğanda doğanın sahibiyle birlikte olursa soru soranın kendisi hırsızdır. Aynı şekilde direkler olduğu zaman yedincinin sahibi doğanın sahibinden düşmüş ise hırsız yabancıdır.

Bölüm
Çalınan Şeyin Doğru Bilinmesi Hakkında

Kardeşim! Bil ki, bunda birtakım yönler ve delaletler vardır. Birincisi, yedincinin sahibinin doğanın sahibiyle ilişki kurmasıdır. Bu, hırsızın onu çaldığı kimseye hızlıca geri vereceğine delalet eder. İkincisi, yedincinin sahibinin Güneş ışınının altında olması ve doğanın sahibiyle ilişki kurmasıdır. Bu, hırsızın sultan tarafından yakalanacağına delalet eder. Üçüncü ve dördüncüyü buna kıyasla. Beşincisi, onu yakalayan sultandaki şeye bakmasıdır. Göğün ortasına bak. O, sultan ve hırsıza delalet eder. Altıncı, yedinci, sekizinci ve bu bölümün geriye kalanları bu örnekteki gibidir. Aynı şekilde Ay doğanın sahibiyle ve Güneş'le ilişki kurduğu zaman on birinci çıkar. Bu, çalınan şeyin ele geçirileceğine delalet eder.

Bölüm
Hırsızın Bilinmesi Hakkında

Hırsızın ev halkından olduğunu bildiğin zaman ona delalet eden bu yıldıza bak. Eğer Mars varsa o erkek kardeşidir. Güneş varsa o babasıdır. Venüs varsa o karısıdır. Ay varsa o annesidir. Satürn varsa o kölesidir. Jüpiter varsa o oğludur. Yıldızların cevherleri de böyledir. İkincisi doğanda ise hırsızlık evde soru soran kişiyle birlikte yapılmıştır.

Bölüm
Hırsızın Şehirde Oturan Biri mi Yoksa Yolcu mu Olduğunun Bilinmesi Hakkında

İkincinin sahibi, üçüncünün sahibi ve dokuzuncu ile ilişki kurarsa bu, hırsızın kaçtığına delalet eder. Onuncunun sahibi ile ilişki kurarsa bu, eşyanın sultanın yanında olduğuna delalet eder. Yedincinin sahibi dokuzuncuda olur veya dokuzuncu ya da üçüncüdeki yıldız ile yahut onların sahipleri ile ilişki kurarsa bu, hırsızın

çıktığına ve yolculuk ettiğine delalet eder. Yedincinin sahibi, yedinciden itibaren dokuzuncuda olursa bu, hırsızın bu şehir halkından olmadığına delalet eder. Yedincinin sahibi yüksek yerinde ise bu, hırsızın saygın bir yabancı olduğuna delalet eder. Eğer Mars yedincide veya sahibinde ise hırsız yabancıdır ve hırsızlık onun işidir. Yedi yıldızın cevherleri hakkında da böyle söyle. Eğer yedincinin sahibi iyi bir yerde ise hırsızın gücüne delalet eder. Yedincinin sahibi Satürn olursa hırsız eşyayı hile ile alır.

Bölüm
Hırsızlığın Olduğu Yerin Bilinmesi Hakkında

Malın nerede olduğunu bilmek istediğinde dördüncü burca bak. Eğer dört ayaklı ise hayvanlardan birinin olduğu yerdedir. Eğer insan suretinde bir burç ve içinde Mars var ise içinde demir bulunan veya demir kullanılmış ve karışmış bir yerdedir. Mars ona bakıyorsa o, içinde veya mekânında yanan ateş aletinin içindedir. Onda Merkür varsa o, sanatı kâtiplik olan bir insanın yanında veya yazılmış kitapların yanındadır. Onda Venüs varsa o, bir kadının veya kadınlara ait bir aletin yanındadır. Eğer o su burcu ise bir suyun yanında veya içindedir. Onda Satürn varsa tuvalet gibi pis bir yerdedir. Sonra Ay'ın direklerin hangisinde, doğuda mı, batıda mı, güneyde mi, kuzeyde mi olduğuna bak. Bu sana inşallah yerin o bölgede olduğunu gösterir. Yine bak; doğan eğer koç burcu veya aslan burcu ise o dağlardadır. İkizler burcunun sonunda ise bahçede, bağda veya ağaçlı bir yerdedir. Yengeç burcu, akrep burcu veya balık burcunda ise o, suda veya suya yakın bir yerdedir. Başak burcu, terazi burcu veya kova burcunda ise o, insanların evlerindedir. Oğlak burcunda ise o, toprakta, taşın veya duvarın altındadır. Doğan eğer ikizler burcu ise ve Güneş doğanda veya ona bakıyor ise hırsız, kral, sultan, bilge veya tacirin evlerindedir. Ay balık burcunda ise çalıntı ırmak, dere veya pınardadır. Eğer Mars doğanda ise silah yerlerinde, demirci dükkânlarında veya ateş mekânlarındadır.

Bil ki, Ay üçleme ve altılamadan talihsizlik yıldızı ile ilişki kurarsa bu onun yani hırsızın hızla yakalandığına delalet eder. Eğer dörtlemeden ise onda zorluk vardır.

Bölüm
Çalıntının Türünün Bilinmesi Hakkında

Ay'a bak; eğer o koç burcunda ve üçgeninde ise madenler ve dağlardan çıkarılan ateşli bir cevherdir. Eğer o zaman Mars'ın sınırında ise o altın veya gümüştür. Ay eğer boğa burcunda ve üçgeninde ise o, yer cevherleri ve bitkilerindendir. Ay ikizler burcunda ve üçgenlerinde ise o su hayvanıdır. Onun niteliği ve niceliği buna kıyasla bilinir.

Kardeşim! Bil ki, anlattığımız, tasvir ettiğimiz ve açıkladığımız şeylerle ilgili bu hüküm ve ilim, astrolojinin iyi hesap ve dakik düşünme olmadan bilinmesi ve çıkarılması mümkün olmayan gizli konularındandır. Zamanımızın astroloji bilgisiyle meşgul olan insanlarından birçoğu, onu çıkarmaktan, kullanmaktan ve onun hakkında hüküm vermekten bitkin düşer. Kardeşlerimizden -Allah onları destek-

lesin- istediğimiz, onların sıfatlarına engel olan yanlış ve yalandan korktuğumuz için kendilerinin ilimlerden herhangi birini iyice öğrenmeden, bilmeden, hakkında uzmanlaşmadan ve onu tecrübe etmeden bildiklerini iddia etmemeleridir. Çünkü cahillerin çoğu sahip olmadıkları şeyleri iddia ederler. Onunla sınandıklarında kusurları ortaya çıkar, sahtekârlıkları belli olur, yalancılıkla suçlanırlar ve kendilerini imtihan edenlerin gözünde düşerler. Hatta bazen doğru onların yanında olur, kendilerinden kabul edilmez ve alınmaz. Bu onları kırar, kalplerinde hasret olur ve onları ilim ve ameleden koparır. Bize düşen, kardeşlerimize nasihat etmektir. Biz onlara nasihati ulaştırdık, emaneti teslim ettik, kendimiz için istediğimizi onlar için de istedik. Peygamber'in (sav) dediği gibi, bununla iman derecemizin yetkinleşmesini istedik: "*Müminin imanı, kendisi için istediğini mümin kardeşi için de istemedikçe yetkinleşmez.*"

Bu risâlelerimizi ilimler, bilgiler ve akıllar için sihir konumunda olan ve olacak olanla ilgili haberlerden alınan bir parıltıyla donattık. Çünkü insanın ilgilendiği bilgilerin en yükseği, ilimlerin en sağlamı ve onların ilkleri vahiy ve ilham yoluyla meleklerden alınmıştır.

Kardeşim! Bil ki, hiçbir beşerin onların tamamını kavramasına imkân yoktur. İsmi yüce olanın dediği gibi, Allah kullarına onlardan bir şeyi kendisine en yakın, nezdinde en sevimli ve en değerli olan kişinin diliyle kendisiyle onlar arasındaki melekler vasıtasıyla ihsanda bulundu: "*Allah bir insanla ancak vahiy yoluyla veya perde arkasından konuşur. Yahut bir elçi gönderip izniyle ona dilediğini vahyeder. O yüce ve hikmet sahibidir.*"[36] Kardeşlerimize -Allah kendilerini desteklesin- düşen, sakınmak ve oralardan uzaklaşmak için krallar arasında meydana gelen savaşların nerelerde ve ne zaman olduğuna dair bu ilme vakıf olmak ve onu bilmektir. Zira onlar kötü ve fitneci kimseler değillerdir. Onlar ancak hayır, selamet, ibadet, züht, ilim ve hikmet sahibi kimselerdir.

Bölüm
Savaşların ve Vakitlerinin Bilinmesi Hakkında

İçinde bulunduğun yıl veya gelecekte savaş olup olmayacağını bilmek istediğinde eğer geçmişin sonunda isen o yıl içinde Mars'a bak. Eğer direklerde ise o olur. Düşmüşse olmaz.

Bölüm
Savaşın Ne Zaman Olacağının Bilinmesi Hakkında

Bunu istediğinde Mars derecesinden Jüpiter derecesine al, sonra onu doğandan at. Hesabın bittiği yerde, o sınırda savaş olur. Başka bir şekil şöyledir: Onun olup olmayacağını veya ne zaman olacağını bilmek istersen dört direğe bak. Eğer Mars direklerin birisinde ise kesinlikle savaş çıkması gerekir. Evin sahibi direklerin birisinde Mars'a bakarsa o, baktığın vakitten itibaren acilen ve yakın bir zamanda olur.

36. Şûrâ, 42/51.

Mars doğanda ise o doğu bölgesinde ve Horasan'da olur. Göğün ortasındaysa Yemen bölgesinde ve güney tarafta olur. Eğer batanda ise o, batı tarafında olur. Yer direğinde ise o kuzey bölgesinde olur. Mars direkte ise savaş olur. Bu savaşın ne zaman olacağını bilmek istersen Mars'ın burcunda kaçıncı derecede olduğuna bak. İlk onda ise yılın başında olur. Burcun ortasında ise yıl ortasında olur. Burcun sonunda ise sene sonunda olur. Allah daha iyi bilir.

Birbirlerinden uzaklaştıklarında ve biri kendisinden uzaklaşması durumunda sahibinin halini bilmek istediğinde kardeşlerimizin -Allah kendilerini desteklesin- ihtiyaç duydukları şeylerden biri de onun diri mi, yoksa ölü mü olduğudur. Çünkü onlar zorba düşmanlardan ve zalim liderlerden gelen bir tehditle can korkusuna kapıldıkları bir vakitte dostların ayrılmalarıyla, günlerin musibetleriyle, zamanın felaketleriyle, başkanların gizlenmesiyle ve erdemlilerin kaybolmasıyla denenirler.

Bölüm
Kaybolanın Hayatı, Hastalığı ve Ölümünün Bilinmesi Hakkında

Bunu bilmek istersen kendini soru soran yerine koy. Doğanı kendin veya sana soru soran kimse, yedinciyi de kayıp kimse kabul et. Sonra kaybolanın öldüğü sonucunu çıkar. Doğanın sahibi direklerden düştüğü, yandığı, kötü bir yerde doğandan sekizinciyle ilişki kurduğu, soru sorma anında Ay düşüşte talihsizliklerle birlikte olduğu veya ikincide, on sekizincide veya altıncıda olduğu zaman bu, kaybolanın öldüğüne delalet eder.

Bölüm
Doğanın Sahibinin Gücünün Yaşadığının Bilinmesi Hakkında

Onun sekizincinin sahibinden düşmesi, üçleme ve altılamadan şansın yıldızıyla ilişki kurması ve Ay'ın soru esnasında yeryüzünde kurtulması. Doğanın sahibi de böyledir. Ay yedincide iken altıncıdan, on ikinciden, ikinciden ve sekizinciden kurtulur. O, kendindeki kurtuluşla sağdır.

Bölüm
Hastalığının Bilinmesi Hakkında

Hasta mı sağlıklı mı olduğunu bilmek istersen doğanın sahibine ve Ay'a bak. Eğer o ikisi altıncının sahibi ile birlikte veya onun evinde iseler o hastadır. Aynı şekilde düşüşte veya yanmış iseler o hastadır. Ay ve doğanın sahibi o ikisiyle beraber değilse o hasta değildir.

Bölüm
Ölüm Şeklinin Bilinmesi Hakkında

Jüpiter doğanda olur ve o doğanda bir yıldızla ilişki kurarsa kötü bir şekilde ölür. Akrep burcunda olursa boğularak öldürülür. Mars ile ilişki kurarsa öldürülür veya

boğulur. Eğer ikisi aslan burcunda onunla birlikte ise onu yırtıcı hayvanlar yer. Yahut yırtıcı hayvanlar tarafından bir felakete uğrar ve ölür. Eğer Satürn varsa hiç kimsenin bilmediği öldürücü zehirler içirilir.

Bölüm

Kardeşlerimizden biri, bir şehirde iken orası kuşatılır ve o buranın nasıl açılacağını bilmek isterse doğanın ve Ay'ın haline baksın. Şehrin başkanının hali, oranın burcu ve cevherleri orası ile birliktedir. Oraya yardım eden yıldızların şahitliğine başvurur ve orayı yerleri, mizacı "ve cevherleriyle değerlendirir. Eğer yıldızlar orada ve ilk hallerinde iseler orası kendileri tarafından açılır. Direklerin birinde Mars varsa orası kılıçla alınır. Eğer Satürn varsa hile ve tuzakla alınır. Dört direği bilir. Onlar kalelere delalet eder. Eğer onlarda talihsizlikler varsa alınır. Orada şanslar ve talihsizlikler birlikte bulunuyorsa ancak barış yoluyla alınır. Bu talihsizlikler onların sahipleri ise halkı üzerinden kuşatma barış yoluyla kaldırılır.

Bölüm

Kardeşim! Allah seni ve bizi kendinden bir ruhla desteklesin! Bil ki, ilimler tümünü yaratma ve emir yetkisi olan kimseden başkasının kavrayamayacağı kadar çoktur. Bundan dolayı bazı âlimler felek hükümleri sanatından bahsetmiştir: Ben kendisinden bu konuların çıkarıldığı şeyde burçların yönleri/vechleri sayısınca otuz altı bölüm buldum. Onlar otuz altı yöndür/vecihtir. Yıldızların güçleriyle birlikte konur ve orada yıldızları belirtilirse bu risâlelerimizin sınırından çıkar. Her dakikayı anlatabilir ve yerlerini kavrayabilirsek de bu ilimde bulunan benzer nitelikler ve çeşitli delaletlerden dolayı bunu yapamıyoruz. İmkânsızlık ve acizlik yakamızı bu yeryüzü âleminde ve düşük merkezde meydana gelen şeyler konusunda bırakmazken semavî âlemde ve yüksek mekânda meydana gelen şeyler konusunda nasıl bıraksın? Daha doğrusu altındakinin ilzamından kat kat fazladır. Bu konudaki burhan şöyledir: Biz şeylerin çoğunda uyum değil farklılık görürüz. Teferruatta tezat uyumdan çoktur. Esaslar ise zıt değil, uyumludur. Fakat onlardan çıkan güçler, onlarda görünen cinsler, cinslerden meydana gelen türler, türlerden şahıslara çıkan dallar, şahıslarla ilgili değişik sıfatlar, çeşitli renkler, farklı görünümler, küçükte ve büyükte, uzunda ve kısada, oluşta ve bozuluşta bedenler ve cisimlerde bulunduğu üzere böyle değildir.

Biz akıl vasıtasıyla yapılan sihirden bahsettik. Bu, şeylerin hakikatini açıklamak ve ortaya çıkarmaktır. O, ilmiyle peygamberlerin konuştuğu ve filozofların getirdiği indirilmiş kitaplar ve açıklanmış ayetlerdir. Nefis aracılığıyla ortaya çıkan sihirdir. Bu, işlerin başlangıcında olanlar ve olacaklar hakkında bilgi edinmek, âlemde meydana gelen hal ve fiilleri bilmek, onlar ve olanlar hakkında konuşmak ve hüküm vermektir. Felekî hikmet ve yıldız ilimlerini bilenler bu ilimle ilgilenirler. Bu konuda gafillere uyarı ve dış ve iç ayetler üzerinde düşünmeyi ihmal edenlere öğüt olması için bir nebze ve bir miktar anlattık. Çünkü bütün anlattıklarımız ve tasvir ettiklerimizde amaçlarımızın çoğu, bunun kardeşlerimizi -Allah kendilerini desteklesin- en

üstün mutluluklara ve en yüksek derecelere sevk etmesi ve böylece gökler mahallinde ve geniş felekler uzayında onlara mertebe olması için ilimleri öğrenmeye ve yaratılmışların gizli kalan sırlarından haberdar olmaya teşvik etmektir. Çünkü o, bu mertebeye bilen âlimlerden ve basiretli kesin bilgi sahiplerinden olmadıkça yükselemez. Cennetler mahalli ve hayvanlar yurdu, temiz ruhlara ve aydınlanmış nefislere önemsizlik mahallinden daha uygundur. Hüzünler, musibetler ve hastalıklar yurdu da pis ruhlara ve kirli nefislere daha uygundur.

Bölüm

Kardeşim! Yüce Allah seni desteklesin! Bil ki, peygamberlerden, elçilerden, sonra onların yerine geçenlerden, raşit halifelerinden, temiz ehlibeytlerinden ve mümin arkadaşlarında çıkan her bilgi ve görünen her eylem, aklî bir sihir ve ilahî bir emirdir. Onunla kendilerine meyleden, getirdikleri emre teslim olan ve onlara güven duyarak ve emin olarak doğruluklarını ispatlayan müminlerin akıllarını büyülerler. O, apaçık helal sihir ve doğru ve kesin sözdür. O, kendilerine ilahî dileme ve rabbanî inayet tarafından vahyedilen aklî güç sebebiyle tümel nefsin güçleriyle desteklenen şer'î kuvvettir. Bilgeler, filozoflar ve âlimlerden zuhur eden işler, sanatlar, zanaatlar, meslekler, matematik ilimler, yıldızların durumunu bildirme ve olan ve olacak hakkında onlarla hüküm verme, tabiat vasıtasıyla nefsanî bir sihirdir. Çünkü aklî nefsin tabiat vasıtasıyla ortaya çıkan fiili, maddede göze görünen ve görme duyusu ile idrak edilen boyalar, renkler, miktarlar, boyutlar, cinsler, türler ve şahıslar yoluyla meydana gelir. Çünkü Yüce Yaratıcı, aklı önde giden, nefsi izleyen, tabiatı itici güç ve maddeyi izleyen yaptı.

Akıl, ilk yaratık ve bütün ışıkların kendisiyle yarışmaktan aciz kaldığı en uzun ışıktır. Çünkü o üstün ışıklarını ve yetkin hayırlarını ihtişamı yüce ve isimleri mukaddes olan yaratıcısından alır. O, erdem ve iyilikleri altındaki ruhsal ve cisimsel yaratılmışlara ilişen eksiklik şeklindeki kusur ve değişikliklerden uzak durarak yetkinleştirir. Çünkü o, altındakilere tamlık sureti veren tamdır. O, kendisinden var olan ve sudur eden her mevcudu devamlı bir şekilde sıralayan ve düzenin gerekliliğinde ve kısımların itidalinde layık olduğu payı tam olarak verendir.

Yine ona bütün mevcutların özlerini koruyan güç verildi. Güç, özünün mevcuduyla ve ona özgü olanın özelliğiyle mevcutlara hususi özelliklerini hak ediş ve liyakatlerine göre tek tek verir. O, bütün şeyleri büyüleyen en büyük sihirbazdır. Çünkü o onları açığa çıkarır; onlar onunla bilinir, kendilerinden onunla haber alınır ve tümel nefis onunla büyülenir. Çünkü onları ve kendilerinde gizlenenleri o ortaya çıkarır ve görünür hale getirir. Onlardan açığa çıkan ve sudur eden şeyleri onlarda o yaratır. Bundan dolayı ona özgü olan akıl, onlar vasıtasıyla olur, onunla sakinleşir ve daimi hayırlarına, yüksek feyizlerine, ince ışıklarına ve kendisine özgü fiillerine ulaşan huzur derecesine onunla erişir. Bunlar tikel nefislerde tümel nefsin aracılığıyla ortaya çıkınca ve orada iz bırakınca onları ona ulaştırır, ona onlarla gelir ve tabiat esaretinden, hata ölümünden, madde bozuluşundan ve kölelik zilletinden onunla kurtulurlar.

Nefsin tabiat aracılığıyla ortaya çıkan fiilleri, beşerin sanat ve mesleklerden ortaya çıkan fiilleridir. Onların bir kısmını anlatmak istiyoruz. Çünkü onlardan yapılan şeyler tabii sihirdir. Renklenme, şekillenme, boyanma, suret kazanma, gözlerin dönmesi, doğal mevcudun tamamlanması ve madenî karışım onunla olur. Düşünen âlem birbirini onunla büyüler. Herkes bunu gücü oranında ve kendisinde yaratılan güçle ulaştığı ölçüde yapar.

Kardeşim! Yüce Allah seni desteklesin! Bil ki, o, ilmî sanatların en yücesi ve aklî güç ve nefsanî düşünce ile yapılan saf şey olunca doğal güçler ona ortak olmaz ve onlar bu konuda onun dışındaki maddî mevzulara ihtiyaç duydukları gibi ihtiyaç duymazlar. Bu, sayı sanatı ilmidir. Çünkü o, nefsanî güce inen aklî bir suret ve astroloji ilmidir. O ancak döngüsel hareketle var olan nefsanî maddedeki fikrî güç ile idrak edilir. Nefis gücü ile onlardan olan ve çıkan şeyler bilinir. Hatta his ile var olurlar. Bunda esas, tümel nefis ufkunda altında bulunan mertebeleri hareket ettiren kuşatıcı feleğin hareketlerinin sayısı olan zamanın bilinmesidir. Biz daha önce sayı ilminin diğer ilimlere göre kral gibi, astroloji ilminin de krala bağlı vezir gibi ve başlangıçta mevcutlardan önce, nihayette onlardan sonra gelen akıl gibi olduğunu söyledik. Nefis ona tabidir, onu kabul eder ve ona döner. Aynı şekilde sayı ilmi de bütün ilimlerden öncedir. O onlar yokken de vardır. Onların ortadan kalkmasıyla kaybolmaz. Onların düzeninde zatı ve mertebeleri ortadan kalkınca temsillerinde ona uygun olurlar. Astroloji ilmi, delillerinin gerekleri ve işaretlerinin gizliliği ile bilinen şeyler ve aşağı âleme ve yer merkezine inen ruhânî güçler ona bağlıdır. Bunlar, insanları korumakla ve başlangıçta yaratılışla ilgili önsel esaslar konusunda eşit bölüştürme, nihayette bozma ile görevli meleklerdir.

Kardeşim! Allah seni desteklesin! Bil ki, bölüştürme bütün mevcutlarda geçerlidir, eşit olup onlarda bir farklılık yoktur. Onların varlığı doğma ve büyüme, sonu bozuluş ve yok oluşla gerçekleşir. Varlığın ve devamlılığın yaratıcısı olan ve karanlık ve aydınlığı başlangıçta yaratılışla olan, sonda yoklukla bozulan her şeye yayan [Allah] eksiklikten münezzehtir. Bilinen yaratılış şeklinde başlangıcı olmayan ve anlatılan yok oluş şeklinde sonu bulunmayan [Allah] eksiklikten münezzehtir. Kendisine bir şey ile işaret edilmekten münezzehtir. Ruhânîler ve cismânîler onu onun kendisini anlatması dışında anlatmaktan acizdirler: "*Onun zatı dışında her şey yok olucudur.*"[37] Bu iki ilim, ince ilimlerin ve yüksek bilgilerin temeli olunca o, değeri en yüksek ve övüncü en çok olan ilimdir. İlahî ilimlere yöneltmesi nedeniyle biz ona işaret ettik ve dikkat çektik. Biz doğal sanatların ve cisimsel terkiplerin en yükseğinden ve bu insandan ona ulaşan en görkemli şeyden bahsetmek istiyoruz. Cinsinin altında yer alan ve ona ihtiyaçta ve önünde boyun eğmede hayvanlar gibi ona dönen fertlerden onunla üstün olur. Bu kısım da bir sihir türüdür. Çünkü âlem bütünüyle onun sevgisine bağlıdır ve ona itaat etmeye düşkündür. Bu, gözleri bir varlıktan diğer varlığa döndürme ve şeyin özelliğini gerekli vakitlerde bir mekândan diğerine çevirme bilgisidir. Sonra bunun altındaki sanatlar herkesin gücü ve kudreti ölçücünde elde etmesi için ona yönelir ve onun için yapılır.

37. Kasas, 28/88.

Bu risâlemizi Sihir ve Büyüler Risâlesi olarak adlandırdık ve orada iyi kardeşlerimizin gizli sırları aydınlatıcı nefis ve temiz yeteneklerle düşündüklerinde ve bakışlarını fikir ve düşünce ile onları araştırmaya diktiklerinde onları çıkarabilmeleri için ve yüce ilimlere ve yüksek sanatlara ulaştıklarında ihtiyaç duydukları bütün dünya geçimlikleri konusunda başkalarına muhtaç olmamaları için sözü, mahiyetini, kısımlarının miktarını ve fiillerinin niteliğini açıkladık. Bu mertebeye ulaştıkları ve bu makamı kazandıkları zaman onları İhvân-ı Safâ diye adlandırabiliriz.

Kardeşim! Bil ki, bu ismin hakikati ona mecaz yoluyla değil gerçekten layık olan kimselerde bulunan özelliktir.

Kardeşim! Yüce Allah seni desteklesin! Bil ki, nefis din ve dünya konusunda birlikte huzur derecesine ulaşmadan onun arınmasına imkân yoktur. Bu, insanın gücü ve kudreti ölçüsünde yaratıcısı ve var edicisi olan Yüce Allah'ın izniyle Allah'ı (c.c.) birlemeyi, mevcutların hakikatlerini ve oluşanların garipliklerini bilmesi, ona ibadet etmesi, onu yüceltmesi, yarattıklarında gördüğü ve yaptıklarında müşahede ettiği şeylerden tenzih etmesi ve bundan sonra da dünya yaşamının iyileşmesini ve bu sanattan mahrum olan kimselere muhtaç olmamasını sağlayan şeyi [bilmesidir]. Böyle olmayan kimse Ehl-i Safa'dan değildir. Çünkü o *Ehl-i Safa*'dan ise bu sıfatlarıyla onun dışındakilere ihtiyacı olmaz.

Kardeşim! Bil ki, safanın hakikati, ihtiyaç duyulan hiçbir şeyin -bu bedenin çektiği acıya katlanmaktan kurtarılması yoluyla imtihan edilmesi sebebiyle- saf ve temiz nefse gizli kalmamasıdır. [Nefis] arınmakla rahata kavuşur ve ona inmeyerek ve istek duymayarak ondan uzaklaşır. İnsanın ince ilimleri ve yüksek bilgileri bilmek suretiyle dünyasında bedeninin iyiliğini sağlayan şeyi ve ahirette sonunda nefsinin iyiliğini sağlayan şeyi kazanacağını belirttik. Fakat bedeni konusunda onun için her biri mümkün olmaz. Çünkü bedenler felekî durumlara bağlıdır. Çünkü insanların çoğu, başkasının başaramadığı hesap ilmi bilgisi ve onun uygulamasına nail olurlar. Ne dünyalarında bedenlerinin iyiliğini sağlayan, ne de dinlerinde nefislerinin iyiliğini sağlayan şeye nail olurlar. Bu hususta onlara ihtiyaç duyulmaz. Dünyadaki bu paya bilgide onlardan düşük kimse nail olur. Nefsinin iyiliğini sağlayan şey ona gizli kalır. Diğerleri dinlerinde mutluluğa onunla erişirler. Bu onları kurtuluşa götürür. Onunla dünyadaki payı elde edemezler. Başkaları onun sayesinde iki dünyada da mutluluğa erişirler ve iki konumda da pay alırlar. Bir diğer grup, kendilerine özgü güçlerin onları bundan doğal eylemlere ve bileşik sanatlara yöneltmesiyle edebî bilgiler ve tıbbî ilimler olmadan dünyadaki payı alırlar. Sonra yapabildikleri ve ulaştıkları şeylerle istidlalde bulunurlar. Bazısı bedeninin iyiliğiyle ilgili konuda ihtiyacı kadar onun yardımına başvurur. Bazısı da ahirette nefsinin kurtuluşunu sağlayan şeye yönelir. Daha başkaları ise bundan mahrum olup ona muvaffak olamazlar.

Kardeşim! Bil ki, aklî ilimler, rabbanî bilgiler ve ruhsal hikmetler konusunda insanların en yüksek tabakası peygamberlerdir (as). Sanatlar ve cisimsel bilgiler konusunda insanların en yüksek sınıfı ise filozoflardır. Âlimin peygamberlerin ilimleriyle ulaşmak istediği gaye ahirette nefsin iyiliğidir. Âlimin hikmet ilimleriyle ulaşmak istediği gaye bedenler âleminde ve oluş ve bozuluş âleminde bedenlerin iyiliğidir.

Bu risâlede doğal sanatlar kısmını açıklamak istiyoruz. Ona ulaşır ve başarabilirsen ondan en yüksek paylara nail olur ve en yüksek derecelere ve en görkemli tabakalara çıkarsın. Filozoflar bu konuda bütün dillerde çok söz söylediler, çok işarette bulundular ve çok delil getirdiler. Bütün insanlar ona talip ve isteklidirler. Âlemde hiç kimse onunla ilgili olarak ihtiyaçsız ve ümitsiz değildir. O, dünyanın imarı için dikili tılsım, sevimli cevher ve aranan madendir. O, büyük mıknatıs ve kibrit-i ahmerdir. Dünyalılar onunla övünürler, ona dayanarak savaşırlar, onu toplamak, biriktirmek için birbirlerine saldırırlar, onun bilgisini altında bulunan madenlerden çıkarırlar ve onun yol bulan cisimlerden nasıl çıkarıldığına, nasıl ayrıldığına, nasıl kurtulduğuna ve cevherinin başka bir cevhere nasıl dönüştüğüne, bir rengin başka bir renkten nasıl ayrılmasına ve gözleri onun oluşuna nasıl çevirdiğine vakıf olmak isterler. Böylece altında yer alan şey onun konumunda olur, gerçekleşen tedbir ile onun derecesine erişir, onun mertebesine ulaşır ve onun erdemine ortak olur. Aydınlık suretine ve parlak görünüşüne kavuşunca, temizlenip arınınca kendisi için gerekli tedbir sayesinde değişim kirlerinden arınır.

İçinde filozofların değindiği ve âlimlerin işaret ettiği şeylerin bir kısmını anlatacağımız bir bölüm açmak istiyoruz. Onu temiz nefsinle, görünür ışıklarınla, parlak ve günah kirinden arınmış ruhunla düşünürsün. Umulur ki tabiatın sırrını bilmekle kurtulur, ona güç yetirdikten ve onu elde ettikten sonra ondan el etek çekersin. Gücü yettiği, kudreti bulunduğu ve imkânı olduğu halde ondan el etek çekmek, o konudaki zahitlikten daha güzel ve daha süslüdür. Kişi onunla bunlar arasına girer. O zaman bu saf suret yetkinleşir ve cevherinde kendisiyle birlikte olan şey sebebiyle karşısında yer alan suretlerin göründüğü parlak ayna gibi olur. O ne zıt, ne farklı, ne de değişiktir. Ona bakan, doğruluğundan şüphe etmeksizin ve hak olduğundan kuşku duymaksızın gördüklerinden dolayı hayret eder. Yüce Allah seni ve bizi safa/saflık gayesine ulaştırsın, nefislerimizi hidayet açıklığıyla aydınlatsın ve bizi ve seni din ve dünya konusunda nimet ve ihsanına vefa gösterenlerden eylesin. O dilediğini yapandır!

Bölüm

Bilge Fardimus dedi ki: Gök yuvarlaktır ve ayrı bölgeleri vardır. Yeryüzü göğün ortasında bir hardal tanesi gibidir. Onun her bölgesinde ismi yüce olan Allah'ın rızkıyla yaşayan bir topluluk vardır. Güneş âleme hayat hareketi verir, yeryüzünün üzerinde yükselir ve altına iner. Gök, içindekileri yetiştirir. Yeryüzü anne karnındaki cenin gibidir. Çocuğun rahimde büyüdüğü ve karında yaşadığı gibi orada büyür. Satürn, Mars, Jüpiter, Venüs, Merkür ve Ay; yapan, yöneten, mizaç, kuvvet ve tabiatları olan şeylerdir. Onlar yeryüzünde batarlar. Karışımlarıyla ondan yayılan ve çıkan güçleriyle görünen bu bedenler ortaya çıkarlar; oluş ve bozuluş âleminde inen yağmur; meydana gelen bitki ve ağaç, madenine yerleşen ve meskeninde teşekkül eden şeyler şeklinde oluşurlar.

Galen (Calinus) dedi ki: Sıcak, soğuk, yaz, kış, hava olayları ve met cezir gibi dünyadaki her şey onun döndürmesiyle artarak ve eksilerek hareket eder. Ay'ın ek-

silmesiyle eksilir, artmasıyla artar. Doğanlar, yedi yıldızla döner. Küçük âlemde iki safra, balgam ve kan tabiatların ve yedi gücün yönetiminde artar ve eksilir. Üzerine Güneş doğan her şey, onun dönmesiyle döner. Âlemdeki her şey yedi ve on ikinin yönetimiyle meydana gelir. O, bunların toplanmasında ve ayrılmasında asıldır.

Pisagor dedi ki; yedi on ikide onların amelidir. Bedende güçler böyledir. Güneş nefis, Ay ruhtur. Nefis sıcak ve kuru; ruh soğuk ve yaştır. Kuruluk yaşlıkla karışmış, sıcaklık soğuklukla dengelenmiştir. Yaratılmış beyindeki, dimağdaki akıl gücü, nedenselliğin başındaki kral gibidir.

Galen dedi ki; Güneş'in yer ve mecralarından dolayı bedende dört makamı vardır. Onda akar, devam eder ve döner. O, Allah'ın emriyle bedeni korur. Bu makamlara acı ve eziyet veren bir şey dokunur ve bu ağrı onlardan birine erişirse bazı kapılarını/kısımlarını bozar, mecralarını çalışmaz hale getirir, beden bozulur ve ölüm çabuk gelir.

Birincinin mekânı yüz olup, ona güçlerinin aktığı beş kapı açılır. Bunlar işitme, görme, koklama, tatma ve dokunmadır. Ondan kaybolan ve uzaklaşan şeylerin bilgisi nefisle bu kapılardan ilişki kurar. Onda güçler girer ve çıkar, yükselir ve iner. Her kapıda onu nefsin emriyle açan ve kapatan görevli bir güç vardır. İkincisinin mekânı kalptir; ondan beş kapı açılır ve beş elçi çıkar. Bunlar temyiz, konuşma, sırra bakma, vehim ve düşünce. Üçüncüsünün yeri karaciğerdir; ona beş kapı açılır ve ondan bedenin diğer kısımlarına kan çıkar. Onu sular, yetiştirir ve kuvvet, dayanıklılık ve canlılığı temin eder. Dördüncüsünün yeri böbrekler olup nutfenin (spermin) akıp çıktığı kapı ondan açılır ve diş bitkisi onunla olur. Bunlar Güneş'in bedendeki yerleridir.

Ay'ın bedende deri ve baş olmak üzere iki yeri vardır. Omurda bulunan kemik Jüpiter'e aittir. Damarlar ve sinirler Merkür'e aittir. Kan ve safra Mars'a aittir. Saç, tırnak ve "sevda" Satürn'e aittir. Mizacın itidali ve bedenin sağlıklı oluşu Jüpiter'e aittir. Resim ve suret Venüs'e aittir.

Aynı şekilde on iki burçta da birtakım yerler ve tabiatlar vardır. Başın saçı koç burcuna, alın boğa burcuna, gözler ikizler burcuna, burun delikleri yengeç burcuna, ağız ve dil aslan burcuna, sakal başak burcuna, omuzlar, eller ve ön kollar terazi burcuna, göğüs akrep burcuna, sırt omurunun tamamı yay burcuna, karın oğlak burcuna, husyeler, erkeklik organı ve böbrekler kova burcuna, kollar ve bacaklar balık burcuna aittir. Vücut bu kısımlarla ayakta durur ve bunlar üzerine kurulur.

Bu esasları bilince onlardan çıkan dalları da bilirsin. O zaman hayvan bedenleriyle ilgili tıp sanatını bilirsin. Madenî yapıların tabiatlarını da bunlar sayesinde bilirsin. Düşünen canlı tabiatları bilme konusunda cahil isen saf su tabiatlarını bilme konusunda daha çok cahil ve onları yönetmeye daha uzaksındır. Çünkü bazısının ilk kaynağından kaybolması, mutedil olmayan tabiattan çıkması, başka bir şekilde meydana gelmesi ve değişik bir şekilde yaşaması için ayrılması gerekir. Bazısı onun tabiatını tuzluluktan tatlılığa, sertlikten yumuşaklığa dönüştürür. Bazısı ona tersine etkide bulunur; yaşlıktan kuruluğa, ekşilik ve acılıktan mutedilliğe geçirir. Bazısı bazısına aralarında anlaşma olmadan ve hallerini bozan şey ortadan kalkmadan karışmaz. Onlardan biri sahibinden ayrılırsa onu bozar ve itidal sınırından ayrılırsa

onu çıkarır. Tabiatı soğukluk ve kuruluk olan sevdayı balgamın soğukluk ve yaşlık olan tabiatına çevirmek için tedavisini bilirsen ihtiyaç duyulanların bir kısmını elde edersin. Safranın sıcaklık ve kuruluk olan tabiatını kanın sıcaklık ve ılımanlık olan tabiatına çevirmeyi bilirsen bedenler tıbbının en görkemli makamlarına ulaşırsın. Madenî yönetimdeki bu iki makam, ona ulaşanların en yüksek makamlarıdır. Onlar, yani sıcaklık ve soğukluk ile yaşlık ve kuruluk, ilk iki esas ve tâbi olan iki daldır.

Bölüm

Aristoteles dedi ki; göğün altındaki ilk daire ateş dairesi; ikincisi hava dairesi, üçüncüsü su dairesi; dördüncüsü toprak dairesidir.

Toprak dairesinden iki duman rengi çıkar. Birisi ince ve hafif olup yukarı çıkar. Hava dairesinde yaklaşınca katılaşır ve orada ateş dairesine yaklaşıncaya kadar yükselir. Dolayısıyla ısınır ve çıkış için yol bulamaz, kendi ocağına geri döner ve ondan yağmur meydana gelir. Diğer duman rengi onun yerinden çıkar ve yüzeyinde döner. O yoğun ve ağır olup ondan dağlar meydana gelir. Yükselen duman sabit dumana dönünce dağlar onu emer ve orada suyun içindeki ruh gibi olur. Su çekildiği zaman dağlar ortaya çıkar ve duman geri döner, onun içinde, deliklerinde ve gözeneklerinde maden türleri oluşur. Gücü yetkinleştiğinde, tabiatları bir araya geldiğinde bedeni ve onda yer alan şeyler güçlendiğinde onlardan dengeye uzaklıklarına göre ortaya çıkar. Dört, on ikiye döner. Çünkü yeryüzündeki adaların karşısında bulunan dört dairenin fiilleri orada yedi yıldızın on iki burçtaki etkilerinin varlığı gibi mevcuttur. Güneşin onlardaki dönüşü böyledir.

Filozofların bu konuda zihinleri duru olan İhvân-ı Safâ'dan başkasının haberdar olmadığı ve kullanmayı bilmediği gizli işaretleri ve ince sırları vardır. Hatta onlar ihtiyaç duydukları bu tabiatları arıtmaya kadar gittiler ve onları birbirine kattılar; nihayet insanın takati ölçüsünde tanrıya benzemesi durumu ortaya çıktı. Böylece dünyada iç huzur sayesinde ebedilik mutluluğuna eriştiler. Ahirette onlara gerçek hayat olan hayvani yurdun iyilikleri verildi.

Kardeşim bil ki! Topraktan çıkan biri ince diğeri kalın olan bu iki buharın bilinmesi, aşağıdakinin yerinde kalması, yukarıda olanın oraya dönmesi, oraya yerleşmesi ve onunla sabitleşmesiyle iş tamamlanır ve sağlam bir şekilde yapılmış olur.

Bilge dedi ki; güneş'in bedeni her bedenin başıdır. Bedenlerin başkanı olduğu için baş diye adlandırıldı. Onun altındaki yıldızlar ona ne yaklaşabilir ne de uzaklaşabilir, o ışığıyla yıldızları aydınlatır. Yıldızlara indiği ve yaklaştığı zaman onları kendi ışığıyla aydınlatır. Bitki, cevher, ova ve dağ ondandır; kırmızı ve sarı meydana gelen şeyler de onlardır. Onun toprağı parlar altın bulunan toprağı dibine varıncaya kadar kazarsan onu toprağının sarı zırnık ve kibrît-i ahmer (kırmızı kükürt) gibi yaldızlı olduğunu görürsün. Sıcak bir rüzgâr oluşur, orası geniş bir yer olup tabiatı sıcak ve nemlidir. Orada akan sular tatlıdır. Bu, altın toprağının tabiatı ve gücüdür; onun madeninde ve mekânında oluşudur. Kabındaki bitkisinde ve cevherindeki şeklinde oluşudur. Bundan dolayı Pisagor dedi ki: Güneş her cevherin kralıdır. Onun tabiatı en dengeli tabiattır. Toprak onu bozmaz, bedeni yakan şeyler onu yakmaz. Çünkü

onun mizacı sıcaklık, kuruluk, soğukluk ve yaşlıkta birbirine eşittir. Onun tabiatında ne biri diğerinden fazla, ne eksik ne de bozucu bir şey vardır. Bundan dolayı onu yücelttiler, değer verdiler ve Güneş diye adlandırdılar. Krallar ondan taç ve başlık yaptılar, onu cevherlerle süslediler ve onu değerini yüceltmek, anısını ve bedenler üzerindeki üstünlüğünü yükseltmek ve ülkelerin iyiliği ve kulların hayatı kendisine bağlı olan Güneşe tazim için başlarına koydular. Çünkü o, oluş ve bozuluş âleminde bulunan en üstün madendir.

Eflatun dedi ki; biz kuzeyin bulunduğu dağlara girdik. Onlar Güneş'i göremediğimiz yüksek dağlardır. Soğuğun şiddetinden dolayı orada kalamadık. Orada yazın bulunan bir azcık şey dışında bitki görmedik. Orada yaz, başka yerin kışı gibidir. Olanın en büyüğüdür. Bundan dolayı dedik ki âlemde Güneş'in yönetiminden daha değerli bir şey, onun çıkardığından daha üstün bir iş, onun yaptığından daha değerli bir cevher, onun boyadığından daha iyi bir renk yoktur. O, akılların kendisiyle büyülendiği ve tılsımlar tılsımı, tikel nefislerin ve cisimsel şehvetlerin mıknatısı yaptığı, madenî tabiatlarda en yüksek konum haline getirdiği ve sanatını yeryüzünün en büyük meslekî sanatı kıldığı sihirdir.

Eflatun dedi ki; ben bir grup arkadaşımı Hindistan'a gönderdim. Onlar havası güzel bir ülkeye uğradıklarını, buranın hoşlarına gittiğini söylediler. Ayrıca buranın halkının uzun ömürlü, az hastalanan, sağlıklı bedenlere sahip ve ikliminin şiddetli soğuk ve sıcağın olmadığı, mevsimlerin ılık ve eşit bir düzenlilikte olduğunu ve mizacın çabuk bozulmadığını belirttiler. İşte böylece biz de bu mekanın ekvator olduğunu ve altın madeni olduğunu anladık.

Bu sözden hareketle bilgeler şöyle söyledi: Firdevs cennetinin yerden göğün üçte biri kadar yüksek olduğunu ve orada ne sıcak ne soğuk ne kuru ne de yaş, ne değişen ne de karışan bir şey bulunduğunu söylediklerinde orası her hususta düz ve Allah'ın lütfettiği kimsenin meskeni için ölçülüdür. Galen ve arkadaşları bu sebeple şöyle demiştir: Beden mutedil mizaçlı ve düzgün boylu olduğu sürece dünyada kalıcı ve istikrarlıdır. Orada duran nefs, kendisini yaratanı birliğini ikrar ederek, yönetiminde adil olarak bilirse böylece o, güçlü bir şekilde Firdevs cennetinde kalır. Bedeni terk edince oraya varır. Bu sebeple o ve arkadaşları tıp ilmini kullanırlar ve bedenlerini sağlıklı kılmada acele ederler. Dediler ki; insan düzgün mizaçlı olduğu müddetçe hiçbir yanı diğerinden fazla olmaz; çünkü o sağlıklıdır. Ona hastalık ve acıya maruz kalmaz. Böylece Firdevs cennetinin sakinlerinden olması kolaylaşır. Hastalıklı ve ağrılı kimse orada kalamaz.

Daha önceki konumuza dönecek olursak şöyle deriz: Firdevs cenneti güneşe benzemez; çünkü ölüm, hastalık ve bozulma ona ait bir etki değildir. O alemin hayatı olduğu için rengi kızıla çalan bir renkte ve tatlı bir halde tutar. Dedi ki; biz ondan kırmızı yapmayı öğrendik, sonra da onu yani ona ait bir taştan iki renk elde ettik. Onunla kitap yazdık ve ondan krallar için taç ve yüzük yaptık.

Bölüm

Dedi ki; ay ona benzer ve ona benzemek ister. O aslında siyahtır. Beyaz rengini ve beyaza çalan sarı rengini ondan alır. O, güneş batıp da dolunay güneşin şafağından dolayı onun yüzünde bir sarılık belirir. Sonra o sarılığı ondan alır ve ondan gücü çekilir. Böylece yeryüzünde rengine uygun iş yapar. İşte o gümüştür. Nemde ve toprakta bozulur. Onun tadı ekşidir; çünkü o bakırın paslanması gibi paslanır. Ay, güneş ışınlarının altına gelince orada görünmeyecek şekilde kaybolur. Aynı şekilde gümüş de altınla karışınca onun rengini alır ve onunla karışır. Bakırla karıştırıldığında da böyledir ve onun rengini alır. Ay'ın bedendeki etkisi beyin, kan, safra, su kaynakları, med-cezir ve artan ve eksilen her şey üzerinde görülür.

Dedi ki; biz altından bir iksir yaptık ve onu gümüşün üzerine attık. Sonunda o da altın oldu. Bu çok çabuk gerçekleşti. Çünkü o sabırsız ince ve kendisine eziyet eden şeye karşı dayanıksızdır. Yüce ruhların hepsi de onun düşmanıdır. Yüksek ruhu olan her beden ona eziyet eder ve onunla uyuşmaz.

Elmas ise dişil, ekşi, kuru ve sıcak bir cevherdir. O gümüşe yakın olup temizlenip arıtıldığında gümüş ve altına karışabilir.

Kurşun ve demirden boyalı ve ruhlarla karışan ve onları tutup terk etmeyen şeyler meydana gelir. Eğer boyanırsa kendisi rengini kaybeder ve onda sabit durmaz. Böylece yumuşatılıp temizlenmesi gerekir. O başkasında boya rengini tutar. Ondan bir şeyler yükselir ve köpek ondan ısırır. Boyayı kabul ettiği zaman ondan ayrılmaz. Kurşun ve demir boyayı alır ve ondan bir şey yükselir. Bu arındırılmak üzere sabit kalır. Bu şekilde de ondan gümüş çıkar.

Yeryüzünde Satürn'e ait siyah kurşun vardır. O, siyah kurşun olan Satürn gezegenidir ki karışımı ve renk değişimini kabul eder. Sülük gibi ona yapışır kalır ve ısıran köpek gibi ısırır. Rengi kabul edince, ısı sebebiyle ondan ayrılmaz çünkü onda Güneş'in içinden yükselen sıcak bir ruhâniyet vardır. O tadı az ve boyayı kabul eden eril bir şeydir. Ondan güneş meydana gelir. Güneşi değerli ve yüksektir. Su çeşitleri rengini ondan alır. O, Merkür'ü ve bütün ruhânî şeyleri tutar, onlar ile savaşlar arasına girer. O kibritliğinden dolayı gümüşün düşmanıdır ve taşı boyar.

Cıva, soğuktur ve ıslaklığın kendisine baskın olduğu, bozduğu ve çözdüğü bir gümüştür. Kim onun devasını bilen onu öz varlığına dönüştürebilir, o gümüşe dönüşür. Böylece o bunun sayesinde ruhları bir araya getirir ve eşleştirir. Ateşe karşı çok dayanıksızdır. Kimin onu diğer şeylerle uzlaştırmaya gücü yeterse o kişi muradına erişir, hatta onunla ölüler bile dirilir!

Bölüm

Dedi ki; taş üç çeşittir. Eriyenler, erimeyenler ve kireçleşip-kireçleşmeyenler. Erimeyenler ve kireç olmayanlar değerli bir taş ve en üstün cevherdir. O yakuttur. Onun düşmanı olan ve kendisine güç yetiren elmas taşı adında bir zıddı vardır. Elmas büyük bir taş olup onun da kurşun adında bir zıddı vardır. Yeryüzündeki taşların bazısı artar bazısı eksilir ve parçalanır. Güneş ve yağmurun etkisi ile rengini alır. Damarlı

ve damarsız akik taşları böyledir. Bazıları ise yakut gibi renk değiştirir. O başlangıçta beyazken sonra maviye, sonra sarıya, sonra da kırmızıya döner ve bu renk üzere sabit kalır.

Kardeşim! Bil ki, kırmızı, renklerin en şereflisi ve tüm diğerlerinin de aslıdır. Güneş kırmızıdır ve onun tüm ruhâniyeti de kırmızı ve sarıdır. Beyaz, renklerin ilkidir. O tüm tabiatların kendisine meylettiği toprak gibi siyaha döner. O Satürn'ün rengidir. O ölümdür ve ona baskın gelen şeyde hayır yoktur.

Erkaşisa[38]: Gümüşle karışık bir kibrittir. O soğuk olmakla birlikte içindeki kibritten dolayı sıcağa yakındır. Eğer yıkanır ve arındırılırsa sonra da yakılırsa kuru ve soğuk bir madde olur. Onun sanatkârların ihtiyaç duyduğu şeyler alanına giren bir takım işlevleri vardır.

Magnezyum: O bilgelerin çok değerli saydığı ve eski filozofların da çok övdüğü kıymetli bir taştır. Çünkü onlar bu madde ile büyük işler yapıyorlar ve onunla madeni eşyaların tabiatını çözüyorlardı. O demir ve camı yumuşatır. Onun da erkeği ve dişisi vardır. Onu 'kuru' diye isimlendirdiler. Onun erkek olanı kurudur. Dişi olanına gelince o kapkara ve kırılgandır. Onu, '*efirun*' diye isimlendirilen kibritle karıştırıp iyi kurşunun üzerine attılar. Sonra da onu gümüşe dönüştürdü.

Şazine: Elmasın çıktığı yumuşak, kuru ve soğuk bir cevherdir. Bilgeler ondan yönetimde ihtiyaç duydukları şeyleri yaptılar. O, tüm cisimler ve yeşil taşlarla birleşir. Bilgeler onu çok değerli, büyük insanlar da onu çok kudretli olarak niteler. Çünkü onlar değerli tılsımlardır. Onunla çok acaib sihirler de yapılır. Turkuvaz ondandır ve ondan beden çıkar. Yine ondan zümrüt gibi bir cevher ve *ezverd* (takı süsleme ve tıpta kullanılan, kırmızı yeşil renkli çeşitleri olmakla beraber şeffaf, saf bir mavi renkli taş, maden) çıkar.

Taşlar içerisinde yine kibritin, civanın, talkın (parlak ve kıvılcım çıkaran bazen camın yerine kullanılan aydınlatıcı bir madde), sedef ve incinin tabiatını taşıyan taşlar vardır.

Yumurtanın kabuğu tümüyle kuru ve soğuktur. Sirke ise onu tümüyle çözer ve ona nüfuz eder. Öyle ki onu sıvılaştıracak şekilde çözer. Galen dedi ki; onlar kurudurlar, yaş ise çözücüdür. Onlar cıvayı hapsederler. Sonra su yaparlar ve onu da tılsımlı varlıklara dönüştürürler. O madde ile gözlere gelir ve sihrin bir çeşidini yaparlar. Bilgeler yumurta kabuğunu değerli buldular. Onun yazılı çok ismi vardır. Kemik kurudur, zayıf ve soğuktur. Süte gelince, yağından dolayı o ıslaktır. Eğer bu yağ ondan ayrılırsa o zaman o da kuru ve soğuktur.

Kardeşim! Bil ki, bilgeler -cansız madenlerin bedenlerinde olduğu gibi- bitkilerde de ruhânî güçlerin olduğunu söylediler. Bu güçler eriyen madenlerin bedenlerini Allah'a döndükleri ve yeniden yaratıldıklarında tıpkı onların ayrık ruhlarını etkiledikleri gibi etkilerler. Onlar ismi yüce olan Allah'tan başka kimsenin sayamayacağı ve tüm yönleri ile bilemeyeceği kadar çoktur. Fakat biz, inşallah, diğerlerine bir delil olsun diye ondan bir kısmını anlatacağız.

38. Sürme gibi güzellikte kullanılan ve yüze parlaklık veren bir madde.

Ağacın yaprağı fasulye yaprağında olduğu gibi halka halka ve yayvandır. Budanmış dal gibi yukarı doğru meylederek biter. Yazın da kışın da ölmez. Şam dağlarında yetişir. Denildi ki; onun suyu çıkarılınca ve bu su cıva üzerine dökülünce, sonra da onu birbirine kenetleyip bileşim haline getirene kadar defalarca kaynatılınca, beyaz bir gümüş meydana gelir. Yine denildi ki; yeryüzünde ortaya çıkan ilk ağaç kökü insan bedenine benzeyen bir ağaçtır. O tılsımda bitkideki insan suretine benzer insani yapının ilk örneğiydi. Onun erkeği ve dişisi vardır. Dalı kırıldığında için haç işareti gibi olduğu görülür. Onun pek çok ismi vardır. O bilinen bir ağaçtır. O, saralı kimseye takıldığında, sara hastalığına iyi gelir ve kara safra için de böyledir. Onun üzerinde takılı kaldığı sürece saraya yakalanmaz. O sıcaktır. O, kötü ruhları kovar. Ondan tılsım edinilir ve oturulan evlere oralarda asılır. Artık böylece o evlerde kötü ruhlar barınamaz. Zararlı haşerelerin de kaçmaktan başka çaresi yoktur. Bilgelerden birisi bu ağaç hakkında onun faydalarını anlattığı bir kitap yazmıştır.

Sekbînec (İran'da tedavi için faydalanılan bir ağaç), sakamonya (bingöz otu), kendir otu, cıva, **sinderus** (Ermenistan taraflarından getirilen, kehribara da benzeyen bir tür ağaç zamkı ve bitkisi) ve afyon, bedeni yumuşatır ruhları güzelleştirir, kiri giderir bazı yüce ruhların güçlerini tutar. Bazıları kötü kibritleri yakar. Reçineli ağaç ve sakız ağacı pek çok işi yapar, birçok etkisi vardır, değerli işler yapar ve erdemli güçlere sahiptir.

Denildi ki; Farsça kendisine "*hûs*" Rumca ise "*Hursmun*" denilen ağacın kabuklu köküne yakın tarafından yaprağı koparılırsa sonra bu kırmızı zırnık (arsenik), parçaları ile karıştırılıp hepsi bir öğütülerek istediğin miktarda öz sularıyla ıslatılıp ateşte pişirilirse ortaya kırmızı altın olarak çıkar. Eğer ateşle kalıba dökülürse fazla dayanmaz. Bu ağacın yaprakları halka şeklindedir. Üzerine güneş doğduğunda yapraklarını parlak ve ışıltılı görürsün. Onun üzerinde altın gibi sarı ve onlardan meydana gelen bir kurtçuk olur. Onun üzerinde onlara inen görevlilerin ruhları gezinir. Denildi ki; zakkumun kıpkırmızı olan çiçeği alınınca, sonra yaprağı, böceği, kökleri ve aynı ağacın iç kabuğu ile karıştırılıp iyice öğütülünce ve ona erimiş bakırla sıvanınca ondan altına benzer bir şey çıkar. Fakat o ikinci kez ateşe ve sıcağa dayanamaz.

Üzümden elde edilen sirke çeşidi ise faydası çok olan içkinin sirkesidir. Tüm tabiatları cisim ve bedenlerdeki çözer ve yumuşatır. Siyahı da ağartır ve beyazı karartır. Bitkilere ait bu sıfat ve isimlerin çoğundan bahsetmedik. Bunlar otlar kitabında ve özellikler kitabında mevcuttur. Yine bunlar 'Taşlar' kitabında ve insan bedeni ve hayvan organlarına benzeyen şeylerin kitabında da mevcuttur. Bizim kitabımıza bakan bir kimsenin zikrettiğimiz bu bilgilerle sadece ve sadece ister az ister çok olsun, ister büyük ister küçük olsun, ister maden ister bitkilerden olsun, ister canlı isterse ölü olsun hepsinin ancak bir hikmete göre yaratıldığını bilmesini istedik. Bunların hepsi bir faydasız olmayacak şekilde birbirine bağlıdır. Onun varlığında ismi yüce olan hikmetli yaratıcıya delalet eden bir hikmet vardır. Bütün her şey, yerli yerinde mahfuzdur. İsmi yüce Allah, onları korur ve onları yaratan, büyüten, tutan ve yetiştiren melekler görevlendirir. Her birinin kaldığı ve gideceği yerler vardır. Hepsi de Yüce

Kitap'ta ve büyük levhada yazılıdır Her şey O'ndan çıkmış ve O'na dönecektir. Bunlar ondan meydana gelen ve ortaya çıkan şeylerin misalleri ve alametleridir.

Kardeşim bil ki, cinler, şeytanlar ve isyankârlar layık oldukları ve olmaları gereken yerde bulunurlar. Melekler de böyledir. Onlardan her birinin bilinen bir makamı vardır. Cinler ve şeytanların bazı yerleri aynı zamanda insanlardan münafık insanların göğüsleridir. Onlar vesvese vermek ve azdırmak için insanların içine yerleşirler. Onların birbirine fısıldayan yakın arkadaşları vardır. Meleklerin yerleri müminlerin ve onların üstlerinde yer alan peygamberlerin göğüsleridir. Nitekim Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur: "*Onu uyarıcılardan olasın diye apaçık Arap dili ile senin kalbine indirmiştir*"[39] Biz *el-Câmi'a* (kapsamlı) risâlemizde bitkiler, hayvanlar ve madenlerden her bir türüne ve ruhların her bir şekline özgü bedenler, cisimler ve güçler olduğunu anlattık. Bu bölümde bilgelerin bu güçleri ve ruhları öğrenip öğrencilerine öğrete geldikleri sihir işinde nasıl kullandıklarını anlatmak istiyoruz. O, olması gereken vakitte karıştırma ve birleştirmeyi, oranı ve nisaplarının eşitliğini, ruhânîleri cismânî şeylere, cisimlerin bedenler üzerinde terkibini ve ruhların orada ölümden sonra olabileceğini bilmektir.

Kardeşim şunu bil: Mesih'in yaptığı gibi öldükten sonra bir bedeni diriltmeye gücü yeten kimse, ruhların doğrulayamayacağı ve akılların araştıramayacağı kadar büyük bir sihir getirmiş olur. O kesin bir gerçek ve apaçık bir sihirdir. Fakat onlar konuşmayan bedenler ve kendilerinden çıkıp sonra tekrar oraya dönen ruhlardır. Onlar parlak boya ve göz alıcı renklerdir.

Kardeşim! Bil ki, sen buna yönelir ve ilgi duyarsan, sihrin bu çeşidi akılları bozar ruhları öldürür. Kardeşlerimizin -Allah onları desteklesin- kıyas açısından bu sanata, kitap okumaya, tecrübeye, söyleyen niteleyen ve "ben gördüm" diyen kişiye iltifat etmemeleri gerekir. Bununla kast edilen, kendisine helal olan sihri ve Allahın ölüleri nasıl dirilttiğini öğretmesi gereken kimselerden olduğunda ulaştıran, hikmetli, erdemli ve kendisine bunu vermek isteyen lütufkâr öğretmene tâbi olmaktır. Nitekim İbrahim şöyle demiştir: "*Rabbim bana ölüleri nasıl dirilttiğini bir göster. Allah dedi ki: İman etmedin mi?*" Yani (diriltme) *sıfat*ına. "*Dedi ki: "İnandım fakat kalbim de mutmain olsun*" yani tefekkür ile "*Dedi ki: 'dört tane kuş yakala'*" (Yani dört çift uçan kuş yakala) "*onları yanına al, sonra her dağın başına onlardan bir parça koy*" (Yani yapılması gerektiği gibi: Sabit beden parçalarını) "*Sonra onları (sirkeli su ile) kendine çağır. Koşarak sana gelsinler. Bil ki, Allah her şeye kadirdir.*"[40] Bu ayetler, bu sanat erbabının tevil ettiği şeyleri kapsar.

Karun bu sihre başvurdu ve amacının dışında kullandı. Böylece işinde Musa'ya muhalefet etti, kendisine çizilen sınırı aştı, bu sihir onunla Musa arasına girdi. Evi sarayı ile birlikte yere batırıldı. Yer onunla birlikte yanındaki her şeyi yuttu. Zaten dünyada bu ilmi öğrenmeyi hak eden az insan vardır. Anlattığımız ve daha anlatacağımız şeylerle bilgilerle biz ihvanımızın akıllarını -Allah onları desteklesin- bilgilerle ile aşılamak ve onları bütün ilimler ve irfanî ilim üzerinde yapılan sanatların

39. Şuarâ, 26/193, 194, 195.
40. Bakara, 2/260.

niteliklerini ve prensiplerini bilmeye teşvik etmek istedik. Böylece âlimler ve bilge kişiler olsunlar, cehalet ve onun niteliklerini fark etsinler ve cahiller güruhundan ve onların afetlerinden kurtulsunlar, âlimin aklının derecesine ve hayırlarına ulaşsınlar, ilim ve bereket derecelerine nail olsunlar. "*Sen çok istesen bile insanların çoğu iman etmezler.*"[41] Bu konuda başarılı olan azdır. Onlardan da azdır.

Kardeşim! Allah seni desteklesin! Bil ki, herhangi bir şeyi, sanatı veya işi nefsi ve geçimi konusunda iyiliği isteyerek icra etmeye başlamak, kardeşlerimizden -Allah onlara yardım etsin- hiçbirine veya insanlardan herhangi birisine Ay'ın hallerini bilmedikçe uygun değildir. Çünkü Ay insanlık âlemini yönetmeye tahsis edilmiştir. Hatta ister nefsi ve hayatı konusunda kendisiyle iyilik istediği bir iş olsun, ister sanatlardan bir sanat isterse de eşyadan bir şeyin düzenlenmesine başlamakla ilgili olsun bu hiçbir insan için uygun değildir.

Kardeşim! Bil ki, insan tektir. Onun altında yer alanların hepsi ona bağdır. O dünya semasının kralı, yeryüzünde Güneş'in halifesidir. Güneş ise gökler ve yerde Allah'ın halifesidir. Her yıldız kendi feleğinin kralı, yöneticisi ve orada güneşin halifesidir. Güneş yıldızların kralı, onun feleği ise feleklerin efendisidir. Hayat, kendi kaynağına onunla tutunur ve her konuşan, hisseden ve hareketli her canlı ile onun aracılığıyla ilişki kurar. Onun kendisine ait ve Yüce Allahın üstün kılması sebebiyle diğer yıldızlara üstün olmasını sağlayan birtakım sıfatları vardır. Allah ona bütün varlıkları koruyan bir güç vermiştir.

Bil ki, Ay, tüm işlerinde insan gibidir. Ayrıca o insanın büyüdüğü gibi büyür. Onun bir çocukluk ve doğumdan sonraki hali gibi geçirdiği bir süreç vardır. Onun bir ergenlik ve gençlik, güçlülük ve yetişkinlik, yaşlılık ve acizlik zamanları vardır. Sonra varlığı sona erinceye kadar bu böylece devam eder gider. Öyle ki görünmeyecek şekilde kaybolur ve yeni bir hayat başlar. Onun dakikalarının, menzillerinin ve burçlarının seyri geçim ve tüm tasarruflarında insanın seyrine benzer. O nasılsa bu da öyledir. Bu anlattıklarımıza başlamak isteyen kimsenin engelleme, fal, efsun, büyü, mühür yapma, ruh bağlama, tılsım dikmek, işaret koyma, hazine saklama ve çıkarma; düğüm çözme, düğüm bağlama, **nirancat** (sihir gibi fakat aslı sihir olmayan bir büyü türü, Onu yapan kişi onunla eşyanın hakikatlerini nazar ile değiştirir. Bunu ise el çabukluk, hızlı bir dönüş ile yapar) sihri, göz bağlama ve bir varlığı başka bir varlığa çevirme türünden hoşuna giden işler gibi helal sihir yapması gerekir. O da ayın yörüngesini, konaklardaki tabiatlarını ve konak konak her birini bilmelidir. Ayrıca güneşin ve yıldızların yörüngesini takvime göre düzenlemelidir. İşte bütün bunlar bu işe başlamak isteyen kişiye yardımcı olur. Öyleyse o bu semavi takvime ve ilahi şansa bakmalıdır. Her gece aya bakmalı ve onun on iki burca inişinden sonuç çıkarmalıdır. Biz bilgelerin ve âlimlerin kitaplarında anlatılan bu astroloji sanatını açıklamak istiyoruz. Bu hususta düşünen kimse feleğin yörüngesini ufuklara bakarak bilemezse yerel takvime ve belirlenmiş insani şansa ve cüzi kitaba baksın. İnşallah o istediklerinden bir kısmına bu şekilde ulaşacaktır.

41. Yûsuf, 12/103.

Bölüm

Bilge dedi ki; Ay her gün bir menzile iner. Her menzildeki kalış süresi altıda biri eksik olan bir saattir. Çünkü menzil, 5/6 saat geçmedikçe doğmaz. Sonra Ay başka bir menzilde doğar. Ay, bir ayın ilk gecesinde doğunca bir 6/7 saat kadar kalır. Sonra bir menzilde doğar ve her gece bir saatin altı yedisi kadar artar. Sonra ayın yedinci gecesinde doğar ve gecenin yarısına kadar kalır, sonra kaybolur. Sonra buna göre her gün 6/7 saat kadar artar.

On dördüncü gece olunca Ay doğar ve Güneş doğuncaya kadar orada kalır sonra kaybolur. Güneş batınca ay doğar, güneş doğunca ay batar. Böylece tam bir birbirinin yerine geçme gerçekleşir. Çünkü Ay, Güneşin batışıyla birlikte âlemin yönetimini üstlenir ve Güneş doğduğunda dönüş ve tamamlanmada onu taklit ederek kaybolur.

On beşinci gece olduğu zaman Ay, hilalin göründüğü ilk gece doğduğu gibi 6/7 saat kadar geç doğar. Bu durum sabahla birlikte Ayın yirmi yedinci gece doğuşuna kadar devam eder. Sonra Güneş ışınları altında iki gün gizlenir. İşte o, onun kıyameti ve sahibine dönüşüdür. O, bunun hesabını tamamlar sonra yeniden yaratır. Ayet: *Bu, güçlü ve bilen Allah'ın takdiridir.*"[42] buyrulur. Sonra yeniden açığa çıkar ve daha önceden anlattığımız gibi doğar.

Ay, koç burcunun başlangıcına uğrayınca onun on iki derecesine ve 6/7 derecesine kadar yengeçtir. O ateşli ve uğursuzdur. Kadınlarla ilgili işleri yapmak o zaman diliminde uygundur. O dönemde yeni elbiseler giymekten kaçınılır ve bütün işler bırakılır. Bu derecede kralların ve sultanların nefisleriyle ilişki kuran ruhâniyet harekete geçer. Onlarda gazap, öldürme kastıyla yapılan saldırı, kan dökmek, eziyet zulüm görülür. Sonra bu tüm âlemi kapsar. Bu her birinde kuvvetine ve kendisine verilen kudrete göre ortaya çıkar. Kadınlarla ilgili olanlardan başka duruma uygun değildir. Kim bu günde evlenirse kadından yana şanslı olur. Kadın da ondan yana şanslı olur. Bu ayda köle, binek, koyun ve sığır satın al. O vakit ağaç dik, ek, biç, ev yap. Bunların neticesi güzeldir. O gün kimseyle kardeşlik kurma; çünkü sevenlerin sevgisi bu zamanda çok sürmez. O gün ticaret için bir şey satın alma. Çünkü bu işin sonucu iyi olmaz. O gün asla tılsım ve davet ile meşgul olma. O gün doğan kimse erkek ise günahkâr, şerli, tutumsuz olur ve hiçbir işte sorumluluk üstlenmez. Eğer kız ise günahkar ve fâhişe, erkeklerin gözünde ise şanslı, gözde ve arzulanan kadın olur.

Butayn: (Ayın menzillerinden olup tam üçgen şeklinde üç yıldızdır, o koçun karnıdır ve küçüktür. Çünkü koç, koç suretinde çok sayıda yıldızdır, yengeç onun boynuzları, butayn onun karnıdır. Süreyya da böyledir.) Şanstır, sıcaktır, kurudur ve en yumuşak cevherdir. Ay, koç burcunun ikinci derecesine inince, o, on iki derece ve yedide altıdır. O zaman dünyaya yeryüzünden gelen fesadı ıslah eden mutedil kendisinden önceki ifsadı kaldıran, kralların öfkesini nefislerinden gideren ruhânî varlıklar iner. Bu, tüm işler, eylemler ve kadınlara değil de sadece erkeklere özgü şeyler için uygundur. O günde krallara, halk yığınlarına, ihvana, kadınlar hariç erkeklerden uygun olanlara karşı ilgi ve sevgi tılsımları yap. O gün tılsımlar ve Aristomahas'ın kitabında bulunan dört büyüyü yap. O gün sanatını icra et ve ruhânî varlıklarla il-

42. Yâsin, 36/38.

gilen ve kralların huzuruna çık, onların isteklerini yerine getir ve onlarla irtibatlı ol. Onlarla aranda muhabbet kur. O gün evlenme, köle ve edinmek istediğin hiçbir hayvan alma. Ticaret namına bir şey alıp satma. O gün yeni elbise giyme. Kim o günde yeni elbise giyinirse, onun verem hastalığına müptela olmasından korkulur. O gün ekebilirsin ama mahsulünü toplama. Kim mahsulünü o günde toplarsa bu onun için bereketli olmaz. O gün doğan kimse erkek ise salih, ibadete düşkün, güzel gidişatlı, sır saklayan, iyi yaşayan ve düşmanı bol olan biri olur. Eğer kız ise günahkâr, asi, kötü yaşantılı ve insanların nefret ettiği bir kişi olur.

Süreyya: Soğuk ve sıcak karışımlı, şans, mutedildir. Saadet ve vasattır. O Koç burcunun 25,5/7 derecesinden Boğa burcunun 8,4/7 derecesine kadardır.

Ay, Süreyya'ya indiğinde, muhabbet için hızlı ve el çabukluğu ile muhabbet büyüsü ve kadınlarla ilgili işler yap, kadınlardan alınan şeyi bırak, zehir bağını çöz ve ona muhabbet buhuru ile tütsü yap, tılsım yap, sanat icra et, davetler için yolculuk yap, kralların huzuruna çık, ileri gelenlerle ilişki kur, evlen, hoşuna giden şeyleri satın al, bina yap, kardeşlerle içli dışlı ol, ek ve ektiğini biç, mahsulünü topla, sevdiğin yeni elbiseleri giy. Bütün bunlar sonucu övülen ve güzel bir netice ile ruhânî işlere kapı açan şeylerdir. O gün doğan kimse ister erkek ister kız olsun, iyi, mutlu ve iffetli olur.

Deberan: (Ayın menzillerindendir. Boğa burcundaki beş yıldızı kapsar. Ona SEn'âme denir.) Şanssızlık, topraksı ve kuru bir şeydir. O, Boğa burcunun 8,4/7 derecesinden 1,3/7 derecenin tamamına kadar. Ay, *Deberan*'a uğradığında özellikle düşmanlık ve kin büyüsü yap, kralların huzuruna çıkma, onların ihtiyaçlarını gidermek için çalışma, onlarla irtibat kurma, meslek icrası, tılsım yapma, davet, ekme, dikme, hasat işlerine başlama. O gün kimse ile görüşme, evlenme, yolculuk yapma. Çünkü bütün bu işler akıbetleri bakımından pek de tavsiye edilmezler. O gün doğan kimse erkek ise sakıncalı çirkin ve pis bir karaktere sahip kötü gidişatlı, katil olur. Eğer kız ise o da günahkâr, haddi aşan, kimsenin onu sevmediği ve ondan hoşlanmadığı bir kimse olur.

Hak'a: (İkizler burcu cihetine göre üstte ve boğa burcuna ait üç yıldızı kapsayan bir menzildir. Yıldızları birbirine yakındır. Eğer fecirle beraber doğarsa yaz sıcağı artar.) Şansla karışık kuru bir talihsizliktir. O vakit âleme karışık ruhânî iner. O İkizler burcunun 21,3/7 derecesinden 4,2/7 derecesine kadardır. Ay ona uğradığında zehir büyülerini ve karışımlarını yap. O zaman bütün tılsımları yap ve ruhlarla ilgilen, davete icabet etme, meslekle uğraşma, ekme, dikme, evlenme. Bütün bunlar sonucu beğenilmeyen şeylerdendir. Kralların huzuruna çık, onların işleri için koştur, ileri gelenlerle ve kardeşlerle ilişki kur, köle al ve hoşuna giden iyi elbiseler giy, yolculuk yap. Bütün bunlar, sonucu güzel ruhâniyeti açık ve akıbeti iyi şeylerdir. O gün doğan kimse erkek ise insanlar arasında çok eziyet edilerek yerilir, sevilmez, yaşantısı çirkin, kötü ve katildir. Eğer kız doğmuş ise az konuşan, sâliha (iyi), erkeklerden yana şanslı ve namuslu bir kadın olur.

Hen'a: (İkizler burcu tarafındadır. O ayın menziline geldiği saf görünen beş yıldızdır.) Yumuşak ve rüzgârlı ve şanstır. İkizler burcunun 4,70 derecesinden 17,1/7 derecesinin tamamına kadardır. O gün buhur tütsüle. Zehirlerin büyüsünü çöz, tıl-

sımları yap, mesleği icra et, davete çağır, kralların huzuruna çık, onların ihtiyaçları için çalış, kardeşlerle ilişki kur, işlere başla, evlen, köle satın al, ek, biç, dik ve ürününü topla ve yolculuk yap. Bunlar sonu iyi şeylerdir, ruhâniyete açık, arınma ve bereketi kalıcı işlerdir. Dedi ki; o gün doğan kimse eğer erkek ise güzel yaşantılı ve insanlar arasında sevimlidir. Eğer kız ise insanlar nezdinde şanslı, beğenilen, iffetli ve namuslu biri olur.

Zer'a: (Ayın menzillerindendir. Ay oraya ayın yedinci gecesinde iner. O kuzey ve güney arasında iki yıldızdır. O aslan burcunun koludur.) Rüzgârlı, yumuşak tabiatlı ve şanstır. O, ikizler burcunun 17,1/7 derecesinden sonuna kadardır. Ay ona uğradığında şehvet ve muhabbet büyülerini yap, onları buhurla tütsüle, o gün işlerine başla davet et bütün ruhânî varlıklar ile ilgilen, mesleğini icra et, görüşme girişiminde bulun, tılsım da yap, kralların huzuruna çık ve onların ihtiyaçlarını yerine getirmek için çalış, ileri gelenler ve kardeşlerle ilişki kur, ek, biç, dik, evlen, köle ve binek hayvanı satın al, hoşuna giden elbiseleri giy, yolculuğa çık. Bunları sonu güzel ruhâniyete açık ve arınma ve bereket açısından akıbeti iyi şeylerdir. Bu günde doğan kimse ister erkek ister kız olsun, mutlu, iyi, yaşantısı ve idaresi güzel biri olur. Kim bu ayda parmağına bu yıldızların şeklinde bir yüzük takınırsa sevdiği ve istediği şeyi görür.

Nesra: (İki yıldız olup bakan kimse aralarında bir parmak kadar boşluk görür. Onda bulut parçası gibi kirli bir beyazlık vardır, O ayın uğradığı aslan burnudur.) O, şans, yumuşak ve talihsizlikle karışıktır. O yengeç burcunun başlangıcından 12,6/7 derecesine kadardır. Ay oraya uğradığında özellikle zehir, ilişki kesme ve düşmanlık büyüsünü yap, tılsım yap, davet et, mesleğini icra etme, ruhânîlerle ilgilenme, yeni elbise giyme. Elbise giyen kimsenin ateşle yanmasından korkulur. O vakit yolculuk yap, kralların huzuruna çık, onların ihtiyaçlarını gidermek için çalış, ileri gelenler ve kardeşlerle ilişki kur, ek, biç, ama ürününü toplama, evlenme, köle, binek veya ticari mal satın alma. o gün doğan kimse eğer erkek ise talihsiz, rızkı dardır. Eğer kız ise kötü yaşantılı, erkekler nezdinde şanslı ve insanlar arasında beğenilen kimse olur.

Tarfe: (Bir yıldızdır ve onunla iki taraf kast edilir. Bu ikisi karşı karşıya duran iki yıldızdır. Onlar aslanın iki gözüdür ve kendilerine Ay uğrar. Çünkü bu ikisi ayın uğradığı aslanın iki gözüdür.) O, yengeç burcunun 12,6/7 derecelerinden 25,5/7 derecelerindedir. Sıvı, talihsiz ve yumuşaktır. Ay oraya uğradığında özellikle ilişki kesme, düşmanlık ve şehvet bağlama büyüsü yap. O günde tılsım yapma, mesleğini icra etme, ruhânîleri çağırma, asla hiçbir kimseyle ilgilenme. Kim o gün yeni bir elbise giyerse bedeninde bir yaranın çıkmasından korkulur. O gün kralların huzuruna çıkma, ileri gelenler ve kardeşlerle ilişki kurma, evlenme, köle ve binek hayvanı satın alma. Bunları yapan kimsenin sonu iyi olmaz, hasret ve pişmanlık getirir. Ekme, ürünü biçme ve toplama, düşmanlar o gün eken ve toplayan kimsenin ürününü gasp ederler. O gün yolculuk yapma, savaş. O gün düşmanıyla savaşa kalkışan ve onlara karışan zafere ulaşır. O gün doğan kimse ister erkek ister kız olsun, talihsiz, kötü, ahlaksız ve kötü yaşantılı ve insanlar tarafından yerilen bir kimse olur.

Cebhe: (Ayın menzillerindendir. Ona aslan burcunun alnı da denir. O ayın 10. gecede menzilinde olduğu dört yıldızdır.) Sıvı, sıcakla karışık, yarı şanslı bir kimse-

dir. Yengeç burcunun 25,5/7 derecesinden aslan burcunun 8,4/7 derecesine kadardır. O gün (karı kocayı) ayırma büyüsü yap, özellikle şehvet ve zehir bağını çöz, tılsım yap, mesleğini icra etme, ruhânî varlıkları çağırma, ruhlarla ve diğerleri ile ilgilenme, kralların huzuruna çık, onların ihtiyaçlarını gidermek için çalış, ileri gelenlerle ve kardeşlerle ilişki kur, ek biç, fakat ürününü toplama. Kim ürününü toplarsa hırsızlar onu veya parasını çalar. O gün evlen, o sonu güzel bir gündür. O gün köle ve binek hayvanı satın al, yolculuğa çık, savaşa başla. O zaman zafer ve esenlik vardır. Dedi ki; o gün doğan kişi erkek ise kurnaz, hilekar ve düzenbaz olur. Eğer kız ise erkekler nezdinde şanslı, şehvete düşkün, erkeklere hırslı olur.

Zübra: (Ayın menzillerindendir. Aslanın iki omzunda iki parlak yıldızdır. Ay oraya 12. uğrar.) Ateşli, kuru ve şanstır. Aslan burcunun 8,4/7 derecesinden 21,3/7 derecesine kadardır. Ay oraya uğradığında özellikle kralların ileri gelenlerin gönlünü kazanma büyüsü yap. O gün tılsım yap, mesleğini icra et, davet et, ruhlarla ilgilen, kralların huzuruna çık ve onların işlerinde çalış, kardeşler ve ileri gelenlerle ilişki kur, ek, biç, ürününü topla, evlen, köle ve binek hayvanı satın al, sevdiğin yeni elbiseleri giy, yolculuğa çık, savaş yap, bütün işlere başla. Bunlar sonu güzel, ruhâniyete açık, sonucu iyi, arınma ve bereketi tam olan işlerdir. O gün doğan kimse ister erkek ister kız olsun, çok mutlu, namuslu, iyi, ebeveyni ve ailesi içinde uğurlu ve insanlar arasında övülen kimse olur.

Sarfe: (Ay'ın menzillerindendir. Ay oraya 12. gecede iner. O, Zübra tarafında aslan kalbi denilen parlak bir yıldızdır.) Ateş ve toprak karışımı bir cevherdir. Şansla karışık bir şanssızlıktır. Aslan burcunun 21,3/7 derecesinden Başak burcunun 4 derecesine kadardır. Ay oraya uğradığında düşmanlık, ilişki kesme ve ayırma büyüsü yap, buhur ile tütsüle, tılsım yap, mesleğini icra etme, davette bulunma, ruhânî ruhlarla ilgilenme, ekme, ürününü toplama, işlere başlama, kralların huzuruna çıkma, onların ihtiyaçlarını karşılamak için çalışma, onlarla, ileri gelenlerle, kardeşlerle ilişki kurma. Evlenme, binek hayvanı ve köle satın alma. Bunlar sonu iyi olmayan, ruhâniyete kapalı ve akıbetinden korkulan işlerdir. O gün yeni elbise giyme. Kim yeni elbise giyerse sultan onu döver. O gün düşmanların arasına gir, savaş, yolculuğa çık. O gün zafer ve esenlik vardır. O gün doğan kimse eğer erkek ise kötü ruhlu, kurnaz ve halk nezdinde makbul olur. Eğer kız ise tiksindirici, arsız, ve insanlar nezdinde yerilen biri olur.

Avva: (Ayın menzillerinden biridir. beş ya da dört yıldızdan oluşur. O sanki bin yazısı gibidir. Ona aslan kalçası denir. Soğuktan sonra doğduğu söylenmiş olup soğuk savan diye adlandırılmıştır.) Topraklı, kuru, şans ve talihsizliğe meyillidir. O, başak burcunun dört derecesinden 17,7 derecesine kadardır. Ay onun menziline girdiğinde kadınlara yönelik muhabbet ve sevgi büyüleri yap. İleri gelenler, kardeşler ve başkalarıyla buluş, tılsım yap, davette bulun, ruhânîlerle ilgilen, ek, biç, ama ürününü toplama. Çünkü o gün kim ürününü toplarsa sultan ona zarar vermek suretiyle taşkınlık yapar. O gün sanatını icra etme, savaşma, düşmanlarla iç içe olma, kralların huzuruna çık, onların işlerini yapmak için çalış, yeni elbise giy, köle satın al ve yolculuk yap. O gün doğan kimse erkekse ailesine ve anne babasına karşı kötü, rızkı dar,

serkeş ve insanların kin beslediği birisi olur. Eğer kız ise erkekler tarafından sevilen, şanslı, iffetli ve güzel huylu birisi olur.

Semmak: (Başakçı yıldızı ve Arkturus adında iki balıktır. Onlar iki parlak yıldız veya aslanın iki ayağıdır.) Topraklı, kuru ve talihsizliktir. O, başak burcunun 17,1/7 derecesinden sonuna kadardır. O vakit âlemin sonuna inilir. Ruhânî ve şanssızlıktır. Ay oraya uğradığında iki kişi arasında düşmanlık, tefrika ve öldürücü zehir büyüleri ile zarar ve eziyet veren her şeyi yap. O gün tılsım yapma, mesleğini icra etme, işlere başlama, ekip biçme, bina yapma, ürününü toplama, kralların huzuruna çıkma kardeşler ve ileri gelenler ile görüşme, evlenme, köle ve binek hayvanı satın alma. O gün tıraş olma, banyo yapma ve kıl aldırma dışındaki işlerden kaçın ve yolculuk yapma. O gün doğan kimse ister kız ister erkek olsun, uğursuz, rızkı dar, ahlaksız, gidişatı berbat ve yerilen biri olur.

Gafr:(Ay'ın kendisinin menziline girdiği üç yıldızdır. Terazi burcundandır.) O, terazi burcunun başından 12,6/7 derecesine kadardır. O rüzgârlıdır ve şanstır. Ay oraya uğradığında sevgi, muhabbet ve duygu büyüleri yap, esiri sal, öldürücü zehir sihrinin bağını çöz. O gün çalış, davet et, ruhânîlerle ilgilen, yolculuk et, kralların huzuruna çık, kardeşler ve ileri gelenler ile görüş, evlen, köle ve binek satın al. O gün ek, biç, mahsulünü topla, sevdiğin yeni elbiseleri giyin, tüm işlerine başla. O gün doğan kimse, ister kız ister erkek olsun, şanslı, mutlu ve anne babasına karşı saygılı, sevilen, salih ve edepli biri olur.

Zübanî: (Akrep burcunun iki boynuzundaki iki parlak yıldızdır.) Rüzgârlı ve şanstır, talihsizliğe meyillidir. O, terazi burcunun 12, 6/7 derecesinden 25, 5/7 derecesine kadardır. Ay oraya uğradığında şehvet bağlama ve çözme büyüleri yap, öldürücü zehir büyüsünü çöz, tılsım yap, davet et, ruhânîlerle ilgilenme, mesleğini icra etme, ek, biç ama mahsulünü toplama. O gün kim mahsulünü toplarsa o kısa süre içinde yok olup gider. O gün yolculuk yapma, kralların huzuruna çık, onlarla irtibat kur ve yeni elbise giyme. O gün yeni elbise giyen kimseye yerdeki bir canlıdan ona sara hastalığı ya da bir rahatsızlık bulaşır. O gün evlen, binek hayvanı ve köle satın al, savaş işlerini yürüt ve düşmanın içine gir. Doğan çocuk erkek ise mutlu, sevimli, ibadet eden ve itaatkâr birisi olur. Eğer kız ise anne babasına asi, çirkef, günahkâr ve kötü gidişatlı birisi olur.

İklil: (Ay'ın bir menzilidir. Sıralı dört yıldızdır.) Ateşle karışık ve rüzgârlıdır. O, terazi burcunun 25,5/7 derecesinden Akrep burcunun 8,4/7 derecesinde kadardır. Ay oraya uğradığında düşmanlık, ilişki kesme, iki kişiyi ayırma ve öldürücü zehir büyüleri yap. Bunlardan her biri ilişkileri koparmaya ve zarar vermeye neden olur. O gün mesleğini icra etme, tılsım yapma, ruhânîlerle ilgilenme, krallar, kardeşler ve ileri gelenlerle birlikte olma, ekme, biçme, mahsulünü toplama, yolculuk yapma, yeni elbise giyme. O gün yeni elbise giyen kimsenin yırtıcı hayvanların saldırısına uğramasından korkulur. O gün evlenme, köle ve binek satın alma, geçim ve ticaretle ilgili hiçbir işe başlama, savaşma. O gün doğan kimse ister kız ister olsun, namuslu, sevimsiz, bozuk, çocuksuz ve mahrum biri olur.

Kalp: (Akrebin kalbidir. Ayın menzillerinden biridir. Onun iki yanında iki yıldız vardır. Parlak bir yıldızdır.) Sulu ve şanstır. O, akrep burcunun 8,4/7 derecesinden 21,3/7 derecesine kadardır. Ay oraya uğradığında muhabbet ve kalpleri sevgiyle birleştirme büyüleri yap, esiri özgürlüğüne kavuştur, öldürücü zehir düğümünü çöz, sanatını icra et, tılsım yap, davet et, ek, biç ve ürününü topla, bütün işlerine başla, evlen, binek ve köle satın al, yeni elbise giyin. İşte bütün bu işler sonuç olarak iyi ve övülen, akıbeti iyi, ruhâniyete açık, sonu güzel, bereketli ve arı duru işlerdendir. O gün doğan çocuk ister kız ister erkek olsun, mutlu, mübarek, iyi, sevilen, işi ve gidişi güzel olan ve namuslu bir kimse olur.

Şevle: (Ay'ın uğradığı iki parlak yıldızdır. Ona akrep hummesi denir.) Ateşle karışık sulu, talihsizlikle karışık şanstır. O, akrep burcunun 21,4/7 derecesinden yay burcunun 4,1/7 derecesine kadardır. Ay oraya uğradığında şehvet ve öldürücü zehir düğümü büyüleri yap, tılsım yap, mesleğini icra etme, davet et, ruhânîlerle ilgilenme, yolculuğa çıkma, ek fakat mahsulünü toplama. Kim mahsulünü toplarsa düşmanlar ve hırsızlar onu gasp eder. O gün kralların huzuruna çıkma ve onların ihtiyaçlarını gidermek için çalışma. Kardeşler ve ileri gelenler ile görüş, evlenme, köle satın alma, yeni elbise giyme. Yeni elbise giyinen kimse bitkin düşüren ateşli bir hastalığa tutulur. Hiçbir işe başlama. O gün doğan kimse ister erkek ister kız olsun, anne babasına ve ailesine karşı saygısız, onlara öfke duyan, insanlar tarafından yerilen, yaşantısı kötü ve namussuz biri olur.

Neâim: (Şekli deve kuşu benzeyen bir Ay menzilidir. O adeta eğri bir yatak gibi sekiz yıldızdan oluşur.) Ateşli şanstır. O, yay burcunun 4,2/7 derecesinden 17,1/7 derecesine kadardır. Ay oraya uğradığında muhabbet ve sevgi bağları büyüsü yap, esiri özgürlüğüne kavuştur, öldürücü zehirli düğümü çöz, tılsım yap, mesleğini icra et, davet et, ruhânîlerle bağ kur, bütün işlerine başla, krallar ve ileri gelenler ile görüş, yolculuğa çık, ek, mahsulü topla, evlen, köle ve binek satın al. O gün savaş; çünkü o gün hem zafer hem selamet vardır. Yeni elbiselerini giy. İşte bütün bunlar sonucu övülen, akıbeti güzel, ruhâniyete açık, saflık ve bereket getiren şeylerdir. O gün doğan kimse ister erkek ister kız olsun, mutlu, iyi, yaşantısı güzel ve namuslu olur.

Belde: (Neaim Sa'dü'z-zabih arasında yer alan ve Ay'ın uğradığı yıldızsız bir gök parçasıdır). Ateşli ve şanssızlıktır. O, yay burcunun 17,2/7 derecesinden başlar. Ay oraya uğradığında ilişkileri koparma, düşmanlık, iki kişi arasına ayrılık sokma, öldürücü zehirler ve zarara, fesada neden olan her işle ilgili büyüleri yap. O gün bunun dışında tılsım yapma. O günde mesleğini icra etme, davet etme, ruhânîlerle bağ kurma, ekme, biçme, dikme, ölçme, yolculuk yapma, krallar, ileri gelenler ve kardeşler ile yakınlık kurma, evlenme, binek ve köle satın alma, yeni elbise giyme. O gün kim yeni elbise giyerse üzerinde sirayet eden öldürücü bir yara çıkar. O gün doğan kimse ister erkek ister kız olsun, talihsiz, uğursuz ve anne veya babasını kaybeden biri olur. Ayrıca onun terbiyesi eğitimi de kötü olur. Yine o eğitimi berbat, ahlaksız ve kötü yaşantılı biri olur.

Sa'dü'z-zâbih: (Kurbanı kesen kişinin mutluluğu ve şansı anlamına gelir. Kuzeyden güneye dikey olarak yükselen iki yıldızdır. Kuzey taraftaki diğerine bitişen kü-

çük yıldıza zabih denir. Araplar bu iki yıldızı Sa'dü'z-zabih olarak isimlendirmişlerdi. Çünkü onu kurban ettikleri bir koyuna benzettiler. O Ay'ın uğradığı dört şanslı menzilden biridir.) Topraklı ve talihsizliğe benzer. O, oğlak burcunun başından 12,6/7 derecesine kadardır. Ay oraya uğradığında tılsımlar ve şehvet bağlama, öldürücü zehir ve zarara sebep olan her türlü ilgi büyüleri yap, mesleğini icra etme, davette bulunma, ruhânîlerle görüşme, krallar ve ileri gelenlerle görüşme ama kardeşlerle görüş, ek ama ürününü toplama. O gün toplayanın ürünü elinden çıkıp gider. O gün yolculuğa çıkma, yeni elbise giyme; çünkü o gün yeni elbise giyen kimse düşmanı tarafından yaralanır. O gün ister erkek ister kız doğsun; erkek ise kısmetli, konuşkan, yaşantısı güzel ve çalışması iyi biri; kız ise erkeklerden yana şanslı, onlara düşkün, şehvetleri tahrik eden, namussuz ve ahlaksız biri olur.

Sa'dü bula': (Ay'ın menzillerindendir. Onlar mecrasında birbirine eşit iki yıldızdır. Biri az ışıklı diğeri ise parlaktır. Biri diğerini yutuyor gibi göründüğü için bu ismi almıştır. Doğuş zamanı gecedir.) Topraklı ve talihsizliğe meyillidir. O, oğlak burcunun 12,6/7 derecesinden 25,5/7 derecesine kadardır. Ay oraya uğradığında ilişki kesme, düşmanlık ve öldürücü zehir büyüleri yap, şehvetleri bağla ve serbest bırak, tılsım yap, mesleğini icra etme, ruhlarla ilişki kurma, yolculuk yap, kralların, ileri gelenlerin ve kardeşlerin huzuruna çık, ek, ürününü topla; evlenme, köle ve binek hayvanı satın alma ve hoşuna giden yeni elbiselerini giyin. O gün doğan kimse erkek ise kısmeti sınırlı, uğursuz, bozuk, arsız, günahkâr, davranış ve yaşantısı kötü biri olur. Kız ise şanslı, iffetli, saygın, şerefli, namuslu, yaşantısı güzel ve erkeklerden yana kısmetli biri olur.

Sa'dü's-suûd: Rüzgâr ve toprak karışımlıdır, şanstır. O, oğlak burcunun 25,5/7 derecesinden kova burcunun 8,4/7 derecesine kadardır. Ay oraya uğradığında muhabbet, kalplerin birbirine sevgiyle bağlanması, esiri serbest bırakma büyüleri yap, onları ve öldürücü zehir düğümlerini çöz. O gün tılsım yap, tüm işlerine başla, davet et, ruhânîlerle bağ kur, krallar, ileri gelenler ve kardeşlerin huzuruna çık, ek, mahsulünü topla, yeni elbiselerini giy, yolculuk et, evlen, köle ve binek satın al. O gün doğan kimse ister erkek ister kız olsun, mutlu, şanslı, namuslu, sevimli, yaşantısı ve çalışması güzel biri olur.

Sa'dü'l-ahbiye: Talihsizliktir ve rüzgârlıdır. O, kova burcunun 8,4/7 derecesinden 21,3/7 derecesine kadardır. Ay oraya uğradığında düşmanlık, ilişki kesme, iki kişiyi birbirinden ayırma, öldüren zehirler, zarar ve fesada neden olan her türlü ilişkinin büyülerini yap. O gün ekme, mahsulünü toplama, tılsım yapma, davet etme, kimseyle ilgilenme, yolculuğa çıkma, krallar, ileri gelenler ve kardeşlerle iç içe olma, sanatını icra etme, yeni elbise giyme. O gün yeni elbise giyenin elbisesi çalınır. Evlenme, köle ve binek satın alma. O gün doğan kimse ister erkek ister kız olsun, uğursuz ve talihsiz olur, babasını kaybeder, edepsiz olur, onu en uzak kişiler yetiştirir, günahkâr, pis ve yaşantısı kötü biri olur.

Mukaddimu'd-delvi (Kovanın başı): O, kova burcunun 21,3/7 derecesinden balık burcunun 4,2/7 derecesine kadardır. O şanstır, rüzgârlıdır. Dedi ki; Ay oraya uğradığında düşmanlık, ilişki kesme, şehvet bağlama ve öldürücü zehir büyüleri ve

tılsım yap, mesleğini icra etme, davet etme, şehvet düğümünü çöz, ruhânîlerle ilişki kur, kralların ve ileri gelenlerin huzuruna çık, sevdiğin yeni elbiseleri giyin, ek ama mahsulünü toplama. O gün kim mahsül toplarsa, sultan onu ağır vergiyle cezalandırır ve böylece ürünü veya parası yok olur. O gün doğan kimse erkek ise uğursuz, kısmetsiz, bozuk, ahlâksız, pis karakterli, kötü gidişatlı ve insanlar tarafından yerilen biri olur. Kız ise talihli, mutlu, sevimli, namuslu ve erkeklerden yana şanslı olur.

Muahhiru'd-delvi (Kovanın sonu): Sulu ve talihsizlikle karışık şanstır. O, balık burcunun 4,2/7 derecesinden 17,1/7 derecesine kadardır. Dedi ki; Ay, son kısım olan muahhiru'd-delvi menziline uğradığında düşmanlık, ilişkileri koparma, şehvet bağlama ve öldürücü zehir büyüleri yap. O gün tılsım yap, sanatını icra etme, davet etme, ruhânîler ile ilişki kur, kralların ve ileri gelenlerin huzuruna çık, savaş yap, yolculuk et, ek ama ürününü toplama. O gün kim ürün toplarsa ona sultanın zararı dokunur emeği boşa gider. Dedi ki: O gün doğan kimse eğer erkek ise uğursuz, rızkı dar, bozuk, ahlaksız, kötü yaşantılı, pis karakterli ve insanlar tarafından yerilen biri olur. Eğer kız ise şanslı, mutlu, sevilen ve erkekler nezdinde şanslı biri olur.

Batn-ı hût (balığın karnı): O, balık burcunun, 17,1/7 derecesinden sonuna kadardır. O, sulu ve şanstır. Ay oraya uğradığında muhabbet, kalpleri sevgi ile birleştirme, esiri özgürlüğüne kavuşturma ve öldürücü zehir düğümünü çözme büyüleri yap. O gün tılsım yap, mesleğini icra et, davet et, ruhânîler ile ilişki kur, ek, biç, ürününü topla, yolculuk et, krallar ve ileri gelenlerle görüş, evlen, köle ve binek satın al, işlere başla. Bunlar sonu güzel, bereketli ve ruhâniyete açık şeylerdir. O gün doğan kimse ister kız ister erkek olsun, mutlu, şanslı, temiz, övülen ve güzel yaşantılı biri olur.

Kardeşim! Sen bu felekî sırları, Hermetik[43] yönetimleri ve İdrisî haberleri gerçekleştir. Onları kendin, kardeşlerin, dinin ve dünyanın maslahatları için icra et. Onunla arkadaşlarına yakınlık sağla. Onları anlayışının inceliği ve basiretinin açıklığı sayesinde düzenler ve böylece iyilerin makamlarına ulaşabilirsin.

Hermes dedi ki; bunlar, Ay'ın ruhânîlerinin bilge kişinin *Kitabu'l-Mahzûn*da (saklı kitap) anlattığı bu işlerle döndüğü vakitlerdir. Aynı şekilde sordu: Büyü ve tılsım yapmak için gece ve gündüzün hangi saatleri daha çok hoşuna gider? Dedi ki; büyü yapmak için en çok hoşlandığım saatler, şafağın kaybolmasından güneşin doğmasına kadar geçen vakitlerdir. Çünkü bu saatler ruhânîlerin ortalığı kapladığı sakin saatlerdir. Ruhânîler güneşin doğması, ışıklarını yayması ve yerdeki ruhânîlerin ve hareketlerinin dağılıp saçılmasıyla beraber gizlenip saklanır ve sır olur. Güneş battığı, ışığı ve parıltısı kaybolduğu zaman ruhânîler hareketleri ile yayılır ve onların faaliyetleri içine nüfuz ederler.

Hermes dedi ki; *Kitabu'l-Mahzûn*'da, büyülerin esrarı hakkında, yapan kişinin yaptığı en iyi işin insanların gözlerinden, görüşlerinden, güneşin doğuşundan ve ışıklarından gizleyerek yaptığı şey olduğunu fark ettim. Çünkü insanların gözleri, onların ruhânîlerini çeker, büyü ruhlarının oraya girmesini engeller ve Güneş'in ışıkları büyüyü geçersiz kılar, girme ve tamamlanma ruhâniyetini uzaklaştırır.

43. Hermese nispetle böyle söylenir. Onun yıldız ilminde çok bilen bir kimse olduğu kabul edilir. Yıldız bilimcilerdendir.

Dedi ki: Muhabbet, sevgi, ilişki kesme, şehvet bağlama ve çözme büyülerini Ay menzillerinden bölünmüş, gece ve gündüzlere ait bir gecede yapman gerektiğini bil. Tılsım, sanat, davet, ruhânîlerle ilişki kurma, zehir karıştırma, onları bağlama ve çözme, ruhânî çiftlerle görüşme işlerini ister gece ister gündüz yap. Bütün bu işlerde, parlak gözlere ve eziyet veren tasalara karşı uyanık ol. Çünkü bu ikisi en küçük ve en büyük âlemin ruhâniyetini bozar, sınırlarını ortadan kaldırır ve arazlarını değiştirir.

Dedi ki; *Kitabu'l-Mahzûn*'da, en büyük ve en küçükte anlatılan işlerden ona bakan gözler dışında hiçbir şeyin bozukluğa şu üç şeyden daha yakın olmadığını gördüm. Bu yüzden bilgeler bu üç şeyi gizlemeyi, sır olarak tutmayı ve ruhâniyete yeni alışık, azimli, tam karakterli, arkadaşlığı güven veren, ilimlerin artırılmasına yardım eden bir öğrenci dışında tüm insanlardan saklamayı emrettiler.

Biz bu safhada, üzerinde durman ve sihir duygusu altında kalman için, Ay'ın menzilleri ve on iki burç dairesine geldik. Burası, 28 menzilin şekillendiği, her menzilde Kıptî ve Rum aylarının ortaya çıktığı, Güneşin girdiği, gece ve gündüzün uzadığı ve Güneşin girmesiyle gecelerin kısaldığı konumdur. Ey kardeşim! Allah seni ve bizi kendinden bir ruh ile desteklesin! Ben senin define gömme, kuyu kazma, nehir, bina, gemi, ev, evlendirme, kralların huzuruna çıkma, ziraat, ağaç dikme, akar satın alma ve bunlarla sonuçlanan diğer işler hariç, şeriatın vacip ve gerekli kılmadığı işleri yapmaktan Allah'a sığınmanı isterim. Allah kardeşlerimizi -Allah kendilerini desteklesin- bunlar dışındaki işleri yapmaktan korumuştur. Bununla şefkat, bağlılık ve irtibat gibi işleri kastediyorum. Bunu kardeşlerimize onu yapan kimselerin -ilimleri kuşatıcı olacak şekilde- çalışma şeklini bilmen ve bilgelerin insanların ihtiyaç duyduğu din ve dünya işlerinden geri kalmadıklarını öğretmek için açıkladık. Ancak onlar konuştular, iş yaptılar ve avam insanların hayret ettiği özel işler sergilediler. Ayrıca onların Yüce Allah'ın şöyle buyurduğu gibi hiçbir şeyi boş yere var etmediğini bilmeleri için [açıkladık]: "*Biz gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri oyun olsun diye yaratmadık, biz ancak gerçek olarak yaratırız.*"[44]

Ey kardeş! Bu hikmet ve sanatı düşündüğünde, bu sırra vakıf olduğunda, akılları büyüleyen bu sihrin hakikatini kavradığında, şeyleri hakikatleriyle bildiğinde, hangi insana nasıl büyü yapacağını öğrendiğinde, gafillere gizli kalan ilahî işler senin için açık olduğunda, gaflet ve cehalet uykusundan uyan ve dünya ve ahirette acil yararı ve ulaşan hayrı elde etmek için etkileyebildiğin gafilleri de uyandır. Ey nazik ve merhametli kardeş! Allah seni seçilmiş iyilerin makamlarına ulaştırsın ve seni, bizi ve tüm müminleri kendinden bir ruh ve rahmetle desteklesin! Amin!

"İstitâs" kitabının yazarının belirttiği bu dairelerin sayısı 28 menzil olup biz onları onun bir benzeri olan risâlede anlattık. Ayrıca biz, kastedilen şeylere yardımcı olan bazı büyülerden bahsetmek istiyoruz. Biz bunları Hermes'in hikmetle üçlenen kitabında bulamadık. O, Ay'ın taksim ve seyrinden sonra şöyle dedi: Yedi yıldız, ruhâniyetleri ve 12 doğandaki seyri ile çeşitli yönetimlere ayrıldı. Birinci kısmın iptal edilmediğini ve eksilmediğini, onun birinci kısımdaki asıl olduğunu söyledi. Ancak bu yedi ruhânî, bölümlemeyle 12 kısma ayrıldı, ruhâniyetleri onlara üstün

44. Enbiyâ, 21/16.

geldi; onları dakikalar, saniyeler, altılama, dörtleme, üçleme, karşılama ve bitişme şeklinde ayırdı. Onları özellikle doğanlardaki (*mevâlid*) yönetimine ve Ay menzilleri ve yolundaki bu eksik bölümlemeye ait ömür meyvelerine kattı. Bundan dolayı Ay ikinci şanstır ve onun yolu yıldızların Ay menzillerindeki en hızlı yoludur ve hızlı hareketiyle bütün yıldızların ruhâniyetine ulaşmada en kudretlisidir.

O aynı şeklide kitabında şunu da zikretti: Bu bölümleme bilgisine ihtiyaç duymayan hiçbir bilge yoktur. Çünkü o, iş ve sanat icrasıyla ilgili esastır. Dedi ki: Aynı şekilde ben küçük âlemden ve hareket eden hayvandan bu ruhânî organları almakla gizli ilimlerin sırlarını buldum. O dedi ki; kan, akıcı olduğunda hacamat(kan aldırma), yarma ve cerrahi yöntemleri ile en küçük âlemden alınır. Baş ve duyudan alınması şanstır. Fakat hareketli hayvan kanının ancak boğazlanırken boynundan alınması caizdir. Çünkü en küçük âlem cevherinin bileşiminde yetkin tabiatlı ve 12 parçadaki yedi organda tam ruhâniyetlidir. Diğer hareketli hayvanlar cevherde eksik bileşimlidir. Nefes, hayat bağı ve ruhâniyeti kanallarındaki boyun kanından başkası caiz değildir. Bu sebeple, kanı en küçük âlemden aldığın zaman, eğer onu yaş olarak kullanmak istersen, onu bir şişeye yerleştir, sonra onu sıcak bir güneşe veya sütunlu duvarda içinde ateş yanan bir eve as. Şişenin ağzını pamukla tıka. Cevheri durulup suyu yükselene kadar onu bir gün boyunca o halde bırak. Güneşin yakıcı sıcağının ve evde yanan ateşin hararetinin etkisiyle, onun tabiatı orada filizlenip çıkacaktır. Bu bir gün veya gecenin tam 12 saati boyunca tamamlandığında onu kaldır, yükselen suyu onun başına dök ve sakinleşen kısmını al. Onu yaş olarak kullanmak istersen kullan. Onu kurutmak istersen gümüş bir kaba dök ve güneşe koy. Sonra onu havadaki tozlardan meydana gelen bir örtüyle sıkıca kapat, gece yumuşak ve sıcak bir yere koy ve daima bu şekilde uygula. Böylece soğur ve katılaşır. Sonra onu kurut ve ihtiyaç duyuluncaya kadar ince bir şişede muhafaza et.

Hareketli hayvanların kanına böyle bir işlem yapmaya ihtiyaç duymazsın. Çünkü hareketli hayvanın tabiatı tam ve yetkin değildir. Onun güneşte tutulmasına ve üste çıkan suyunun tabiat cevherinin bozulmasından arındırılmasına gerek duyulmaz. Eğer onu yaş kullanmak istersen bir bardağın içine koy ve sakinleşinceye kadar bir saat beklet. Sonra onu kurut ve kullan. Eğer onu kuru olarak kullanmak istersen ilk durumda gibi güneşte kurut. Sonra onu şişelere koy ve kullan. Fakat aldığın boyun damarı kanı ilk damladan itibaren ihtiyacını alıncaya kadar akar. Sonra onu yere dökülmeyecek şekilde bir şişe ve leğene koy.

Beyin: En küçük âlemden ve hareketli hayvandan beynini çıkarıp al. Beyni çevreleyen "sinta" adlı ince deriyi, kafatasını, ona yapışık damarları ve "adida" adlı muhayyel kurtçuğu at. Çünkü nefis bütün bunlardan acı çeker. Eğer onu yaş kullanmak istersen kullan. Eğer kurutmak istersen onu bir şişeye yerleştir, kuruyuncaya kadar örtülü soğuk bir yerde gölgeye koy, ihtiyaç duyuluncaya kadar temiz bir şişede muhafaza et.

İlik/muhh: Onu kemiklerden ayırıp şişeye koyarsın. Eğer onu yaş kullanmak istersen kullan. Kurutmak istersen onu kurumak üzere bir şişeye yay ve kapalı soğuk bir yerde gölgeye koy ve istediğin zaman kullan.

Safra: Eğer onu yaş kullanmak istersen bir şişeye koy ve kullan. Kurutmak istersen kuruyana kadar güneşin altına as ve kaldır. Eğer onu kullanmak istersen koy ve safrayı o oyuğundan çıkar, onu kaplayan deriyi soyup at ve onu istediğin gibi kullan.

İçyağı: Böbreğin yağını damarlarından ayırarak çıkar, bir tencerede erit, sonra eriyiği soğuması ve iğrenç kokusunun gitmesi için su dolu bir şerbetin içine koy, sonra bir şişeye kaldır ve istediğin zaman kullan.

İnfeha(Şirden/maya)[45]: Onu al ve kuruyana kadar gölgeye as. Onu yaş kullanma. Et, karaciğer, akciğer ve diğer su hayvanlardan elde edilen şeyler de böyledir. Bunu ve tanıtılan diğer şeyleri al. Ondan hiç kimseye yedirme. Eğer ondan bir parça almak istersen derisini kurumadan önce at ve kalanını kullan.

Hermes Kitabında dedi ki: Eğer sen yemekte bu karışımlardan birini bir kimseye yedirmek istersen, bir tek insanın yiyeceği kadar yemek hazırla. Bunu onunla karıp karıştır. Bu yiyecek, yapacağın bir tatlı, elinle kızartacağın bir et ya da içi doldurulmuş yuvarlak ekmekler olabilir. Sonra ister et, ister yuvarlak ekmek olsun, bu karışımı ateşte sıcak olarak eritinceye kadar o yiyeceğin üstüne sürüp kapla. Eğer tatlı ise işlemi tamamlamadan önce, olgunlaşamaya yaklaştığında ise ateşten kaldırmadan önce onunla karıştır. Ondan hakkında sevgi, düşmanlık, zehir, şehvet ve boşama düğümü ve zehir çözme gibi diğer ilişki büyüleri yapılan kimseden başkası İşlerin hepsini böyle yap.

Hermes Kitabında dedi ki: Büyü yapan kişinin vehmini toplaması, azim ve niyetini yaptığı işe hiçbir şaibe karışmayacak şekilde düzgün tutması gerekir. Çünkü bu ruhâniyet onun niyet ve himmetinin doğruluğu sayesinde nüfuz eder ve güçlenir. Eğer kapısından içeri şek şüphe girerse ruhânîler zayıflar, etkili olmaz ve nüfuz edemez. Sevgi, şefkat ve muhabbet büyüsünü karıştırmak istersen onu azim ve vehminin doğruluğuyla tedavi ederek de ki: "Bu, filanca oğlu falancanın tabiatında bulunan sevginin, muhabbet ve şefkatle kaynaştırılmasıdır. Onun sevgi kalbinde, bu karışımların ruhâniyetinin tabiatında ve gücünde duran ruhâniyetini filan kadının oğlu falancaya doğru hareket ettirirsin. Onu sevgi ve muhabbetle güçlü, sarsılmaz ve şiddetli bir şekilde ateşin hareket ve gücü, rüzgârın yükseliş ve inişi gibi hareket ettirirsin." Bunu o işi bitirinceye kadar söylemeye devam edersin. İşi bitirince onu bakan gözlerden, güneşin parlaklığı ve ışıklarından, insanların elleriyle dokunmasından ve koklamasından ırak tut. Eğer onu kendi elinle yedirebilirsen yedir. Çünkü bu şekilde daha etkili ve daha güçlü olur. Eğer bunu yapamazsan onu güvenilir bir sırdaşa götür. Bunu ona, kendisi yedirinceye kadar koklamaması, bakmaması, güneşin altına koymaması şartıyla sun. Eğer kendin için yapmak istersen tatmak ve tütsülenmek istediğin konuda kendine bir isim ver. Eğer bütün insanlar tarafından sevilmek veya tütsüsüyle tütsülenmek için karışımlardan biriyle yağlanmak istersen onu avucunda yukarı kaldırarak veya tütsüyü ateşe atarak şöyle dersin: "İnsanların gözlerine bağlanmış ve kalplerine yapışmış ruhâniyeti güneş ışınlarının en büyük âlemin ışığını ve güçlerini çektiği gibi heybetle ve onun tuttuğu bu ruhâniyet gücüyle kendime

45. İnfeha: Süt emen bir oğlağın karnından çıkarılan sarı renkli bir madde. Yün içine sıkılır ve peynir gibi yoğunlaşıp katılaşır.

çektim. Nefsimi ve ruhâniyetimi tazim ve heybetle tıpkı Güneş'in ışığının âlemin ışık ve güçlerinden yüksek olması gibi, onların nefis ve ruhâniyetlerinden yüksek kıldım." Eğer onu düşmanlık ve kişileri birbirinden ayırmak için yapmak istersen şöyle söyle: "Falanca kadının oğlu falan ile filanca kadının kızı filanın arasını ruhânî ruhların gücü ile açtım ve onları birbirinden aydınlık ile karanlık gibi ayırdım. Aralarına su ile ateş arasındaki düşmanlık gibi düşmanlık ve kin koydum." Düğümü çözmek istersen şöyle söyle: "Bu ruhânî ruhların gücü ile falanca kadının oğlu falan ile filanca kadının kızı filan arasında bulunan ruhânî kopukluk ve ayrılığı çözdüm ve kaldırdım; ona tıpkı aydınlığın karanlığa ve hayatın ölüme hâkim olduğu gibi hâkim oldum." Şehvet ve hareketlerini bağlamak istersen şöyle de: "Dağların ve kayaların bağlanması gibi bu ruhânî ruhların gücüyle falanca kadının oğlu falanın filanca kadının kızı filana karşı şehvet ruhâniyetini bağladım." Eğer bu düğümü çözmek istersen de ki: "Falanca kadının oğlu falandan filanca kadının kızı filanın şehvet ruhâniyeti düğümünü tıpkı parlak Güneş'in âlemin karanlığını ve karanlığın ruhlarını çözmesi gibi bu ruhânî ruhların gücü ile çözdüm ve onu ateşin mumu, Güneş'in karı eritmesi gibi erittim." Ruhların iyiliği için bu büyülerden birini yapmak istediğinde şöyle de: "Güneşin karanlığı, suyun ateşi ortadan kaldırması gibi ben de bu ruhânî ruhların gücüyle falanca kadının oğlu filanın bedeninde gizli bulunan ruhâniyeti sildim ve ortadan kaldırdım." Eğer sürüngenlerin ve yırtıcı hayvanların şerrine karşı bir tütsü veya başka bir şey yapmak istersen şöyle de: "Sürüngenler, sinekler ve öldürücü yırtıcı hayvanların ruhâniyetini tıpkı aydınlığın karanlığı ve kedinin fareyi def etmesi gibi bu ruhânî ruhların gücü ile def edip uzaklaştırdım."

Ne zaman bu büyülerden birini yapmak istersen vehmini düzgün tut ve bu hususta uyanık olmayı, sakınmayı, güzel çalışmayı, sebat ve nezaketi prensip edin. Sakın ola ki beceriksizlik ve acele ile bir şey yapmaya kalkışma. Çünkü beceriksizlik ve acele ile hareket etmek nezaket ve sebata aykırıdır. Bütün bu konularda kendisiyle yapılacak işlerin manası hakkında söylenmesi gereken sözü söyle. Çünkü sihir hakkındaki söz, gizli olan ruhâniyeti güçlendirir ve ona nüfuz ettirir.

Onun kitabında büyünün dört kısım olduğu zikredilir. Bir kısmı, belirli ölçülere göre alınan doğru karışımlardır. Diğer kısmı, çaba, azim ve niyetin doğruluğudur. Bir diğer kısmı, ruhâniyetini güçlendiren sözdür. Son kısmı ise onu gözlerden, uzanan ellerden, Güneş'in parlaklık ve ışığından koruma ve kollama kısmıdır.

Hermes Dedi ki: Eğer insanların senin ve başkaları hakkında söylediklerini ortadan kaldıracak bir şey istersen şöyle de: "Filan kadının oğlu falanı veya kendimi aydınlatan ışığın örtüsüyle gizledim, tüm insanların benim ve onun aleyhinde konuşan dillerini kesip kopardım, pis bakışlarını engellemek ve eziyet veren dillerini koparmak için gözlerine ruhânî bir perde çektim." Eğer bir insanın maskesini düşürüp ayıbını ortaya çıkarmak istersen şöyle de: "Güneş ışınlarının koyu sisleri ortadan kaldırması gibi bu ruhânî güçle filan kadının oğlu falanın örtüsünü kaldırdım. Okçuların attıkları okların hedefine ulaşması gibi kusurunu açığa çıkardım ve onu yerilen ruh vasıtasıyla dillerin ruhâniyetine hedef yaptım."

Kitabında Hermes'e şöyle soru sorulduğu ve dediği anlatılır: Bu vahşi hayvanlar, yırtıcılar, kuşlar ve sürüngenler nasıl yakalanıp avlanır? Kuşlara ulaşmak halkın onları avlamadaki hilesi gibi bir hile ile olmaz mı?

Dedi ki; evet, *Kitab-ı Mahzûn*'da (Saklı Kitap) gizli ilimlerin sırlarını buldum.

Ona dedi ki; evet, aynı şekilde sen de genel kullanıcı ruhâniyetinle gizli ilimlerin sırlarını ve inceliklerini tıpkı Güneş ışınlarının âlemin ışığını ve gücünü çekmesi gibi çekebilirsin. Sen gizli ilimleri ve ince sırları ancak ruhâniyetinle çekerek düşünebilirsin.

Dedi ki; ben sana sorduğun şeyleri ve hakikati açıklayacağım. Sana bu vahşi hayvanların, yırtıcıların ve kuşların hikmetli bir hile ile nasıl yakalanacağını da anlatacağım. Sen işini gizle, sana görünen kısımları sor, ben de cevap vereyim. Sana kapalı gelen muğlak işlerde fikrimi ve düşüncemi belirteyim. İşlerin anahtarları, sırların esrarı ve nedenleri benim elimdedir ve ben sana bunlarla ilgili hiçbir şeyi gizlemeyeceğim. Eğer bu yırtıcıları, vahşi hayvanları ve kuşları yakalamak, ruhâniyetlerine boyun eğdirmek, sana hiçbir eziyet etmeden, sana bir kötülük dokunmadan veya yakalamakta zorlanmadan tabiatlarını arzulamak istersen yedili yıldız bölümlemesinde bütün vahşi hayvanları yakalamanı sağlayacak dört karışım yap: Birincisi 'badimya' diye isimlendirilen karışımdır. Onu bütün yırtıcılar için yaparsın. İkincisine 'sumûdya' denir. Onu bütün vahşi hayvanlar için yaparsın. Üçüncüsüne 'amudya' denir ve onu bütün yabani kuşlar için yaparsın. Dördüncüsüne 'udya' denir ve onu yerde gezen bütün sürüngenler için yaparsın. Hepsi de bütün yırtıcı hayvanlara ait olan 'badimya'nın sıfatıdır. Atın kanından dört okka, sırtlanın yağından bir okka, yine sırtlanın beyninden dört miskal, kuşun ödünden iki miskal, kara kedinin ödünden bir miskal, domuzun yağından üç miskal, eşeğin beyninden dört miskal, karganın ödünden, kartalın ödünden, akbabanın ödünden ve horozun ödünden birer miskal, tilkinin kanından bir okka, tavşanın içyağından ve beyninden dörder miskal alınır. Sonra iki yağı tencerede birleştirip ısınmak üzere ateşin üzerine koyarsın. Isınınca beyni erimesi için üzerine atarsın, sonra onun üzerine erimesi için içyağını atarsın. Ardından karışması için bütün ödleri yaş olarak onun üzerine at. Hepsi birbirine karışınca öğütülmüş buruc/pirinçten dört miskal, ufalanmış yay seddinden -ki o billurdan yapılmış bir maddedir- on miskal, öğütülmüş yılan derisinden iki miskal, sarı kibrit ve kırmızı arsenikten beşer miskal alırsın. Hepsi ateşte karıştığı zaman onu yanına getir ve soğumaya terk et. Soğuduğu zaman korunaklı cam bir kaba koy ve kaldır.

Koca başlı aslan, fil, kurt, aslan, "arbeyan", "ruman", "arman" ve yedi yıldıza uygun olarak bölümlenmiş diğer öldüren yırtıcılardan yedi tanesini almak istersen, olabildiğince farklı renkte olan köpek yağından bir rıtıl (2-3 kg) al. Yaptığın bu karışımdan ona sür. İşte o badimyadır. Dört miskal kadardır. Onu bir kaba yerleştirip erimesi için ateşin üzerine koyarsın. Sonra bunu onun üzerine sür. Sonra badimyadan bir miskal alıp içinde kor olan bir mangala koyarsın. Sonra bu yırtıcıların olduğu yere geçer, elinde içyağı bulunarak miskal ile tütsü yapar ve şöyle dersin: "Ey yırtıcı hayvanlar, filanın ruhâniyetini aldım, onun ismiyle bu ruhânî ruhların gücünü istedim ve onu

bulut rüzgârını sevk eder gibi kendime sevk ettim. Ey filan ve falanın bedeninde gizli olan ruhânî, seni çağırıyorum. Onu aynen bu ruhânî ruhların gücüyle adlandırırsın. Bana itaat ederek cevap ver ve boyun eğerek işini tam yap!" Sen böyle tütsüleme yapın ve bu sözlerle konuştuğun zaman istediğin yırtıcı hayvan fazla kalmaz, kendine hâkim olamaz ve üzerine atılarak onu yer. Onu yiyince alçalır, boyun eğer ve sarhoş bir adam gibi olur. Böylece ruhâniyeti kaybolur.

Eğer onu bir iple bağlamak istersen bağla ve onu doğru bir şekilde istediğin yere götür.

İstersen onu bir yerde kes ve vahşi hayvanlara ait sumudya'nın bir niteliği olarak istediğin organlarından al. Kara köpeğin kanından beş okka, domuzun beyninden dört miskal, tavşanın içyağından bir okka, geyiğin safrasından ve içyağından ikişer miskal, karganın beyninden dört miskal alırsın. Kan bir tencereye konulup üzerine erimesi için içyağı, beyin ve safra atılır. Eriyip iyice karıştığı zaman öğütülmüş geyik boynuzundan on miskal, ufalanmış yaban eşeği toynağından bir miskal, suruc/pirinç tanesinden beş miskal, fıtır, esalyun ve sisalyun denilen dağ kerevizinden dörder miskal alınır, öğütülür, içine atılır ve karıştırılır. Sonra da cam bir kaba konulup kaldırılır.

Eğer vahşi hayvanlardan birini yakalamak istersen bir okka insan kanı al, onu bir tencereye koy, hafif bir ateşte ısıt, sonra bu karışımdan ona erimek üzere dört miskal kat. Eridiğinde yaş dağ kerevizi demetini al ve içinde kara safra bulunan bu zehirli kanın içine yatır. Sonra içilmek üzere temiz bir kap içinde kaldır. Sonra onu ve bir miskal samudyayı al ve içinde ateş koru bulunan mangala koy. O vahşi hayvanların bulunduğu yere git, tütsüyü ateşe at, sonra da aynıyla istediğin gibi yırtıcılar ve vahşi hayvanlar konusunda bahsettiğim ilk sözleri söyle. Çok geçmeden o hayvan sana gelir. Yemesi için ona yanındaki kerevizi at. Hayvan onu yiyince ruhâniyeti boyun eğer ve sana tam bir teslimiyetle itaat eder. Bu durumda onu ister boğazla istersen dağa sür.

Uçan Kuşlara Ait Olan Umudya'nın Niteliği

Kartalın kanından bir okka, akbabanın ve şahinin beyninden birer miskal, turna kuşunun ve ördeğin yağından beşer miskal, baykuşun, gece kuşunun ve kuzgunun ödünden birer miskal alınır. Kan, tencerede kaynatılır. Önce içyağı sonra beyin, ardından öd karışacak şekilde üzerine atılır. Karışınca, öğütülmüş neyruc/pirinç ile öğütülmüş çam kozalağından beşer miskal, susam, buğday ve kızıl hurma çekirdeğinden birer miskal al, hepsini öğüt ve bu ilacın üzerine dök, sonra karıştır. Onu birlikte karıştırdığında temiz bir cam kaba koy.

Eğer kuş yakalamak istersen, soluk renkli susam ve dört miskal umudya al. Onu bir rıtıl hindiba suyunda erit. Susamı karışması için onun içine at. Sonra onu kurumak üzere kaldır. Kuruyunca onu, bir miskal umudyayı ve bir ateş buhurdanını alıp yakalamak istediğin kuşun yanına git. Onu tütsüle ve önceki sözlerle konuş. Kuşa isim ver ki sana doğru gelsin. Geldiğinde yemlenmesi için susamı ona doğru at. Böylece onun ruhâniyeti sana boyun eğer. Eğer keskin dişli kuşlardan ise bir serçe alıp

boğazla. Sonra onun tüylerini yol. Bir miskal umudya al, bir kapta erit ve bu serçeyi onunla sıva. Onu yanında götür ve o hayvana doğru at. Onu yiyince ruhâniyeti sana boyun eğer ve itaat eder. Bundan sonra onunla istediğini yap.

Sürüngenlerin Umudya Sıfatı

Geyikten birkaç okka kan, birer miskal beyin ve içyağı, iki miskal tavşan beyni, geyik ve ehlileştirilmiş yaban eşeğinden yarımşar miskal infeha(şirden)/süt, birer miskal öğütülmüş geyik boynuzu ve yaban eşeği boynuzu, bir miskal engerek yılanı yağı alırsın. Bu kan bir tencereye koyulup kaynatılır ve üzerine hep birlikte karışacak şekilde içyağı, beyin, süt ve boynuz atılır. Birbirine karışınca onu temiz bir şişeye koyup kaldır. Eğer yerde kımıldayan sürüngenlerden birini yakalamak istersen bir miktar kadın sütü alıp bakır bir kaba koy. Onun içinde bu karışımdan iki miskal erit. Sonra onun bir miskalini ve buhurdanlığı alıp engerek yılanı, kirpi ve varan gibi sürüngenlerin olduğu yere götür. Bu miskal ile tütsüle. Önceki sözü orada da söyle. Aynı şekilde ona da bir isim ver. Çok geçmeden sana çıkıp gelir. İçecek kabını içmesi için önüne koy. İçtiği zaman ruhâniyeti sana boyun eğecektir. Eğer akrep ve kertenkele gibi süt içen sürüngenlerden değilse onu sana çıkıp gelmesi için yakala. Çünkü onun ruhâniyeti kontrol altına alınmıştır, senden çekinmez.

Eğer bir itirazcı karşı çıkar ve şöyle derse: Şeylerin özelliklerini bilen uzmanlar, yılanların geyik boynuzundan aşırı derecede ürktüğü konusunda ittifak halindedirler. Bizden biri evinde yılan olduğunu fark ederse yılanın çok uzaklara kaçması için evini geyik boynuzu ile tütsüler. Sen sürüngenleri avlamaya yarayan ilaçlar konusunda nasıl davranırsın? Dedi ki; bizim soğan ve sarımsak kokusundan çok nefret ettiğimizi bilmez misin? Eğer tencerede baharatla birlikte bulunursa ondan hoşlanırız. Aynı şekilde hardal ve biberden de tek başına hoşlanmayız, ama pişirilince tat alırız.

Dedi ki; bilgeye sordum ve şöyle dedim: Sen bu yırtıcı hayvanların bazılarında ve organlarında kokularıyla eziyet eden ve öldüren zehirler bulunduğundan bahsettin mi? Evet, dedi. Dedim ki; adam bu hayvanları yakalarken ondan nasıl sakınabilir? Dedi ki; bu, sana anlattığım karışımlarla sağlanır. Dedim ki bunu nasıl yapar? Dedi ki; istediği hususta kullanacağı karışımdan bir miktar alır. Her şeyden önce başlar ve onun yarım miskalini yarım okka susam yağı ile birlikte eritir. Ellerini, burnunu, ağzını ve yüzünü onunla bir saat ovar. Ayaklarına da azcık sürer. Sonra sana anlattığım şeyi yapar. İşte bu, onun korktuğu her çeşit zehirlenme olayına karşı bir muska/korunma olur.

Öğrenci dedi ki; bilgeye dedim: Ben o kitapta ruhânî güç ile birlikte ayrıca düşünmeyen hayvanlara yapılan tütsü hakkında söylenen bu söz ile de karşılaştım. Aklı ve anlayışı olmayan hayvanla konuşmanın anlamı nedir? İlk bilge, akıl ve anlayışın birleşmesi için küçük âlemin büyüleri hakkında konuşmayı kesti. Öyleyse bu akılsız hayvanın durumu hakkındaki görüş nedir? Bilge cevap verdi: Bu söz senin bahsettiğin şey için söylenmedi. Akıl ve anlayış şeklinde ayrılmadı. Saklı kitapta sana anlattığım yıldızların cevherlerinin senin insan adlı ilk terkibinde birleşmiş olan ilk ruhâniyetten alınmış olduğunu gördüm. Çünkü o ancak senin hareket ettirmenle

gerçekleşir. İşte o söz de başkası değil, senin için söylenmiştir. İşte bu âlimlerin sırlarındandır. Onu muhafaza et ve başkasına söyleme. O büyük bir bozulmadır. Sana bildirdiğim şeylerin altında büyük bir hazine vardır. Eğer onu anlamaya muvaffak olursan bil ki, o hayvan veya küçük âlem için değil, senin içindir. Çünkü o ancak senin hareket ettirmenle gerçekleşir. Bu söz başkası için değil, senin içindir. İşte bu, bilenlerin sırlarındandır.

Bil ki, sözün cevherleri ve ruhâniyeti bir araya gelmiş iki konudur. Küçük âleme ait bedenlerde gizli olan ruhâniyet o ikisine boyun eğer. Onun zatındaki ruhâniyet işitir ve düşünür. Bu sözün söylediğim şeyin anlamı hakkında söylenmediğine delalet eden şeylerden biri de onun senin küçük âlem için yaptığın büyüler hakkında insanın işitmediği ve görmediği şekilde konuşuyor olmasıdır. Onu işitmeyen, görmeyen ve anlamayan kimsenin bedenine gizlenmiş ruhâniyete bu karışımların ruhları ulaşır. Konuşma, onun düşünmediği, anlamadığı ve görmediği şekildedir. Sonra bu onun içinde onun hakkında oluşturduğu sevgi, kin, düğümleme, çözme vb. manasında hareket eder. Aynı şekilde bu hareketli hayvanın içine gizlenmiş ruhâniyetine bu ruhlar senin anlamadığın, düşünmediğin ve görmediğin şekilde ulaşır. Kendi ruhâniyetini doğrular ve yaptıklarından şüphe duymazsan onu bu mekâna sevk edersin. Pis ruhâniyetine boyun eğerek ona dua eder. Hareketli hayvan üzerinde yapılan bu büyüler, küçük âlem üzerinde yapılan büyülerden daha ilginç değildir. Aksine bu konuda küçük âlem, ihtiva ettikleri bakımından akıl, anlayış ve güçlerinin bileşiminden daha ilginçtir. Her ne kadar küçük âlem, yapılan bu büyüleri iptal etse ve onun anlaşılmasını kesse de o, bileşiminin tam, yaratılışının yetkin olması sebebiyle buna daha uygundur. Nitekim küçük âleme büyü yaparsın ve o bunu senden bilir ve kendisinin etkin olduğunu anlamazsa yaptığın iş boşa gider, bunu bil.

Ona dedim ki; bu konuda bu mana ile ilgili yapılmamış bir açıklama kaldı mı? Dedi ki; bizim anlattıklarımız ancak denizden bir damla kadardır. Yıldızların ruhâniyeti ilmi ve manaları, onları yapma vakitleri, elbiseleri ve tütsülerine dair bilgi, her birisi için gerekli olan söz ve onların bilgisine vakıf olan kimseler için açığa çıkan eylemlerde büyük bir ilginçlik vardır. Bu ilim kapsamında olanların en azı, küçük âlemin, rüyasında kendisi açısından devam eden şeyi yapabilmesidir. O itaat ederek ve senin kendisiyle ilgilendiğini ve sana cömertçe verdiklerini büyük bir mutluluk kabul ettiğini görmeyi isteyerek sana boyun eğer.

Ayrıca ben Bahreyn'deki Eval adasında iken bu âlemin bazı acayip işlerine şahit oldum. Orada Allah'ın ipine tutunmuş ve bu ilmi bilen bir adam vardı. Onu ziyaret etmeye niyetlendim. Ülke halkından bir topluluğun onun yanına girdiklerini ve kralın işlenmiş bir cinayet sebebiyle hapsettiği bir arkadaşlarıyla ilgili dertlerini şikâyet ettiklerini gördüm. Dediler ki; biz meseleyi vezire, hacibe ve kralın adamlarına arz ettik, fakat hiçbir fayda vermedi. Biz ona gücümüz ölçüsünde rüşvet de teklif ettik ama kabul etmedi. Bize kralın onu kesinlikle öldüreceğim dediğine dair bir haber ulaştı. Bunun üzerine o erdemli kişi, başını öne eğip sustu, sonra başını kaldırarak şöyle dedi: Arkadaşınız bu gecenin sonunda yanınızda olacak. Hadi gidin ve benim size söylediğimden hiç kimseye bahsetmeyin. Topluluk onun yanından çıktı.

Ben bunun üzerine şaka yollu ona dedim ki; sana kralın bu mahpusu geceleyin salacağı vahiy ile mi bildirildi? Bana dedi ki; kesinlikle göreceksin! Ben dedim ki; yarın salıvermesi mümkün değil mi? Bunun üzerine şöyle dedi: Eğer onu bu gece serbest bırakmazsa artık altı küsur aya kadar salmaz. Bu topluluğun bana bugün gelmesi bu mahpus için bir şans oldu.

O başka bir konuya geçti ve ben de yanından çıktım. Ertesi gün olunca ben selam vererek tekrar onun yanına vardım. Bir de ne göreyim, daha dün onun yanına giden halk benden önce onun yanına varmışlar ve ona hapisteki kişinin tahliyesinden ötürü teşekkür ediyorlar ve ona bu işi nasıl yaptığını soruyorlardı. Onlara dedi ki; sizin yanıma geldiğiniz zamanki doğan, mahpus arkadaşınızın bu gece serbest bırakılacağını gördü. Onlara işin iç yüzünü açıklamadı.

Hapis ve zincirin bitkin düşürdüğü sarışın bir genç uşak gördüm. Şeyh gence gelip dedi ki; şu adama kralın dün seni nasıl tahliye ettiğini anlat. Bende daha önce mahpus olan gence döndüm. Dedi ki; ben yer altındaki bir zindana atılmış ve demir zincire vurulmuş bir mahpustum. Dün gün bitiminde gardiyan beni tehdit etmiş ve şöyle demişti: Kral, denizde yol kesen bir topluluğun kendisine getirilmesini emretti. O onları bekliyor. Seni de onlarla birlikte asacak. Bu bana Güneş'in sarardığı esnada söylendi. Gece boyu ağladım, gözümü hiç uyku tutmadı. Ben bu haldeyken gecenin ilk yarısı geçti. Zindan kapısının şiddetli bir hareketle açıldığını duydum. Korktum ve başımı Allah'tan yardım isteyerek göğe doğru çevirdim. Bir de baktım ki hizmetçilerden bir grup orada. Onlardan biri beni üzerimdeki zincirle taşıdı. Kralın huzuruna götürüldüm. O sırada ayaktaydı. Beni görünce: "Onu yavaşça indirin." dedi. Sonra üzerimdeki zincirin çözülmesini emretti. Bana kendisi için hangi işi yapacağımı sordu ve hizmetçileri arasına alınmamı emretti. Sonra benim için gözde adamlarına yaptığı gibi cari bir maaş tayin etti. Beni kurtardı. İşte durumum bundan ibarettir.

Kalktılar ve onun yanından ayrıldılar. Şeyhe soruyu tekrar sordum ve ondan bu gencin tahliyesi konusunda beni bilgilendirmesini istedim. Çünkü o onlara faydasız gördüğü için gece onun niçin tahliye edildiğini söylememişti. Dedi ki: Bugün bunu sana söylemem mümkün değil. Eğer yirmi sekiz gün sabredersen sana onu bildireceğim. Ben de ona sabredeceğimi söyledim.

Günler geçince ona tekrar sordum. Dedi ki; o gün gelen topluluk bana bu mahpusun durumundan bahsetti. Onlar seçkin insanlar oldukları için onların işi beni de ilgilendiriyordu. Ben onların bu mahpusun derdiyle dertlendiklerini gördüm. Onlara dediğimi dedim. O gece iki saat geçtikten sonra onların yanından ayrıldım ve Mars büyüsü yaptım. Bu büyü ile kral ve mahpusa yöneldim. Bunun üzerine gördüğün gibi onu salıverdi.

Şeyhe dedim ki; onu serbest bırakma sebebini bana öğretmeni istiyorum. Dedi ki; bunun sebebi, kralın rüyasında kızıl tenli, mavi gözlü, kafası açık, başında bir saç ve elinde kılıç bulunan bir adamın onun yanına gelerek şöyle demesidir: "Eğer şu saatte falan oğlu filan mahpusu serbest bırakmazsan ve gece de gelirse, kafanı bu kılıçla koparırım!" demesidir. İşte bu onun tahliyesine sebep oldu. Bu büyüyü ben yaptım ve onun gözünde büyüttüm.

Bana dedi ki: Bu şehirde olduğun müddetçe senden sakın kimse duymasın. Ona söz verdim. Dedim ki: Mars'ın yaptığı büyü nedir? Şöyle dedi: Satürn'ün siyah elbisesi, Jüpiter'in beyaz elbisesi, Mars'ın kırmızı elbisesi, Güneş'in sarı elbisesi, Venüs'ün yeşil elbisesi, Merkür'ün rengârenk elbisesi, Ay'ın mavi elbisesi vardır. Onların ayrıca sadece yaratıkların sırlarına vakıf olan âlimlerin bildiği duman, tütsü ve bazı büyüleri yapmada ihtiyaç duyulan taç benzeri daha başka şeyleri de vardır. Onu giyerse büyü yapan onu başına koyar. Onun boynuna taktığı çatlak gerdanlıklar da vardır. Eğer büyü işi Satürn'e aitse tacın dikenden, gerdanlığın kemik ve diğer malzemelerden olması gerekir. Onlardan her birinin -anlatsam şaşkınlığını artıracak- başkasının işine yaramayan özel bir aleti vardır. Onları ancak yaratılmışların sırlarına ve yıldızların ruhâniyetlerine vakıf olan âlimler bilirler. Ona dedim ki: Bu konuda aklıma bir soru geldi. Onu içime doğan bir şüpheden dolayı değil, sırf soru olsun diye soracağım. O değerli âlim bana dedi ki: Hadi sor! Ona dedim ki: Peygamberler -onlara selam olsun- bu sihir ilmine vakıf değiller mi? Tebessüm ederek bana şöyle dedi: Ey zavallı miskin! Bu, peygamberlerin ilminin aksidir! Ona dedim ki: Biz peygamberlerin, halkı çağırırken haksızlık ettiklerini, çok yorulduklarını, talepte bulunduklarını, düşmanlarının elinden gizlice kaçtıklarını işitmedik. Onlardan düşmanlarıyla olan ilişkisi öldürülecek noktaya kadar ulaşanlar vardır. Keşke bu yüksek ilim kudretleri dâhilinde olsaydı! Niçin düşmanlarına karşılık vermede muhtaç oldukları bu büyüleri yapmıyorlar?

Bana dedi ki: Ne güzel sordun! Fakat Yüce Allah peygamberleri -onlara selam olsun- insanları kurtarmaları, onların ruhlarını şifa olacak ilahî bilgilerle güzelleştirmeleri ve Yüce Allah'ın dediği gibi, ihtiyarî ilme davet etmeleri için gönderdi: "*Dinde zorlama yoktur.*"[46] Herhalde pek çok insan din ile şeriatı birbirinden ayıramıyor.

Dine zorlama yoktur. Kişi ona zorlanırsa onu kabule zorlananlar bundan bir fayda elde edemezler. Çünkü o ilahî bir emirdir. Fakat dinin şeriatında zorlama vardır. Çünkü o, gelenekle ilgili ve dünyevi bir emir ve kanundur. Dinin sebat ve sürekliliği ancak onunla mümkündür. Bundan dolayı insanlar ona zorlanmışlardır. O, dinin görünen yüzüdür. Fakat imandan ibaret olan dine zorlanmazlar. Bu nedenle Yüce Allah şöyle buyurur: "*Yoksa sen insanları iman etmeleri için zorlayacak mısın?*" Yine bundan dolayı Peygamber (sav) şöyle demiştir: "*Ben insanlarla, onlar 'Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed Allah'ın elçisidir' diyinceye kadar savaşmakla emrolundum. Eğer bunu söylerlerse onun hakkıyla olması dışında kanlarını ve mallarını benden korumuş olurlar. Onların hesapları Allah'a kalmıştır. Denildi ki: Ya Resulallah, 'Lailahe illallah' diyen cennete girer mi? Dedi ki: Evet, kim ihlâslı derse cennete girer. Denildi ki: Onun ihlâslı şekli nasıldır? Dinin hadlerini bilmek ve haklarını eda etmek ile olur. Denildi ki: Ya Resulallah, onun haklarını eda etmenin ve hadlerini bilmenin anlamı nedir? Buyurdu ki: Ben ilmin şehriyim Ali de onun kapısıdır. Kim bu şehre girmek isterse kapısına gelsin.*" Resulullah (sav) böylece onları ihtiyari dine ve sevapları sevmeye sevk edecek aydınlatıcı açıklamalarda bulundu. Çünkü İslam'a zorlamak şeriatta bilinen bir yöntemdir. Yüce Allah şöyle buyurdu: "*Bedeviler 'biz iman ettik*

46. Bakara, 2/256.

dediler'. De ki siz henüz iman etmediniz, fakat Müslüman olduk deyiniz."[47] Peygamberler bu ilmi şu sebeplerden dolayı kullanmamışlardır: Birincisi; hangi tür hileli ve tuzaklı sihir olursa olsun, peygamberler bunun için gönderilmemiştir. İkincisi; eğer onlar bunu yapsalardı insanlar kendi kurtuluşları için değil, hile için icabet ederlerdi. Bu durumda insanlar nefislerin kurtuluşundan ibaret olan amacı kaçırmış olurlardı. Çünkü nefisler oluş ve bozuluş âleminden kurtuldukları zaman aldatma ve hilelerin olduğu şey ile arınamazlar. Bu ilmin faydaları dünyevi ilme mahsustur. Fakat peygamberler -onlara selam olsun- felekler âleminden daha yüce olan ulvi bir âlemin davetçileridirler. Bu sebeple de onu kullanmadılar.

Aynı şekilde, onların Allah'ın kendilerini vahiy ve yakın meleklerle desteklemesine ilaveten bir de bu beşerî hilelere ve felekî sihirlere başvurmaları caiz değildir. Fakat bizim gibilerin bunları dünyamızın işlerini düzenlemek amacıyla kullanması caizdir. Onlar için caiz değildir. Çünkü onlar, şereflerinde ve yüksek makamlarında bizim muhtaç olduğumuz şeylere ihtiyaç duymazlar. Onlar kendilerini beşere özgü fiillerden şiddetle uzaklaştırdıkları için onu ve kimya sanatını bilmelerine rağmen onların dünyevî hallerinin kendileri için çok can sıkıcı olduğunu görmüşlerdir. Bu haslet hakkında "Helali hesap, haramı azap gerektirir." denir. Bu sebeple şeriata uyan bir topluluk onların izinden giderek zühde, dünyadan el etek çekmeye tutundular, kendilerini buna zorladılar ve helal rızıkları kendilerine haram ettiler. İnsanların da onlar gibi yapmaları ve kendilerine uymaları için böyle davrandılar. Yüce Allah şöyle buyurdu: "*İsrail'in kendisine yasakladıkları dışındaki her yiyecek İsrailoğullarına helal kılındı.*"[48] Bundan dolayı yapmadılar. Çünkü bütün bu haramlar, uzman ve şefkatli tabibin bedenlerimizin dünyada belirli bir süre sağlıklı yaşaması için uymamızı emrettiği diyet konumundadır. Peygamberler de -onlara selam olsun- hasta nefislerin doktorlarıdır. Nefisler bu cahillikleriyle tabiat kirlerinden arınmadıkça yüce âlem için uygun değillerdir. Onlar nefisleri bilgisizliğe karşı şifa, kalıcı suretlerine sağlık, bize şefkat ve merhamet olması için yasakladıkları bu şeylerden korudular. Peygamberin (sav) dediği gibi, Havza kadar kendisinden kopmaları imkânsız Kitap'la birlikte uzamış ip olan halife ve zürriyetleri bu konuda onların sünnetlerine tâbi oldular. Peygamberlere uymak ve tâbi olmak için onların ilmi ve bilgisi ile hareket etmediler. Bu, kısa bir cevaptır.

Birisi ona şu soruyu sordu: İnsanların faydalanması için bu yüksek ilmi niçin ayrıntıları ile açıklamadın?

Şöyle cevap verdi: Eğer bunu yapsaydık zararı büyük olur, hükmü geçersiz olurdu. Biz bu risâlemizde sadece küçük âlemle ilgili ruhâniyetlerin (büyü) işini açıkladık. Bir de risâlenin liyakatsiz birinin eline düşmesinden korkarak konuya sadece işaret etmekle yetindik. Aksi takdirde ekin ve nesil helak olur, kadınlar bozulur, haramlar çiğnenirdi. Bundan dolayı onu üstü kapalı ve yabancı kelimelerle anlattık. Ey kardeşim! Cevherin saf olur, pisliğinden güvende olursan bu ilmin birazı sana açılır. Onu ancak satın aldığın gibi sat. Onu çocuktan ve anne babadan senin aldığın gibi almaya

47. Hucurât, 49/14.
48. Âl-i İmrân, 3/93.

uygun olmadıkça, cevherleri senin cevherin gibi arınmadıkça ve sen onlara bir şey vermeden senin ulaştığın seviyeye ulaşmadıkça uzak tut.

Kardeşim! Bil ki, filozoflar bu hükmü sırf işlerini sağlamlaştırmak ve onları en iyi şekilde yapmak için ortaya koydular. Onlar hiçbir işlerini uygun yerinin dışına koymadılar, anlamsız bir iş yapmadılar, zararı faydasından daha yaygın olan hiçbir şeyi kendiliklerinden ortaya koymadılar. Onlar bunu yapsalardı zaten filozof olmazlardı. Hükmedenlerin en iyisi ve yaratanların en güzeli olan yaratıcıları, var edicileri ve destekçileri nasıl olur da zarara, fesada ve anlamsızlığa yol açacak bir şey yapabilir? O fesadı kastetmedi ve onu bize zarar vermek için yaratmadı. "*O, onların dediklerinden çok yüce ve uludur.*"[49] Aziz Allah şöyle buyurur: "*Biz göğü, yeri ve bunlar arasındakileri oyun olsun diye yaratmadık.*"[50] "*Biz onları sadece gerçek olarak yarattık.*"[51]

Bu hikmeti düşündüğün, bu sanatı tefekkür ettiğin, bu sırrı bildiğin ve akılları büyüleyen bu sihrin hakikatini gördüğün zaman şeyler bütün hakikatleriyle senin için açıklığa kavuşur, insanları nasıl büyüleyeceğini ve kalplerin sana nasıl yöneleceğini öğrenirsin, haberlerin sapıklar ve gafillerden uzak tutulması sebebiyle onlardan gizli kalan şeyler senin için açık hale gelir.

Kardeşim! Gaflet ve cehalet uykusundan uyan! Dünya ve din hususunda sürekli bir hayır ve acil bir fayda sağlamak için gücünün yettiği gafilleri de uyar. Allah seni seçilmiş iyilerin makamlarına ulaştırsın. Allah seni, bizi ve tüm mümin kardeşlerimizi rahmeti ile başarılı kılsın! O merhametlilerin en merhametlisidir.

***

İhvân-ı Safâ ve Hullân-ı Vefâ Risâlelerinin Elli ikinci Risâlesi tamamlandı.
Böylece kitap da sona erdi.
Başında da, sonunda da Allaha hamd olsun!

49. İsrâ, 17/43.
50. Enbiyâ, 21/16.
51. Duhân, 44/39.

İhvân-ı Safâ grubundan bir düşünürün şöyle dediği rivayet edilir:
"Din hastaların, felsefe ise sağlıklı insanların tedavisiyle ilgilenir. Peygamberler hastaları, hastalıklarının artmaması, hatta onların bütünüyle iyileşmesi için tedavi eder. Filozoflar ise herhangi bir hastalık bulaşmaması için, sağlıklı insanların sağlığını korur."
İhvân-ı Safâ, onuncu yüzyılda ortaya çıkmış bir grubun adıdır. Ansiklopedi niteliğinde 52 risale yazarak, matematikten müziğe, felsefeden gökbilimine ve sihirden aşka kadar pek çok konuyu şiirsel bir dille incelerler.
İslam tarihinin toplumsal ve düşünsel yarılmalar yaşanan bir döneminde, aklın rehberliğinde, kalbi arındırmaya ve insanı yükseltmeye gayret ederler. Hiçbir bilime düşman olunmamalı, hiçbir kitaptan uzak durulmamalıdır onlara göre. Öteki düşünce ve inançlara karşı hoşgörüye vurgu yaparlar.
Kim oldukları konusunda değişik teori ve söylentiler vardır. Etraflarındaki sır halesi bin yıldır kalkmamıştır. Risâleler'i, üç "gizli imam"dan ikincisinin yazdığı iddia edildiği gibi, İhvân-ı Safâ'yı İsmaililer'den Nusayriler'e ve Dürziler'e kadar değişik yapılara atfedenler de olur.
Abbasi halifesinin emriyle 1050 yılında İhvân-ı Safâ Risâleleri'nin (İbni Sina'nın eserleriyle birlikte) bütün kütüphanelerden toplanarak yakıldığı bilinir. Ancak Endülüslü düşünür Müslime, Doğu'ya seyahati sırasında risaleleri toplayarak, yok olmaktan kurtarır.
"(Bu) risaleler, cilâ, şifa, nur ve ışıktır. Hatta onlar ilaç olamamışsa, hastalık gibidir. İyileştiremezse hasta eder, ıslah etmezse ifsat eder; kurtuluşa erdirmezse helâk eder. Tedavi eder; ama bazen hasta da edebilir. Öldürür de, diriltir de."
Nihayet Türkçe'ye çevrilen Risâleler beş cilt olarak yayımlanacaktır.
Bin yıldır Doğu'dan Batı'ya geniş bir kültür ve düşün coğrafyasında önceleri nefesi sonraları ise hayaletiyle dolaşan bu eser, şimdi okunup, arınmış kalplerde yer edinmeyi bekler, yeniden.

AYRINTI • IDEAAYRINTI
ISBN: 978-975-539-792-4
9 789755 397924

28 TL